

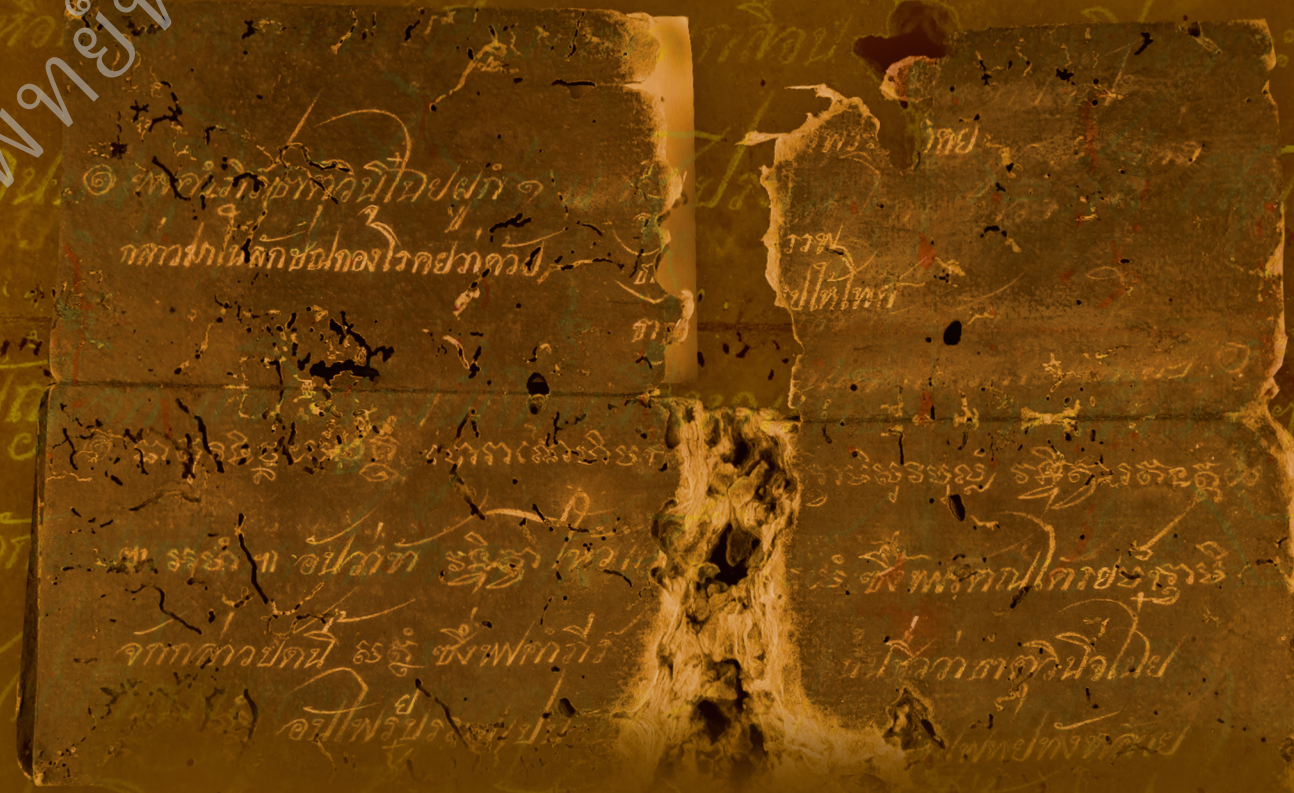
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์

ตำราธาตุจลนจลย

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

(ฉบับอนุรักษ์)

ตำราธาตุวินิจฉัย

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (ฉบับอนุรักษ์) ตำราธาตุวินิจฉัย

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

ที่ปรึกษา :

นายแพทย์มรุต จิรเศรษฐสิริ

อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

นายแพทย์ปราโมทย์ เสถียรรัตน์

รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

นายแพทย์สรรพงศ์ ฤทธิรักษา

รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

คณะอนุกรรมการคุ้มครองตำรับยาและตำราการแพทย์แผนไทย

ผู้ถ่ายทอด :

นายกำพล มะลาพิมพ์

ผู้รวบรวมและเรียบเรียง : ดร.นันทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์ และคณะฯ

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๒

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย :

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สนับสนุนการพิมพ์โดย :

กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

พิมพ์ที่ บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด

ห้ามจำหน่าย

คำนำ

พ ระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ กำหนดให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีหน้าที่ รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยและตำราการแพทย์แผนไทย ที่ว่าราชอาณาจักร เพื่อจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยและ ตำราการแพทย์แผนไทยใช้ประโยชน์ในการอ้างอิง ทางวิชาการ ศึกษา วิจัย พัฒนา และมาตรา ๑๗ กำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทยหรือตำราการแพทย์แผนไทยที่มีประโยชน์ หรือมีคุณค่าในทางการแพทย์หรือการสาธารณสุขเป็นพิเศษ ให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือ ตำราการแพทย์แผนไทยของชาติแล้วแต่กรณี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทยของชาติ และตำรายาแผนไทยของชาติ ๒๓ ฉบับ ตำราการแพทย์แผนไทย ๔๑๒ รายการ แผ่นศิลา ๔๖๓ แผ่น ตำรับยาแผนไทย ๓๒,๗๕๘ ตำรับ

คัมภีร์ธาตุวิจฉัย ประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์ แผนไทยของชาติ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทย ของชาติและตำราการแพทย์ของชาติ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนพิเศษ ๒๐ ง วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒ ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของ สำนักหอสมุดแห่งชาติที่เป็นแหล่งกลางในการเก็บรวบรวมเอกสารชั้นต้น ซึ่งบันทึกเป็นรูปแบบ ไฟล์ดิจิทัลอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓ ว่าด้วย ธาตุวิจฉัย คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕ มีตำรับยา ๗๙ ตำรับ กล่าวถึงลักษณะกองโรค และคัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙ กรมหมื่นไชยนาทราช ประทานเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ กล่าวถึงลักษณะกองโรคว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ มีตำรับยา ๑๐๓ ตำรับ การจัดพิมพ์ครั้งนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ตันฉบับอีกทางหนึ่ง รวมทั้งมีการจัดระบบใหม่ให้อ่านเข้าใจง่าย สามารถนำมาเป็นตำรับยาสำหรับ ศึกษาค้นคว้า อีกทั้งเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในการคุ้มครองตำรับยาแผนไทยและตำราการแพทย์แผนไทย โดยประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จึงได้จัดพิมพ์เป็นภูมิปัญญาการแพทย์
แผนไทย ฉบับอนุรักษ์ นำไปสู่การใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และวิชาการ คัมภีร์ธาตุวินิจฉัยนี้
จึงเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ คุ้มครองและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
ให้คงอยู่คู่ประเทศไทย ตราบนานเท่านาน

(นายแพทย์มรุต จิรเศรษฐสิริ)

อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กระทรวงสาธารณสุข

กองคุ้มครองและส่งเสริมนโยบาย
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

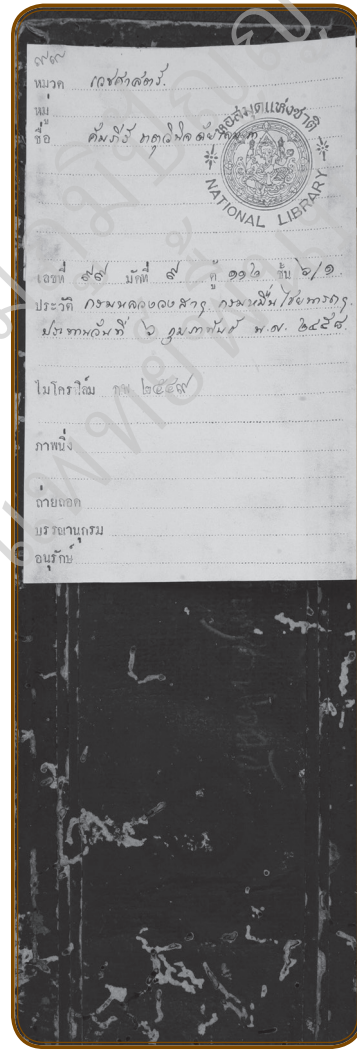
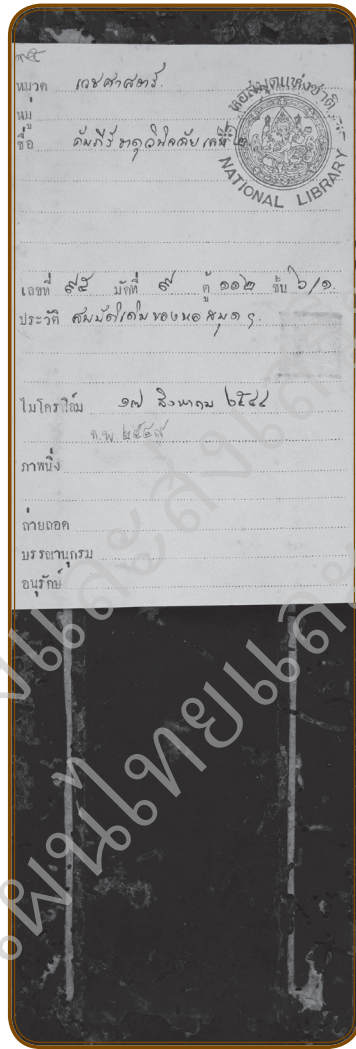
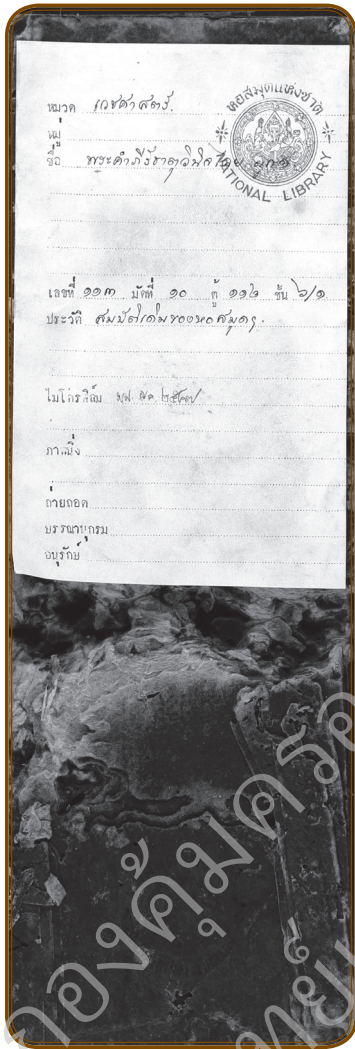
สารบัญ

คำนำ	(๓)
สารบัญ	(๕)
บทนำ	(๗)

คัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓	๑
คัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕	๑๐๑
คัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙	๒๑๓
อภิธานศัพท์	๓๒๒
บรรณานุกรม	๓๓๔

กองคัมภีร์
การแพทย์แผนไทย

(๖)

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (ฉบับอนุรักษ์) ตำราพิชัยสงคราม

คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เป็นตำราการแพทย์แผนไทยที่อยู่ในความครอบครองของสำนักหอสมุดแห่งชาติ ที่เป็นแหล่งกลางในการเก็บรวบรวมเอกสารชั้นต้นที่เป็นตำรายาต่าง ๆ ซึ่งบันทึกเป็นไมโครฟิล์มอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ ปัจจุบันบันทึกเป็นรูปแบบไฟล์ดิจิทัลอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ **คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓ ว่าด้วยธาตุวิจฉัย คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕ มีตำรับยา ๗๙ ตำรับ** กล่าวถึงลักษณะกองโรคและ**คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙ กรมหมื่นไชยนาทฯ ประทานเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘** กล่าวถึงลักษณะกองโรคว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ มีตำรับยา ๑๐๓ ตำรับ โดยมีนักศึกษาปริญญาโท นายกัมพล มะลาพิมพ์ ทำการถ่ายถอดปริวรรต เป็นวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ตำราดังกล่าวประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การประกาศกำหนดตำราการแพทย์แผนไทยของชาติและตำรับยาแผนไทยของชาติ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนพิเศษ ๒๐ ง วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จึงได้จัดพิมพ์ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์ คัมภีร์ธาตุวิจฉัย เนื่องจากเป็นตำราแพทย์แผนไทยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยพิจารณาเห็นว่าตำรายาของไทยที่ได้รวบรวมไว้ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน แต่ยังไม่มีการเผยแพร่เท่าที่ควรทั้งที่ภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทยได้อยู่คู่กันกับคนไทยตลอดมา

คัมภีร์ธาตุวิจฉัยเป็นตำราที่ถอดความจากต้นฉบับหนังสือสมุดไทยดำ คัดและเขียนด้วยลายมือ สมัยเก่า เนื้อหาในเล่มมีอายุ ๑๐๐ ปีขึ้นไป อักษรวิธี ภาษาที่ใช้ สัณฐานที่ปรากฏแตกต่างจากปัจจุบันพอสมควร ดังนั้นเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานด้านภาษาและอักษรศาสตร์ในตำรายาจึงขอกล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการถอดความตำรายานี้คือ ลักษณะสมุดไทย เอกสารโบราณ การบันทึกภาษาและอักษรวิธีที่ใช้ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

ลักษณะสมุดไทย การบันทึก ภาษา และอักษรวิธีที่ใช้

เนื่องจากการเขียนหนังสือของคนไทยสมัยก่อนที่มีได้รับราชการในกรมอาลักษณ์ มักมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล และเป็นยุคสมัยที่คนไทยยังไม่มีการประกาศใช้พจนานุกรมเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานให้สะกดคำที่มีความหมายเดียวกันเหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นการผสมคำเพื่อการอ่านจึงเป็นไปอย่างอิสระ มีรูปแบบแตกต่างกันตามแต่สำนักที่เรียนแต่ละแห่งนิยม หากสำนักเรียนนั้น อยู่ใกล้ความเจริญ เช่น พระราชวัง หรือวัดในกรุง การเขียนหนังสือก็จะมีแบบแผนที่ชัดเจนและถูกต้อง มากกว่า^๑ ด้วยเหตุดังกล่าว การใช้รูปอักษรเขียนคำ เพื่อสื่อความหมายให้อ่านออกเสียงได้เข้าใจตามภาษาพูดที่ใช้กันในท้องถิ่นจึงมีความสำคัญมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้รูปพยัญชนะ รูปสระสำหรับสะกดคำได้หลากหลายรูปแบบ แม้จะมีความหมายเช่นเดียวกันก็ตาม เช่น คำว่า บรเพช บอเพช บระเพช เป็นต้น เห็นได้ชัดเจนว่า การเขียนหนังสือของคนไทยสมัยก่อนเขียนตามเสียงพูด เพื่อให้สามารถอ่านออกเสียงและเข้าใจความหมายได้โดยไม่ให้ความสำคัญกับวิธีการเขียน

นอกจากนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ยังได้อธิบายถึงลักษณะการเขียนข้อความลงในหนังสือสมุดไทยว่ามี ๓ ลักษณะ^๒ คือ

๑. ลักษณะการเขียนหนังสืออย่างอาลักษณ์ ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนเป็นผู้มีความรู้ ฝึกหัดงานเขียนจากข้าราชการในกรมอาลักษณ์หรือจากผู้รู้หลัก ผู้รู้เหล่านี้จะมีความรู้ความสามารถในทางอักษรศาสตร์ จึงเขียนหนังสือได้ถูกต้อง สวยงาม เป็นระเบียบตามแบบฉบับ

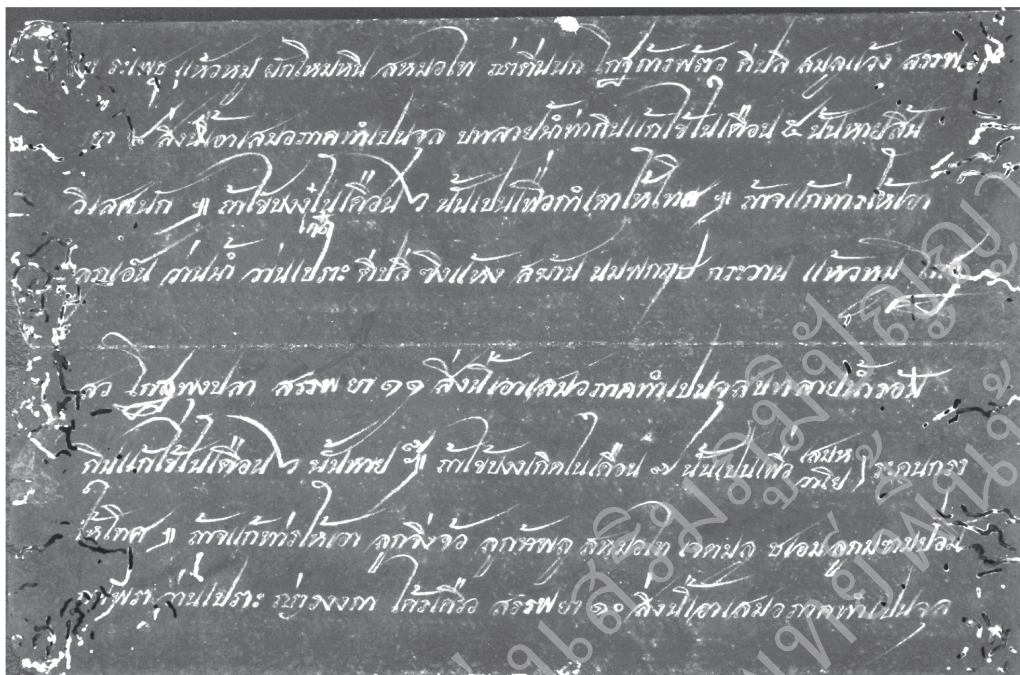
๒. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือเสมียน ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนหัดเขียนแต่หนังสือหวัดเพื่อการเขียนให้เร็วและข้อความไม่ตกหล่นเป็นหลัก ส่วนอักษรวิธีนั้นไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญเน้นเฉพาะเพื่อการอ่านเข้าใจในความหมายของข้อความที่ต้องการสื่อสารเท่านั้น

๓. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือหวัด ได้แก่ หนังสือที่เขียนให้มีลักษณะคล้ายตัวบรรจง แต่ไม่กวัดขึ้นในทางอักษรศาสตร์ ไม่มีรูปแบบแห่งการเขียนอันเป็นแบบฉบับที่แน่นอน มีความประสงค์เพียงเพื่อให้สามารถอ่านได้รู้เรื่องเท่านั้น การเขียนเช่นนี้ จึงมีทั้งการเขียนตกหล่นและเพิ่มเติมข้อความตามความประสงค์ของผู้เขียนเป็นสำคัญ

^๑ ก่องแก้ว วีระประจักษ์, “ลักษณะอักษรวิธีต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง”, กฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐, หน้า ๒๗.

^๒ “สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ”, กรุงเทพฯ : ศรุสภา, ๒๕๒๕, หน้า ๑๕๘ - ๑๖๒

ตัวอย่างลายมือเขียนแบบอาลักษณ์

อักขรวิธีที่ปรากฏในตำรายา มีบางส่วนที่แปลกไปจากอักขรวิธีปัจจุบัน บางส่วนเป็นอักขรวิธีแบบโบราณค่อนข้างมาก บางส่วนเป็นอักขรวิธีที่พัฒนามาตามยุคสมัย ซึ่งสังเกตได้ดังนี้

๑. การสะกดคำ มีลักษณะดังนี้

๑.๑ ในตำรายาแต่ละฉบับ การเขียนสะกดคำจะแตกต่างกันบ้างคือ คำๆ เดียวกันในฉบับเดียวกันเขียนต่างกันหลายแบบ และแต่ละฉบับเขียนไม่เหมือนกัน

พยัญชนะต้นไม่เหมือนกัน เช่น

ขึ้น	เขียนเป็น	ขึ้น
แข็ง	เขียนเป็น	แข็ง
ธาตุ	เขียนเป็น	ทธาตุ
ข้าวสาร	เขียนเป็น	เข้าสาร
หญ้า	เขียนเป็น	ญ่า
ใหญ่	เขียนเป็น	ไญ่
สารภี	เขียนเป็น	ซารภี
ฯลฯ		

คำเดียวกันเขียนไม่เหมือนกัน เช่น

บุคคล	เขียนเป็น	บุทคล บุคค
ริดสีดวง	เขียนเป็น	ฤศดวง
ศิระษะ	เขียนเป็น	ศีศะ
สะอึก	เขียนเป็น	สอึก
ราศรี	เขียนเป็น	ราษีร
พิษ	เขียนเป็น	พิศม
สรรพยา	เขียนเป็น	สัพยา
จำเพาะ	เขียนเป็น	จำเภาะ
พยาธิ	เขียนเป็น	พยาทิ
อายุ	เขียนเป็น	อายุศม
ยาดำ	เขียนเป็น	อยาดำ
ชั้นศศกร	เขียนเป็น	ชั้นทษกอร
มะขามป้อม	เขียนเป็น	มขามปอม
สมุฏฐาน	เขียนเป็น	สมุถาน
กระดุก	เขียนเป็น	กตุก
พิษนาศน์	เขียนเป็น	เพชนาด
พิมเสน	เขียนเป็น	ภิมเสน
ชี้เหล็ก	เขียนเป็น	ชี้เหล็ก ชี้โลก
บด	เขียนเป็น	บท
แข็ง	เขียนเป็น	แขง
ยา	เขียนเป็น	อยา
คลัง	เขียนเป็น	คลัง
เนา	เขียนเป็น	เนา
ชะโลม	เขียนเป็น	โฉลม
เล็บ	เขียนเป็น	เลบ
เทศ	เขียนเป็น	เทษ
กั้น	เขียนเป็น	กรร
หน้าผาก	เขียนเป็น	นำผาก

ปวด	เขียนเป็น	ปวด
ใบ	เขียนเป็น	ใบ
ปัสสาวะ	เขียนเป็น	ปัสสาวะ
ท่าน	เขียนเป็น	ท่าน
สุนัข	เขียนเป็น	สุนัข
สมอ	เขียนเป็น	ชหมอ
สะค้ำน	เขียนเป็น	สค้ำน
	ฯลฯ	

ใช้ตัวสะกดไม่ตรงตามรูปปัจจุบัน เช่น

โทษ	เขียนเป็น	โทษ
โกรธ	เขียนเป็น	โกรธ
พิษ	เขียนเป็น	พิษ
วันพฤหัสบดี	เขียนเป็น	วันพระหัส
เม็ด	เขียนเป็น	เม็ด
กำหนด	เขียนเป็น	กำหนด
ประเภท	เขียนเป็น	ประเภท
สรรพคุณ	เขียนเป็น	สรรพคุณ
พิจารณา	เขียนเป็น	พิจารณา พิจารณา
ใบหนาด	เขียนเป็น	ใบหนาด
	ฯลฯ	

นิยมเขียนตามเสียงพูดและสะกดตามแนวนิยมในสมัยนั้น เช่น

อายุ	เขียนเป็น	อายุศม์
ข้าวสาร	เขียนเป็น	เข้าสาน
มิ	เขียนเป็น	หมิ
ขัดมอน	เขียนเป็น	คัดม่อน
หยอด	เขียนเป็น	ยอด
อัญชัน	เขียนเป็น	อังชัน
ตานหม่อน	เขียนเป็น	ตานมอน
หิงห้อย	เขียนเป็น	หิงหอย
ฯลฯ		

๑.๒ รูปวรรณยุกต์ในตำรายา มีทั้งการใช้รูปวรรณยุกต์และไม่ใช้ รูปวรรณยุกต์ ผู้อ่านต้องเติมเอาเองเวลาอ่านเป็นขบวนการเขียนแบบโบราณ เช่น

ไส้	เขียนเป็น	ไสย
เนา	เขียนเป็น	เนา
เหม็น	เขียนเป็น	เหมน
เกล็ด	เขียนเป็น	เกลด
กระดอง	เขียนเป็น	กดอง
ก้าง	เขียนเป็น	กาง
ฯลฯ		

๒. การใช้คำในตำรายา จะนำคำที่เป็นภาษาพูดในท้องถิ่นด้านคำและการออกเสียงคำมาเป็นภาษาเขียนในตำรายา เช่น

ฝักเข้า	เขียนเป็น	ฝักข้าว
คัตเค้า	เขียนเป็น	คัตค้าว
บดละลาย	เขียนเป็น	บดลาย
คูลีการ	เขียนเป็น	คูลีگان
ฯลฯ		

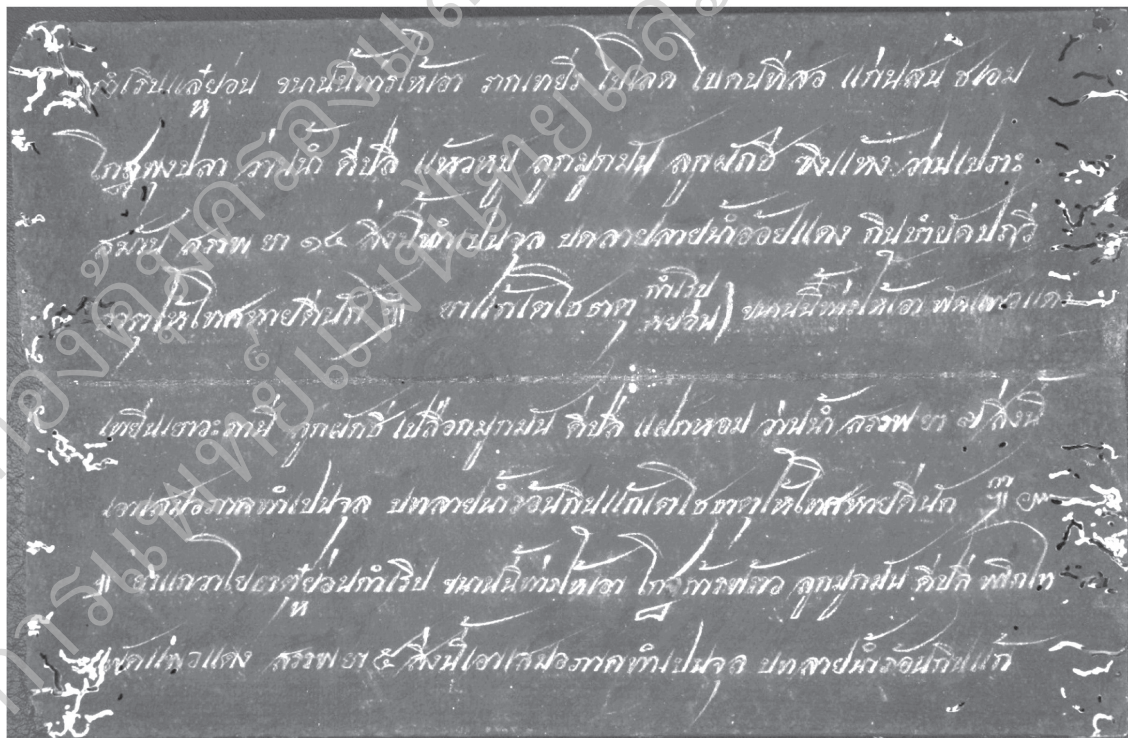
๓. การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่างๆ มีการใช้สัญลักษณ์ประกอบการเขียน อยู่หลายประเภทดังนี้

๓.๑ เครื่องหมายเริ่มต้นข้อความระหว่างข้อความและเครื่องหมายจบข้อความ เครื่องหมายเหล่านี้ ถือว่าเป็นเครื่องหมายที่พบอย่างสม่ำเสมอในการเขียนในตำรายา และเอกสารโบราณ ได้แก่

๑ เครื่องหมายฟองมัน หรือตาไก่ หรือกันหอย เพราะบางคนเขียนเหมือนกันหอย เป็นเครื่องหมายที่ใช้ในการเริ่มต้น หรือเริ่มตำรับยา จะเขียนไว้ข้างหน้า เช่น

- ๑ อาจารย์เย็น ฯ
- ๑ จกล่าวคุณแห่งมะขามป้อมนั้น...

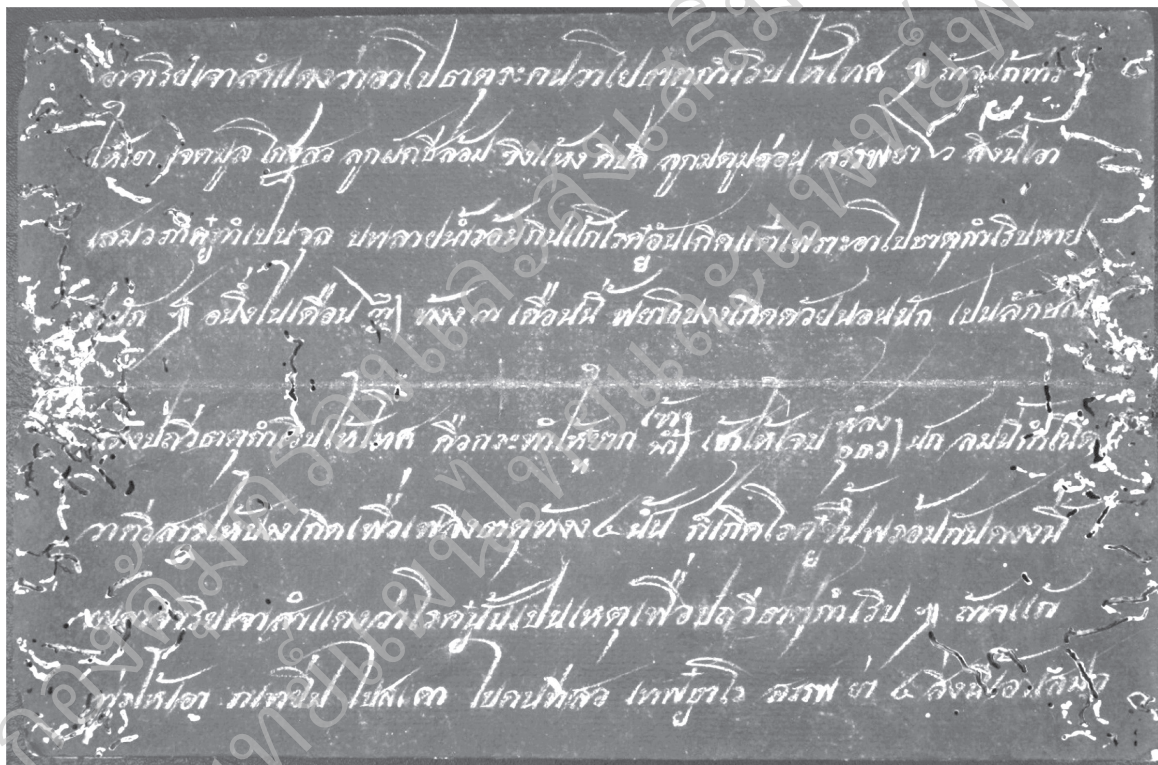
๑, ๓, ๓๕ เครื่องหมายเปยยาล เป็นเครื่องหมายที่มักพบต่อจากเครื่องหมายฟองมัน นั่นคือ เมื่อเริ่มเนื้อความ เช่น บอกชื่อโรค ชื่อยา ตำรับยาจบแล้วจะใช้เครื่องหมาย ๑ ในกรณีที่ยังมียา อีกขนานหนึ่งที่ใช้รักษาโรคนั้นได้ จะมีข้อความต่ออีกและจบด้วยเครื่องหมาย ๓ เครื่องหมายเปยยาล จึงเป็นเครื่องหมายที่เริ่มข้อความ และจบข้อความ ดังตัวอย่าง

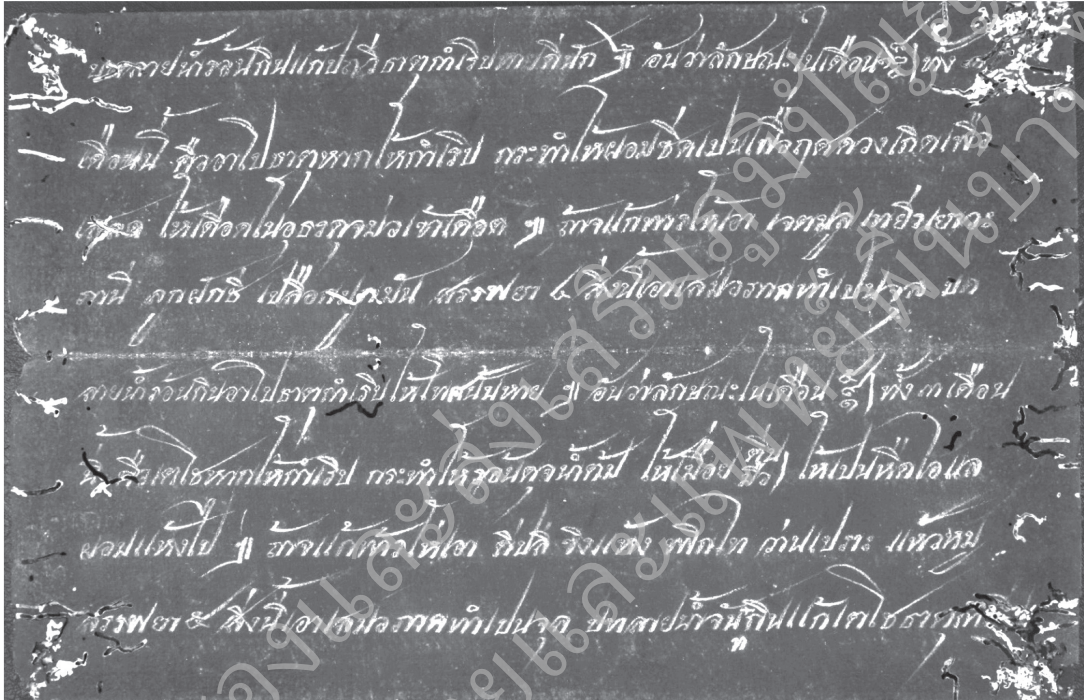
๑๓ เครื่องหมายโคมุตร เป็นเครื่องหมายที่ใช้ตอนจบข้อความหรือเรื่องใหญ่ๆ ที่เนื้อความ
ต่อจากนั้นเป็นเรื่องใหม่ เครื่องหมายโคมุตรมีหลายลักษณะคือ

๑๓ — ๑๓ — ๑๓ ๖ ๑๓ — ๑๓

ใช้เขียนเดี่ยวๆ หรือเขียนร่วมกับเครื่องหมายเปยยาล ดังตัวอย่าง

เครื่องหมายปีกกาหรือเครื่องหมายควง เป็นเครื่องหมายที่พบค่อนข้างมาก อีกเครื่องหมายหนึ่งในตำรายา ใช้วางหลังข้อความหรือคำ ซึ่งเขียนไว้หลายบรรทัด เพื่อให้อ่านข้อความนั้นต่อเนื่องกัน ดังตัวอย่าง

พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย
เล่ม ๑

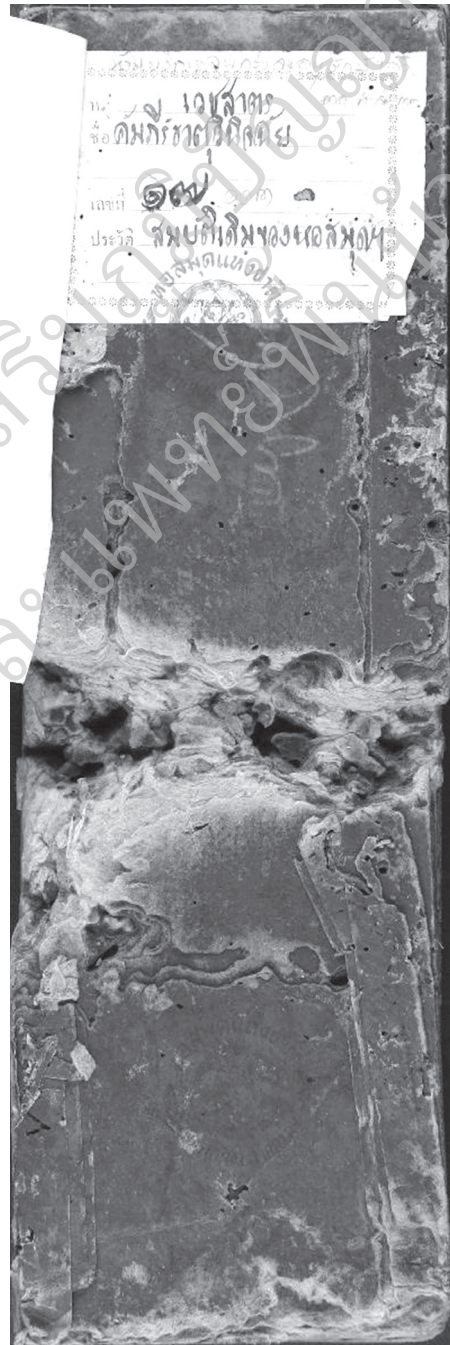
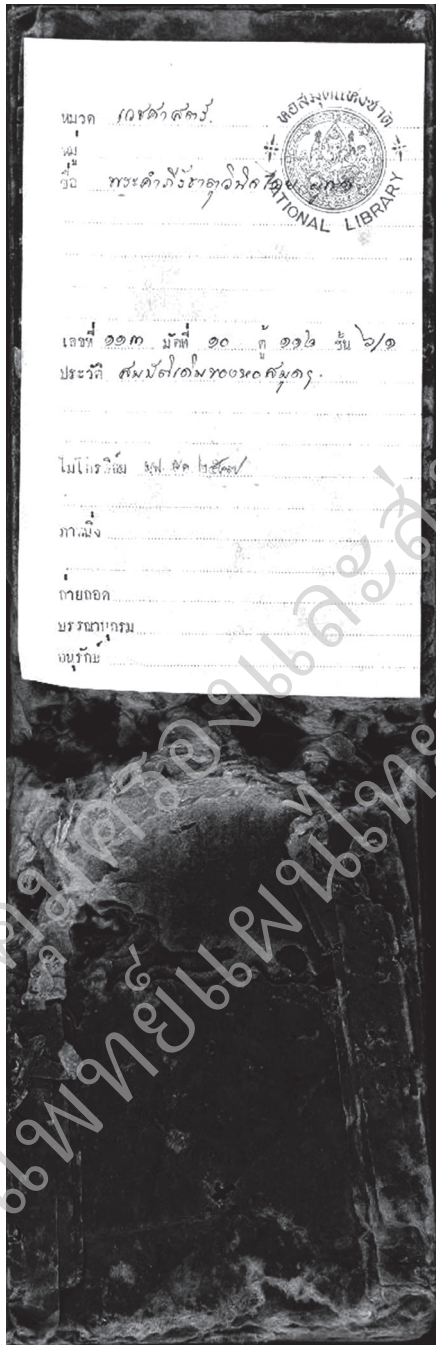

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

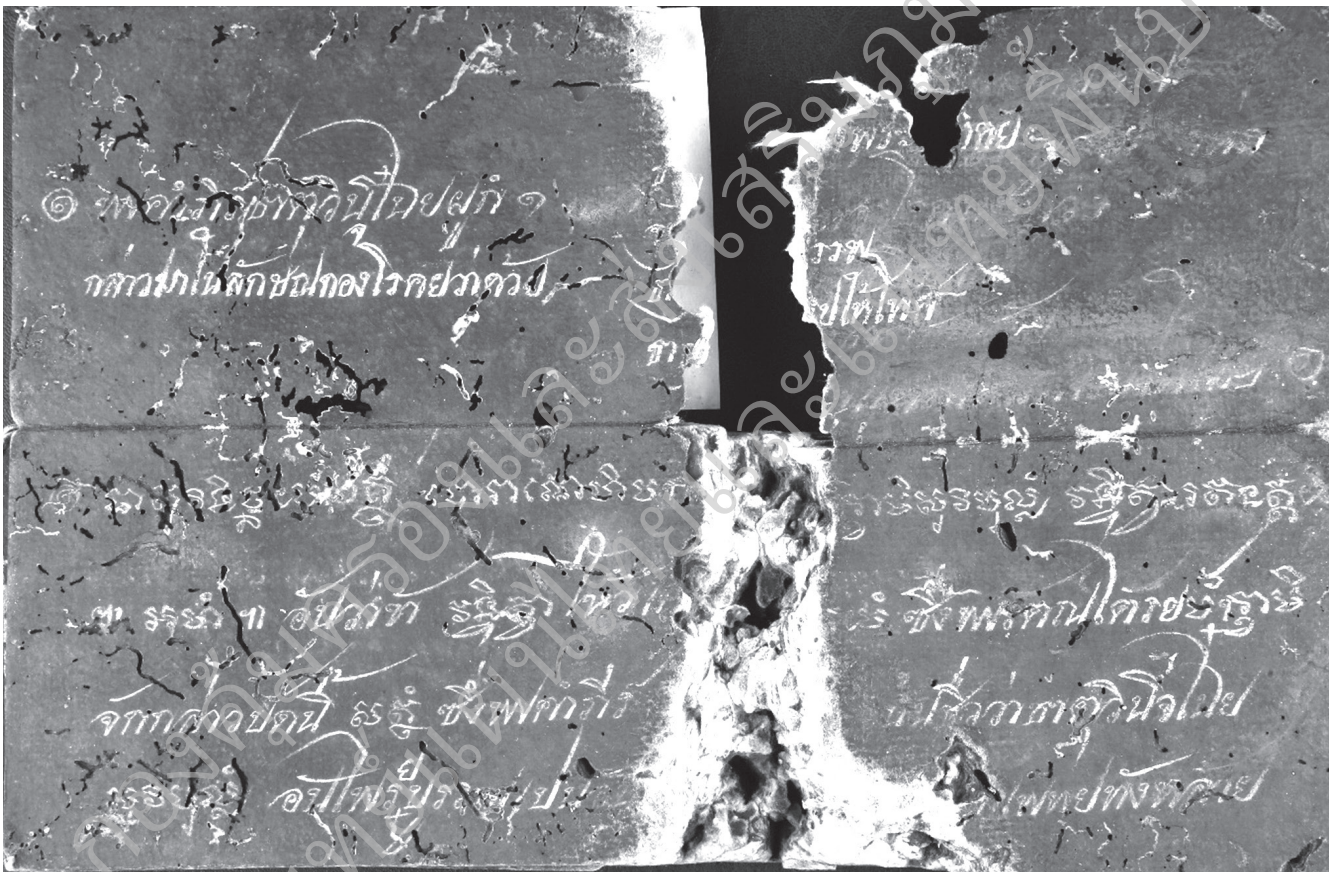
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑-๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑-๒

๑ พระคัมภีร์ธาตุวิจฉัยผูก ๑

กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย

(ชั้นบัญญัติทั้ง ๕ แลอายุตณะ ๖)

(คติดำเนินแห่งพระจันทร์) พระ (อาทิ) ตย

(ธาตุอภิญญา)

จ(ธาตุสุมา)สรรพ

ธ(ธาตุแตก) ให้โทษ

(ธาตุกำเริบให้โทษ)

(ธาตุลลถอย)

(ธาตุวิ) นิจฉ (ย) สตถ์ (ใจ) ราเนหิบ (ก) (ก) ขามิสุขิปุลล์ วนทิตวา รตตตต (ย)

๓ อหิ ๓ อันว่าข้า วนทิตวา ไหว้ (กราบ รตตตต) ย ซึ่งพระรัตนไตรย ปวกขามิ

จักกล่าวบัดนี้ สตถ์ ซึ่งพระคัมภีร์ (ธาตุวิจฉัย) นั้น ชื่อว่าธาตุวิจฉัย

สุวิปุลล์ อันไพโรย+บุร(ย) เปนอัน.....แพทยทั้งหลาย

คำอ่าน

หน้าที่ ๑-๒

๑ พระคัมภีร์ธาตุวิจฉัยผูก ๑

กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย

ชั้นบัญญัติทั้ง ๕ แลอายุตณ ๖

คติดำเนินแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์

ธาตุอภิญญา

จตุธาตุสุมาสรรพ

ธาตุแตกให้โทษ

ธาตุกำเริบให้โทษ

ธาตุลลถอย

ธาตุวิจฉัย.....สตถ์ โจราเนหิบก.....กขามิสุขิปุลล์ วนทิตวา รตตตตย

๓ อหิ ๓ อันว่าข้า วนทิตวา ไหว้กราบ รัตนตตตย ซึ่งพระรัตนตรัย ปวกขามิ

จักกล่าวบัดนี้ สตถ์ ซึ่งพระคัมภีร์ ธาตุวิจฉัยนั้น ชื่อว่าธาตุวิจฉัย

สุวิปุลล์ อันไพบุลย์ เปนอัน..... แพทยทั้งหลาย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

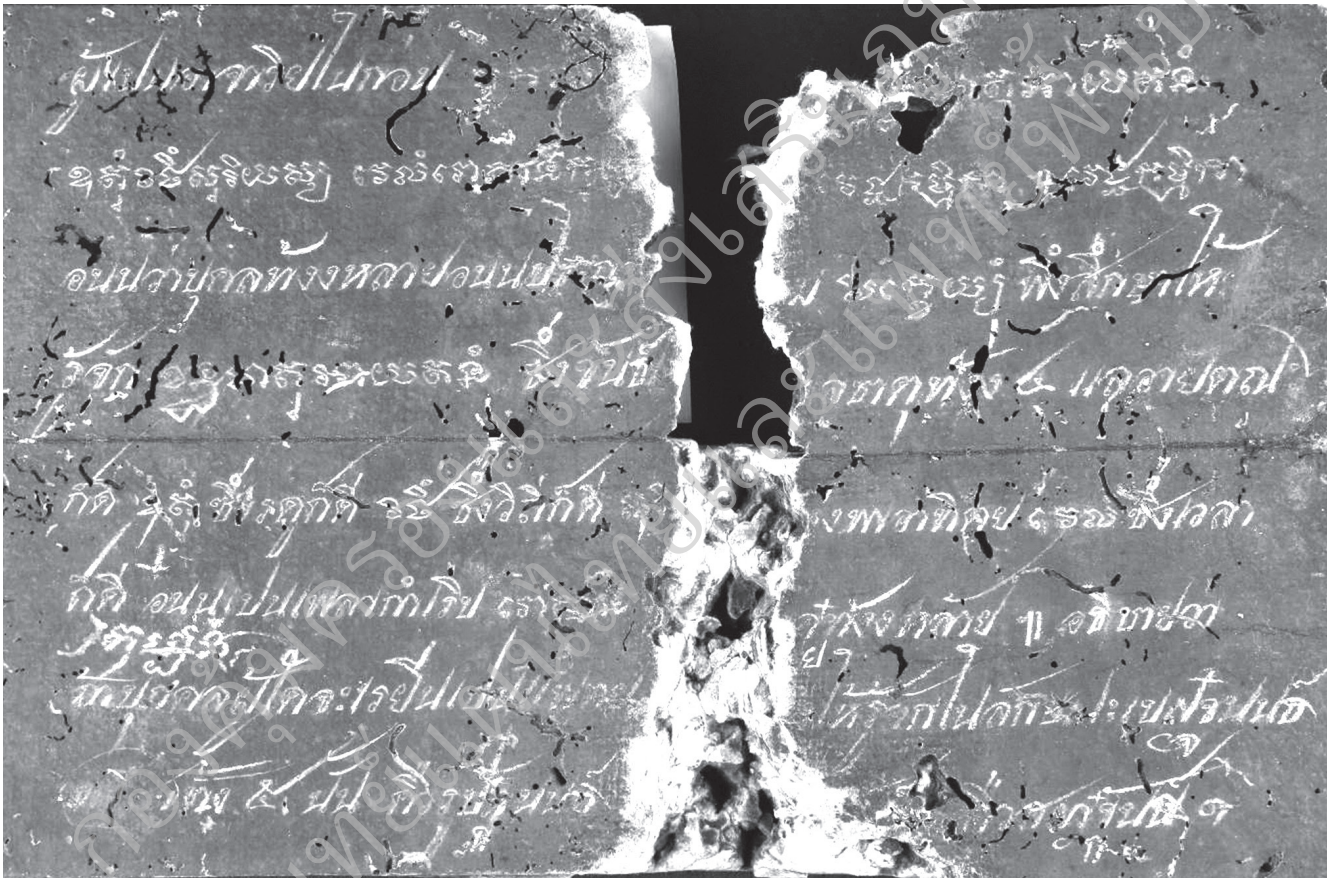
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓-๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓-๔

ผู้เป็นอาจารย์ในก่อน (ตต).....อายตน

อุตุ วิถีสุริยสส เวลโรคนกา.....วชชกมมิกา วชชกมมิกา

อนนว่าบุคคลทั้งหลายอนนปราถ.....ม สิกุเบยยั พิงศึกษาให้

รู้จัก ขนธธาตุนายตน ซึ่งขันธ (บัญญัติ) แลธาตุนั่ง ๔ แลอาตนะ ๖

กัตี อุตุ ซึ่ง ระดู กัตี วิถี ซึ่ง วิถี กัตี สุริ (ย) ของพระอาทิตย์ (กัตี) เวล ซึ่ง เวลา

กัตี+กูปติ อนน เปนเพลากำเรบ โร(คาน) (ซึ่งโร) คยทั้งหลาย ฯ อธิบายว่า

ถ้าบุคคลผู้ใดจะเรียนเปนแพทย์ (พินศึกษา) ให้รู้จักในลักษณะเบญจ+จ+ขนนธ

(แลเบญจขันธ) ทั้ง ๕ นั้น คือ รูป + กขนนธ ๑ คือ (เวทนาขันธ ๑) คือสยา+กขนนธ ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๓-๔

ผู้เป็นอาจารย์ในก่อนตต.....อายตน

อุตุ วิถีสุริยสส เวลโรคนกา.....วชชกมมิกา วชชกมมิกา

อันว่าบุคคลทั้งหลายอันปรารธนา.....ม สิกุเบยยั พิงศึกษาให้

รู้จัก ขนธธาตุนายตน ซึ่งขันธบัญญัติแลธาตุนั่ง ๔ แลอาตนะ ๖

กัตี อุตุ ซึ่ง ฤตุกัตี ซึ่งวิถีกัตี สุริย ของพระอาทิตย์ กัตี เวลซึ่ง เวลา

กัตี กูปติ อันเป็นเพลากำเรบ โรคย ซึ่งโรคทั้งหลาย ฯ อธิบายว่า

ถ้าบุคคลผู้ใดจะเรียนเป็นแพทย์พินศึกษาให้รู้จักในลักษณะเบญจขันธ

แลเบญจขันธทั้ง ๕ นั้น รูปกขันธ ๑ คือ เวทนาขันธ ๑ คือสัญญาขันธ ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

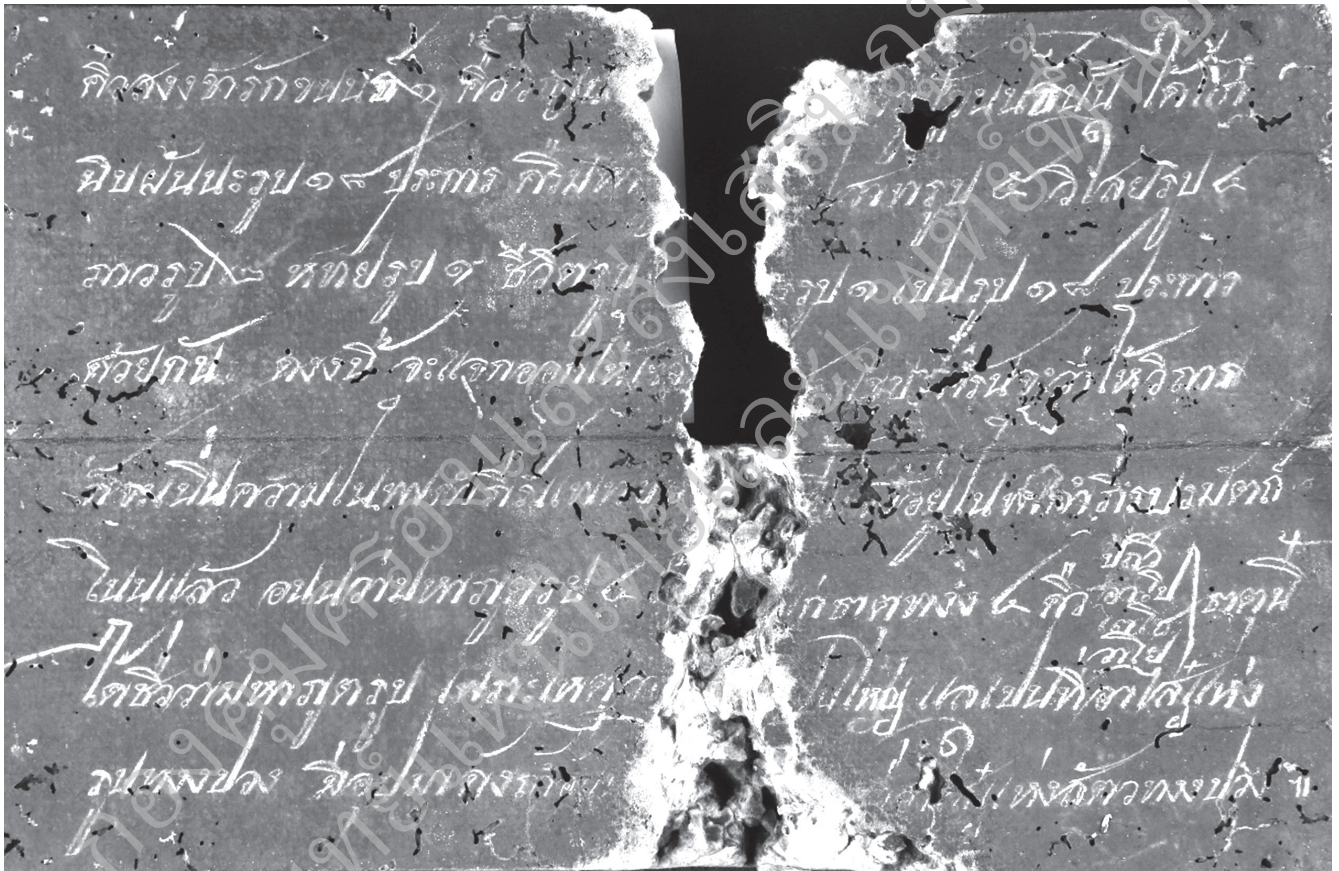
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕-๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕-๖

คือสังขารักขนนธ์ ๑ คือวิญญู (ญาณชั้น ๑) รูปขนนธ์นั้น ได้แก่
นิพผันนรูป ๑๘ ประการ คือ มหาภู (รูป ๔) ปสาทรูป ๕ วิสัยรูป ๔
ภาวรูป ๒ หทัยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ (อาหาร) รูป ๑ เปนรูป ๑๘ ประการ
ด้วนกัน ดงนี้ จะแจกออกให้เข้า (ใจพอ) สังเขปกี่ครันจะว่าให้วิถาร

ก็จันเน้นความในพรคัมภีร์แพทยา (นี้ส่วนหนึ่ง) อยู่ในพรคัมภีร์ปรมัตถ์

โนนแล้ว อนนว่ามหาภูตรูป ๔ (นั้นได้) แก่ธาตุทง ๔ คือ

ปถวิ	} ธาตุนี้
อาโป	
เตโช	

 ได้ชื่อว่ามีมหาภูตรูป เพราะเหตุว่า (เปน) ใหญ่แลเปนที่อาไสยแห่ง
รูปทงปวง มีอุปมาดังถ้ำอัน (มีอยู่ในภูเขาเป็นที่) (อาไสย) แห่งสัตว์ทงปวง ฯ

คำอ่าน

หน้าที่ ๕-๖

คือสังขารักขันธ ๑ คือวิญญูญาณชั้น ๑ รูปขันธนั้น ได้แก่
นิพผันนรูป ๑๘ ประการ คือมหาภูตรูป ๔ ประสาทรูป ๕ วิสัยรูป ๔
ภาวรูป ๒ หทัยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อาหารรูป ๑ เป็นรูป ๑๘ ประการ
ด้วนกัน ดงนี้ จะแจกออกให้เข้าใจพอสังเขปกี่ครันจะว่าให้วิถาร

ก็จันเน้นความ ในพระคัมภีร์แพทยานี้ ส่วนหนึ่งอยู่ในพระคัมภีร์ปรมัตถ์

โนนแล้ว อันว่ามีมหาภูตรูป ๔ นั้นได้ แก่ธาตุทง ๔ ปถวิธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุนี้
ได้ชื่อว่ามีมหาภูตรูปเพราะเหตุว่าเป็นใหญ่แลเป็นที่อาศัยแห่ง
รูปทงปวง มีอุปมาดังถ้ำอันมีอยู่ในภูเขาเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทงปวง ฯ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

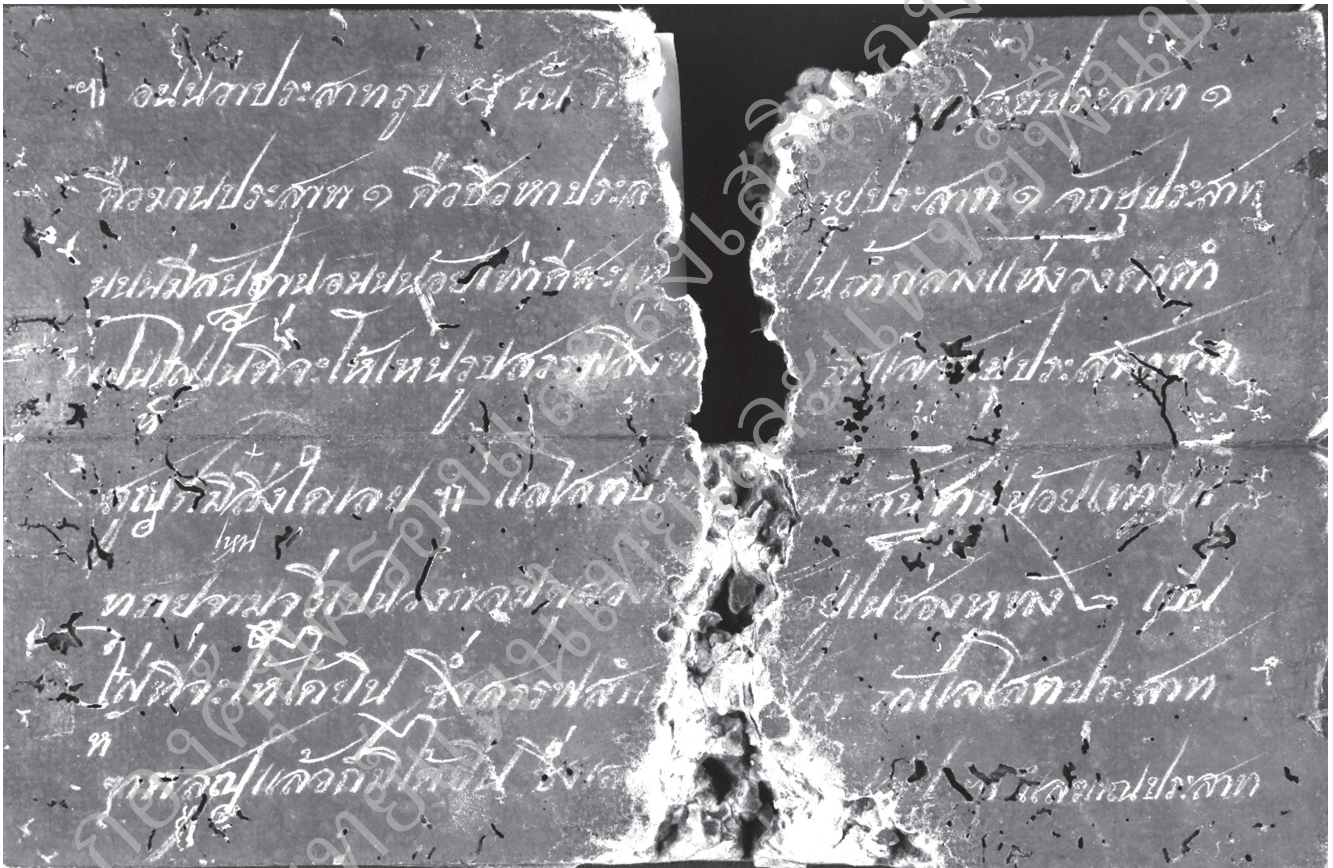
หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗-๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗-๘

๗ อนนว่าประสาทรูป ๕ นั้น คือ (จักขุประสาท ๑) คือโสตประสาท ๑ คือ ฆานประสาท ๑ คือชีวหาประ (สาท ๑ คือกาย) ประสาท ๑ จักขุประสาท นน มีสัณฐานอนนน้อยเท่าศีศะหา (ตั้งอยู่) ในถ้ำกลางแห่งวงตาดำ เปนใหญ่ในที่จะให้เห่นรูปสรรพสิ่ง (ทง) ปวง ถ้าแลจักขุประสาท (ขาด)

สุญก็มีเห็นสิ่งใดเลย ๗ แลโสตประสาทนั้นมีสัณฐานน้อยเท่าขน ทรายจามจรีเป็นวงกลมดจวง (แวนตั้ง) อยู่ในช่องหูทั้ง ๒ เปน ใหญ่ที่จะให้ได้ยิน ซึ่งสรรสำ (เนียงทั้ง) ปวง ถ้าแลโสตประสาท ขาดสุญก็มีได้ยินซึ่ง (สิ่งใดเลย) แลฆานประสาท

คำอ่าน

หน้าที่ ๗-๘

๗ อนนว่าประสาทรูป ๕ นั้น คือจักขุประสาท ๑ คือโสตประสาท ๑ คือ ฆานประสาท ๑ คือชีวหาประสาท ๑ คือกายประสาท ๑ จักขุประสาท นั้น มีสัณฐานอันน้อยเท่าศีระชะหาตั้งอยู่ในท่ามกลางแห่งวงตาดำ เปนใหญ่ในที่จะให้เห็นรูปสรรพสิ่งทั้งปวง ถ้าแลจักขุประสาทขาด

สุญก็มีเห็นสิ่งใดเลย ๗ แลโสตประสาทนั้นมีสัณฐานน้อยเท่าขน ทรายจามจรีเป็นวงกลมดจแวนตั้งอยู่ในช่องหูทั้ง ๒ เปน ใหญ่ที่จะให้ได้ยินซึ่งสรรพสำเนียงทั้งปวง ถ้าแลโสตประสาท ขาดสุญก็มีได้ยินซึ่งสิ่งใดเลยแลฆานประสาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

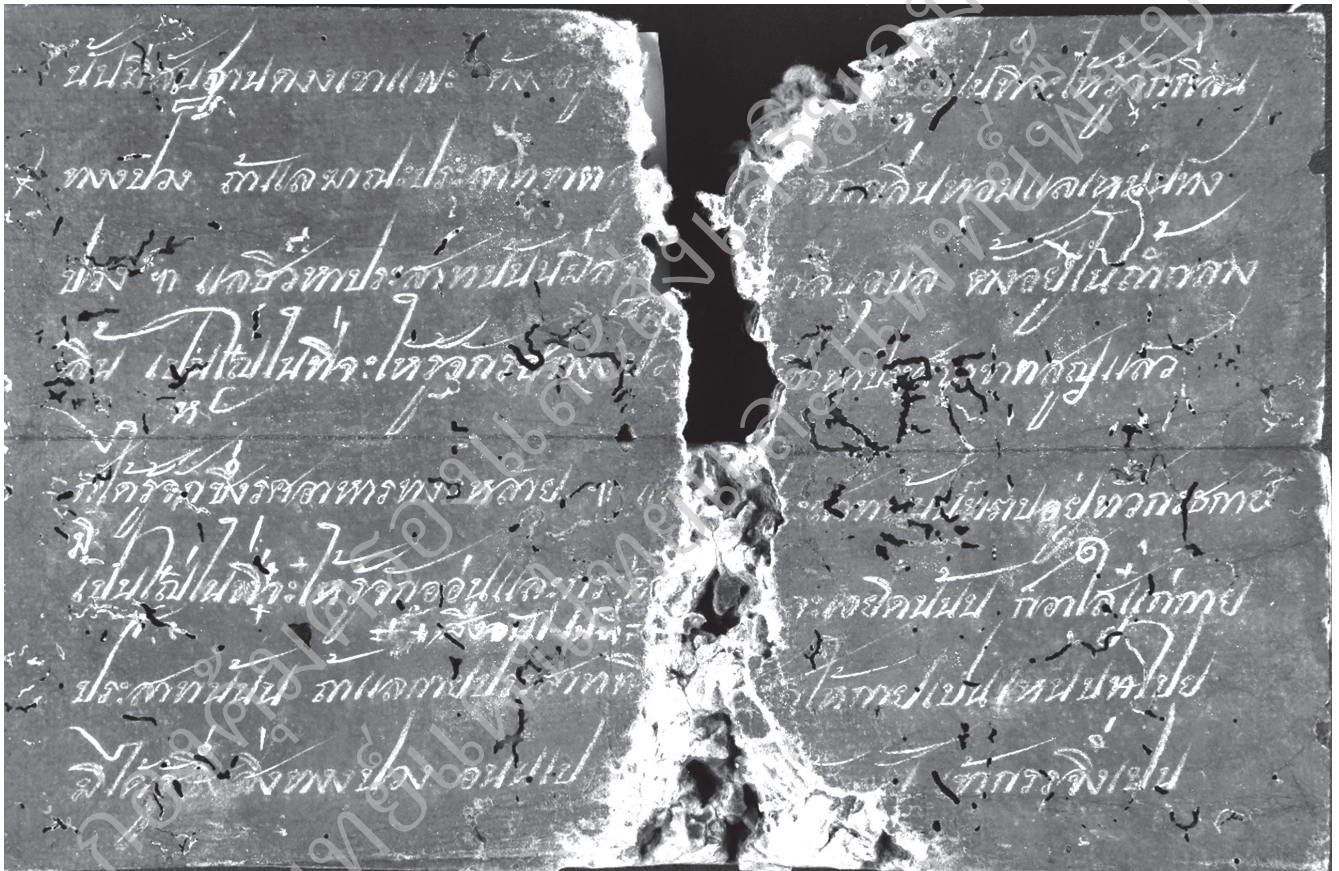
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙-๑๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙-๑๐

นั่นมีสัณฐานดงเขาแพะ ตั้ง (อยู่ถ้ากลางจุมก) เปนใหญ่+ญอยู่ในที่จะให้รู้จักกลิ่น
ทงงปวง ถ้าแลษณะประสาทขาดสูญ (แล้วก็มีได้รู้) จักกลิ่นหอมแลเหม็นทั้ง
ปวง ๆ แลชีวหาประสาทนั้นน (มีสัณฐาน) (ตั้ง) กลีบอุบล ตั้งอยู่ในถ้ากลาง
ลึน เปนใหญ่+ญในที่จะให้รู้จักรทงงปวง (ถ้าแล) ชิวหาประสาทขาดสูญแล้ว

ก็+มีได้รู้จักรศอาหารทงหลาย ๆ (แลกายประสาท) นั้นชิมทราบอยู่ทั่วกรชกาย
เปนใหญ่+ญในที่จะให้รู้จัก+สิ่งอันเปนที่เนื้ออ่อนแลกระดูก (อันหยาบอัน) ละเอียดนั้นน
ก็อาไส+ยแก่กายประสาทนั้นน ถ้าแลกายประสาท (พิรุชขาดสูญไป) ให้กายเปนเหนบ
ซาไปมิได้รู้ซึ่งสิ่งทงปวง อนนเปน.....นั่นเข้ากรรจิงเปน

คำอ่าน

หน้าที่ ๙-๑๐

นั่นมีสัณฐานดงเขาแพะ ตั้งอยู่ท่ามกลางจุมกเป็นใหญ่อยู่ในที่จะให้รู้จักกลิ่น
ทั้งปวง ถ้าแลษณะประสาทขาดสูญแล้วก็มีได้รู้จักกลิ่นหอมแลเหม็นทั้ง
ปวง ๆ แลชีวหาประสาทนั้นมีสัณฐานตั้งกลีบอุบลตั้งอยู่ในท่ากลาง
ลึน เป็นใหญ่ในที่จะให้รู้จักรทงทั้งปวง ถ้าแลชีวหาประสาทขาดสูญแล้ว

ก็มีได้รู้จักรศอาหารทงหลาย ๆ แลกายประสาทนั้นชิมซาบทั่วสรรพกาย
เป็นใหญ่ในที่จะให้รู้จักรสิ่งจับเป็นเนื้ออ่อนแลกระดูกอันหยาบอันละเอียดนั้น ก็อาศัยแก่
กาย-ประสาทนั้น ถ้าแลกายประสาทพิรุชขาดสูญไปให้กายเป็นเหน็บซาไป
มิได้รู้ซึ่งสิ่งทงปวง อันเป็น.....นั่นเข้ากันจิงเป็น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

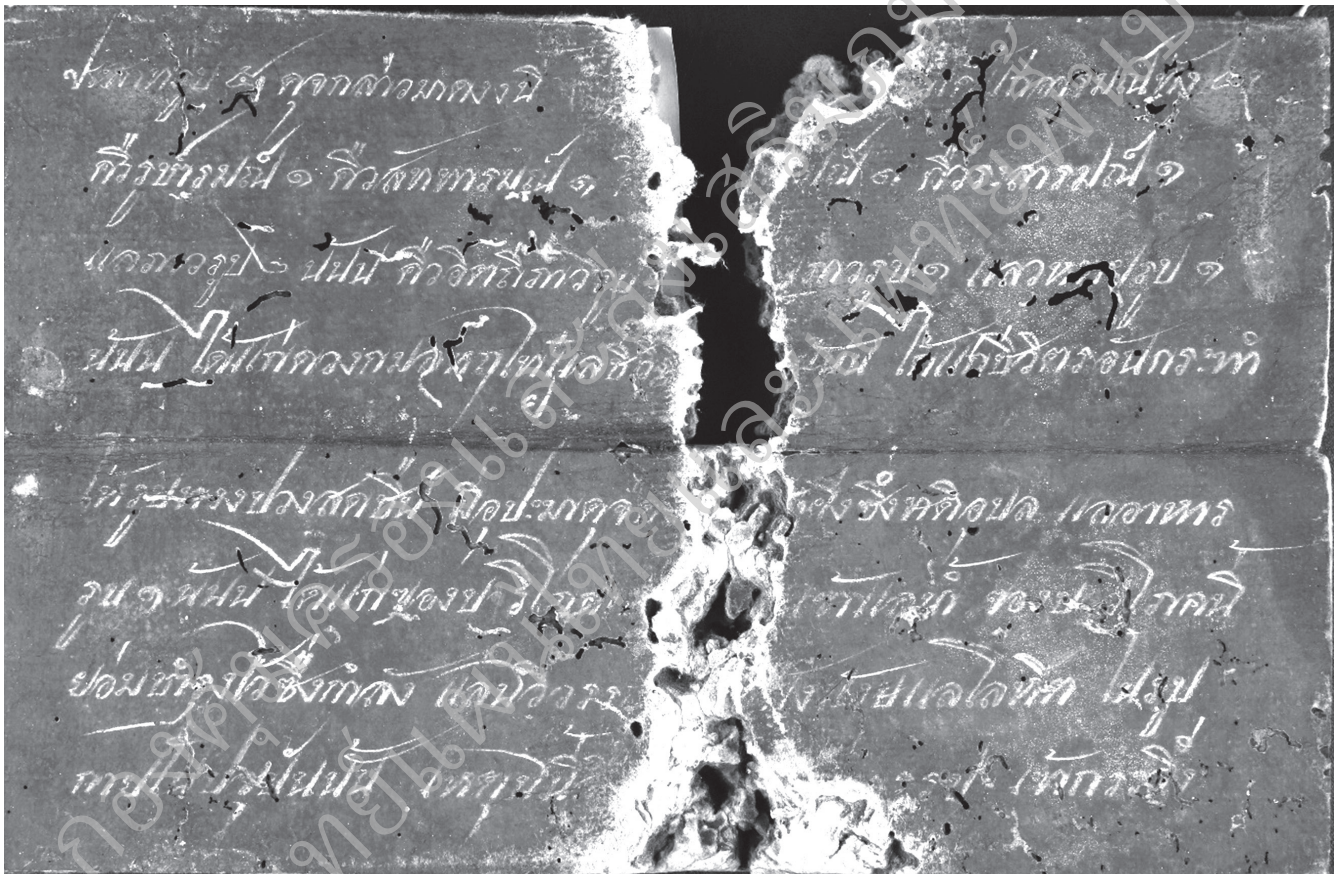
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ประสาทรูป ๕ ดุจกล่าวมาดงนี้แล (วิสัยรูป ๔) ได้แก่อารมณทั้ง ๔ คือรูปารมณ คือสัททวารมณ ๑ คือ (คันธารมณ ๑) คือระสารมณ ๑ แลถาวรรูป ๒ นั้นน คืออิตถิถาวรรูป (๑ คือปุริส) ถาวรรูป ๑ แล้วยทธรูป ๑ นั้นน ได้แก่วงกมลเหตุไท+ยแลชีวิต (รูป ๑) นั้นน ได้แก่วิตถันกระทำ

ให้รูปทั้งปวงสดชื่น ผิอุปมาดุจ (น้ำเลี้ยง) ซึ่งชาติอุบล แลอาหารรูป ๑ นั้นน ได้แก่วงกมลเหตุ (เป็นต้นว่า) เข้าแลน้ำ ของบริโภคนี้ ย่อมบำรุงไว้ซึ่งกำลัง แลฉวีวรรณ (เนื้อหนังมังษ) แลโลหิต ในรูปภายในปัจจุบันนั้น เหตุฉนี้ (รูปภายในที่พรรณนา) เข้ากรรซึ่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ประสาทรูป ๕ ดุจกล่าวมาดงนี้แลวิสัยรูป ๔ ได้แก่อารมณทั้ง ๔ คือรูปารมณ คือสัททวารมณ ๑ คือคันธารมณ ๑ คือระสารมณ ๑ แลถาวรรูป ๒ นั้น คืออิตถิถาวรรูป ๑ คือปุริสถาวรรูป ๑ แล้วยทธรูป ๑ นั้นน ได้แก่วงกมลเหตุทัยแลชีวิตรูป ๑ นั้นน ได้แก่วิตถันกระทำ

ให้รูปทั้งปวงสดชื่น ผิอุปมาดุจน้ำเลี้ยงซึ่งชาติอุบล แลอาหารรูป ๑ นั้นน ได้แก่วงกมลเหตุเป็นต้นว่าข้าวแลน้ำ ของบริโภคนี้ ย่อมบำรุงไว้ซึ่งกำลัง แลฉวีวรรณ เนื้อหนังมังษ แลโลหิต ในรูปภายในปัจจุบันนั้น เหตุฉนี้รูปภายในที่พรรณนาเข้ากันซึ่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

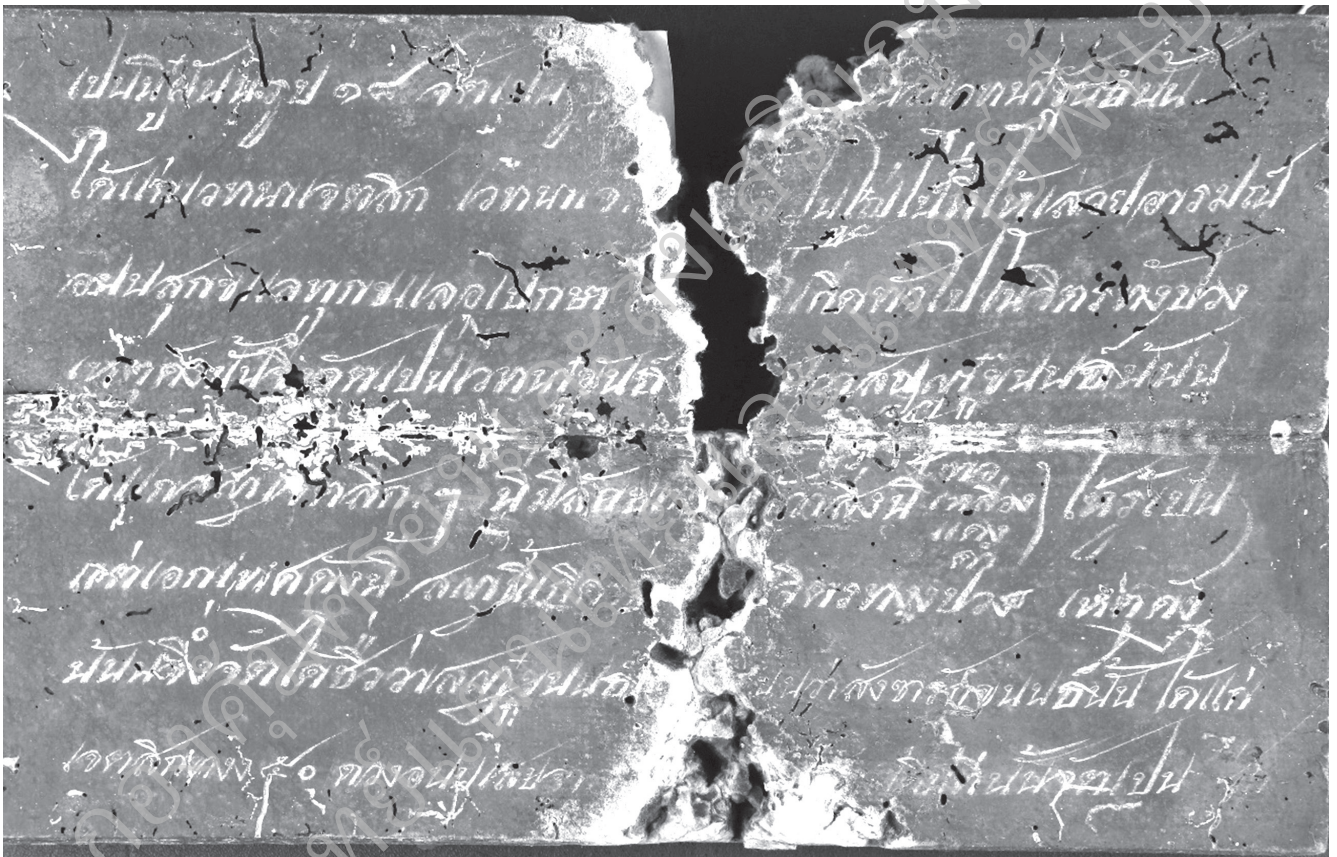
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๓-๑๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๓-๑๔

เพนนิ+บผันรูป ๑๘ จัดเพน (รูปธรรม) ๓ อนนว่าเวทนา + กชั้นนั้น
ได้แก่เวทนาเจตสิก เวทนา (เจตสิกเพน) ใหญ่ในที่ให้เสวยอารมณ์
อนนสุขขแลทุกขแลอุเบกขา (เวทนาอนนบัง) เกิดทั่วไปในจิตทั้งปวง
เหตุตั้งนั้นจึงจัดเพนเวทนาชั้น (อนน) ว่าสัญญา+กชนนนั้นน

ได้แก่สัญญาเจตสิกๆ นี้มีลักษณะเป็นต้นว่าสิ่งนี้

ขาว	}	ให้รู้เป็น
เหลือง		
แดง		

ดำ

แต่เอกเทศดังนี้ สัญญานี้เกิด (ทั้งทง) จิตทงปวง เหตุตั้ง
นั้นจึงจัดได้ชื่อว่าสัญญา+กชนน อนนว่าสังขารรักกชนนนั้น ได้แก่
เจตสิกทร ๕๐ ดวงอนน (เศษจากสัญญาเวทนา) เดิมทีนั้นจัดเพน

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๓-๑๔

เป็นนิบผันรูป ๑๘ จัดเป็นรูปธรรม ๓ อนนว่าเวทนามกชั้นนั้น
ได้แก่เวทนาเจตสิก เวทนาเจตสิกเป็นใหญ่ในที่ให้เสวยอารมณ์
อันสุขแลทุกขแลอุเบกขา เวทนาอันบังเกิดทั่วไปในจิตทั้งปวง
เหตุตั้งนั้นจึงจัดเป็นเวทนาชั้นอันว่าสัญญา+กชนนนั้น

ได้แก่สัญญาเจตสิก สัญญาเจตสิกนี้มีลักษณะเป็นต้นว่าสิ่งนี้ขาว เหลือง แดง ดำให้รู้เป็น
แต่เอกเทศดังนี้ สัญญานี้เกิดทั่วทั้งจิตทั้งปวง เหตุตั้ง
นั้นจึงจัดได้ชื่อว่าสัญญา+กชนน อนนว่าสังขารรักกชนนนั้น ได้แก่
เจตสิกทั้ง ๕๐ ดวงอันเศษจากสัญญาเวทนาเดิมทีนั้นจัดเป็น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

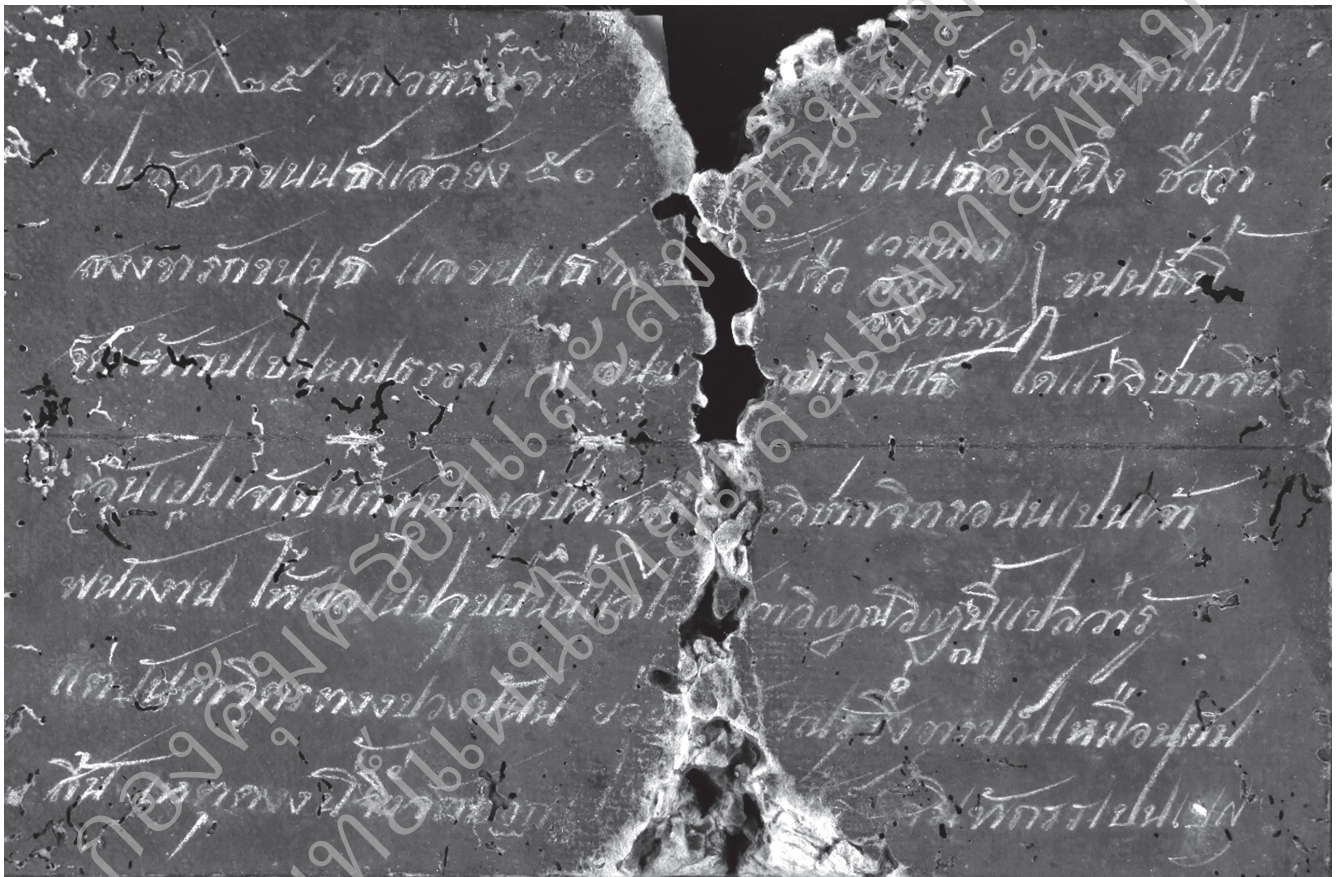
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๕-๑๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เจตสิก ๒๕ ยกเวทนาเจตสิก (ไปเป็นเวทนา) (ขันธ์) ยกเจตสิกไป
เป็นสัญญาขันธ์แล้วยัง ๕๐ ดังนั้นจัดเป็นขันธ์อันหนึ่ง ชื่อว่า

สงขารักขันธ์ แลขันธ์ทั้ง ๓ นั้นคือ

เวทนา	}	ขันธ์นี้
สัญญา		
สงขารัก		

จัดเข้ากันเป็นนามธรรม ฯ อนนว่าเวทนาขันธ์ ได้แก่วิชาจิต

นั้นเป็นเจ้าของงานลงสู่ปิตินิ (แล) วิชาจิตอนนเป็นเจ้าของ
พนักงาน ให้ผลในปัจจุบันนี้แลได้ (ชื่อ) ว่าวิญญาณ วิญญาณนี้แปลว่ารู้
แต่บัดจิตตรงพวงนั้น ย่อม (มีลักษณะ) รู้ซึ่งอารมณ์เหมือนกัน
สิ้นเหตุตั้งนี้จึงจัด (ออกเป็น).....เข้ากรเป็นเบญจ

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เจตสิก ๒๕ ยกเวทนาเจตสิกไปเป็นเวทนาขันธ์ เสียยกสัญญาเจตสิกไป
เป็นสัญญาขันธ์แล้วยัง ๕๐ ดังนั้นจัดเป็นขันธ์อันหนึ่ง ชื่อว่า
สงขารักขันธ์ แลขันธ์ทั้ง ๓ นั้น คือเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สงขารักขันธ์ นี้
จัดเข้ากันเป็นนามธรรม ฯ อนนว่าเวทนาขันธ์ ได้แก่วิชาจิต

นั้นเป็นเจ้าของงานลงสู่ปฐินิ แลวิชาจิตอันเป็นเจ้าของ
พนักงาน ให้ผลในปัจจุบันนี้แลได้ชื่อว่าวิญญาณ วิญญาณนี้แปลว่ารู้
แต่บรรดาจิตทั้งพวงนั้น ย่อมมีลักษณะรู้ซึ่งอารมณ์เหมือนกัน
สิ้นเหตุตั้งนี้จึงจัดออกเป็น.....เข้ากันเป็นเบญจ-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

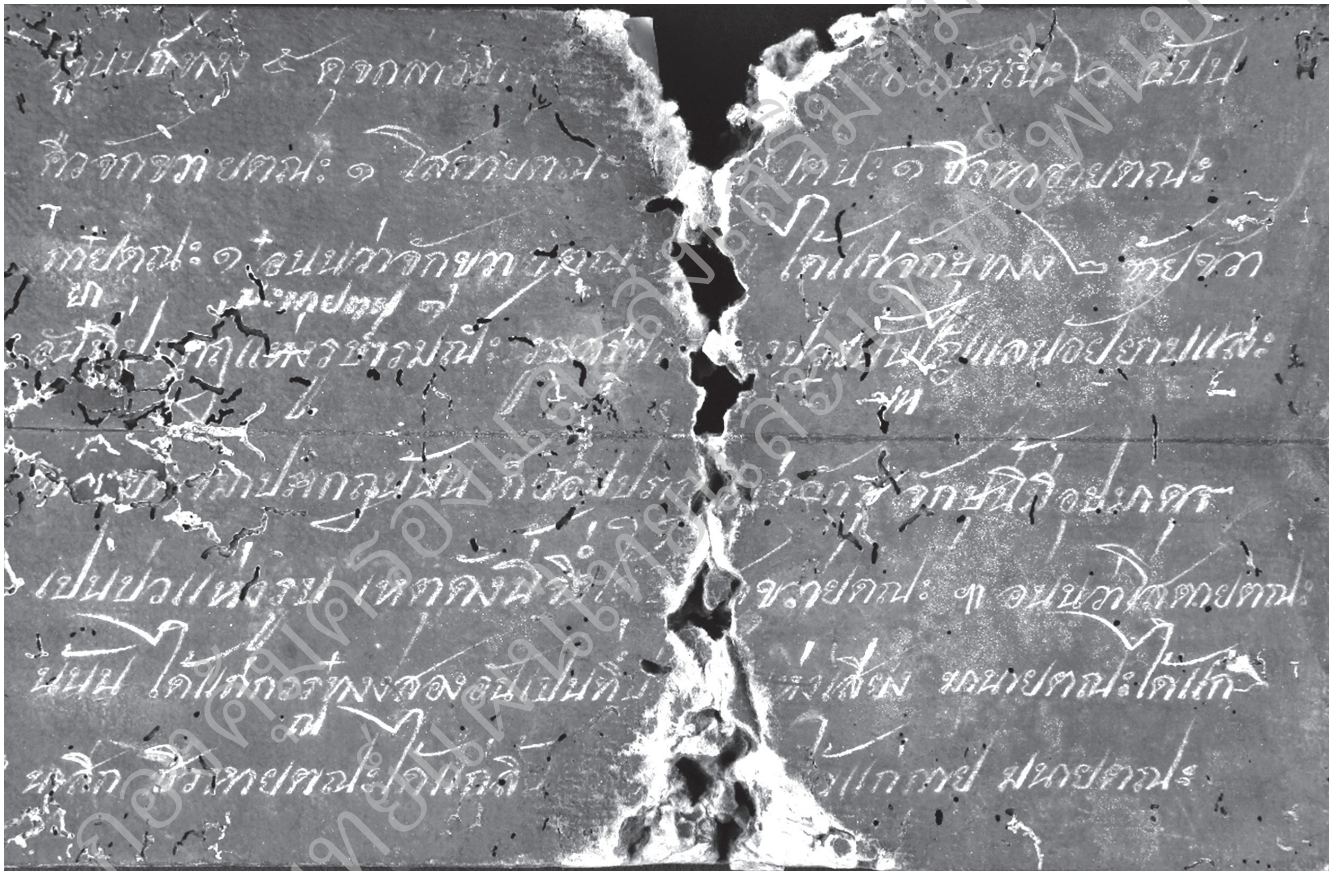
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ขนนธ์ทั้ง ๕ ดุจกล่าวมานี้ ฯ (ลำดับต่อไปว่าด้วย) อายตนะ ๖ นั้นน
คือ จักขุอายตนะ ๑ โสตายตนะ ๑ (ฆานายตนะ ๑) ชิวหาอายตนะ ๑
กา+ยายตนะ ๑ + มนะยตนะ ๑ อนนว่าจักขุอายตนะ ได้แก่จักขุทง ๒ ซ้าย ขวา
อันที่ปรากฏแห่งรูปารมณฺ์ รูป(สร+รพสิ่ง) ทั้งปวงนั้นไห+ญแล่น้อยยาบและ

(ละเอียด) ปรากฏนั้นน ก็ยอมปรากฏว่าจักขุ จักขุนนี้มีอุปมาดุจ
เป็นบ่อแห่งรูป เหตุดังนี้จึงให้ชื่อว่าจักขุอายตนะ ฯ อนนว่าโสตายตนะ
นั้นน ได้แก่กรรมทงสองอันเป็นที่ (ปรากฏแห่ง) เสียง ฆานายตนะ ได้แก่
นาสิก ชิวหาตนะ ได้แก่ลิ้น (กายายตนะ) ได้แก่กาย ฆนายตนะ

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ขนนธ์ทั้ง ๕ ดุจกล่าวมานี้ ฯ ลำดับต่อไปว่าด้วยอายตนะ ๖ นั้น
คือ จักขุอายตนะ ๑ โสตายตนะ ๑ ฆานายตนะ ๑ ชิวหาอายตนะ ๑
กายายตนะ ๑ มนายตนะ ๑ อันว่าจักขุอายตนะ ได้แก่จักขุทง ๒ ซ้าย ขวา
อันที่ปรากฏแห่งรูปารมณฺ์ รูปสรรพสิ่ง ทั้งปวงนั้นใหญ่แล่น้อยยาบและ

ละเอียดปรากฏนั้นน ก็ยอมปรากฏว่าจักขุ จักขุนนี้มีอุปมาดุจ
เป็นบ่อแห่งรูป เหตุดังนี้จึงให้ชื่อว่าจักขุอายตนะ ฯ อันว่าโสตายตนะ
นั้นน ได้แก่กรรมทงสองอันเป็นที่ปรากฏแห่งเสียง ฆานายตนะ ได้แก่
นาสิก ชิวหาตนะได้แก่ ลิ้น กายายตนะได้แก่กาย ฆนายตนะ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

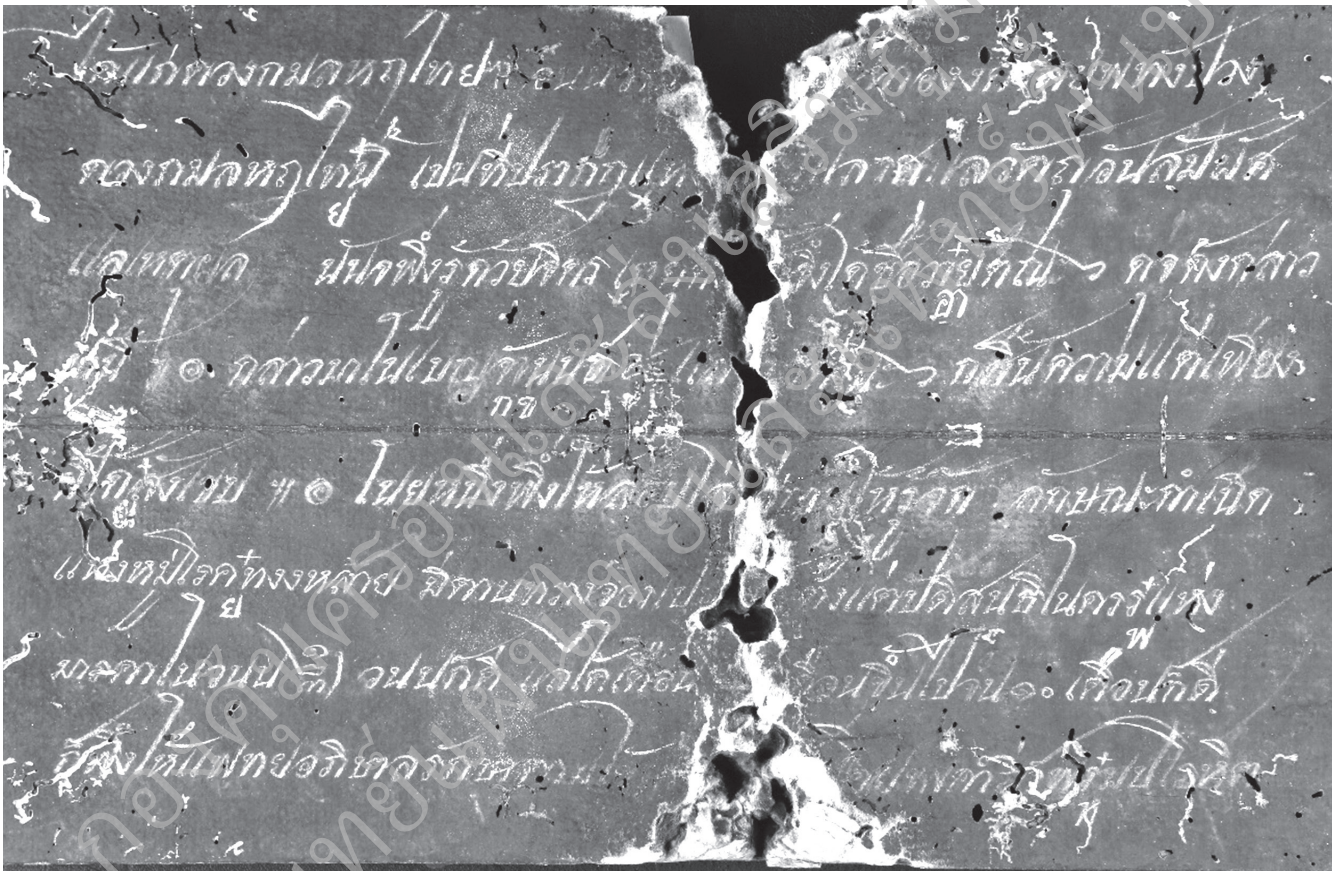
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ได้แก่ ดวงกลมฤไทย ๆ อนนว่า (ฤไทยนี้) (เปรียบเหมือนบ่ออันเป็นที่เกิดแห่งธรรม) ทั้งดวงกลมฤไทย+ยนี้ เป็นที่ปรากฏแห่งกลิ่น แลรสแลวัตถุอันสัมผัสแลเหตุผล นั้นจึงรู้ด้วยจิตเหตุดังนี้จึงได้ชื่อว่า+อายุตณ ๖ ดุจดั่งกล่าวมานี้ ๆ ๑ กล่าวมาในเบญจ+กษณนธ์ ๕ แลอายุตณะ ๖ ก็สิ้นความแต่เพียง

นี้ได้สังเขป ๆ ๑ ในยหนึ่งพึงให้สอบไล่เรียงให้รู้จักลักษณะกำเนิดแห่งหมู่โรค+ยทงหลาย มีตานทรงจอรเป็นต้น ตั้งแต่ปตสนธิในครร+พแห่ง

มารดาในวณน $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \end{matrix} \right\}$ วณกิติ แลได้เดือน ๑ เดือนขึ้นไปจน ๑๐ เดือนกิติ ก็พึงให้แพทย์อภิบาลรักษาตามไข้ (อนนเกิดตามโรค) (ในพรคำภีร์พร+หมบุโรหิต)

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ได้แก่ดวงกลมฤทัย ๆ อันว่าดวงฤทัยนี้เปรียบเหมือนบ่ออันเป็นที่เกิดแห่งธรรมทั้งดวงกลมฤทัยนี้ เป็นที่ปรากฏแห่งกลิ่น แลรสแลวัตถุอันสัมผัสแลเหตุผล นั้นจะพึงรู้ด้วยจิตเหตุดังนี้จึงได้ชื่อว่าอายุตณะ ๖ ดุจดั่งกล่าวมานี้ ๆ ๑ กล่าวมาในเบญจขันธ์ ๕ แล อายุตณะ ๖ ก็สิ้นความแต่เพียง

นี้ได้สังเขป ๆ ๑ ในยหนึ่งพึงให้สอบไล่เรียงให้รู้จักลักษณะกำเนิดแห่งหมู่โรคทั้งหลาย มีตานชางจรเป็นต้น ตั้งแต่ปฏิสนธิในครรรค์แห่งมารดาในวัน ๑ วัน ในวัน ๒ วัน ในวัน ๓ วันกิติ แลได้เดือน ๑ เดือนขึ้นไปจน ๑๐ เดือนกิติพึงให้แพทย์อภิบาลรักษาตามไข้อันเกิดตามโรคในพระคัมภีร์พรหมบุโรหิต

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

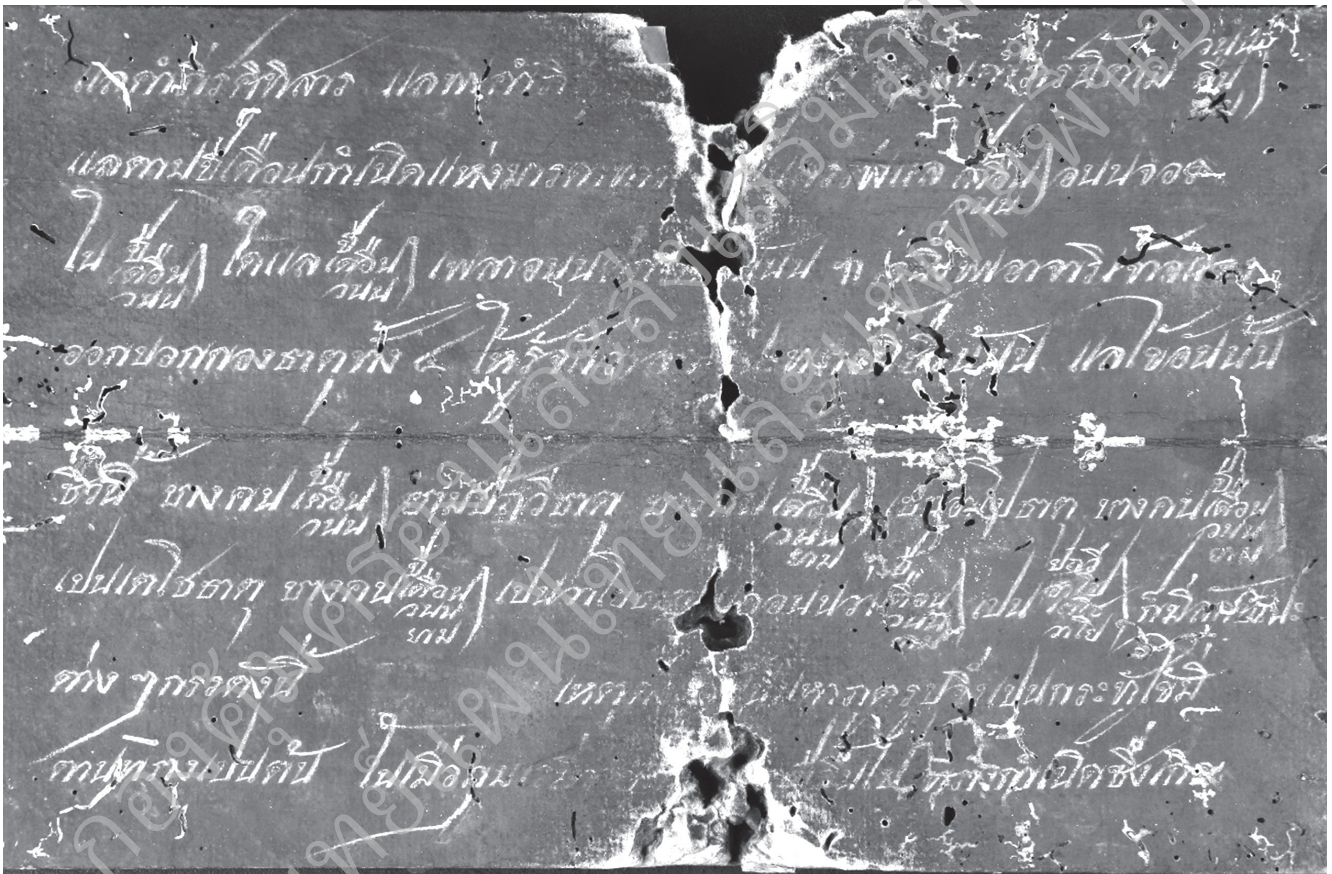
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๑-๒๒

แลคัมภีร์คิทธิสาร แลพรคัมภีร์.....พรคัมภีร์นี้ตาม
แลตามปีเดือนกำเนิดแห่งมารดา (ซึ่งอยู่) ในครรรพแล
ใน ปี } ไตแล ปี } เพลาอนนตก (ฟาก) นันน ฯ อนึ่งพรอาจารย์เจ้าจแจง
เดือน } เดือน }
วันน } วันน }

ออกบอกกองธาตุทั้ง ๔ ให้รู้จักว่า (ตามทรงมีชื่อนันน) แลใช้อันนั้น
ชื่อนี้ บางคน ปี } ยามปถวีธาตุบางคน เดือน } เปนอาโปธาตุบางคน ปี }
เดือน } เดือน }
วันน } วันน }
ปี } ยาม } เดือน } ปถวี }
เดือน } ยาม } เดือน } อาโป }
วันน } เปนวาโยธาตุอนนว่า วันน } เปน } เตโช }
ยาม } ยาม } วาโย } ก็มีลักษณะ

ต่าง ๆ กรรดังนี้ เหตุตงนันนมหาภูตรูป จึงเปนกระทุ้ใช้มี
ตามทรงเปนต้นในเมื่อกุม (มารนี้) (เมื่อเจริญ) ขึ้นไปทรงกำเนิดซึ่งเกิด

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๑-๒๒

แลคัมภีร์คิทธิสารแลพระคัมภีร์.....พระคัมภีร์นี้ตามวัน ตามคืน ตามยาม
แลตามปีเดือนกำเนิดแห่งมารดา ซึ่งอยู่ในครรรภ์แลปี แลเดือน แลวันอันจร
ในปีใด ในเดือนใด ในวันใด แลปี แลเดือน แลวัน เพลาอันตกฟากนั้น ฯ อนึ่งพระ-
อาจารย์เจ้าจะแจงออกบอกกองธาตุทั้ง ๔ ให้รู้ว่าตามชางมีชื่อนันน แลใช้นันน

ชื่อนี้ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน บางคนยาม เปนปถวีธาตุ บางคนปี
บางคนเดือนบางคนวัน บางคนยาม เปนอาโปธาตุ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน
บางคนยามเป็นเตโชธาตุ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน บางคนยาม เป็นวาโยธาตุ
อันว่าปี อันว่าเดือน อันว่าวัน อันว่ายาม เปนปถวี เปนอาโป เปนเตโช เปนวาโย ก็มี
ลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้ เหตุตงนันนมหาภูตรูป จึงเป็นกระทุ้ใช้มี
ตามชางเป็นต้น ในเมื่อกุมารนี้เมื่อเจริญขึ้นไปชางกำเนิดซึ่งเกิด

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

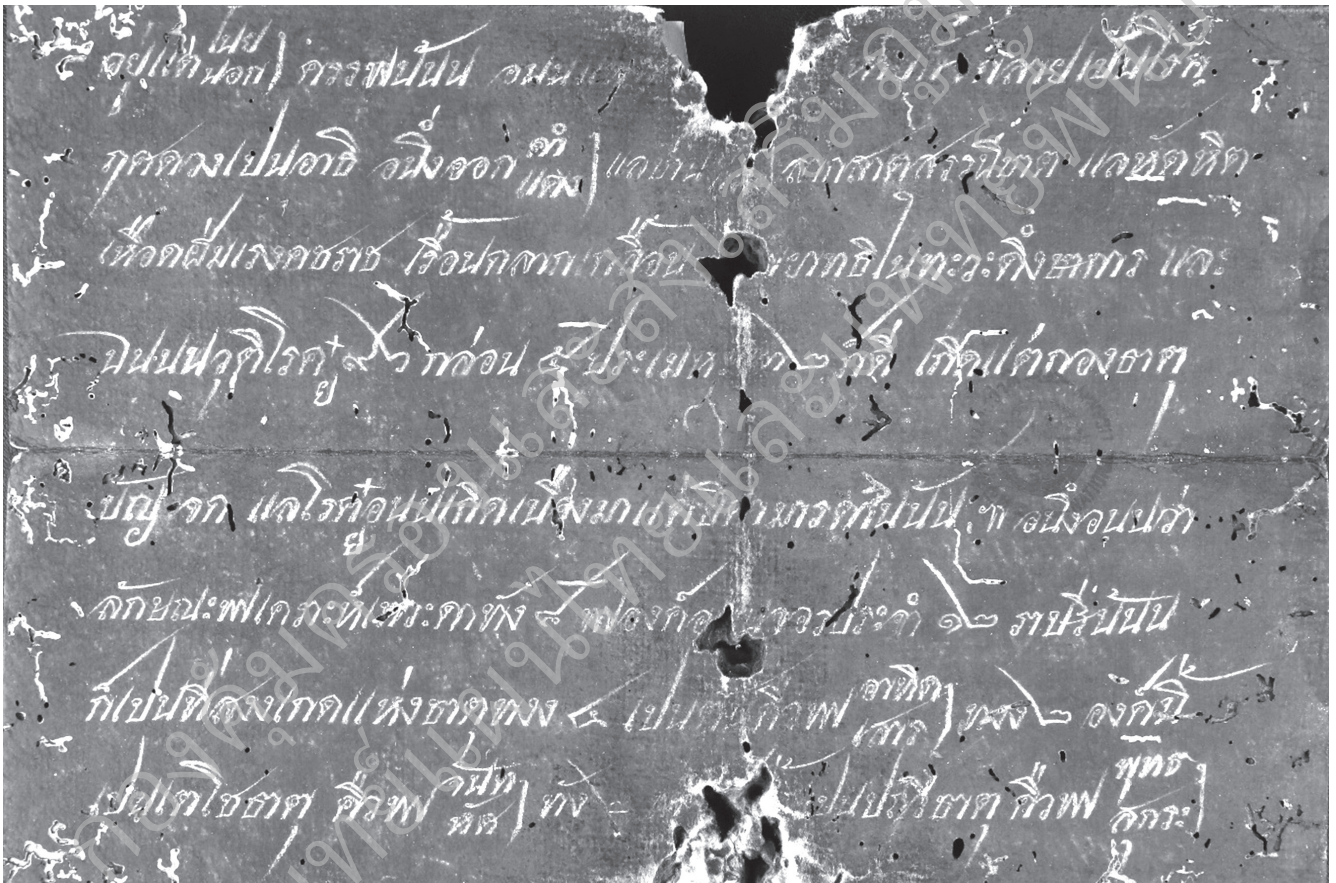
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๓-๒๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๓-๒๔

อยู่แต่ ^{ใน}นอก } ครรพนั้นน อนน (ว่าถ้าไม่หาย) ก็กลายเป็นโรค
ฤศดวงเป็นอาธิ อนึ่งออก ^{ดำ}แดง } แลตาด(ทราง) ลากสาตสรณิปาต แลหัตหิต
เหือดฝิมเรงคชราช เรื่อนกลากเกลื่อนพยาธิในทวะตึงษาการ และ
ฉนวนนวุฒิโรค+ย ๙๖ กล่อน ๕ ประเมหะ ๓๒ ก็ดี เกิดแต่กองธาต

บัญญัติแลโรค+ยอนนเกิดเนื่องมาแต่ บิดามารดานั้นน ฯ อนึ่งอนนวา
ลักษณะพร เคราะห์ทเวดาทั้ง ๘ พรองค์ก็จจรประจำ ๑๒ ราษีนันน
ก็เป็นที่สงกตแห่งธาตุดัง ๔ เปน (ต้น) คือพร ^{อาทิต}เสาร์ } ทั้ง ๒ (พร) องค์นี้
เปนเตโชธาต คือพร ^{จันท์}หัท } ทั้ง ๒ (พรองค์นี้) เปนปถวีธาต คือพร ^{พุท}สุภระ }

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๓-๒๔

อยู่แต่ในครรพนั้นนอยู่นอกครรพนั้นน อันว่าไม่หายก็กลายเป็นโรค
ริดสีดวงเป็นอาธิ อนึ่งออกดำ ออกแดง แลตาดชาง รากสาต สันนิบาต แลหัตหิต
เหือด ฝิมะเร็งคชราช เรื่อน กลากเกลื่อน พยาธิในทวตึงษาการ และ
ฉนวนนวุฒิโรค ๙๖ กล่อน ๕ ประเมหะ ๓๒ ก็ดี เกิดแต่กองธาต

บัญญัติแลโรคอันเกิดเนื่องมาแต่บิดามารดานั้นน ฯ อนึ่งอันว่า
ลักษณะพระเคราะห์ทเวดาทั้ง ๘ พระองค์ก็จะจรประจำ ๑๒ ราษีนันน
ก็เป็นที่สงกตแห่งธาตุดัง ๔ เป็นต้น คือ พระอาทิตย์ พระเสาร์ ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็น
เตโชธาต คือพระจันท์ พระพฤษ์ ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็นปถวีธาต คือพระพุท พระสุภร์

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

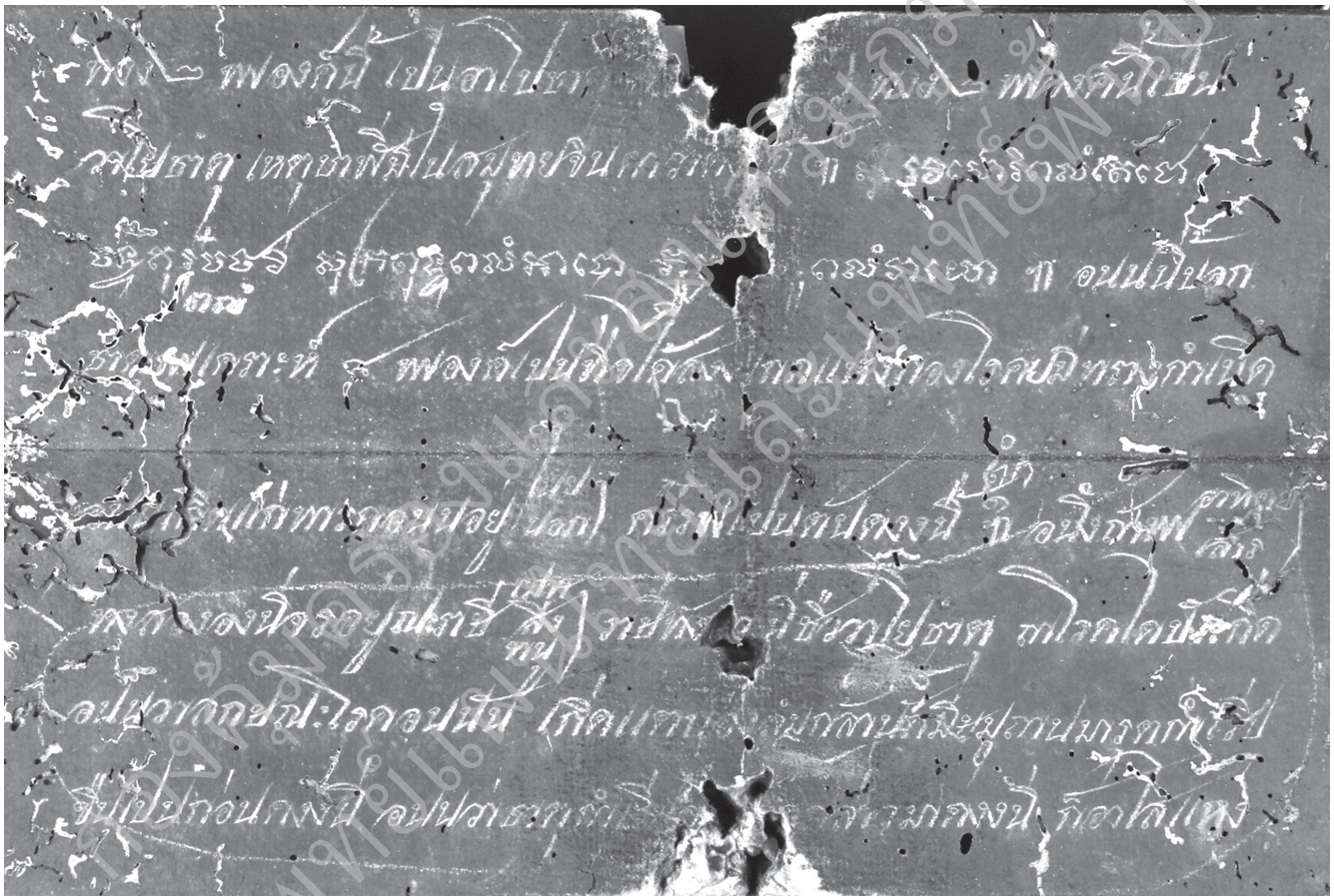
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ทง ๒ พรองค์นี้เป็นอาโปธาตุ คือ (พร) ^{อังคาร}ราหู } ทง ๒ พรองค์นี้เป็น
วาโยธาตุ เหตุบาฬิมี่ในสมุทยจินทามังนี้ ฯ รวีโสริพล์ เตโซ
จนทครุ+พล์ ปถวี สุกุพุทธพล์ อาโป ภู.....พล์ วาโย ฯ อนนนี้บอก
ธาตุพระเคราะห์ ๘ พรองค์เป็นที่จะได้สังเกตแห่งกองโรคคมีทรากำเนิด
(เกิด) แก่ทารกอนอยู่ ^{ในย}นอก } ครรพเป็นต้นดงนี้ ฯ อนึ่งถ้าพร ^{อาทิต}เสาร์ }
ทั้งสององนี้จรอยู่ณะราศี ^{เมษ}สิง } ราษีทั้ง ๓ นี้ชื่อวาโยธาตุ ถ้าโรคใดบังเกิด
อนนว่าลักษณะโรคคยนั้นน เกิดแต่กองลมกล้านกมีสมุณามารุตกำเจ็บ
ขึ้นเป็นกองก่อนดงนี้ อนนว่าธาตุกำ (เนิด) (ที่กล่าว) ว่ามาดงนี้ ก็อาไสแห่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ทัง ๒ พรองค์นี้เป็นอาโปธาตุ คือพระอังคารพระราหู ทัง ๒ พรองค์นี้เป็น
วาโยธาตุ เหตุบาลิมี่ในสมุทยจินทามิดังนี้ ฯ รวีโสริพล์ เตโซ
จนทครุ+พล์ ปถวี สุกุพุทธพล์ อาโป ภู.....พล์ วาโย ฯ อันนี้บอก
ธาตุพระเคราะห์ ๘ พรองค์เป็นที่จะได้สังเกตแห่งกองโรคคมีชางำเนิด

เกิดแก่ทารกอันอยู่ในครรรอยู่ภายนอกครรรเป็นต้นดงนี้ ฯ อนึ่งถ้าพระอาทิตย์
พระเสาร์ ทั้งสององค์นี้จร อยู่ ณ ราศีเมษ ราศีสิงห์ ราศีธนู ราศีทัง ๓ นี้ชื่อวาโยธาตุ ถ้า
โรคใดบังเกิดอันว่าลักษณะโรคคยนั้น เกิดแต่กองลมกล้านกมีสมุณามารุตกำเจ็บ
ขึ้นเป็นกองก่อนดงนี้ อันว่าธาตุกำเนินที่กล่าวว่ามีมาดงนี้ก็อาศัยแห่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

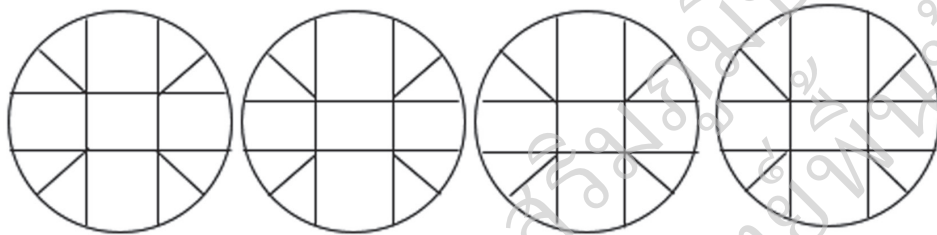
เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๗-๒๘

สมุทธานเป็นที่ตั้ง ฯ

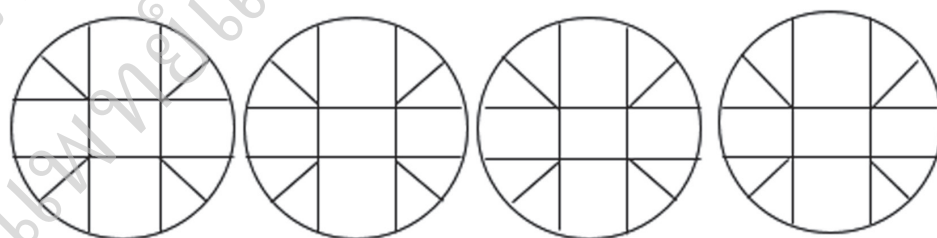

- ๑ อนึ่งพึงให้แพทย์รู้โรคโดยตรงในกองธาตุทั้ง ๔ แลพรสุริยเทวบุตรจร ตามจัก+รราชีทั้ง ๑๒ ราศีร โดยนพภาลัยประเทศมรรคาทั้ง ๓ ดุจดง พรบาฬีอนนมี่ในพระคัมภีร์จันทรสุริยคติที่ปนีว่าดงนี้ ฯ ติสโส วิถีโย ฯ อนนว่าวิถีทางที่ดำเนิน (แห่งพระจันทรแลพรสุริย) นั้นนมี่ ๓ วิถีคือ อัชวิถี ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๗-๒๘

สมุทธานเป็นที่ตั้ง ฯ

- ๑ อนึ่งพึงให้แพทย์รู้โรคโดยตรงในกองธาตุทั้ง ๔ แลพระสุริยเทวบุตรจร จามจักราศีทั้ง ๑๒ ราศี โดยนพภาลัยประเทศมรรคาทั้ง ๓ ดุจดง พระบาลีอันนมี่ในพระคัมภีร์จันทรสุริยคติที่ปนีว่าดงนี้ ฯ ติสโส วิถีโย ฯ อันนว่าวิถีทางที่ดำเนินแห่งพระจันทรแลพระสุริยนั้นนมี่ ๓ วิถี คือ อัชวิถี ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

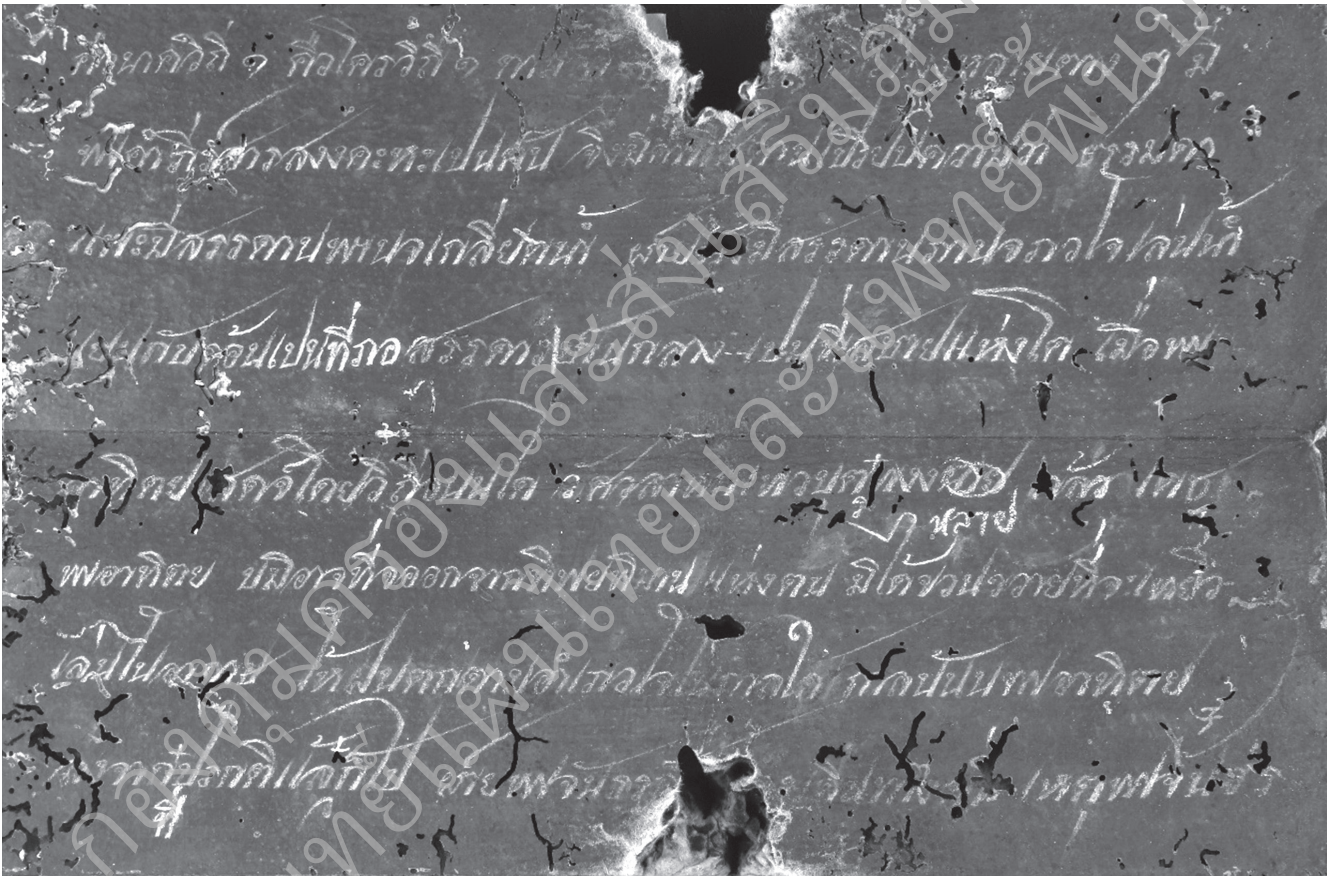
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๙-๓๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๙-๓๐

คือนาควิถี ๑ คือโครวิถี ๑ ตาม (พระคัมภีร์ทั้ง) หลายต่างๆ มี
พระคัมภีร์สาระสงคหะเป็นต้น จึงมีการเปรียบเทียบว่า ธรรมดา
แพะมีสรรดานพานจเกลียดน้ำ ฝ่ายก็มีสรรดานพานจพอใจเล่นน้ำ
เย็นกับร้อนเป็นที่ภอสรรดานปานกลาง เป็นที่สบายแห่งโค เมื่อพร

อาทิตยเสด็จโดยวิถีอนนโตอัศวลาหกเทวบุตร+รทรงหลายกลัวเดช
พระอาทิตย บมีอาจที่จออกจากทิพยพิมานแห่งตน มิได้ชวนขวยที่จะเที่ยว
เล่นในอากาศ ให้ฝนตกตามอำเภอใจ (กาล) ไตกาลนั้นนพรอาทิตย
จรจาก+ที่ปรกติแล้ว+วก็ไป ฝ่ายพรจันทร (ก็ลดลงไปตามกรร) เหตุพรจันทร

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๙-๓๐

คือนาควิถี ๑ คือโครวิถี ๑ ตามพระคัมภีร์ทั้งหลายต่าง ๆ มี
พระคัมภีร์สาระสังคหะเป็นต้น จึงมีการเปรียบเทียบว่า ธรรมดา
แพะมีสรรดานพานจะเกลียดน้ำ ฝ่ายก็มีสันดานพานจะพอใจเล่นน้ำ
เย็นกับร้อนเป็นที่พอสันดานปานกลาง เป็นที่สบายแห่งโค เมื่อพระ-

อาทิตยเสด็จโดยวิถีอันโตอัศวลาหกเทวบุตรทั้งหลายกลัวเดช
พระอาทิตย บมีอาจที่จะออกจากทิพยพิมานแห่งตน มิได้ชวนขวยที่จะเที่ยว
เล่นในอากาศ ให้ฝนตกตามอำเภอใจกาลใด กาลนั้นพระอาทิตย
จรจากที่ปรกติแล้ว+วก็ไป ฝ่ายพระจันทรก็ลดลงไปตามกัน เหตุพระจันทร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

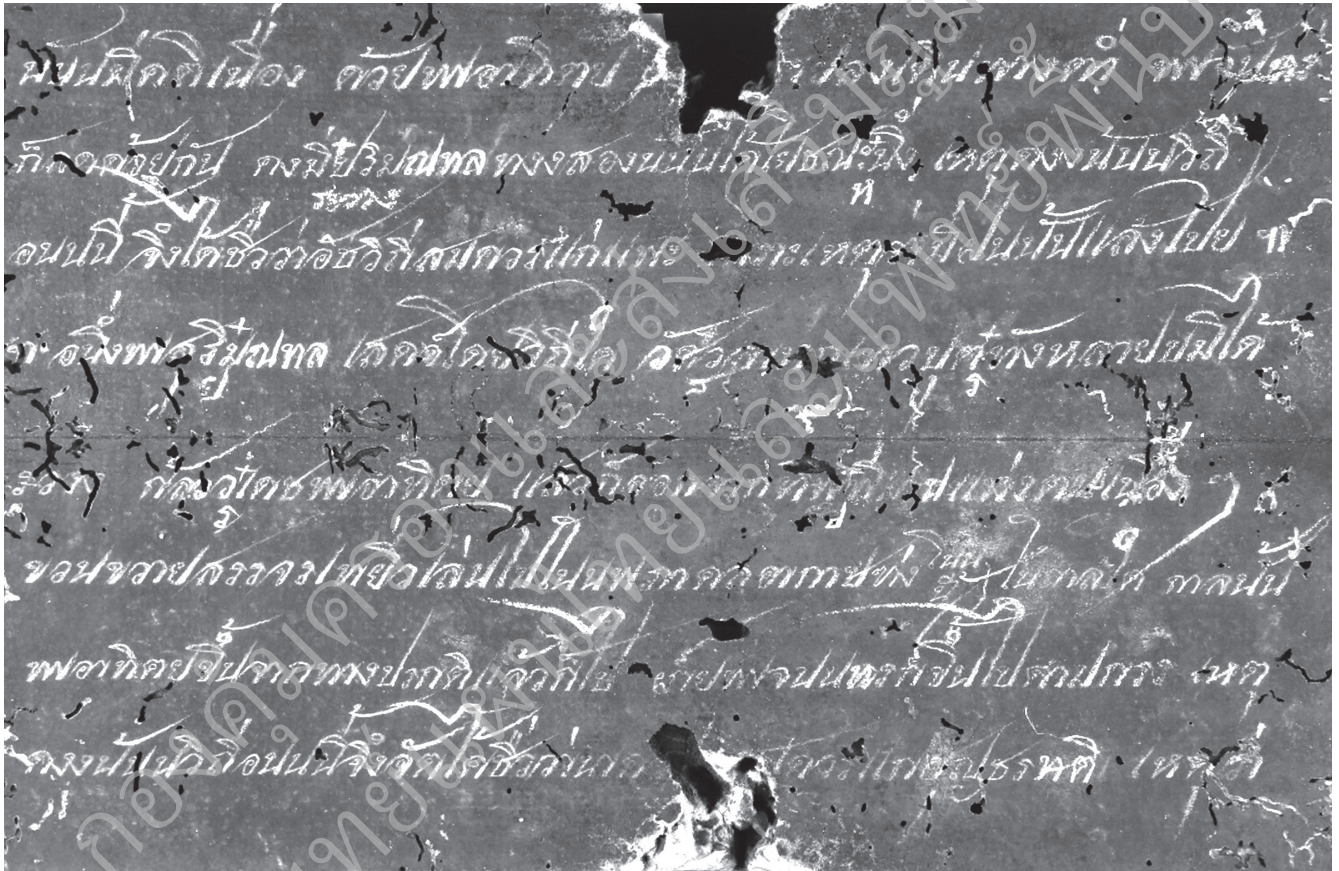
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๑-๓๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๑-๓๒

นันทมิตติเนื่อง ด้วยพรอาทิตยเล็งเดินทางต่ำ พรจันทร
ก็ลดด้วยกัน ดงมี + รวางปริมณฑลทงสองนันทได้โยชนหนึ่งเหตุดงนันทวิ
อนนนี้ จึงได้ชื่อว่าอชวิธีสุมควรแก่แพะ เพราะเหตุว่ามีฝนนั้นแล้งไป ๓
๓ อนึ่งพรสุริ+ยมณฑล เสด็จโดยวิถีใด อศวลาหกเทวบุตร+รทงหลายบมิได้

รวง กลังว+รเดชพรอาทิตย แล้วก็ (บมีอาจที่จะออกจากทิพยวิมาน) แห่งตนเนื่องๆ
ชวนขวยสรจรเที่ยวเล่นไปในนพภาคอากาศข้าง โนน } ในกาลใดกาลนั้น
พรอาทิตยขึ้นจากทางปรกติแล้วก็ไป ฝ่ายพรจันทรก็ขึ้นไปตามกรร เหตุ
ดงนันทวิธอนนนี้จึงจัดชื่อว่านาค (วิธีสุม) ควรแก่กฤษชชาติ เหตุว่า

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๑-๓๒

นันทมิตติเนื่องด้วยพระอาทิตยเล็งเดินทางต่ำ พระจันทร
ก็ลดด้วยกัน ดงมี+รวางปริมณฑลทงสองนันทได้โยชนหนึ่งเหตุดงนันทวิ
อนนนี้ จึงได้ชื่อว่าอชวิธีสุมควรแก่แพะ เพราะเหตุว่ามีฝนนั้นแล้งไป ๓
๓ อนึ่งพระสุริยมณฑล เสด็จโดยวิถีใด อศวลาหกเทวบุตรทงหลายบมิได้

รวง กลังว+รเดชพรอาทิตย แล้วก็บมีอาจที่จะออกจากทิพยวิมานแห่งตนเนื่อง ๆ
ชวนขวยสรจรเที่ยวเล่นไปในนพภาคอากาศข้างโนนข้างนี้ ในกาลใดกาลนั้น
พระอาทิตยขึ้นจากทางปรกติแล้วก็ไป ฝ่ายจันทรขึ้นไปตามกัน เหตุ
ดงนันทวิธอนนนี้จึงจัดได้ว่านาควิธีสุมควรแก่กฤษชชาติ เหตุว่า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

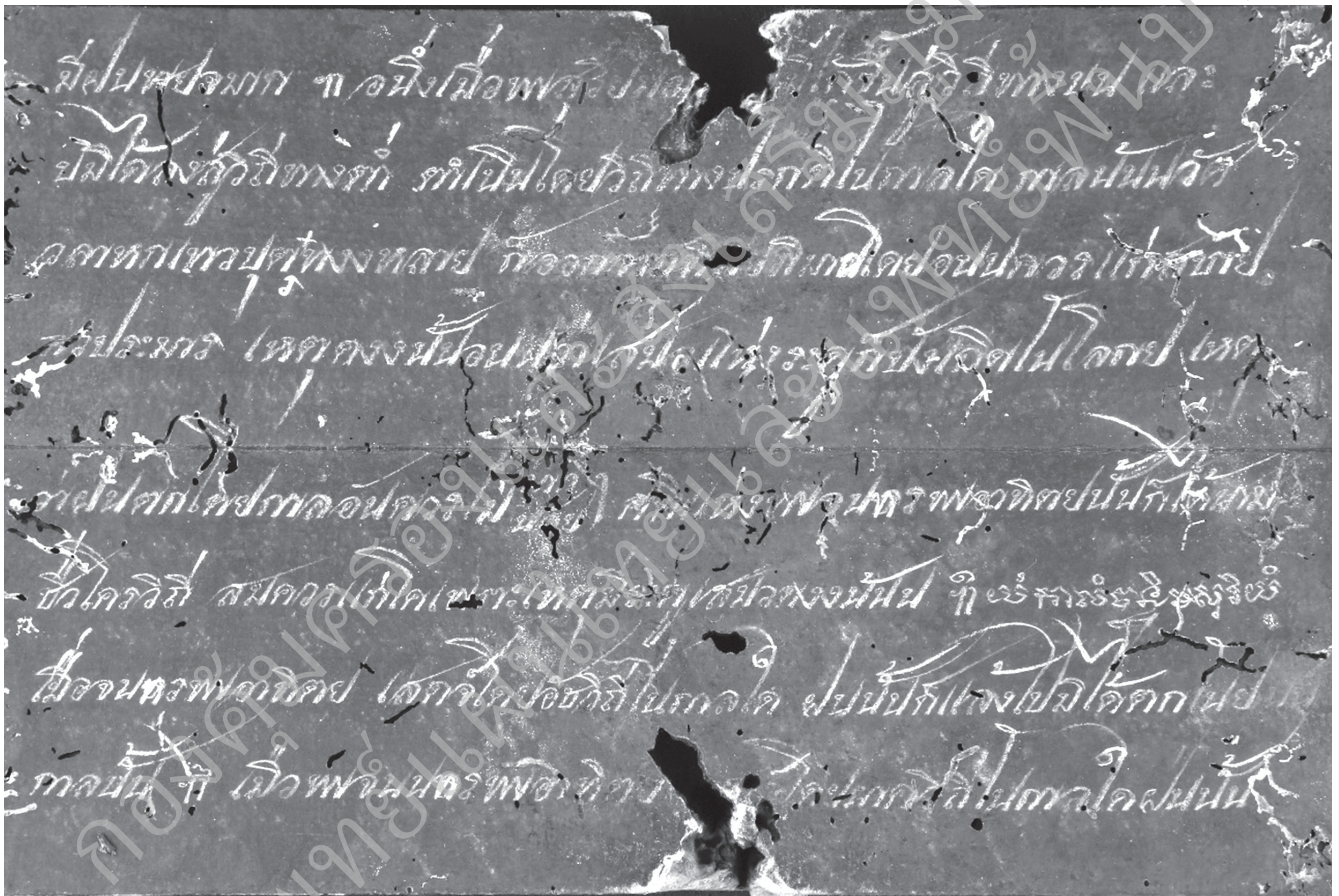
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๓-๓๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๓-๓๔

มีฝนชายจมาก ๗ อนึ่งเมื่อพรสุริย (แลพรจันทร) มิได้ขึ้นคู่วิถีทางบนและ
บมิได้ลงสู่วิถีทางต่ำ ดำเนินโดยวิถีทางปรกติในกาลใด กาลนั้นนอัศ
วลาหกเทวบุตร+รทรงหลาย ก็ออกจากทิพยพิมานโดยอนนควรแก่สบาย
ประมาร เหตุตงงนั้นอนนว่าเสมอแห่งระดูก็บังเกิดในโลกย เหตุ

ว่าฝนตกโดยกาลอันควรไม่ ^{มาก} _{น้อย} } คติแห่งพรจันทรพรอาทิตย์นั้นก็ได้นาม
ชื่อโครวิถิ สมควรแก่โคเพราะเหตุมีระดูเสมอตงงนั้นน ๗ ยี่ กาลัง จนมิมสุริย
เมื่อจันทรพรอาทิตย์ เสด็จโดยอวิถิในกาลใด ฝนนั้นก็แล้งไปมิได้ตกใน
กาลนั้น ๒ เมื่อพรจันทรพรอาทิตย์ (เสด็จ) โดยนาควิถิในกาลใดฝนนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๓-๓๔

มีฝนชายจะมาก ๗ อนึ่งเมื่อพระสุริยะแลพระจันทรมิได้ขึ้นคู่วิถีทางบนและ
บมิได้สู่วิถีทางต่ำ ดำเนินโดยวิถีทางปรกติในกาลใด กาลนั้นนอัศ-
วลาหกเทวบุตรทั้งหลาย ก็ออกจากทิพยพิมานโดยอันควรแก่สบาย
ประมาณ เหตุตงงนั้นอันว่าเสมอแห่งฤดูก็บังเกิดในโลก เหตุ

ว่าฝนตกโดยกาลอันไม่ควรไม่มากไม่น้อยคติแห่งพระจันทรพรอาทิตย์นั้นก็ได้นาม
ชื่อโครวิถิ สมควรแก่โคเพราะเหตุมีฤดูเสมอตงงนั้น ๗ ยี่ กาลัง จนมิมสุริย
เมื่อจันทรพรอาทิตย์ เสด็จโดยอวิถิในกาลใด ฝนนั้นก็แล้งไปมิได้ตกใน
กาลนั้น ๒ เมื่อพระจันทรพรอาทิตย์เสด็จโดยนาควิถิในกาลใดฝนนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

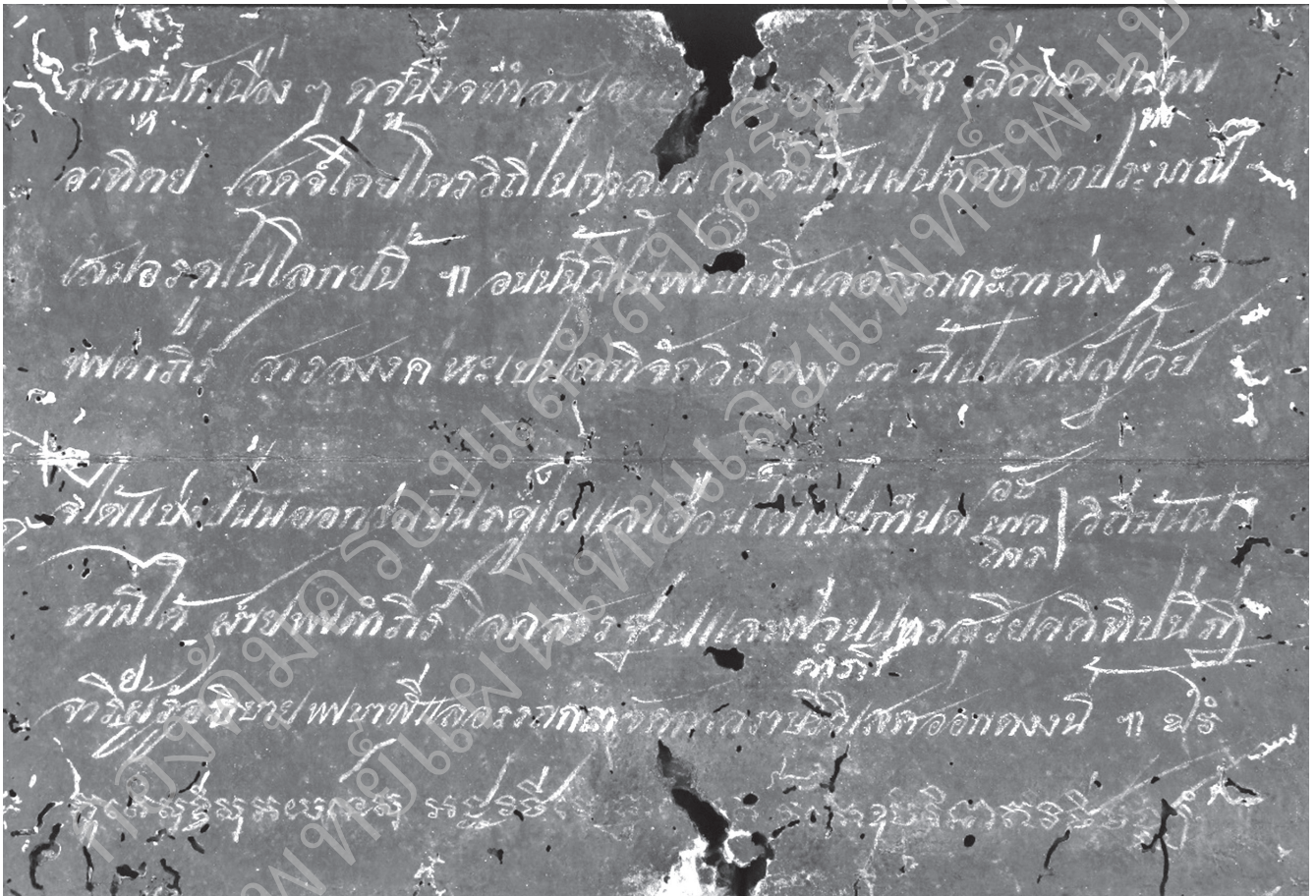
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ก็ตก+หนักเนื่องๆ ดุจห+นึ่งจทำลาย..... นั่น ๓ เมื่อพรจนนทรพร
อาทิตยเสด็จโดยโคโรวิถีในกาลใด กาลนั้นนฝนก็ตกพอประมาณ
เสมอฤดูในโลกนี้ ๓ อนนนี้มีในพระบาฬีแลอรรถกะตาต่างๆ มี
พระคัมภีร์ สารสังคหะเป็นอาทิจัดวิถีทั้ง ๓ นี้เป็นสามัญไวย

จได้แบ่งปนนอกจากเป็นฤดูใดแลเดือนใดเป็นกำหนด } วิถีนั่นน
หามีได้ ฝ่ายพระคัมภีร์โลกสรฐฐานแลพร+คัมภีร์จนนทรสุริยคติที่ปนี (อา)
จารี+ยผู้รู้อธิบายพระบาฬีแลอรรถกะตาจัดจักรราศีวิเศศออกดงนี้ ๓ เอว
กเตสุริสุตยเนสุ อชชวิถี.....อุปริ นาควิถี.....ย

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ก็ตกหนักเนื่องๆ ดุจหนึ่งทำลาย นั่น ๓ เมื่อพระจันทรพระ
อาทิตย เสด็จโดยโคโรวิถีในกาลใด กาลนั้นนฝนก็ตกพอประมาณ
เสมอฤดูในโลกนี้ ๓ อันนี้มีในพระบาฬีแลอรรถกะตาต่าง ๆ มี
พระคัมภีร์ สารสังคหะเป็นอาทิจัดวิถีทั้ง ๓ นี้เป็นสามัญไวย

จะได้แบ่งปนนอกจากเป็นฤดูใดแลเดือนใดเป็นกำหนดอชชวิถี นาควิถี โคโรวิถีนั่น
หามีได้ ฝ่ายพระคัมภีร์โลกสรฐฐานแลพระคัมภีร์จนนทรสุริยคติที่ปนี อา-
จารย์ผู้รู้อธิบายพระบาฬีแลอรรถกะตาจัดจักรราศีวิเศศออกดงนี้ ๓ เอว
กเตสุริสุตยเนสุ อชชวิถี.....อุปริ นาควิถี.....ย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

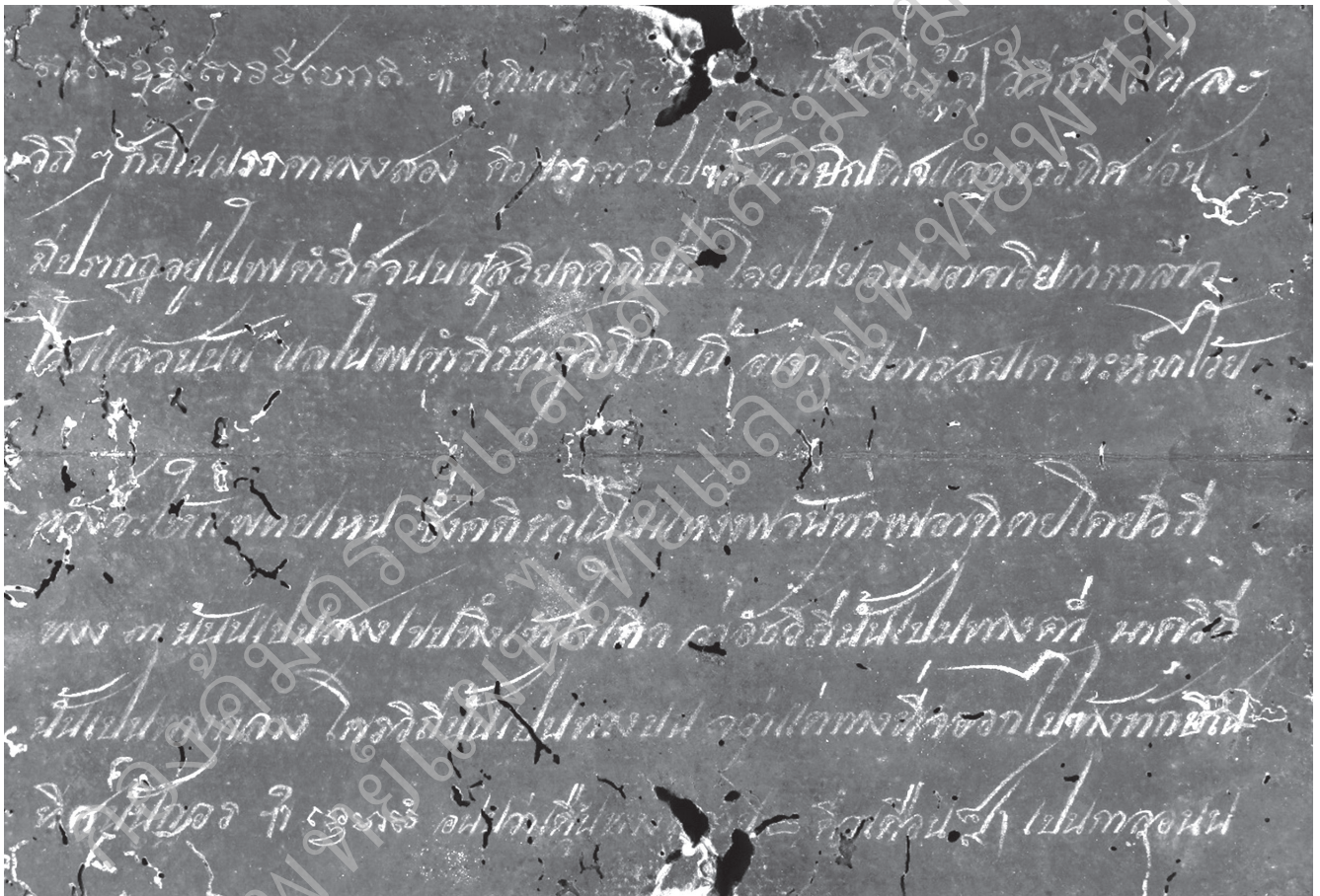
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๗-๓๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

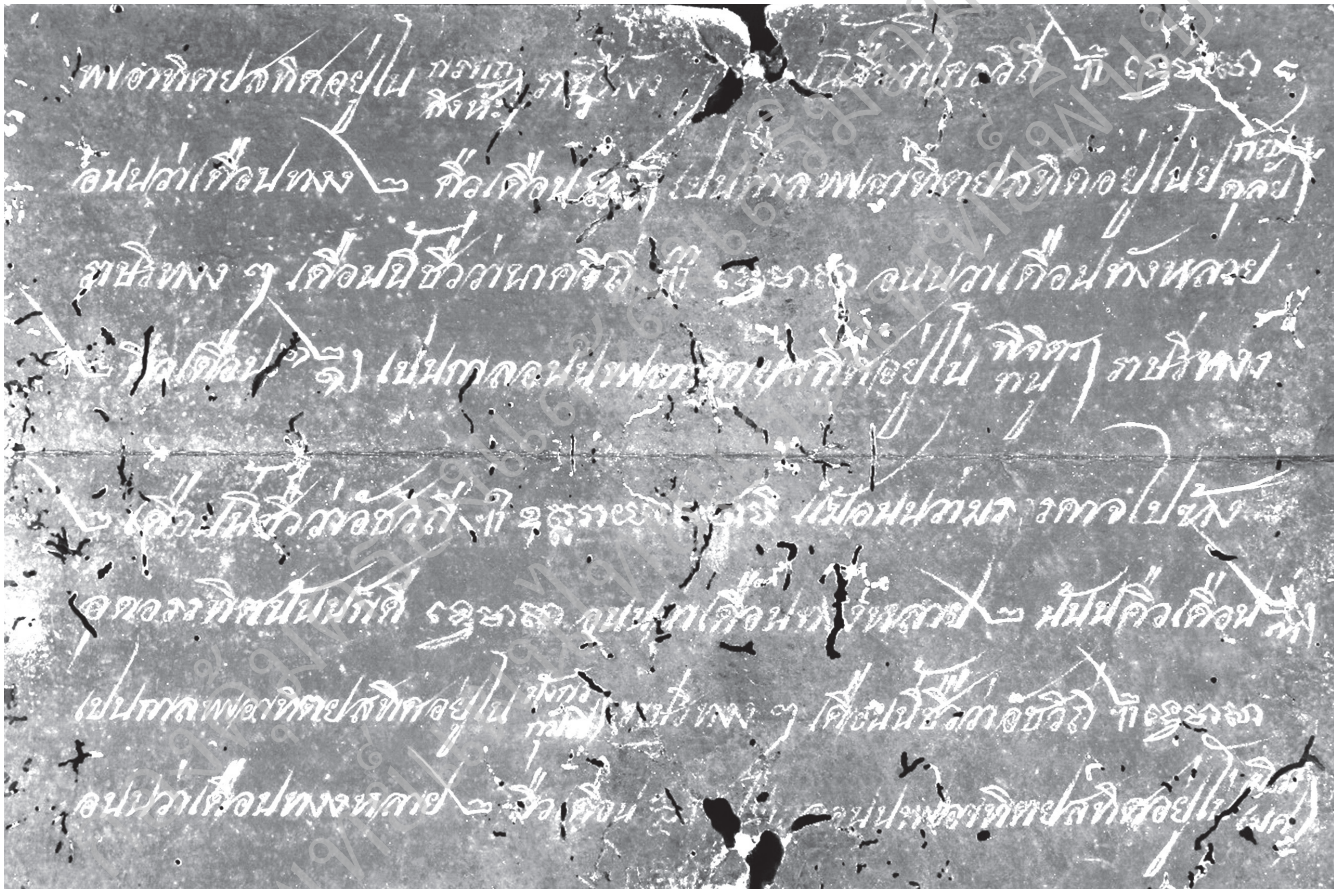
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๙-๔๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๙-๔๐

พรอาทิตย์สถิตอยู่ใน กรกฎ } ราชีทง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าโครวิถี ๒ เทวมาสา
สังข์ }
อันว่าเดือนทง ๒ คือเดือน ๑๐ } เป็นกาลพรอาทิตย์สถิตอยู่ในย ักญ }
ตุลย }

ราชีทง ๒ เดือน นี้ชื่อว่านาควิถี ๓ เทวมาสา อันว่า เดือนทั้งหลาย
๒ คือเดือน ๑๒ } เป็นกาลกาลอนนพรอาทิตย์สถิตอยู่ใน พิจิตร } ราชรีทง
หนุ }

๒ เดือนนี้ชื่อว่า อัชวิถี ๓ อุตารย.....ปี แม้อันว่ามรรคาควรไปข้าง
อุตอรทศันนนั้นก็ดี เทวมาสา อนันว่าเดือนทงหลาย ๒ นั้นน คือเดือน ๒ }

เป็นกาลพรอาทิตย์สถิตอยู่ใน มังกร } ราชีทง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าอัชวิถี ๒ เทวมาสา
กุมภ }
อนันว่าเดือนทงหลาย ๒ คือเดือน ๔ } เป็นกาลพรอาทิตย์สถิตอยู่ใน มีน }
เมศ }

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๙-๔๐

พระอาทิตย์สถิตอยู่ในกรกฎราศี สิงห์ราศีทั้ง ๒ เดือน นี้ชื่อว่าโครวิถี ๒ เทวมาสา
อันว่าเดือนทั้ง ๒ คือเดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในกันย์
ราศี ตุลราศี ทั้ง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านาควิถี ๓ เทวมาสา อันว่า เดือนทั้งหลาย
๒ คือเดือน ๑๒ เดือน ๑ เป็นกาลอันพระอาทิตย์สถิตอยู่ในพิจิราศี ฌนุราศี ทั้ง

๒ เดือนนี้ชื่อว่าอัชวิถี ๓ อุตารยแม้อันว่ามรรคาควรไปข้าง
อุดรอันทศันนนั้นก็ดี เทวมาสา อันว่าเดือนทั้งหลาย ๒ เดือนนั้น คือ เดือน ๒ เดือน ๓
เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในมังกรราศี กุมภ์ราศีทั้ง ๒ เดือน นี้ชื่อว่าอัชวิถี ๒ เทวมาสา
อันว่าเดือนทั้งหลาย ๒ คือ เดือน ๔ เดือน ๕ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในมีน เมษ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

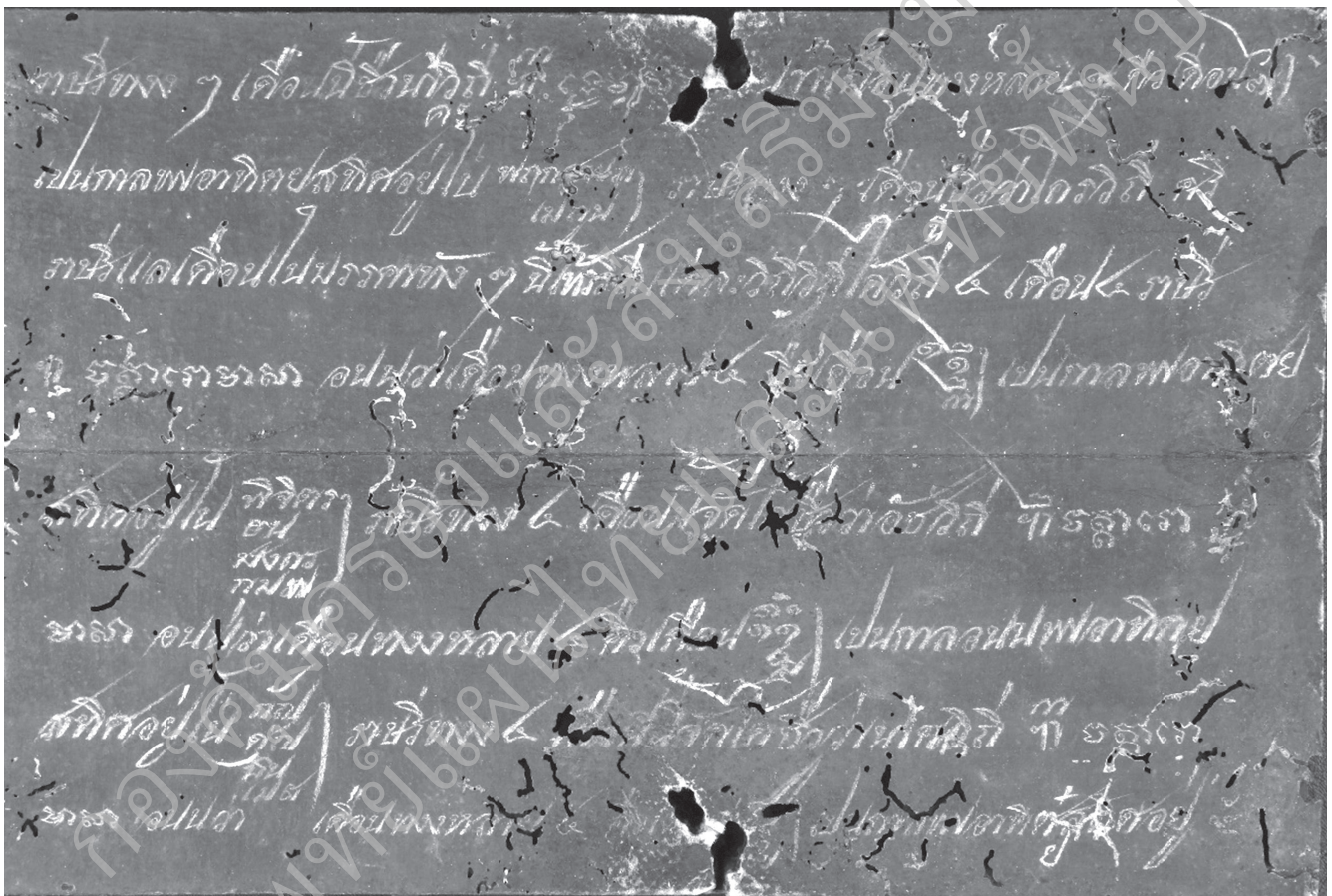
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ราชสีทง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านา+ควิถี ๓ เทวมาส อนนว่าเดือนทงหลาย ๒ คือ เดือน ๖ }
เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ใน พฤก } ราชสีทง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าโคริถีศรี
ราชสีแลเดือนในมรรคาทัง ๒ นี้ไทร วิถีแต่ละวิถี วิถีได้ ๔ เดือน ๔ ราชสี
๓ จตตารโมาสา อนนว่าเดือนทงหลาย ๔ คือเดือน ๑๒ } เป็นกาลพระอาทิตย์
สถิตอยู่ใน พิจิตร } ราชสีทง ๔ เดือนนี้จัดชื่อว่าอชวิถี ๒ จตตารโ
ทนุ }
มังกร }
กุมพ }

มาสา อนนว่าเดือนทงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๑๐ } เป็นกาลอนนพระอาทิตย์
๑๑ }
๔ }
๕ }

สถิตอยู่ใน กัญ } ราชสีทง ๔ เดือนนี้จัดได้ว่าชื่อนาควิถี ๓ จตตารโ
ตุล }
มิน }
เมษ }

มาสา อนนว่า เดือนทงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๘ } เป็นกาลพระอาทิตย์+ยสถิตอยู่
๙ }
๘ }
๖ }
๗ }

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ราชสีทง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านาควิถี ๓ เทวมาส อนนว่าเดือนทงหลาย ๒ คือ ๖ เดือน ๗
เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ใน พฤษภราศี เมถุนราศี ทัง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าโคริถีศรี
ราชสีแลเดือนในมรรคาทัง ๒ นี้ไทร วิถีแต่ละวิถีได้ ๔ เดือน ๔ ราชสี
๓ จตตารโมาสา อนนว่าเดือนทงหลาย ๔ เดือนคือ ๑๒ เดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓ เป็น กาลพระอาทิตย์
สถิตอยู่ในพิจิราศี ธนุราศี มังกรราศี กุมราศี ทัง ๔ เดือนนี้จัดชื่อว่าอชวิถี ๒ จตตารโ
มาสาอันเดือนทงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๔ เดือน ๕ เป็นกาล
อันพระอาทิตย์
สถิตอยู่ใน กัญราศี ตุลราศี มินราศี เมษราศี ทัง ๔ เดือนนี้จัดได้ว่า นาควิถี ๓ จตตารโ
มาสา อนนว่าเดือนทงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๘ เดือน ๘ เดือน ๖ เดือน ๗ เป็นกาล
พระอาทิตย์สถิตอยู่

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

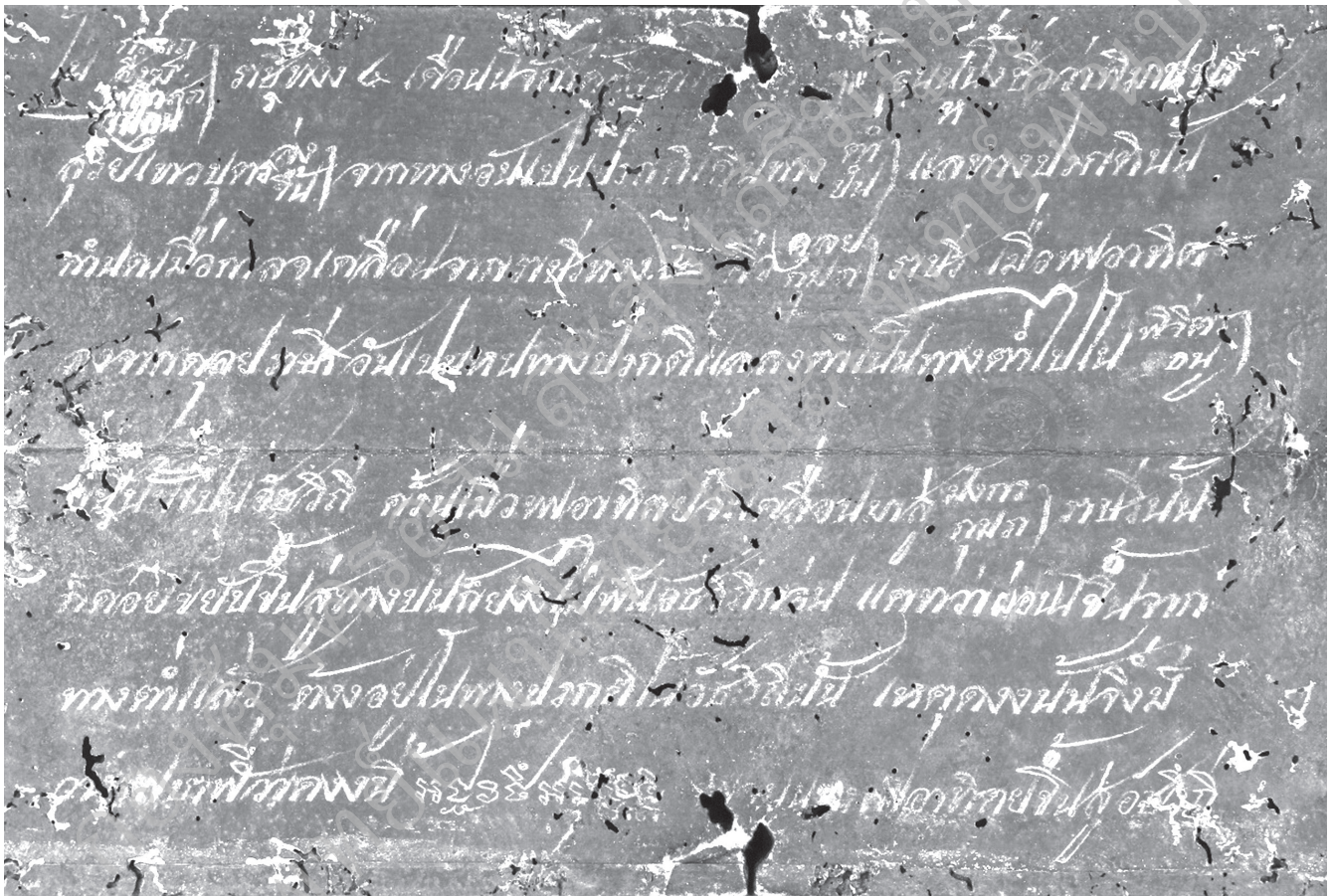
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ใน กรรณ } ราชีรทง ๔ เดือนนี้จัดได้ชื่อว่าโครวิถี ๓ อันหนึ่งชื่อว่าพิมานพร
สิงข }
พฤคคก }
เมณ }

สุริยเทวบุตร สูง } จากทางอันเปนปรกติเดินทาง ต่ำ } แลทางปรกตินั้น
ขึ้น }
กำหนดเมื่อกาลจเคลื่อนจากราชีรทง ๒ คือ ตลย } ราชีร เมื่อพรออาทิตย์
กุมภ }
ลงจากตลยราชีรอันเปนหนทางปรกติแลลงดำเนินทางต่ำไปใน พิจิตร }
ธนู }

นั้นเปนอัชวิถี ครั้งเมื่อพรออาทิตย์จเคลื่อนเข้าสู่ มังกร } ราชีรนั้น
กุมภ }
จะค่อยขยับขึ้นสู่ทางบนก็ยังไม่พ้นอัชวิถีก่อนแต่ทว่าผอนขึ้นจาก
ทางต่ำแล้ว ตั้งอยู่ในทางปรกติในวัชวิถีนั้น เหตุตงนั้นจึงมี
ว่าพระบาฬีว่าตงนี้ อชชวิถี.....พรออาทิตย์ขึ้นสู่อัชวิถี

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ในกรรณราศี สิงห์ราศี พฤษภราศี เมถุนราศีทั้ง ๔ เดือนนี้จัดได้ชื่อว่าโครวิถี ๓ อันหนึ่ง
ชื่อว่าพิมานพระ-

สุริยะเทวบุตรสูงขึ้น จากทางอันเป็นปกติเดินทางต่ำขึ้น แลทางปกติขึ้น
กำหนดเมื่อกาลจะเคลื่อนจากราศีทั้ง ๒ คือ ตลราศี กุมภราศี เมื่อพระอาทิตย์
ลงจากตลราศีอันเป็นหนทางปรกติแลลงดำเนินทางต่ำไปในพิจิก ธนู

นั้นเป็นอัชวิถี ครั้งเมื่อพระอาทิตย์จะเคลื่อนเข้าสู่ มังกรราศี กุมภราศีนั้น
จะค่อยขยับขึ้นสู่ทางบนก็ยังไม่พ้นอัชวิถีก่อนแต่ทว่าผอนขึ้นจาก
ทางต่ำแล้ว ตั้งอยู่ในทางปกติในอัชวิถีนั้น เหตุตงนั้นจึงมี
ว่าพระบาฬีว่าตงนี้ อชชวิถี..... พระอาทิตย์ขึ้นสู่อัชวิถี

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

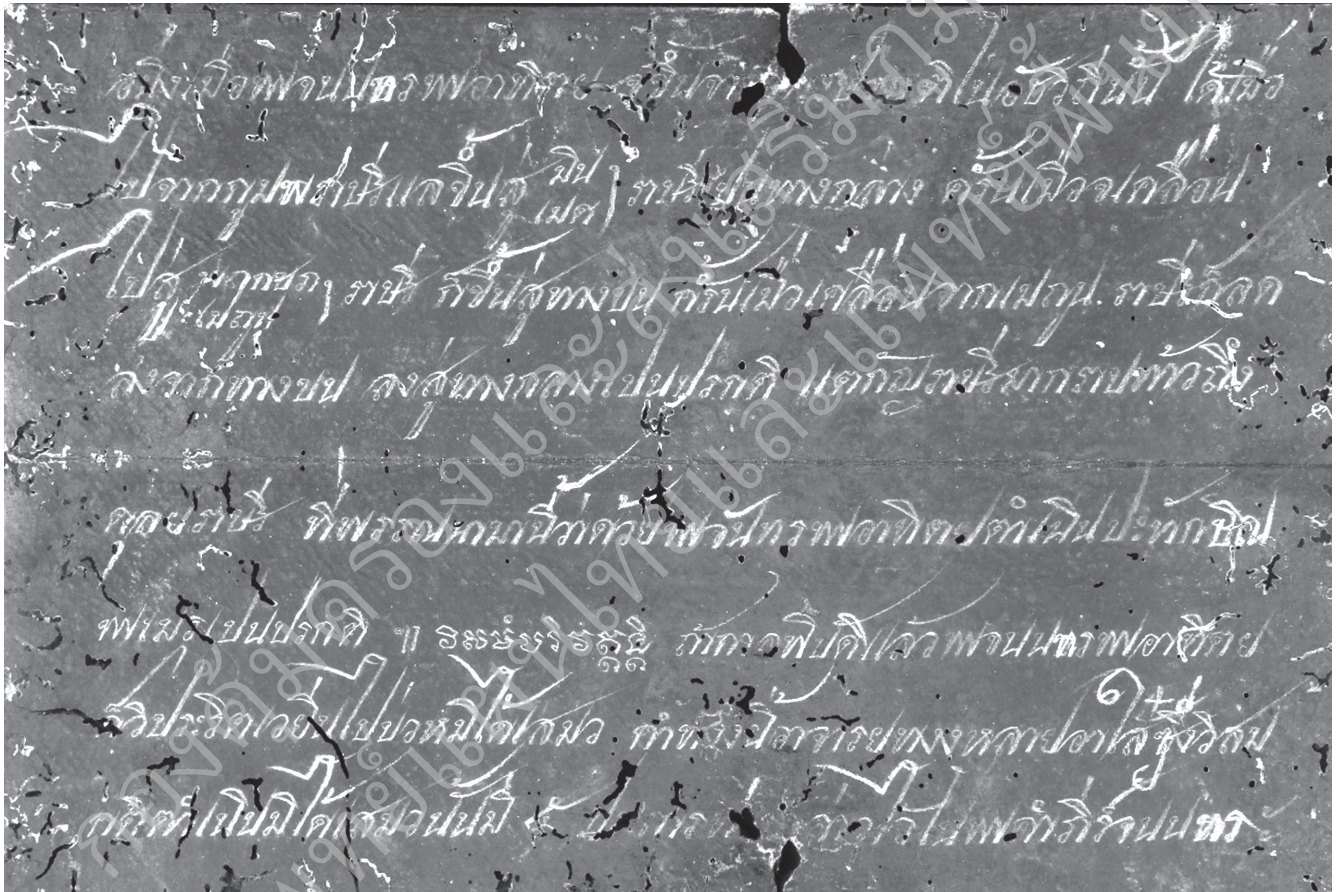
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๕-๔๖

อนึ่งเมื่อพรจันทรพรอาทิตย์จ ขึ้นจากทางปรกติในอชวิถี ได้เมื่อ
ไปจากกุมพราศิรแลขึ้นสู่ ^{มีน}เมศ } ราชิรเปนทางกลาง ครั้นเมื่อจเคลื่อน
ไปสู่ ^{พฤษภ}เมถุน } ราชิร ก็ขึ้นสู่ทางบน ครั้นเมื่อจเคลื่อนจากเมถุนราชิรก็ลด
ลงจากทางบน ลงสู่ทางกลางเปนปรกติ แต่กัณฐราชิรมากราบทำวถึง

ตุลยราชิร ที่พรรณนามานี้ว่าด้วยพรจันทรพรอาทิตย์ดำเนินปะทักษิณ
พระเมรุเปนปรกติ ฯ วิสมั ปวิวดตุนติ ถ้ากาลพิบัติแล้วกาลพรจันทรพรอาทิตย์
ก็วิประริตเวียนไปบ่หมีได้เสมอ คำทงนี้อาจารย์ทงหลายอาไส+ยซึ่งวิสมั
คติดำเนินมิได้เสมอนั้นมี ๕ ประการ (ตง) กล่าวไว้ในพรคัมภีร์จันทร

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๕-๔๖

อนึ่งเมื่อพระจันทรพระอาทิตย์ จะขึ้นจากทางปรกติในอชวิธินั้นได้เมื่อ
ไปจากกุมภราศีแลขึ้นสู่ ^{มีน}ราศี เมษราศีเป็นทางกลาง ครั้นเมื่อจะเคลื่อน
ไปสู่ ^{พฤษภ}ภราศี ^{เมถุน}ราศี ก็ขึ้นสู่ทางบก ครั้นเมื่อเคลื่อนจากเมถุนราศีก็ลด
ลงจากทางบน ลงสู่ทางกลางเป็นปรกติ แต่กัณฐราศีมาตราบเท่าถึง

ตุลย์ราศี ที่พรรณนามานี้พระจันทรพระอาทิตย์ดำเนินปะทักษิณ
พระเมรุเป็นปรกติ ฯ วิสมั ปวิวดตุนติ ถ้ากาลพิบัติแล้วกาลพระจันทรพระอาทิตย์
ก็วิปริตเวียนไปบ่หมีได้เสมอ คำทงนี้อาจารย์ทงหลายอาศัยซึ่งวิสมั-
คติดำเนินมิได้เสมอนั้นมี ๕ ประการดังกล่าวไว้ในพระคัมภีร์จันทร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

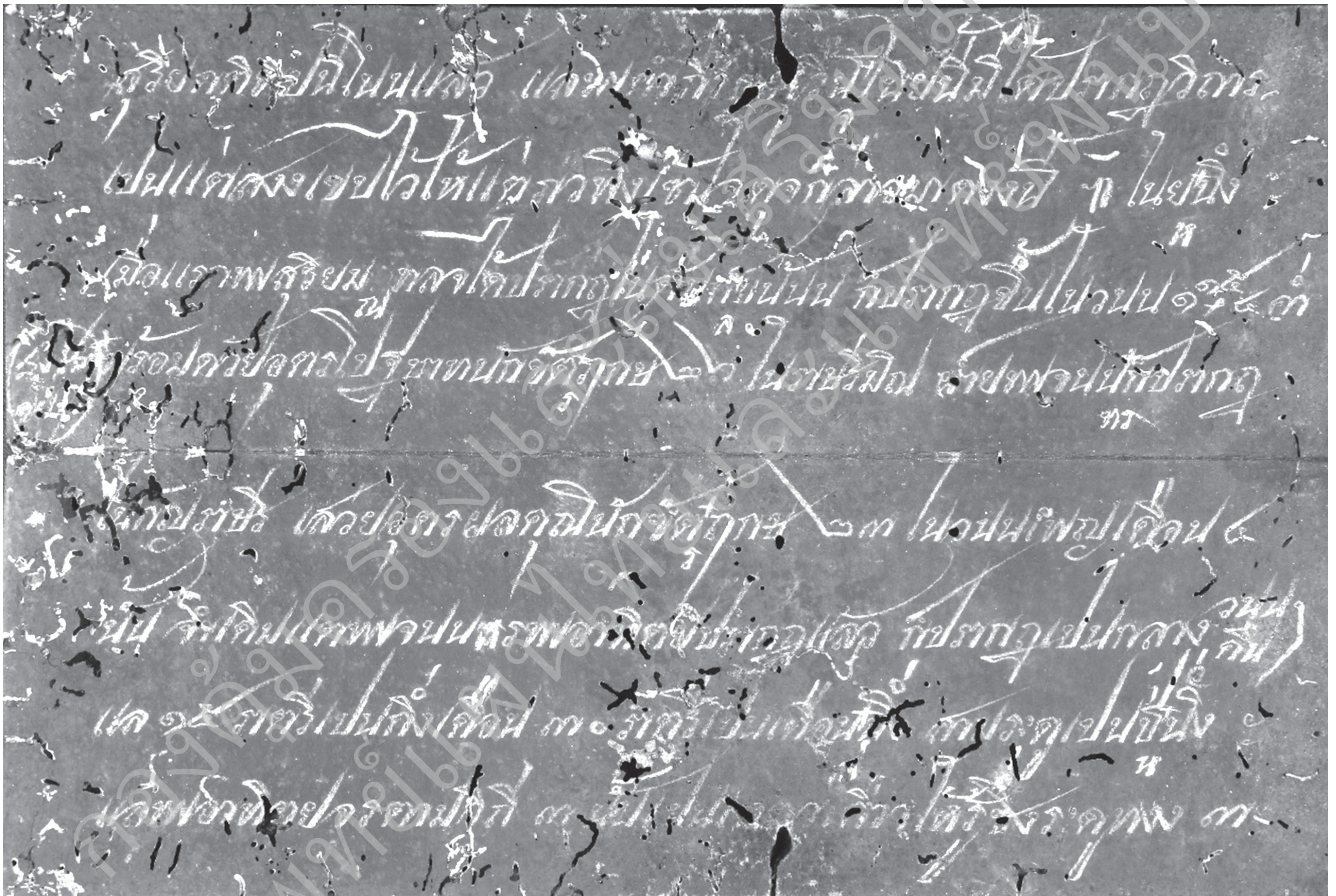
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๗-๔๘

สุริยคติที่ปนีโนนแล้ว แลพรคัมภีร์ธาตุวิจรรย์นี้มีได้ปรากฏวิถาร
เป็นแต่สงเขปไว้ให้แต่พอพิงเข้าใจจกกล่าวมาตงนี้ ฯ ไนย+หนึ่ง
เมื่อแรกพรสุริยม+ณทลจได้ปรากฏในต้นกลับนั้นน ก็ปรากฏขึ้นในววนน ๑ ๓ ๔ คำ
พร้อมด้วยอุตรโปรฐบาทนักษัต+รฤกษ ๒๖ ในราศีมิณฝายพรจนวน+ทรก็ปรากฏ

ในกัฎฐราศีร เสวยอุตรผลคุณนักษัต+รฤกษ ๒๓ ในววนนเพญ เดือน ๔
นั้นนจึงเดิมพรจนวนทรพรอาทิตยปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกลาง วนน }
แล ๑๕ ราตรี เป็นกึ่งเดือน ๓๐ ราตรี เป็นเดือนหนึ่ง สามระดูเป็นปี+หนึ่ง
แลพรอาทิตยจรตามวิถี ๓ นั้นนเป็น(แต่) ที่ว่าให้รู้ซึ่งระดูทง ๓

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๗-๔๘

สุริยคติที่ปนีโนนแล้ว แลพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์นี้มีได้ปรากฏวิถาร
เป็นแต่สงเขปไว้ให้แต่พอพิงเข้าใจจกกล่าวมาตงนี้ ฯ ไนยหนึ่ง
เมื่อแรกพระสุริยมณทจะได้ปรากฏในต้นกับนั้นน ก็ปรากฏขึ้นในวันอาทิตย
ขึ้น ๑๕ คำ เดือน ๔
พร้อมด้วยอุตรตถัทรบทนักษัตฤกษ ๒๖ ในราศีมิณ ฝายพระจันทรก็ปรากฏ

ในกัณยราศีเสวย อุตรผลคุณนักษัตฤกษ ๒๓ ในวันเพ็ญ เดือน ๔
นั้นน จึงเดิมพระจันทรพรอาทิตยปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกลางวัน กลางคืน
แล ๑๕ ราตรี เป็นกึ่งเดือน ๓๐ ราตรี เป็นเดือนหนึ่ง สามฤดูเป็นปีหนึ่ง
แลพระอาทิตยจรตามวิถี ๓ นั้นนเป็นแต่ที่ว่าให้รู้ซึ่งฤดูทั้ง ๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

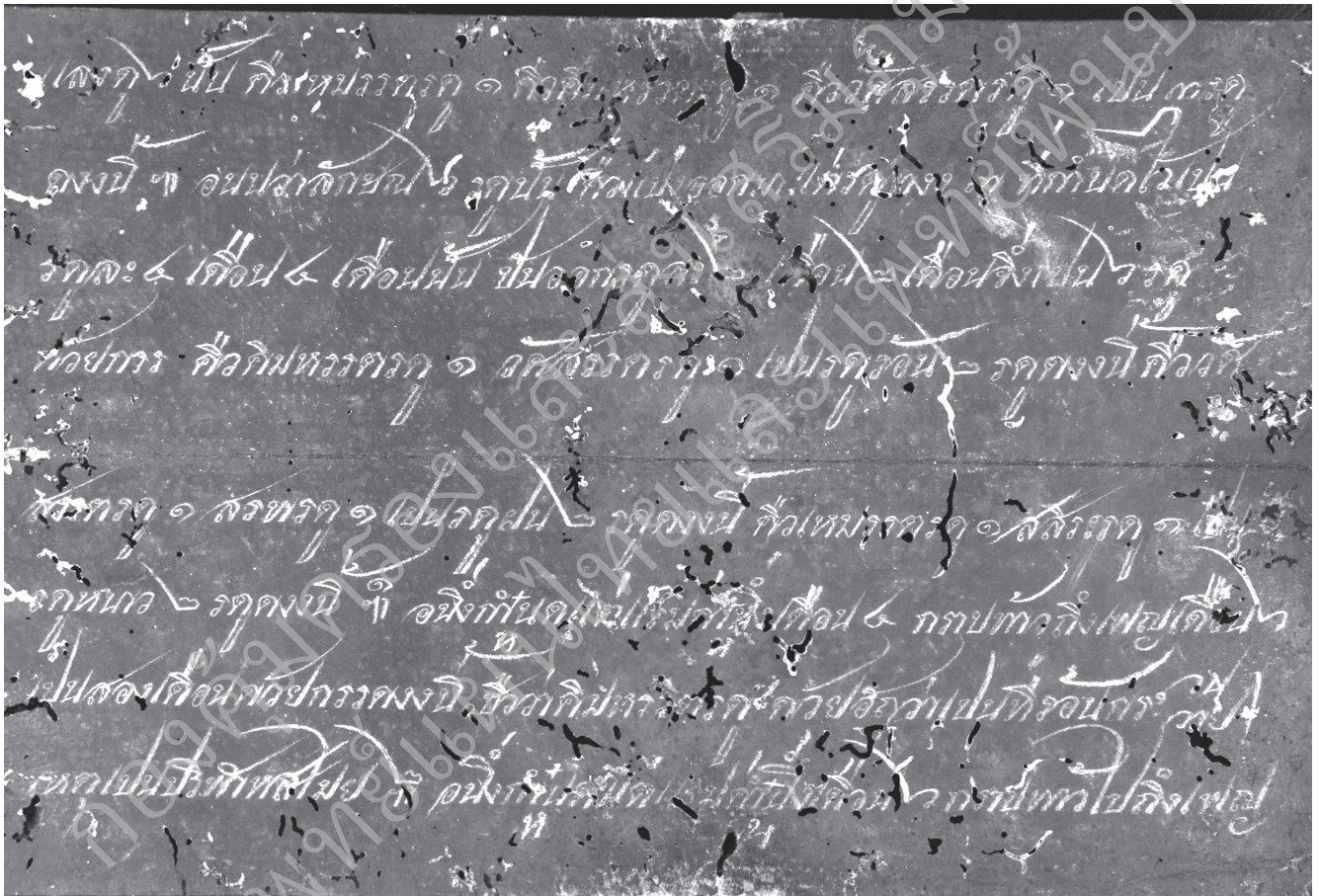
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๙-๕๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๙-๕๐

แลธาตุ ๖ นั้น คือเหมมรรตธาตุ ๑ คือคิมหรรตธาตุ ๑ คือวัสสรตธาตุ ๑ เป็น ๓ ธาตุ
ดงนี้ ฯ อนนลักษณะ ๖ ธาตุนั้นคือแบ่งออกมาแต่ธาตุทั้ง ๓ ที่กำหนดไว้ใน
เป็นธาตุละ ๔ เดือน ๔ เดือนนั้น ป็นออกธาตุละ ๒ เดือน ๒ เดือน จึงเป็น ๖ ธาตุ
ด้วยกรร คือคิมหรรตธาตุ ๑ วัสสรตธาตุ ๑ เป็นธาตุร้อน ๒ ธาตุดงนี้คือวัศ

สรตธาตุ สรทธาตุ ๑ เป็นธาตุฝน ๒ ธาตุ ดงนี้ คือเหมมรรตธาตุ ๑ สสิรธาตุ ๑ เป็น
ธาตุหนาว ๒ ธาตุดงนี้ ฯ อนึ่งกำ + หนดแต่แรม คำหนึ่งเดือน ๔ กราบ ทำมาถึงเพ็ญเดือน ๖
เป็นสองเดือน ด้วยกรรดงนี้ ชื่อว่าคิมหรรตธาตุ ด้วยอัญญาที่ร้อนกระ วาย }
เหตุเป็นปรีฬาหสไมย ฯ อนึ่งกำ+หนดตั้งแต่แรมคำ + หนึ่งเดือน ๖ กราบทำไปถึงเพ็ญ

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๙-๕๐

แลธาตุ ๖ นั้นคือเหมมันตธาตุ ๑ คือคิมหัตธาตุ ๑ คือวสันตธาตุ ๑ เป็น ๓ ธาตุ
ดงนี้ ฯ อันลักษณะ ๖ ธาตุนั้น คือแบ่งออกมาแต่ธาตุทั้ง ๓ ที่กำหนดไว้ใน
เป็นธาตุละ ๔ เดือน ๔ เดือนนั้น ป็นออกธาตุละ ๒ เดือน ๒ เดือน จึงเป็น ๖ ธาตุ
ด้วยกัน คือคิมหันตธาตุ ๑ วัสสานธาตุ ๑ เป็นธาตุร้อน ๒ ธาตุดงนี้คือวัส-

สันตธาตุ ๑ สรทธาตุ ๑ เป็นธาตุฝน ๒ ธาตุ ดงนี้ คือเหมมันตธาตุ ๑ ศิศิริธาตุ ๑ เป็น
ธาตุหนาว ๒ ธาตุดงนี้ ฯ อนึ่งกำหนดแต่แรมคำหนึ่งเดือน ๔ ทราบเท่าถึงเพ็ญเดือน ๖
เป็นสองเดือนด้วยกันดงนี้ ชื่อว่าคิมหันตธาตุ ด้วยอรรถว่าที่ร้อนกระวณกระวาย
เหตุเป็นปรีฬาหสไมย ฯ อนึ่งกำหนดตั้งแต่แรมคำหนึ่งเดือน ๖ ทราบเท่าไปถึงเพ็ญ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

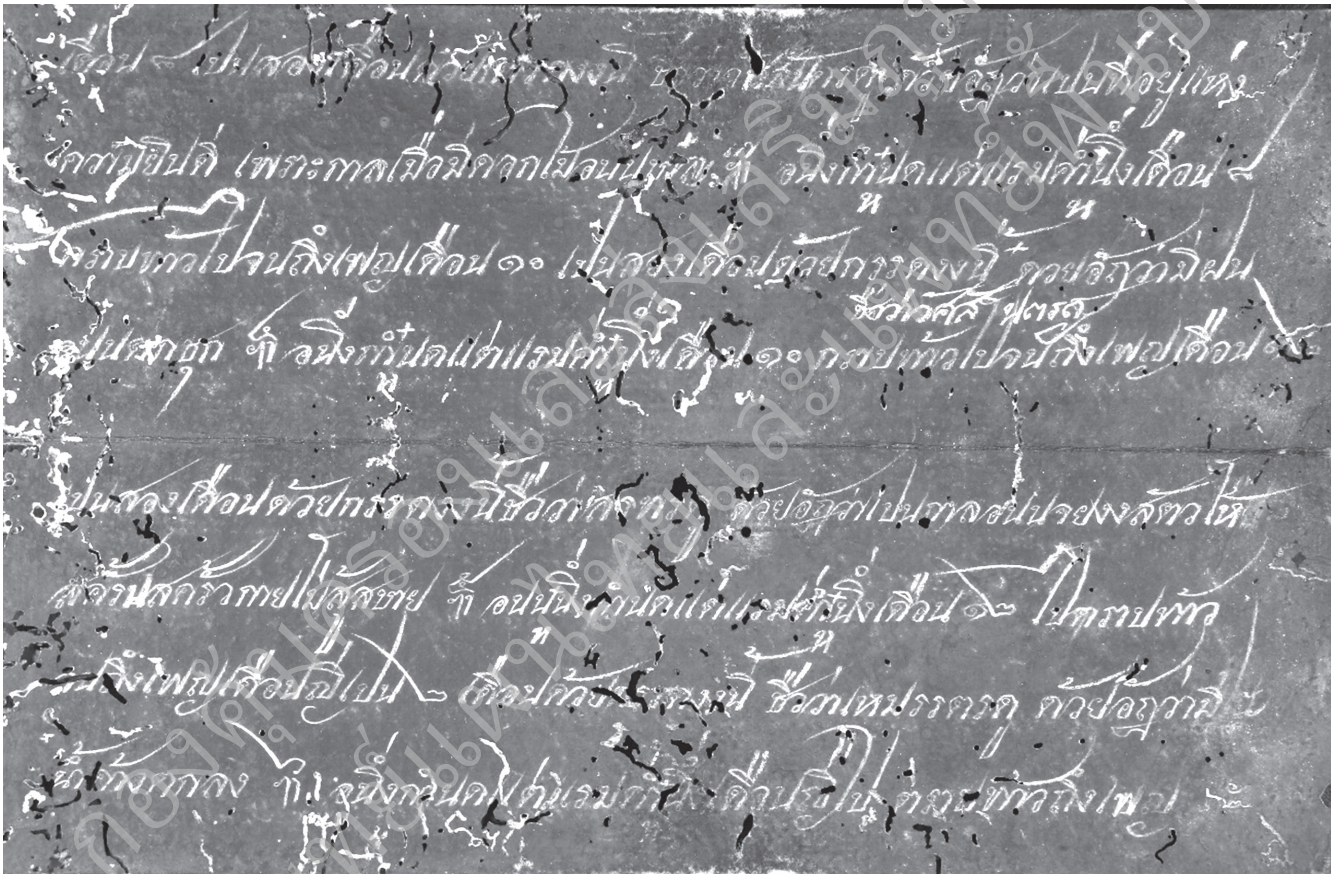
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๑-๕๒

เดือน ๘ เป็น ๒ เดือน ด้วยกรรตงนี้ ชื่อว่าวสันตรฤดูด้วยอัญญาว่าเป็นที่แห่ง
ความยินดี เพราะกาลเมื่อมีดอกไม้อนนบาล ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำ+หนึ่งเดือน ๘
กราบเท้าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๐ เป็นสองเดือนด้วยกรรตงนี้ + ชื่อว่าวศสานตรฤดู ด้วย อัญญามีฝน
อนนตกชุก ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำ+หนึ่งเดือน ๑๐ กราบเท้าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๒

เป็นสองเดือนด้วยกรรตงนี้ชื่อว่าสรทฤดู ด้วยอัญญาเป็นกาลอนนจยงส์ตัวให้
สครั้นสคร้วกายไม่สู้สบาย ๓^๓ อนน+หนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำ+หนึ่งเดือน ๑๒ ไปกราบเท้า
จนถึงเพ็ญเดือนฎีเป็น ๒ เดือนด้วยกรรตงนี้ ชื่อว่าเหมรตรฤดู ด้วยอัญญามี
น้ำค้างตกลง ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำ+หนึ่งเดือนฎีไป กราบเท้าถึงเพ็ญ

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๑-๕๒

เดือน ๘ เป็น ๒ เดือน ด้วยกันดั่งนี้ ชื่อว่าวสันตฤดูด้วยอรรถว่าเป็นที่แห่ง
ความยินดีเพราะกาลเมื่อมีดอกไม้อันบาน ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำหนึ่งเดือน ๘
ตราบเท้าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๐ เป็นสองเดือนด้วยกันดั่งนี้ ชื่อว่าวศสานฤดู ด้วยอรรถว่ามี
ฝนอันตกชุก ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำหนึ่งเดือน ๑๐ ตราบเท้าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๒

เป็นสองเดือนด้วยกันดั่งนี้ ชื่อว่าสรทฤดู ด้วยอรรถว่าเป็นกาลอันจะยงส์ตัวให้
สครั้นสคร้วกายไม่สู้สบาย ๓^๓ อันหนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำหนึ่งเดือน ๑๒ ไปตราบเท้า
จนถึงเพ็ญเดือนฎีเป็น ๒ เดือน ด้วยกันดั่งนี้ ชื่อว่าเหมันตฤดู ด้วยอรรถว่ามี
น้ำค้างตกลง ๓^๓ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำหนึ่งเดือนฎีไป ตราบเท้าถึงเพ็ญ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

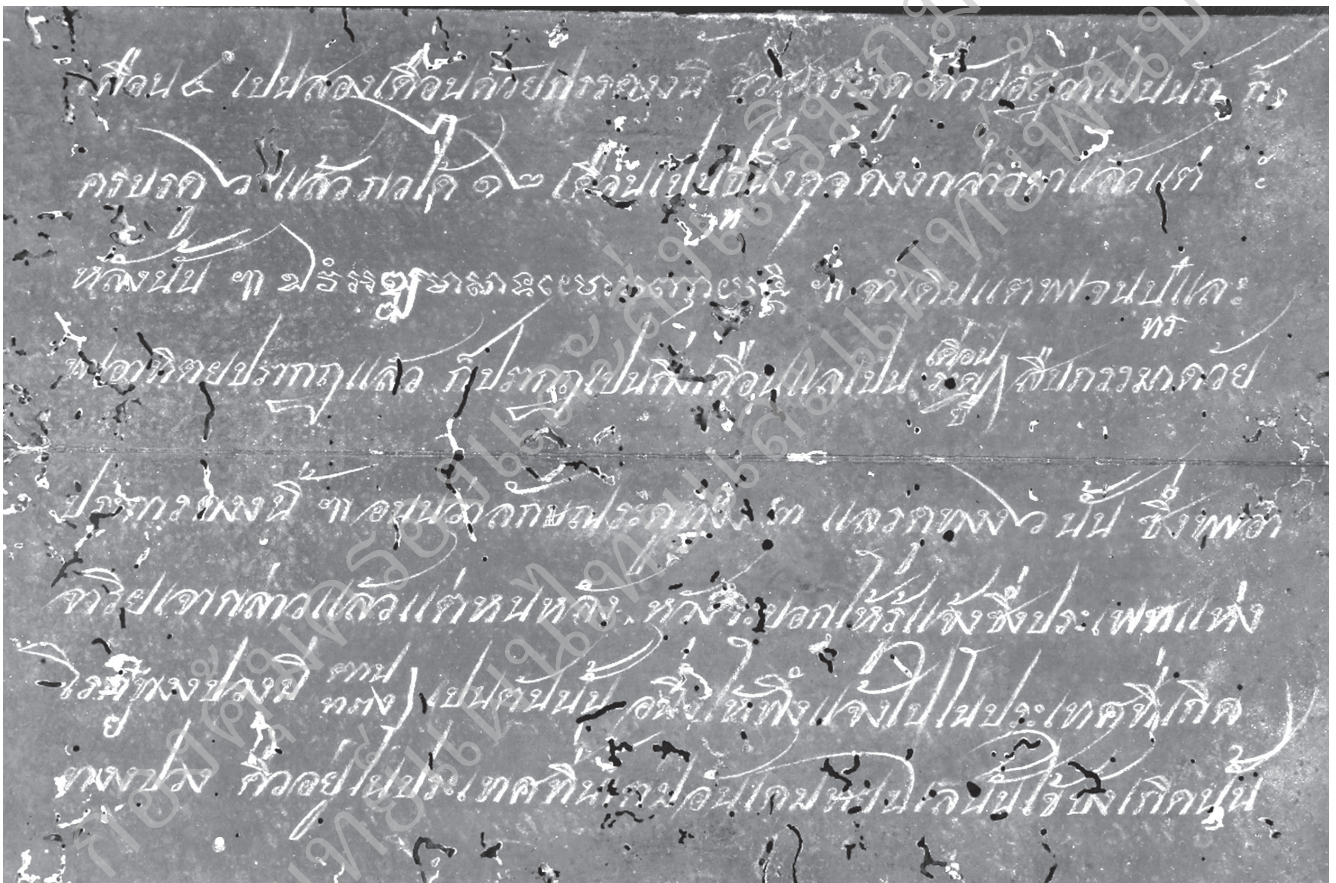
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๓-๕๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เดือน ๔ เป็นสองเดือนด้วยกรรตงนี้ชื่อว่าสสิรรตดู ด้วยอัฐว่าเย็นนักก็
ครบรดู ๖ แล้วพอได้ ๑๒ เดือนเป็นปี+หนึ่งจุดดงกล่าวมาแล้วแต่
หลังนั้น ๓ เอว อชุตมาสา ทเหมญญุนติ ๓ จำเดิมแต่พรจนน+ทรและ
พรอาทิตย์ปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกึ่งเดือนแล^{เดือน}ระดู } เป็น สิบกรรมมาด้วย
ปี

ประการดงนี้ ๓ อนนว่าลักษณะระดูทง ๓ แลระดูทง ๖ นั้น ซึ่งพระอา
จารย์เจ้ากล่าวแล้วแต่หนหลัง หวังจะบอกให้รู้แจ้งซึ่งประเภทแห่ง
โรค+ยทงปวงมี ^{ताल} } เป็นต้นนั้น อนึ่งให้ฟังแจ้งไปในประเทศที่เกิด
^{त्राज} }
ทงปวง คืออยู่ในประเทศที่น้ำตมอันเค็มชายฉเลนนั้นใช้บังเกิดนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เดือน ๔ เป็นสองเดือนด้วยกันตั้งนี้ชื่อว่าสิริรตดู ด้วยอรรธว่าเย็นนักก็
ครบรดู ๖ แล้วพอได้ ๑๒ เดือน เป็นปีหนึ่งจุดดงกล่าวมาแล้วแต่
หลังนั้น ๓ เอว อชุตมาสารทเหมญญุนติ ๓ จำเดิมแต่พระจันทร์และ
พระอาทิตย์ปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกึ่งเดือนแลเป็นเดือน เป็นฤดู เป็นปี สิบกันมาด้วย

ประการดงนี้ ๓ อันว่าลักษณะฤดูทั้ง ๓ แลฤดูทั้ง ๖ นั้นซึ่งพระอา
จารย์เจ้ากล่าวแล้วแต่หนหลัง หวังจะบอกให้รู้แจ้งซึ่งประเภทแห่ง
โรคทั้งปวงมีตาน มีชางเป็นต้นนั้น อนึ่งให้ฟังแจ้งไปในประเทศที่เกิด
ทั้งปวง คืออยู่ในประเทศที่น้ำตมอันเค็มชายทะเลนั้นใช้บังเกิดนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

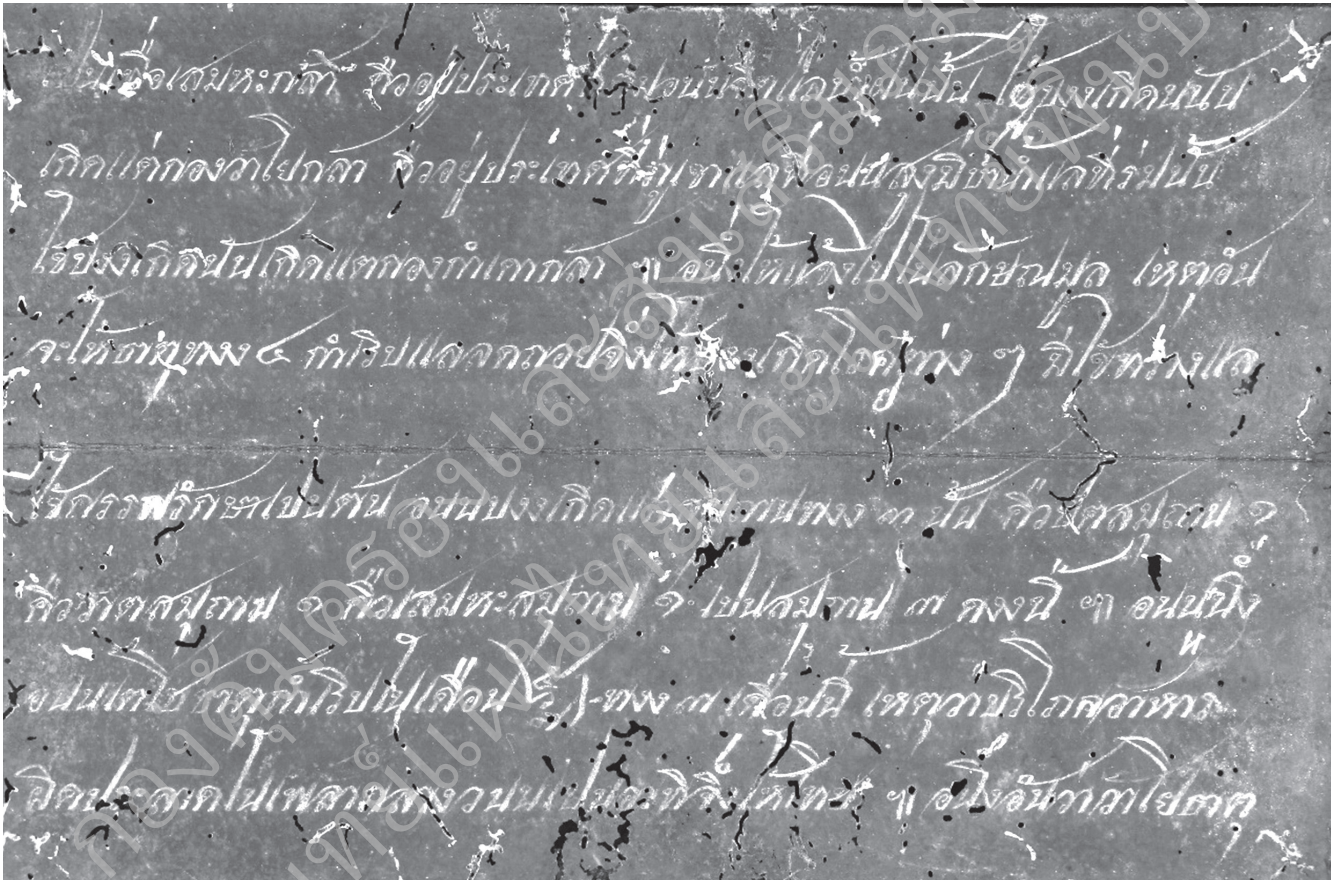
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยถอด

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ในเพื่อเสมหะกล้า คืออยู่ประเทศน้ำตมอนนจิตแลน้ำฝนนั้น ไข้บังเกิดนั้น
เกิดแต่กองวาโยกล้า คืออยู่ประเทศที่ภูเขาแลที่อันสูงมีปาน้ำแลที่ร่มนั้น
ไข้บังเกิดนั้นเกิดแต่กองกำเดากล้า ฯ อนึ่งให้แจ้งไปในลักษณะมูล เหตุอัน
จะให้ธาตุทั้ง ๔ กำเรียบแลลดถอยจึงให้บังเกิดโรค+ยต่างๆ มีไข้ทรางแล

ไข้ครรภ์รักษาเป็นต้น อนนบงเกิดแต่สมุถฐานทั้ง ๓ นั้น คือปิตสมุถฐาน ๑
คือวาตสมุถฐาน ๑ คือเสมหะสมุถฐาน ๑ เป็นสมุถฐาน ๓ ดังนี้ ฯ อนน+หนึ่ง
อนนเตโชธาตุกำเรียบในเดือน ๕ } ๖ } ๗ } ๓ เดือนนี้ เหตุว่าบริโภคอาหาร

ผิตประลาดในเพลากลางวันเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าวาโยธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ในเสมหะกล้า คืออยู่ประเทศน้ำตมอันจิตแลน้ำฝนนั้น ไข้บังเกิดนั้น
เกิดแต่กองวาโยกล้า คืออยู่ประเทศที่ภูเขาแลที่อันสูงมีปาน้ำแลที่ร่มนั้น
ไข้บังเกิดนั้นเกิดแต่กองกำเดากล้า ฯ อนึ่งให้แจ้งไปในลักษณะมูล เหตุอัน
จะให้ธาตุทั้ง ๔ กำเรียบแลลดถอยจึงให้บังเกิดโรคต่าง ๆ มีไข้ซางแล

ไข้ครรภ์รักษาเป็นต้นอันบังเกิดแต่ สมุถฐานทั้ง ๓ คือ ปิตตะสมุถฐาน ๑
คือวาตะสมุถฐาน ๑ คือ เสมหะสมุถฐาน ๑ เป็นสมุถฐาน ๓ ดังนี้ ฯ อันหนึ่ง
อันว่าเตโชธาตุกำเรียบในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ ทั้ง ๓ เดือนนี้ เหตุว่าบริโภคอาหาร
ผิตประลาดในเพลากลางวันเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าวาโยธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

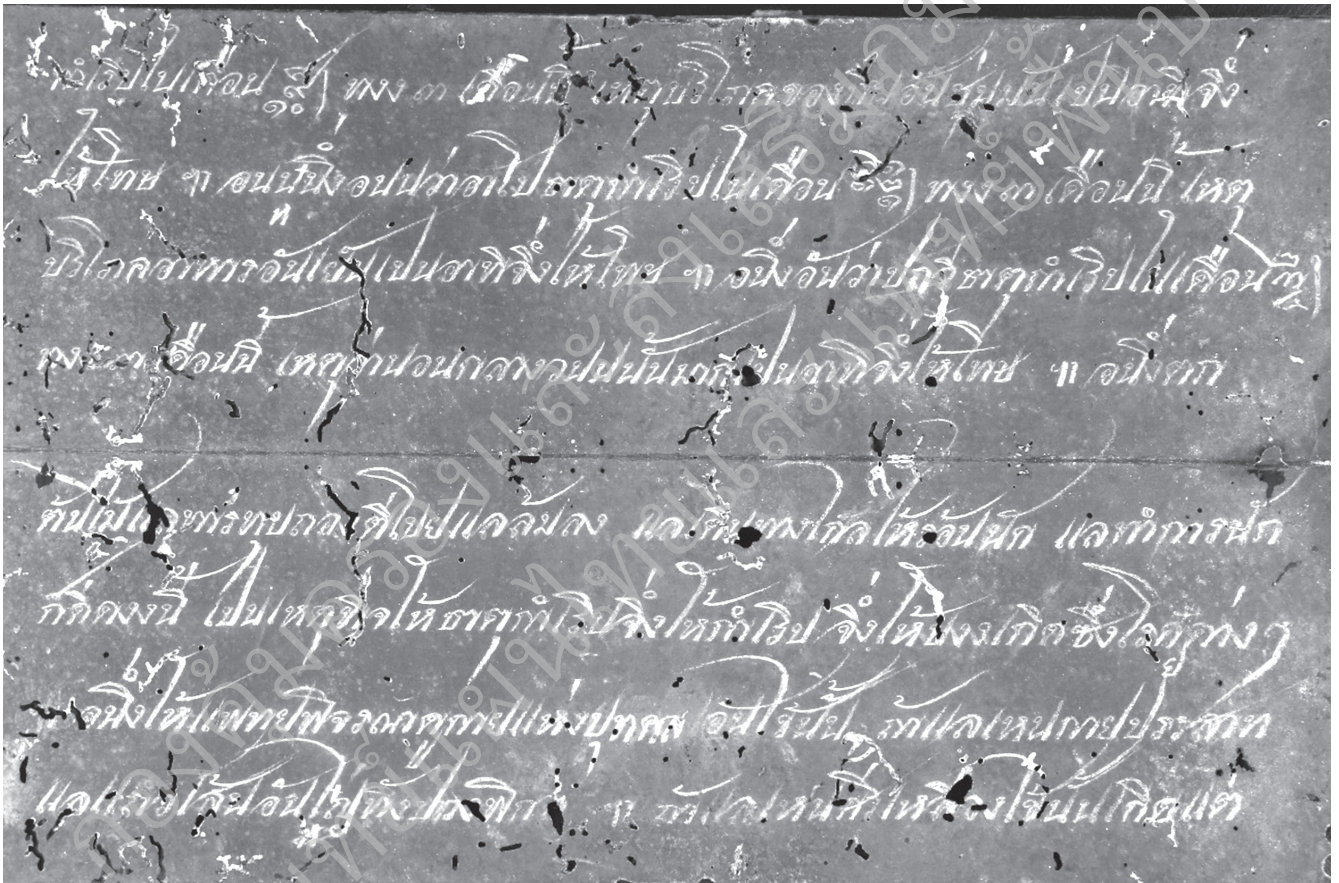
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗-๕๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๗-๕๘

กำเร็บในเดือน ๘ } ทง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคของกินอันชุ่มมันเป็นอาทิจึง

ให้โทษ ฯ อนน+หนึ่งอนนว่าอาโปธาตุกำเร็บในเดือน ๑๑ } ทง ๓ เดือนนี้เหตุ
บริโภคอาหารอันเย็นเปนอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเร็บในเดือน ๒ }
ทง ๓ เดือนนี้ เหตุว่านอนกลางวันนั้นมากเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งตก ๔ }

ต้นไม้แลทารทุดองตีบายแลล้มลง แลเดินทางไกลให้ร้อนน้ก แลทำการน้ก
ก็ตังนี้ เปนเหตุที่จให้ธาตุกำเร็บ จึงให้กำเร็บ จึงให้บังเกิดซึ่งโรคคยต่าง ๆ
อนึ่งให้แพทย์พิจารณาดูกายแห่งบุคคล อันใช้นั้นถ้าแลเห็นกายประสาท
แลแวงเส้นอันใหญ่ทังปวงพิการ ฯ ถ้าแลเห็นศรีเหลืองใช้นั้นเกิดแต่

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗-๕๘

กำเร็บในเดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้ง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคของกินอันชุ่มมันเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อันหนึ่งอันว่าอาโปธาตุกำเร็บในเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เดือน ๑ ทั้ง ๓ เดือนนี้
เหตุบริโภคอาหารอันเย็นเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเร็บในเดือน ๒ เดือน
๓ เดือน ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้ เหตุว่านอนกลางวันนั้น มากเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งตก

ต้นไม้แลทานทุดองตีบายแลล้มลง แลเดินทางไกลให้ร้อนน้ก แลทำการน้ก
ก็ตังนี้ เปนเหตุที่จะให้ธาตุกำเร็บ จึงให้กำเร็บ จึงให้บังเกิดซึ่งโรคต่าง ๆ
ฯ อนึ่งให้แพทย์พิจารณาดูกายแห่งบุคคล อันใช้นั้นถ้าแลเห็นกายประสาท
แลแวงเส้นอันใหญ่ทังปวงพิการ ฯ ถ้าแลเห็นสีเหลืองใช้นั้นเกิดแต่

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

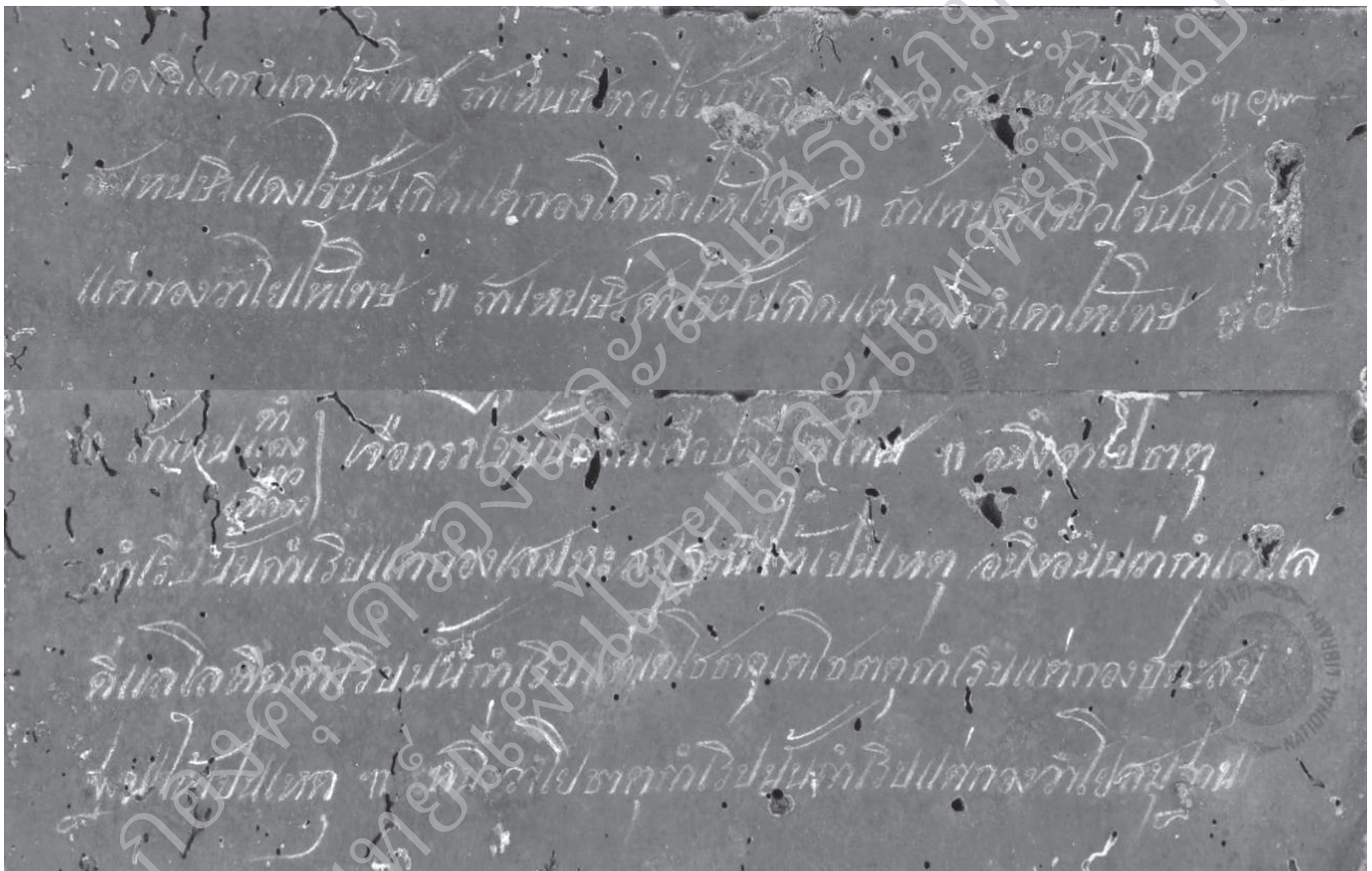
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๙-๖๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กองดีแลก้าเดาให้โทษ ถ้าเห็นสีขาวไข้เกิดแต่กองเสมหะให้โทษ ฯ๑๐๐

ถ้าเห็นสีแดงไข้เกิดแต่กองโลหิตให้โทษ ฯ ถ้าเห็นสีเขียวไข้เกิด

แต่กองวาโยให้โทษ ฯ ถ้าเห็นสีดำไข้เกิดแต่กองก้าเดาให้โทษ ฯ๑๐๐

ถ้าเห็น

ดำ	}	เจือกรรไข้ที่เห็นคือปลิวให้โทษ ฯ อนึ่งอาโปธาตุ
แดง		
ขาว		
เหลือง		

ก้าเรบนั้นก้าเรบแต่กองเสมหะสมุฐานให้เปนเหตุ อนึ่งอนนวก้าเดาแล
ดี แลโลหิตก้าเรบนั้นก้าเรบแต่เตโชธาตุ เตโชธาตุก้าเรบแต่กองปิตตะสมุ
ฐานให้เปนเหตุ ฯ หนึ่งวาโยธาตุก้าเรบนั้นก้าเรบแต่กองวาโยสมุฐาน

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กองดีแลก้าเดาให้โทษ ถ้าเห็นสีขาวไข้เกิดแต่กองเสมหะให้โทษ ฯ๑๐๐

ถ้าเห็นสีแดงไข้เกิดแต่กองโลหิตให้โทษ ฯ ถ้าเห็นสีเขียวไข้เกิด

แต่กองวาโยให้โทษ ฯ ถ้าเห็นสีดำไข้เกิดแต่กองก้าเดาให้โทษ ฯ๑๐๐

ถ้าเห็นดำ เห็นแดง เห็นขาว เห็นเหลือง เจือกันไข้ที่เห็นคือปลิวให้โทษ ฯ อนึ่ง อาโปธาตุ

ก้าเรบนั้นก้าเรบแต่กองเสมหะสมุฐานให้เปนเหตุ อนึ่งอนนวก้าเดาแล

ดี แลโลหิตก้าเรบนั้นก้าเรบแต่เตโชธาตุ เตโชธาตุก้าเรบแต่กองปิตตะสมุ-

ฐานให้เปนเหตุ ฯ หนึ่งวาโยธาตุก้าเรบแต่กองวาโยสมุฐาน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

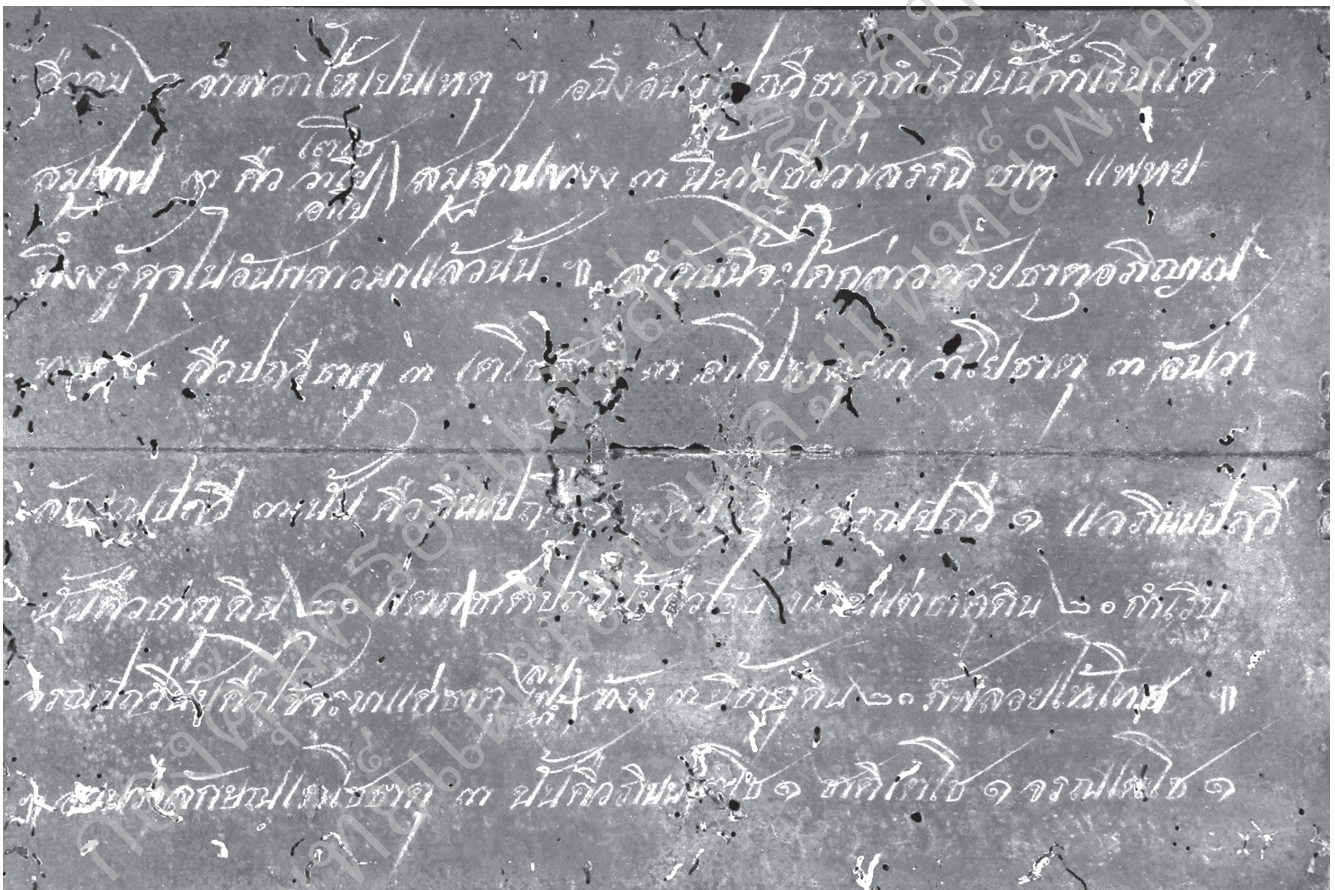
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๑-๖๒

คือ ลม ๖ จำพวกให้เปนเหตุ ฯ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเรบนั้นกำเรบแต่

กองสมุฐาน ๓ คือ

เตโช	}	สมุฐานทง ๓ นั้นนามชื่อว่าสรณินบาต แพทย
วาโย		
อาโป		

พึงรู้ตจในอันกล่าวมาแล้วนั้น ฯ ลำดับนี้จะได้กล่าวด้วยธาตุอภิญญา
(ทง ๔) คือปถวีธาตุ ๓ เตโชธาตุ ๓ อาโปธาตุ ๓ วาโยธาตุ ๓ อันว่า

ลักษณปถวี ๓ นั้นคือภินนปถวี ๑ ซาติปถวี ๑ จรณปถวี ๑ แลภินนปถวี
นั้นคือธาตุดิน ๒๐ แตก ซาติปถวีนั้นคือ ไซ้บงเกิดแต่ธาตุดิน ๒๐ กำเรบ

จรณปถวี นั้นคือไซ้จรมาแต่ธาตุ

ลม	}	ทั้ง ๓ นี้ ธาตุดิน ๒๐ ก็พลอยให้โทษ ฯ
ไฟ		
น้ำ		

อนนว่าลักษณเตโชธาตุ ๓ นั้นคือภินนเตโช ๑ ซาติเตโช ๑ จรณเตโช ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๑-๖๒

คือลม ๖ จำพวกให้เป็นเหตุ ฯ อนึ่งอันว่า ปถวีธาตุกำเรบนั้นกำเรบแต่

กองสมุฐาน ๓ คือ เตโชสมุฐาน วาโยสมุฐาน อาโปสมุฐาน ทั้ง ๓ นั้นนามชื่อว่า
สันนิบาต แพทย์

พึงรู้ตจจนอันกล่าวมาแล้วนั้น ฯ ลำดับนี้จะกล่าวด้วยธาตุอภิญญา

ทั้ง ๔ คือ ปถวีธาตุ ๓ เตโชธาตุ ๓ อาโปธาตุ ๓ วาโยธาตุ ๓ อันว่า

ลักษณะปถวีธาตุ ๓ นั้นคือภินนปถวี ๑ ซาติปถวี ๑ จรณปถวี ๑ แลภินนปถวี

นั้นคือธาตุดิน ๒๐ แตก ซาติปถวีนั้นคือ ไซ้บงเกิดแต่ธาตุดิน ๒๐ กำเรบ

จนณปถวี นั้นคือไซ้จรมาแต่ ธาตุลม ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ทั้ง ๓ นี้ ธาตุดิน ๒๐ ก็พลอยให้โทษ ฯ

อันว่าลักษณะเตโชธาตุ ๓ นั้น คือภินนเตโช ๑ ซาติเตโช ๑ จรณเตโช ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

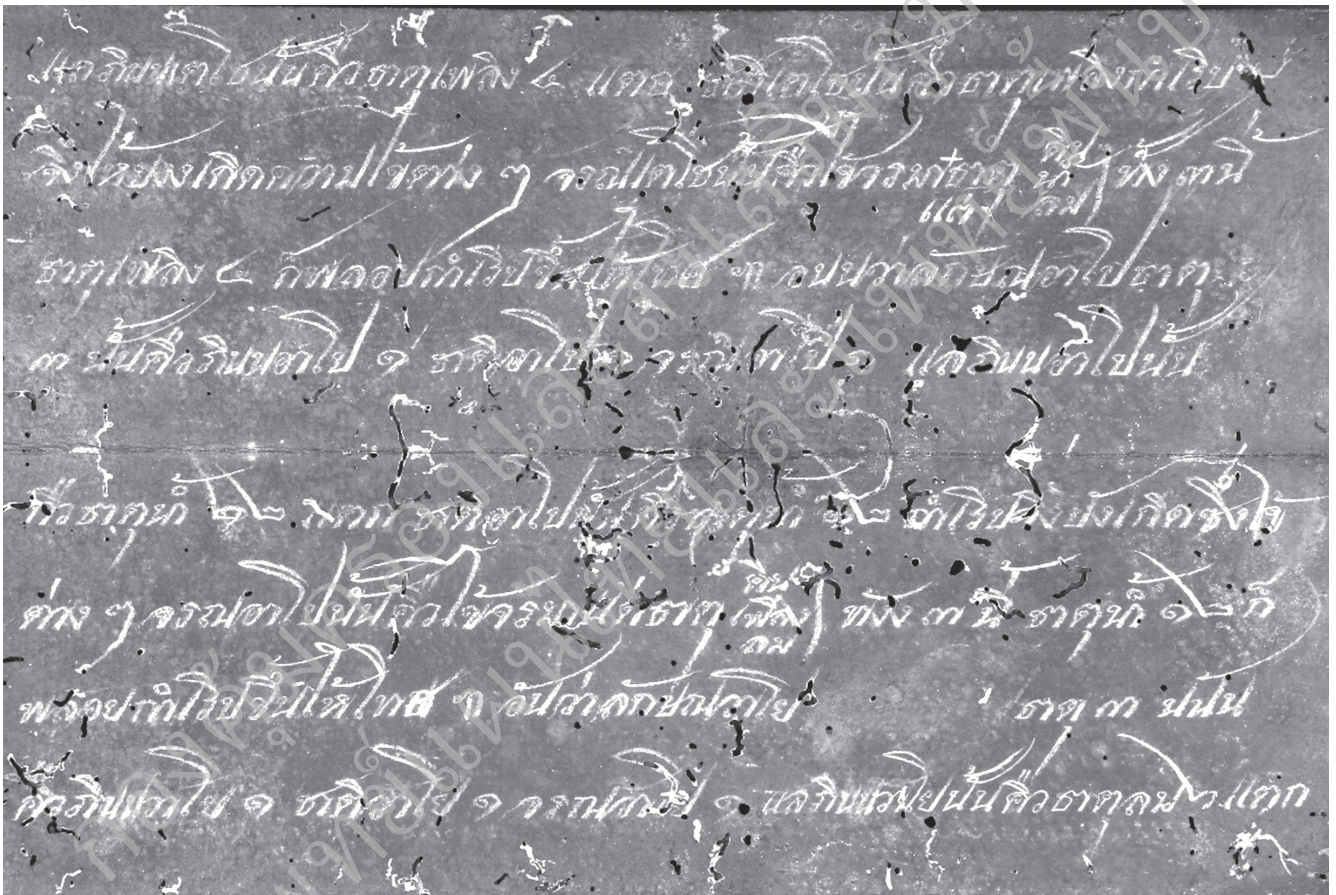
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยทอด

หน้าที่ ๖๓-๖๔

แลภินนเตโชนั้นคือธาตุเพลิง ๔ แตก ซาติเตโชนั้นคือ ธาตุเพลิงกำเร็บ
จึงให้บังเกิดความใช้ต่างๆ จรณเตโชนั้นคือใช้จรมมา+แต่ธาตุ^{ดิน}น้ำ } ทั้ง ๓ นี้
ธาตุเพลิง ๔ ก็พลอยกำเร็บขึ้นให้โทษ ฯ อนนว่าลักษณะอาโปธาตุ^{ลม}
๓ นั้นคือ ภินนอาโป ๑ ซาติอาโป ๑ จรณอาโป ๑ แลภินนอาโปนั้น

คือธาตุน้ำ ๑๒ แตก ซาติอาโปนั้นคือธาตุน้ำ ๑๒ กำเร็บจึงบังเกิดซึ่งใช้
ต่างๆ จรณอาโปนั้น คือใช้จรมมาแต่ธาตุ^{ดิน}เพลิง } ทั้ง ๓ นี้ ธาตุน้ำ ๑๒ ก็
พลอยกำเร็บขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ^{ลม} ๓ นั้นนั้น
คือภินนวาโย ๑ ซาติวาโย ๑ จรณวาโย ๑ แลภินนวาโยนั้นคือธาตุลม ๖ แตก

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๓-๖๔

แลภินนเตโชนั้นคือธาตุเพลิง ๔ แตก ซาติเตโชนั้นคือ ธาตุเพลิงกำเร็บ
จึงให้บังเกิดความใช้ต่างๆ จรณเตโชนั้นคือใช้จรมมาแต่ธาตุ^{ดิน}ธาตุน้ำ ธาตุลม ทั้ง ๓ นี้
ธาตุเพลิง ๔ ก็พลอยกำเร็บขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าลักษณะอาโปธาตุ
๓ นั้นคือ ภินนอาโป ๑ ซาติอาโป ๑ จรณอาโป ๑ แล ภินนอาโปนั้น

คือธาตุน้ำ ๑๒ แตก ซาติอาโปนั้นคือธาตุน้ำ ๑๒ กำเร็บจึงบังเกิดซึ่งใช้
ต่างๆ จรณอาโปนั้น คือใช้จรมมาแต่ธาตุ^{ดิน}ธาตุน้ำ ธาตุเพลิง ธาตุลม ทั้ง ๓ นี้ ธาตุน้ำ ๑๒ ก็
พลอยกำเร็บขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ๓ นั้นนั้น
คือภินนวาโย ๑ ซาติวาโย ๑ จรณวาโย ๑ แลภินนวาโยนั้นคือธาตุลม ๖ แตก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

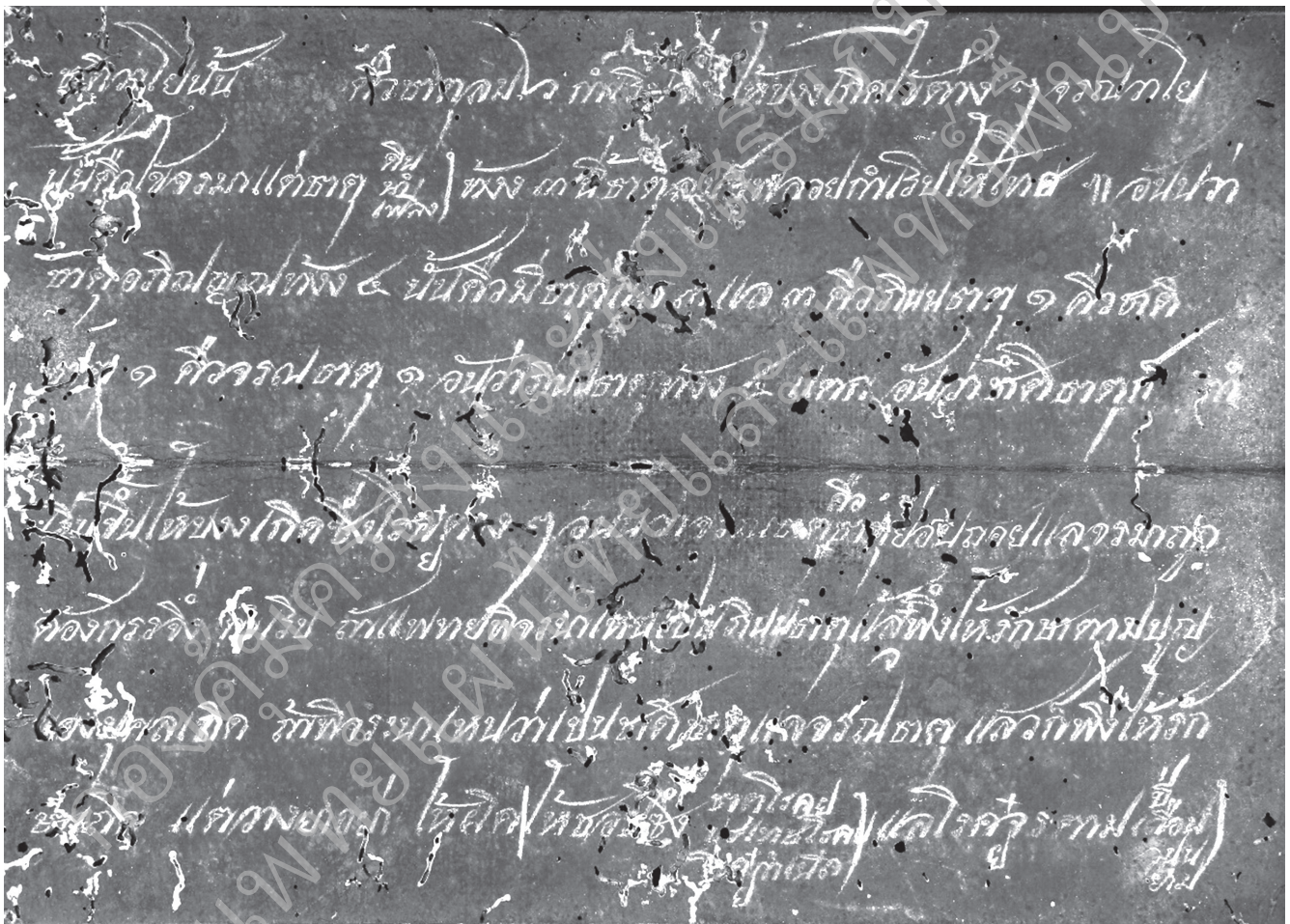
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยถอด

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชาติวาโยนั้น คือธาตุลม ๖ กำเรียบจึงให้บังเกิดใช้ต่าง ๆ จรณวาโย
นั้นคือใช้จรมมาแต่ธาตุ ^{น้ำ} ^{เพลิง} } ทั้ง ๓ นี้ธาตุลมก็พลอยกำเรียบให้โทษ ๆ อันนั้นว่า
ธาตุอภิญญาณทั้ง ๔ นั้นคือมีธาตุแล ๓ แล ๓ คือ ภินนธาตุ ๑ คือชาติ
ธาตุ ๑ คือจรณธาตุ ๑ อันว่าภินนธาตุทั้ง ๔ แดก อันว่าชาติธาตุก็กำ

เรียบขึ้นให้บังเกิดซึ่งโรค+ยต่างๆ อนนว่าจรณธาตุ+คือธาตุอันถอยแลจรมมาถูก
ต้องการจึงกำเรียบ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นเป็นภินนธาตุแล้วพึงให้รักษาตามบุญ
ของบุคคลเกิด ถ้าพิจารณาเห็นว่าเปนชาติธาตุแลจรมธาตุแล้วก็พึงให้รัก
ษาเกิด แต่วางยาอย่า ให้ผิดให้ชอบซึ่ง

ชาติโรค	} แลโรค+ยจรตาม	} ปี	
ประเทศโรค			เดือน
โรค+ยกำเนิด			วัน

ยาม

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชาติวาโยนั้น คือธาตุลม ๖ กำเรียบจึงให้บังเกิดใช้ต่าง ๆ จรณวาโย
นั้นคือใช้จรมมาแต่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุเพลิง ทั้ง ๓ นี้ ธาตุลมก็พลอยกำเรียบให้โทษ ๆ อันนั้นว่า
ธาตุอภิญญาณทั้ง ๔ นั้น คือมีธาตุแล ๓ แล ๓ คือ ภินนธาตุ ๑ คือ ชาติ-
ธาตุ ๑ คือจรณธาตุ อันว่าภินนธาตุทั้ง ๔ แดก อันว่าชาติธาตุก็กำ-

เรียบขึ้นให้บังเกิดซึ่งโรคต่างๆ อันว่าจรณธาตุคือ ธาตุอันถอยแลจรมมาถูก
ต้องการจึงกำเรียบ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นเป็นภินนธาตุแล้วพึงให้รักษาตามบุญ
ของบุคคลเกิด ถ้าพิจารณาเห็นว่าเปนชาติธาตุแลจรมธาตุแล้วก็พึงให้รัก-
ษาเกิด แต่วางยาอย่า ให้ผิดให้ชอบซึ่งชาติโรค ซึ่งประเทศโรค ซึ่งโรคกำเนิด แลโรคจร
ตามปี ตามเดือน ตามวัน ตามยาม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

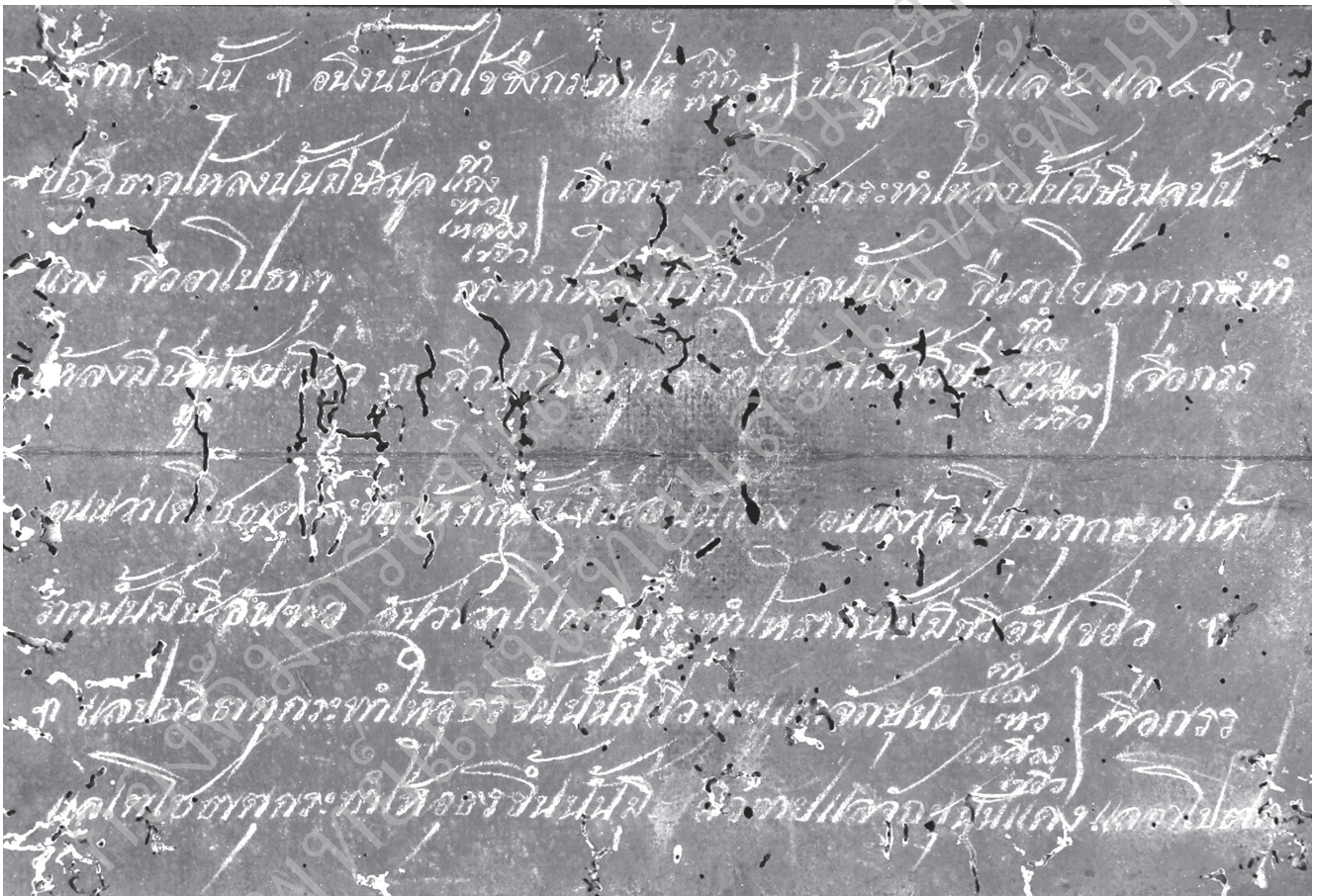
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยทอด

หน้าที่ ๖๗-๖๘

(ตาม) การนั้น ๆ อนึ่งนั้นว่าใช้ซึ่งกระทำให้ ราก } นั้นก็มีลักษณะแล ๔ แล ๔ คือ
ท้องขึ้น

ปถวีธาตุให้ลงนั้นมีขริมูล } เจ็กรร คือเตโชธาตุกระทำให้ลงนั้นมีขริมูลนั้น
ดำ
แดง
ขาว
เหลือง
เขียว

แดง คืออาโปธาตุกระทำให้ลงนั้นมีมูลขริขาวคือวาโยธาตุกระทำ
ให้ลงนั้นมีขริ+มูลนั้นเขียว ๆ คือปถวีธาตุกระทำให้รากนั้นมีขริ } เจ็กรร
ดำ
แดง
ขาว
เหลือง
เขียว

อนนว่าเตโชธาตุกระทำให้รากนั้นมีขริอนแดง อันว่าอาโปธาตุกระทำให้
รากนั้นมีขริอันขาว อันว่าวาโยธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันเขียว
ๆ แลปถวีธาตุกระทำให้อุทรขึ้นนั้นมี ผิวกายแลจักขุนี้ } เจ็กรร
ดำ
แดง
ขาว
เหลือง
เขียว

แลเตโชธาตุกระทำให้อุทรขึ้นนั้นมี ผิวกายแลจักขุนี้แดงแลอาโปธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ตามกาลนั้น ๆ อนึ่งนั้นว่าใช้ซึ่งกระทำให้ลง ให้ราก ให้ท้องขึ้น นั้นก็มีลักษณะแล ๔ แล ๔ คือ

ปถวีธาตุให้ลงนั้นมีสี มูลดำ มูลแดง มูลขาว มูลเหลือง มูลเขียว เจ็กรรคือเตโชธาตุกระทำ
ทำให้ลงนั้นมีสีมูลนั้น

แดงคืออาโปธาตุกระทำให้ลงนั้นมีมูลสีขาวคือวาโยธาตุกระทำ

ให้ลงนั้นมีสีมูลนั้นเขียว ๆ คือปถวีธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีดำ สีแดง สีขาว สีเหลือง สีเขียว เจ็กรร

อันว่าเตโชธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันแดง อันว่าอาโปธาตุกระทำให้

รากนั้นมีสีอันขาว อันว่าวาโยธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันเขียว

ๆ แลปถวีธาตุกระทำให้อุทรขึ้นนี้มีผิวกายแลจักขุนี้ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว เจ็กรร

แลเตโชธาตุกระทำให้ท้องขึ้นนี้มี ผิวกายแลจักขุนี้แดงแลอาโปธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

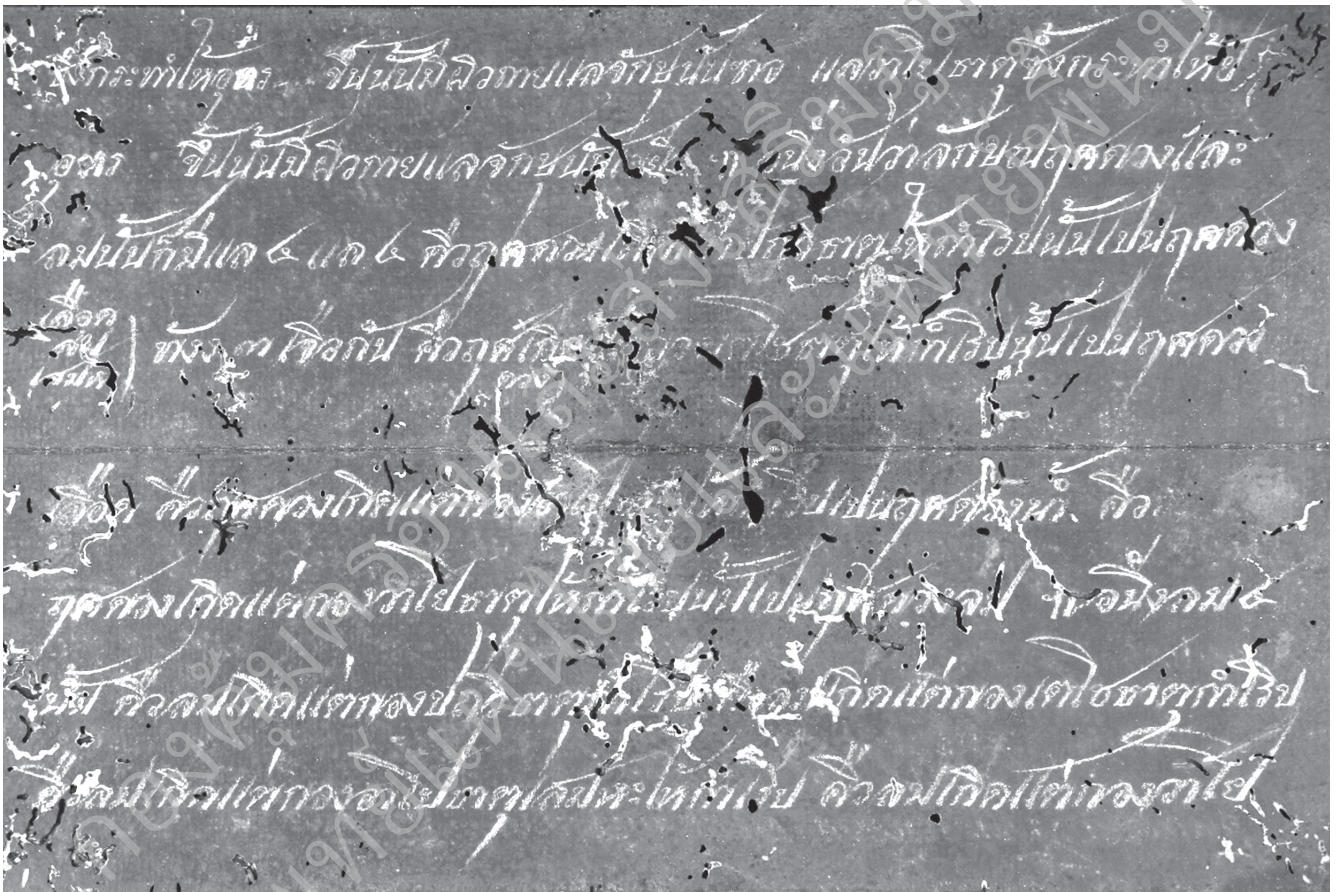
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักขุขึ้นขาวแลวธาตุซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักขุขึ้นเขียว ฯ อนึ่งอันว่าลักษณะฤศดวงและลมนั้นก็มิแล ๔ แล ๔ คือฤศดวงเกิดแต่กองปถวีธาตุให้กำเรบนั้นเปนฤศดวง เลือด ลม } ทั้ง ๓ เจือกัน คือฤศดวงเกิดแต่กองเตโชธาตุให้กำเรบนั้นเปนฤศดวง เสมหะ

เลือด คือฤศดวงเกิดแต่กองอาโปธาตุ ให้กำเรบเปนฤศดวงน้ำ คือฤศดวงเกิดแต่กองวาโยธาตุให้กำเรบนั้น เปนฤศดวงลม ฯ อนึ่งลม ๔ นั้น คือลมเกิดแต่กองปถวีธาตุกำเรบ คือลมที่เกิดแต่กองเตโชธาตุกำเรบ คือลมเกิดแต่กองอาโปธาตุเสมหะให้กำเรบ คือลมเกิดแต่กองวาโย

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักขุขึ้นขาว แลวธาตุซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักขุขึ้นเขียว ฯ อนึ่งว่าลักษณะริดสีดวงและลมนั้นก็มิแล ๔ แล ๔ คือริดสีดวงเกิดแต่กองปถวีธาตุให้กำเรบนั้นเปนริดสีดวง- เลือด ริดสีดวงลม ริดสีดวงเสมหะ ทั้ง ๓ เจือกัน คือริดสีดวงเกิดแต่กองเตโชธาตุให้กำเรบ นั้นเปนริดสีดวง

เลือด คือริดสีดวงที่เกิดแต่กองอาโปธาตุ ให้กำเรบเปนริดสีดวงน้ำ คือริดสีดวงเกิดแต่กองวาโยธาตุให้กำเรบนั้น เปนริดสีดวงลม ฯ อนึ่งลม ๔ นั้น คือลมเกิดแต่กองปถวีธาตุกำเรบ คือลมที่เกิดแต่กองเตโชธาตุกำเรบ คือลมเกิดแต่กองอาโปธาตุเสมหะให้กำเรบ คือลมเกิดแต่กองวาโย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

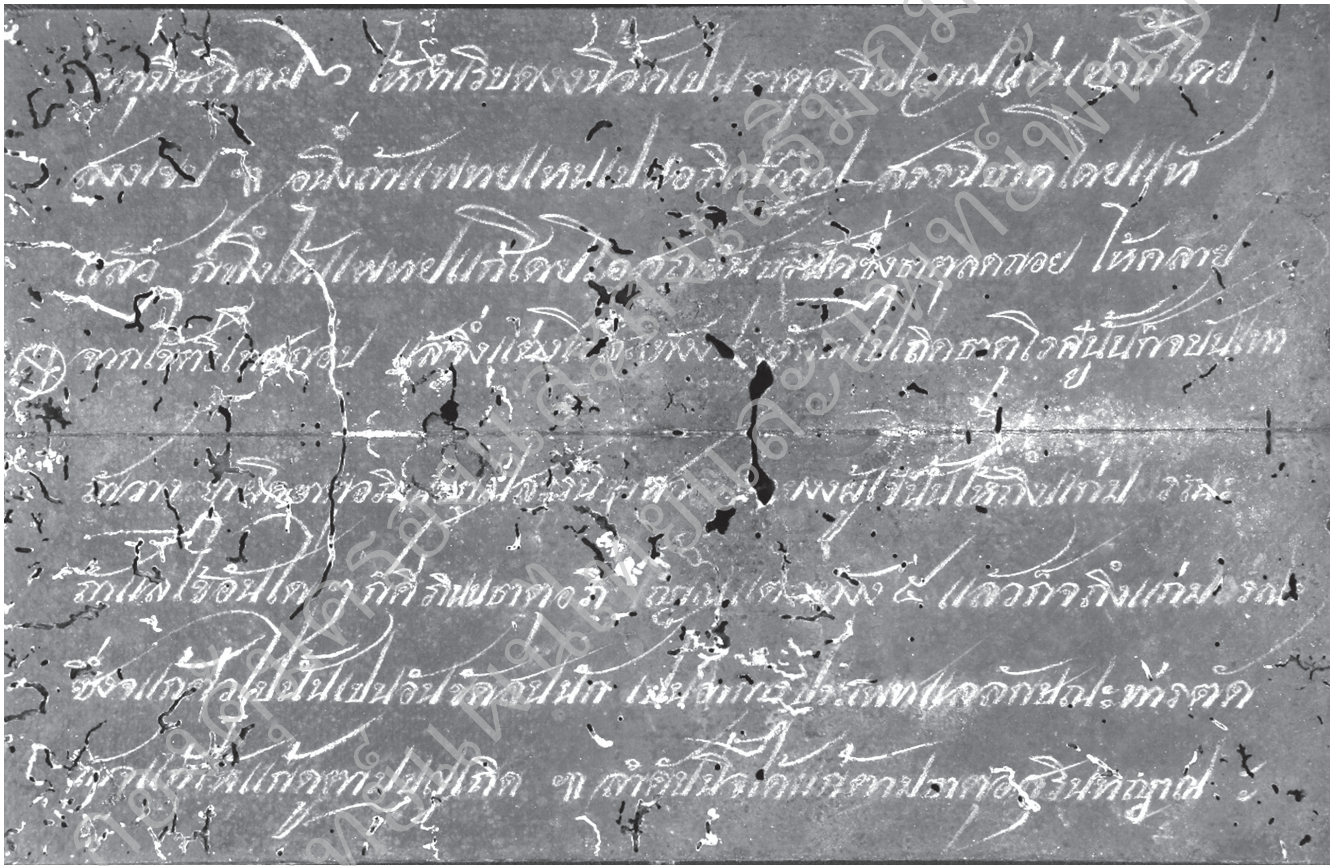
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยทอด

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ธาตุมีชาติลม ๖ ให้กำเรียดงนี้จัดเป็นธาตุอภิญญาณแต่ท่านโดย
สังเขป ๗ อนึ่งถ้าแพทย์เห่นเป็นอภิญญาณ สรรนิบาตโดยแท้
แล้ว ก็พึงให้แพทย์แก้โดยโอสถอันบำบัดซึ่งธาตุลดถอย ให้คลาย
จากไข้ตรีโทษก่อน แล้วจึงแต่งโอสถทั้งปวงรักษาไปเกิดธาตุโรค+ยนั้นก็จบันเทา

ถ้าวางยาผิดธาตุอภิญญาณสรรนิบาตก็(จน) ยงผู้ใช้นั้นให้ถึงแก่ภรรยา
ถ้าแลไข้อันใดๆ ก็ดีภินนธาตุอภิญญาณแตกทั้ง ๕ แล้วก็จะถึงแก่ภรรยา
ซึ่งจแก้ต่อไปนั้นเป็นอันขัดสนนัก เป็นอาการประเพทแลลักษณะที่จรตัด
ถ้าจแก้ให้แก้ดูตามบุญเถิด ๗ ลำดับนี้จได้แก้ตามธาตุอสุรินทิญาณ

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ธาตุมีชาติลม ๖ ให้กำเรียดงนี้จัดเป็นธาตุอภิญญาณแต่ท่านโดย
สังเขป ๗ อนึ่งถ้าแพทย์เห่นเป็นอภิญญาณ สรรนิบาตโดยแท้
แล้ว ก็พึงให้แพทย์แก้โดยโอสถอันบำบัดซึ่งธาตุลดถอย ให้คลาย
จากไข้ตรีโทษก่อน แล้วจึงแต่งโอสถทั้งปวงรักษาไปเกิดธาตุโรค+ยนั้นก็จะบรรเทา

ถ้าวางยาผิดธาตุอภิญญาณสรรนิบาตก็จนยังผู้ใช้นั้นให้ถึงแก่ภรรยา
ถ้าแลไข้อันใดๆ ก็ดีภินนธาตุอภิญญาณแตกทั้ง ๕ แล้ว ก็จะถึงแก่ภรรยา
ซึ่งจะแก้ต่อไปนั้นเป็นอันขัดสนนัก เป็นอาการประเพทแลลักษณะที่จรตัด
ถ้าจะแก้ให้แก้ดูตามบุญเถิด ๗ ลำดับนี้จได้แก้ตามธาตุอสุรินทิญาณ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

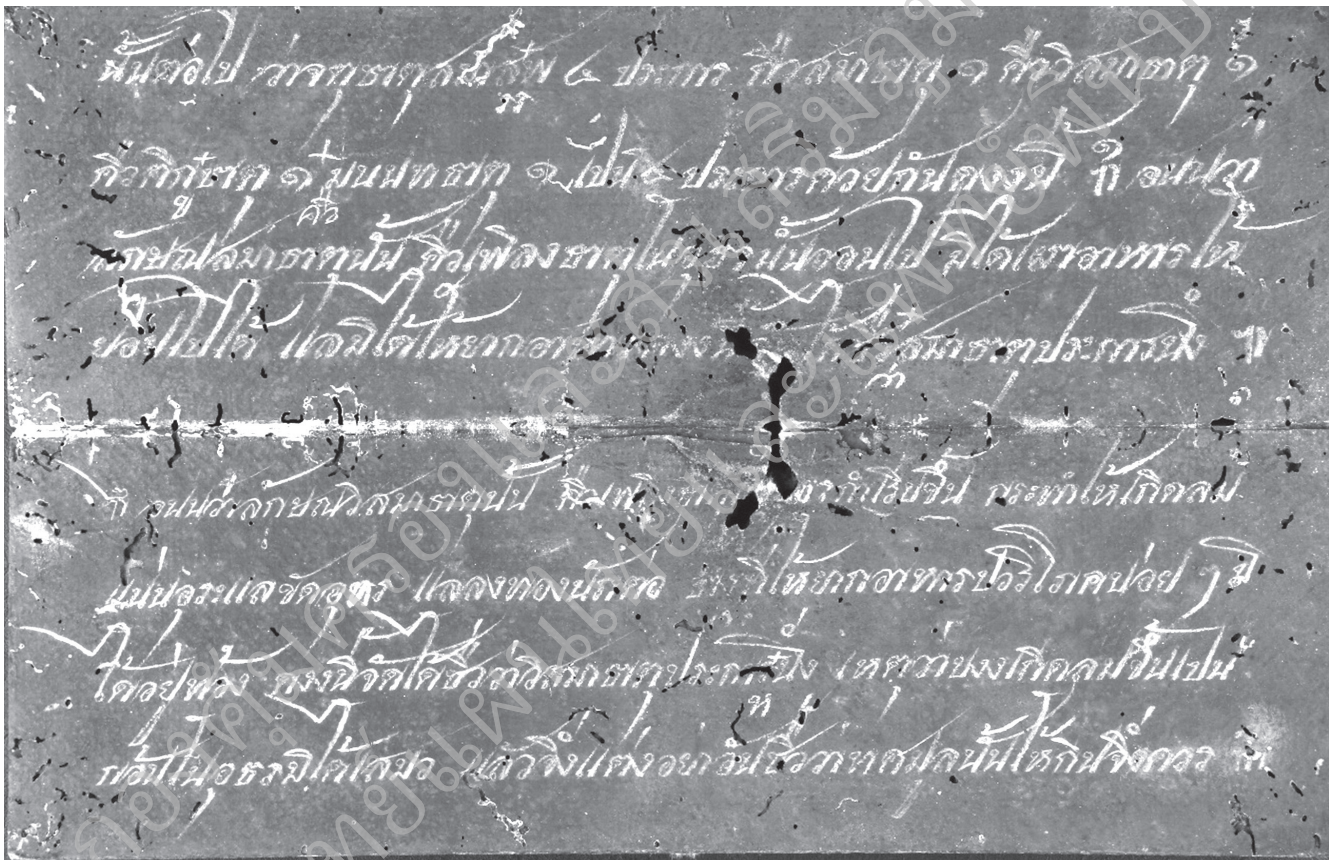
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๓-๗๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยทอด

หน้าที่ ๗๓-๗๔

นั้นต่อไปว่าจตุธาตุสมาส+รรพ ๔ ประการ คือสมาธาตุ ๑ คือวิสมาธาตุ ๑ คือติก+ชธาตุ ๑+คือ มนทธาตุ ๑ เป็น ๔ ประการด้วยกันดังนี้ ^๑ อนนว่า ลักษณะสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรนั้นอ่อนไป มิได้เผาอาหารให้ย่อยไปได้แลมิได้ให้ยากอาหารดงนี้จึงได้ชื่อว่าสมาธาตุประการหนึ่ง ^๒

^๒ อนนว่าลักษณะวิสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรกำเริบขึ้น กระทำให้เกิดลมแน่นอุระแลขัดอุทร แลลงทอนักต่อ บางทีให้ยากอาหารบริโภคน้อยๆ มิได้อยู่ท้อง ดงนี้จัดได้ชื่อว่าวิสมาธาตุประการหนึ่ง เหตุว่าบังเกิดลมขึ้นเป็นก้อนในอุทรมิได้เสมอ แล้วจึงแต่งยาอันชื่อว่าทศมูลนั้นให้กินจึงควร

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๓-๗๔

นั้นต่อไป ว่าจตุธาตุสมาส+รรพ ๔ ประการ คือสมาธาตุ ๑ คือ วิสมาธาตุ ๑ คือติกชธาตุ ๑ คือมันทธาตุ ๑ เป็น ๔ ประการด้วยกันดังนี้ ^๑ อันว่า ลักษณะสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรนั้นอ่อนไป มิได้เผาอาหารให้ย่อยไปได้ แลมิได้ยากอาหารดงนี้จึงได้ชื่อว่าสมาธาตุประการหนึ่ง ^๒

^๒ อันว่าลักษณะวิสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรกำเริบขึ้น กระทำให้เกิดลมแน่นอุระแลขัดอุทร แลลงท้องนักต่อ บางทีให้ยากอาหารบริโภคน้อยๆ มิได้อยู่ท้อง ดงนี้จัดได้ชื่อว่าวิสมาธาตุประการหนึ่ง เหตุว่าบังเกิดลมขึ้นเป็นก้อนในอุทรมิได้เสมอ แล้วจึงแต่งยาอันชื่อว่าทศมูลนั้นให้กินจึงควร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

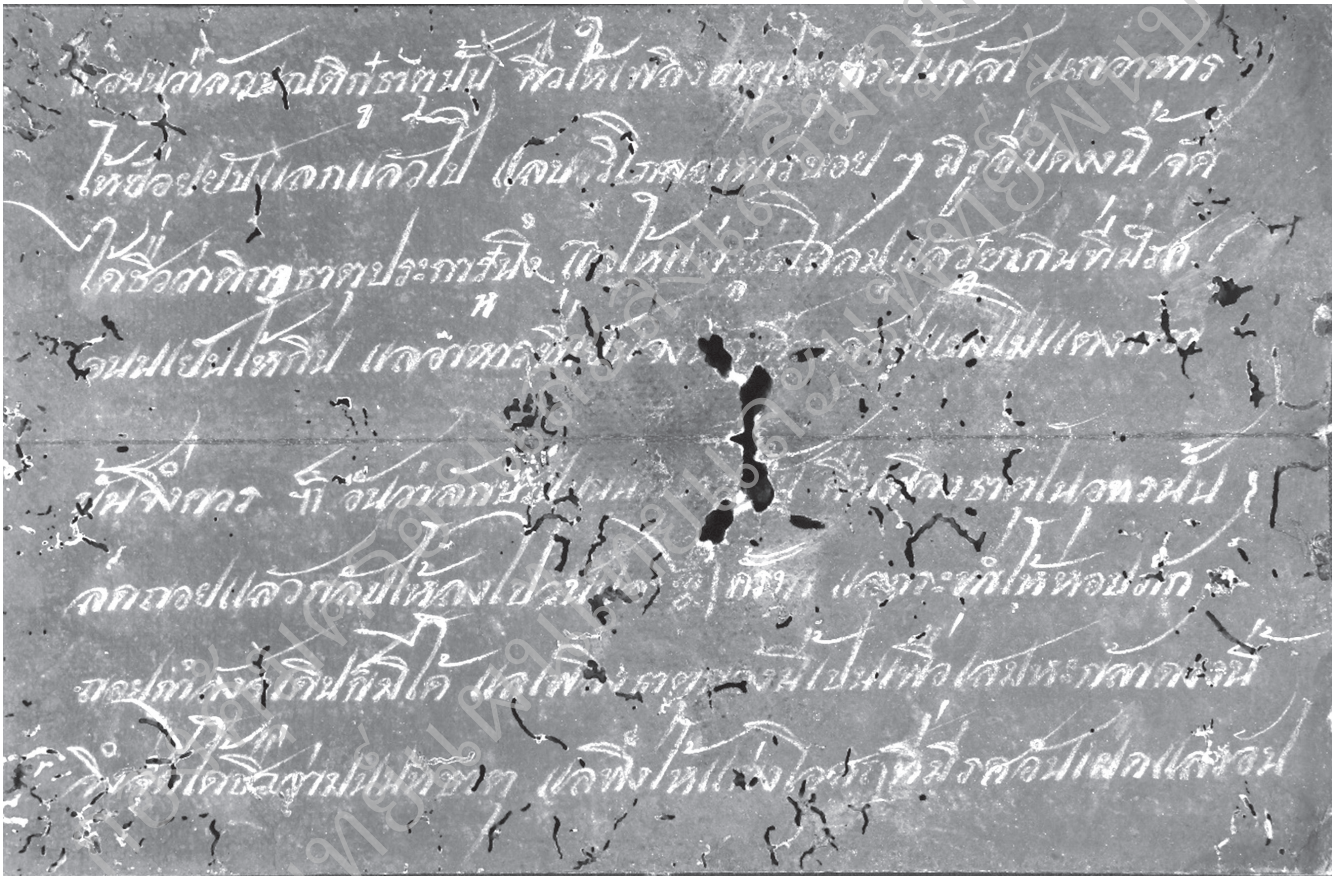
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๕-๗๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๕-๗๖

๓ อนันว่าลักษณะติก+ชธาตุนั้น คือให้เพลิงธาตุในอุทรนั้นกล้า เผาอาหารให้ย่อยยับแตกแล้วไป แลบริโภคอาหารบ่อยๆ มีรูอิมดงนี้ จัดได้ชื่อว่าติกชธาตุประการหนึ่ง แลให้แต่งอย่าโฉลมแล้วอย่ากินที่มีรสอันเย็นให้กิน แลอาหารที่เย็นจง(นัก)คือด้วยแตงโมแตงกวา

นั้นจึงควร ๓ อันว่าลักษณะมนทธาตุนั้นคือเพลิงธาตุในอุทรนั้นลดถอยแล้วกลับให้ลงไปวันละ ๖ ครั้ง แลกระทำให้หอบพักถอยกำลังจะเดินก็มีได้ แลเพลิงธาตุทั้งนี้เป้นเพื่อเสมหะกล้าดงนี้จึงจัดได้ชื่อว่ามนทธาตุ แลพึงให้แต่งโอสถที่มีรสอันเผดแลร้อน

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๕-๗๖

๓ อันว่าลักษณะติกชธาตุนั้น คือให้เพลิงธาตุในอุทรนั้นกล้า เผาอาหารให้ย่อยยับแตกแล้วไป แลบริโภคอาหารบ่อยๆ มีรูอิมดงนี้ จัดได้ชื่อว่าติกชธาตุประการหนึ่ง แลให้แต่งยาขโลมแล้วอย่ากินที่มีรสอันเย็นให้กิน แลอาหารที่เย็นจงหนักคือตัวแตงโมแตงกวา

นั้นจึงควร ๓ อันว่าลักษณะมันทธาตุนั้นคือเพลิงธาตุในอุทรนั้นลดถอยแล้วกลับให้ลงไปวันละ ๖ ครั้ง ๗ ครั้ง แลกระทำให้หอบพักถอยกำลัง จะเดินก็มีได้ แลเพลิงธาตุทั้งนี้เป้นเพื่อเสมหะกล้าดงนี้จึงจัดได้ชื่อว่ามันทธาตุ แลพึงให้แต่งโอสถที่มีรสอันเผดแลร้อน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

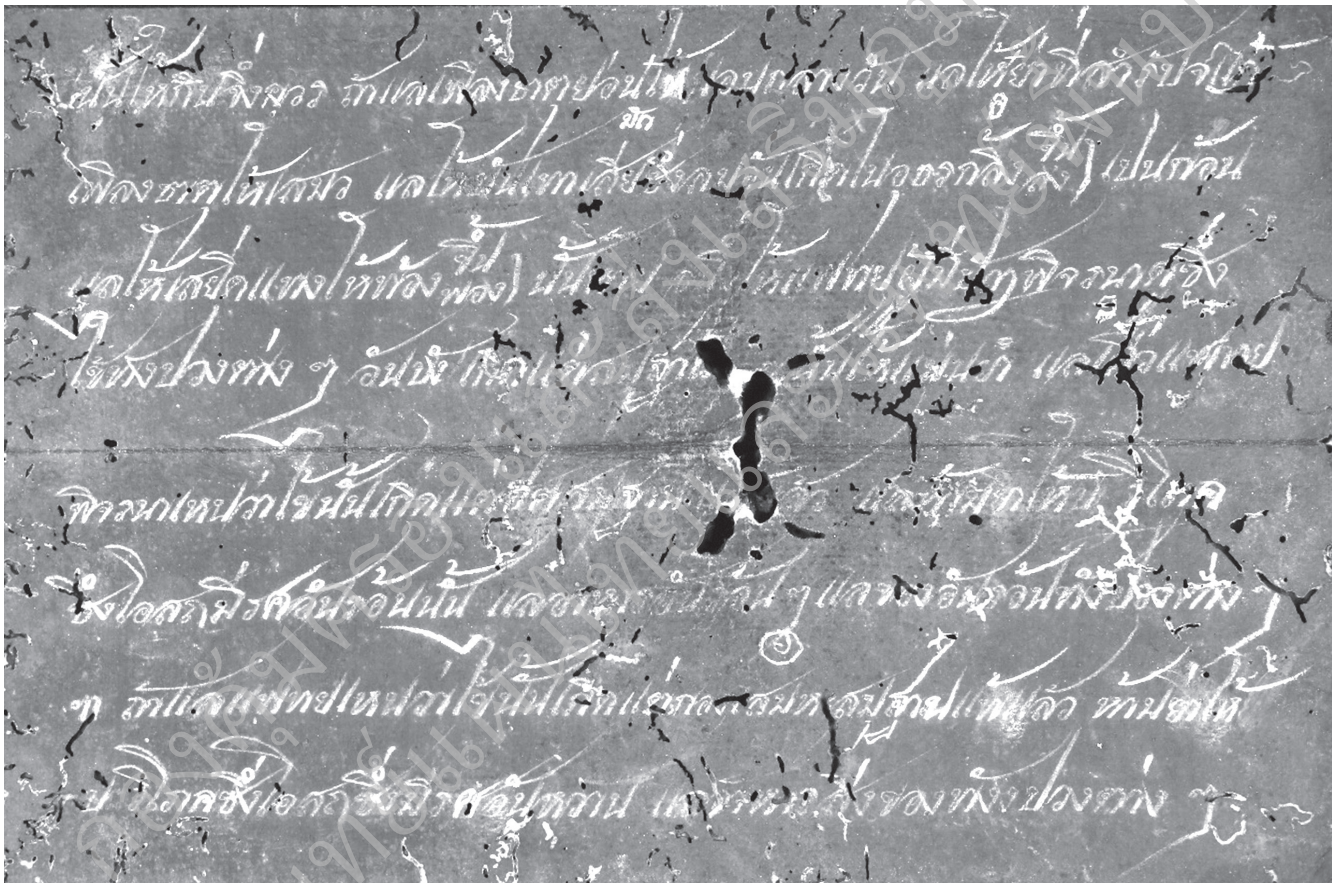
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๗-๗๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๗-๗๘

นั้นให้กินจึงควร ถ้าแลเพลิงธาตุอ่อน+มัก+ให้อนกลางวัน แลให้+อย่าที่สำหรับแก้
เพลิงธาตุให้ เสมอแลให้บรรเทาเสียซึ่งลมอันเกิดในอุทรกลิ้ง^{ขึ้น}ลง เป็นก้อน
แลให้เสียดแทงให้ท้อง^{ขึ้น} } นั้นหาย อนึ่งให้แพทย์ผู้มีปัญญาพิจารณาซึ่ง
ใช้ทั้งปวงต่างๆ อันบังเกิดแต่สมุฐาน นั้นให้แม่นยำ แลเมื่อแพทย์

พิจารณาเห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่ปิตสมุฐานแท้(แล้ว)แลห้ามอย่าให้บริโภค
ซึ่งไอสดอันมีรสอันร้อนนั้น แลอาหารอันร้อนๆ แลของอันร้อนทั้งปวงต่างๆ
ฯ ถ้าแลแพทย์เห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่กองเสมหะสมุฐานแท้แล้ว ห้ามอย่าให้
บริโภคซึ่งไอสดซึ่งมีรสอันหวาน แลอาหารสิ่งของทั้งปวงต่างๆ

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๗-๗๘

นั้นให้กินจึงควร ถ้าแลเพลิงธาตุอ่อนมักให้อนกลางวัน แลให้ยาสำหรับจะแก้
เพลิงธาตุให้เสมอ แลให้บรรเทาเสียซึ่งลมอันเกิดในอุทรกลิ้งขึ้นกลิ้งลงเป็นก้อน
แลให้เสียดแทงให้ท้องขึ้น ท้องพองนั้นหาย อนึ่งให้แพทย์ผู้มีปัญญาพิจารณาซึ่ง
ใช้ทั้งปวงต่าง ๆ อันบังเกิดแต่สมุฐาน นั้นให้แม่นยำ แลเมื่อแพทย์

พิจารณาเห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่ปิตตะสมุฐานแท้แล้ว แลห้ามอย่าให้บริโภค
ซึ่งไอสดอันมีรสร้อนนั้น แลอาหารอันร้อนๆ แลของอันร้อนทั้งปวงต่าง ๆ
ฯ ถ้าแลแพทย์เห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่กองเสมหะสมุฐานแท้แล้ว ห้ามอย่าให้
บริโภคซึ่งไอสดซึ่งมีรสอันหวาน แลอาหารสิ่งของทั้งปวงต่าง ๆ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

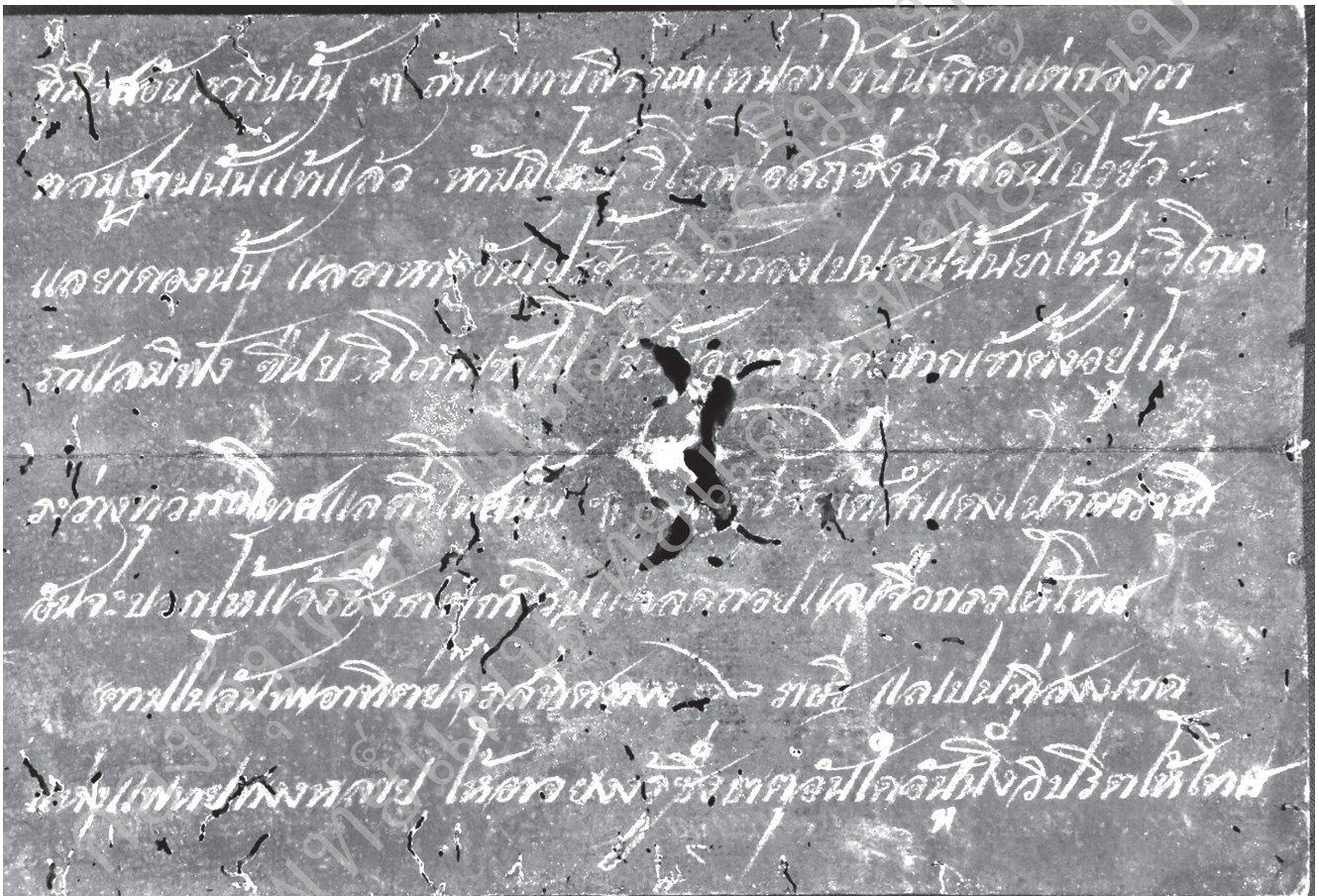
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ที่มีรสอันหวานนั้น ฯ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่กองวา-
ตสมุฐานแท้แล้ว ห้ามมิให้บริโภคนิสกซึ่งมีรสอันเปรี้ยว
แลยาตองนั้น แลอาหารอันเปรี้ยวที่หมักตองเป็นต้นนั้นอย่าให้บริโภคนิสก
ถ้าแลมิฟัง ขึ้นบริโภคนิสกเข้าไป ใช้นั้นแลอาหารก็จะบวมเข้าตั้งอยู่ใน

ระหว่างทวารรณโทศแลตรีโทศนั้น ฯ (ลำดับนี้) จักได้สำแดงในจักรราชรี
อันจะบอกให้แจ้งซึ่งธาตูกำเรียบแลลดถอยแลเจือกรรให้โทศ
ตามในอันพระอาทิตย์จรสทิศทั้ง ๒ ราชรี แลเป็นที่สงเกต
ซึ่งแพทย์ทั้งหลาย ให้อาจยงรู้ซึ่งธาตุนั้นได้อันหนึ่งวิปริตให้โทษ

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ที่มีรสอันหวานนั้น ฯ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นว่าใช้นั้นเกิดแต่กองวา-
ตสมุฐานแท้แล้ว ห้ามมิให้บริโภคนิสกซึ่งมีรสอันเปรี้ยว
แลยาตองนั้น แลอาหารอันเปรี้ยวที่หมักตองเป็นต้นนั้นอย่าให้บริโภคนิสก
ถ้าแลมิฟัง ขึ้นบริโภคนิสกเข้าไป ใช้นั้นแลอาหารก็จะบวมเข้าตั้งอยู่ใน

ระหว่างทวารนโทศแลตรีโทศนั้น ฯ ลำดับนี้จักได้สำแดงในจักรราศี
อันจะบอกให้แจ้งซึ่งธาตูกำเรียบแลลดถอยแลเจือกันให้โทษ
ตามในอันพระอาทิตย์จรสทิศทั้ง ๒ ราศี แลเป็นที่สงเกต
ซึ่งแพทย์ทั้งหลาย ให้อาจยงรู้ซึ่งธาตุนั้นได้อันหนึ่งวิปริตให้โทษ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

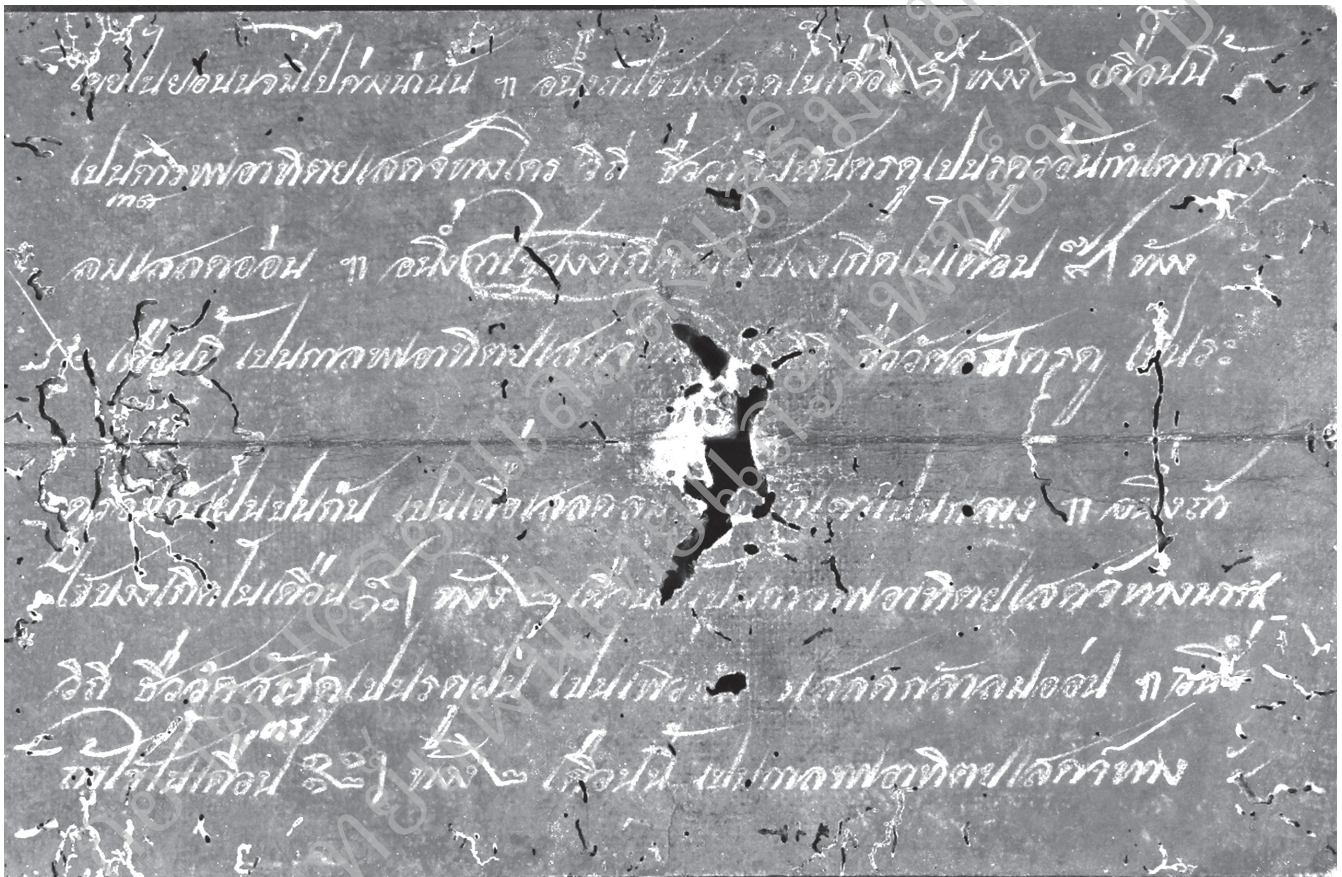
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๑-๘๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๑-๘๒

โดยไนยอนจะมีไปค่างน่านั้น ฯ อนึ่งถ้าไข้บงเกิดในเดือน ๕ } ทั้ง ๒ เดือนนี้
เปน+เทศการพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถิ ซึ่งว่าคิมหันตรดูเปนรดูร้อนกำเดากล้า
ลมเสลดอ่อน ฯ อนึ่งถ้าไข้บงเกิดถ้าไขบงเกิดในเดือน ๗ } ทั้ง
๒ เดือนนี้ เปนกาลพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถิ ชื่อวัศสันตรดู เปนระ

ดูร้อนกับฝนปน กันเป็นเพื่อเสลดลม(กล้า) กำเดาเป็นกลาง ฯ อนึ่งถ้า
ไข้บงเกิดในเดือน ๙ } ทั้ง ๒ เดือนนี้เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางนาค
วิถิชื่อวัศสัน+ตรดูเปนรดูฝน เปนเพื่อกำเดา เสลดกล้าลมอ่อน ฯ อนึ่ง
ถ้าไข้ในเดือน ๑๑ } ทั้ง ๒ เดือนนี้ เปนกาลพระอาทิตย์เสด็จทาง

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๑-๘๒

โดยไนยอนจะมีไปข้างหน้านั้น ฯ อนึ่งถ้าไข้บงเกิดในเดือน ๕ เดือน ๖ ทั้ง ๒ เดือนนี้
เป็นเทศกาลพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถิ ซึ่งว่าคิมหันตดูร้อนเป็นฤดูกำเดากล้า
ลมเสลดอ่อน ฯ อนึ่งถ้าไข้บงเกิดในเดือน ๗ เดือน ๘ ทั้ง
๒ เดือนนี้ เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถิ ชื่อวัศสันตรดู เป็นฤ-

ดูร้อนกับฝนปนกัน เป็นเพื่อเสลดลมกล้า กำเดาเป็นกลาง ฯ อนึ่งถ้า
ไข้บงเกิดในเดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้ง ๒ เดือนนี้เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางนาค
วิถิชื่อวัศสันตรดูเป็นฤดูฝน เป็นเพื่อกำเดาเสลดกล้าลมอ่อน ฯ อนึ่ง
ถ้าไข้ในเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้ง ๒ เดือนนี้ เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทาง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๓-๘๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๓-๘๔

นาควิถี ชื่อสรทฤษฎะเป็นระดูฝนปนน้ำค้ำจรูอนน เป็นลมเสลดก้ำกำเดา
อ่อนดงนี้ ๓ อหนึ่งถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๒ } ทั้ง ๒ เดือนนี้ เป็นกาลพร
อาทิตย์เสด็จทางอัชวิถี ชื่อเหมันตรูเป็นระดูน้ำค้ำ เป็นเพื่อโลหิต
กำเดาก้ำ เสลดลมอ่อน ๓ อหนึ่งถ้าใช้(บังเกิด)ในเดือน ๓ } ทั้ง สอง

เดือนนี้เป็นกาลพรอาทิตย์เสด็จทาง (อัช) วิถี ชื่อสสิระดูเป็นระดูน้ำค้ำกับ
ร้อนคาบกรรเป็นเพื่อลมเสลดก้ำ โลหิตกำเดาอ่อน ๓ ถ้าใช้บังเกิดขึ้น
ในคิมหันตรูนั้น คือแรมค่ำหนึ่งเดือน ๔ ไปจนเพ็ญเดือน ๘ เป็นเพื่อเตโช
ธาตุกำเดาโลหิตก้ำยิ่งนัก ถ้าใช้บังเกิดขึ้นในวิษสานตรูนั้นคือ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๓-๘๔

นาควิถี ชื่อสารทฤดูเป็นฤดูฝนปนน้ำค้ำฤดูอัน เป็นลมเสลดก้ำกำเดา
อ่อนดงนี้ ๓ อหนึ่งถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๑ เดือน ๒ ทั้ง ๒ เดือน เป็นกาลพระ
อาทิตย์เสด็จทางอัชวิถี ชื่อเหมันตฤดูเป็นฤดูน้ำค้ำ เป็นเพื่อโลหิต
กำเดาก้ำ เสลดลมอ่อน ๓ อหนึ่งถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๓ เดือน ๔ ทั้งสอง

เดือนนี้เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางอัชวิถี ชื่อศสิระฤดูเป็นฤดูน้ำค้ำกับ
ร้อนคาบกัน เป็นเพื่อลมเสลดก้ำ โลหิตกำเดาอ่อน ๓ ถ้าใช้บังเกิดขึ้น
ในคิมหันตฤดูนั้น คือแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๔ ไปจนเพ็ญเดือน ๘ เป็นเพื่อเตโช-
ธาตุกำเดาโลหิตก้ำยิ่งนัก ถ้าใช้บังเกิดขึ้นในวิษสานฤดูนั้นคือ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

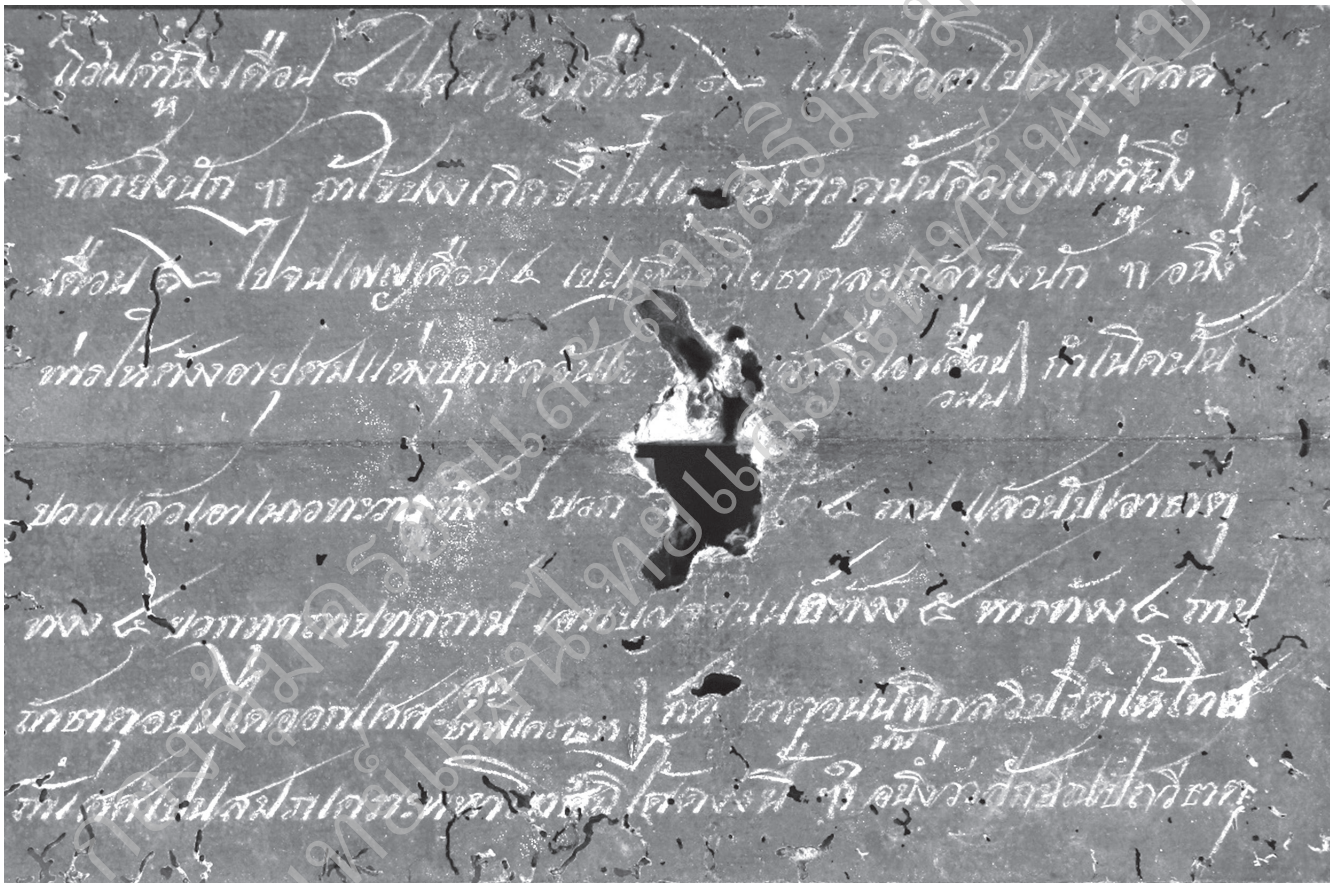
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๕-๘๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๕-๘๖

แรมคำห+หนึ่งเดือน ๘ ไปจนถึงเพญ เดือน ๑๒ เพนเพื่ออาโปธาตุเสลด
กล้ายิ่งนัก ฯ ถ้าใช้บังเกิดขึ้นในหมันตรคุณั้นคือแรมคำห+หนึ่ง
เดือน ๑๒ ไปจนเพญ เดือน ๔ เพนเพื่อวาโยธาตุลมกล้ายิ่งนัก ฯ อนึ่ง
ทำรให้ตั้งอายุศมแห่งบุคคลอันใช้ (บังเกิด) แล้วจึงเอา

ปี	} กำเนิดนั้น
เดือน	

วณ

บวกแล้วเอานวทวารทั้ง ๙ บวก [เข้า]ไว้ ๔ ถาน แล้วนับเอาธาตุ
ทง ๔ บวกทุกถานทุกถานเอาเบญจขนนธ์ทั้ง ๕ ทารทั้ง ๔ ถาน
ถ้าธาตุอนนไดออกเศศ

สุญ	} กิติ ธาตุอนน+นั้นพิกลวิปริตให้โทษ
บาทเคราะห์	

ถ้าเศศเพนสมภเคราะห์หาโย (ชน) มิได้ดงนี้ ฯ อนึ่งว่าลักษณะปถวีธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๕-๘๖

แรมคำหนึ่งเดือน ๘ ไปจนถึงเพญ เดือน ๑๒ เป็นเพื่ออาโปธาตุเสลด
กล้ายิ่งนัก ฯ ถ้าใช้บังเกิดขึ้นในหมันตรคุณั้นคือแรมคำหนึ่ง
เดือน ๑๒ ไปจนถึงเพญ เดือน ๔ เป็นเพื่อวาโยธาตุลมกล้ายิ่งนัก ฯ อนึ่ง
ทำนให้ตั้งอายุศมแห่งบุคคลอันใช้บังเกิดแล้วจึงเอาปี เอาเดือน เอาวันกำหนดนั้น

บวกแล้วเอานวทวารทั้ง ๙ บวกเข้าไว้ได้ ๔ ฐาน แล้วนับเอาธาตุ
ทั้ง ๔ บวกทุกฐานเอา เบญจขนนธ์ทั้ง ๕ ทารทั้ง ๔ ฐาน
ถ้าธาตุอันไดออกเศศศุนย์กิติเศชชานเคราะห์กิติ ธาตุอันนั้นพิกลวิปริตให้โทษ
ถ้าเศชเป็นสมเคราะห์หาโยชนมิได้ดงนี้ ฯ อนึ่งว่าลักษณะปถวีธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

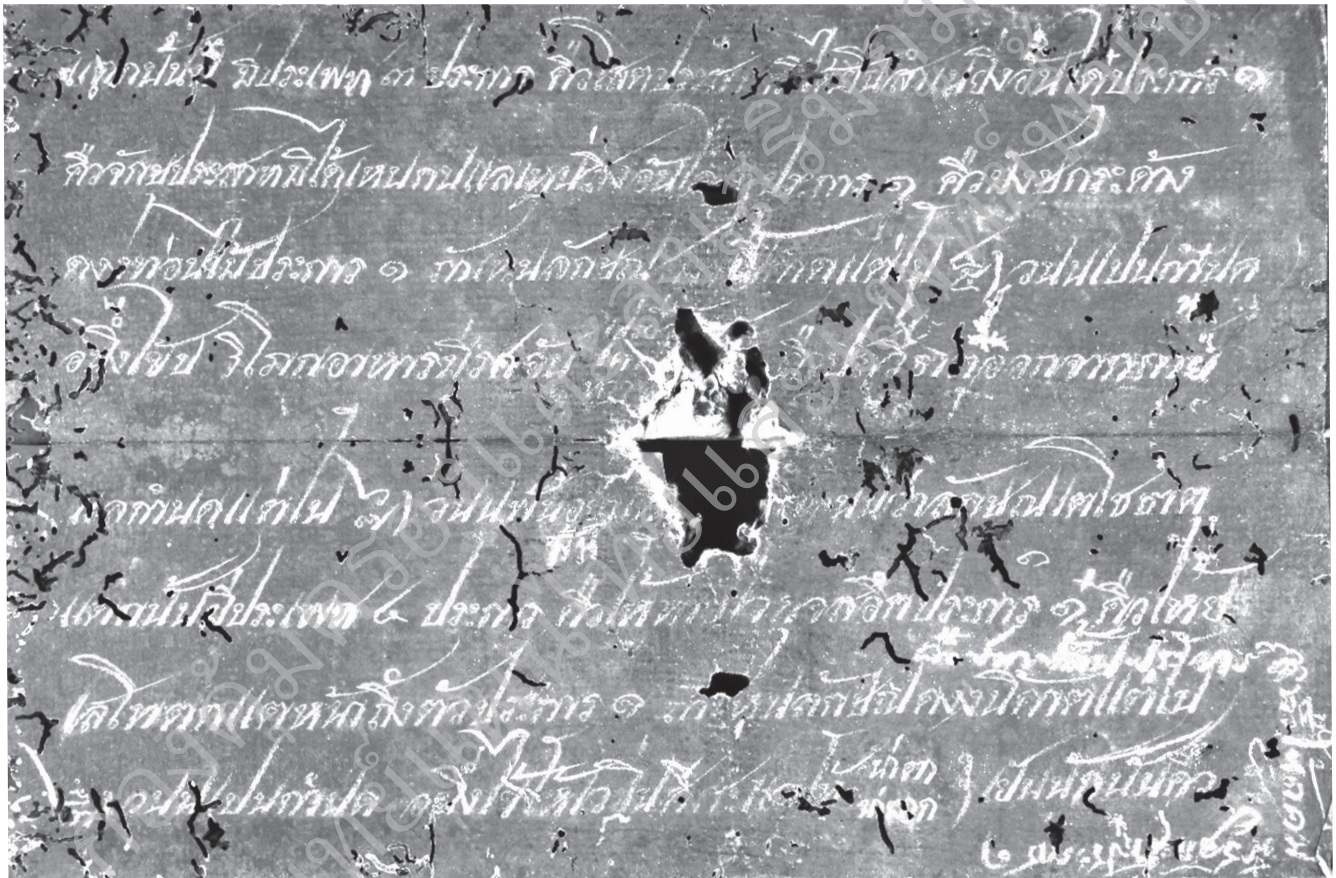
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๗-๘๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๗-๘๘

แตกนั้นน มีประเพท ๓ ประการ คือโสตประสาทมิดัยีนสำเนียงอันใด+ฯ ประการ ๑ คือจักษุประสาทมิดัเห็นคนแลเห็นสิ่งอันใดประการ ๑ คือมังษกระต่าง
ดงท่อนไม้ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะอันนี้ก็ดีแต่ใน ๕ } วนนเปนกำ+หนด
อนึ่งไขบริโภคอาหารมีรสอัน ^{เปรี้ยว} } คือปถวีธาตุดอกจากกาย
_{เค็ม}
_{หวาน}

แลกำหนดแต่ใน ๖ } วนนพั้นนั้น (อย่าได้ตจเตยิวอนึ่ง) อนนวลัษณะเตโชธาต
แตกนั้นนมีประเพท ๔ ประการคือให้หายใจดุจจะสะอีก ประการ ๑ + คือปากลิ้นเปรี้ยว
(ประการ ๑) ให้... เค็มประการ ๑ คือให้ย
เสโทตกแต่หน้าถึงตัวประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดงนี้คาคดแต่ใน
๒ วนนเปนกำนด อนึ่งไขให้เวยีนชรีสะให้ ^{น้ำตา} } เยนนกันนั้นคือ
_{น้ำผาก}

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๗-๘๘

แตกนั้น มีประเพท ๓ ประการ คือโสตประสาทมิดัยีนสำเนียงอันใด+ฯ ประการ ๑
คือจักษุประสาทมิดัเห็นคนแลเห็นสิ่งอันใดประการ ๑ คือมังษกระต่าง
ดงท่อนไม้ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะอันนี้ก็ดีแต่ใน ๕ วันใน ๕ วัน เป็นกำหนด
อนึ่งไขบริโภคอาหารมีรสอันเปรี้ยว อันเค็ม อันหวาน คือปถวีธาตุดอกจากกาย

แลกำหนดแต่ใน ๖ วันใน ๗ วัน พั้นนั้นอนึ่งอันว่าลัษณะเตโชธาต
แตกนั้นนมีประเพท ๔ ประการ คือให้หายใจดุจจะสะอีก ประการ ๑ คือปากลิ้นเปรี้ยว
ประการ ๑ คือให้ ... เค็มประการ ๑ คือให้
เสโทตกแต่หน้าถึงตัวประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดงนี้คาคดแต่ใน
๒ วันเป็นกำหนด อนึ่งไขให้เวยีนชรีสะ ให้หน้าตาเย้นหน้าผากเย้นกันนั้นคือ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๙-๙๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๙-๙๐

เตโชธาตุออกจากกายแลกำหนดใน ๗ } วนนพันนั้นอย่าได้ดุดเดี่ยว ๗ อนึ่ง
อันว่าลักษณะอาโปธาตุแตกนั้นมีประเพท ๔ ประการ คือแลบลินหม้ออก
ประการ ๑ คือลื่นแห้งไปประการ ๑ คือ (ขัดเบา) ประการ ๑ คือเจรจามีออก
ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดงนี้ (แลกำหนดแต่ใน) ๑ } วนนเป็นกำหนด อนึ่ง

ไซ้ไม่รู้จักรสแลกลิ่นอนน ^{เหม็น} } (ถ้าเห็นลักษณะ) ดงนี้กำหนดแต่
ใน ๑๑ } วนนพันนั้นอย่าได้ คืออาโปธาตุออกจากตัวแล้วดงกล่าวมานี้ ๗
อนึ่งอันว่าลักษณะวาโยธาตุแตกนั้น มีประเพท ๓ ประการ คือเสโทตกหนัก
ประการ ๑ คือหายใจเข้าน้อยออกมากประการ ๑ คือแลมิได้เห็น (กลางวันแลกลางคืน)

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๙-๙๐

เตโชธาตุออกจากกายแลกำหนดใน ๗ วัน ๘ วันพันนั้นอย่าได้ดุดเดี่ยว ๗ อนึ่ง
อันว่าลักษณะอาโปธาตุแตกนั้นมีประเพท ๔ ประการ คือแลบลินหม้ออก
ประการ ๑ คือลื่นแห้งไปประการ ๑ คือขัดเบา ประการ ๑ คือเจรจามีออก
ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดงนี้แลกำหนดแต่ใน ๑ วัน ๒ วันเป็นกำหนด อนึ่ง

ใครไม่รู้จักรสแลกลิ่นอันเหม็น อันหอม ถ้าเห็นลักษณะดงนี้กำหนดแต่
ใน ๗ วัน ๑๑ วัน พันนั้นอย่าได้ คืออาโปธาตุออกจากตัวแล้วดงกล่าวมานี้ ๗
อนึ่งว่าลักษณะวาโยธาตุแตกนั้น มีประเพท ๓ ประการ คือเสโทตกหนัก
ประการ ๑ คือหายใจเข้าน้อยออกมากประการ ๑ คือแลมิได้เห็นกลางวันแลกลางคืน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

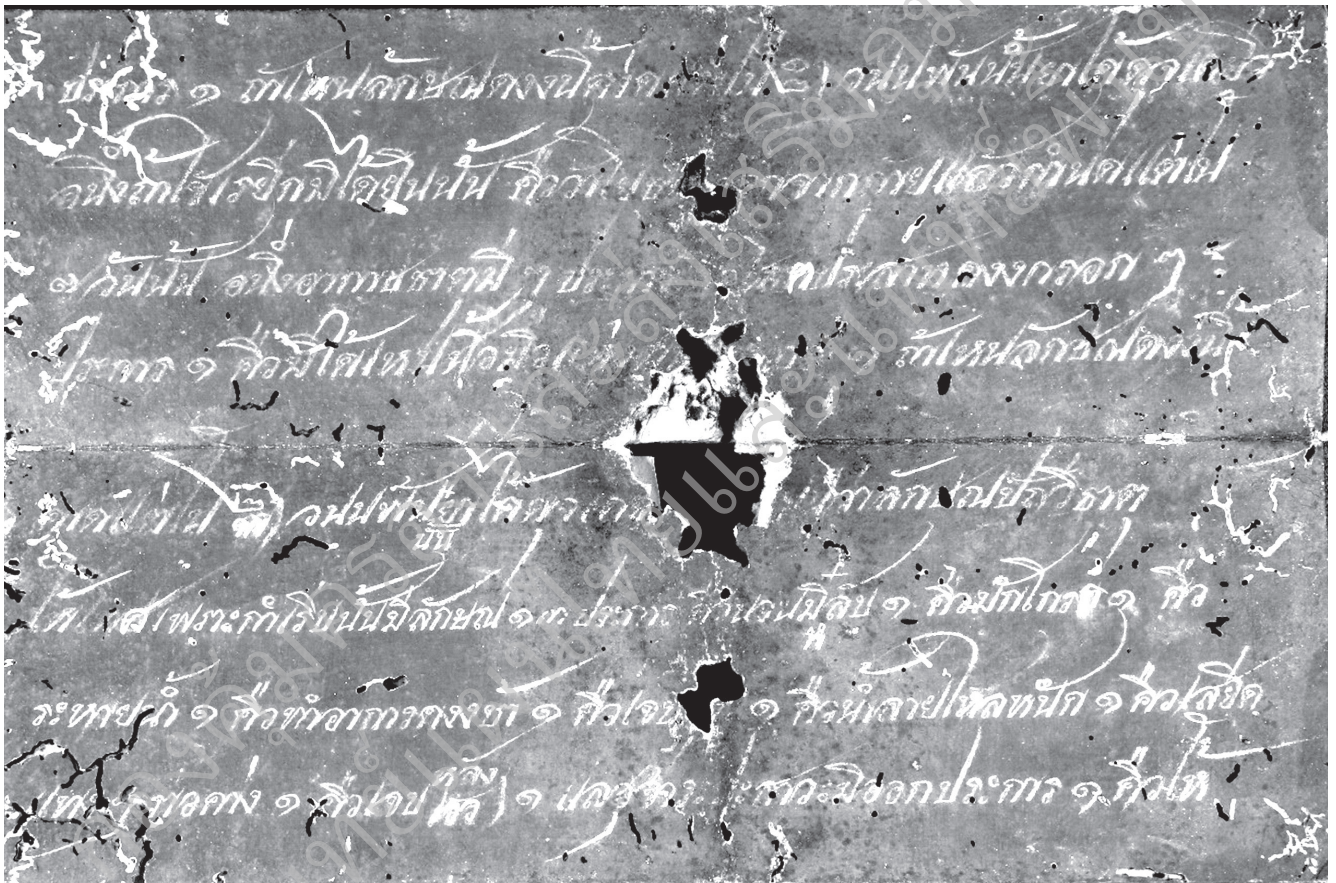
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้คาดแต่ใน ๑ } วนนพันนั้นอย่าได้ดูเจียว
อนึ่ง ถ้าไข้เรียกมิได้ยिनนั้นคือวาโยธาตุออกจากกายแล้วกำหนดแต่ใน
๗ วันนั้น อนึ่งอากาศธาตุ (แตกนั้นมีประเภท) ๒ ประการคือโสตประสาทดงกรอกๆ
ประการ ๑ คือมิได้เห็นเนื้อขริ (ประการ ๑) ถ้าเห็นลักษณะดังนี้

แลกำหนดแต่ใน ๒ } วนนพันนั้น+อย่าได้ดูเจียว (อนึ่ง) อนนวลักษณะปถวีธาตุ
ให้โทษเพราะกำเริบนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการ คืออนอนมิ+หลับ ๑ คือมักโกรธ ๑ คือ
ระหายน้ำ ๑ คือทำอาการดงซ้า ๑ คือเจ็บอก ๑ คือน้ำลายไหลหนัก ๑ คือเสียด
แทงราวค่าง ๑ คือเจ็บ ^{หลัง} _{เอว} แลอุจจาระ ปะสาวะมือออกประการ ๑ คือให้

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้คาดแต่ใน ๑ วัน ๒ วัน พันนั้นอย่าได้ดูเจียว
อนึ่ง ถ้าใครเรียกมิได้ยिनนั้นคือวาโยธาตุออกจากกายแล้วกำหนดแต่ใน
๗ วันนั้น อนึ่งอากาศธาตุแตกนั้นมีประเภท ๒ ประการคือโสตประสาทดงกรอกๆ
ประการ ๑ คือมิได้เห็นเนื้อสีประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้

แลกำหนดแต่ใน ๒ วัน ๓ วัน พันนั้นอย่าได้ดูเจียว อนึ่งอันว่าลักษณะปถวีธาตุ
ให้โทษเพราะกำเริบนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการ คืออนอนมิหลับ ๑ คือมักโกรธ ๑ คือ
กระหายน้ำ ๑ คืออาการดงซ้า ๑ คือเจ็บอก ๑ คือน้ำลายไหลหนัก ๑ คือเสียด
แทงราวข้าง ๑ คือเจ็บหลังเจ็บเอว แลอุจจาระ ปัสสาวะมือออกประการ ๑ คือให้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจนัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ท้องสั้นจ้อๆ ประการ ๑ คือให้หวานปาก คือให้หนักตัวแลปวดศีรษะ ๑
คือข้อสั้นดงกรอๆ ประการ ๑ คือให้เจ็บข้อ ^{มือ} _{เท้า} } ๑ แลให้เจ็บหน้าแข้ง
ทั้ง ๑๓ ประการ นี้คือ ปถวีธาตุกำเริบขึ้นให้โทษ ฯ อนนว่าเตโชธาตุ
กำเริบให้โทษนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการคือปาก (แห่งคอแห่ง) ๑ คือให้อุ ๑ คือให้

ฟันแห้ง ๑ คือมิยากอาหาร ๑ คือ (นอนแล้วไม่อยากจะ) ลุกขึ้นได้ ๑ คือปวดศีรษะ ๑
คือให้ตามืด ๑ คือไม่สบายให้ระ ^{สำ} _{สาย} } ทงตัว ๑ คือมักกินสิ่งของ
อันร้อนแลเย็นนัก ๑ คือให้นิ่งอยู่มิได้ (พูด) จรรจา ๑ คือเจรจาแล้วลืมน
ไป ๑ คือให้เจ็บหลัง ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ ทั้ง ๑๓ ประการนี้ คือเตโช

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ท้องสั้นจ้อๆ ประการ ๑ คือให้หวานปาก คือให้หนักตัวแลปวดศีรษะ ๑
คือข้อสั้นดงกรอๆ ประการ ๑ คือให้เจ็บข้อ ^{มือ} _{เท้า} } ๑ แลให้เจ็บหน้าแข้ง
ทั้ง ๑๓ ประการ นี้คือ ปถวีธาตุกำเริบให้โทษ ฯ อนนว่าเตโชธาตุ
กำเริบให้โทษนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการ คือปากแห่งคอแห่ง ๑ คือให้อุ ๑ คือให้

ฟันแห้ง ๑ คือมิยากอาหาร ๑ คือนอนแล้วไม่อยากจะลุกขึ้นได้ ๑ คือปวดศีรษะ ๑
คือให้ตามืด ๑ คือไม่สบายให้ระ ^{สำ} _{สาย} } ทงตัว ๑ คือมักกินสิ่งของ
อันร้อน อันเย็นนัก ๑ คือให้นิ่งอยู่มิได้พูดจรรจา ๑ คือเจรจาแล้วลืมน
ไป ๑ คือให้เจ็บหลัง ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ ทั้ง ๑๓ ประการนี้ คือเตโช

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

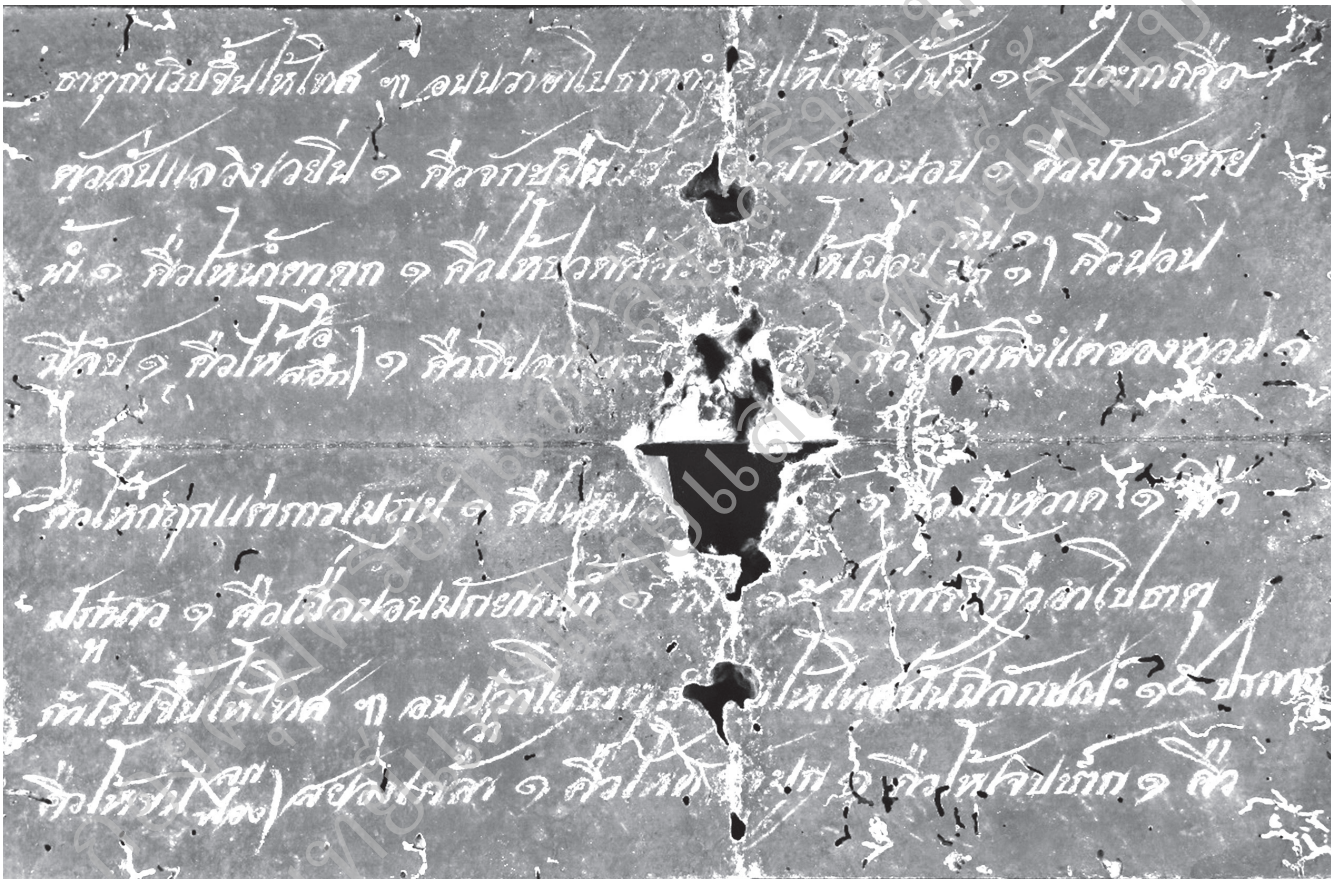
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ธาตุกำเรียบขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าอาโปธาตุกำเรียบให้โทษนั้นมี ๑๕ ประการ คือ
ตัวสันแฉวงเวียน ๑ คือจักขุมืดไป ๑ คือมักหาวนอน ๑ คือมักกระหาย
น้ำ ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ คือให้ปวดศีรษะ ๑ คือให้เมื่อย ^{ตีน}มือ ๑ } คือนอน
มิ+หลับ ๑ คือให้ ^{ไอ}สอ } ๑ กินอาหาร (มิรู้รส ๑) คือให้ค้ำนึ่งแต่ของหอม ๑

คือให้ก่อกแต่การเมถุน ๑ คือนอน (หลับแล้วให้สดุ้งหวาดเสียว) ๑ คือมักหวาด ๑ คือ
มัก+หนาว ๑ คือเมื่อนอนมกยากน้ำ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้คืออาโปธาตุ
กำเรียบขึ้นให้โทษ ฯ อนน+ว่าวโยธาตุ (กำเรียบ) ให้โทษมีลักษณะ ๑๕ ประการ
คือให้ขน ^{ลุก}พอง } สยองเกล้า ๑ คือให้มีน้ำมูก ๑ คือให้เจ็บปาก ๑ คือ

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ธาตุกำเรียบขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าอาโปธาตุกำเรียบให้โทษนั้นมี ๑๕ ประการ คือ
ตัวสันแฉวงเวียน ๑ คือจักขุมืดไป ๑ คือมักหาวนอน ๑ คือมักกระหาย
น้ำ ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ คือให้ปวดศีรษะ ๑ คือให้เมื่อย ^{ตีน}มือ ๑ เมื่อยมือ ๑ คือนอน-
มิหลับ ๑ คือให้ไอ ๑ ให้สะอึก ๑ กินอาหารมิรู้รส ๑ คือให้ค้ำนึ่งแต่ของหอม ๑

คือให้ระลึกแต่การเมถุน ๑ คือนอนหลับแล้วให้สะดุ้งหวาดเสียว ๑ คือมักหวาด ๑ คือ
มักหนาว ๑ คือเมื่อนอนมกยากน้ำ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้คืออาโปธาตุ
กำเรียบขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าวโยธาตุกำเรียบให้โทษมีลักษณะ ๑๕ ประการ
คือให้ขนลุกขนพองสยองเกล้า ๑ คือให้มีน้ำมูก ๑ คือให้เจ็บปาก ๑ คือ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๑

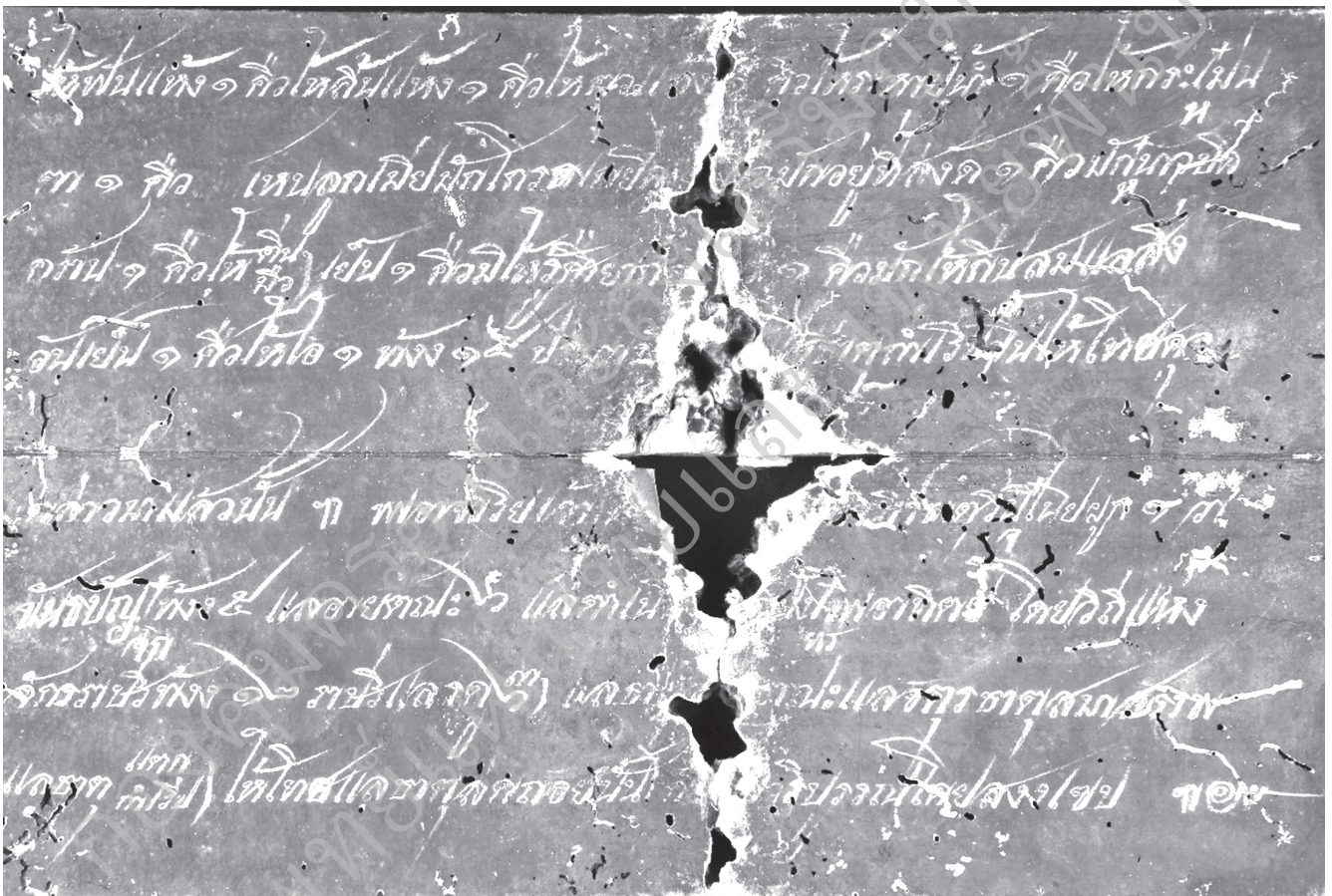
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๑

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ให้ฟันแห่ง ๑ คือให้ลิ้นแห่ง ๑ คือคอแห่ง ๑ คือให้ระหายน้ำ ๑ คือให้กระหม่อม
ตา ๑ คือ เหน้ลูกเมียมกักรธเคียง ๑ (คือ) มกัอยู่ที่สังกัด ๑ คือมกั+หนาวบิต
คร้าน ๑ คือให้ ^{ตีน}มือ } เย็น ๑ คือมีรูศีกยาก (อาหาร) ๑ คือมกัให้กินสมแลสิ่ง
อันเย็น ๑ คือให้ไอ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้ (คือวา) โยธาตุกำเรบขึ้นให้โทษตุจ

กล่าวมาแล้วนั้น ฯ พรอจารย์เจ้า (จกกล่าวมาในพรคัมภีร์) ธาตุวินิฉยผูก ๑ ว่า
ชั้นธบัญญัติทั้ง ๕ และอายตนะ ๖ แลดำเนิน (พรจันทร) พรออาทิตย์ โดยวิธีแห่ง
จักรราชรีทั้ง ๑๒ ราษรี แลฤๅ ^๓ } แลธาตุ (อภิญญาณะ) แลจตุธาตุสมาสรรพ
แลธาตุ ^{แตก}พิการ } ให้โทษแลธาตุลดถอยนั้นได้จบบริบูรณ์โดยสังเขป ฯ๑๓

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ให้ฟันแห่ง ๑ คือให้ลิ้นแห่ง ๑ คือคอแห่ง ๑ คือให้ระหายน้ำ ๑ คือให้กระหม่อม
ตา ๑ คือเห็นลูกเมียมกักรธเคียง ๑ คือมกัอยู่ที่สังกัด ๑ คือมกัหนาวบิต
คร้าน ๑ คือให้ตีนเย็น มือเย็น ๑ คือมีรูศีกยากอาหาร ๑ คือมกัให้กินสมแลสิ่ง
อันเย็น ๑ คือให้ไอ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้คือวาโยธาตุกำเรบขึ้นให้โทษตุจ

กล่าวมาแล้วนั้น ฯ พระอาจารย์เจ้าจกกล่าวมาในพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ผูก ๑ ว่า
ชั้นธบัญญัติทั้ง ๕ และอายตนะ ๖ แลดำเนินพระจันทร พระอาทิตย์ โดยวิธีแห่ง
จักรราชรีทั้ง ๑๒ ราษรี แลฤๅ ๓ ฤๅ ๖ แลธาตุอภิญญาณะ แลจตุธาตุสมาสรรพ
แลธาตุแตกให้โทษ ธาตุกำเรบให้โทษ แลธาตุลดถอยนั้นได้จบบริบูรณ์โดยสังเขป ฯ

พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย

เล่ม ๒

กองคัมภีร์องและคัมภีร์ธาตุนิจฉัย
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

๓๕

หมวด เวชศาสตร์

ชื่อ คัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

เลขที่ ๓/๕ มัดที่ ๓๗ ๓๑๒ ๖/๑

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดฯ

ไมโครฟิล์ม ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๕

ภาพนิ่ง

ถ่ายตอ

บรรณานุกรม

อนุรักษ์

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑

คาบพิศมโอสถสทิตตาม วันเพลา ๓๕

ทอนลดทวิโอสถทั้งปวง ๓๕

๑ พระคัมภีร์ธาตุวินิจนัยผูก ๒ กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย โอสถอันควรแกโรค ๓๕

ก็จบบริบูรณ์
โดยสังเขป

ประถมธาตุทั้งสี่ ๓๕

ทวตั้งสาการ ๓๕

คำอ่าน

หน้าที่ ๑

คาบพิศโอสถสทิตตามวันตามเพลา ๓๕

ทอนลดทวิโอสถทั้งปวง ๓๕

๑ พระคัมภีร์ธาตุวินิจนัยผูก ๒ กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย โอสถอันควรแกโรค ๓๕

ก็จบบริบูรณ์
โดยสังเขป

ประถมธาตุทั้งสี่ ๔ ๓๕

ทวตั้งสาการ ๓๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

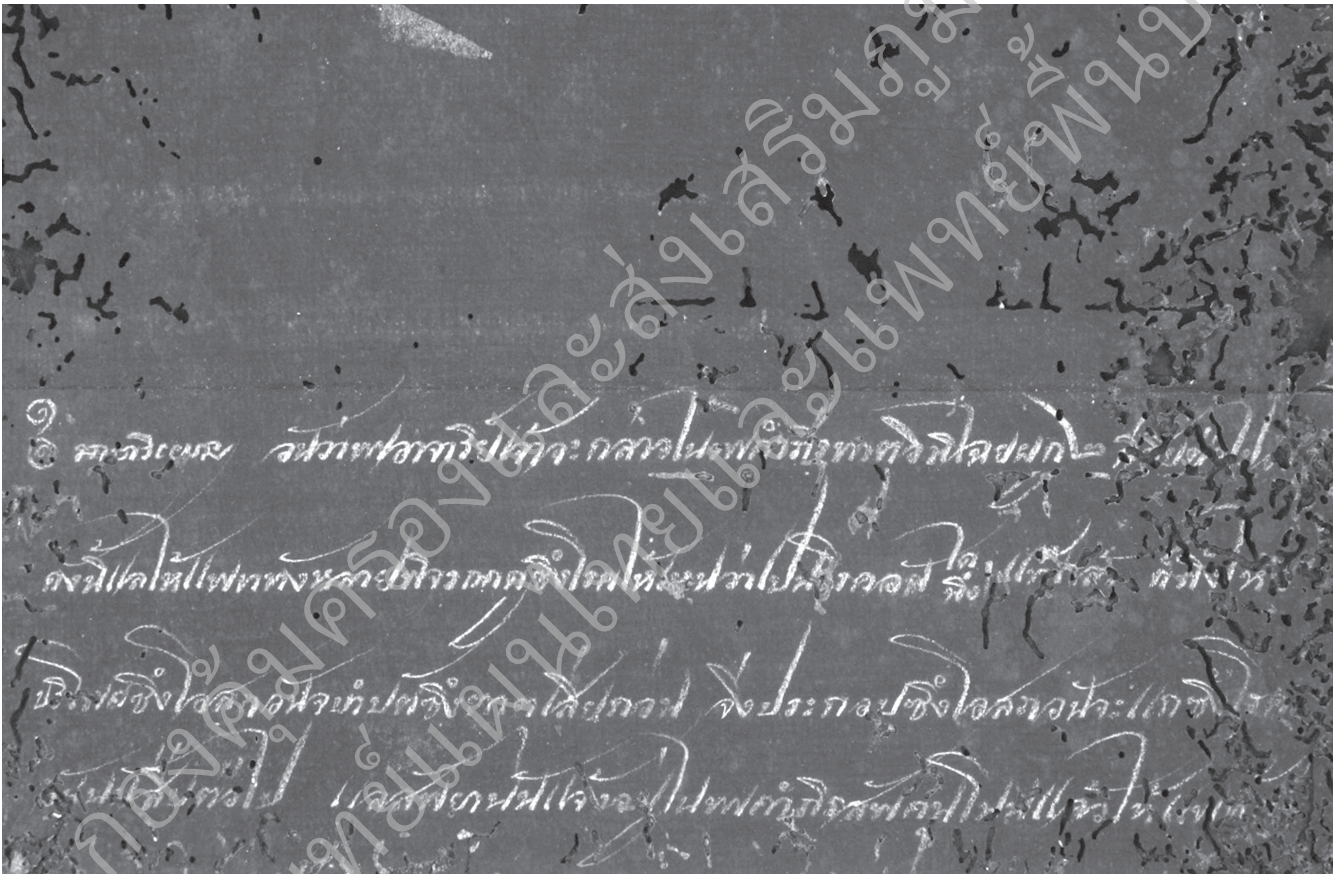
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒

๑ อาจารย์เียน อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวในพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ผูก ๒ นี้สืบต่อไป
ดังนี้แลให้แพทย์ทั้งหลายพิจารณาดูซึ่งโรคให้เห็นว่าเป็นโรคอันใด } แท้แล้ว ก็พึงให้
บริโภคน้ำซึ่งโอสถอันจะบำบัดซึ่งธาตุเสียก่อน จึงประกอบซึ่งโอสถอันจะแก้ซึ่งโรค
นั้นสืบต่อไป แลสรรพยานั้นแจ้งอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณโน้นแล้วให้แพทย์(ใช้)

คำอ่าน

หน้าที่ ๒

๑ อาจารย์เียน อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวในพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ผูก ๒ นี้สืบต่อไป
ดังนี้แลให้แพทย์ทั้งหลายพิจารณาดูซึ่งโรคให้เห็นว่าเป็นโรคอันใดอันหนึ่งแท้แล้ว ก็พึงให้
บริโภคน้ำซึ่งโอสถอันจะบำบัดซึ่งธาตุเสียก่อน จึงจะประกอบซึ่งโอสถอันจะแก้ซึ่งโรค
อันนั้นสืบต่อไป แลสรรพยานั้นแจ้งอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณโน้นแล้วให้แพทย์(ใช้)

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

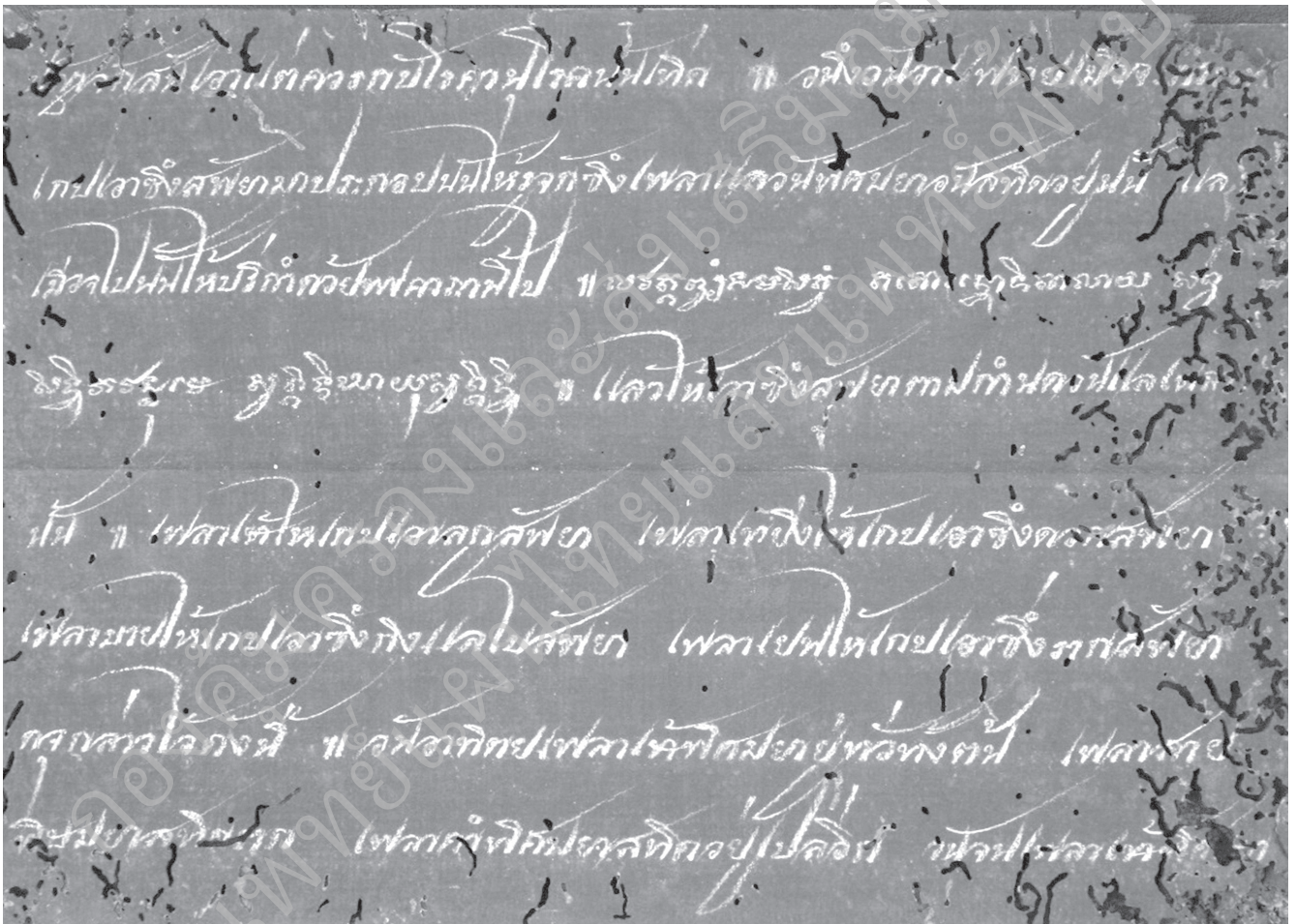
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓-๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓-๔

ปัญญาจักสันเอาแต่ควรกับโรคานุโรคนั้นเทิด ฯ อนึ่งอันว่าแพทย์เมื่อจะ(เที่ยว)
เกบเอาซึ่งสัพยามาประกอบนั้นให้รู้จักซึ่งเพลาล้วนพิศมยาอันสถิตอยู่นั้นแล
เมื่อจะไปนั้นให้บริก้าด้วยพระคาถานี้ไป ฯ ลวตตพพยุ นมสิตวิ ตโต ขนโรทิสาลาย สพพ
สิทธิภวนตุเมสวตติทิมายุสวตติทิติ ฯ แล้วให้เอาซึ่งสัพยาตามกำหนดวันแลเพลลา

นั้น ฯ เพลลาเข้าให้เกบเอาลูกสัพยา เพลลาเที่ยงให้เกบเอาซึ่งดอกสัพยา
เพลลาบ่ายให้เกบเอาซึ่งกิ่งแลใบสัพยา เพลลาเย็นให้เกบเอาซึ่งรากสัพยา
ดุจกล่าวไว้ดังนี้ ฯ วันอาทิตย์เพลลาเข้าพิศมยาอยู่ทั่วทั้งต้น เพลลาสาย
พิศมยาสติดราก เพลลาค่าพิศมยาสถิตอยู่เปลือก วันจันเพลลาเข้าพิศมยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๓-๔

ปัญญาจักสรรเอาแต่ควรกับโรคานุโรคนั้นเถิด ฯ อนึ่งอันว่าแพทย์เมื่อจะเที่ยว
เก็บเอาซึ่งสรพยามาประกอบนั้นให้รู้จักซึ่งเพลาล้วนพิชยาอันสถิตอยู่นั้นแล
เมื่อจะไปนั้นให้บริกรรมด้วยพระคาถานี้ไป ฯ ลวตตพพยุ นมสิตวิ ตโต ขนโรทิสาลาย สพพ
สิทธิภวนตุเมสวตติทิมายุสวตติทิติ ฯ แล้วให้เอาซึ่งสรพยาตามกำหนดวันแลเพลลา

นั้น ฯ เพลลาเข้าให้เก็บเอาลูกสรพยา เพลลาเที่ยงให้เก็บเอาซึ่งดอกสรพยา
เพลลาบ่ายให้เก็บเอาซึ่งกิ่งแลใบสรพยา เพลลาเย็นให้เก็บเอาซึ่งรากสรพยา
ดุจกล่าวไว้ดังนี้ ฯ วันอาทิตย์เพลลาเข้าพิชยาอยู่ทั่วทั้งต้นเพลลาสาย
พิชยาสถิตราก เพลลาค่าพิชยาสถิตอยู่เปลือก วันจันทร์เพลลาเข้าพิชยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

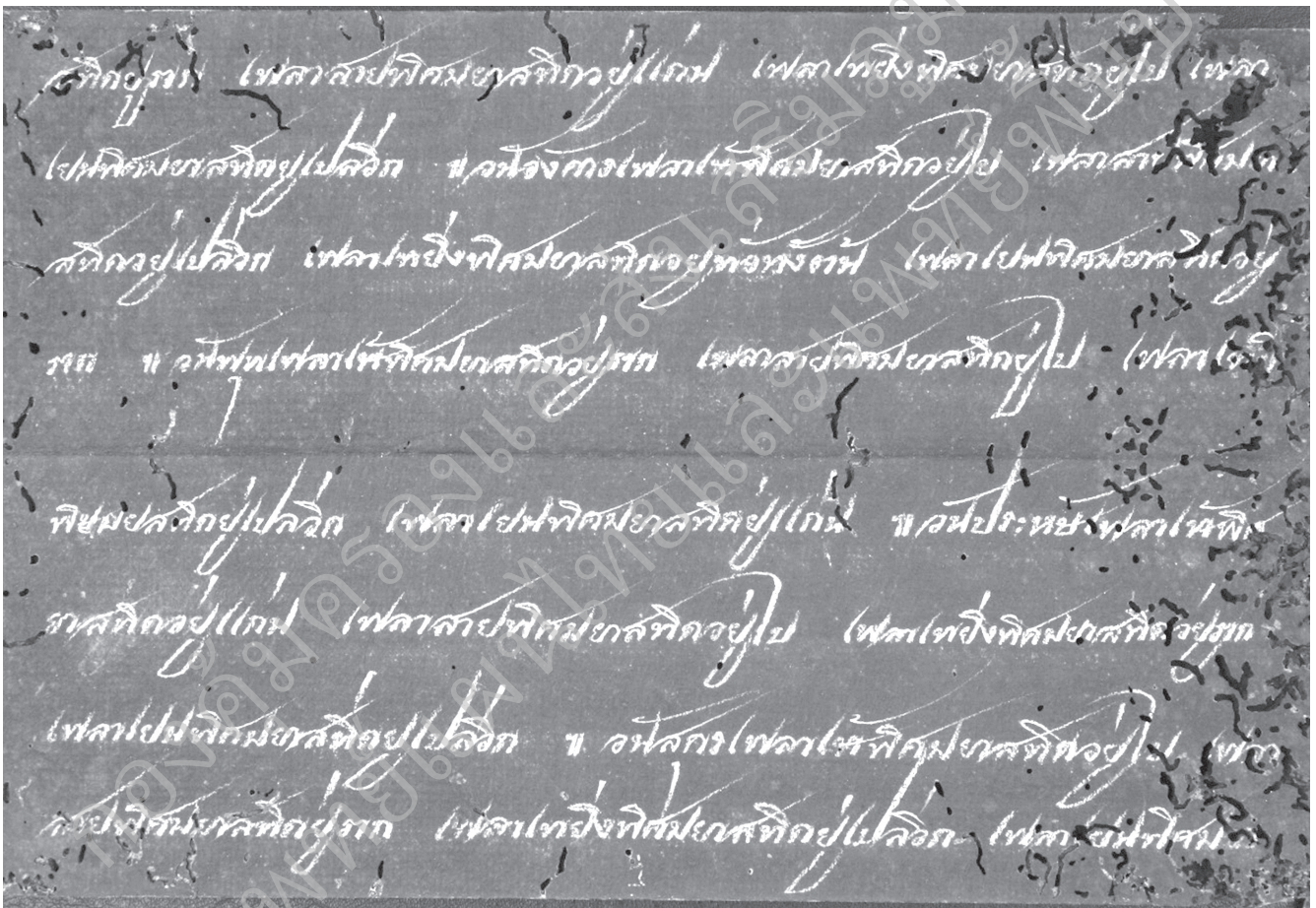
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕-๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ้อยถอด

หน้าที่ ๕-๖

สทิตอยู่รอก เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่แก่น เพลาเที่ยงพิศมยาสทิตอยู่ใบ เพลา
เอนพิศมยาสทิตอยู่เปลือก ฯ วันอังคารเพลาค้ำพิศมยาสทิตอยู่ใบ เพลาสายพิศมยา
สทิตอยู่เปลือก เพลาเที่ยงพิศมยาสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเอนพิศมยาสทิตอยู่
รอก ฯ วันพุธเพลาค้ำพิศมยาสทิตอยู่รอก เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่ใบ เพลาเที่ยง

พิศมยาสทิตอยู่เปลือก เพลาเอนพิศมยาสทิตอยู่แก่น ฯ วันประหังเพลาค้ำพิศม
ยาสทิตอยู่แก่น เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่ใบ เพลาเที่ยงพิศมยาสทิตอยู่รอก
เพลาเอนพิศมยาสทิตอยู่เปลือก ฯ วันศุกร์เพลาค้ำพิศมยาสทิตอยู่ใบ เพลา
สายพิศมยาสทิตอยู่รอก เพลาเที่ยงพิศมยาสทิตอยู่เปลือก เพลาเอนพิศมยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๕-๖

สทิตอยู่รอก เพลาสายพิชยาสทิตอยู่แก่น เพลาเที่ยงพิชยาสทิตอยู่ใบ เพลา
เอนพิชยาสทิตอยู่เปลือก ฯ วันอังคารเพลาค้ำพิชยาสทิตอยู่ใบ เพลาสายพิชยา
สทิตอยู่เปลือก เพลาเที่ยงพิชยาสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเอนพิชยาสทิตอยู่
รอก ฯ วันพุธเพลาค้ำพิชยาสทิตอยู่รอก เพลาสายพิชยาสทิตอยู่ใบ เพลาเที่ยง

พิชยาสทิตอยู่เปลือก เพลาเอนพิชยาสทิตอยู่แก่น ฯ วันพฤหัสบดีเพลาค้ำพิช
ยาสทิตอยู่แก่น เพลาสายพิชยาสทิตอยู่ใบ เพลาเที่ยงพิชยาสทิตอยู่รอก
เพลาเอนพิชยาสทิตอยู่เปลือก ฯ วันศุกร์เพลาค้ำพิชยาสทิตอยู่ใบ เพลา
สายพิชยาสทิตอยู่รอก เพลาเที่ยงพิชยาสทิตอยู่เปลือก เพลาเอนพิชยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

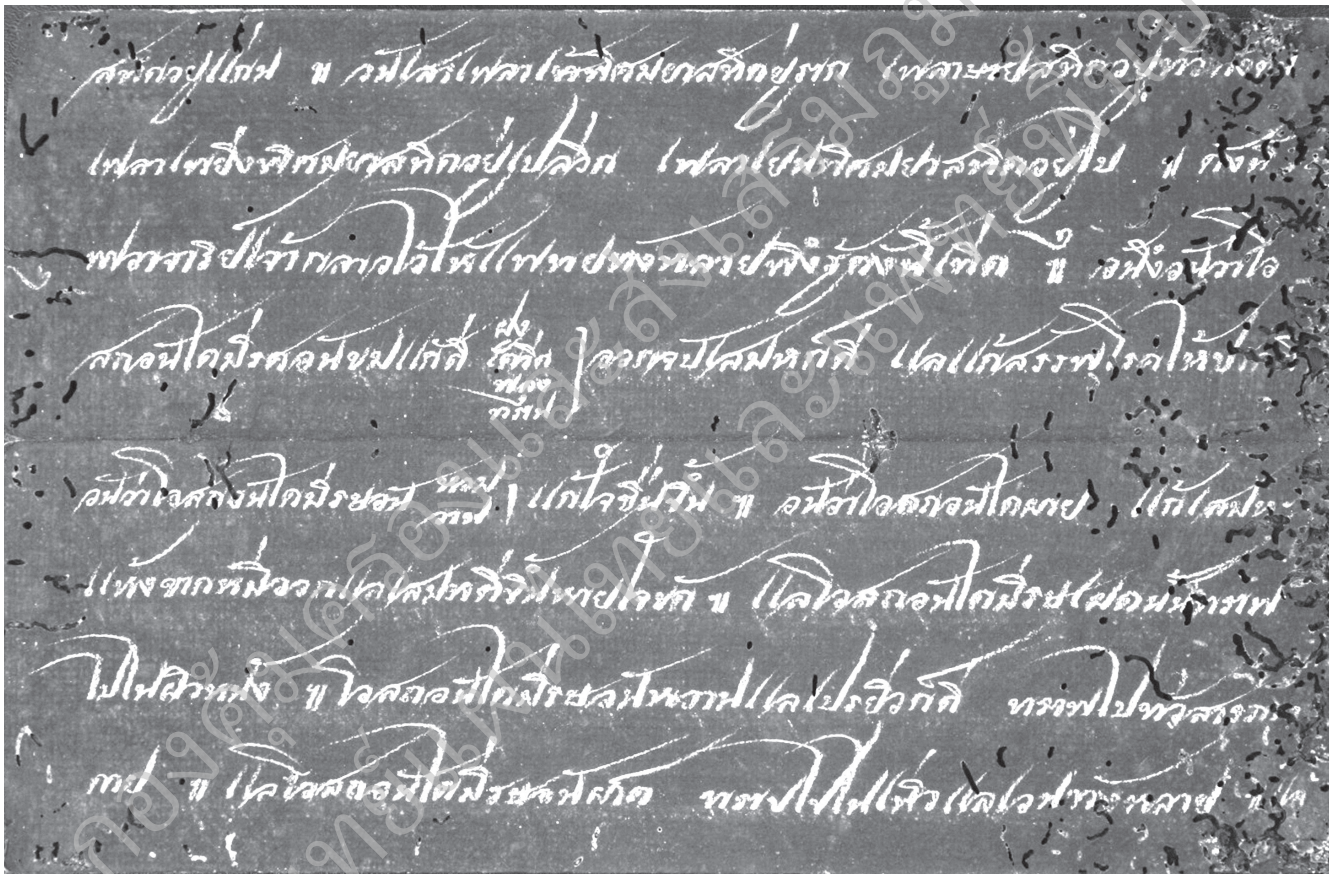
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗-๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗-๘

สทิตอยู่แก่น ๓ วันเสาเพลลาเข้าพิศมยาสทิตอยู่ราก เพลลาชายสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น
เพลลาเที่ยงพิศมยาสทิตอยู่เปลือก เพลลาเย็นพิศมยาสทิตอยู่ใบ ๓ ดังนี้
พรอาจารย์เจ้ากล่าวไว้ให้แพทย์ทั้งหลายพึงรู้ดังนี้เทิด ๒ อนึ่งอันว่าโอ

สธอันไต่มีรสอันขมแก้ดี

ผู้ เค็ด พลง ทราน	}	ออกจับเสมหะก็ดี แลแก้สรรพโรคให้ปรกติ
----------------------------	---	--------------------------------------

อันโอสธไต่มีรสอัน

หอม วาน	}	แก้ใจขึ้นขึ้น ๓ อันว่าโอสธอันไต่ผาย แก้เสมหะ แห้งขากหมือออกแลเสมหะตีขึ้นหายใจขัด ๓ แลโอสธอันไต่มีรสเผ็ดนั้นทรภาพ ไปในผิวหนัง ๓ โอสธอันไต่มีรสอันหวานแลเปรี้ยวก็ดี ทรภาพไปทั่วสรรพ กาย ๓ แลโอสธอันไต่มีรสอันฝาด ทรภาพไปในเนื้อแลเอ็นทั้งหลาย ๓
------------	---	--

คำอ่าน

หน้าที่ ๗-๘

สทิตอยู่แก่น ๓ วันเสาร์เพลลาเข้าพิชยาสทิตอยู่ราก เพลลาชายสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น
เพลลาเที่ยงพิชยาสทิตอยู่เปลือก เพลลาเย็นพิชยาสทิตอยู่ใบ ๓ ดังนี้
พระอาจารย์เจ้ากล่าวไว้ให้แพทย์ทั้งหลายพึงรู้ดังนี้เทิด ๒ อนึ่งอันว่าโอ-
สธอันไต่มีรสอันขมแก้ดีผู้ ดีเค็ด ดีพลง ดีชาน ออกจับเสมหะก็ดี แลแก้สรรพโรคให้ปรกติ

อันโอสธไต่มีรสอันหอมอันหวานแก้ใจขึ้นขึ้น ๓ อันว่าโอสธอันไต่ผาย แก้เสมหะ
แห้งขากหมือออกแลเสมหะตีขึ้นหายใจขัด ๓ แลโอสธอันไต่มีรสเผ็ดนั้นซาบ
ไปในผิวหนัง ๓ โอสธอันไต่มีรสอันหวานแลเปรี้ยวก็ดี ซาบไปทั่วสรรพ
กาย ๓ แลโอสธอันไต่มีรสอันฝาด ซาบไปในเนื้อแลเอ็นทั้งหลาย ๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

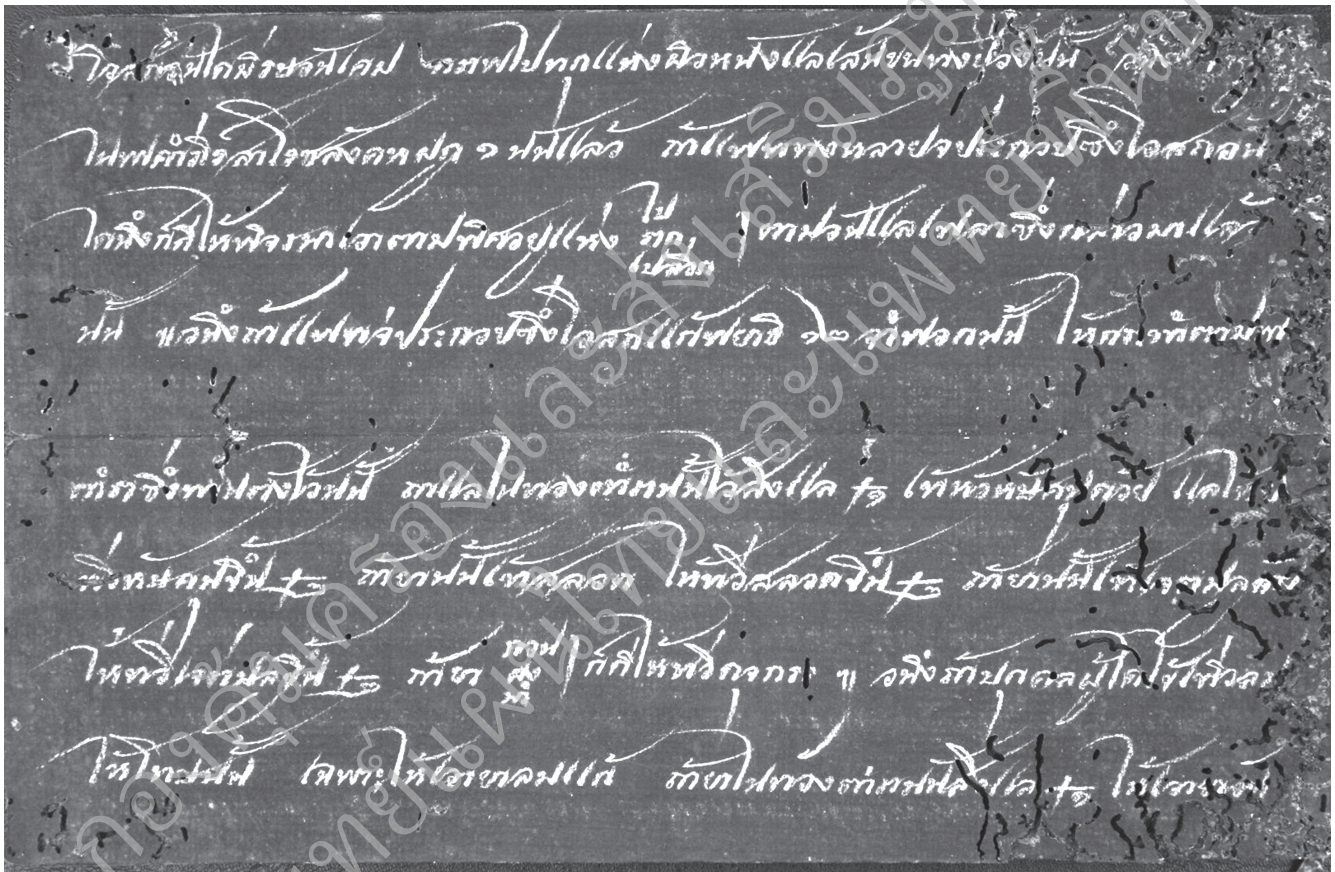
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙-๑๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙-๑๐

โอสถอันใดมีระอันเคม ทราฟไปทุกแห่งผิวหนังแลเส้นขนทั้งปวงนั้น อนึ่งมีอยู่
ในพระคัมภีร์สาโรชสังคหุค ๑ นั้นแล้ว ถ้าแพทย์ทั้งหลายจะประกอบซึ่งโอสถอัน
ใดหนึ่งก็ดีให้พิจารณาเอาตามพิศอยู่แห่ง

ใ	}	ตามวันแลเพลลาซึ่งกล่าวมาแล้ว
รา		
เปลือก		

นั้น ๆ อนึ่งถ้าแพทย์จะประกอบซึ่งโอสถแก้พยาธิ ๑๒ จำพวกนั้น ให้กระทำตามพร

ตำราซึ่งท่านตั้งไว้ นั้น ถ้าแลในท้องตำรานั้นไว้สิ่งแล ๑๑ เข้าหัวห้ษคุณด้วย แลให้
ทวีห้ษคุณขึ้น ๑๒ ถ้ายานั้นเข้าสลอดให้ทวีสลอดขึ้น ๑๒ ถ้ายานั้นเข้าเจตมูลด้วย
ให้ทวีเจตมูลขึ้น ๑๒ ถ้ายา

ก	}	ก็ดีให้ทวีดุจกรร ๆ อนึ่งถ้าบุคคผลผู้ใดใช้เพ็งลง
อง		
น้ำ		

ให้โทษนั้น เฉพาะให้เอายามแลแก้ ถ้ายาในท้องตำรานั้นสิ่งแล ๑๑ ให้เอายาอัน

คำอ่าน

หน้าที่ ๙-๑๐

โอสถอันใดมีระอันเคม ขาไปทุกแห่งผิวหนังแลเส้นขนทั้งปวงนั้น อนึ่งมีอยู่
ในพระคัมภีร์สาโรชสังคหะค ๑ นั้นแล้วถ้าแพทย์ทั้งหลายจะประกอบซึ่งโอสถอัน
ใดหนึ่งก็ดีให้พิจารณาเอาตามพิศอยู่แห่งใ ไ แห่งรากล แห่งเปลือก ตามวันแลเพลลา
ซึ่งกล่าวมาแล้ว นั้น ๆ อนึ่งถ้าแพทย์จะประกอบซึ่งโอสถแก้พยาธิ ๑๒ จำพวกนั้น
ให้กระทำตามพระ

ตำราซึ่งท่านตั้งไว้ นั้น ถ้าแลในท้องตำรานั้นไว้สิ่งแล ๑ สลึง เข้าหัวห้ษคุณด้วย แลให้
ทวีห้ษคุณขึ้น ๒ สลึง ถ้ายานั้นเข้าสลอดให้ทวีสลอดขึ้น ๒ สลึง ถ้ายานั้นเข้าเจตมูลด้วย
ให้ทวีเจตมูลขึ้น ๒ สลึง ถ้ายาก่อน ยามง ยาน้ำ ก็ให้ทวีดุจกัน ๆ อนึ่งถ้าบุคคผลผู้ใดใช้
เพ็งลงให้โทษนั้น เฉพาะให้เอายามแลแก้ ถ้ายาในท้องตำรานั้นสิ่งแล ๑ สลึง ให้เอายาอัน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

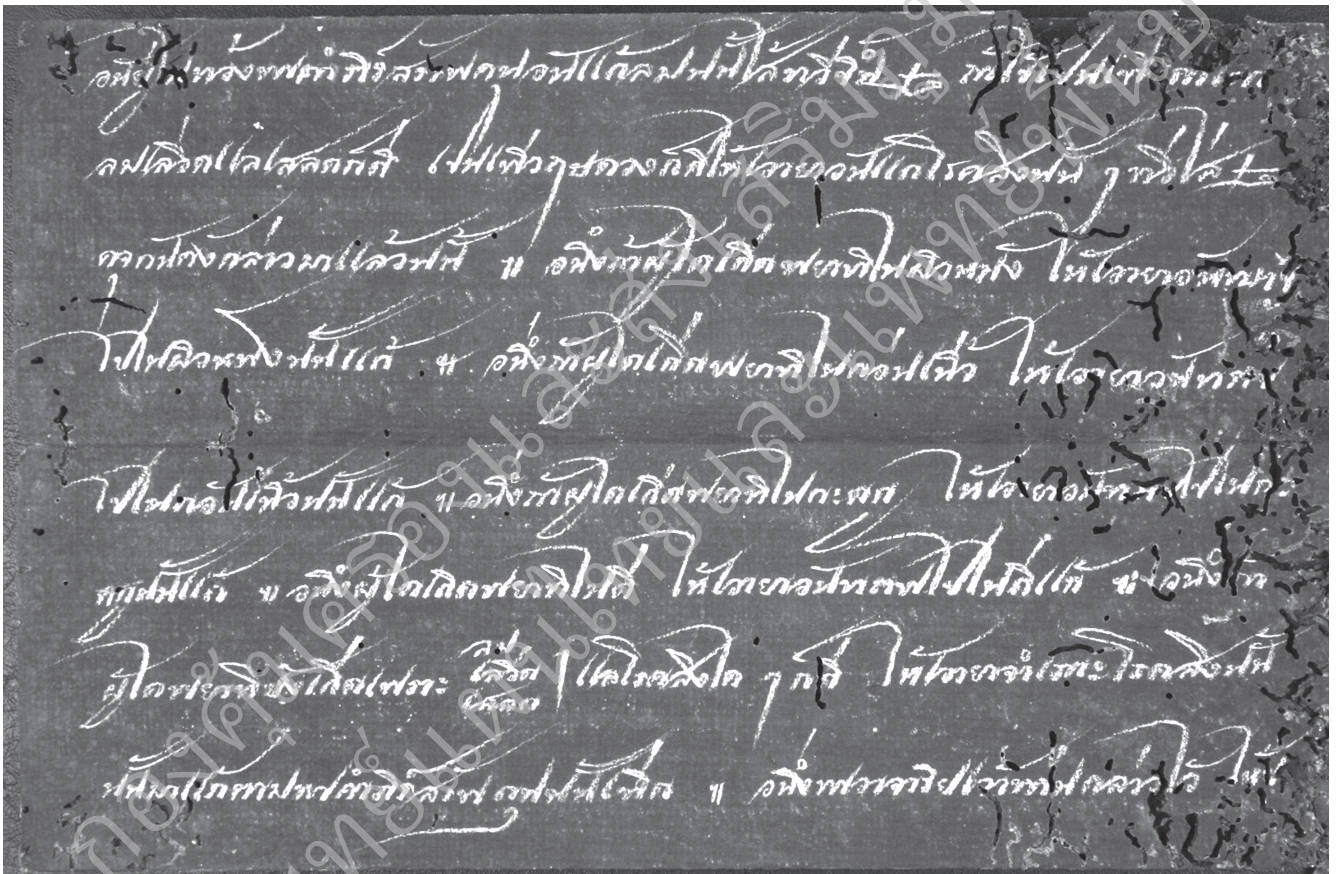
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๑-๑๒

อันอยู่ในท้องพระคัมภีร์สรรพคุณอันแก้ลมนั้นใส่ทวีขึ้น ๒ ถ้าใช้เพื่อ (กำเดา) ลมเลือดแลเสลดก็ดี เป็นเพื่อฤชดวงก็ดีให้เอายาอันแก้โรคนั้น ๆ ทวีใส่ ๒ ดูกันดังกล่าวมาแล้วนั้น ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในผิวหนัง ให้เอายาอันทราบไปในผิวหนังนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในก้อนเนื้อ ให้เอายาอันทราบ

ไปในก้อนเนื้อนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในกระดูก ให้เอายาอันทราบไปในกระดูกนั้นแก้ ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในดี ให้เอายาอันทราบไปในดีแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดพยาธิบังเกิดเพราะ ^{ลม} เลือด } แลโรคนั้นใด ๆ ก็ดี ให้เอายาจำเพาะโรคนั้น นั้นมาแก้ตามพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นเถิด ฯ อนึ่งพรอจารย์เจ้าท่านกล่าวไว้

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๑-๑๒

อันอยู่ในท้องพระคัมภีร์สรรพคุณอันแก้ลมนั้นใส่ทวีขึ้น ๒ สลึง ถ้าใช้เพื่อกำเดา ลมเลือดแลเสลดก็ดี เป็นเพื่อริดสีดวงก็ดีให้เอายาอันแก้โรคนั้น ๆ ทวีใส่ ๒ สลึง ดูกันดังกล่าวมาแล้วนั้น ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในผิวหนัง ให้เอายาอันทราบไปในผิวหนังนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในก้อนเนื้อ ให้เอายาอันทราบ

ไปในก้อนเนื้อนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในกระดูก ให้เอายาอันทราบไปในกระดูกนั้นแก้ ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในดี ให้เอายาอันทราบไปในดีแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดพยาธิบังเกิดเพราะลม เพราะเลือด เพราะเสลด และโรคนั้นใด ๆ ก็ดี ให้เอายาจำเพาะโรคนั้น

นั้นมาแก้ตามพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นเถิด ฯ อนึ่งพระอาจารย์เจ้าท่านกล่าวไว้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

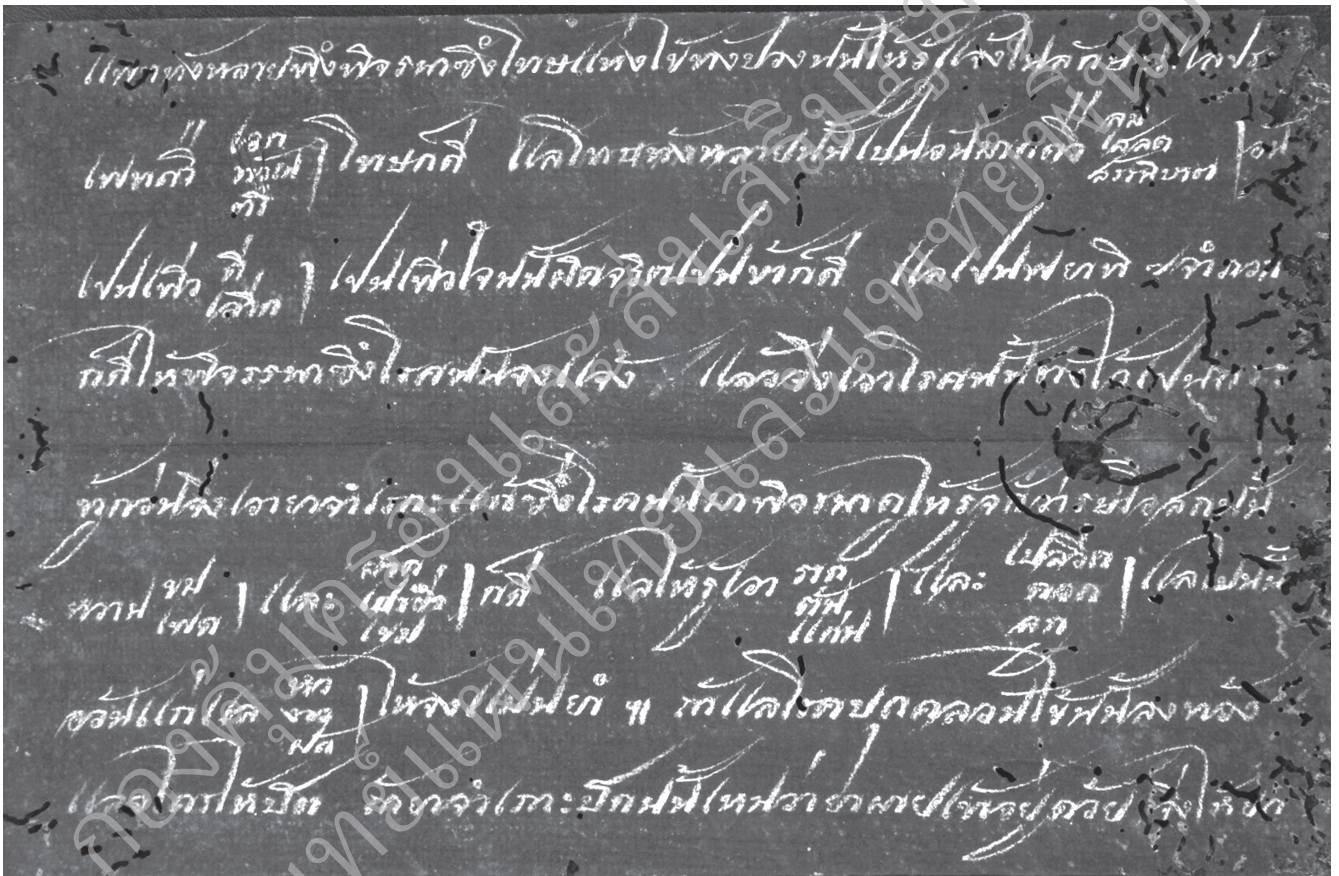
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๓-๑๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๓-๑๔

แพทย์ทั้งหลายพึงพิจารณาซึ่งโทษแห่งไข้ทั้งปวงนั้นให้รู้แจ้งในลักษณะแลประ
เภทคือ

เอือก	}	โทษก็ดี แลโทษทั้งหลายนั้นเป็นอันมากคือ	}	อัน
ทวน				สลด
ตรี				สรนินาต

เป็นเพื่อ

ดี	}	เป็นเพื่อใจนั้นผิดจริตเป็นบ้ำก็ดีแลเป็นพยาทิ ๗ จำพวก
เลือด		

ก็ดีให้พิจารณาซึ่งโรคนั้นจงแจ้ง แล้วจึงเอาโรคนั้นตั้งไว้เป็นกระ

ทุกก่อนจึงเอายาจำเพาะแก้โรคนั้นมาพิจารณาดูให้รู้จักว่ารสไอสนั้น
หวาน

นม	}	และ	ฝาด	}	ก็ดี แลให้รู้เอา	}	และ	เปลือก	}	แลไปนั้น
เผ็ด										
			นม		แก่น			ลูก		

อ่อนแก้แล

หัว	}	ให้จงแม่นยำ ๆ ถ้าแลโรคบุคคลอื่นใช้นั้นลงท้อง
งาว		
ฝัก		

แลจใครให้ปิด ถ้ายาจำเพาะปิดนั้นเห็นว่ายาผายเข้าอยู่ด้วยจึงให้ยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๓-๑๔

แพทย์ทั้งหลายพึงพิจารณาซึ่งโทษแห่งไข้ทั้งปวงนั้นให้รู้แจ้งในลักษณะแลประ
เภทคือเอือกโทษก็ดี ทวนโทษก็ดี ตรีโทษก็ดี แลโทษทั้งหลายนั้นเป็นอันมาก คือลม
คือสลด คือสรนินาต อันเป็นเพื่อดี เป็นเพื่อเลือด เป็นเพื่อใจนั้นผิดจริตเป็นบ้ำก็ดีแล
เป็นพยาทิ ๗ จำพวก ก็ดีให้พิจารณาซึ่งโรคนั้นจงแจ้ง แล้วจึงเอาโรคนั้นตั้งไว้เป็นกระ

ทุกก่อนจึงเอายาจำเพาะแก้โรคนั้นมาพิจารณาดูให้รู้จักว่ารสไอสนั้น
หวานนม หวานเผ็ด และฝาดก็ดี เปรี้ยวก็ดี เค็มก็ดี แลให้รู้เอาราก เอาต้น เอาแก่น
และเปลือกดอก ลูกและใบนั้นอ่อนแก้ และหัว และเหง้า และฝัก ให้จงแม่นยำ ๆ
ถ้าแลโรคบุคคลอื่นใช้นั้นลงท้อง แลจะใครให้ปิด ถ้ายาจำเพาะปิดนั้นเห็นว่า
ยาผายเข้าอยู่ด้วยจึงให้ยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจรรย์ เล่ม ๒

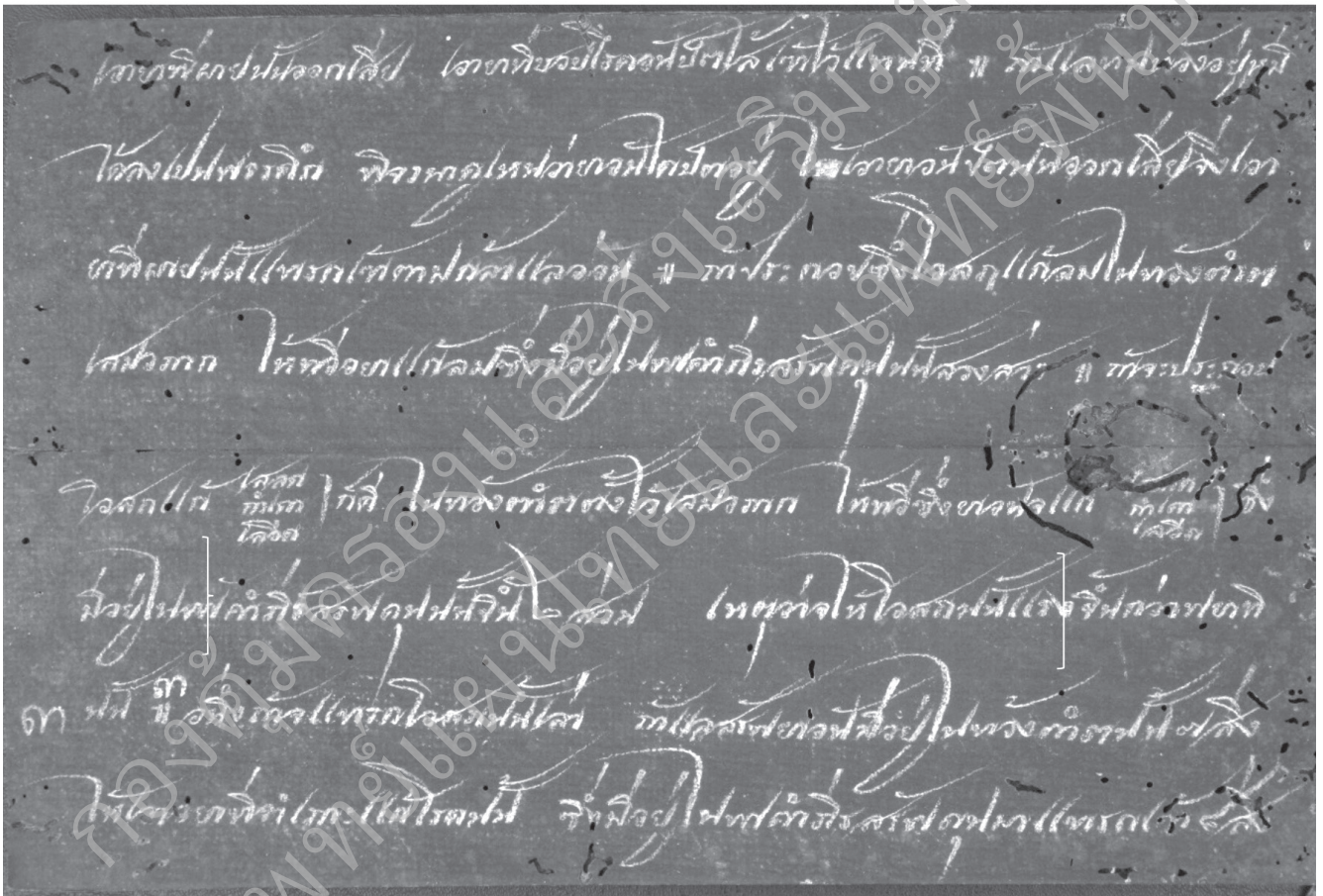
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๕-๑๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เอายาพิษานั้นออกเสีย เอายาที่ขอบโรคอันปิดใส่เข้าไปแทนที่ ๓ ถ้าแลหนท้องอยู่มิได้ลงเป็นพรรคัก พิจารณาเหตุเห็นว่ายาอันใดปิดอยู่ ให้เอายาอันปิดนั้นออกเสียจึงเอายาที่ผายนั้นแทรกเข้าตามกล้ำแลอ่อน ๓ ถ้าประกอบซึ่งโอสถแก้ลมในท้องตำราเสมอภาค ให้ทวียาแก้ลมซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นสร้าง ๓ ถ้าจะประกอบ

โอสถแก้

เสลด	}	กิตติ ในท้องตำราตั้งไว้เสมอภาค ให้ทวิซึ่งยาอันจแก้	}	ซึ่ง
กำเดา				
เลือด				

 มีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นขึ้น ๒ ส่วน เหตุว่าจะให้โอสถนั้นแรงขึ้นกว่าพยาทีนั้น ๓^๓ อนึ่งถ้าแทรกโอสถนั้นแล้ว ถ้าแลสรรพยาอันมีอยู่ในท้องตำรานั้น ๗ สิ่ง ให้เอายาที่จำเพาะแก้โรคนั้น ซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณมาแทรกเข้า ๘ สิ่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เอายาพิษานั้นออกเสีย เอายาที่ขอบโรคอันปิดใส่เข้าไปแทนที่ ๓ ถ้าแลหนท้องอยู่มิได้ลงเป็นพรรคัก พิจารณาเหตุเห็นว่ายาอันใดปิดอยู่ ให้เอายาอันปิดนั้นออกเสียจึงเอายาที่ผายนั้นแทรกเข้าตามกล้ำแลอ่อน ๓ ถ้าประกอบซึ่งโอสถแก้ลมในท้องตำราเสมอภาค ให้ทวียาแก้ลมซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นทรงสร้าง ๓ ถ้าจะประกอบ

โอสถแก้เสลด แก้กำเดา แก้เลือด กิตติ ในท้องตำราตั้งไว้เสมอภาค ให้ทวิซึ่งยาอันจะแก้เสลด แก้กำเดา แก้เลือด ซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นขึ้น ๒ ส่วน เหตุว่าจะให้โอสถนั้นแรงขึ้นกว่าพยาทีนั้น ๓^๓ อนึ่งถ้าแทรกโอสถนั้นแล้ว ถ้าแลสรรพยาอันมีอยู่ในท้องตำรานั้น ๗ สิ่ง ให้เอายาที่จำเพาะแก้โรคนั้น ซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณมาแทรกเข้า ๘ สิ่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

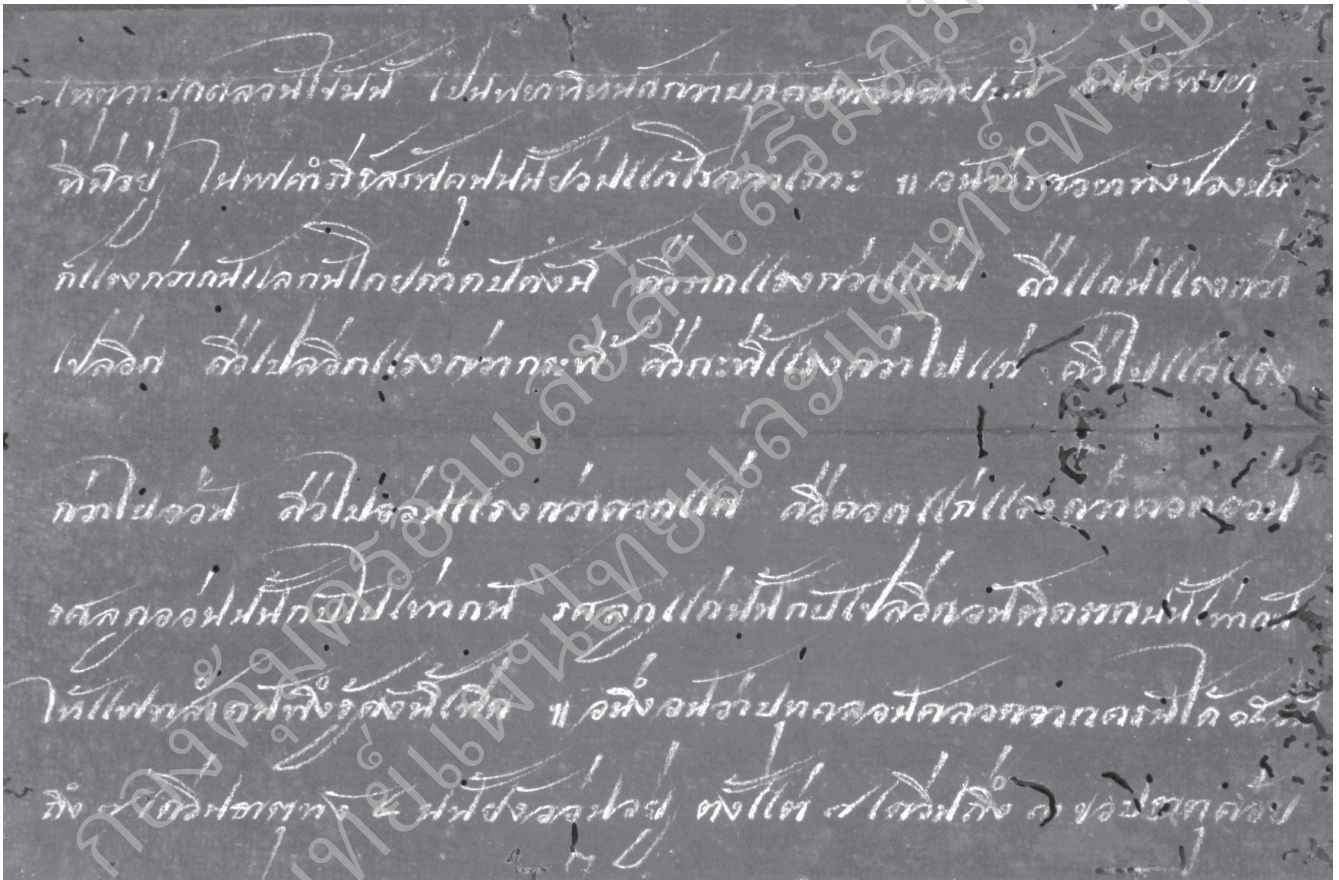
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๗-๑๘

เหตุว่าบุคคลอันใช้นั้น เปนพยาธิหนักกว่าบุคคลทั้งหลายนั้น อันสรัพพยา
ที่มีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นย่อมแก้โรคจำเพาะ ๆ อันวารศอยาทั้งปวงนั้น
ก็แรงกว่ากันแลกันโดยลำดับดังนี้ คือรากแรงกว่าแก่น คือแก่นแรงกว่า
เปลือก คือเปลือกแรงกว่ากะพี้ คือกะพี้แรงกว่าใบแก่ คือใบแก่แรง

กว่าใบอ่อน คือใบอ่อนแรงกว่าดอกแก่ คือดอกแก่แรงกว่าดอกอ่อน
รสลูกอ่อนนั้นกับใบเท่ากัน รสลูกแก่นั้นกับเปลือกอันติดรากนั้นเท่ากัน
ให้แพทย์สำคัญพึงรู้ดังนี้เถิด ๆ อนึ่งอันว่าบุคคลอันคลอดจากครรภ์ได้ ๑๕ วัน
ถึง ๗ เดือน ธาตุทั้ง ๔ นั้นยังอ่อนอยู่ ตั้งแต่ ๗ เดือนถึง ๓ ขวบธาตุด้วย

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๗-๑๘

เหตุว่าบุคคลอันใช้นั้น เปนพยาธิหนักกว่าบุคคลทั้งหลายนั้น อันสรรพพยา
ที่มีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นย่อมแก้โรคจำเพาะ ๆ อันวารศยาทั้งปวงนั้น
ก็แรงกว่ากันแลกันโดยลำดับดังนี้คือ รากแรงกว่าแก่น คือแก่นแรงกว่า
เปลือก คือเปลือกแรงกว่ากะพี้ คือกะพี้แรงกว่าใบแก่ คือใบแก่แรง

กว่าใบอ่อน คือใบอ่อนแรงกว่าดอกแก่ คือดอกแก่แรงกว่าดอกอ่อน
รสลูกอ่อนนั้นกับใบเท่ากัน รสลูกแก่นั้นกับเปลือกอันติดรากนั้นเท่ากัน
ให้แพทย์สำคัญพึงรู้ดังนี้เถิด ๆ อนึ่งอันว่าบุคคลอันคลอดจากครรภ์ได้ ๑๕ วัน
ถึง ๗ เดือน ธาตุทั้ง ๔ นั้นยังอ่อนอยู่ ตั้งแต่ ๗ เดือนถึง ๓ ขวบธาตุด้วย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

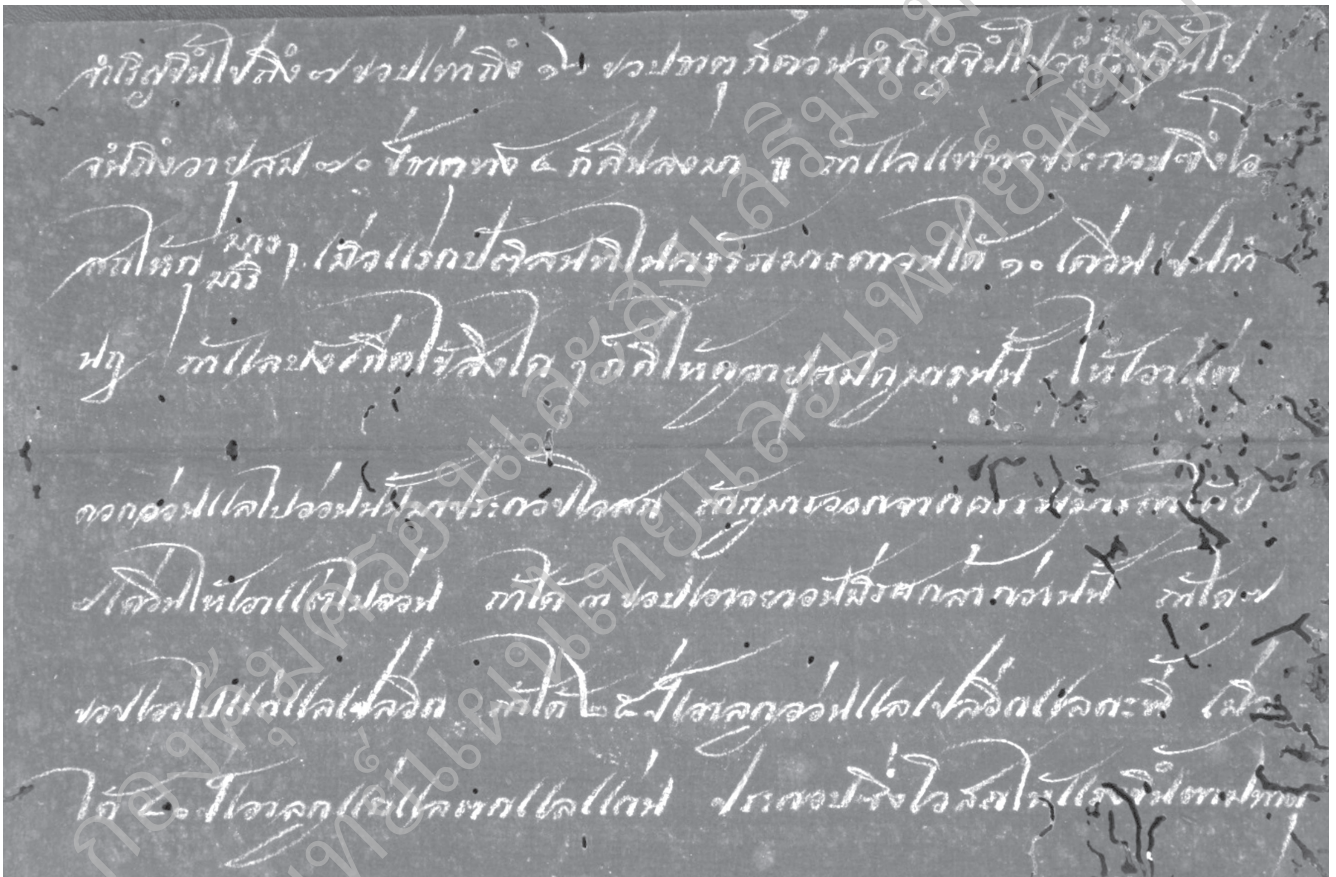
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๙-๒๐

จำเริญขึ้นไปถึง ๗ ขวบเท่าถึง ๑๖ ขวบธาตุก็ค่อนจำเริญขึ้นไป จำเริญขึ้นไป
จนถึงอายุสม ๗๐ ปีธาตุทั้ง ๔ ก็คืบลงมา ฯ ถ้าแลแพทจประกอบซึ่งโ
สธให้กุมาร } เมื่อแรกปดิสนทีในครรรฆมารดาจนได้ ๑๐ เดือนเป็นกำ
หนน ถ้าแลบังเกิดใช้สิ่งใด ๆ ก็ดีให้ดูอายุสมกุมารนั้น ให้เอาแต่

ดอกอ่อนแลใบอ่อนนั้นมาประกอบโอสถ ถ้ากุมารออกจากครรรฆมารดาได้
๗ เดือนให้เอาแต่ใบอ่อน ถ้าได้ ๓ ขวบ เอาอายอันมีรสกล่ำกว่านี้ถ้าได้ ๗
ขวบเอาใบแก่แลเปลอีก ถ้าได้ ๒๕ ปีเอาลูกอ่อนแลเปลอีกแลกะพี เมื่อ
ได้ ๔๐ ปีเอาลูกแก่แลรากแลแก่น ประกอบซึ่งโอสถให้แรงขึ้นตามธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๙-๒๐

จำเริญขึ้นไปถึง ๗ ขวบเท่าถึง ๑๖ ขวบธาตุก็ค่อนจำเริญขึ้นไป จำเริญขึ้นไป
จนถึงอายุ ๗๐ ปีธาตุทั้ง ๔ ก็คืบลงมา ฯ ถ้าแลแพทจประกอบซึ่งโ-
สธให้กุมาร กุมาร } เมื่อแรกปดิสนทีในครรรฆมารดาจนได้ ๑๐ เดือนเป็นกำ
หนน ถ้าแลบังเกิดใช้สิ่งใด ๆ ก็ดีให้ดูอายุกุมารนั้น ให้เอาแต่

ดอกอ่อนแลใบอ่อนนั้นมาประกอบโอสถ ถ้ากุมารออกจากครรรฆมารดาได้
๗ เดือนให้เอาแต่ใบอ่อน ถ้าได้ ๓ ขวบเอาอายอันมีรสกล่ำกว่านี้ถ้าได้ ๗
ขวบเอาใบแก่แลเปลอีก ถ้าได้ ๒๕ ปีเอาลูกอ่อนแลเปลอีกแลกะพี เมื่อ
ได้ ๔๐ ปีเอาลูกแก่แลรากแลแก่น ประกอบซึ่งโอสถให้แรงขึ้นตามธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

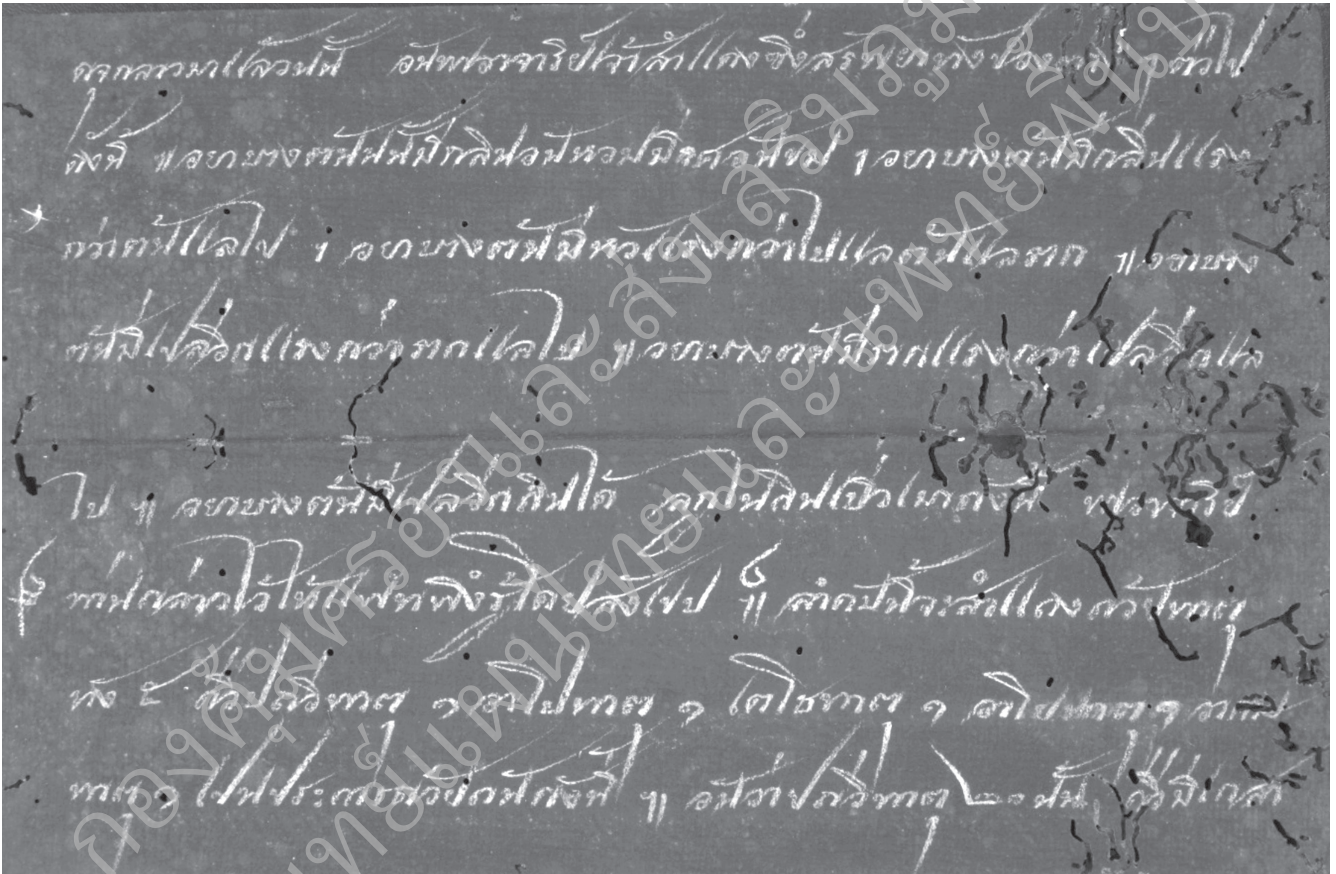
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ดูจกลาวมาแล้วนั้น อันพรอาจารย์สำแดงซึ่งสัพยาทั้งปวงต่าง ๆ ต่อไป
ดังนี้ ฯ อยาบางต้นนั้นมีกลิ่นอันหอมมีรสอันขม ฯ อยาบางต้นมีกลิ่นแรง
กว่าต้นแลใบ ฯ อยาบางต้นมีหัวแรงกว่าใบแลต้นแลราก ฯ อยาบาง
ต้นมีเปลือกรากแรงกว่ารากแลใบ ฯ อยาบางต้นมีรากแรงกว่าเปลือกราก

ใบ ฯ อยาบางต้นมีเปลือกกินได้ ลูกในกินเปลือกนี้ ฯ พรอาจารย์
ท่านกล่าวไว้ให้แพทย์พึงรู้โดยสังเขป ฯ ลำดับนี้จะสำแดงด้วยธาตุ
ทั้ง ๕ คือปถวิธาตุ ๑ อาโปธาตุ ๑ เตโชธาตุ ๑ วาโยธาตุ ๑ อากาศ
ธาตุ ๑ เป็นประการด้วยกันดังนี้ ฯ อันว่าปถวิธาตุ ๒๐ นั้นคือมีเกศา

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ดูจกลาวมาแล้วนั้น อันพระอาจารย์สำแดงซึ่งสรรพยาทั้งปวงต่าง ๆ ต่อไป
ดังนี้ ฯ ยาบางต้นนั้นมีกลิ่นอันหอมมีรสอันขม ฯ ยาบางต้นมีกลิ่นแรง
กว่าต้นแลใบ ฯ ยาบางต้นมีหัวแรงกว่าใบแลต้นแลราก ฯ ยาบาง
ต้นมีเปลือกแรงกว่ารากแลใบ ฯ ยาบางต้นมีรากแรงกว่าเปลือก

ใบ ฯ ยาบางต้นมีเปลือกกินได้ ลูกในกินเปลือกนี้ ฯ พระอาจารย์
ท่านกล่าวไว้ให้แพทย์พึงรู้โดยสังเขป ฯ ลำดับนี้จะแสดงด้วยธาตุ
ทั้ง ๕ คือปถวิธาตุ ๑ อาโปธาตุ ๑ เตโชธาตุ ๑ วาโยธาตุ ๑ อากาศ
ธาตุ ๑ เป็นประการด้วยกันดังนี้ ฯ อันว่าปถวิธาตุ ๒๐ นั้นคือมีเกศา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

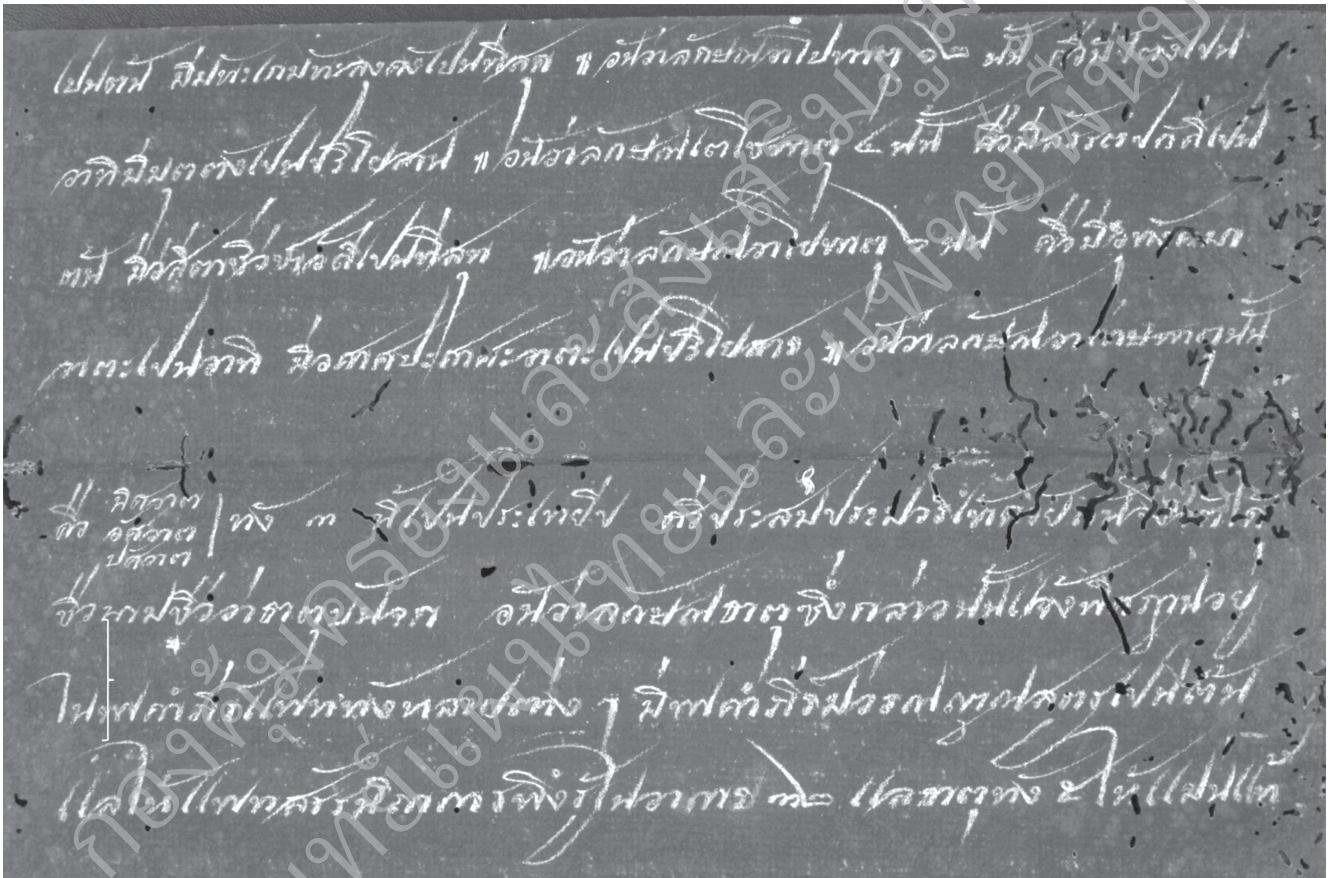
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๓-๒๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๓-๒๔

แผ่นดิน มีมีทะเกมัททะลวงคังแปนที่สุด ๓ อันว่าลักษณะอาโปธาตุ ๑๒ นั้น คือมีปีตังแปน
อาทิมิมุตตังแปนปริโยสาน ๓ อันว่าลักษณะเตโชธาตุ ๔ นั้น คือมีสัรรตปักคีแปน
ตัน มีอัสิตาชีวหวัคแปนที่สุด ๓ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ๖ นั้น คือมีอุทังคมา
วาทะแปนอาทิมือศาศปะศาศะวาทะแปนปริโยสาร ๓ อันว่าลักษณะอากาศธาตุนั้น

คือ

นิศวัต	}	ทั้ง ๓ เป็นเปรียบเทียบคือประสมประมวรเข้าด้วยกันจึงจักได้
อัสวัต		
ปัสวัต		

ชื่อนาม ชื่อว่าธาตุบันจก อันว่าลักษณะธาตุซึ่งกล่าวนั้นแจ้งพิศฐานอยู่
ในพรคัมภีร์แพททั้งหลายต่าง ๆ มีพรคัมภีร์มรณะญาณสูตรแผ่นดิน
แลให้แพทสัรรนิกการพึงรู้ในอาการ ๓๒ แลธาตุทั้ง ๕ ให้แม่นแท้

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๓-๒๔

แผ่นดินมีมีตทเกมัททะลวงคังแปนที่สุด ๓ อันว่าลักษณะอาโปธาตุ ๑๒ นั้น คือมีปีตตตังแปน
อาทิมิมุตตังแปนปริโยสาร อันว่าลักษณะเตโชธาตุ ๔ นั้น คือมีสันตปักคีแปน
ตัน มีชีรนักคีแปนที่สุด ๓ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ๖ นั้น คือมีอุทังคมา-
วาทะแปนอาทิมืออัสสาสะปัสสาสะวาทะแปนปริโยสาน ๓ อันว่าลักษณะอากาศธาตุนั้น

คือนิศวัต คืออัสวัต คือปัสวัตทั้ง ๓ เป็นเปรียบเทียบ คือประสมประมวลเข้าด้วยกันจึง
จักได้ชื่อนาม ชื่อว่าธาตุบันจก อันว่าลักษณะธาตุดังกล่าวนี้แจ้งพิศดารอยู่
ในพระคัมภีร์แพททั้งหลายต่าง ๆ มีพระคัมภีร์มรณะญาณสูตรแผ่นดิน
แลให้แพทสันนิษฐานการพึงรู้ในอาการ ๓๒ แลธาตุทั้ง ๕ ให้แม่นแท้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

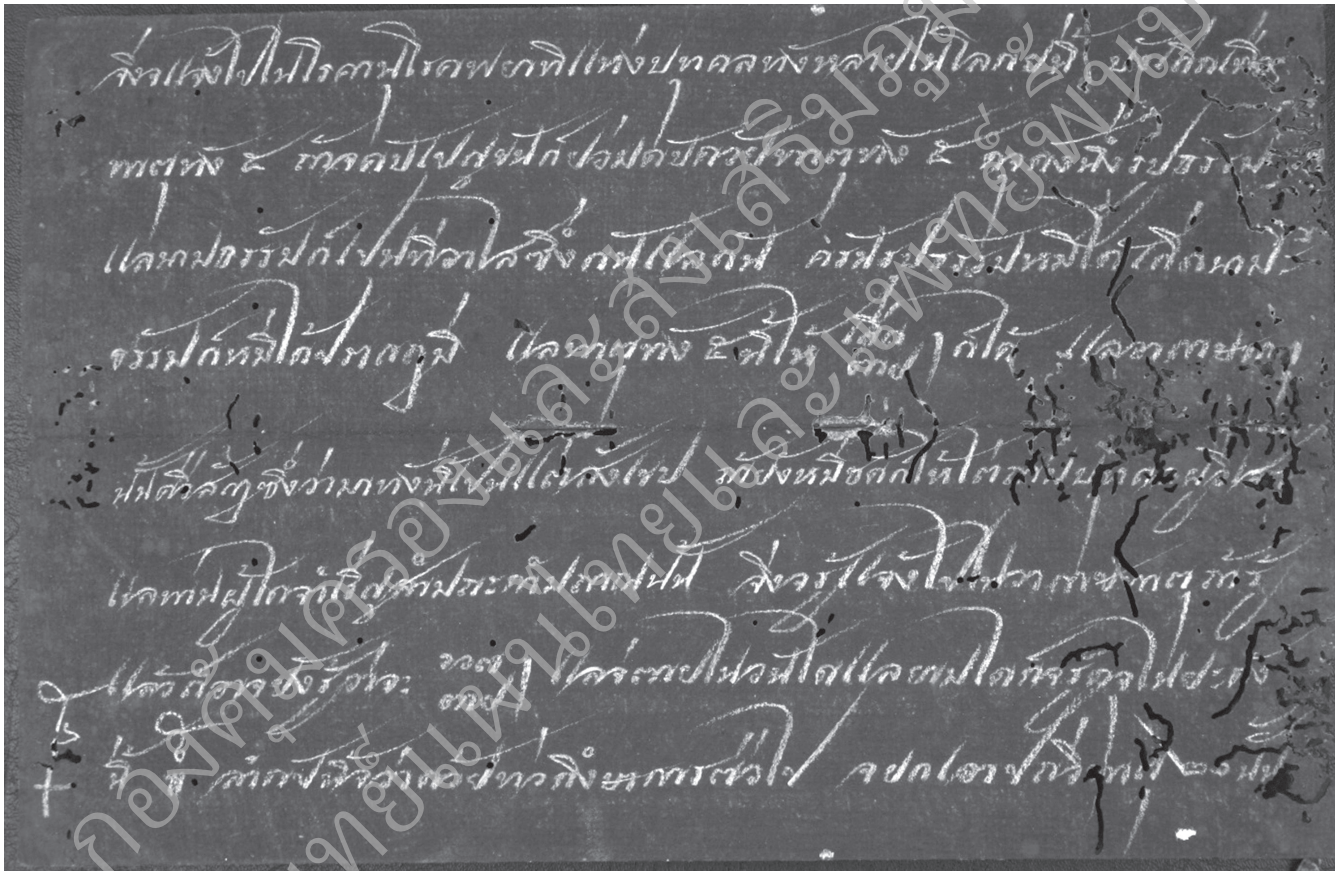
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๕-๒๖

จึงจ้งไปโนโรคานุโรคพยาธิแห่งบุคคลทั้งหลายในโลกนี้บังเกิดเพื่อ
ธาตุทั้ง ๕ ถ้าจัดเบญจขันธ์ก็ย่อมดับด้วยธาตุทั้ง ๕ ดุจดั่งนึ่งรูปธรรม
แลนามธรรมก็เป็นทีอัสซึ่งกันแลกัน ครั้นรูปธรรมมิได้เกิดนามะ
ธรรมก็มิได้ปรากฏมี แลธาตุทั้ง ๕ นี้ให้ ^{เกิด} _{ตาย} ก็ได้ แลอากาศธาตุ

นั่นคือสัญญาซึ่งว่ามาทั้งนี้เป้นแต่สังเขป ถ้ายังมีชดก็ให้ไตตามบรรดาผู้วิเสด
แลท่านผู้ใดจำเริญสามะก่ามถาณนั้น จึงจ้งไปโนอากาศธาตุ ถ้ารู้
แล้วอาจยังรู้ว่าจะ ^{รอด} _{ตาย} แลจะตายในวันใดแลยามใดก็จ้งดูจันยะตั้ง
นี้ ๕ ถ้าดับนี้จ้งว่าด้วยทวตั้งษาการต่อไป จยกเอาปถวีธาตุ ๒๐ นั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๕-๒๖

จึงจะจ้งไปโนโรคานุโรคพยาธิแห่งบุคคลทั้งหลายในโลกนี้บังเกิดเพื่อ
ธาตุทั้ง ๕ ถ้าจะดับเบญจขันธ์ก็ย่อมดับด้วยธาตุทั้ง ๕ ดุจดั่งนึ่งรูปธรรม
แลนามธรรมก็เป็นทีอัสซึ่งกันแลกัน ครั้นรูปธรรมมิได้เกิดนาม
ธรรมก็มีได้ปรากฏมี แลธาตุทั้ง ๕ นี้ให้เกิดให้ตายก็ได้ แลอากาศธาตุ

นั่นคือสัญญาซึ่งว่ามาทั้งนี้เป็นแต่สังเขป ถ้ายังมีชดก็ให้ไตตามผู้วิเศษ
แลท่านผู้ใดจำเริญสมณะกรรมฐานนั้น จึงจะจ้งไปโนอากาศธาตุ ถ้ารู้
แล้วอาจยังรู้ว่าจะรอดจะตาย แลจะตายในวันใดแลยามใดก็จ้งดูจันยะตั้ง
นี้ ๕ ถ้าดับนี้จะว่าด้วยทวตั้งษาการต่อไป จะยกเอาปถวีธาตุ ๒๐ นั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

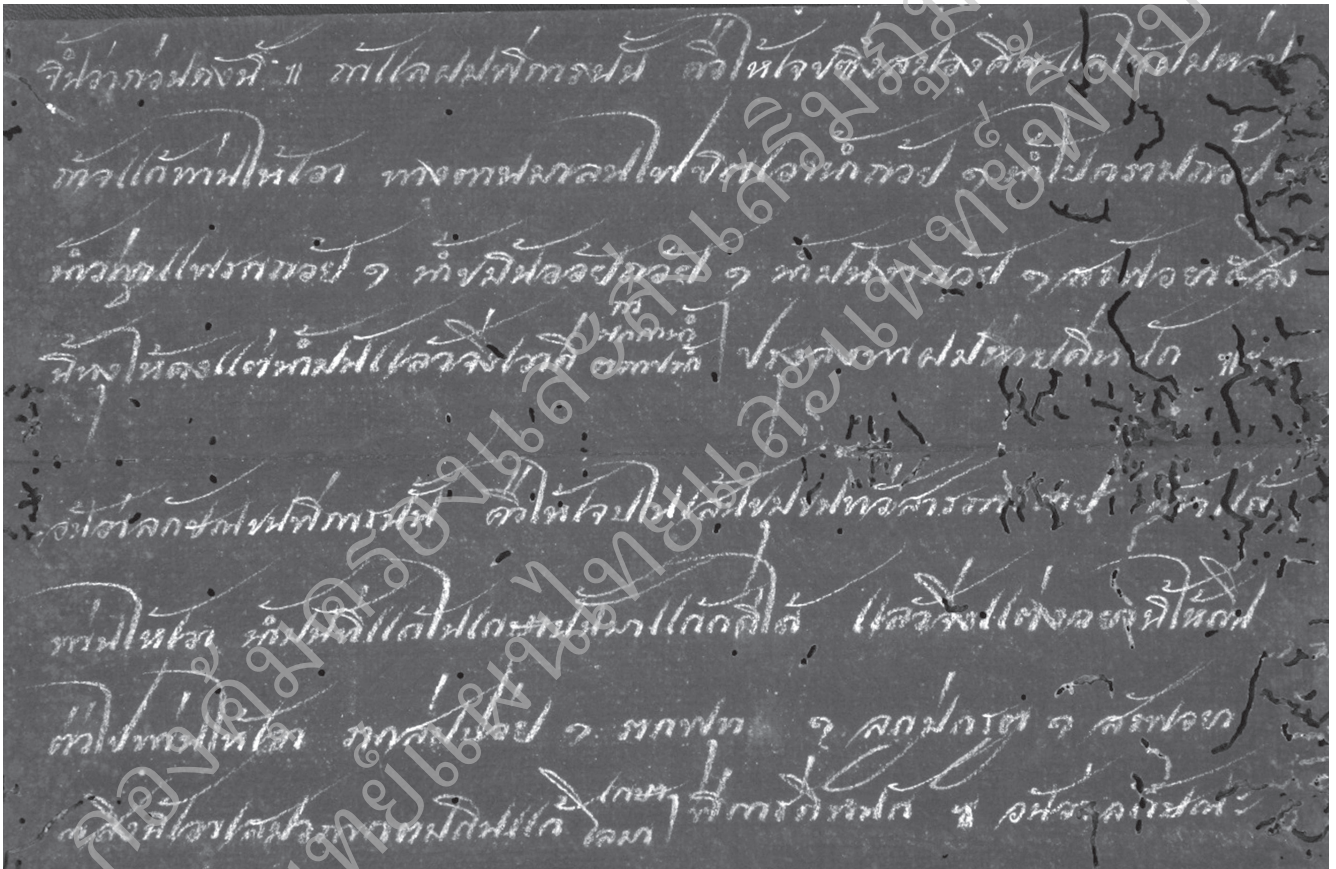
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ขึ้นว่าก่อนดังนี้ ฯ ถ้าแลผมพิการนั้น คือให้เจ็บซึ่งสมองศีระแลให้ผมหล่น
ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ทางตานมาลนไฟบิตเอาน้ำถ้วย ๑ น้ำใบครามถ้วย
๑ น้ำอู่แวรกถ้วย ๑ น้ำมันอ้อยถ้วย ๑ น้ำมันงาถ้วย ๑ สร้อยยา ๕ สิ่ง
นี้ หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึงเอาตี ^{กา} _{นกกาน้ำ} } ปรงลงทามมหายตีหนัก ๓๐๐

อันว่าลักษณะชนพิการนั้น คือให้เจ็บในเส้นขุมขนทั่วสารร่างกาย ถ้าจะแก้
ท่านให้เอา น้ำมันที่แก้ในเทศานั้นมาแก้ก็ตีได้ แล้วจึงแต่งยานี้ให้กิน
ต่อไปท่านให้เอา รากส้มป่อย ๑ รากพุท ๑ ลูกมะกรูด ๑ สร้อยยา
๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ ^{โทษ} _{โลมา} } พิการตีหนัก ๓ อันว่าลักษณะ

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ขึ้นว่าก่อนดังนี้ ฯ ถ้าแลผมพิการนั้นคือให้เจ็บซึ่งสมองศีระแลให้ผมหล่น
ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ทางตาลมาลนไฟบิตเอาน้ำถ้วย ๑ น้ำใบครามถ้วย
๑ น้ำอู่แวรกถ้วย ๑ น้ำมันอ้อยถ้วย ๑ น้ำมันงาถ้วย ๑ สร้อยยา ๕ สิ่ง
นี้ หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึง เอาตีกา ดินกาน้ำ ดิตะพานน้ำ ปรงลงทามมหายตีหนัก ๓๐๐

อันว่าลักษณะชนพิการนั้น คือให้เจ็บในเส้นขุมขนทั่วสรรพางค์กายถ้าจะแก้
ท่านให้เอา น้ำมันที่แก้ในเทศานั้นมาแก้ก็ตีได้ แล้วจึงแต่งยานี้ให้กิน
ต่อไปท่านให้เอา รากส้มป่อย ๑ รากพุท ๑ ลูกมะกรูด ๑ สร้อยยา
๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้เทศา แก้โลมาพิการตีหนัก ๓ อันว่าลักษณะ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

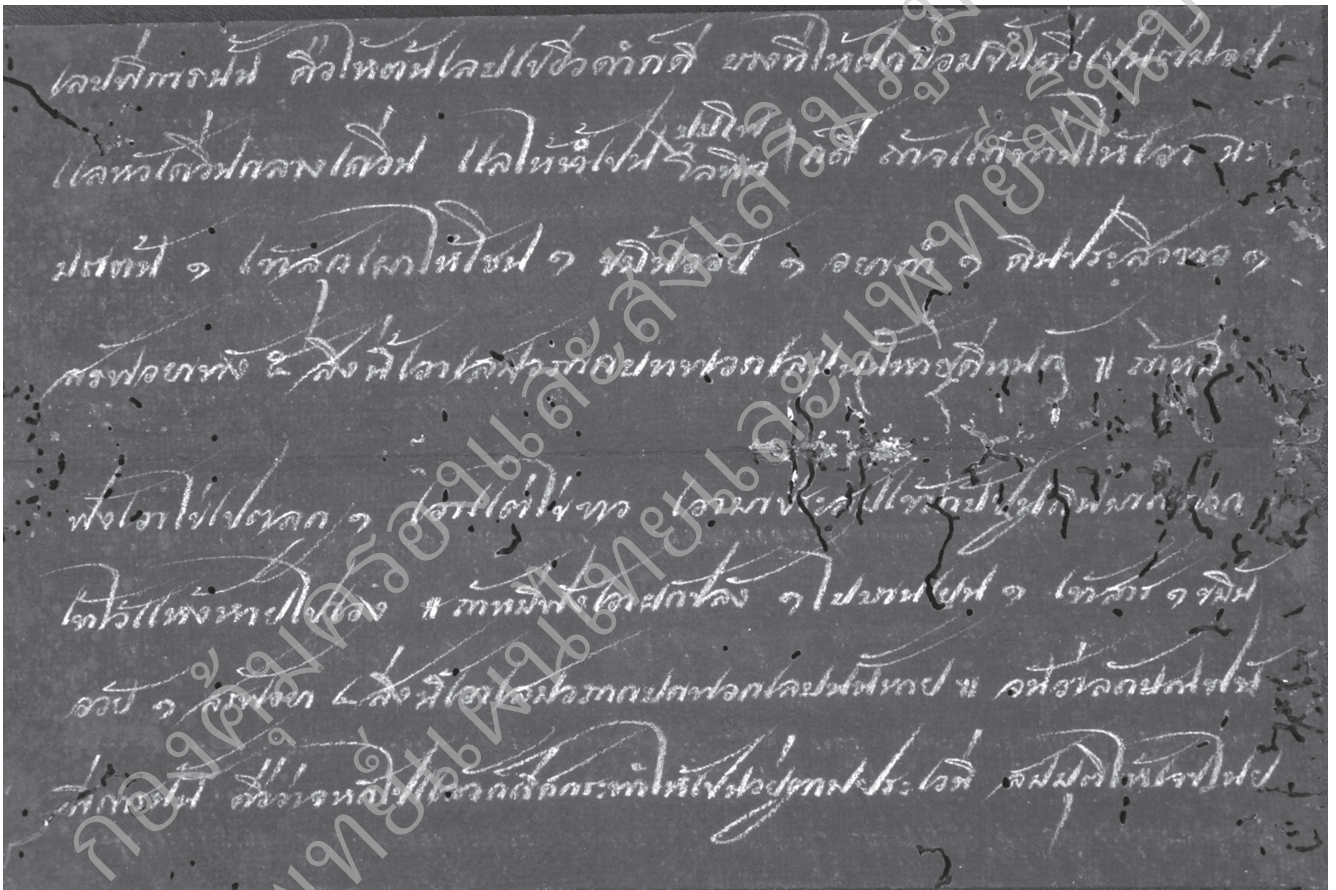
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๙-๓๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๙-๓๐

เลบพิการนั้น คือให้ตันเลบเขี้ยวดำก็ดี บางทีให้ฝักบวมขึ้นเป็นต่อมอย
แลหัวเดือนกลางเดือน แลให้น้ำเป็น ^{บุพโพ} _{โลหิต} } ก็ดี ถ้าจแก้ท่านให้เอาชะ
มดตัน ๑ เข้าสูกเผาไฟให้โซน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ อยาดำ ๑ ดินปะสิวขาว ๑
สร้อยยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบพอกเลบนั้นหายดีหนัก ๆ ถ้าหมี

ฟิงเอาไข่เป็ดลูก ๑ เอาแต่ไข่ขาว เอามาประสมเข้ากับปูนกินมากกอก
เข้าไว้แห้งหายไปเอง ๆ ถ้าหมีฟิงเอาผักปลัง ๑ ไบบานเย็น ๑ ข้าวสาร ๑ ขมิ้น
อ้อย ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบพอกเลบนั้นหาย ๆ อันว่าลักษณะฟัน
พิการนั้น คือว่าจหักไปแล้วก็ติกระทำให้เป็นอยู่ตามประเวณี สมมุติให้เจ็บใน

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๙-๓๐

เลบพิการนั้น คือให้ตันเลบเขี้ยวดำก็ดี บางทีให้ฝักบวมขึ้นเป็นต่อมอย
แลหัวเดือนกลางเดือน แลให้น้ำเป็นบุพโพ เป็นโลหิตก็ดี ถ้าจะแก้ท่านให้เอาชะ
มดตัน ๑ ข้าวสูกเผาไฟให้โซน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ยาดำ ๑ ดินประสิวขาว ๑
สร้อยยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบพอกเลบนั้นหายดีหนัก ๆ ถ้าหมี

ฟิงเอาไข่เป็ดลูก ๑ เอาแต่ไข่ขาว เอามาประสมเข้ากับปูนกินหมากพอก
เข้าไว้แห้งหายไปเอง ๆ ถ้าหมีฟิงเอาผักปลัง ๑ ไบบานเย็น ๑ ข้าวสาร ๑ ขมิ้น
อ้อย ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบพอกเลบนั้นหาย ๆ อันว่าลักษณะฟัน
พิการนั้น คือว่าจจะหักไปแล้วก็ติกระทำให้เป็นอยู่ตามประเวณี สมมุติให้เจ็บใน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

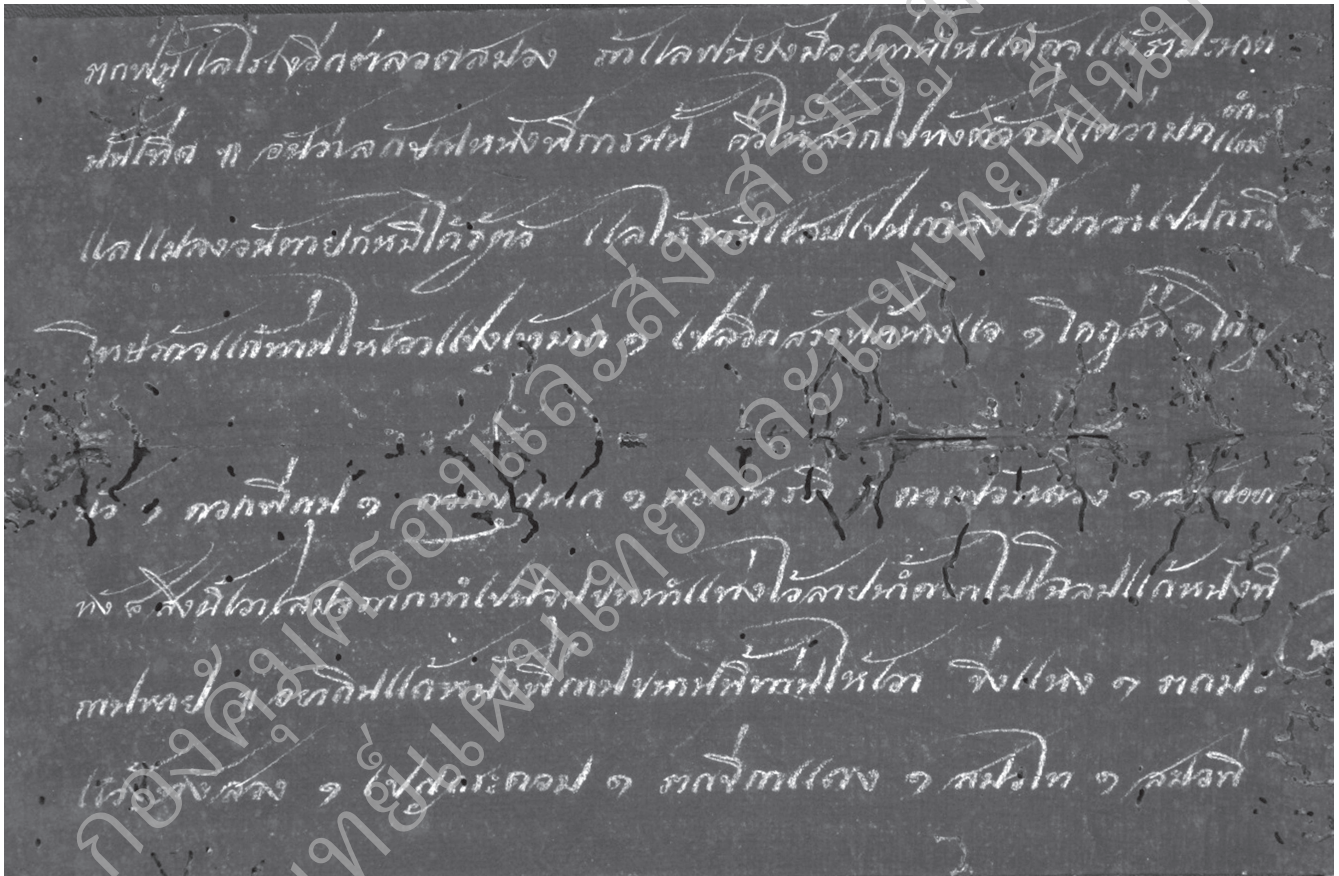
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๑-๓๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๑-๓๒

รากฟันแลโรเงือกตลอดตมอม ถ้าแลฟันยังมีอยู่ท่านให้แก้ดุจแก้รำมะนา
นั้นเท็ด ฯ อันว่าลักษณะหน่งพิการนั้นคือให้สากไปทั้งตัวจนแต่ว่ามดดำ }
แลแมลงวันตายก็หมีได้รู้ตัว แลให้ร้อนแสบเป็นกำลังเรียกว่าเป็นกระมี
โทษถ้าจแก้ท่านให้เอาแป้งเข้ามาก ๑ เปลือกสัรรพร้านางแอ ๑ โกฎสู่อ ๑ โกฎ

บัว ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุญนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกบัวหลวง ๑ สรรพยา
ทั้ง ๘ สิ่งเอาเสมอภาคทำเป็นจุนบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้โคลมแก้หน่งพิ
การหาย ฯ ยากินแก้หน่งพิการขนานนี้ท่านให้เอา ชิงแห้ง ๑ รากมะ
แว้งทั้งสอง ๑ เบญจระดอม ๑ รากชีกาแดง ๑ สมอไทย ๑ สมอพิ

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๑-๓๒

รากฟันแลโรเหือกตลอดตมอม ถ้าแลฟันยังมีอยู่ท่านให้แก้ดุจแก้รำมะนา
นั้นเถ็ด ฯ อันว่าลักษณะหน่งพิการนั้น คือให้สากไปทั้งตัวจนแต่ว่ามดดำ มดแดง
แลแมลงวันตายก็มีได้รู้ตัว แลให้ร้อนแสบเป็นกำลังเรียกว่าเป็นกระมี-
โทษถ้าจะแก้ท่านให้เอาแป้งข้าวหมาก ๑ เปลือกสันพร้านางแอ ๑ โกฎสู่อ ๑ โกฎ

บัว ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุญนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกบัวหลวง ๑ สรรพยา
ทั้ง ๘ สิ่งเอาเสมอภาคทำเป็นจุนบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้โคลมแก้หน่งพิ-
การหาย ฯ ยากินแก้หน่งพิการขนานนี้ท่านให้เอา ชิงแห้ง ๑ รากมะ-
แว้งทั้งสอง ๑ เบญจระดอม ๑ รากชีกาแดง ๑ สมอไทย ๑ สมอพิ-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

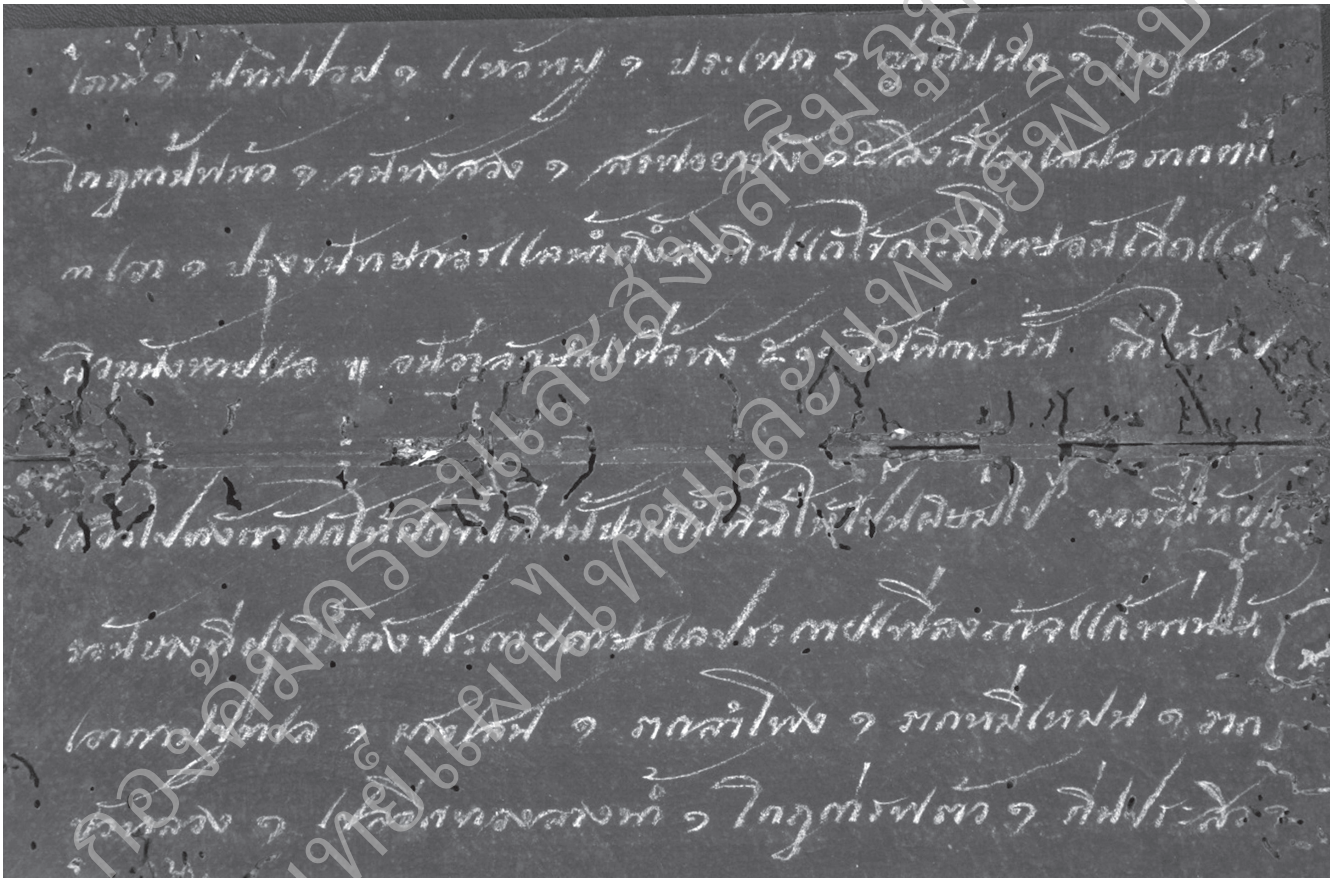
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๓-๓๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๓-๓๔

เกท ๑ มะขามป้อม ๑ แห้วหมู ๑ กระจับปี่ ๑ ญ่าตีนนก ๑ โกฎสูด ๑
โกฎก้านพร้าว ๑ จันททั้งสอง ๑ สรพยาทั้ง ๑๕ สิ่งเอาเสมอภาคต้ม
๓ เอา ๑ ประจันตษกรแลน้ำผึ้งลงกินแก้ไข้กระมีโทษอันเกิดแต่
ผิวหนังหายแล ฯ อันว่าลักษณะเนื้อทั้ง ๕๐๐ ขึ้นพิการนั้น คือให้เจ็บ

เสียวไปทั้งตัวมักให้ฝกขึ้นที่นั่นบวมขึ้นที่นี้ให้เป็นพิษไป บางที่ให้
ร้อนบางที่ผุดขึ้นดังประกายดาษแลประกายเพลิง ถ้าจะแก้ท่านให้
เอา กามปู้ทะเล ๑ ฝางเสน ๑ รากลำโพง ๑ รากหมีเหม็น ๑ ราก
บัวหลวง ๑ เปลือกทองลงน้ำ ๑ โกฎก้านพร้าว ๑ ดินประสิว ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๓-๓๔

เกท ๑ มะขามป้อม ๑ แห้วหมู ๑ บอระเพ็ด ๑ ญ่าตีนนก ๑ โกฎสูด ๑
โกฎก้านพร้าว ๑ จันททั้งสอง ๑ สรพยาทั้ง ๑๕ สิ่งเอาเสมอภาคต้ม
๓ เอา ๑ ประจันตษกรแลน้ำผึ้งลงกินแก้ไข้กระมีโทษอันเกิดแต่
ผิวหนังหายแล ฯ อันว่าลักษณะเนื้อทั้ง ๕๐๐ ขึ้นพิการนั้น คือให้เจ็บ

เสียวไปทั้งตัวมักให้ฝกขึ้นที่นั่นบวมขึ้นที่นี้ให้เป็นพิษไป บางที่ให้
ร้อนบางที่ผุดขึ้นดังประกายดาษแลประกายเพลิง ถ้าจะแก้ท่านให้
เอา ก้ามปูทะเล ๑ ฝางเสน ๑ รากลำโพง ๑ รากหมีเหม็น ๑ ราก
บัวหลวง ๑ เปลือกทองลงน้ำ ๑ โกฎก้านพร้าว ๑ ดินประสิว ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

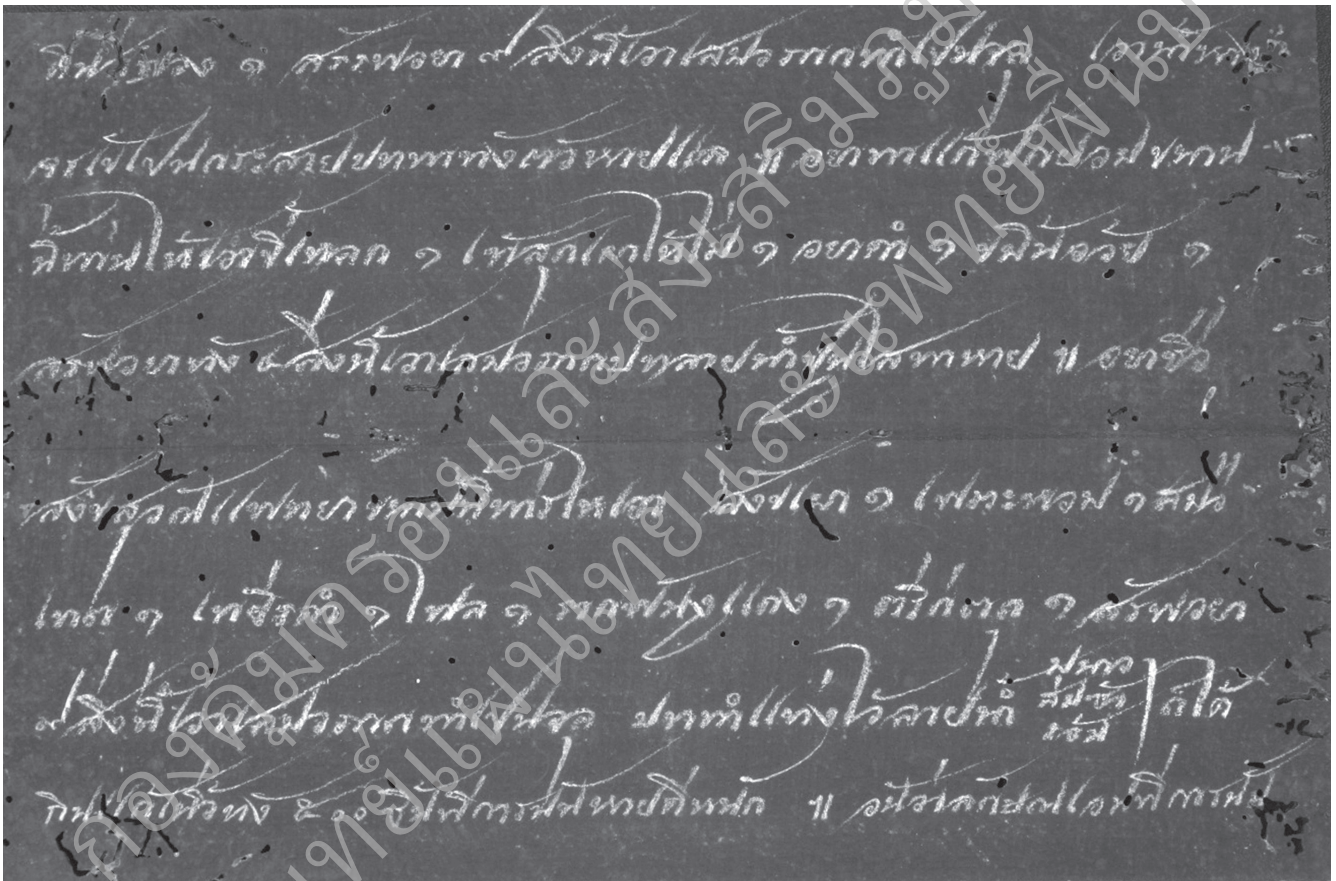
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ดินสอพอง ๑ สรรพพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล เอาน้ำทาง
จรเข้เป็นกระสายบดทาทั้งตัวหายแล ฯ อยาทาแก้ฟกบวมขนาน
นี้ท่านให้เอาขี้เหล็ก ๑ เข้าสุกเผาให้ไหม้ ๑ อยาดำ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑
สรรพยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดลายน้ำปูนใสทาหาย ฯ อยาชื่อ

สังสุวัฒน์แพทยาขนานนี้ท่านให้เอา สังขเผา ๑ เพราะหอม ๑ สมอ
เทศ ๑ เทียนดำ ๑ ไพล ๑ รากพันงูแดง ๑ ตรีภัก ๑ สรรพพยา
๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดทำแห้งไว้ลายน้ำ ^{มะนาว} ส้มซ่า ^{ร้อน} ก็ได้
กินแก้เนื้อทั้ง ๕๐๐ ขึ้นพีการนั้นหายดีหนัก ฯ อันว่าลักษณะเอนพีการนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ดินสอพอง ๑ สรรพพยาทั้ง ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล เอาน้ำทาง
จรเข้เป็นกระสายบดทาทั้งตัวหายแล ฯ ยาทาแก้ฟกบวมขนาน
นี้ท่านให้เอาขี้เหล็ก ๑ ข้าวสุกเผาให้ไหม้ ๑ ยาดำ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑
สรรพยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดลายน้ำปูนใสทาหาย ยาชื่อ

สังข์สุวรรณแพทยาขนานนี้ท่านให้เอา สังข์เผา ๑ เพราะหอม ๑ สมอ
เทศ ๑ เทียนดำ ๑ ไพล ๑ รากพันงูแดง ๑ ตรีภัก ๑ สรรพพยา
๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดทำแห้งไว้ละลายน้ำมะนาวก็ได้ น้ำส้มซ่าก็ได้ น้ำร้อนก็ได้
กินแก้เนื้อทั้ง ๕๐๐ ขึ้นพีการนั้นหายดีหนัก ฯ อันว่าลักษณะเอนพีการนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

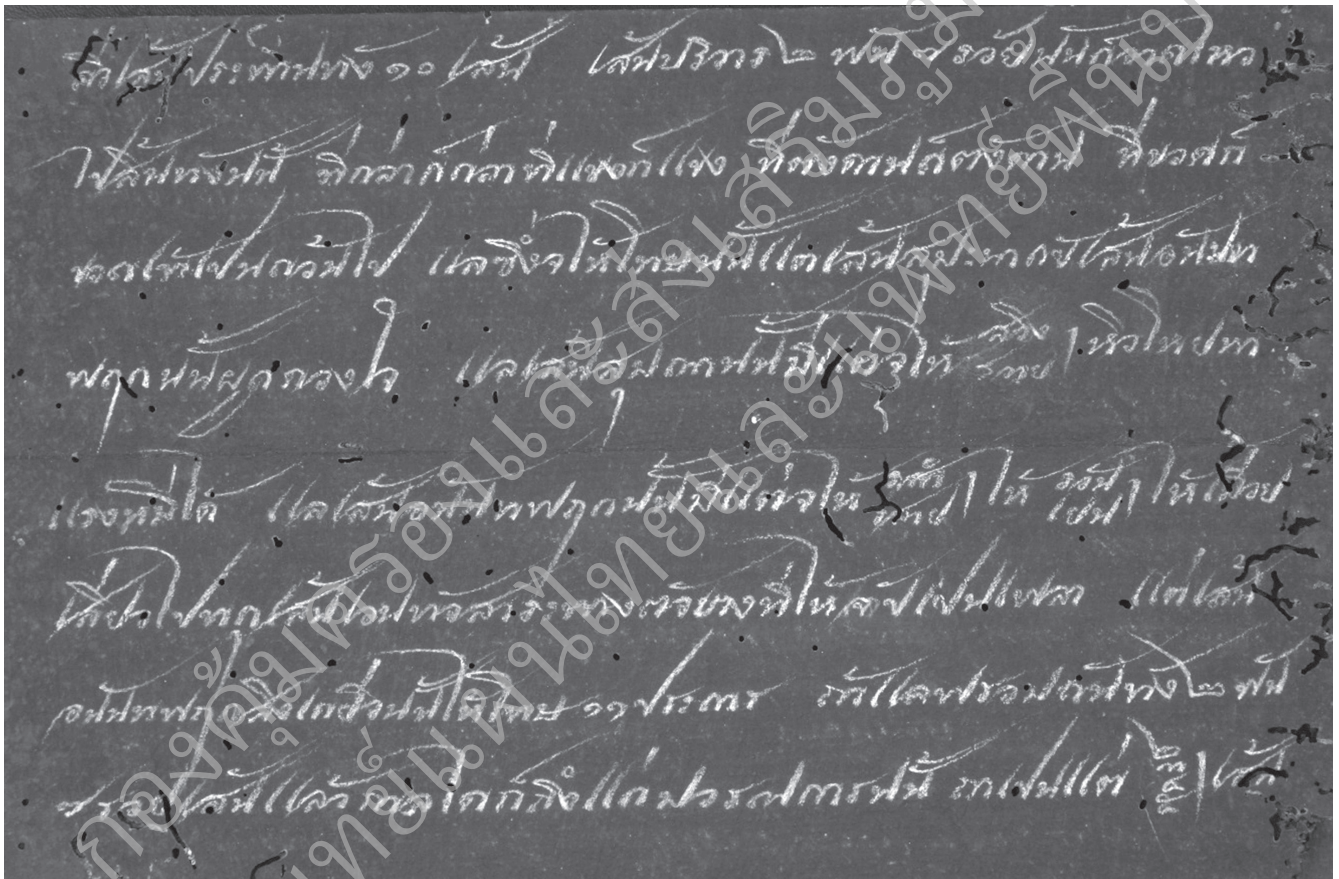
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๗-๓๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๗-๓๘

คือเส้นประธานทั้ง ๑๐ เส้น เส้นบริวาร ๒ พัน ๗ ร้อยนั้นก็วาดไหว
ไปสิ้นทั้งนั้น ที่กล่าก็กล่าที่แข่งก็แข่ง ที่ตั้งดานก็ตั้งดาน ที่ขอดก็
ขอดเข้าเป็นก่อนไป แลซึ่งจให้โทษนั้นแต่เส้นสุมนากับเส้นอันนท
พฤษนั้นผูกดวงใจ แลเส้นสุมนานั้นมีแต่จให้ สวิง } หิวโหยหา
สวาย }

แรงมิได้ แลเส้นอันนทพฤษนั้นมีแต่จให้ ระสำ } ให้ ร้อน } ให้เมื่อย
ระสาย } ให้ เย็น }
เสียไปทุกเส้นเอ็นทั่วสรรพางค์ตัวบางที่ให้จับเป็นเพลลา แต่เส้น
อันนทพฤษสิ่งเดียวกันให้โทษ ๑๑ ประการ ถ้าแลพร้อมกันทั้ง ๒ พัน
๗ ร้อยเส้นแล้วกาลใดก็ถึงแก่มรณการนั้น ถ้าเป็นแต่ ๒ } เส้น
๓ }
๔ }
๕ }

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๗-๓๘

คือเส้นประธานทั้ง ๑๐ เส้น เส้นบริวาร ๒ พัน ๗ ร้อยนั้นก็หวาดไหว
ไปสิ้นทั้งนั้นที่กล่าก็กล่าที่แข่งก็แข่ง ที่ตั้งดานก็ตั้งดาน ที่ขอดก็
ขอดเข้าเป็นก่อนไป แลซึ่งจะให้โทษนั้นแต่เส้นสุมนากับเส้นอันนท-
พฤษนั้นผูกดวงใจ แลเส้นสุมนานั้นมีแต่จะให้สวิงสวายหิวโหยหา

แรงมิได้ แลเส้นอันนทพฤษนั้นมีแต่จะให้ระสำระสาย ให้ร้อน ให้เย็น ให้เมื่อย
เสียไปทุกเส้นเอ็นทั่วสรรพางค์ตัว บางที่ให้จับเป็นเพลลา แต่เส้น
อันนทพฤษสิ่งเดียวกันให้โทษ ๑๑ ประการ ถ้าแลพร้อมกันทั้ง ๒ พัน
๗ ร้อยเส้นแล้วกาลใดก็ถึงแก่มรณการนั้น ถ้าเป็นแต่ ๒ เส้น ๓ เส้น ๔ เส้น ๕ เส้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

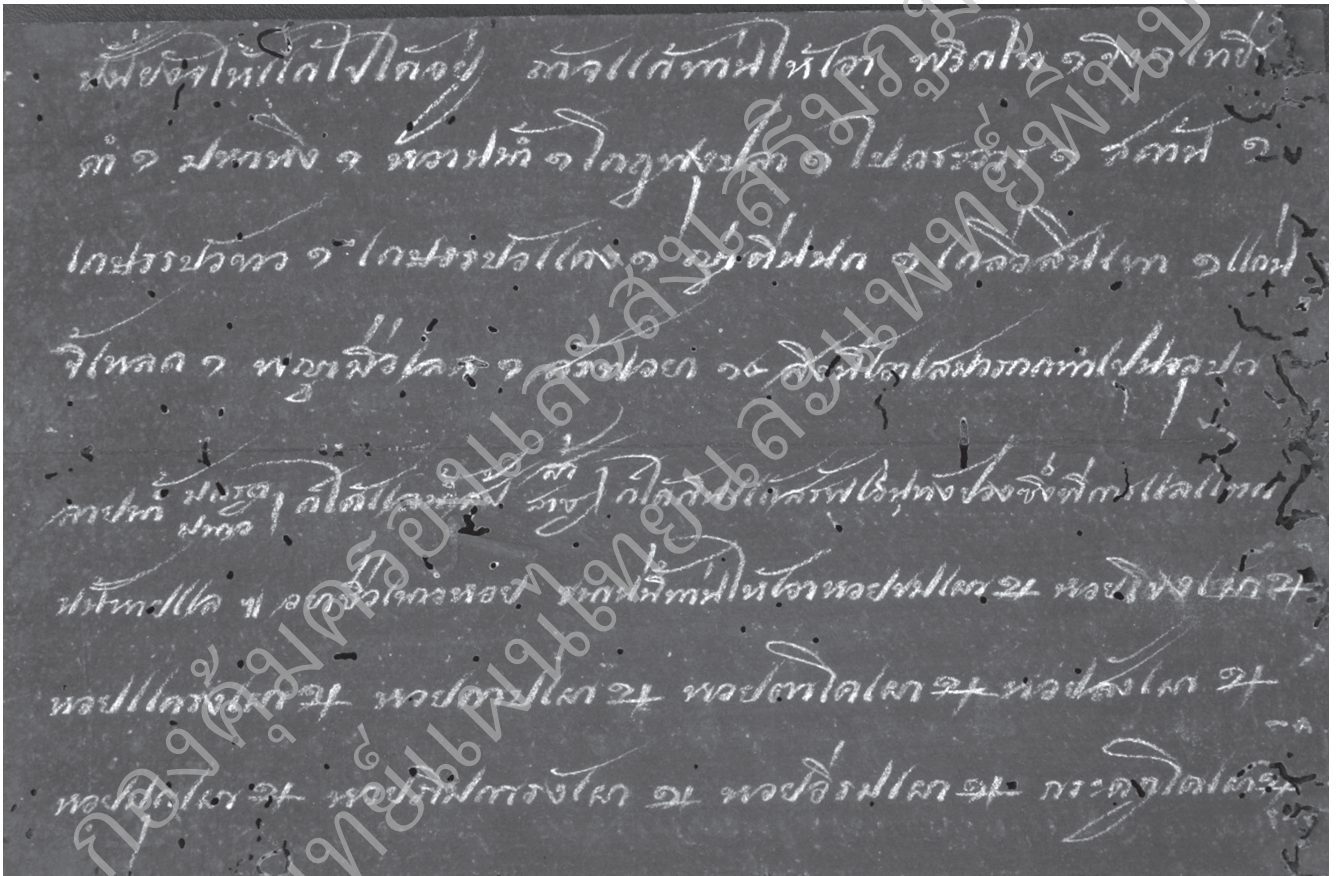
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๙-๔๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๙-๔๐

นั้นยังจให้แก้ไปได้อยู่ ถ้าจแก้ท่านให้เอาพริกไท ๑ ชิง เทยี่ร
ดำ ๑ มหาหิง ๑ หวานน้ำ ๑ โกฎพุงปลา ๑ ไบกระวาร ๑ สัก้าน ๑
เกษรบัวขาว ๑ เกษรบัวแดง ๑ ญาตินิก ๑ เกลือสินเทา ๑ แก่น
ซี่เหล็ก ๑ พญามือเล็ก ๑ สรพยา ๑๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจลอบด

ลายน้ำ ^{มกรุด} } ก็ได้แลน้ำส้ม ^{ส้า} } ก็ได้กินแก้สรพเอนทั้งปวงพิการแลแตก
^{มนาว} } ^{สาชู} }
นั้นหายแล ฯ อย่าซื้อเนาวหอย ขนานนี้ท่านให้เอา หอยขมเผา ๑ หอยโข่งเผา ๑
หอยแครงเผา ๑ หอยกาบเผา ๑ หอยตาโคเผา ๑ หอยสังเผา ๑
หอยมุกเผา ๑ หอยบิหมการังเผา ๑ หอยอีรมเผา ๑ กระจุกโคเผา ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๙-๔๐

นั้นยังจะให้แก้ไปได้อยู่ ถ้าจะแก้ทำให้เอาพริกไทย ๑ ชิง ๑ เทียน-
ดำ ๑ มหาหิงค์ ๑ ว่านน้ำ ๑ โกฎพุงปลา ๑ ไบกระวาน ๑ สะค้าน ๑
เกสรบัวขาว ๑ เกสรบัวแดง ๑ ญาตินิก ๑ เกลือสินเทา ๑ แก่น-
ซี่เหล็ก ๑ พญามือเหล็ก ๑ สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจลอบด

ละลายน้ำมะกรูดก็ได้ มะนาวก็ได้ แลน้ำส้มชาก็ได้ น้ำส้มสายชูก็ได้กินแก้สรพเอน
ทั้งปวงพิการแลแตก

นั้นหายแล ฯ ยาซื้อเนาวหอย ขนานนี้ท่านให้เอาหอยขมเผา ๑ ตำลึง หอยโข่งเผา ๑ ตำลึง
หอยแครงเผา ๑ ตำลึง หอยกาบเผา ๑ ตำลึง หอยตาโคเผา ๑ ตำลึง หอยสังข์เผา ๑ ตำลึง
หอยมุกเผา ๑ ตำลึง หอยบิหมการังเผา ๑ ตำลึง หอยอีรมเผา ๑ ตำลึง กระจุกโคเผา ๑ ตำลึง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

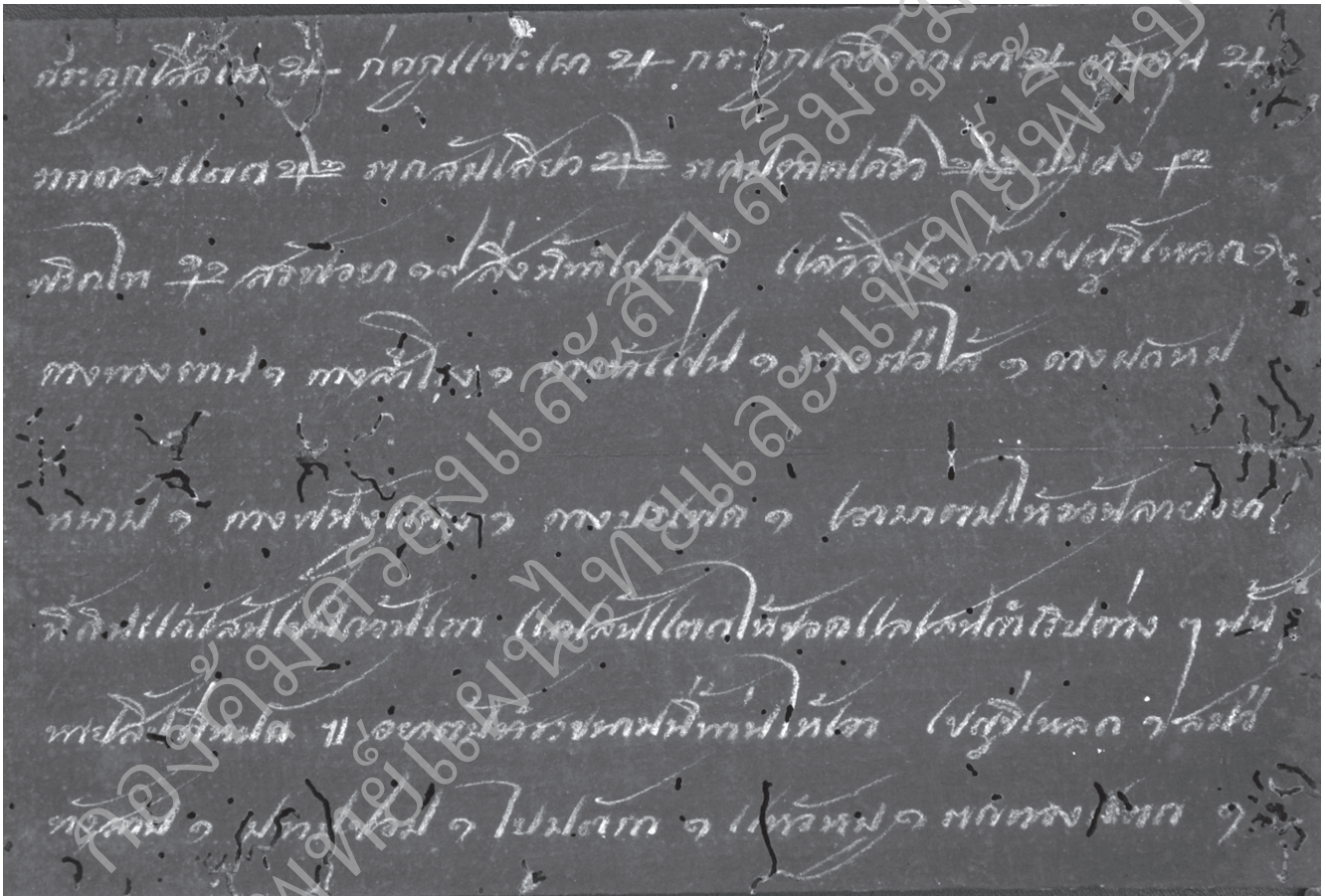
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กระดุกเสื่อเผา ๑ ก่ดุกแพะเผา ๑ กระดุกเลียงผาเผา ๑ หัษคุน ๑
รากตองแตก ๑ ๒ รากส้มเสี้ยว ๑ ๒ รากมะตาดเครือ ๒ ๒ ปูนผง ๓
พริกไทย ๑ ๑ สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเป็นจูล แล้วจึงเอาต่างเบญจขี้เหล็ก ๑
ต่างทางตาน ๑ ต่างสำโรง ๑ ต่างข้าแป้น ๑ ต่างต่อไส้ ๑ ต่างผักหม

หนาม ๑ ต่างพันงูแดง ๑ ต่างบรรพต ๑ เอามาต้มให้ร้อนละลายยา
นี้กินแก้เส้นเป็นก้อนเถา แลเส้นแตกให้ขอดแลเส้นกำเรียบต่าง ๆ นั้น
หายสิ้นดีหนัก ๆ ยาต้มชำระขนานนี้ท่านให้เอาเบญจขี้เหล็ก ๑ สมอ
ทั้งสาม ๑ มขามป้อม ๑ ไบมัดกา ๑ หัวหมู ๑ รากตองแตก ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กระดุกเสื่อเผา ๑ ตำลึง กระดุกแพะเผา ๑ ตำลึง กระดุกเลียงผาเผา ๑ ตำลึง หัษคุน ๑ ตำลึง
รากตองแตก ๑ ตำลึง ๒ บาท รากส้มเสี้ยว ๑ ตำลึง ๒ บาท รากมะตาดเครือ ๒ ตำลึง ๒ บาท
ปูนผง ๓ บาท

พริกไทย ๑ ตำลึง ๑ บาท สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเป็นจูล แล้วจึงเอาต่างเบญจขี้เหล็ก ๑
ต่างทางตาล ๑ ต่างสำโรง ๑ ต่างข้าแป้น ๑ ต่างต่อไส้ ๑ ต่างผักหม

หนาม ๑ ต่างพันงูแดง ๑ ต่างบอระเพ็ด ๑ เอามาต้มให้ร้อนละลายยา
นี้กินแก้เส้นเป็นก้อนเผา แลเส้นแตกให้ขอดแลเส้นกำเรียบต่าง ๆ นั้น
หายสิ้นดีหนัก ๆ ยาต้มชำระขนานนี้ท่านให้เอา เบญจขี้เหล็ก ๑ สมอ
ทั้งสาม ๑ มขามป้อม ๑ ไบมัดกา ๑ หัวหมู ๑ รากตองแตก ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

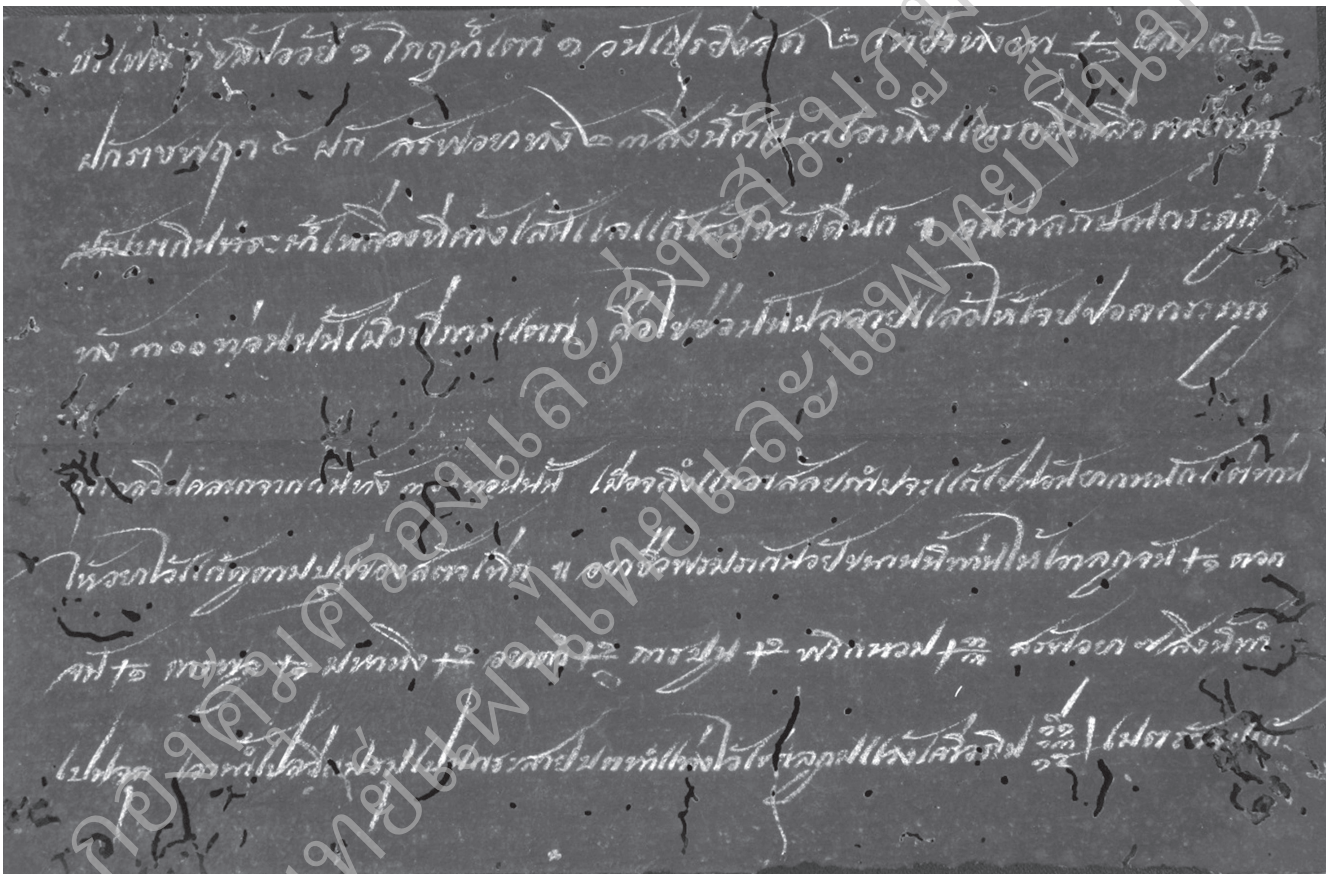
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๓-๔๔

บรรพต ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ โกฎน้ำเตา ๑ วันเปรยงสอด ๒ เทยรทั้งหา ๒ เทยรดำ ๒
ฝักราชพฤกษ์ ๕ ฝักสร้อยพญาทั้ง ๒๓ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอานึ่งแทรกดีเกลือตามธาตุ
นักเบากินชำระน้ำเหลืองที่ค้ำเส้นแลแก้เส้นด้วยตีนัก ฯ อันว่าลักษณะกระดูก
ทั้ง ๓๐๐ ท่อนเมื่อพิการแตก คือไขข้อนั้นละลายแล้วให้เจ็บปวดกระดูก

ดูจเคลื่อนคลาดจากกันทั้ง ๓๐๐ ท่อนนั้น เมื่อถึงแก้อาสลยกำมจะแก้เป็นอันยากหนัก
แต่ท่านให้ยาไว้แก้ดูตามบุญของสัตว์เกิด ฯ ยาชื่อพรมภักน้อยขนานนี้ท่านให้เอา

ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ การพลู ๑ มหาหิง ๑ ยาดำ ๑ การบูร ๑
พริกหอม ๓ สร้อยพญา ๗ สิ่งนี้ทำ

เป็นจุลเอาน้ำเปลือกรวมเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าลูกมะแว้งเครือกิน ๙ เม็ด
๑๑ เม็ด ๑๓ เม็ด ๑๕ เม็ด ถ้าจะแก้

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๓-๔๔

บรรพต ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ โกฎน้ำเต้า ๑ วัลย์เปรยงสอด ๒ เทยรทั้งห้า ๒ สลึง เทยรดำ ๒ บาท
ฝักราชพฤกษ์ ๕ ฝัก สร้อยพญาทั้ง ๒๓ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอานึ่ง แทรกดีเกลือตามธาตุ
หนักเบา กินชำระน้ำเหลืองที่ค้ำเส้นแลแก้เส้นด้วยตีนัก ฯ อันว่าลักษณะกระดูก
ทั้ง ๓๐๐ ท่อนเมื่อพิการแตก คือไขข้อนั้นละลายแล้วให้เจ็บปวดกระดูก

ดูจเคลื่อนคลาดจากกันทั้ง ๓๐๐ ท่อนนั้น เมื่อจะถึงแก้อาสลยจะแก้เป็นอันยากหนัก
แต่ท่านให้ยาไว้แก้ดูตามบุญของสัตว์เกิด ฯ ยาชื่อพรมภักน้อย ขนานนี้ท่านให้เอา

ลูกจันทน์ ๑ สลึงดอกจันทน์ ๑ สลึง กานพลู ๑ สลึง มหาหิงค์ ๑ บาท ยาดำ ๑ บาท การบูร
๑ บาท พริกหอม ๓ บาท ๓ สลึง สร้อยพญา ๗ สิ่งนี้ทำ

เป็นจุลเอาน้ำเปลือกรวมเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าลูกมะแว้งเครือกิน ๙ เม็ด
กิน ๑๑ เม็ด กิน ๑๓ เม็ด กิน ๑๕ เม็ด ถ้าจะแก้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

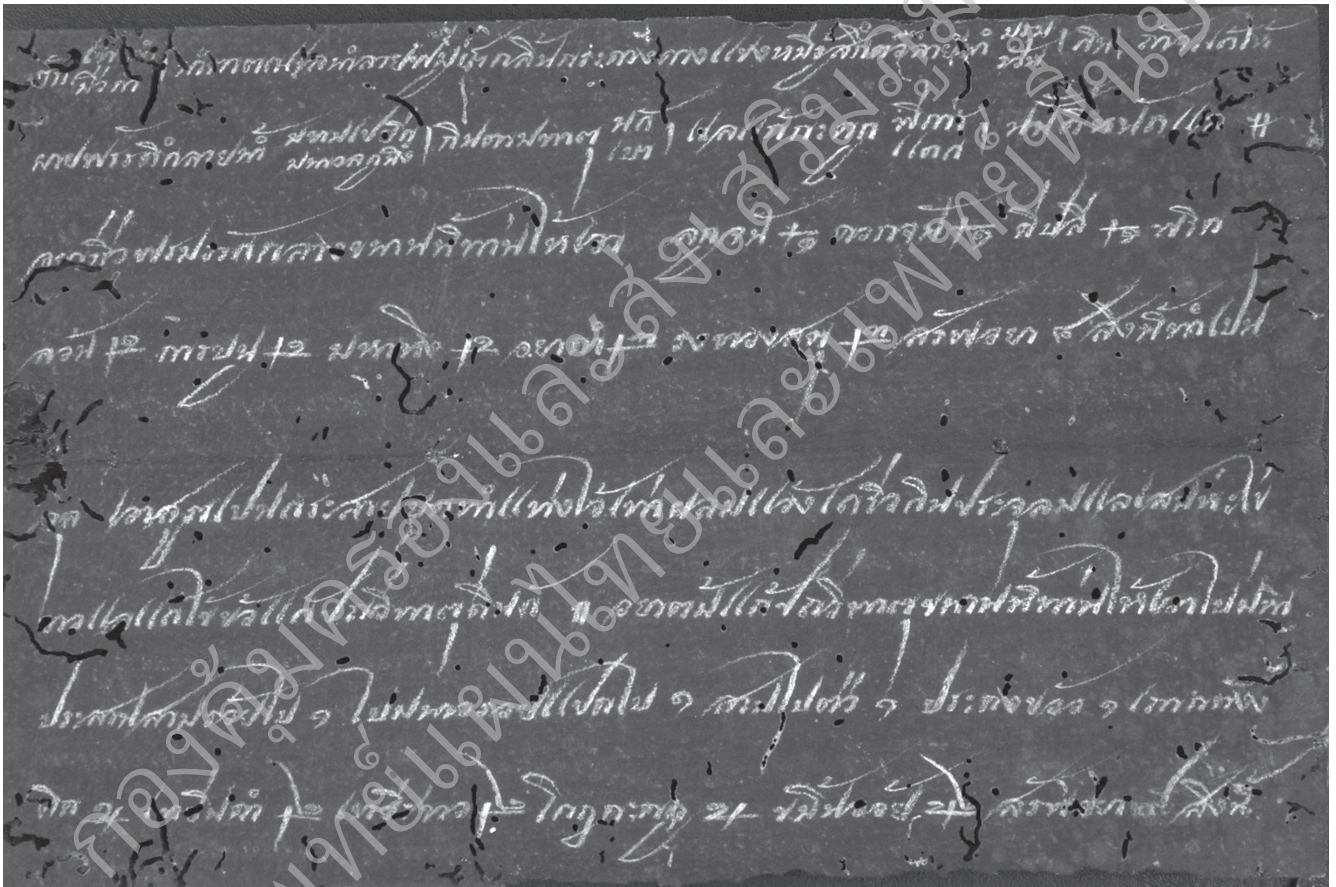
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ซึก ^{เท้า} _{มือ} } นำตาตกละลายฟูมปากลิ้นกระดางคางแข็งมีรู้สึกตัวลายน้ำ ^{มรัม} _{ร้อน} } กินถ้าจแก้ให้
ผายพริตติกลายน้ำ ^{มขามเปี้ยก} _{มนาวลูกหนึ่ง} } กินตามทาดู ^{นั๊ก} _{เบา} } แลแก้กระตุก ^{พิการ} _{แตก} } นั้นดีหนักแล ฯ
อย่าซื้อพรมกักกลางขนานนี้ท่านให้เอา ลูกจัน ๑ ดอกจัน ๑ ดีปลี ๑ พริก
ล้อม ๑ การบูร ๑ มหาหิง ๑ อยาดำ ๑ รงทองสตุ ๑ สรรพยา ๘ สิ่งนี้ทำเป็น

จูล เอาสุราเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมะแว้งเครือกินประจุลมแลเสมหะไซ้
ขาวแลแก้ไข้ข้อแก้ปถวีทาดูตีนัก ฯ ยาต้มแก้ปถวีทาดูขนานนี้ท่านให้เอาใบมหา
ประสานสามร้อยใบ ๑ ใบมนาวร้อยแปดใบ ๑ สามใบต่อ ๑ ประดงข้อ ๑ เถากทรง
ติด ๑ เทียนดำ ๑ เทียนขาว ๑ โกฎกระตุก ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ สรรพยา ๘ สิ่งนี้

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ซึก ^{เท้า} _{มือ} } นำตาตกละลายฟูมปากลิ้นกระดางคางแข็งมีรู้สึกตัวลายน้ำ ^{มรัม} _{ร้อน} } กินถ้าจแก้ให้
น้ำร้อนกิน ถ้าจะแก้ให้
ผายพริตติกลายน้ำ ^{มขามเปี้ยก} _{มนาวลูกหนึ่ง} } กินตามธาตุนัก ธาตุเบา แลแก้
กระตุกพิการ กระตุกแตกนั้นดีหนักแล ฯ
ยาซื้อพรมกักกลางขนานนี้ท่านให้เอา ลูกจัน ๑ สลึง ดอกจัน ๑ สลึง ดีปลี ๑ สลึง
พริกล้อม ๑ บาท การบูร ๑ บาท มหาหิงค์ ๑ บาท ยาดำ ๓ บาท รงทองสตุ ๓ บาท
สรรพยา ๘ สิ่งนี้ทำเป็น

จูล เอาสุราเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมะแว้งเครือกินประจุลมแลเสมหะไซ้
ขาวแลแก้ไข้ข้อแก้ปถวีธาตุนัก ฯ ยาต้มแก้ปถวีธาตุนานนี้ท่านให้เอาใบมหา
ประสานสามร้อยใบ ๑ ใบมนาวร้อนแปดใบ ๑ สามใบต่อ ๑ ประดงข้อ ๑ เถากทรง
ติด ๑ ตำลึง เทียนดำ ๒ บาท เทียนขาว ๒ บาท โกฎกระตุก ๑ ตำลึง ขมิ้นอ้อย ๑
ตำลึง ๒ บาท สรรพยา ๘ สิ่งนี้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจรรย์ เล่ม ๒

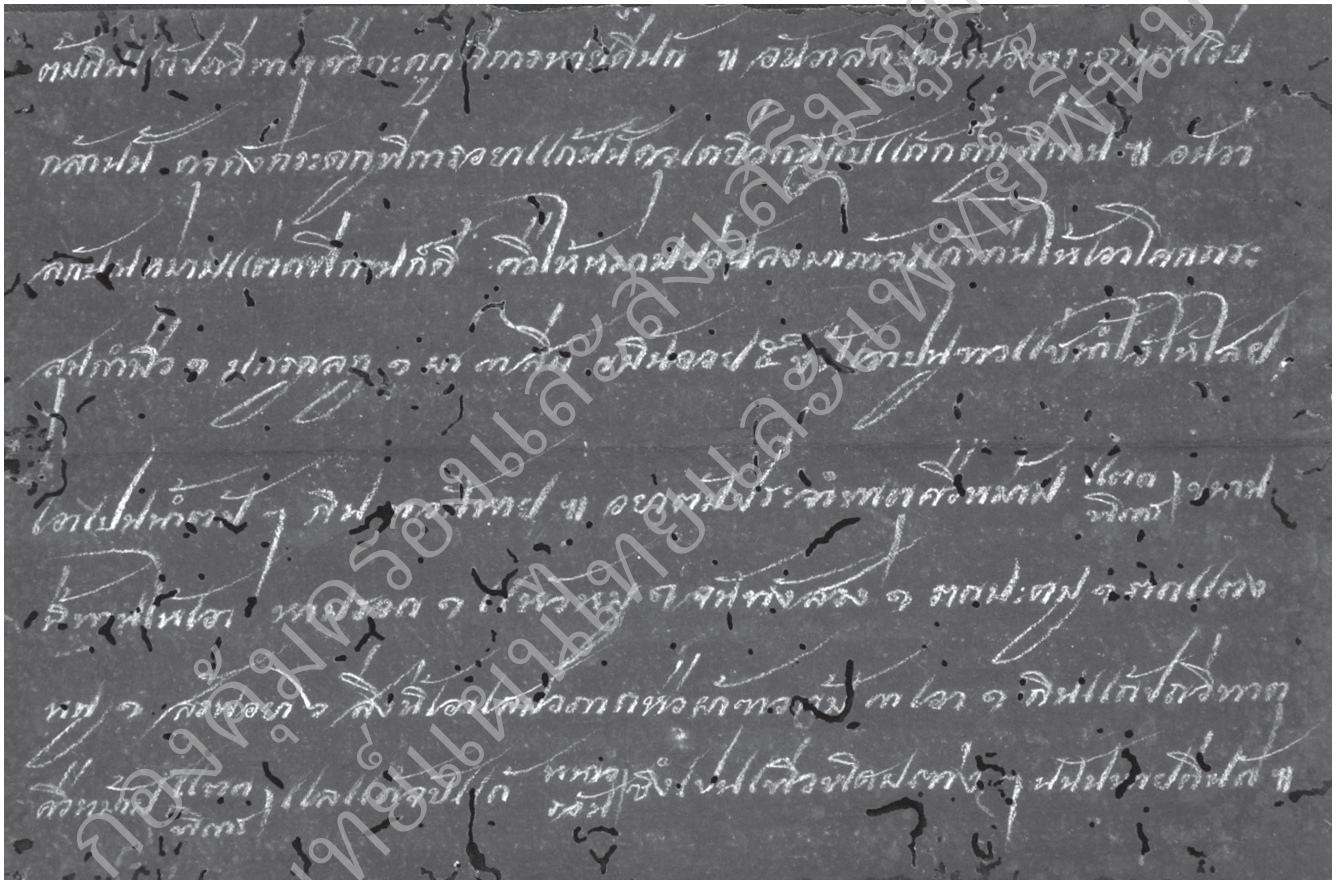
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ต้มกินแก้ปถวีธาตุคือกระดูกพิการหายดีนัก ๆ อันว่าลักษณะสมองกระดูกกำเริบ
กล้านั้น ดุจดั่งกระดูกพิการอย่าแก่นั้นดุจเดียวกันกับแก้กระดูกพิการ ๆ อันว่า
ลักษณะหม้ามแตกพิการก็ดี คือให้หม้ามย่นลงมาถ้าจะแก้ท่านให้เอาโคกกระ
สุนกำมือ ๑ มกรูดลูก ๑ ผา ๓ สิ้น ขมิ้นอ้อย ๕ ชื่น เอาปูนขาวแช่น้ำไว้ให้ใส

เอาเปนนํ้าต้ม ๆ กิน ๓ วันหาย ๆ อยาต้มประจำธาตุคือหม้าม ^{แตก}พิการ } ขนาน
นี้ท่านให้เอาหามรอก ๑ หัวหมู ๑ จันททั้งสอง ๑ รากมะตูม ๑ รากแดง
หนู ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคห่อผ้าขาวต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีธาตุ
คือหม้าม ^{แตก}พิการ } แลแก้จับแก้ ^{หนาว}ร้อน } ซึ่งเปนเพื่อพิศมต่าง ๆ นั้นนหายดีนัก ๆ

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ต้มกิน แก้ปถวีธาตุคือกระดูกพิการหายดีนัก ๆ อันว่าลักษณะสมองกระดูกกำเริบ
กล้านั้น ดุจดั่งกระดูกพิการอย่าแก่นั้นดุจเดียวกันกับแก้กระดูกพิการ ๆ อันว่า
ลักษณะหม้ามแตกพิการก็ดี คือให้หม้ามย่นลงมาถ้าจะแก้ท่านให้เอาโคกกระ
สุนกำมือ ๑ มะกรูด ๑ ผา ๓ ส่วน ขมิ้นอ้อย ๕ ชื่นเอาปูนขาวแช่น้ำไว้ให้ใส

เอาเป็นนํ้าต้ม ต้มกิน ๓ วันหาย ๆ ยาต้มประจำธาตุคือหม้ามแตก หม้ามพิการขนาน
นี้ท่านให้เอา หามรอก ๑ หัวหมู จันทน์ทั้งสอง ๑ รากมะตูม ๑ รากแดง-
หนู ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคห่อผ้าขาวต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีธาตุ
คือหม้ามแตก หม้ามพิการ แลแก้จับ แก้หนาว แก้ร้อน ซึ่งเป็นเพื่อพิศมต่าง ๆ นั้นนหายดีนัก ๆ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

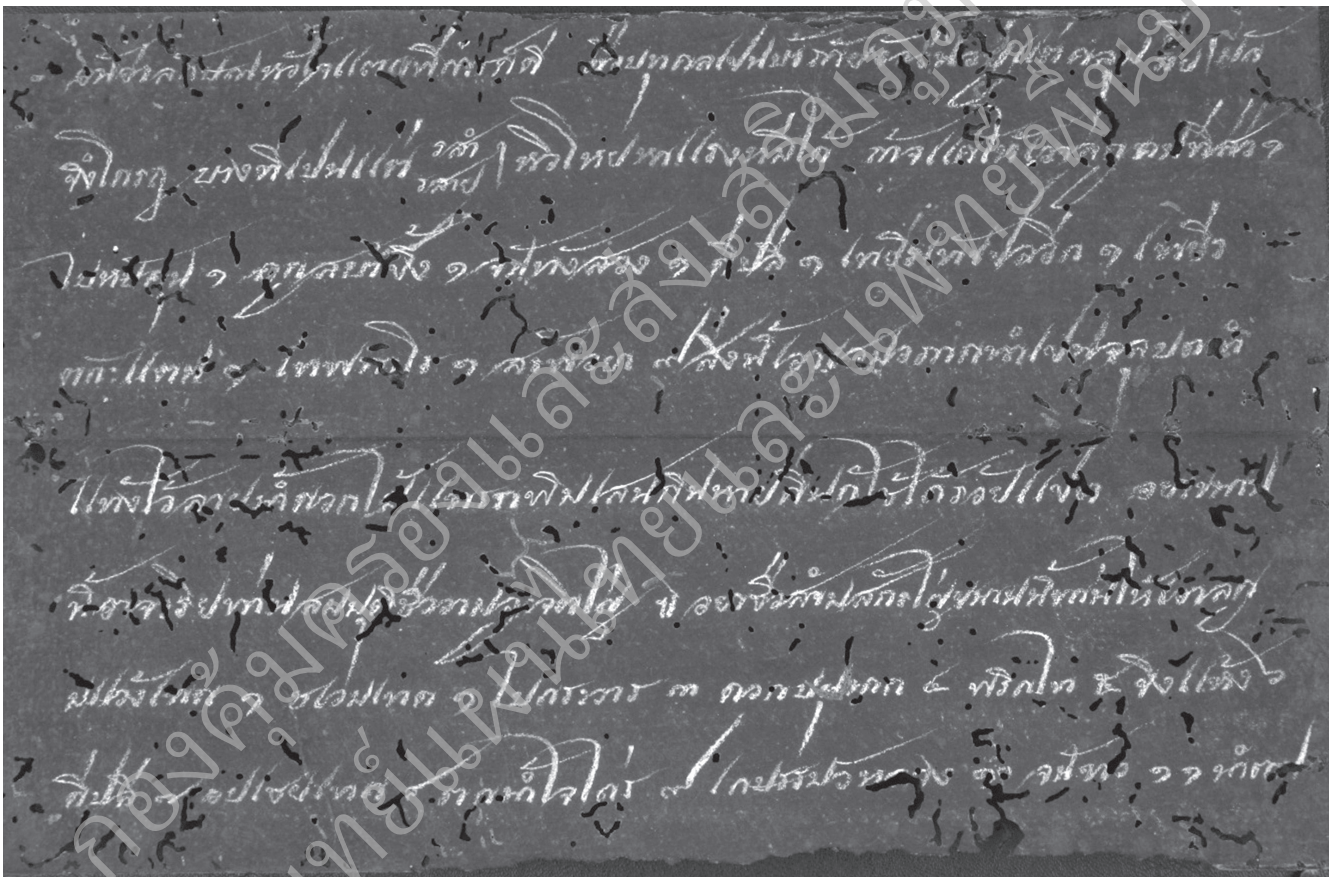
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๙-๕๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๙-๕๐

อันว่าลักษณะหัวใจแตกพิการก็ดี คือบุุคคลเป็นบ้า ถ้ายังอ่อนอยู่คลุ่ม ร้าย } มัก
ซิงโกรธบางทีเป็นแต่ รส่า } หิวโหยหาแรงหมีได้ ถ้างแก้ให้เอาลูกคนที่สอง ๑
ไบห้ษคุณ ๑ ลูกสะบ้าปิ้ง ๑ จันทั้งสอง ๑ ตีป्ली ๑ เทียนข้าวเปลือก ๑ เทียน
ตักะแตก ๑ เทพทาโร ๑ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจวบดทำ

แห่งไว้ลายน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนกินหายตีนกใช้ได้ร้อยแปด อยาขนาน
นี้อจารย์เจ้าท่านสมมุติชื่อว่ามูลจิตใหญ่ ๓ อยาชื่อสามสักกรใหญ่ชานานนี้ท่านให้เอาลูก
มะแว้งเทศ ๑ ซอเมเทศ ๑ ไบกระวาร ๓ ดอกบุนนาค ๔ พริกไท ๕ ซิงแห้ง ๖
ตีป्ली ๗ อบเชยเทศ ๘ รากน้ำใจใคร่ ๙ เกสรบัวหลวง ๑๐ จันขาว ๑๑ นำตาน

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๙-๕๐

อันว่าลักษณะหัวใจแตกพิการก็ดีคือบุคคลเป็นบ้า ถ้ายังอ่อนอยู่คลุ่ม ตีคลุ่ม ร้ายมัก
ซิงโกรธบางทีเป็นแต่ระสำระสาย หิวโหยหาแรงหมีได้ ถ้างแก้ให้เอาลูกคนที่สอง ๑
ไบห้สคุณ ๑ ลูกสะบ้าปิ้ง ๑ จันทั้งทั้งสอง ๑ ตีป्ली ๑ เทียนข้าวเปลือก ๑ เทียน
ตักะแตก ๑ เทพทาโร ๑ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจวบดทำ

แห่งไว้ลายน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนกินหายตีนกใช้ได้ร้อยแปด ยาขนาน
นี้อจารย์เจ้าท่านสมมุติว่ามูลจิตใหญ่ ๓ ยาชื่อสามสักกรใหญ่ชานานนี้ท่านให้เอาลูก
มะแว้งเทศ ๑ ซอเมเทศ ๑ ไบกระวาร ๓ ดอกบุนนาค ๔ พริกไทย ๕ ซิงแห้ง ๖
ตีป्ली ๗ อบเชยเทศ ๘ รากน้ำใจใคร่ ๙ เกสรบัวหลวง ๑๐ จันท์ขาว ๑๑ น้ำตาล

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

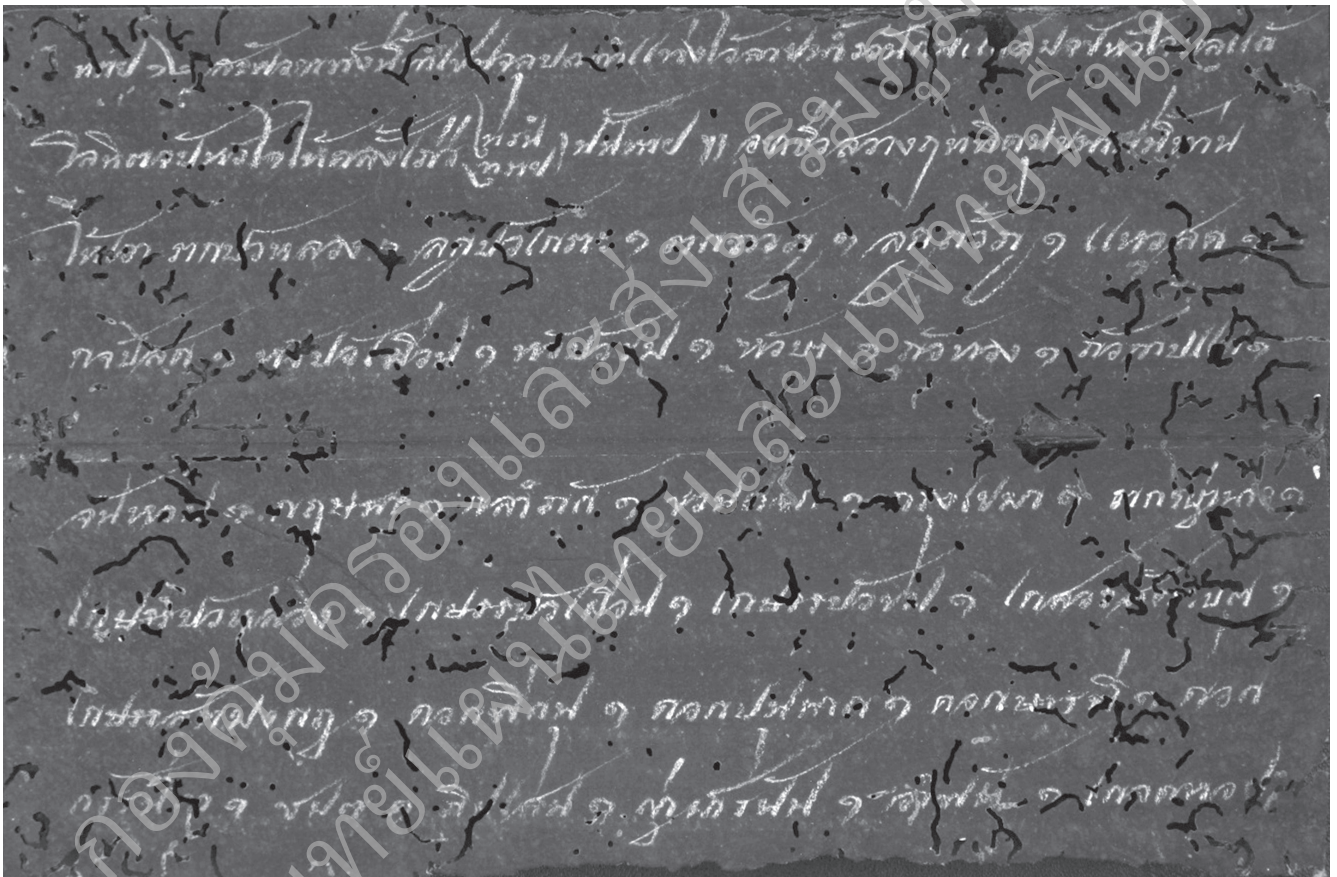
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ทราย ๑๒ สรรพยาทั้งนี้ทำเป็นจลุดทำแห่งไว้ลายน้ำร้อนกินแลลมจับหัวใจแลแก้
โลหิตจับหัวใจให้คลั่งเฝ้า } นั้นหาย ฯ ยาชื่อสว่างฤทธิคุณขนานนี้ทำน
ให้เอารากบัวหลวง ๑ ลูกบัวเกราะ ๑ รากถั่วภู ๑ ลูกถั่วภู ๑ แห้วสด ๑
กจับสด ๑ หัวบัวเผื่อน ๑ หัวบัวขม ๑ หัวยา ๑ ถั่วทอง ๑ ถั่วกาบแพ ๑

จันทน์หอม ๑ กฤษณา ๑ กล่ำภัก ๑ ขอนดอก ๑ กรุงเขมา ๑ รากญ่านาง ๑
เกสรบัวหลวง ๑ เกสรบัวเผื่อน ๑ เกสรบัวขม ๑ เกสรสัตตบุศ ๑
เกสรสัตตบงกุ ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอก
กรรณิกา ๑ ชมต ๑ พิมเสน ๑ ญาฝารัน ๑ อำพัน ๑ เกล็ดหอย ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ทราย ๑๒ สรรพยาทั้งนี้ทำเป็นจลุดทำแห่งไว้ลายน้ำร้อนกินแลลมจับหัวใจแล
แก้โลหิตจับหัวใจให้คลั่งเฝ้า } นั้นหาย ฯ ยาชื่อสว่างฤทธิคุณขนานนี้ทำน
ให้เอารากบัวหลวง ๑ ลูกบัวเกาะ ๑ รากถั่วพู ๑ ลูกถั่วพู ๑ แห้วสด ๑
กระจับสด ๑ หัวบัวเผื่อน ๑ หัวบัวขม ๑ หัวยา ๑ ถั่วทอง ๑ ถั่วกาบแพ ๑

จันทน์หอม ๑ กฤษณา ๑ กระลำพัก ๑ ขอนดอก ๑ กรุงเขมา ๑ รากหญ้านาง ๑
เกสรบัวหลวง ๑ เกสรบัวเผื่อน ๑ เกสรบัวขม ๑ เกสรสัตตบุษย์ ๑
เกสรสัตตบงกช ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอก-
กรรณิการ ๑ ชมต ๑ พิมเสน ๑ ญาฝารัน ๑ อำพัน ๑ เกล็ดหอย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

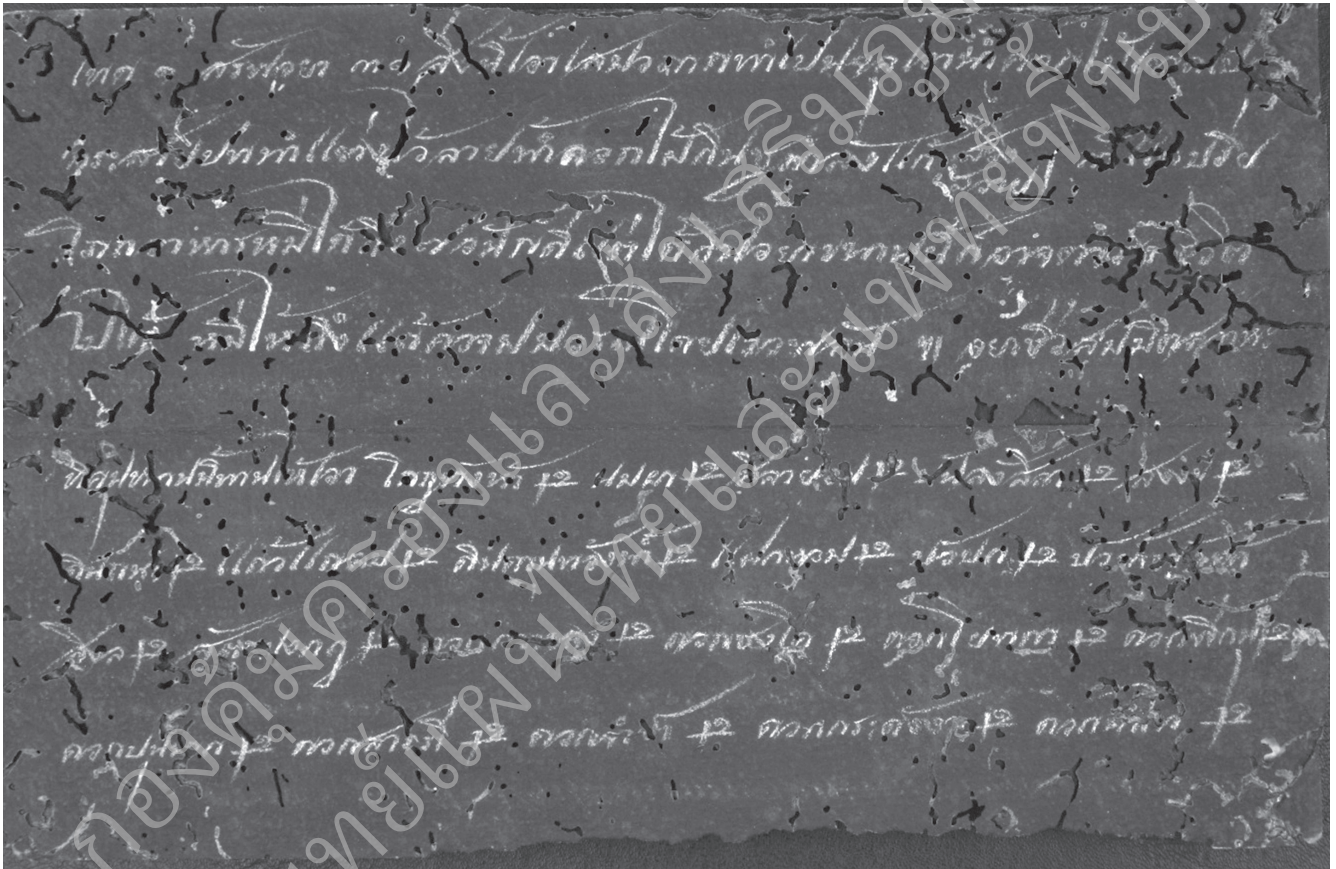
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๓-๕๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เทศ ๑ สรพอยา ๓๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลเอาหน้าดอกไม้เทศเปน
กระสายบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้กินชูกำลังแก้ ^{สวัง} } ถึงบริย
สวาย }
โภคอาหารมิได้ถึง ๗ วัน ก็ดีแต่ได้กินยาชานานนี้ก็อาจต้องถึงแก่ชีวิต
ไปได้ หมิให้ถึงแก่ความมรณโดยเร็วพลัน ฯ อยานี้ชื่อสมิตสวาหะ

ทิคุณชานานนี้ท่านให้เอาโกฐทั้งห้า ๑ นมผา ๑ ศิลาเยน ๑ บันลังสีลา ๑ สงงษ์ ๑
ดินถ่าน ๑ แก้วกลบ ๑ ดินดานห้องน้ำ ๑ แฝกหอม ๑ บัวบก ๑ บัวน้ำทั้งห้า
สิงล ๑ สัตตบงก ๑ ดอกกาหลง ๑ ดอกชงโค ๑ ดอกโยทกา ๑ ดอกพิกุน ๑
ดอกบุนนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกจำปา ๑ ดอกกระดังงา ๑ ดอกคำไท ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เทศ ๑ สรรพยา ๓๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุลเอาหน้าดอกไม้เทศเป็น
กระสายบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้กินชูกำลังแก้สวังสวายถึงบริ-
โภคอาหารมิได้ถึง ๗ วัน ก็ดีแต่ได้กินยาชานานนี้ก็อาจต้องถึงแก่ชีวิต
ไปได้ มิให้ถึงแก่ความมรณะโดยเร็วพลัน ฯ ยานี้ชื่อสมิตสวาหะ-

อิคุณชานานนี้ท่านให้เอา โกฐทั้งห้า ๑ บาท นมผา ๑ บาท ศิลาเยน ๑ บาท สงงษ์ ๑ บาท
ดินถ่าน ๑ บาท แก้วกลบ ๑ บาท ดินดานห้องน้ำ ๑ บาท แฝกหอม ๑ บาท
บัวบก ๑ บาท บัวน้ำทั้งห้า สิงล ๑ บาท สัตตบงกช ๑ บาท ดอกกาหลง ๑ บาท
ดอกชงโค ๑ บาท ดอกโยทงยา ๑ บาท ดอกพิกุล ๑ บาท ดอกบุนนาค ๑ บาท
ดอกสารภี ๑ บาท ดอกจำปา ๑ บาท ดอกกระดังงา ๑ บาท ดอกคำไทย ๑ บาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

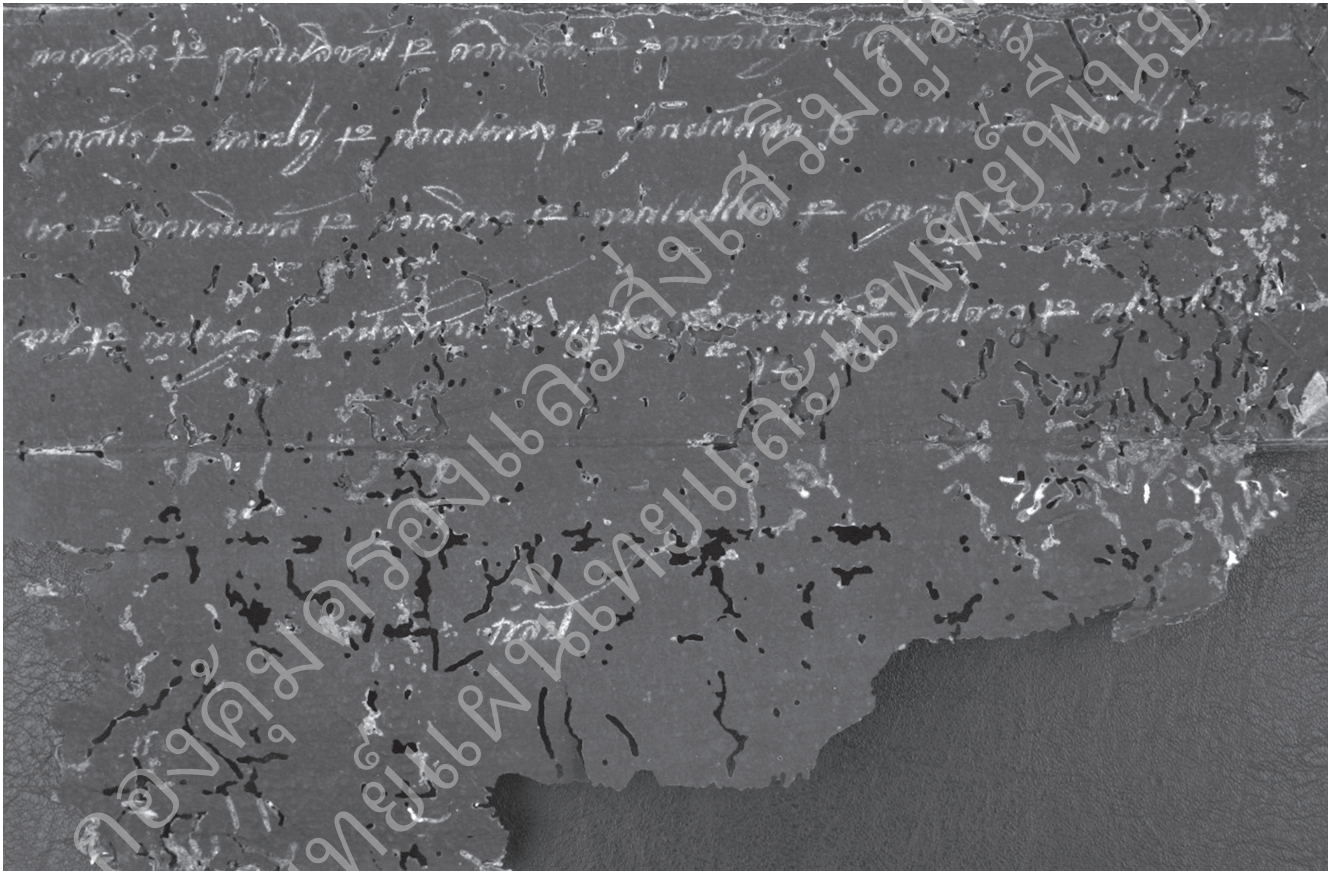
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ดอกสลิด ๑ ดอกมลิซ้อน ๑ ดอกมะลิลา ๑ ดอกช่อนกลิ่น ๑
ดอกพะยอม ๑ ดอกกรรณิกา ๑
ดอกสำเริง ๑ ดอกปดู่ ๑ ดอกมหาหงส์ ๑ ดอกผักคราด ๑ ดอกข่า ๑ ดอกกะ
เร้ว ๑ ดอกจิกบ้าน ๑ ดอกจิกนา ๑ ดอกเข็มแดง ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กะ
วาน ๑ กานพลู ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ กฤษณา ๑ กระจ่ำผัก ๑ ขอนดอก ๑ (ชะลูด ๑ อบเชย ๑)

กลับ

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ดอกสลิด ๑ บาท ดอกมลิซ้อน ๑ บาท ดอกมะลิลา ๑ บาท ดอกช่อนกลิ่น ๑ บาท
ดอกพะยอม ๑ บาท ดอกกรรณิการ ๑ บาท
ดอกสำเริง ๑ บาท ดอกปดู่ ๑ บาท ดอกมหาหงส์ ๑ บาท ดอกผักคราด ๑ บาท
ดอกข่า ๑ บาท ดอกกะเที้อ ๑ บาท ดอก-
เร้ว ๑ บาท ดอกจิกบ้าน ๑ บาท ดอกจิกนา ๑ บาท ดอกเข็มแดง ๑ บาท
ลูกจันทน์ ๑ บาท ดอกจันทน์ ๑ บาท กะ-
วาน ๑ บาท กานพลู ๑ บาท จันทน์ทั้งสอง ๑ บาท กฤษณา ๑ บาท กระจ่ำผัก ๑ บาท
ขอนดอก ๑ บาท ชะลูด ๑ บาท อบเชย ๑ บาท

กลับ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

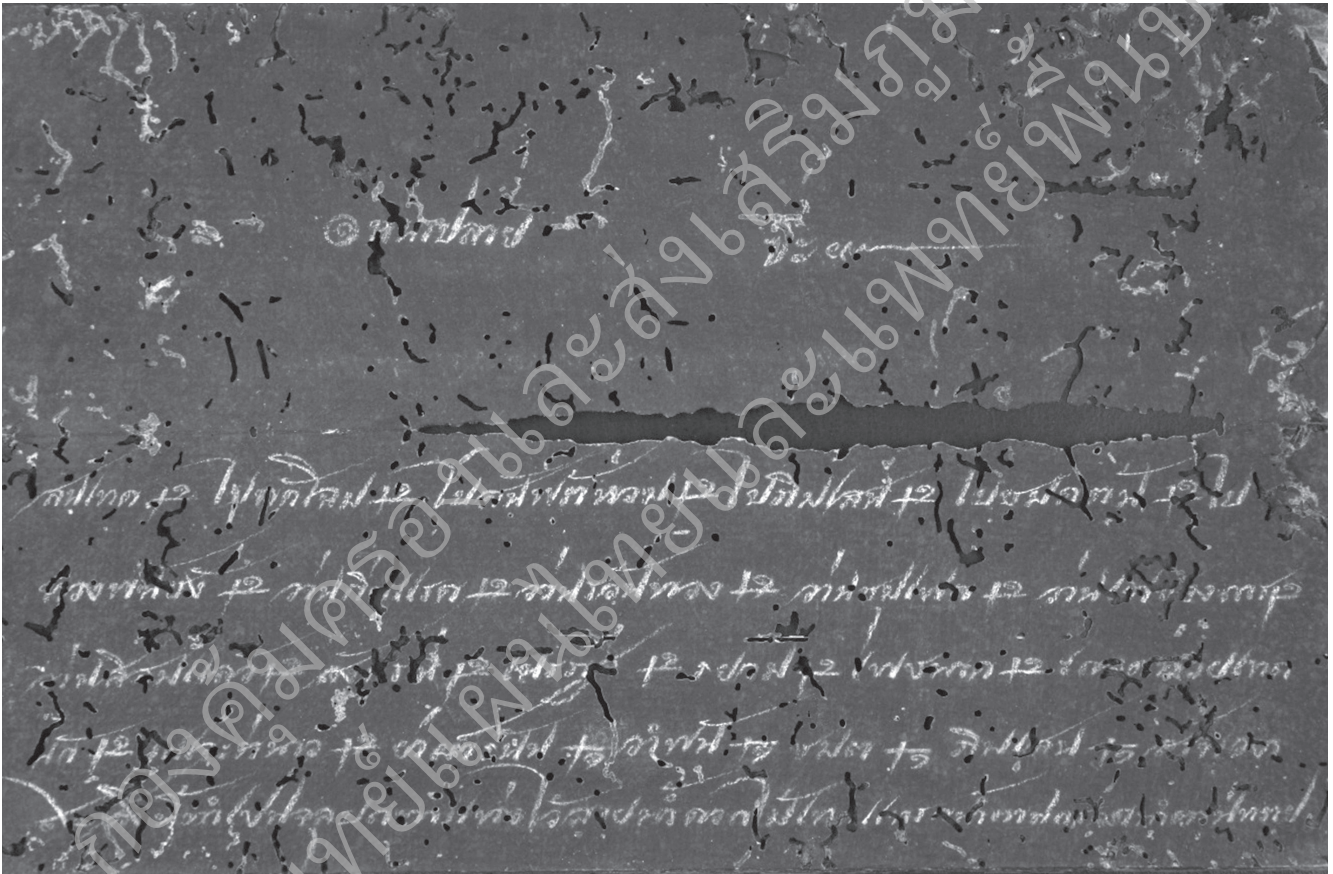
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗-๕๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๗-๕๘

๑ หน้าปลาย ๓๐

สนเทศ ๑ ไบผักโถม ๑ ไบสันพร้าวหอม ๑ ไบภิมเสน ๑ ไบชะมดตัน ๑ ไบ
ทองพันชั่ง ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ว่านชุมเพต ๑ ว่านเถาโองการ ๑
ว่านสีสมแล้ว ๑ สังกรณี ๑ เนรพूसี ๑ ระย้อม ๑ เพชขนาด ๑ เกลดหอยเทศ
นั้ก ๑ กระแจะต่นาว ๑ ยาฝารันน ๑ อำพัน ๑ ชมต ๑ ภิมเสน ๑ สรรพยา
๔๒ สิ่งนี้ทำเปนจุลบดีทำแห่งไว้ลายน้ำดอกไม้เทศแทรกน้ำตานตโนดน้ำตานทราย

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗-๕๘

๑ หน้าปลาย ๓๐

สนเทศ ๑ บาท ไบผักโถม ๑ บาท ไบสันพร้าวหอม ๑ บาท ไบภิมเสน ๑ บาท
ไบชะมดตัน ๑ บาท ไบ
ทองพันชั่ง ๑ บาท ว่านกีบแรด ๑ บาท ว่านร้อนทอง ๑ บาท ว่านชุมเพชร ๑ บาท
ว่านเถาโองการ ๑ บาท
ว่านสีสมแล้ว ๑ บาท สังกรณี ๑ บาท เนรพूसี ๑ บาท ระย้อม ๑ บาท เพชขนาด ๑ บาท
เกลดหอยเทศ
นั้ก ๑ บาท กระแจะต่นาว ๑ บาท ยาฝารันน ๑ สลิ่ง อำพัน ๑ สลิ่ง ชมต ๑ สลิ่ง ภิมเสน ๑ สลิ่ง สรรพยา
๔๒ สิ่งนี้ทำเปนจุลบดีทำแห่งไว้ลายน้ำดอกไม้เทศ แทรกน้ำตาลตโนดน้ำตาลทราย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

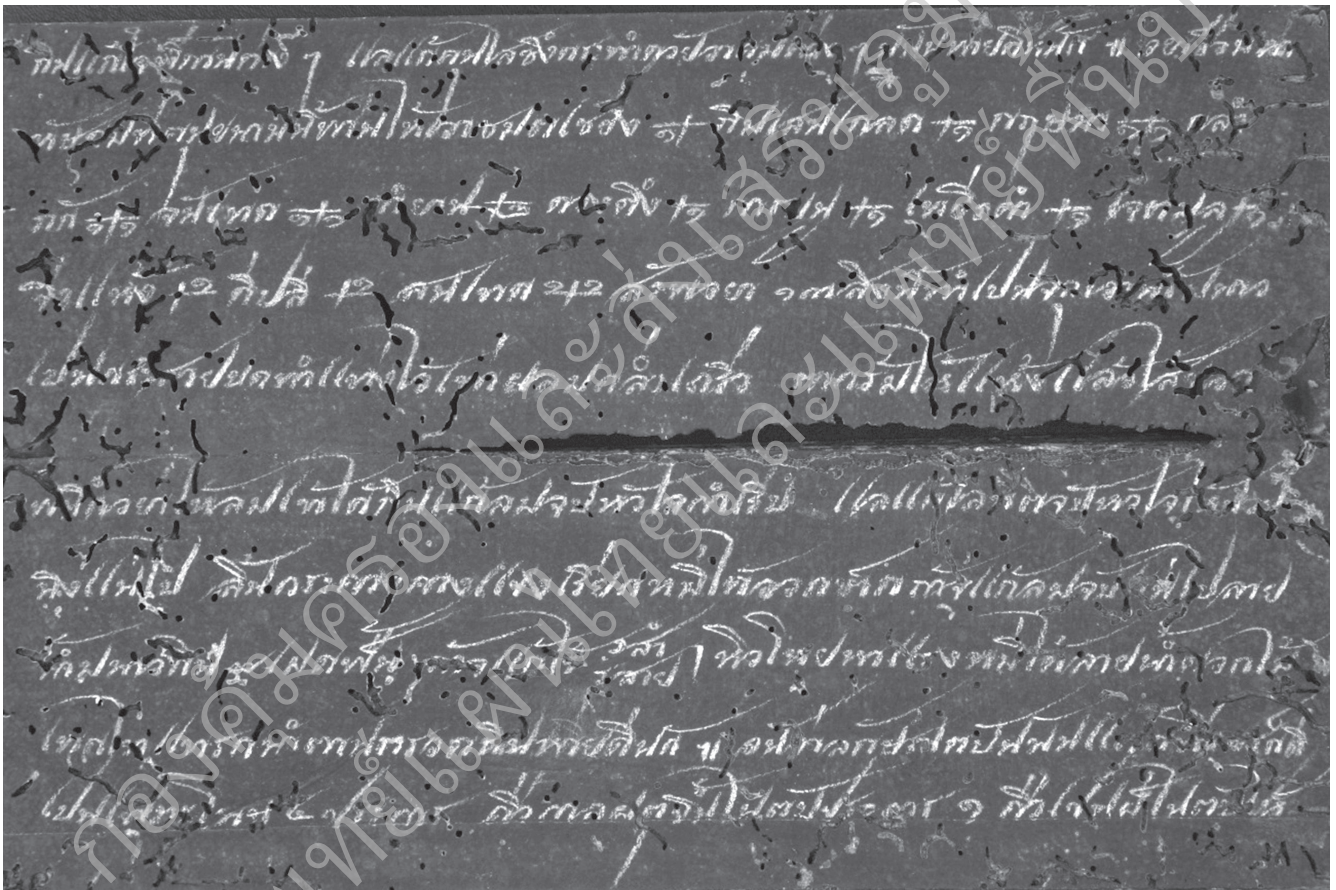
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๙-๖๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กินแก้ใจพิการต่าง ๆ แลแก้คุณไสยซึ่งกระทำด้วยอาคมต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ๆ อย่าซื้อมหาหัชชดมทิกุณขนานนี้ท่านให้อาษมตเชียง ๑ ภูมิเสนเกลด ๑ ฤชญา ๑ ๑ กล่าภัก ๑ ๑ จันเทศ ๑ ๑ กายาน ๑ ๑ ดอกดิง ๑ ๑ การบูร ๑ ๑ เทียรดำ ๑ ๑ เจตมูล ๑ ๑ ชิงแห้ง ๑ ๑ ดีปลี ๑ ๑ สนเทศ ๑ ๑ สรรพยา ๑ ๑ สิ่งทำเป็นจุลเอาน้ำมนาวเป็นกระสายบดทำแห้งไว้เท่าผลมกล้ำเครือ ตากรัมให้แห้งแล้วใส่ขวด

ผนีกอย่าให้ลมเข้าได้กินแก้ลมจับหัวใจกำเริบ แลแก้โลหิตจับหัวใจให้หยุดนิ่งแนไป ลิ่นกระดางคางแข็งเรียกหมี่ให้ออกปากถ้าจะแก้ลมจับแนไปลายน้ำมนาวกิน ๗ เม็ดพื้นถ้าจะแก้ไข้ ^{รส} รส) หิวโหยหาแรงหมี่ได้ลายน้ำดอกไมเทศไทย แทรกนำตานกรวดกินหายดีนัก ๆ อันว่าลักษณะตบนั้นนแตกพิการก็ดีเป็นเพราะโทษ ๔ ประการ คือกาลมุขขึ้นในตบประการ ๑ คือเป็นฝี่ในตบให้

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กินแก้ใจพิการต่าง ๆ แลแก้คุณไสยซึ่งกระทำด้วยอาคมต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ๆ ยาซื้อมหาหัชชดมทิกุณขนานนี้ท่านให้อาษมตเชียง ๑ เฟื้อง ภูมิเสนเกล็ด ๑ สลึง ฤชญา ๑ สลึง ๑ เฟื้อง กระล่ำ

พัก ๑ สลึง ๑ เฟื้อง จันท์เทศ ๑ สลึง ๑ เฟื้อง กายาน ๒ สลึง ดอกดิง ๑ สลึง การบูร ๑ สลึง เทียนดำ ๑ สลึง เจตมูล ๑ สลึง

ชิงแห้ง ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท สนเทศ ๑ ตำลึง ๑ บาท สรรพยา ๑๓ สิ่งทำเป็นจุลเอาน้ำมนาวเป็นกระสายบดทำแห้งไว้เท่าผลมะกล้ำเครือ ตากลมให้แห้งแล้วใส่ขวด

ผนีกอย่าให้ลมเข้าได้กินแก้ลมจับหัวใจกำเริบ แลแก้โลหิตจับหัวใจให้หยุดนิ่งแนไป ลิ่นกระดางคางแข็งเรียกหมี่ให้ออกปาก ถ้าจะแก้ลมจับแนไปลายน้ำมนาวกิน ๗ เม็ดพื้น ถ้าจะแก้ไข้ รส รส) หิวโหยหาแรงหมี่ได้ลายน้ำดอกไมเทศไทย แทรกนำตาลกรวดกินหายดีนัก ๆ อันว่าลักษณะตบนั้นนแตกพิการก็ดีเป็นเพราะโทษ ๔ ประการ คือกาลมุขขึ้นในตบประการ ๑ คือเป็นฝี่ในตบให้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

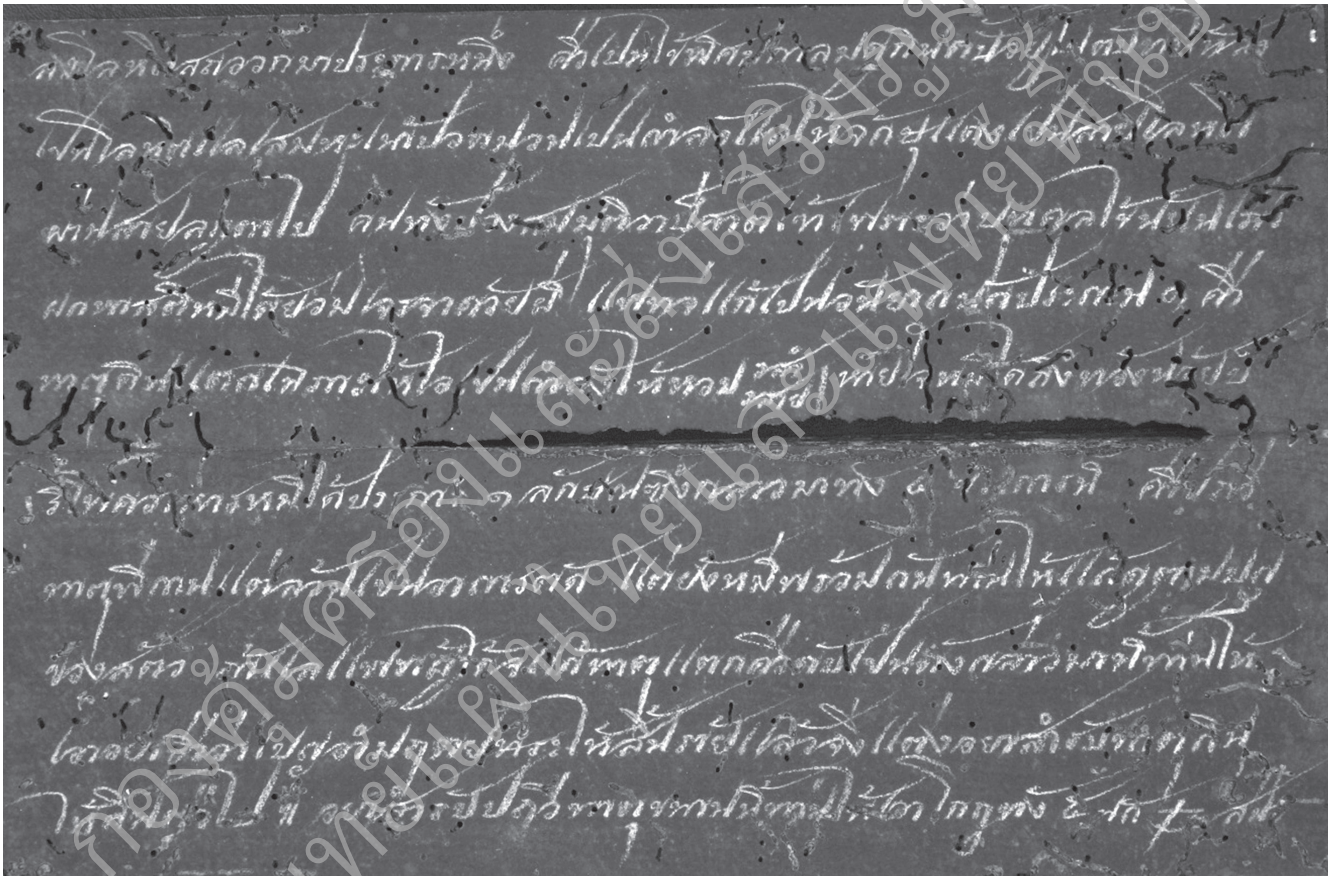
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ลงโลหิตสดออกมาประการหนึ่ง คือใช้พิศมกาลมุตกินดับอยู่ในตับทำให้ลง
เป็นโลหิตแลเสมหะเน่าปวดมวนเป็นกำลังแลให้จักษุแดงเป็นสายโลหิต
ผ่านสายลูกตาไป คนทั้งปวงสมมุติว่าเป็นปีศาจเข้าเพราะว่าบุคคลใช้นั้นนเกอ
ผกหาสติหมีได้ย้อมเจรจาด้วยผี แพทจแก้เป็นอันยากนักประการ ๑ คือ
ทาดุดินแตกเฉพาะให้โอเป็นกำลังให้หอบ ^{รสำ} } หายใจหมีได้ถึงท้องน้อยบ
_{รสาย}

วิโภคอาหารหมีได้ประการ ๑ ลักษณะซึ่งกล่าวมาทั้ง ๔ ประการนี้ คือปลิว
ทาดุดินแต่ล้วนเป็นอาการตัด แต่ยังมีพร้อมกันพรันให้แก้ดูตามบุญ
ของสัตว์ ถ้าแลแพทย์ผู้ใดจะแก้ทาดุดินคือดับเป็นดังกล่าวนั้นท่านให้
เอาชื่อว่าเบญจอำมฤตยชำระให้สิ้นร้ายแล้วจึงแต่งยาสำหรับทาดุดิน
ให้กินต่อไป ฯ ยาสำหรับปลิวธาตุนานนี้ท่านให้เอา โกฎทั้ง ๕ นก ๑๑ สม่อ

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ลงโลหิตสดออกมาประการหนึ่ง คือใช้พิศกาลมุตกินดับอยู่ในตับทำให้ลง
เป็นโลหิตแลเสมหะเน่าปวดมวนเป็นกำลังแลให้จักษุแดงเป็นสายโลหิต
ผ่านสายลูกตาไป คนทั้งปวงสมมุติว่าเป็นปีศาจเข้าเพราะว่าบุคคลใช้นั้นเพื่อ
ผกหาสติหมีได้ย้อมเจรจาด้วยผี แพทย์จะแก้เป็นอันยากนักประการ ๑ คือ
ธาตุดินแตกเฉพาะให้โอเป็นกำลังให้หอบ ระสำระสาย หายใจหมีได้ถึงท้องน้อยบ-

วิโภคอาหารหมีได้ประการ ๑ ลักษณะซึ่งกล่าวมาทั้ง ๔ ประการนี้ คือปลิว
ธาตุดินแต่ล้วนเป็นอาการตัด แต่ยังมีพร้อมกันพลันให้แก้ดูตามบุญ
ของสัตว์ ถ้าแลแพทย์ผู้ใดจะแก้ธาตุดินคือดับเป็นดังกล่าวนั้นท่านให้
เอาชื่อว่าเบญจอำมฤตยชำระให้สิ้นร้ายแล้วจึงแต่งยาสำหรับธาตุดิน
ให้กินต่อไป ฯ ยาสำหรับปลิวธาตุนานนี้ท่านให้เอาโกฎทั้ง ๕ นก ๑ สลึง สมอ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

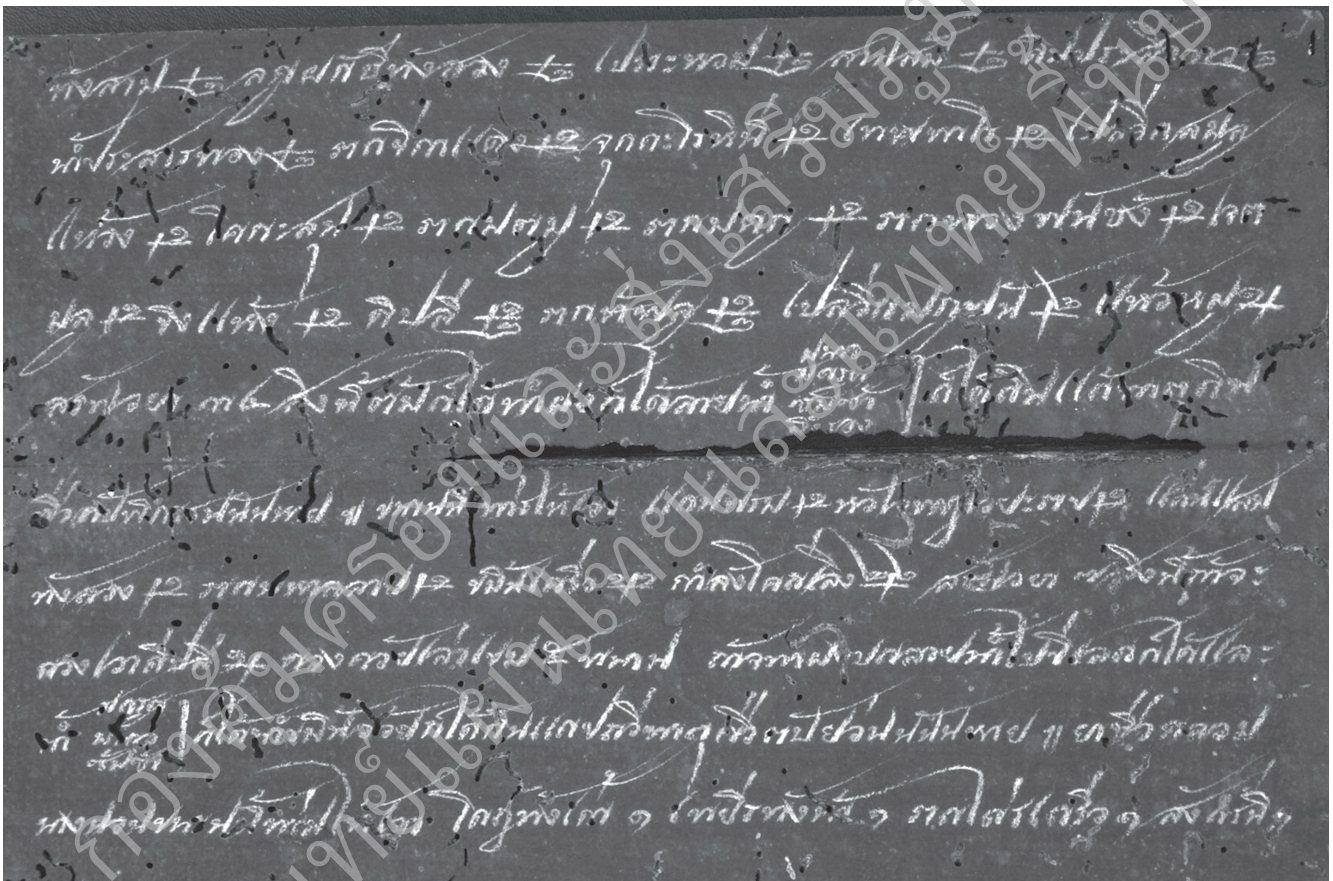
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ทั้งสาม ๒ ลูกผักชีทั้งสอง ๒ เปราะหอม ๒ สานส้ม ๒ ดินประสิวขาว ๒
น้ำประสานทอง ๒ รากชีกาแดง ๑ จุกกะโรหินี ๑ เทพทาโร ๑ เปลือกสมุล
แห้ง ๑ โศกกะสุน ๑ รากมตูม ๑ รากมตุก ๑ รากทองพันชั่ง ๑ เจต
มูล ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑ รากข้าพลุ ๑ เปลือกมูกมัน ๒ หัวหมู ๑

สร้อยยา ๓๔ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำ

มนาว	} ก็ได้กินแก้ธาตุดิน
มกรุด	
ชมซ่า	
สะกอง	

คือดับพีการนนั้นหาย ฯ ขนนานี้ท่านให้เอาแก่นพรม ๑ หัวใจทาภูไวยะราบ ๑ แก่นแสม
ทั้งสอง ๑ รากมหาลลาย ๑ ขมิ้นเครือ ๑ ๑ กำลิ่งโคถเลิง ๒ ๒ สร้อยยา ๗ สิ่งนี้ถ้าจะ
ดองเอาดีปลี ๑ ดองด้วยเล่าเขม ๕ ทนาน ถ้าจะทำผงบดลายน้ำไปชี้เล็กก็ได้และ

น้ำ

มนาว	} ก็ได้น้ำขมิ้นอ้อยก็ได้กินแก้ปฐพีธาตุนั้นหาย ฯ ยาชื่อกลอม
มกรุด	
ชมซ่า	

นางนอนขนานนี้ท่านให้เอาโกฏูทั้งแก้ว ๑ เทียรทั้งห้า ๑ รากไคร้เครือ ๑ สังกรนิ ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ทั้งสาม ๒ สลึง ลูกผักชีทั้งสอง ๒ สลึง เปราะหอม ๒ สลึง สารส้ม ๒ สลึง ดินประสีขาว
๒ สลึง น้ำ

ประสานทอง ๒ สลึง รากขี้กาแดง ๑ บาท จุกโรหิณี ๑ บาท เทพทาโร ๑ บาท
เปลือกสมุล-

แว้ง ๑ บาท โศกกระสุน ๑ บาท รากมะตูม ๑ บาท รากมะตูง ๑ บาท

รากทองพันชั่ง ๑ บาท เจต-

มูล ๑ บาท ขิงแห้ง ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท ๒ สลึง รากข้าวปลู ๑ บาท ๒ สลึง

เปลือกมูกมัน ๒ บาท หัวหมู ๑

ตำลึง สรรพยา ๓๔ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำส้มซ่า

น้ำสะกอก ก็ได้กินแก้ธาตุดิน

คือดับพิษการัน้นหาย ๓ ขนนานี้ท่านให้เอาแก่นพรม ๑ บาท หัวใจธาตุไมยราบ ๑ บาท
แก่นแสม

ทั้งสอง ๑ บาท รากมหาละลาย ๑ บาท ขมิ้นเครือ ๑ ตำลึง ๑ บาท กำลั้งโคเถลิง ๒

ตำลึง ๒ บาท สรรพยา ๗ สิ่งนี้ ถ้าจะ

ดองเอาดีปลี ๑ ตำลึง ดองด้วยเหล้าเข้ม ๕ ทะนาน ถ้าจะทำผงบดลายน้ำใบขี้เหล็กก็ได้และ
น้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำส้มซ่า ก็ได้ น้ำขมิ้นอ้อย ก็ได้ กินแก้ปถวีธาตุคือดับหย่อนน้น

หาย ๓ ยาชื่อกลม

นางนอนขนานนี้ท่านให้เอา โกรฐทั้งแก้ว ๑ เทียนทั้งห้า ๑ รากไคร้เครือ ๑ สัngerณี ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

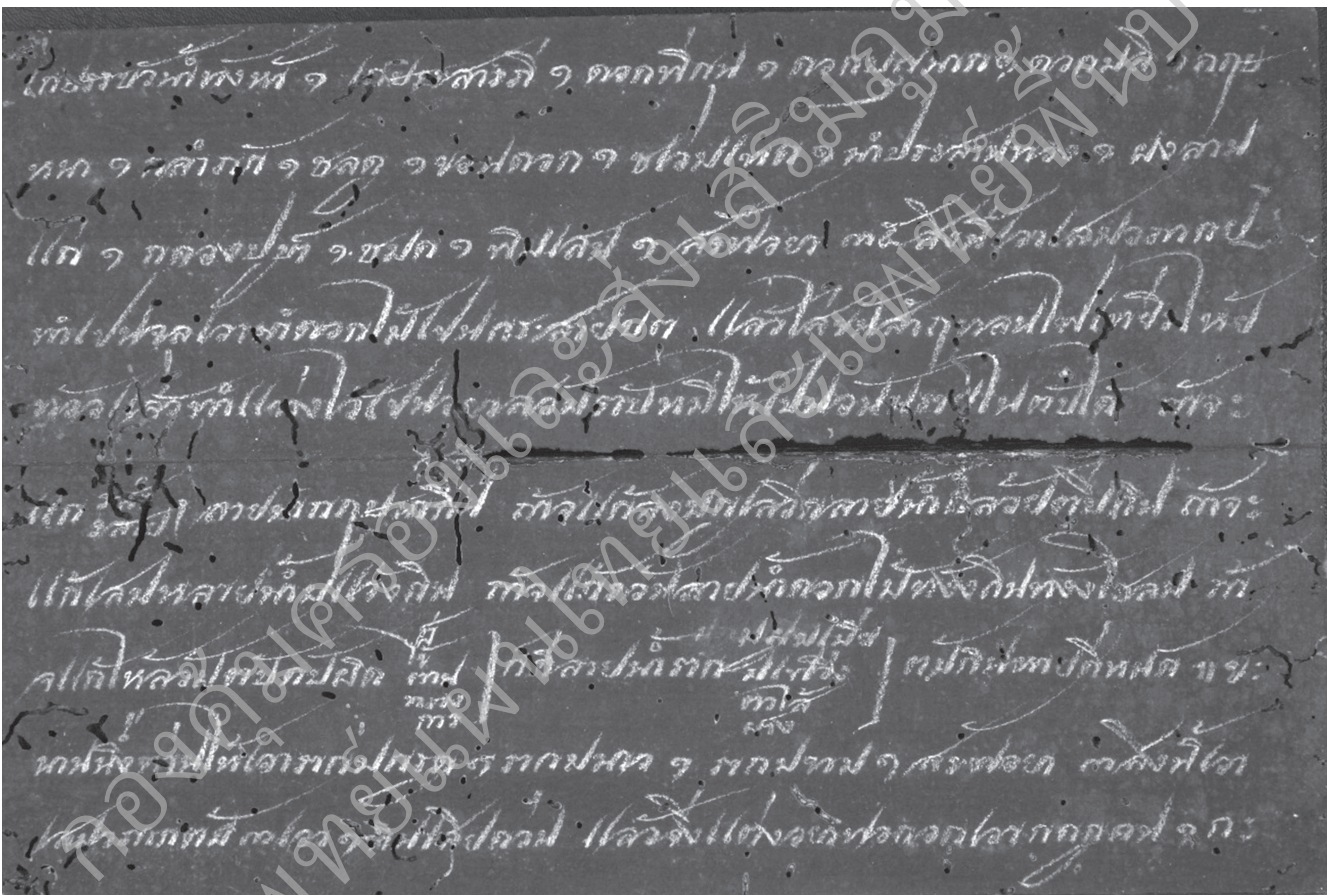
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๕-๖๖

เกษรรบัวน้ำทั้งห้า ๑ เกษรรสารภี ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุณฑนาก ๑ ดอกมลิ ๑ กฤษ
หนา ๑ กล้าภัก ๑ ชลูด ๑ ขอนดอก ๑ ซอเมเทศ ๑ นำประสานทอง ๑ ผงลาน
แก่ ๑ กดอกปูป่า ๑ ชมด ๑ พิมเสน ๑ สร้พอยา ๓๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากย
ทำเปนจุลเอานำดอกไม้เปนกระสายบต แล้วใส่ชั้นสำฤทลนไฟเทียรให้ย
หั่วแล้วทำแห้งไว้เปนอยาล้อมดับหมี่ให้เปนอันตรายในดับได้ ถ้าจะ

แก้ รส่ำ } ลายน้ำกฤษณาเกินถ้าจแก้มูกเลืดลายนน้ำกล้วยตีบเกินถ้าจะ

แก้เสมหลายน้ำมแว้งเกินถ้าจะแก้ร้อนลายนน้ำดอกไม้ทั้งเกินทั้งโซลมถ้า

จแก้ให้ล้อมดับดับผิด

ผู้	}	กิตีลายนน้ำราก	}	ต้มเกินหายดีหนัก ๓ ขะ
ใช้				
ทาน	}	ต่อใส่	}	
ทรง				
การ				

นานหนึ่งท่านให้เอารากมกรูด ๑ รากมนาว ๑ รากมขาม ๑ สร้พอยา ๓ สิ่งนี้เอา

เสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินเสียก่อนแล้วจึงแต่งอยาพอกอกเอากตุกคน ๑ กะ

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๕-๖๖

เกสรบังน้ำทั้งห้า ๑ เกสรสารภี ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกมะลิ ๑ กฤษณา ๑ กระลำพัก ๑ ชะลูด ๑ ขอนดอก ๑ ชะเอมเทศ ๑ น้ำประสานทอง ๑ ผงลาน-
แก่ ๑ กระจูดปูป่า ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ สรรพยา ๓๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุนเอาน้ำดอกไม้เป็นกระสายรด แล้วใส่ชั้นสำริดลงไฟเทียนให้
ทั่วแล้วทำแห้งไว้เป็นยาล้อมตัมมิให้เป็นอันตรายในตัมได้ถ้าจะ

แก้ระส่ำระสายละลายน้ำกฤษณา กิน ถ้าจะแก้มูกเลือดละลายน้ำกล้วยตีบกิน ถ้าจะ
แก้เสมหะละลายน้ำมะแว้งกิน ถ้าจะแก้ร้อนละลายน้ำดอกไม้ทั้งกินทั้งชโลมถ้า
จะแก้ให้ล้อมตัมตัม พิษฝี่ พิษไข้ พิษตาน พิษซาง พิษกาฬ ก็ดีละลายน้ำรากหูกผู้
หมากเม็ย รากมะเฟือง รากต่อไส้ รากฝาง ต้มกินหายตัมนี้ ๓ ข-
นานหนึ่งท่านให้เอารากมะกรูด ๑ รากมะนาว ๑ รากมะขาม ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคตัม ๓ เอา ๑ กินเสียก่อนแล้วจึงแต่งยาพอกอกเอากระดุกคน ๑ กระ-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจรรย์ เล่ม ๒

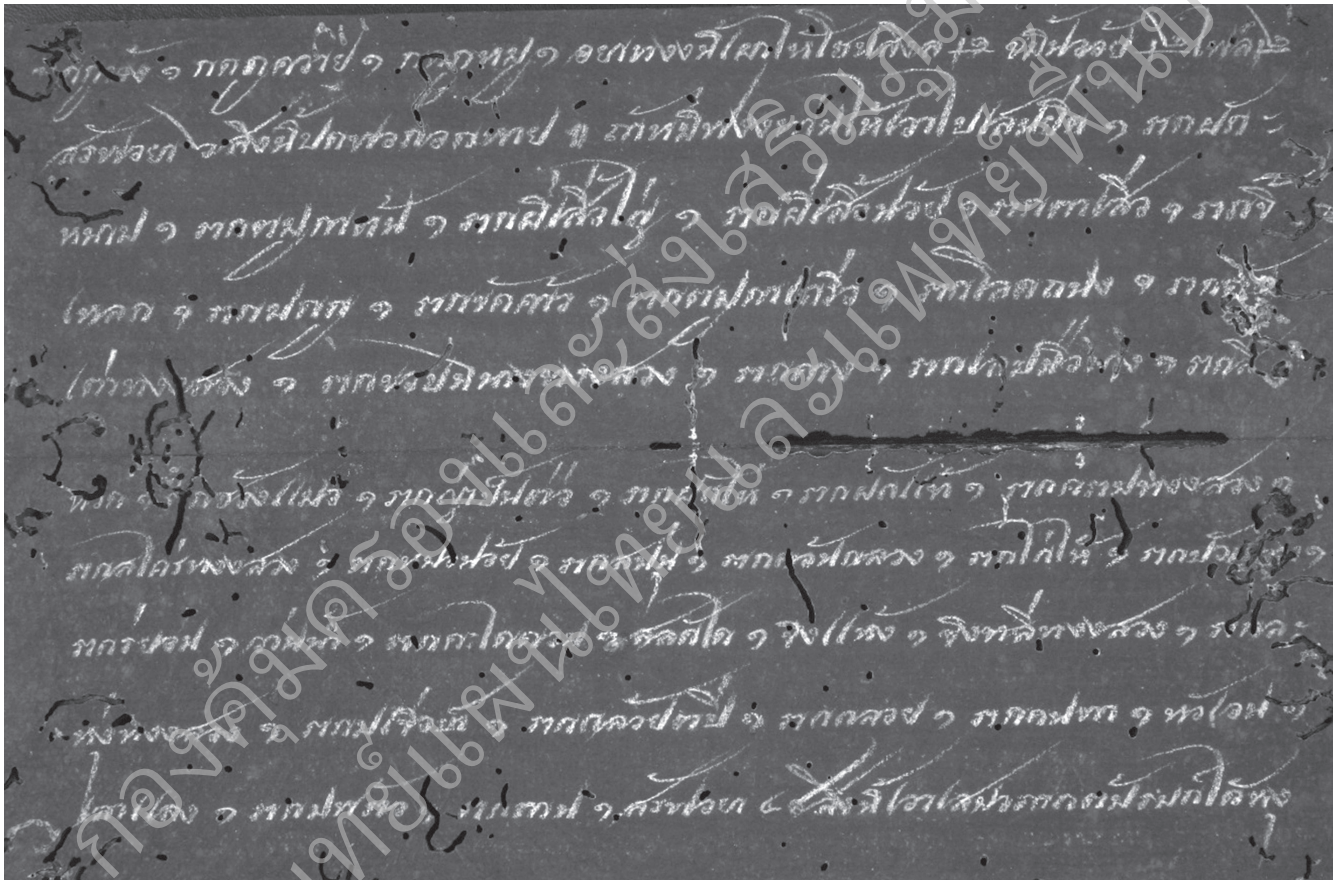
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ดุกข้าง ๑ กดุกควาย ๑ กดุกหมู ๑ ยาทังนี้เฝ้าให้ไซนสิ่งล ๑ ขมื่นอ้อย ๒ ไพล ๒
สร้อยยา ๖ สิ่งนี้บดพอกอกหาย ฯ ถ้าหมีฟังท่านให้เอาใบเสนียด ๑ รากผักกะ
หนาม ๑ รากตุ้มกาดัน ๑ รากผีเสื้อใหญ่ ๑ รากผีเสื้อน้อย ๑ รากตาเสือ ๑ รากขี้
เหล็ก ๑ รากมดุก ๑ รากคัตคั่ว ๑ รากตุ้มกาเครือ ๑ รากโลดถนง ๑ รากตับ
เต่าทั้งสอง ๑ รากขอบนางทั้งสอง ๑ รากเล็บมือนาง ๑ รากสี

หวด ๑ รากซ้องแมว ๑ รากหญ้าป็นต่อ ๑ รากผักไถ่ ๑ รากผักเข้า ๑ รากครามทั้งสอง ๑
รากสโครทั้งสอง ๑ รากหมอน้อย ๑ รากสนุ่น ๑ ค้อนกลอง ๑ รากไก่ให้ ๑ รากบัวหลวง ๑
รากระย้อม ๑ ว่านน้ำ ๑ รากกะเดดอน ๑ สลัดได ๑ ขิงแห้ง ๑ ขิงขาลีทั้งสอง ๑ รากละ
หุ้งทั้งสอง ๑ รากมะเขือป่า ๑ รากกล้วยตีบ ๑ รากกลอย ๑ รากคนทา ๑ หัวเอน ๑
เลาแลง ๑ รากมะพร้าว ๑ รากตาน ๑ สร้อยยา ๔๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มรมก็ได้หุง

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ดุกข้าง ๑ กระจุกควาย ๑ กระจุกหมู ๑ ยาทั้งนี้เฝ้าให้ไซนสิ่งละ ๑ บาท ขมื่นอ้อย ๒ บาท
ไพล ๒ บาท

สร้อยยา ๖ สิ่งนี้บดพอก ออกหาย ฯ ถ้าหมีฟังท่านให้เอาใบเสนียด ๑ รากผักกระ
หนาม ๑ รากตุ้มกาดัน ๑ รากผีเสื้อใหญ่ ๑ รากผีเสื้อน้อย ๑ รากตาเสือ ๑ รากขี้
เหล็ก ๑ รากมะดุก ๑ รากคัตคั่ว ๑ รากตุ้มกาเครือ ๑ รากโลดทะนง ๑ รากตับ
เต่าทั้งสอง ๑ รากขอบนางทั้งสอง ๑ รากเล็บมือนาง ๑ รากสี

หวด ๑ รากซ้องแมว ๑ รากหญ้าป็นต่อ ๑ รากผักไถ่ ๑ รากผักข้าว ๑ รากครามทั้งสอง ๑
รากสโครทั้งสอง ๑ รากหมอน้อย ๑ รากสนุ่น ๑ ค้อนกลอง ๑ รากไก่ให้ ๑ รากบัวหลวง ๑
รากระย้อม ๑ ว่านน้ำ ๑ รากกะเดดอน ๑ สลัดได ๑ ขิงแห้ง ๑ ขิงขาลีทั้งสอง ๑ รากละ
หุ้งทั้งสอง ๑ รากมะเขือป่า ๑ รากกล้วยตีบ ๑ รากกลอย ๑ รากคนทา ๑ หัวเอน ๑
เลาแห้ง ๑ รากมะพร้าว ๑ รากตาล ๑ สร้อยยา ๔๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มรมก็ได้หุง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

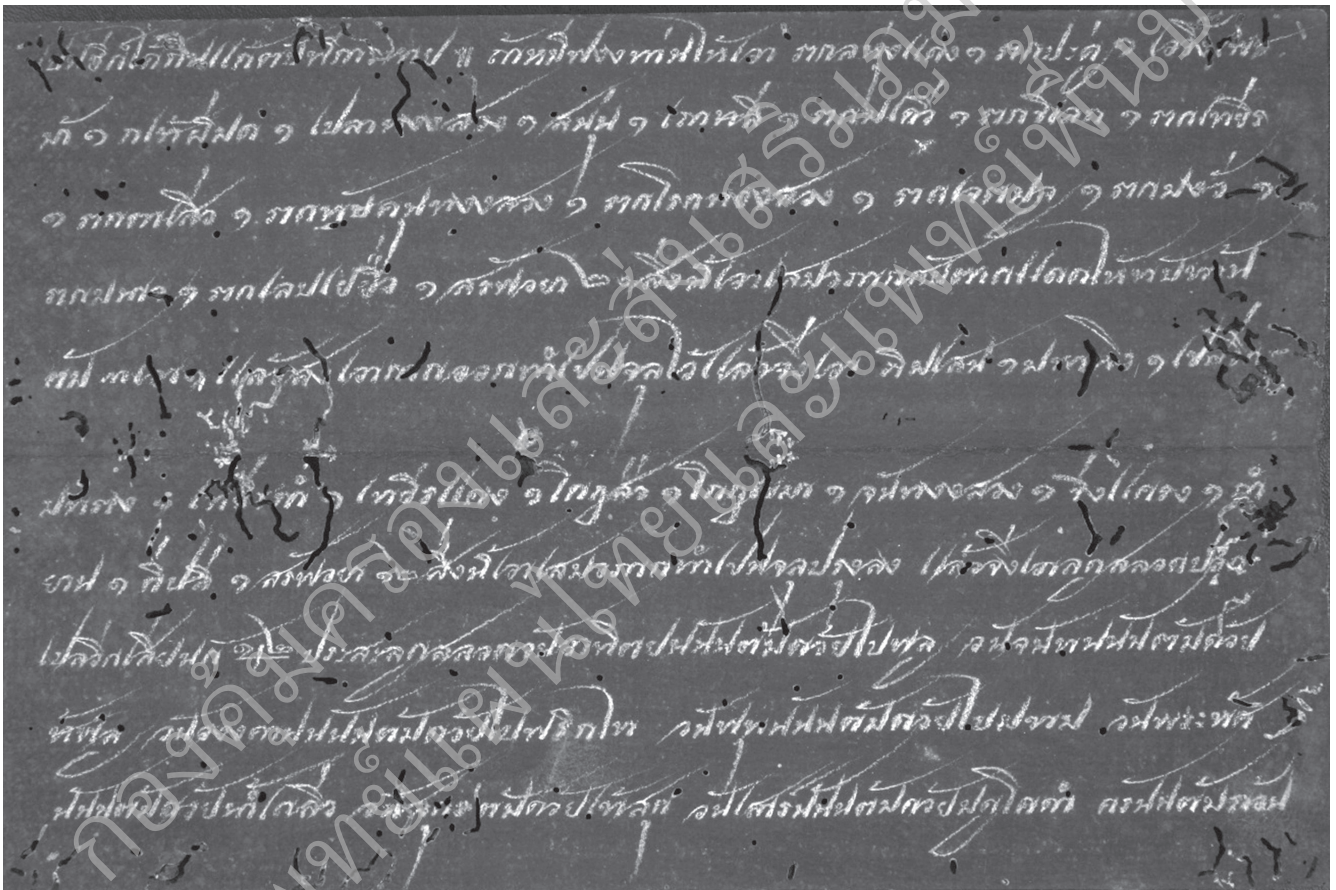
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๙-๗๐

เป็นชีกี้ได้กินแก้ดับพิการหาย ฯ ถ้าหมีฟงท่านให้ เอารากหลุ่งแดง ๑ รากปะตู ๑ เอื้องเพช
ม้า ๑ กเข้าฝีมด ๑ เปลาทงสอง ๑ สนุ่น ๑ ถาชาลี ๑ รากมเดื่อ ๑ รากซีเล็ก ๑ ราก
เทียร์ ๑ รากตาเสือ ๑ รากห้ชคูนทั้งสอง ๑ รากโรตทงสอง ๑ รากเจตมูล ๑ รากมจ้ว ๑
รากมนาว ๑ รากเลบเยยิว ๑ สร้พอยา ๒๑ สิ่งเอาเสมอภาคลับตากแดดให้ทับข้วน
ต้ม ๓ เอา ๑ แล้วสงเอากากออกทำเปนจูลไว้แล้วจึงเอาภิมเสน ๑ มหาหิง ๑ เปลือก

มทราง ๑ เทียร์ดำ ๑ เทียร์แดง ๑ โกฎสู ๑ โกฎเขมา ๑ จันทงสอง ๑ ชิงแครง ๑ กำ
ยาน ๑ ดีป्ली ๑ สร้พอยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลปรุงลง แล้วจึงเอาลูกสลอดปอก
เปลือกเสียนัก ๑-๒ ประสะลูกสลอดวันอาทิตย์นั้นต้มด้วยใบพลู วันจันทร์นั้นต้มด้วย
ข้าวปลู วันองคานนั้นต้มด้วยใบพริกไท วันพุธนั้นต้มด้วยใบมะขาม วันพระห้ศ
นั้นต้มด้วยน้ำเกลือ วันศุกร์ต้มด้วยข้าวสุก วันเสาร์นั้นต้มด้วยมูลโคดำ ครั้นต้มถ้วน

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๙-๗๐

เป็นชีกี้ได้กินแก้ดับพิการหาย ฯ ถ้าหมีฟงท่านให้เอา รากหลุ่งแดง ๑ รากปะตู ๑ เอื้องเพชร
ม้า ๑ กระเข้าฝีมด ๑ เปลาทงสอง ๑ สนุ่น ๑ ถาชาลี ๑ รากมะเดื่อ ๑ รากซีเหล็ก ๑ ราก
เทียน ๑ รากตาเสือ ๑ รากห้ชคูนทั้งสอง ๑ รากโลดทั้ง ๑ รากเจตมูล ๑ รากมะจ้ว ๑
รากมะนาว ๑ รากเลียบเยยิว ๑ สรรพยา ๒๑ สิ่งเอาเสมอภาคลับตากแดดให้ทับข้วน
ต้ม ๓ เอา ๑ แล้วสงเอากากออกทำเปนจูลไว้แล้วจึงเอา พิมเสน ๑ มหาหิงค์ ๑ เปลือก-

มะขาง ๑ เทียนดำ ๑ เทียนแดง ๑ โกฎสู ๑ โกฎเขมา ๑ จันท์ทั้งสอง ๑ ชิงแครง ๑ กำ
ยาน ๑ ดีป्ली ๑ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลปรุงลง แล้วจึงเอาลูกสลอดปลอก
เปลือกเสียนัก ๑ ตำลึง ๒ บาท ประสะลูกสลอดวันอาทิตย์นั้นต้มด้วยใบพลู วันจันทร์นั้น
ต้มด้วยข้าวปลู วันอังคารนั้นต้มด้วยใบพริกไทย วันพุธนั้นต้มด้วยใบมะขาม วันพฤหัส
นั้นต้มด้วยน้ำเกลือ วันศุกร์ต้มด้วยข้าวสุก วันเสาร์นั้นต้มด้วยมูลโคดำ ครั้นต้มถ้วน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

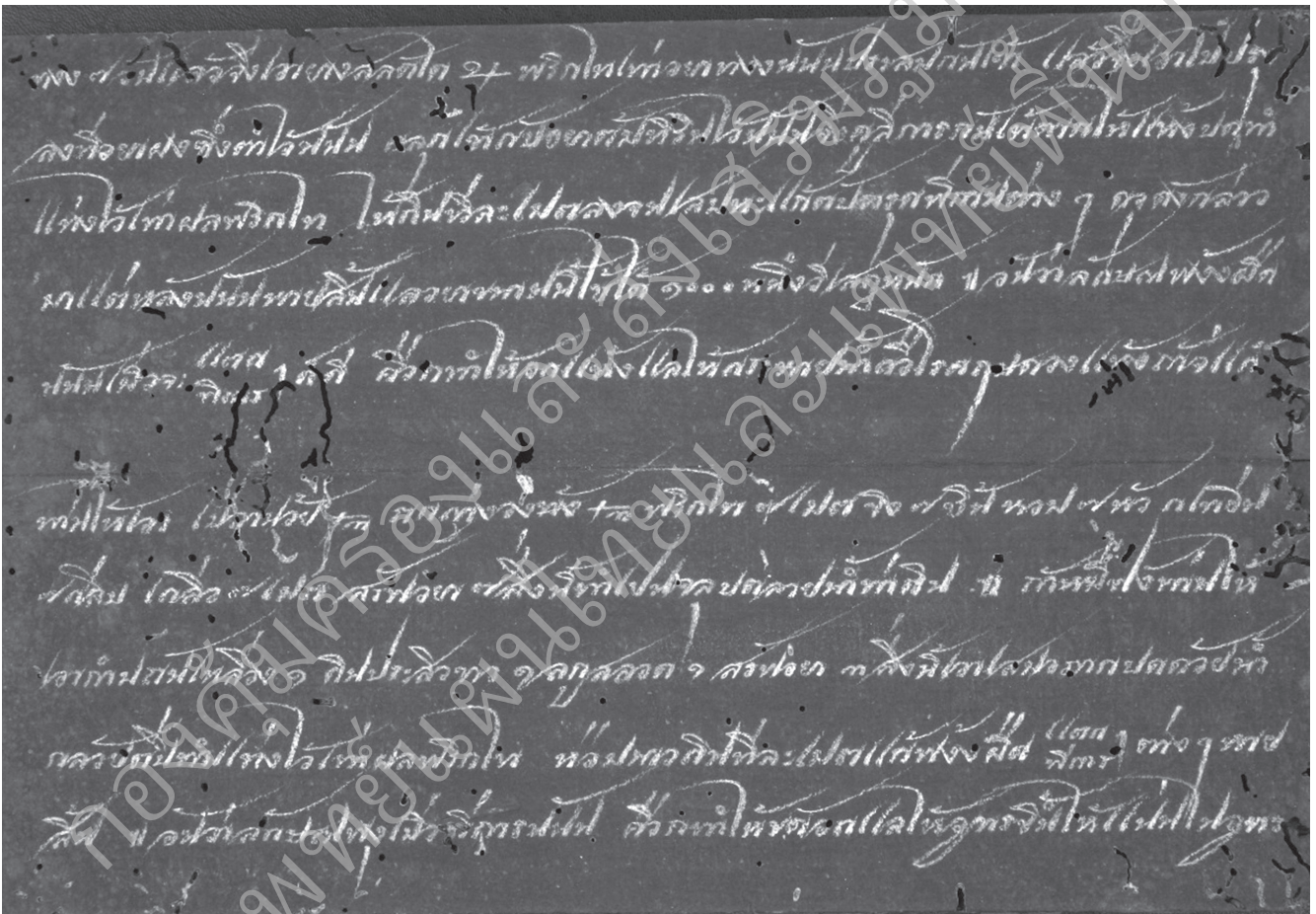
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ทงง ๗ วันแล้วจึงเอายางสลัดได ๑+ พริกไทเท่าอย่าทงงนั้นนประสมกันเข้าแล้วจึงเอาไปปรุงลงที่อย่าผงซึ่งตำไวนั้นน คลุกให้เข้ากับยาต้มที่รินไวนั้นนจึงคูลีการกันเข้าตากให้แห้งบดทำแท่งไว้เท่าผลพริกไท ให้กินทีละเม็ดลงจนเสมหะแก้ดับทรดพิการต่าง ๆ ดุจดั่งกล่าวมาแต่หลังนั้นนหายสิ้นแลอย่าขนานนี้ใช้ได้ ๑๐๐๐ หนึ่งวิเสฏหนัก ๆ อันว่าลักษณะพังผืดนั้นนเมื่อจะ ^{แตก} } ก็ดี คือทำให้หอกแห้งแลให้กระหายน้ำคือโรคฤษดวงแห่งถ้าจแก้

ท่านให้เอาเปล่าน้อย ๓ รากญ่างวงข้าง ๓ พริกไท ๗ เมต ชิง ๗ ขึ้นหอม ๗ หัว กเทียม ๗ กลีบ เกลือ ๗ เมต สรรพยา ๗ สิ่งนี้ทำเป็นจวบดลายน้ำทำกิน ๆ ถ้ามีฟงท่านให้เอากำมะถันเหลือง ๑ ดินประสีขาว ๑ ลูกสลอด ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดด้วยน้ำกล้วยตีบทำแท่งไว้เท่าผลพริกไท ห่อมะนาวกินทีละเม็ดแก้พังผืด ^{แตก} } ต่าง ๆ หาย

สิ้น ๆ อันว่าลักษณะพุงเมื่อพิการนั้นน คือทำให้ขัด ออกแลให้อุทรขึ้นให้แน่นในอุทร

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ทัง ๗ วันแล้วจึงเอายางสลัดได ๑ ตำลึงพริกไทยเท่ายาทั้งนั้นนประสมกันเข้า แล้วจึงเอาไปปรุงลงที่อย่าผงซึ่งตำไวนั้นน คลุกให้เข้ากับยาต้มที่รินไวนั้นนจึงคูลีการกันเข้าตากให้แห้งบดทำแท่งไว้เท่าผลพริกไทย ให้กินทีละเม็ดลงจนเสมหะแก้ดับทรดพิการต่าง ๆ ดุจดั่งกล่าวมาแต่หลังนั้นนหายสิ้นแลอย่าขนานนี้ใช้ได้ ๑๐๐๐ หนึ่งวิเศษหนัก ๆ อันว่าลักษณะพังผืดนั้นนเมื่อจะแตกจะพิการก็ดี คือกระทำให้ออกแห้งแลให้กระหายน้ำคือโรคฤษดวงแห่งถ้าจะแก้

ท่านให้เอาเปล่าน้อย ๓ สลึง รากหญ่างวงข้าง ๓ สลึง พริกไทย ๗ เม็ด ชิง ๗ ขึ้น หอม ๗ หัว กระเทียม ๗ กลีบ เกลือ ๗ เม็ด สรรพยา ๗ สิ่งนี้ทำเป็นจวบดลายน้ำทำกิน ๆ ถ้ามีฟงท่านให้เอากำมะถันเหลือง ๑ ดินประสีขาว ๑ ลูกสลอด ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดด้วยน้ำกล้วยตีบทำแท่งไว้เท่าผลพริกไทย ห่อมะนาวกินทีละเม็ดแก้พังผืดแตก พังผืดพิการต่าง ๆ หายสิ้น ๆ อันว่าลักษณะพุงเมื่อพิการนั้นน คือกระทำให้อุดออกแลให้อุทรขึ้นให้แน่นในอุทร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

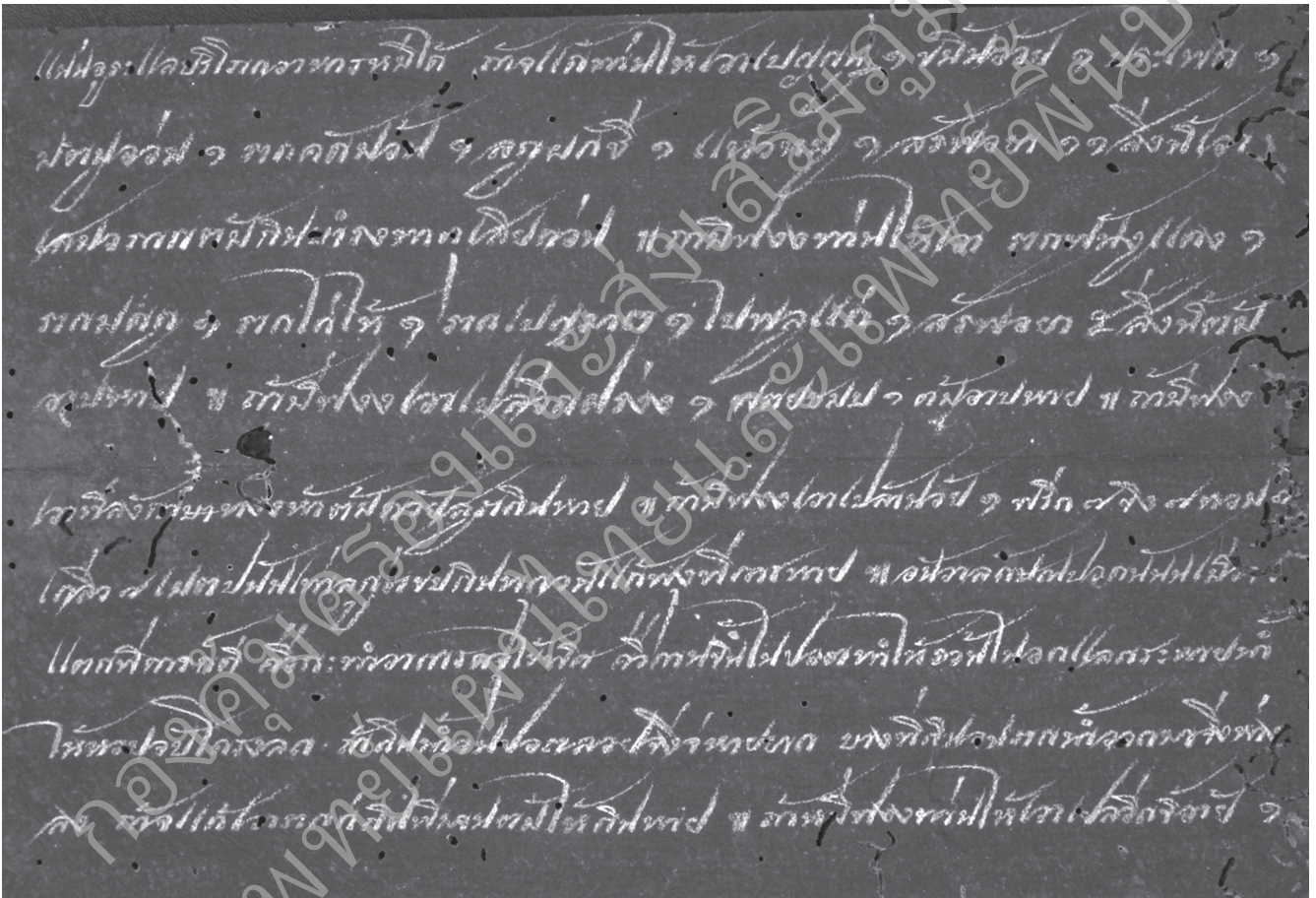
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๓-๗๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๓-๗๔

แน่นอระแลบริโภคอาหารหมีได้ ถ้าจแก้ท่านให้เอาเบญจกุน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ บระเพต ๑ มตุมอ่อน ๑ รากคัตม่อน ๑ ลูกผักชี ๑ หัวหมู ๑ สรพอยา ๑๑ สิ่งนี้เอา เสมอภาคต้มกินบำรุงธาตุเสียก่อน ฯ ถ้ามีฟงรากพันงูแดง ๑ รากมดุก ๑ รากไก่อให้ ๑ รากเบญจมาต ๑ ใบพลูแก่ ๑ สรพอยา ๕ สิ่งนี้ต้ม อาบหาย ฯ ถ้ามีฟงเอาเปลือกรฝรั่ง ๑ พรายชมพู ๑ ต้มอาบหาย ฯ ถ้าหมีฟง

เอาพิลังกาษาหง้าต้มด้วยสุรากินหาย ฯ ถ้ามีฟงเอาเปล้าน้อย ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ เกลือ ๗ เมต ปั่นเท่าลูกต่อขบกินทุกวันแก้ฟงพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะปอดนั้นเมื่อจแตกพิการก็ดี คือกระทำอาการดุจไข้พิษ คือกาขึ้นในปอดทำให้ร้อนในอกแลกระหายน้ำให้หอบจับโครงลด ถ้ากินน้ำจนปอดลอยจึงจะหายยาก บางทีกินจนรากน้ำออกมาจึงห่างลง ถ้าจแก้เอารากกระถินพืมาต้มให้กินหาย ฯ ถ้าหมีฟงท่านให้เอาเปลือกรขี้ไต้ ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๓-๗๔

แน่นอระแลบริโภคอาหารหมีได้ ถ้าจแก้ท่านให้เอาเบญจกุก ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ บระเพ็ด ๑ มะตุมอ่อน ๑ รากคัตม่อน ๑ ลูกผักชี ๑ หัวหมู ๑ สรพอยา ๑๑ สิ่งนี้เอา เสมอภาคต้มกินบำรุงธาตุเสียก่อน ฯ ถ้ามีฟงรากพันงูแดง ๑ รากมะดุก ๑ รากไก่อให้ ๑ รากเบญจมาต ๑ ใบพลูแก่ ๑ สรพอยา ๕ สิ่งนี้ต้ม อาบหาย ฯ ถ้ามีฟงเอาเปลือกรฝรั่ง ๑ พรายชมพู ๑ ต้มอาบหาย ฯ ถ้ามีฟง

เอาพิลังกาษาหง้าต้มด้วยสุรากินหาย ฯ ถ้ามีฟงเอาเปล้าน้อย ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ เกลือ ๗ เม็ดป่นเท่าลูกต่อขบกินทุกวันแก้ฟงพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะปอดนั้นเมื่อจแตกพิการก็ดี คือกระทำอาการดุจไข้พิษ คือกาขึ้นในปอดทำให้ร้อนในอกแลกระหายน้ำให้หอบจับโครงลด ถ้ากินน้ำจนปอดลอยจึงจะหายยาก บางทีกินจนรากน้ำออกมาจึงห่างลง ถ้าจแก้เอารากกระถินพืมาต้มให้กินหาย ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอาเปลือกรขี้ไต้ ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

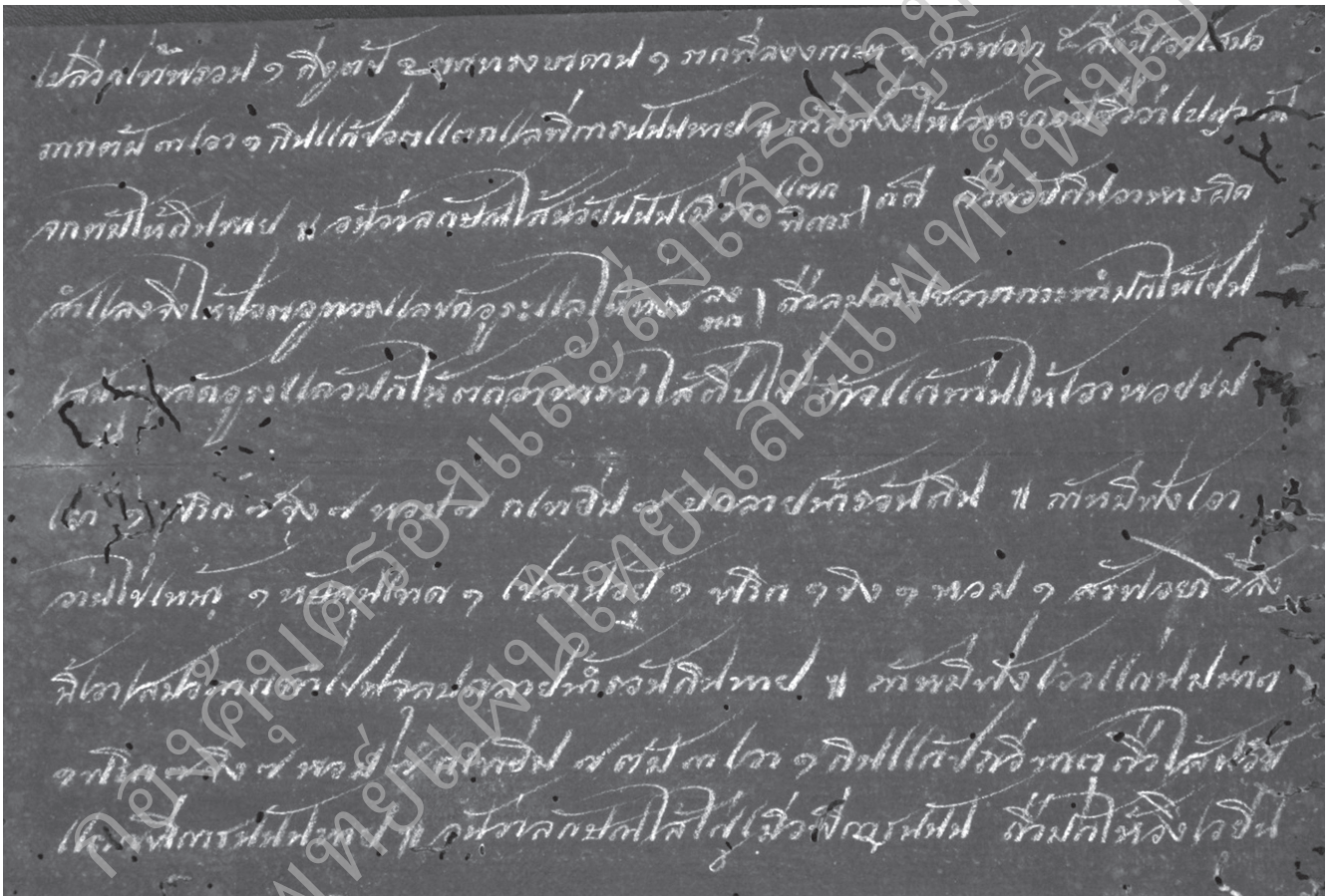
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๕-๗๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๕-๗๖

เปลือกเขาพรวน ๑ ดิงตัน ๑ รากทรงบาดาน ๑ รากพิลังกาษา ๑ สรพอยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปอดแตกแลพิการนั้นนหาย ฯ ถ้ามีฟังให้เอายาอันชื่อว่าเบญจบันจกต้มให้กินหาย ฯ อันว่าลักษณะไส้สั้นอันนั้นเมื่อจะ ^{แตก} _{พิการ} ก็ดีคือด้วยกินอาหารผิดสำแดงจึงให้ปวดอุทธรแลขัดอุระแลให้ทั้ง ^{ถึง} _{รอก} คือลมกัมขวาตะกระทำมักให้เป็นเสมหะกัลดอุระแล้วมักให้ตัดอาหารว่าไส้ตีไปถ้าจะแก้ท่านให้เอาหอยขม

เผา ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ กเทียม ๗ บดลายน้ำร้อนกิน ฯ ถ้ามีฟังเอาร่วนไข่ม้วน ๑ หัสคุณเทศ ๑ เปล้าน้อย ๑ พริก ๑ ชิง ๑ หอม ๑ สรพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจลบลายน้ำร้อนกินหาย ฯ ถ้ามีฟังเอาแก่นมะหาด ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ กเทียม ๗ ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวิธาตุคือไส้สั้นแตกพิการนั้นนหาย ฯ อันว่าลักษณะไส้ใหญ่เมื่อพิการนั้น คือมักให้วิ่งเวียน

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๕-๗๖

เปลือกเขาพรวน ๑ ดิงตัน ๑ รากทรงบาดาน ๑ รากพิลังกาษา ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปอดแตกแลพิการนั้นนหาย ฯ ถ้ามีฟังให้เอายาอันชื่อว่าเบญจบัญญัติต้มให้กินหาย ฯ อันว่าลักษณะไส้สั้นอันนั้นเมื่อจะแตกจะพิการก็ดีคือด้วยกินอาหารผิดสำแดงจึงให้ปวดอุทธรแลขัดอุระและให้ทั้งลงทั้งรากคือลมกัมขวาตะกระทำมักให้เป็นเสมหะกัลดอุระแล้วมักให้ตัดอาหารว่าไส้ตีไปถ้าจะแก้ท่านให้เอาหอยขม

เผา ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ กระเทียม ๗ บดลายน้ำร้อนกิน ฯ ถ้ามีฟังเอาร่วนไข่ม้วน ๑ หัสคุณเทศ ๑ เปล้าน้อย ๑ พริก ๑ ชิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจลบลายน้ำร้อนกินหาย ฯ ถ้ามีฟังเอาแก่นมะหาด ๑ พริก ๗ ชิง ๗ หอม ๗ กระเทียม ๗ ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวิธาตุคือไส้สั้นแตกพิการนั้นนหาย ฯ อันว่าลักษณะไส้ใหญ่เมื่อพิการนั้น คือมักให้วิ่งเวียน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

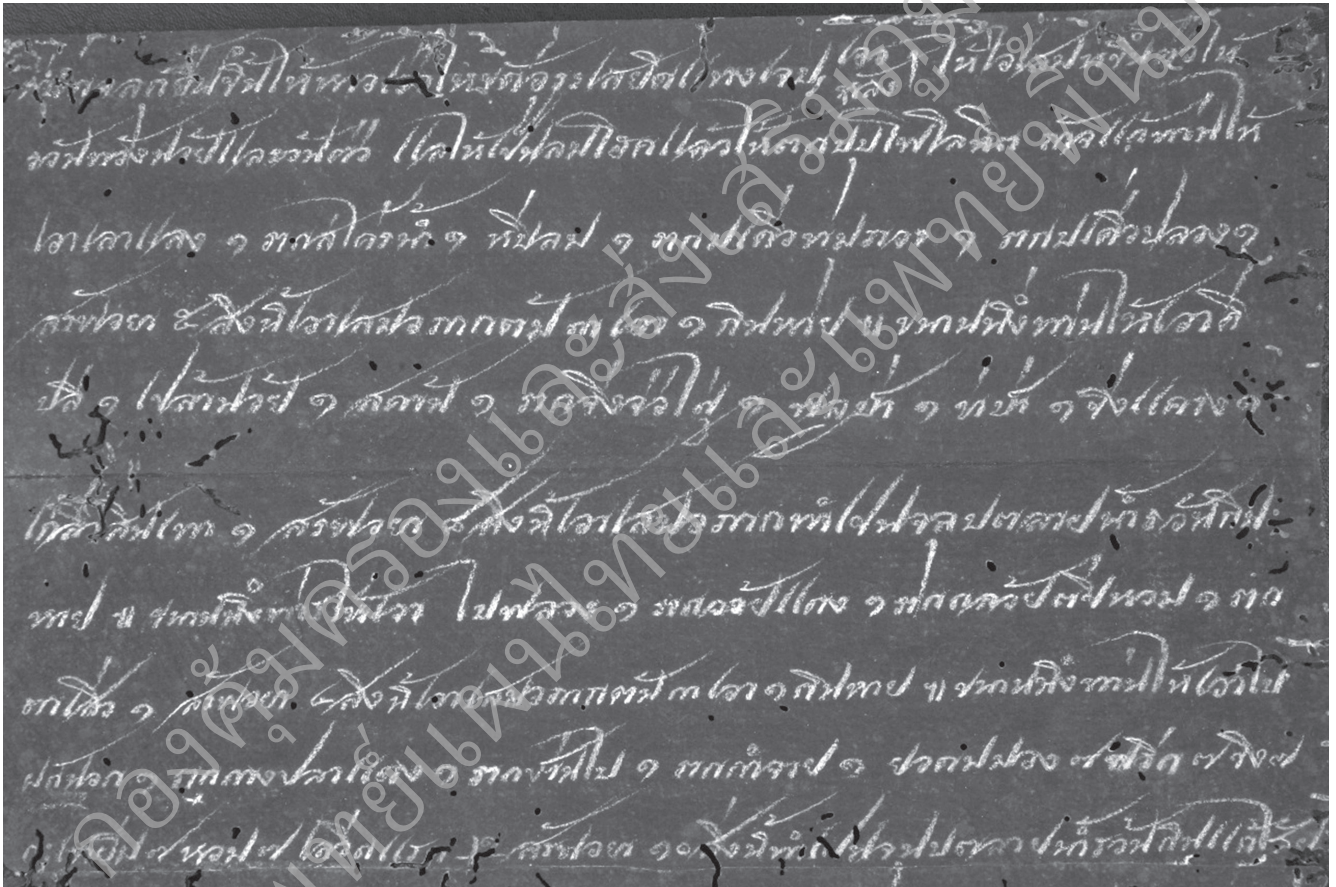
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๗-๗๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๗-๗๘

นำตากลุกยื่นขึ้นให้หาวเรือให้ขัดอูระเสียดแทงเจ็บ ^{เอว}หลัง } ให้ไอเสมหะขึ้นคอให้
ร้อนท้องน้อยแลทันคอ แลให้เป็นลมโหวกแลให้ตกบุพโพโลหิต ถ้าจะแก้ท่านให้
เอาเลาแลง ๑ รากสัครี่น้ำ ๑ หีบลม ๑ รากมเดือทุมภอร ๑ รากมเดือปลอง ๑
สร้อยยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาตี
ป्ली ๑ เปล้าน้อย ๑ สค่าน ๑ รากจิงจ้อใหญ่ ๑ พลุป่า ๑ ข่าป่า ๑ ขิงแครง ๑

เกลือสินเทา ๑ สร้อยยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุนบตลายน้ำร้อนกิน
หาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบพลวง ๑ รากอ้อยแดง ๑ รากกล้วยตีบหอม ๑ ราก
ตาเสือ ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบ
ผักหนอก ๑ รากกางปลาแดง ๑ รากปานใบ ๑ รากกำจาย ๑ ยอดมะม่วง ๗ พริก ๗ ขิง ๗
กระเทียม ๗ หอม เลือดแรด ๑ สร้อยยา ๑๐ สิ่งนี้ทำเป็นจุนบตลายน้ำร้อนกินแก้ไส้

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๗-๗๘

หน้าตากลุกยื่นขึ้นให้หาวเรือให้ขัดอูระเสียดแทงเจ็บเอว เจ็บหลังให้ไอเสมหะขึ้นคอให้
ร้อนท้องน้อยแลทันคอ แลให้เป็นลมโหวกแลให้ตกบุพโพโลหิต ถ้าจะแก้ท่านให้
เอาเลาแล้ง ๑ รากสะครี่น้ำ ๑ หีบลม ๑ รากมะเดือทุมพร ๑ รากมะเดือปล้อง ๑
สร้อยยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาตี-
ป्ली ๑ เปล้าน้อย ๑ สะค่าน ๑ รากจิงจ้อใหญ่ ๑ พลุป่า ๑ ข่าป่า ๑ ขิงแครง ๑

เกลือสินเธาว์ ๑ สร้อยยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุนบตลายน้ำร้อนกิน
หาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบพลวง ๑ รากอ้อยแดง ๑ รากกล้วยตีบหอม ๑ ราก
ตาเสือ ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบ
ผักหนอก ๑ รากกางปลาแดง ๑ รากปานใบ ๑ รากกำจาย ๑ ยอดมะม่วง ๗ พริก ๗ ขิง ๗
กระเทียม ๗ หอม ๗ เลือดแรด ๑ บาท สร้อยยา ๑๐ สิ่งนี้ทำเป็นจุนบตลายน้ำร้อนกินแก้ไส้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

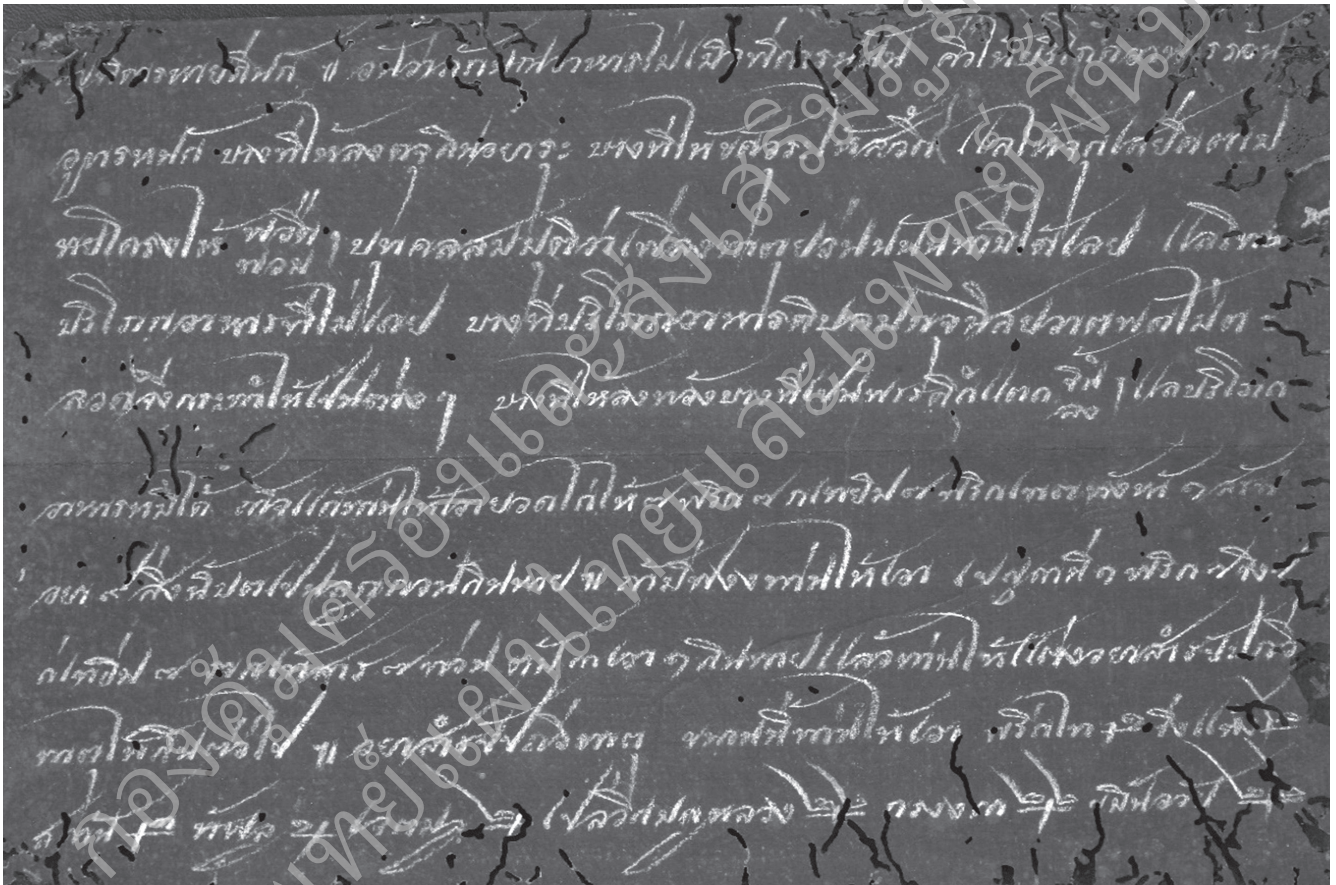
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ใหญ่พิการหายตีนัก ฯ อันว่าลักษณะอาหารไม่เมื่อพิการนั้นน คือให้บริโภคนอาหารร้อน อุทรหนักบางทีให้ลงดุจกินยารุ บางทีให้ขัดอูระให้สออีก แลให้จุกเสียดตาม ชายโครงให้ ^{พืด} } บุคคลสมมุติว่าเพลิงทาดุ่ยอนนั้นนหามีได้เลย แลโทษ _{พอม} บริโภคนอาหารที่ไม่เคย บางทีบริโภคนอาหารดิบลมดุจฉิยวาทะพัดไม่ตะ ลอดจึงกระทำให้เป็นต่าง ๆ บางทีให้ลงท้องบางทีเป็นพรรตีกแตก ^{ขึ้น} } แลบริโภคน

อาหารหมีได้ ถ้าแก้ท่านให้เอายอดไก่ให้ ๗ พริก ๗ กะเทียม ๗ พริกเทศทั้งห้า ๑ สรรพ ยา ๙ สิ่งนี้บดเป็นลูกกอนกินหาย ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอาเบญจกานี ๑ พริก ๗ ชิง ๗ กะเทียม ๗ รากเข้าสาร ๗ ท่อนต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแล้วท่านให้แต่งยาสำหรับปลิวี ทาตุให้กินต่อไป ฯ ยาสำหรับปลิวีทาตุขนานนี้ ท่านให้เอาพริกไท ๑ ชิงแห้ง ๑ สค้าน ๓ ข้าพลุ ๑ เจตมูล ๒ เปลือกมูกหลวง ๒๒ กรงกกา ๒๒ ขมิ้นอ้อย ๒๒

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ใหญ่พิการหายตีนัก ฯ อันว่าลักษณะอาหารใหม่ เมื่อพิการนั้นน คือให้บริโภคนอาหารร้อน อุทรหนักบางทีให้ลงดุจกินยารุ บางทีให้ขัดอูระให้สออีกแลให้จุกเสียดตาม ชายโครงให้พะอืดพะอม บุคคลสมมุติว่าเพลิงธาตุดุ่ยอนนั้นนหามีได้เลย แลโทษ บริโภคนอาหารที่ไม่เคย บางทีบริโภคนอาหารดิบลมดุจฉิยวาทะพัดไม่ตะ – ลอดจึงกระทำให้เป็นต่าง ๆ บางทีให้ลงท้องบางทีเป็นพรรตีกแตก ^{ขึ้น} แลบริโภคน

อาหารหมีได้ถ้าจะแก้ท่านให้เอายอดไก่ให้ ๗ พริก ๗ กระเทียม ๗ พริกเทศทั้งห้า ๑ สรรพ ยา ๙ สิ่งนี้บดเป็นลูกกลอนกินหาย ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอาเบญจกานี ๑ พริก ๑ ชิง ๗ กระเทียม ๗ รากข้าวสาร ๗ ท่อนต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแล้ว ท่านให้แต่งยาสำหรับปลิวี ธาตุให้กินต่อไป ฯ ยาสำหรับปลิวีธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอาพริกไทย ๑ บาท ชิงแห้ง ๑ บาท สค้าน ๓ บาท ข้าพลุ ๑ ตำลึง เจตมูล ๒ ตำลึง เปลือกมูกหลวง ๒ ตำลึง ๒ บาท กรงกกา ๒ ตำลึง ๒ บาท ขมิ้นอ้อย ๒ ตำลึง ๒ บาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

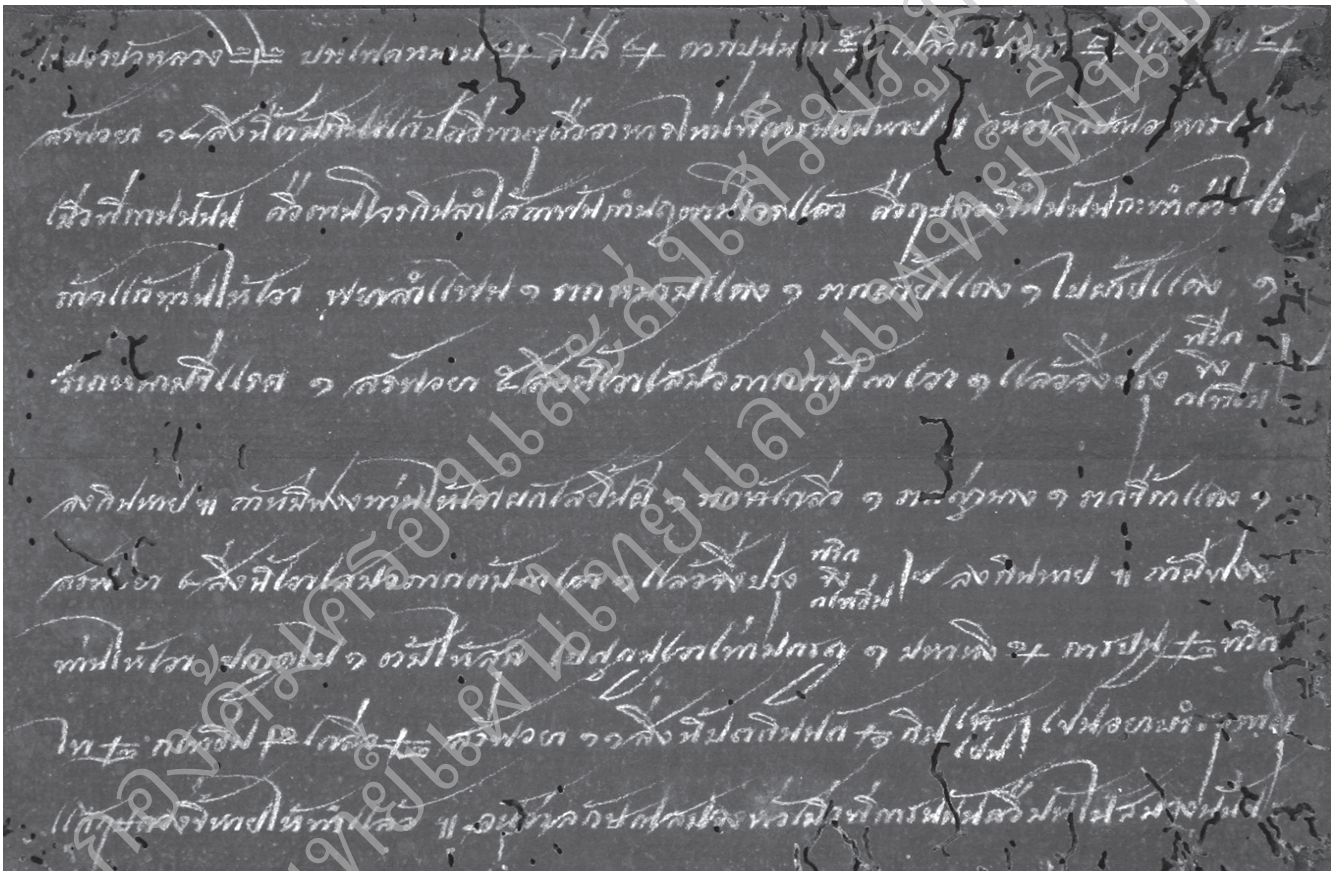
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๑-๘๒

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๑-๘๒

เกษรบัวหลวง ๒ ตำลึง ๒ บาท บอระเพ็ดหนาม ๒ ตำลึง ตีป्ली ๔ ตำลึง ดอกบุนนาค ๕
ตำลึง เปลือกไข่เน่า ๔ ตำลึง หัวหมู ๕ ตำลึง

สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ต้มกินแก้ปถวีธาตุคืออาหารใหม่พิการนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณะ
อาหารเก่าเมื่อพิการนั้น

คือตานโจรกินล่ำไส้ถ้าพันกำหนดตานโจรแล้ว คือริดสีดวงขึ้นนั้นกระทำต่อไปถ้าจะแก้ท่าน
ให้เอา พญาลำแพน ๑ รากหนานแดง ๑ รากฝ้ายแดง ๑ ใบฝ้ายแดง ๑
รากหนามขี้แรด ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึงปรุงพริก ๗
ขิง ๗ กระเทียม ๗

ลงกินหาย ฯ ถ้ามีฟุ้งท่านให้เอาผักเสี้ยนผี ๑ รากข้าเกลือ ๑ รากหญ้านาง ๑
รากขี้กาแดง ๑

สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึงปรุงพริก ๗ ขิง ๗ กระเทียม ๗
กินหาย ฯ ถ้ามีฟุ้ง

ท่านให้เอามะกรูดใบ ๑ ต้มให้สุกเบญจกุลเอาเท่ามะกรูด ๑ มหาหิงค์ ๑ ตำลึง
การบูร ๒ บาท พริก-

ไทย ๒ บาท กระเทียม ๑ เกลือ ๒ สลึง สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้บดกินหนัก ๑ สลึง
กินเข้ากินเย็นเป็นยาบำรุงธาตุ

แก้ริดสีดวงขี้หายให้ทำแล้ว ฯ อันว่าลักษณะสมองหัวเมื่อพิการนั้นคือมันในสมองนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

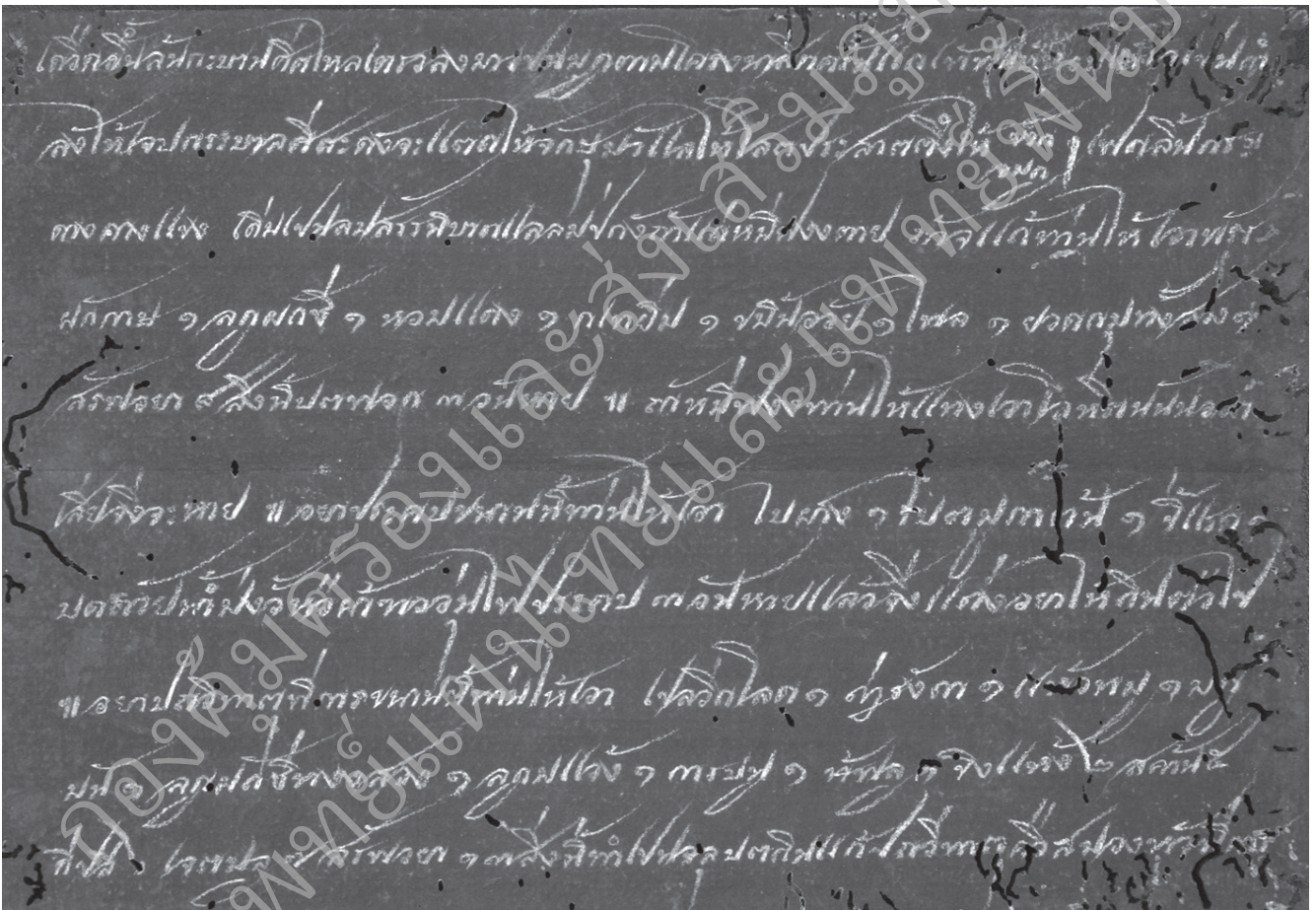
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๓-๘๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๓-๘๔

เดือดขึ้นล้นกะบานศิษไหลเตรวลงมาเปนมูกตามโครงนาสิกครันแกเข้าทำให้หอบไอเปนกำ
ล้งเจบกระบานศิษะดังจะแตกให้จักขุมัวแลให้โสตประสาตตั้งให้ปาก^{ปาก}เปิดลิ้นกระ
ดางคางแขง เดิมเปนลมสันนิบาตแลลมปะก้งถ้าแก้มิฟังตาย ถ้าจะแก้ท่านให้เอาพริ้ว
ผักกาษ ๑ ลูกผักชี ๑ หอมแดง ๑ กะเทียม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ไพล ๑ ยอดกุมทั้งสอง ๑
สร้อยยา ๘ สิ่งนี้บดพอก ๓ วันหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้แทงเอาโลหิตนั้นนออก

เสียจึงจะหาย ฯ อยาประคบขนานนี้ท่านให้เอาใบฝาง ๑ ใบตุ้มกาดัน ๑ ขี้แรด ๑
บดด้วยน้ำมะงั่ว ห่อผ้าขาวอุ่นไฟประคบ ๓ วันหายแล้วจึงแต่งยาให้กินต่อไป
ฯ อยาปลิวธาตูปิการขนานนี้ท่านให้เอา เปลือกโกลด ๑ ญำรังกา ๑ หัวหมู ๑ มูก
มัน ๑ ลูกผักชีทั้งสอง ๑ ลูกมะแว้ง ๑ การบูร ๑ ซ้ำพลู ชิงแห้ง ๒ สัก้าน ๕
ตีปลี ๖ เจตมูล ๗ สร้อยยา ๑๓ สิ่งนี้ทำเปนจลบตกินแก้ปลิวธาตคือสมองหัวพิการ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๓-๘๔

เดือดขึ้นล้นกะบานศิษะไหลเตรวลงมาเปนมูกตามโครงนาสิกครันแกเข้าทำให้หอบไอเป็นกำ
ล้งเจบกะบานศิษะดังจะแตกให้จักขุมัวแลให้โสตประสาตตั้งให้ปาก^{ปาก}เปิดลิ้นกระ
ดางคางแขง เดิมเป็นลมสันนิบาตแลลมปะก้งถ้าแก้มิฟังตาย ถ้าจะแก้ท่านให้เอาพริ้ว
ผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอมแดง ๑ กระเทียม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ไพล ๑ ยอดกุมทั้งสอง ๑
สร้อยยา ๘ สิ่งนี้บดพอก ๓ วันหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้แทงเอาโลหิตนั้นนออก

เสียจึงจะหาย ฯ ยาประคบขนานนี้ท่านให้เอาใบฝาง ๑ ใบตุ้มกาดัน ๑ ขี้แรด ๑
บดด้วยน้ำมะงั่ว ห่อผ้าขาวอุ่นไฟประคบ ๓ วันหายแล้วจึงแต่งยาให้กินต่อไป
ฯ ยาปลิวธาตูปิการขนานนี้ท่านให้เอา เปลือกโกลด ๑ ญำรังกา ๑ หัวหมู ๑ มูก
มัน ๑ ลูกผักชีทั้งสอง ๑ ลูกมะแว้ง ๑ การบูร ๑ ซ้ำพลู ๑ ชิงแห้ง ๒ สะค้ำน ๕
ตีปลี ๖ เจตมูล ๗ สร้อยยา ๑๓ สิ่งนี้ทำเป็นจลนบตกินแก้ปลิวธาตคือสมองหัวพิการ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

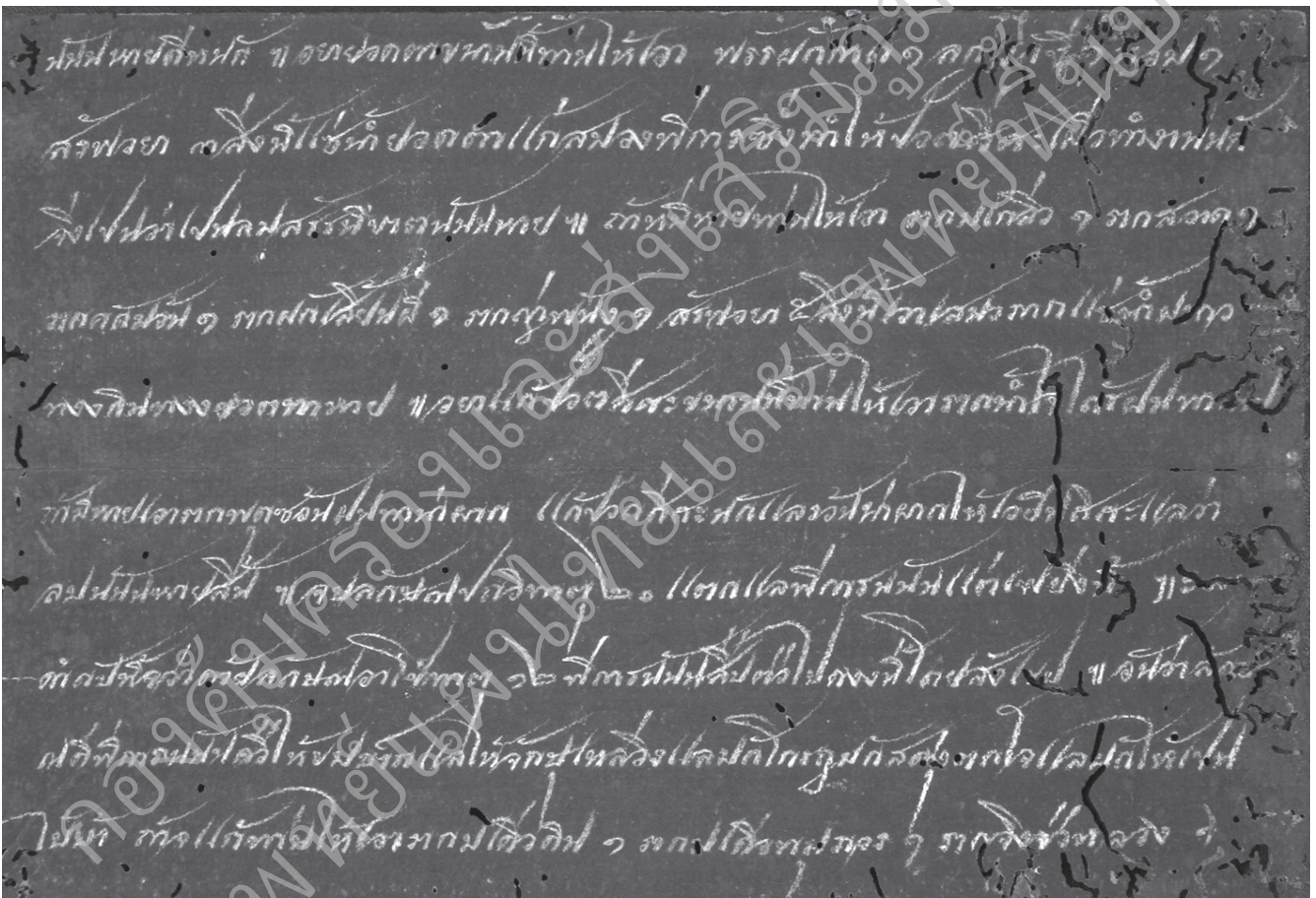
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๕-๘๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๕-๘๖

นันทนหายตีนัก ๓ อยายอดตาขนานนี้ท่านให้เอา พันธ์ผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอม ๑
สร้อยพวย ๓ สิ่งนี้แช่น้ำยอดตาแก้สมองพิการซึ่งทำให้ปวดศีรษะ เมื่อทำงานหนัก
จึงเป็นว่าเป็นลมสรณิบาทนันทนหาย ๓ ถ้ามีหายท่านให้เอา รากมะเกลือ ๑ รากสลอด ๑
รากคัตม่อน ๑ รากผักเสี้ยนผี ๑ รากหญ้าพันธุ์ ๑ สร้อยพวย ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคแช่น้ำ
มนาวทางกินทงทาทาย ๓ อยาแก้ปวดศีรษะขนานนี้ท่านให้เอารากน้ำใจใคร่ฝนทาทาย

ถ้ามีหายเอารากพุทซ้อนฝนทาทาน้ำผาก แก้ปวดศีรษะหนักแล้วร้อนหน้าผากให้เวียนศีรษะแล้ว
ลมนันทนหายสิ้น ๓ จบลักษณะปถวิธาต ๒๐ แดกแลพิการนั้นแต่เพียงนี้ ๓๕๐
ลำดับนี้จว่าด้วยลักษณะอาโปธาต ๑๒ พิการนั้นสืบต่อไปดังนี้โดยสังเขป ๓ อันว่าลักษ
ณะดีพิการนั้นคือให้ขมปากแลให้จักษุเหลืองแลมีโกรธมกัสดุ้งตกใจแลมีให้เป็น
ไข้บ้า ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากมะเดื่อดิน ๑ รากมะเดื่ออุทุมพร ๑ รากจิงจ้อหลวง

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๕-๘๖

นันทนหายตีนัก ๓ ยายอดตาขนานนี้ท่านให้ เอาพันธุ์ผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอม ๑
สร้อยพวย ๓ สิ่งนี้แช่น้ำยอดตาแก้สมองพิการซึ่งทำให้ปวดศีรษะเมื่อทำงานหนัก
จึงเป็นว่าเป็นลมสันนิบาทนันทนหาย ๓ ถ้ามีหายท่านให้เอา รากมะเกลือ ๑ รากสลอด ๑
รากคัตม่อน ๑ รากผักเสี้ยนผี ๑ รากหญ้าพันธุ์ ๑ สร้อยพวย ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคแช่น้ำมะนาว
ทั้งกินทั้งทาทาย ๓ ยาแก้ปวดศีรษะขนานนี้ท่านให้เอารากน้ำใจใคร่ฝนทาทาย

ถ้ามีหายเอารากพุทซ้อนฝนทาทาน้ำผาก แก้ศีรษะหนักแล้วร้อนหน้าผากให้เวียนศีรษะแล้ว
ลมนันทนหายสิ้น ๓ จบลักษณะปถวิธาต ๒๐ แดกแลพิการนั้นแต่เพียงนี้ ๓๕๐
ลำดับนี้จะว่าด้วยลักษณะอาโปธาต ๑๒ พิการนั้นสืบต่อไปดังนี้โดยสังเขป ๓ อันว่าลักษ
ณะดีพิการนั้นคือให้ขบปากแลให้จักษุเหลืองแลมีโกรธมกัสดุ้งตกใจแลมีให้เป็น
ไข้บ้า ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากมะเดื่อดิน ๑ รากมะเดื่ออุทุมพร ๑ รากจิงจ้อหลวง ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

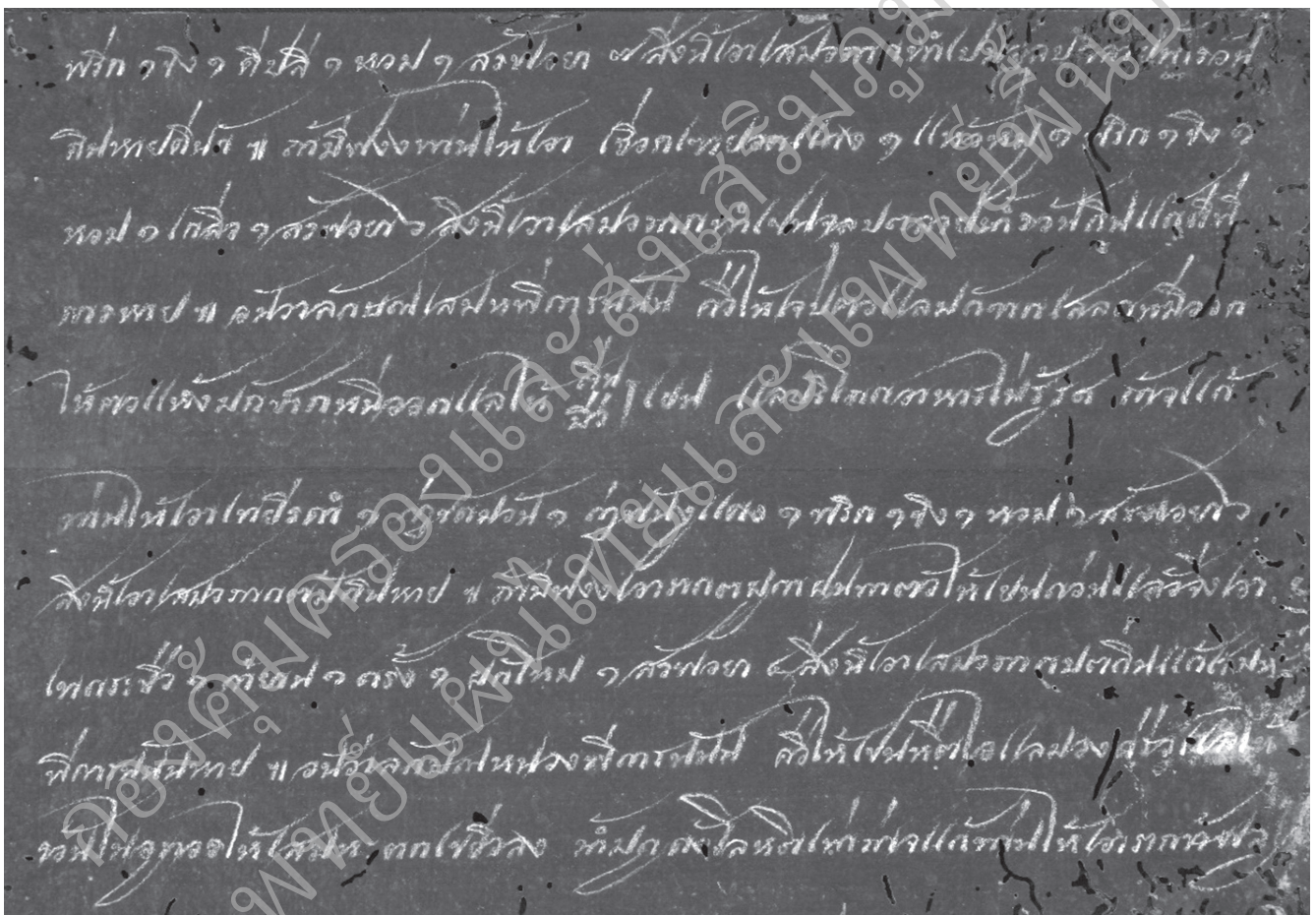
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๗-๘๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๗-๘๘

พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบละลายน้ำร้อน
กินหายดีนัก ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอา เชือกเขายอดแดง ๑ หัวหมู ๑ พริก ๑ ขิง ๑
หอม ๑ เกลือ ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบละลายน้ำร้อนกินแก้ดีพิ
การหาย ฯ อันลักษณะเสมหะพิการนั้น คือให้เจ็บคอแลม้กซากเสลดหมีออก
ให้คอแห้งม้กปากหมีออกแลให้ ^{ตื่น}มือ } เยนแลบริโภคอาหารไม่รู้รส ถ้าจแก้

ท่านให้เอาเหยียดำ ๑ ญ่าขดม้อน ๑ ญ่าพันงแดง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม สร้อยยา ๖
สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้ามีฟงเอารากตุ้มกาฬนาทัวให้เย็นก่อนแล้วจึงเอา
เขากะบือ ๑ กายาน ๑ ครั้ง ๑ ผักโหม ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดกินแก้เสมหะ
พิการนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณะหนองพิการนั้น คือให้เป็นหืดไอแลมองคร่อแลให้
ร้อนในอุทอรให้เสมหะตกเขี้ยวลง น้ำมูกดั่งโลหิตเน่าจแก้ท่านให้เอารากข้าพลุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๗-๘๘

พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบละลายน้ำร้อน
กินหายดีนัก ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอา เชือกเขายอดแดง ๑ หัวหมู ๑ พริก ๑ ขิง ๑
หอม ๑ เกลือ ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบละลายน้ำร้อนกินแก้ดีพิ
การหาย ฯ อันลักษณะเสมหะพิการนั้น คือให้เจ็บคอแลม้กซากเสลดหมีออก
ให้คอแห้งม้กปากหมีออกแลให้ตื่นเย็นมือเย็น แลบริโภคอาหารไม่รู้รสถ้าจะแก้

ท่านให้เอาเหยียดำ ๑ ญ่าขดม้อน ๑ ญ่าพันงแดง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๖
สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้ามีฟงเอารากตุ้มกาฬนาทัวให้เย็นก่อนแล้วจึงเอา
เขากะบือ ๑ กายาน ๑ ครั้ง ๑ ผักโหม ๑ สร้อยยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดกินแก้เสมหะ
พิการนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณะหนองพิการนั้น คือให้เป็นหืดไอแลมองคร่อแลให้
ร้อนในอุทอรให้เสมหะตกเขี้ยวลง น้ำมูกดั่งโลหิตเน่าถ้าจะแก้ท่านให้เอารากข้าพลุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

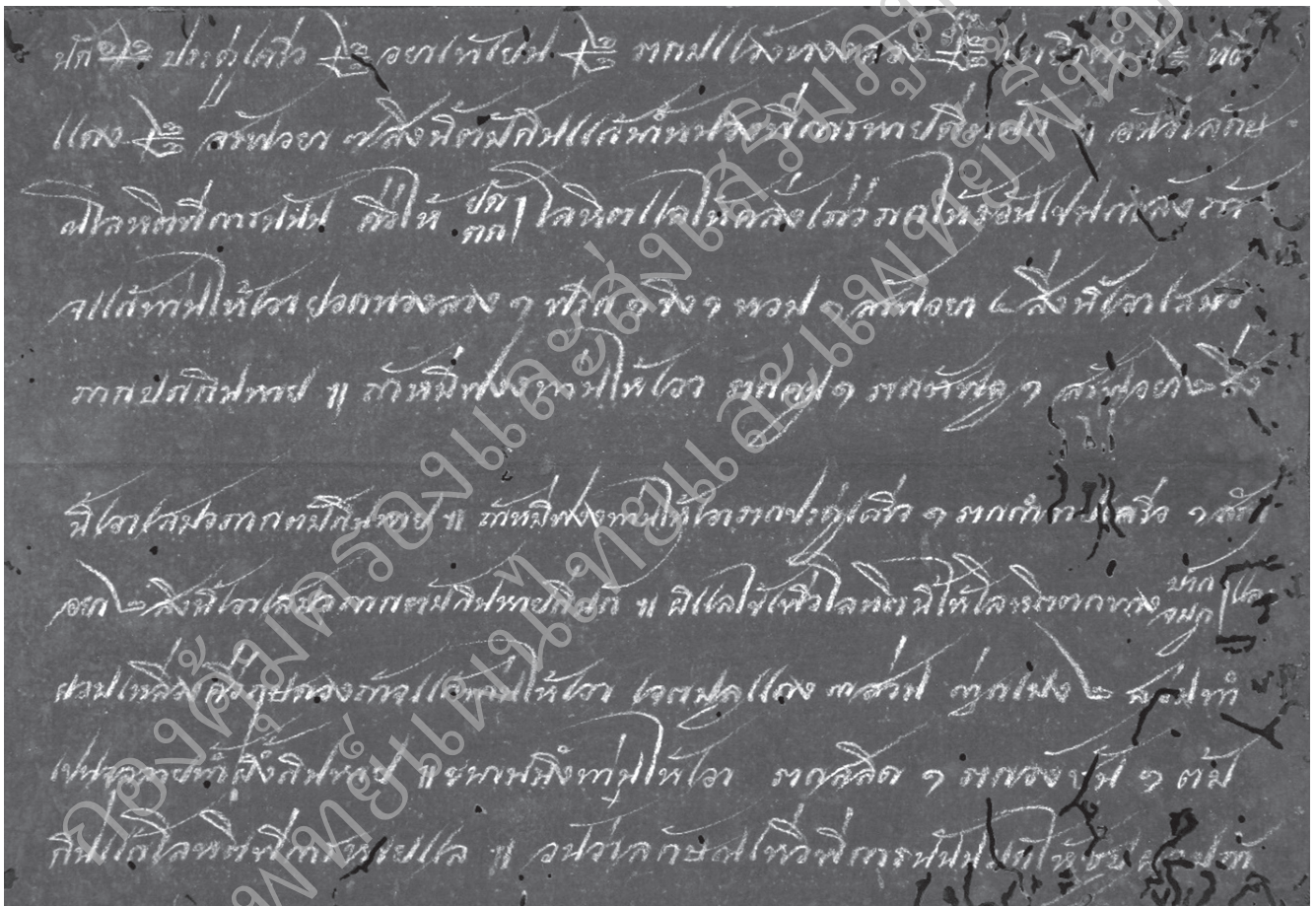
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๙-๙๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิเศษ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๙-๙๐

นัก ๑-๑ ประคู้เครือ ๒-๒ อยาเข้าเอน ๒-๒ รากมแว้งทงสอง ๒-๒ เทียรดำ ๒-๒ เทียร

แดง ๒-๒ สรรพยา ๗ สิ่งนี้ต้มกินแก้หน้าหนองพิษการหายดีหนัก ๆ อันว่าลักษณะ
ณโลหิตพิษการนั้นคือให้ ยัด } โลหิตแลให้ครั้งเภาอกให้ร้อนเป็นกำลังถ้า
จแก้ท่านให้เอายอดทองลง ๑ พริก ๑ ชิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคบดกินหาย ๆ ถ้าหมีฟังท่านให้เอา รากคุณ ๑ รากข้าพลุ ๑ สรรพยา ๒ สิ่ง

นี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ๆ ถ้าหมีฟังท่านให้เอารากประคู้เครือ ๑ รากกำจายเครือ ๑ สรรพ
ยา ๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหายดีนัก ๆ มิแลใช้เพื่อโลหิตนี้ให้โลหิตตกทาง ปาก } แล
จอม }
พอมเหลือคือฤชดวงถ้าจแก้ท่านให้เอา เจตมูลแดง ๓ ส่วน ญากเมง ๒ ส่วน ทำ
เป็นจูลายน้ำผึ้งกินหาย ๆ ขนานหนึ่งท่านให้เอา รากสลิด ๑ รากอังชัน ๑ ต้ม
กินแก้โลหิตพิษการหายแล ๆ อันว่าลักษณะเหื่อพิษการนั้นมักให้ชูปพอมถ้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๙-๙๐

นัก ๑ ตำลึง ๑ บาท ประคู้เครือ ๒ บาท ๒ สลึง ยาข้าวเย็น ๒ บาท ๒ สลึง รากมะแว้ง
ทั้งสอง ๒ บาท ๒ สลึง เทียนดำ ๒ บาท ๒ สลึง เทียน

แดง ๒ บาท ๒ สลึง สรรพยา ๗ สิ่งนี้ต้มกินแก้หน้าหนองพิษการหายดีหนัก ๆ อันว่าลักษณะ
ณโลหิตพิษการ คือให้ยัดโลหิต ให้ตกโลหิต แลให้คลั่งเพื่อพอกให้ร้อนเป็นกำลังถ้า
จะแก้ท่านให้เอายอดทางหลาง ๑ พริก ๑ ชิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคบดกินหาย ๆ ถ้าหมีฟังท่านให้เอารากคุณ ๑ รากข้าพลุ ๑ สรรพยา ๒ สิ่ง

นี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ๆ ถ้าหมีฟังท่านให้เอา รากประคู้เครือ ๑ รากกำจายเครือ ๑ สรรพ
ยา ๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหายดีนัก ๆ มิแลใช้เพื่อโลหิตนี้ให้โลหิตตกทางปาก ทางจอมแล
พอมเหลือคือริดสีดวงถ้าจแก้ท่านให้เอา เจตมูลแดง ๓ ส่วน ญากะเม็ง ๒ ส่วน ทำ
เป็นจูลายน้ำผึ้งกินหาย ๆ ขนานหนึ่งท่านให้เอา รากสลิด ๑ รากอังชัน ๑ ต้ม
กินแก้โลหิตพิษการหายแล ๆ อันว่าลักษณะเหื่อพิษการนั้นมักให้ชูปพอมถ้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

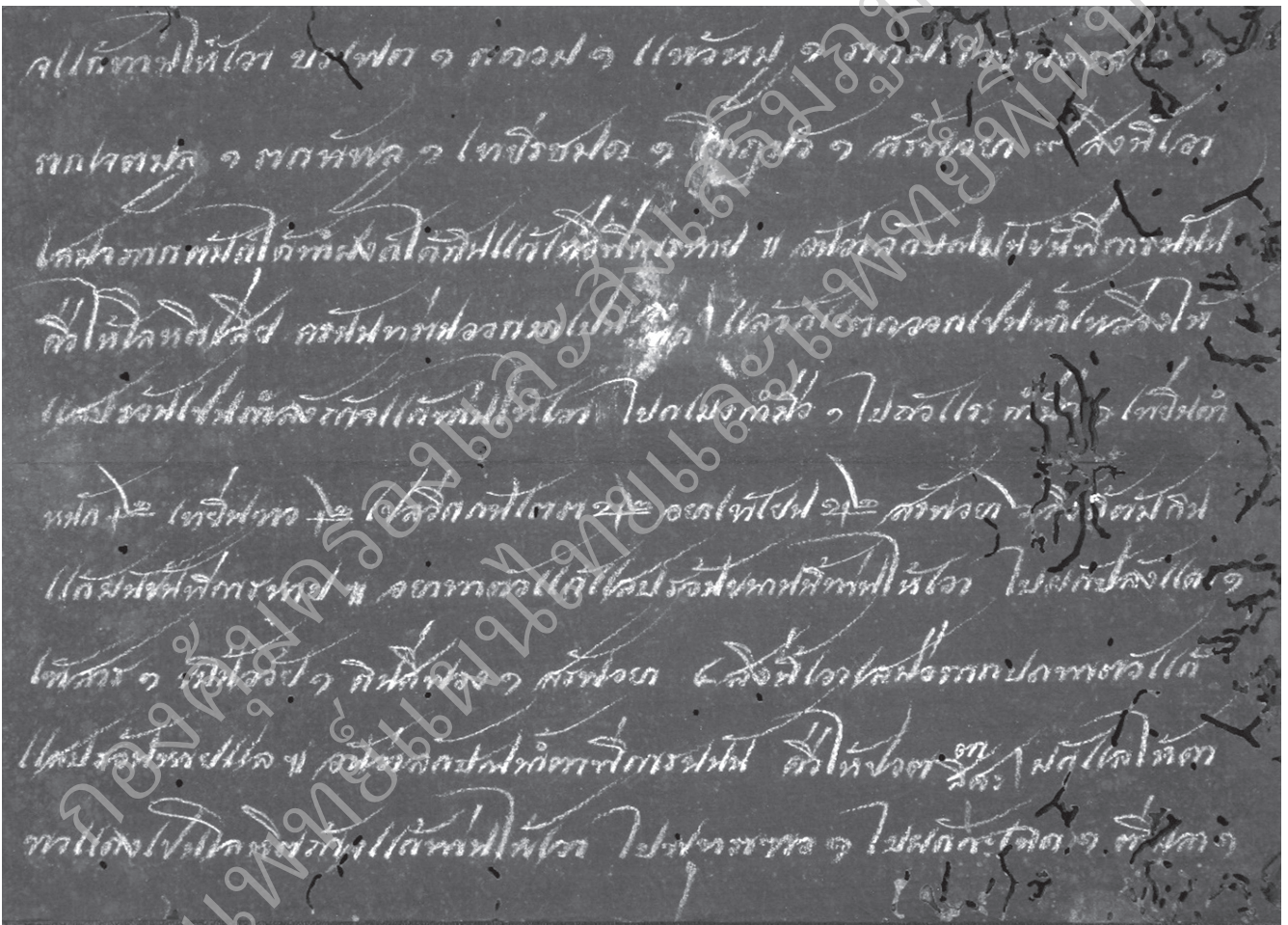
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๑-๙๒

จแก้ท่านให้เอา บรเพต ๑ กดอม ๑ แห้วหมู ๒ รากมแว้งทงสอง ๑
รากเจตมูล ๑ รากข้าพลุ ๑ เทยิรชมด ๑ โภฏบัว ๑ สรพอยา ๙ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินแก้เหื่อพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะมักขึ้นพิการนั้น
คือให้โลหิตเสีย ครันนทรานออกมาเปน ^{วัง}_(ขด) } แล้วก็แตกออกเป็นน้ำเหลืองให้
สปรอันเปนกำลังถ้าจแก้ท่านให้เอา ไบกเมงกำมือ ๑ ไบลัวระะกำมือ ๑ เทยินดำ

หนัก ๒ เทยินขาว ๒ เปลือกกันเกรา ๑ ๒ อยาเขาเอน ๑ ๒ สรพอยา ๖ สิ่งนี้ต้มกิน
แก้มันขึ้นพิการหาย ฯ ยาทาตัวแก้สปรอันขนานนี้ท่านให้เอา ไบผักปลังแดง ๑
เข้าสาร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ดินสีฟอง ๑ สรพอยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดทาตัวแก้
สปรอันหายแล ฯ อันลักษณะน้ำตาพิการนั้นคือปวด ^{ตา}_{สีสะ} } นกแลให้ตา
ขาวแดงเปนโลหิตถ้าจแก้ท่านให้เอา ไบพุทราขาว ๑ ไบผักกะเจด ๑ ตรีผลา ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๑-๙๒

จะแก้ท่านให้เอาบระเพ็ด ๑ กระจดอม ๑ แห้วหมู ๑ รากมะแว้งทั้งสอง ๑
รากเจตมูล ๑ รากข้าพลุ ๑ เทยินชมด ๑ โภฏบัว ๑ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินแก้เหื่อพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะมันขึ้นพิการนั้น
คือให้โลหิตเสีย ครันชานออกมาเป็นวงเป็นขด แล้วก็แตกออกเป็นน้ำเหลืองให้
สปรอันเป็นกำลังถ้าจะแก้ท่านให้เอา ไบกะเม็งกำมือ ๑ ไบลัวระะกำมือ ๑ เทยินดำ

หนัก ๒ บาท เทยินขาว ๒ บาท เปลือกกันเกรา ๑ ตำลึง ๒ บาท ยาข้าวเียน ๑ ตำลึง ๒ บาท
สรรพยา ๖ สิ่งนี้ต้มกิน
แก้มันขึ้นพิการหาย ฯ ยาทาตัวแก้สปรอันขนานนี้ท่านให้เอา ไบผักปลังแดง ๑
ข้าวสาร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ดินสอพอง ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดทาตัวแก้สปร
อันหายแล ฯ อันลักษณะน้ำตาพิการนั้นคือปวดตาศีรษะนกแลให้ตาขาวแดงเป็น
โลหิตถ้าจแก้ท่านให้เอา ไบพุทราขาว ๑ ไบผักกะเจด ๑ ตรีผลา ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

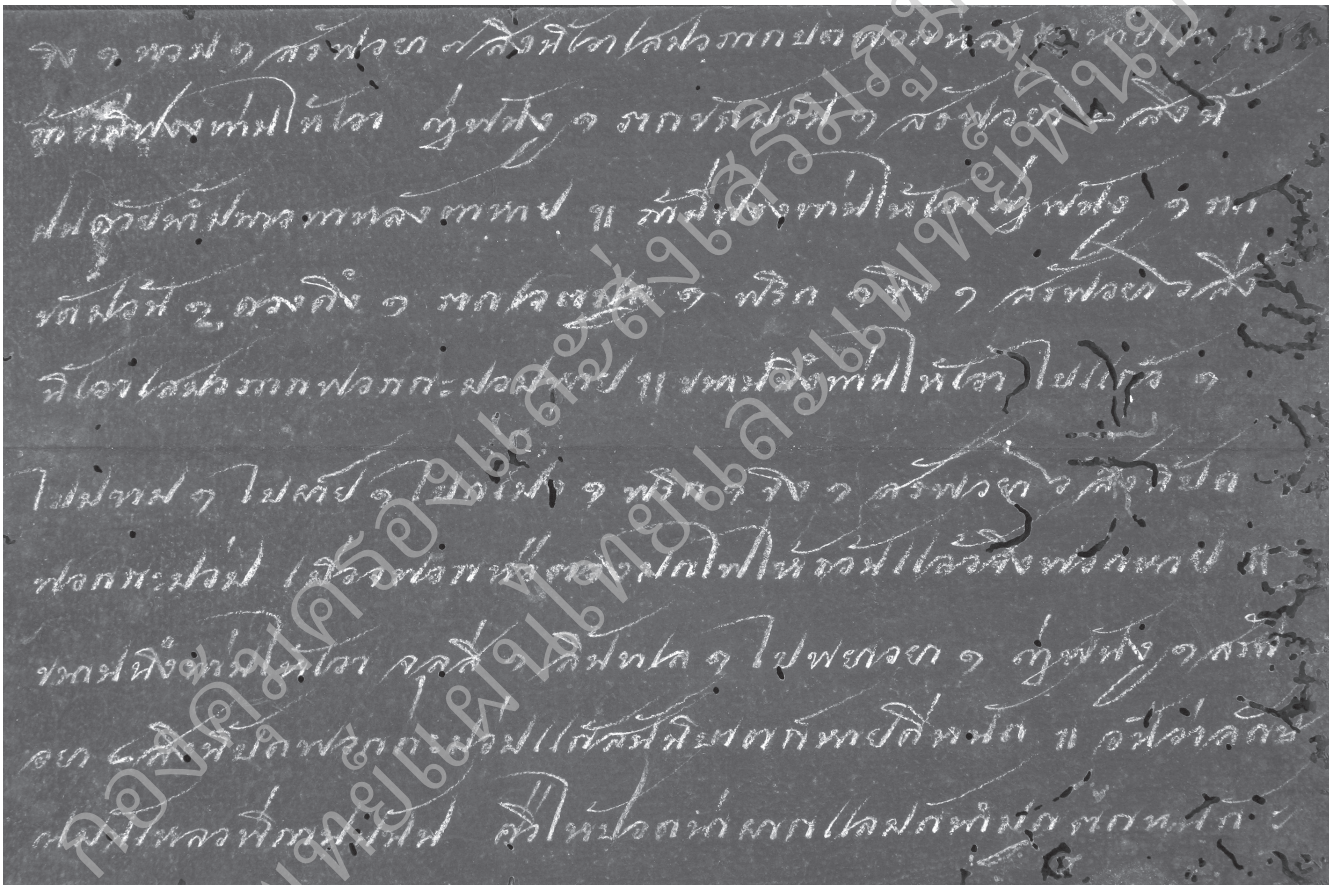
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ชิง ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดพอกหลังตาหายแล ฯ
ถ้ามีฟงท่านให้เอาหญ้าพันธุ์ ๑ รากขี้มออัน ๑ สร้อยยา ๒ สิ่งนี้
ฝนด้วยน้ำมะนาวทาหลังตาหาย ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอาหญ้าพันธุ์ ๑ ราก
ขี้มออัน ๑ ดอกตั้ง ๑ รากเจตมูล ๑ พริก ๑ ชิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคพอกกะม่อมหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบแก้ว ๑

ใบมะขาม ๑ ใบฝ้าย ๑ ใบกะเม็ง ๑ พริก ๑ ชิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้บด
พอกกะม่อม เมื่อจะพอกห่อต้องหมกไฟให้ร้อนแล้วจึงพอกหาย ฯ
ขนานหนึ่งท่านให้เอาจุลสี ๑ ลิ่นทะเล ๑ ใบพายอยา ๑ หญ้าพันธุ์ ๑ สร้อย
ยา ๔ สิ่งนี้บดพอกกะม่อมแก้สันนิบาตก็หายก็หนัก ฯ อันว่าลักษ
ณะมันเหลวพิกานันน คือให้ปวดหน้าผากแลมีก็น้ำมูกตกหนัก

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ชิง ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดพอกหลังตาหายแล ฯ
ถ้ามีฟงท่านให้เอา หญ้าพันธุ์ ๑ รากขี้มออัน ๑ สร้อยยา ๒ สิ่งนี้
ฝนด้วยน้ำมะนาวทาหลังตาหาย ฯ ถ้ามีฟงท่านให้เอา หญ้าพันธุ์ ๑ ราก-
ขี้มออัน ๑ ดอกตั้ง ๑ รากเจตมูล ๑ พริก ๑ ชิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคพอกกะม่อมหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบแก้ว ๑

ใบมะขาม ๑ ใบฝ้าย ๑ ใบกะเม็ง ๑ พริก ๑ ชิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้บด
พอกกะม่อม เมื่อจะพอกห่อต้องหมกไฟให้ร้อนแล้วจึงพอกหาย ฯ
ขนานหนึ่งท่านให้เอาจุลสี ๑ ลิ่นทะเล ๑ ใบพายอยา ๑ หญ้าพันธุ์ ๑ สร้อย
ยา ๔ สิ่งนี้บดพอกกะม่อมแก้สันนิบาตก็หายก็หนัก ฯ อันว่าลักษ
ณะมันเหลวพิกานันน คือให้ปวดหน้าผากแลมีก็น้ำมูกตกหนัก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจนัย เล่ม ๒

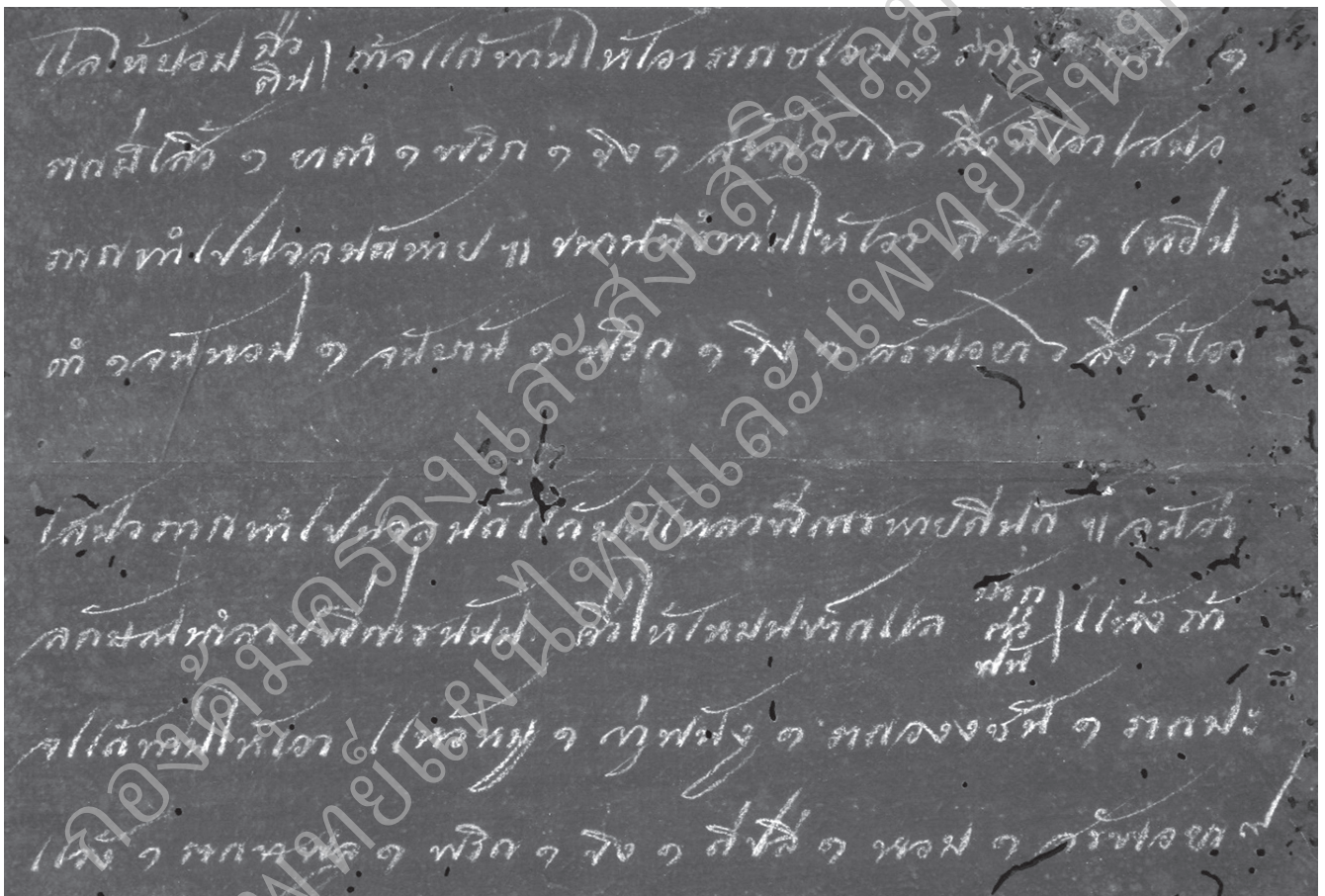
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๕-๙๖

แลให้บวม^{มือ} ^{ตีน} } ถ้าจแก้ท่านให้เอา รากชเอม ๑ รากราชตัด ๑
รากผีเสื้อ ๑ ยาดำ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคทำเป็นจุนัตหาย ฯ ขนานนึ่งท่านให้เอาตีป्ली ๑ เทียน
ดำ ๑ จันหอม ๑ จันบ้าน ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอา

เสมอภาคทำเป็นจุนัตแก้มันเหลวพิการหายตีนัก ฯ อันว่า
ลักษณะน้ำลายพิการนั้น คือให้เหม็นปากแล ^{ปาก} } แห่งถ้า
^{ค่อ}
^{ฟัน}

จแก้ท่านให้เอา หัวหมู ๑ ญ่าพินู ๑ รากกองงชัน ๑ รากมะ
แว้ง ๑ รากข้าพลุ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ ตีป्ली ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๙

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๕-๙๖

แลให้บวม^{มือ} ^{บวม} ^{ตีน} } ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากชเอม ๑ รากราชตัด ๑
รากผีเสื้อ ๑ ยาดำ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคทำเป็นจุนัตหาย ฯ ขนานนึ่งท่านให้เอาตีป्ली ๑ เทียน
ดำ ๑ จันท์หอม ๑ จันท์บ้าน ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สร้อยยา ๖ สิ่งนี้เอา

เสมอภาคทำเป็นจุนัตแก้มันเหลวพิการหายตีนัก ฯ อันว่า
ลักษณะน้ำลายพิการนั้น คือให้เหม็นปากแลปากแห่ง คอแห่ง ฟันแห่ง ถ้า
จะแก้ท่านให้เอา หัวหมู ๑ ญ่าพินู ๑ รากอัญชัน ๑ รากมะ-
แว้ง ๑ รากข้าพลุ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ ตีป्ली ๑ หอม ๑ สร้อยยา ๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

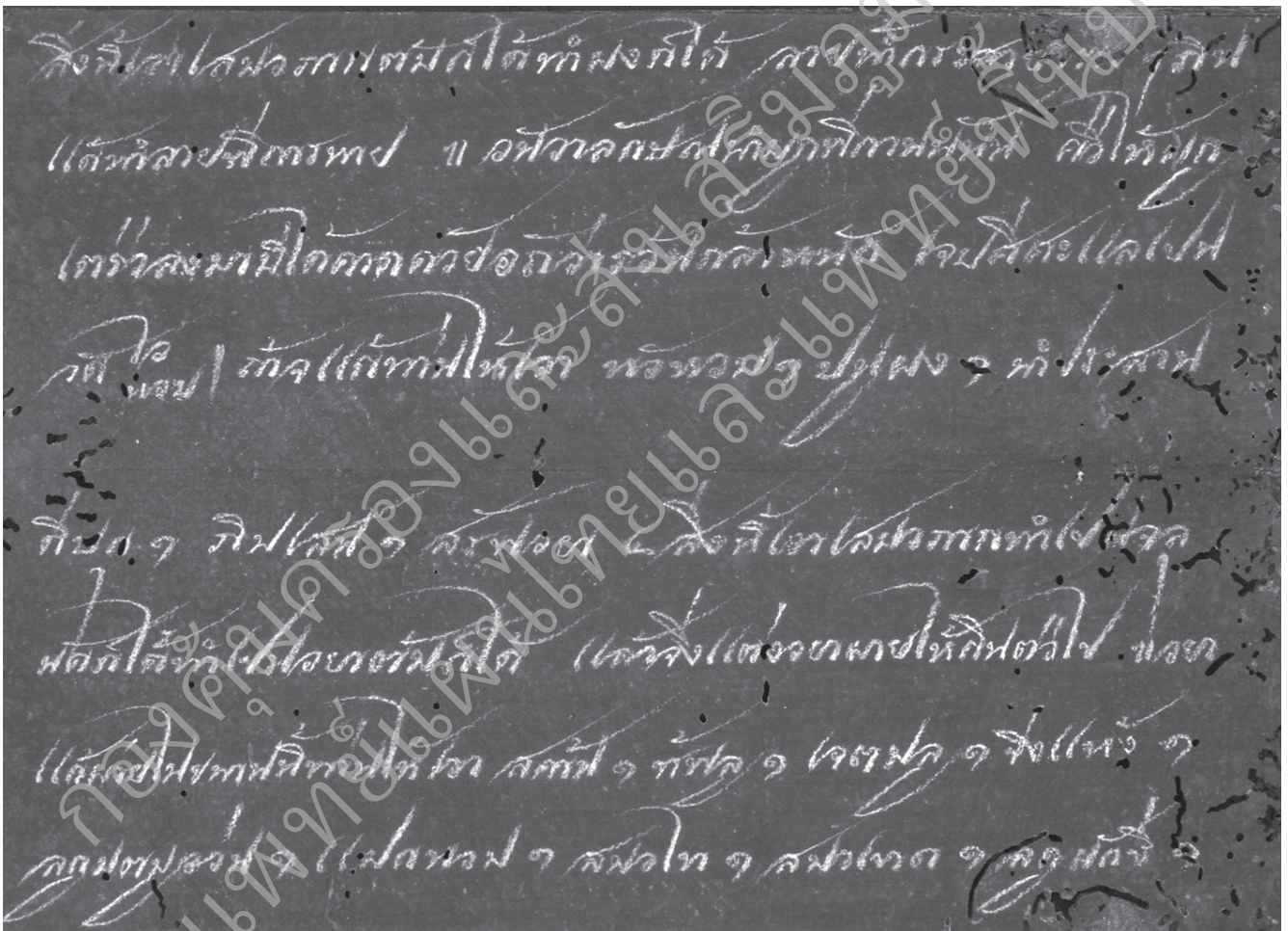
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๗-๙๘

สิ่งนี้อาสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำกระสายฟง ๆ กิน
แก่น้ำลายพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะน้ำมูกพิการนั้น คือให้มูก
แต่รงมามีได้คาคด้วยอ้วรอันกล้าหนัก เจบศีระแลเปน
วัด ^{ไอ} _{หอบ} } ถ้าจแก้ท่านให้เอา หัวหอม ๑ ปูนผง ๑ น้ำประสาน

ตีบุก ๑ ภูมิเสน ๑ สรพอยา ๔ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเปนจูล
นัตก็ได้ทำเปนอยาต้มก็ได้ แล้วจึงแต่งยามายให้กินต่อไป ฯ ยา
แก้ภายในขนานนี้ท่านให้เอา สัก้าน ๑ ซ้ำพลู ๑ เจตมูล ๑ ชิงแห้ง ๑
ลูกมตุมอ่อน ๑ แผลกหอม ๑ สมอไทย ๑ สมอเทศ ๑ ลูกผักชี

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๗-๙๘

สิ่งนี้อาสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้ ละลายน้ำกระสายฝน ฝนกิน
แก่น้ำลายพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะน้ำมูกพิการนั้น คือให้มูก
แต่ร่วงมามีได้ขาดด้วยอรธว่าร้อนกล้าหนัก เจ็บศีระแลเป็น
หวัด ^{ไอ} _{หอบ} ถ้าจะแก้ท่านให้เอา หัวหอม ๑ ปูนผง ๑ น้ำประสาน-

ตีบุก ๑ พิมเสน ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจูล
นัตก็ได้ทำเป็นยาต้มก็ได้แล้วจึงแต่งยามายให้กินต่อไป ฯ ยา
แก้ภายในขนานนี้ท่านให้เอา สะค่าน ๑ ซ้ำพลู ๑ เจตมูล ๑ ชิงแห้ง ๑
ลูกมะตุมอ่อน ๑ แผลกหอม ๑ สมอไทย ๑ สมอเทศ ๑ ลูกผักชี ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

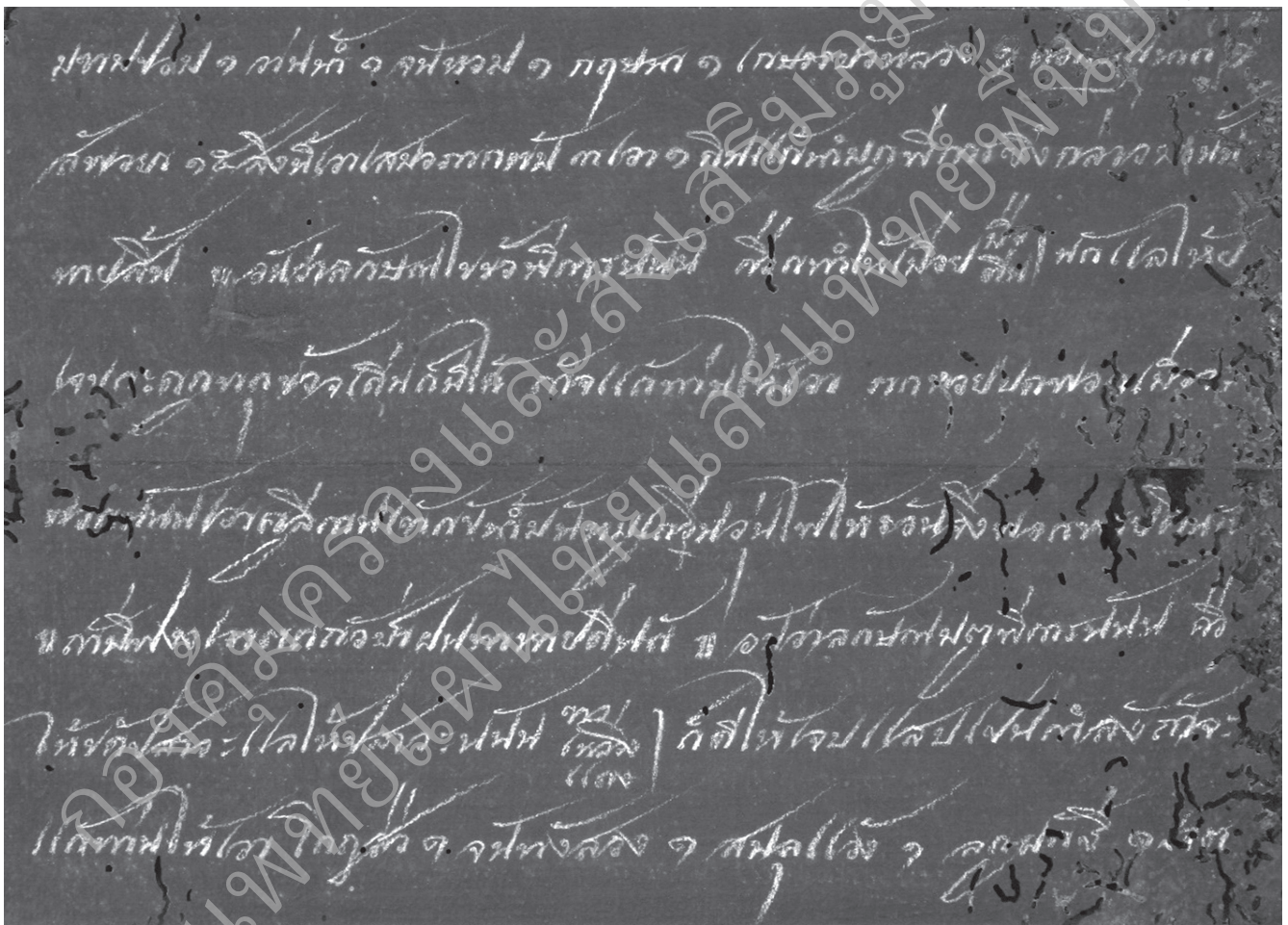
หมวด เวทศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

มขามป้อม ๑ ว่านน้ำ ๑ จันทน์หอม ๑ กฤษณา ๑ เกสรบัวหลวง ๑ ดอกบุนนาค ๑
สร้อยปวยลา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก่น้ำมูกพิการซึ่งกล่าวมานั้น
หายสิ้น ฯ อันว่าลักษณะไขข้อพิการนั้นน คือทำให้เมื่อยน้กแลให้หัย ^{มือ} _{ตีน}
เจ็บกระดูกทุกข้อจะเดินก็มีได้ ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากข่อยบดพอกเมื่อจ

พอกนั้นเอาคูลีกันเข้ากับน้ำมันหมูเถื่อนอุ่นไฟให้ร้อนจึงพอกหายตีนัก
ฯ ถ้ามีพังเอารากถั่วป่าฝนทาหายตีนัก ฯ อันว่าลักษณะมุตพิการนั้นน คือ
ให้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะนั้นน ^{ขาว} _{เหลือง} } ก็ดีให้เจ็บแสบเป็นกำลังถ้าจะ
_{แดง}

แก้ท่านให้เอา โกฎสู่อ ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ สมุลแว้ง ๑ ลูกผักชี ๑ เจต

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

มะขามป้อม ๑ ว่านน้ำ ๑ จันทน์หอม ๑ กฤษณา ๑ เกสรบัวหลวง ๑ ดอกบุนนาค ๑
สร้อยปวยลา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก่น้ำมูกพิการซึ่งกล่าวมานั้น
หายสิ้น ฯ อันว่าลักษณะไขข้อพิการนั้นน คือกระทำให้เมื่อยมือเมื่อยตีนน้กแลให้
เจ็บกระดูกทุกข้อจะเดินก็มีได้ ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากข่อยบดพอกเมื่อจะ

พอกนั้นเอาคูลีการเข้ากับน้ำมันหมูเถื่อนอุ่นไฟให้ร้อนจึงพอกหายตีนัก ฯ
ถ้ามีพังเอารากถั่วป่าฝนทาหายตีนัก ฯ อันว่าลักษณะมุตพิการนั้นน คือ
ให้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะนั้นน ^{ขาว} _{เหลือง} } ก็ดีให้เจ็บแสบเป็นกำลังถ้าจะ
_{แดง} ให้
เจ็บแสบเป็นกำลังถ้าจะแก้ท่านให้ เอาโกฎสู่อ ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ สมุลแว้ง ๑ ลูกผักชี ๑ เจต-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

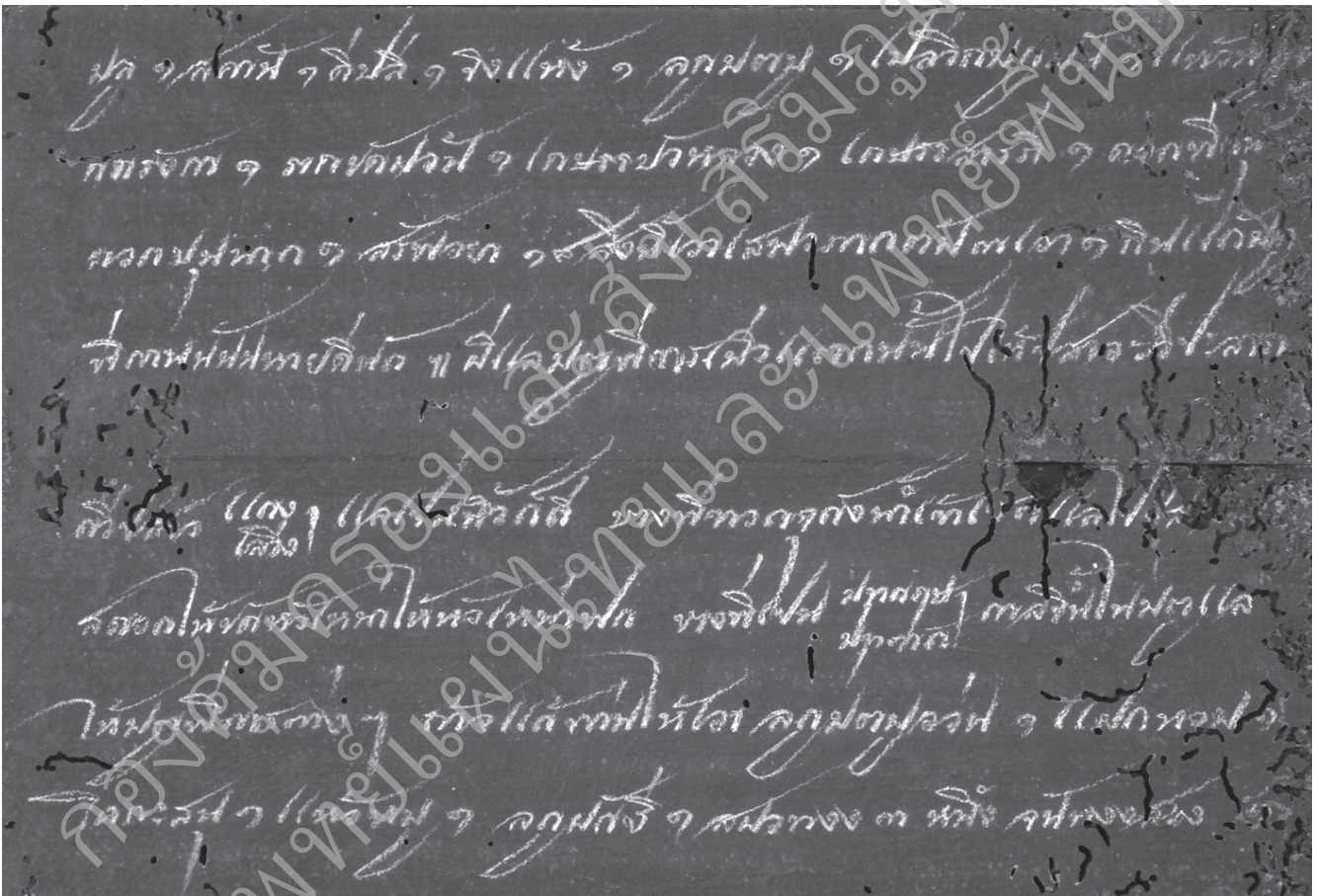
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

มูล ๑ สค่าน ๑ ดีป्ली ๑ ชิงแห้ง ๑ ลูกมตุ้ม ๑ เปลือกมูกมัน ๑ แห้วหมู ๑
กกรังกา ๑ รากขัตม่อน ๑ เกษรบัวหลวง ๑ เกษรสารภี ๑ ดอกพิกุน ๑
ดอกบุนนาค ๑ สร้อยยา ๑๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มุต
พิกานันนหายตีนัก ฯ ฝิแลมุตพิการเมื่อแตกนั้นไปให้ปัสสาวะวิปะลาต

คือปัสสาวะ ^{แดง} } แลเปนนี้วกดี บางทีขาวดูจดังน้ำเข้าเซตแลไปปัสวะไม่
^{เหลือง} } สะดวกให้ขัดหัวเนาให้หัวเนาฟก บางทีเปน ^{มุกฤษ} } กาลขึ้นในมุตแล
^{มุกธาต} } ให้มุตพิการต่าง ๆ ถ้าจแก้ท่านให้เอา ลูกมตุ้มอ่อน ๑ แฝกหอม ๑
โคกะสุน ๑ แห้วหมู ๑ ลูกผักชี ๑ สมอทอง ๓ หนึ่ง จันทงสอง ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

มูล ๑ สะค่าน ๑ ดีป्ली ๑ ชิงแห้ง ๑ ลูกมะตุ้ม ๑ เปลือกมูกมัน ๑ แห้วหมู ๑
กกรังกา ๑ รากขัตมอน ๑ เกสรบัวหลวง ๑ เกสรสารภี ๑ ดอกพิกุล ๑
ดอกบุนนาค ๑ สร้อยยา ๑๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มุต
พิการนั้นนหายตีนัก ฯ ฝิแลมุตพิการเมื่อแตกนั้นไปให้ปัสสาวะวิปลาส

คือปัสสาวะแดง ปัสสาวะเหลือง แลเปนนี้วกดี บางทีขาวดูจดังน้ำขาวเซตแลไปปัสสาวะไม่
สะดวกให้ขัดหัวเนาให้หัวเนาฟก บางทีเป็นมุตกิด มุตฆาต กาลขึ้นในมุตแล
ให้มุตพิการต่าง ๆ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ลูกมะตุ้มอ่อน ๑ แฝกหอม ๑
โคกกระสุน ๑ แห้วหมู ๑ ลูกผักชี ๑ สมอทั้ง ๓ หนึ่งจันทงทั้งสอง ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๒

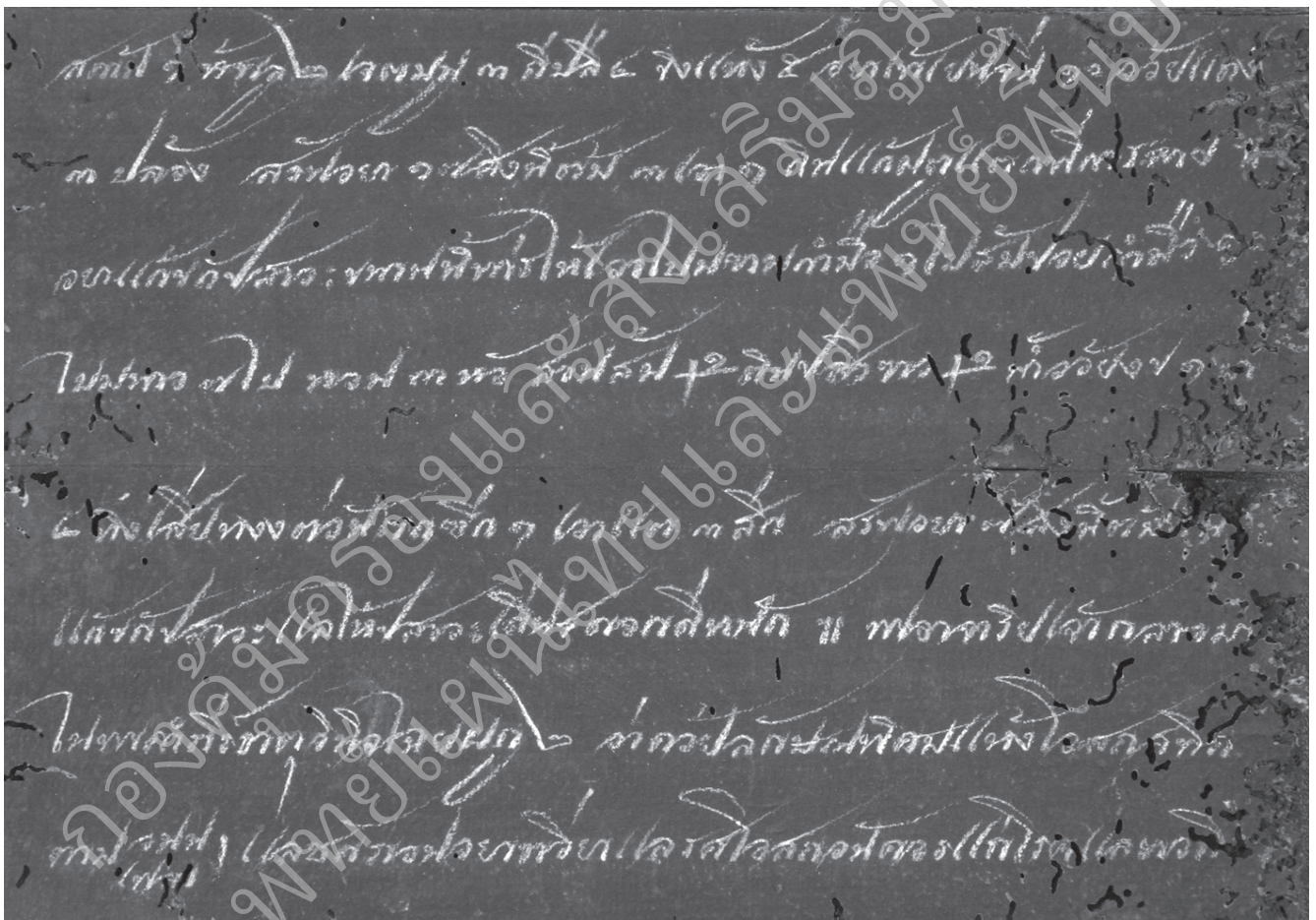
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

สค่าน ๑ ข้าพลุ ๑ เจตมุน ๓ ตีปสี ๔ ชิงแห่ง ๕ อยาเข้าเย็นจีน ๑๐ อ้อยแดง
๓ ปล้อง สรพอยา ๑๗ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มุตแตกพิการหาย ฯ
อยาแก้ขัดปัสสาวะ ขนานนี้ทำรให้อาไ้มขามกำมือ ๑ ไบส้มปอยกำมือ ๑
ไบมนาว ๗ ไบ หอม ๓ หัว สานส้ม ๑ ดินประสีขาว ๑ น้ำอ้อยบ ๑ ผ่า

๔ ทิงเสียหงตวันตกซีก ๑ เอาแต่ ๓ สีก สรพอยา ๗ สิ่งนี้ต้มกิน
แก้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะเดินสะดวกดีหนัก ฯ พรอาจารย์เจ้ากล่าวมา
ไนพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ผูก ๒ ว่าด้วยลักษณะพิศมแห่งไอสดสทิต
ตาม

วันน	}	แลชักถอยยาทวียาแลรสไอสดอันควรแกโรคแลทวตั้ง
เพล		

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

สค่าน ๑ ข้าพลุ ๑ เจตมุล ๓ ตีปสี ๔ ชิงแห่ง ๕ ยาเข้าเย็นจีน ๑๐ อ้อยแดง
๓ ปล้อง สรรพยา ๑๗ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มุตรแตกพิการหาย ฯ
ยาแก้ขัดปัสสาวะ ขนานนี้ทำนให้อาเฆขามกำมือ ๑ ไบส้มปอยกำมือ ๑
ไบมะนาว ๗ ไบหอม ๓ หัวสารส้ม ๑ บาทดินประสีขาว ๑ บาทน้ำอ้อยบ ๑ ผ่า

๔ ทิงเสียทั้งตวันตกซีก ๑ เอาแต่ ๓ ซีกสรรพยา ๗ สิ่งนี้ต้มกิน
แก้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะเดินสะดวกดีหนัก ฯ พระอาจารย์เจ้ากล่าวมา
ไนพระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ผูก ๒ ว่าด้วยลักษณะพิษแห่งไอสดสทิต
ตามวัน ตามเพล แลชักถอยยาทวียาแลรสไอสดอันควรแกโรคแลทวตั้ง-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิพนธ์ เล่ม ๒

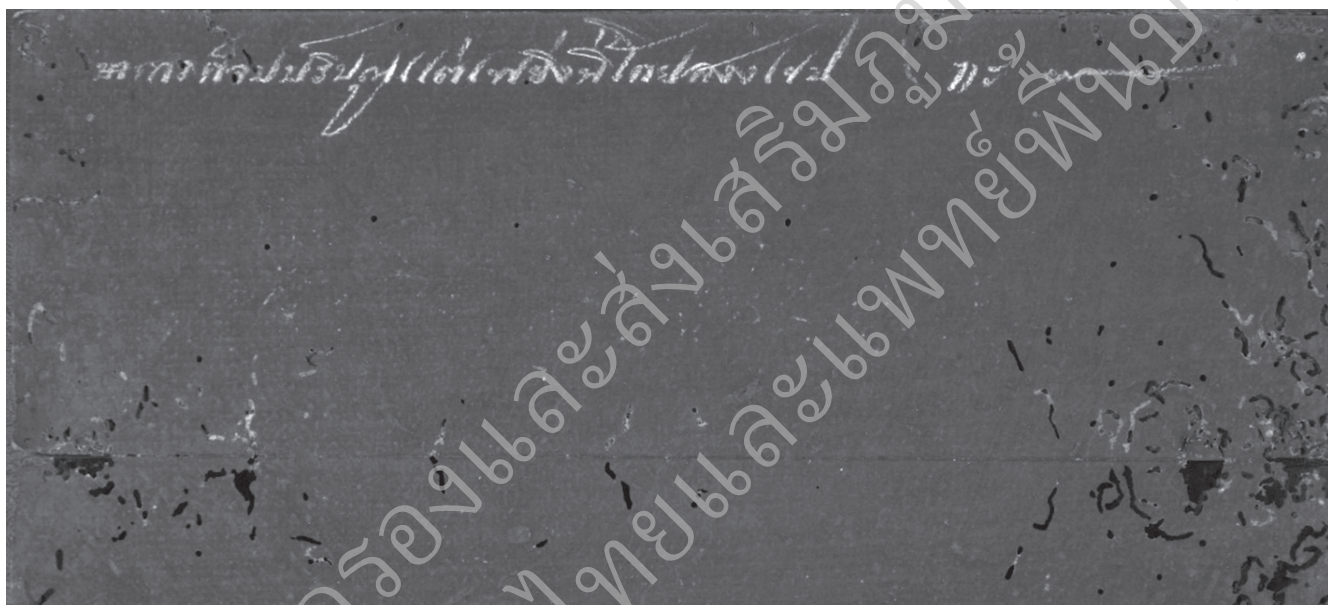
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๕

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๕

ซากการก็จบบริบูรณ์แต่เพียงนี้โดยสงเขป ๓๕๐

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๕

ซากการก็จบบริบูรณ์แต่เพียงนี้โดยสงเขป ๓๕๐

พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย
เล่ม ๓

กองคัมภีร์องและคัมภีร์ธาตุนิจฉัย
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

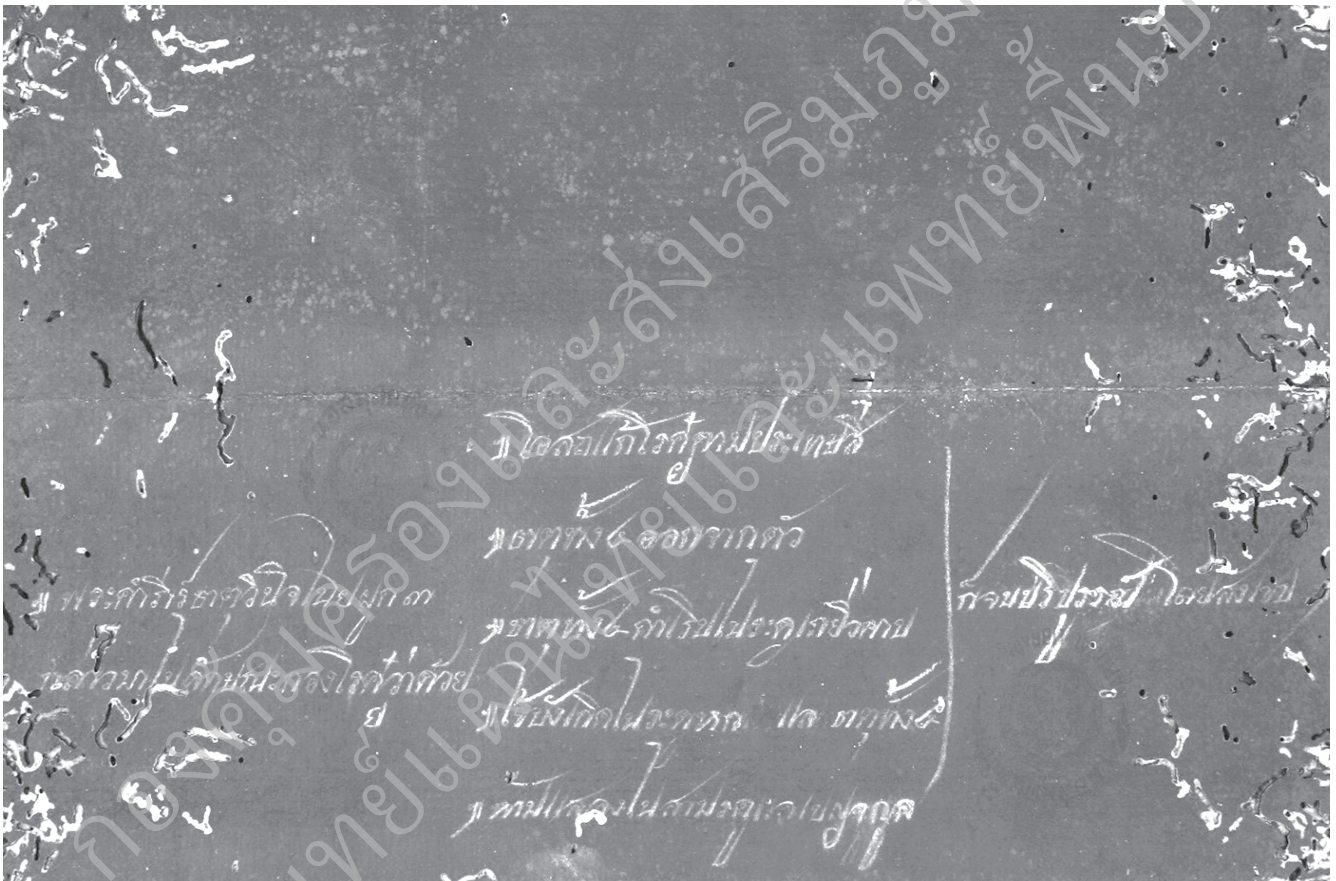
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑

- ๓๓ พระคัมภีร์ธาตุวินิจโยดยุค ๓
กล่าวมาในลักษณะกองโรค+ยว่าด้วย
- ๓๓ โอสถแก้โรค +ยตามประเทศสี่
๓๓ ธาตุทั้ง ๔ ออกจากตัว
๓๓ ธาตุทั้ง ๔ กำเรียบในระดูเกี่ยวคาบ
๓๓ ไข้บังเกิดในระดูหก แล ธาตุทั้ง ๔
๓๓ ห้ามแสดงในสามรดูแลเบญจกุล
- กัจจบบริบูรณ์
โดยสังเขป

คำอ่าน

หน้าที่ ๑

- ๓๓ พระคัมภีร์ธาตุวินิจโยดยุค ๓
กล่าวมาในลักษณะกองโรคว่าด้วย
- ๓๓ โอสถแก้โรคตามประเทศ ๔
๓๓ ธาตุทั้ง ๔ ออกจากตัว
๓๓ ธาตุทั้ง ๔ กำเรียบในระดูเกี่ยวคาบ
๓๓ ไข้บังเกิดในระดูหก แล ธาตุทั้ง ๔
๓๓ ห้ามแสดงในสามฤดูแลเบญจกุล
- กัจจบบริบูรณ์
โดยสังเขป

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

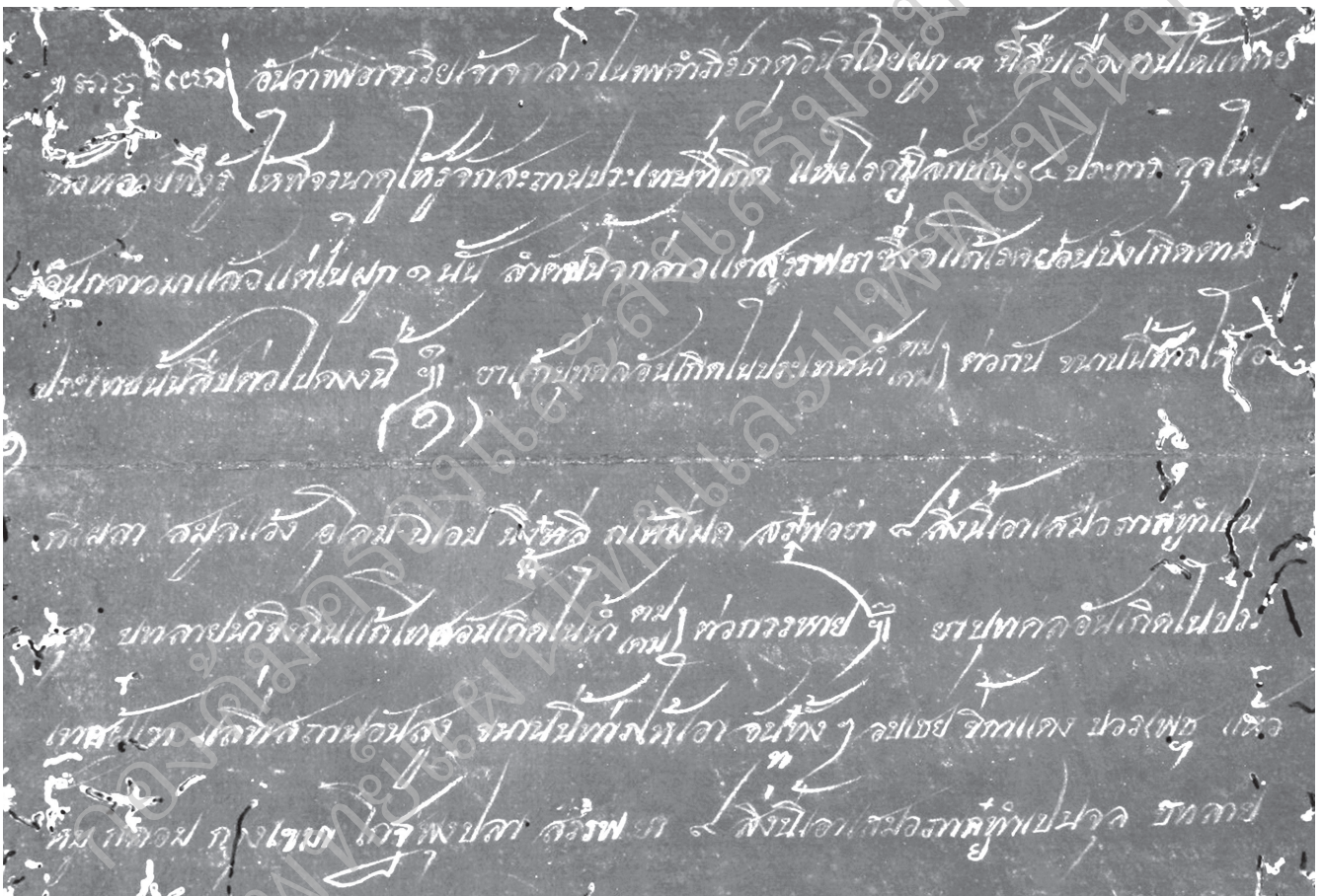
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดา

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒-๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒-๓

๓ อาจารย์โย อันว่าพรอาจารย์เจ้ากล่าวในพระคัมภีร์ธาตุนิฉัยผูก ๓ นี้สืบเรื่องต้นให้แพทย์
ทั้งหลายพึงรู้ให้พิจารณาดูให้รู้จักสถานะประเทศที่เกิด แห่งโรค+ยมีลักษณะ ๔ ประการ ดุจใน
อันกล่าวมาแล้วแต่ในผูก ๑ นั้น ลำดับนี้จะกล่าวแต่สรรพยาซึ่งจแก้โรคอันบังเกิดตาม
ประเทศนั้นสืบต่อไปดังนี้ ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำ^{ตม} } ต่อกัน ขนานนี้ท่านให้เอา

ตรีผลา สมุลแว้ง อุโลม ฉะเอม ชิงช้า+ชาลี กเข้าฝัดมด สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเป็น
จูล บดลายน้ำขิงกินแก้โทษอันเกิดในน้ำ^{ตม} } ต่อกรรหาย ๒ ยาบุคคลอันเกิดในประ-
เทศภูเขา แลสถานอันสูง ขนานนี้ท่านให้เอา จันทน์ทั้ง ๒ อบเชย ชี้กาแดง บอระเพ็ด หัว
หมู กดอม กรุงขมา โกฎพุงปลา สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเป็นจูล บดลายน

คำอ่าน

หน้าที่ ๒-๓

อาจารย์โย อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวในพระคัมภีร์ธาตุนิฉัยผูก ๓ นี้สืบเรื่องต้นให้แพทย์
ทั้งหลายพึงรู้ให้พิจารณาดูให้รู้จักสถานะประเทศที่เกิด แห่งโรคมีลักษณะ ๔ ประการ ดุจใน
อันกล่าวมาแล้วแต่ในผูก ๑ นั้น ลำดับนี้จะกล่าวแต่สรรพยาซึ่งจะแก้โรคอันบังเกิดตาม
ประเทศนั้นสืบต่อไปดังนี้ ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำ^{ตม} น้ำเค็มต่อกัน ขนานนี้
ท่านให้เอา

ตรีผลา สมุนแว้ง อุโลม ฉะเอม ชิงช้าชาลี กระจ่างฝัดมด สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็น
จูล บดลายน้ำขิงกินแก้โทษอันเกิดในน้ำ^{ตม}น้ำเค็มต่อกันหาย ๒ ยาบุคคลอันเกิดในประ-
เทศภูเขา แลที่สถานอันสูง ขนานนี้ท่านให้เอา จันทน์ทั้ง ๒ อบเชย ชี้กาแดง บอระเพ็ด หัว-
หมู กระจ่างดอม กรุงขมา โกฎพุงปลา สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดลายน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

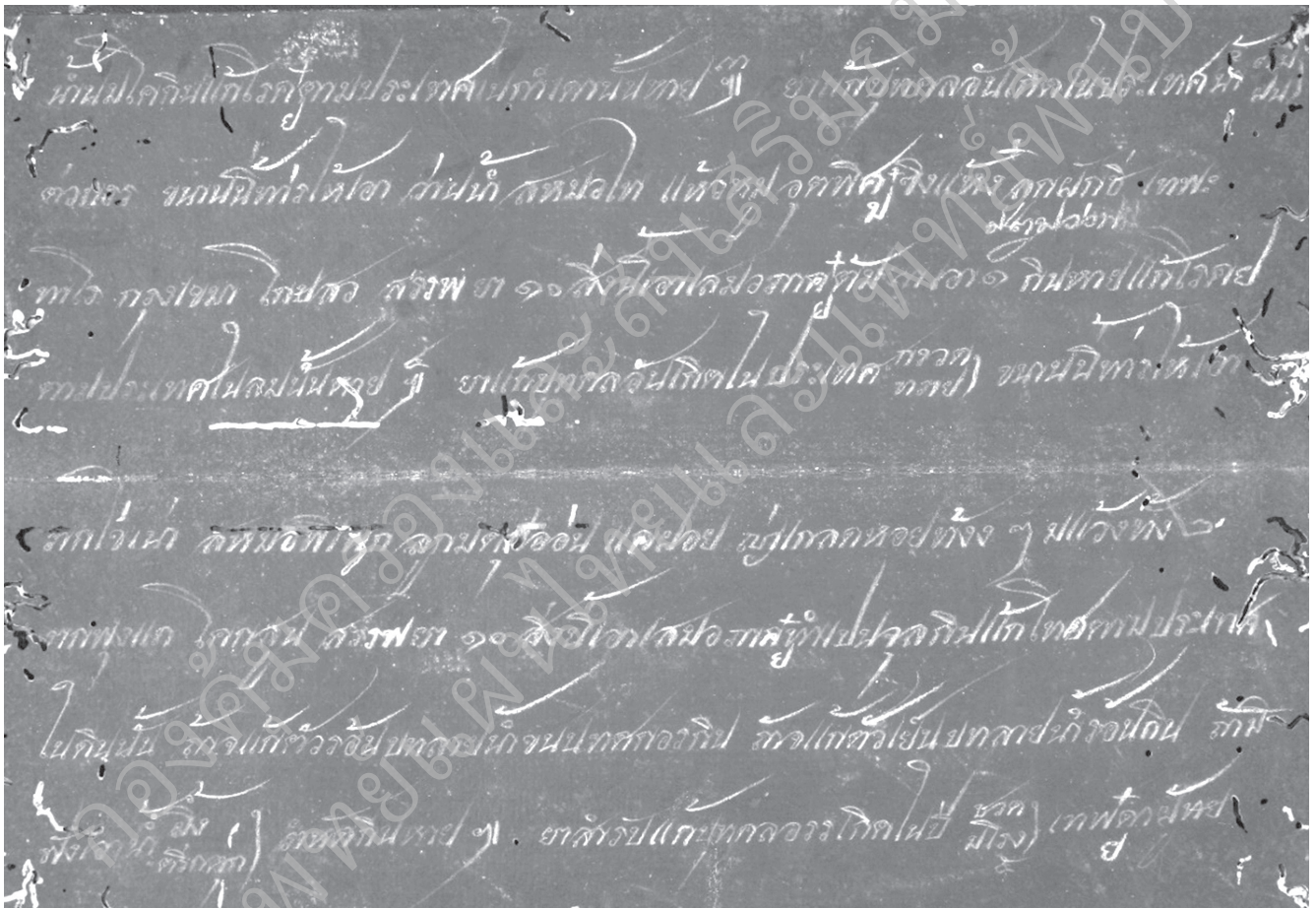
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔-๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔-๕

น้ำนมโคกินแก้โรคย+ตามประเทศในกำเดานั้นหาย ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำ ๓ }
ต่อกรร ขนานนี้ทำรให้เอา ว่านน้ำ สหมอไทย หัวหมู อดพิศ+ม ชิงแห้ง+มตุ่มอ่อน ลูกผักชีเทศ
ทาโร กรุงเขมา โกษสอ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคย+ต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแก้โรคย
ตามประเทศในลมนั้นหาย ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศ ๓ } ขนานนี้ทำรให้เอา

รากไข่เน่า สหมอพิเภก ลูกมะตุ่มอ่อน แคล้อย กล้วยเกล็ดหอยทั้ง ๒ มแว้งทั้ง ๒
รากพุงแก โคนสูง สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเป็นจุกินแก้โทษตามประเทศ
ในดินนั้น ถ้าจะแก้ตัวร้อนบหลายน้ำขันทศกอรกิน ถ้าจะแก้ตัวเย็นบหลายน้ำร้อนกิน ถ้ามี
ฟ้งเอาน้ำ ๓ } รำหัดกินหาย ๓ ยาสำหรับแก้บุคคลอรเกิดในปี ๓ } เทพ+ยาดาผู้ชาย

คำอ่าน

หน้าที่ ๔-๕

น้ำนมโคกินแก้โรคตามประเทศในกำเดานั้นหาย ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำ ๓ }
ต่อกัน ขนานนี้ทำรให้เอา ว่านน้ำ สหมอไทย หัวหมู อดพิศ ชิงแห้ง มะตุ่มอ่อน ลูกผักชี เทพ-
ทาโร กรุงเขมา โกษสอ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแก้โรค
ตามประเทศในลมนั้นหาย ๓ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศกรวด ประเทศทรายขานนี้
ทำรให้เอา

รากไข่เน่า สหมอพิเภก ลูกมะตุ่มอ่อน แคล้อย กล้วยเกล็ดหอยทั้ง ๒ มะแว้งทั้ง ๒
รากพุงแก โคนกระสุน สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุกินแก้โทษตามประเทศ
ในดินนั้น ถ้าจะแก้ตัวร้อนบหลายน้ำขันทสกรกิน ถ้าจะแก้ตัวเย็นบหลายน้ำร้อนกิน ถ้ามี
ฟ้งเอาน้ำ ๓ } น้ำตริกฏ รำหัดกินหาย ๓ ยาสำหรับแก้บุคคลอันเกิดในปีชวด ปีมะโรง เทวดาผู้ชาย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

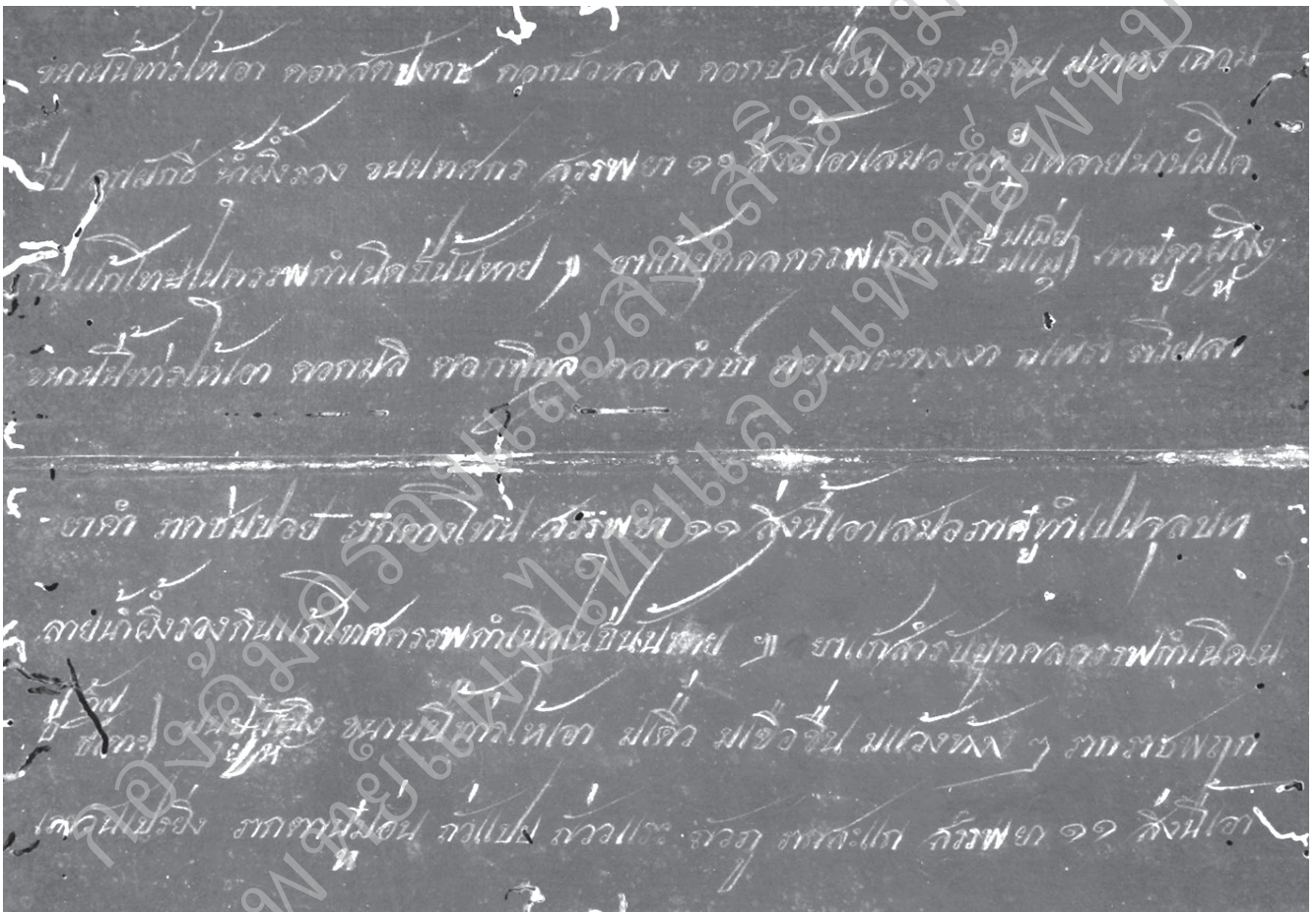
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖-๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖-๗

ขนานนี้ทาร์ให้เอา ดอกสัตตบงกช ดอกบัวหลวง ดอกฝั้วเฟื่อน ดอกบัวขม มหาหง เจอม
ปีบ ลูกผักชี น้ำผึ้งรวง ขนนทศกร สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยบทลายนานมโค
กินแก้โทษในครรภ์กำเนิดปีนั้นหาย ฯ ยาแก้บุทคลครรภ์เกิดในปี ^{มเมีย} } เทพย+ดาผู้+หญิง
ขนานนี้ทาร์ให้เอา ดอกมลิ ดอกพิบูล ดอกจำปา ดอกกระดงงา กเพรา ตรีผลา

ยาดำ รากข่มป่อย รากคางโตน สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาค + ยทำเปนจูลบ
ลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรภ์กำเนิดในปีนั้นหาย ฯ ยาแก้สำหรับบุทคลครรภ์กำเนิดใน
ปี ^{กุญ} } มนุษย์+ยผู้+หญิงขนานนี้ทาร์ให้เอามเตือมเชื้อขึ้นมเว้งทั้ง ๒ รากราชพฤก
เถาว์วันเปรียงรากตาน +หม่อนถั่วแปบ ถั่วแระ ถั่วพู รากสะแกสรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอา

คำอ่าน

หน้าที่ ๖-๗

ขนานนี้ทาร์ให้เอา ดอกสัตตบงกช ดอกบัวหลวง ดอกฝั้วเฟื่อน ดอกบัวขม มหาหงส์ ชะเอม
ปีบ ลูกผักชี น้ำผึ้งรวง ขันทศกร สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดละลายน้ำนมโค
กินแก้โทษในครรภ์กำเนิดปีนั้นหาย ฯ ยาแก้บุทคลครรภ์เกิดในปีมะเมียปีมะแมเทวดาผู้หญิง
ขนานนี้ทาร์ให้เอา ดอกมะลิ ดอกพิบูล ดอกจำปา ดอกกระดงงา กะเพรา ตรีผลา

ยาดำ รากข่มป่อย รากคางโตน สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบ
ละลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรภ์กำเนิดในปีนั้นหาย ฯ ยาแก้สำหรับบุทคลครรภ์กำเนิดใน
ปี ^{กุญ} } มนุษย์ผู้หญิง ขนานนี้ทาร์ให้เอา มะเตือม มะเชื้อขึ้น มะเว้งทั้ง ๒ รากราชฤกษ์
เถาว์วัลย์เปรียง รากตานหม่อน ถั่วแปบ ถั่วแระ ถั่วพู รากสะแก สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

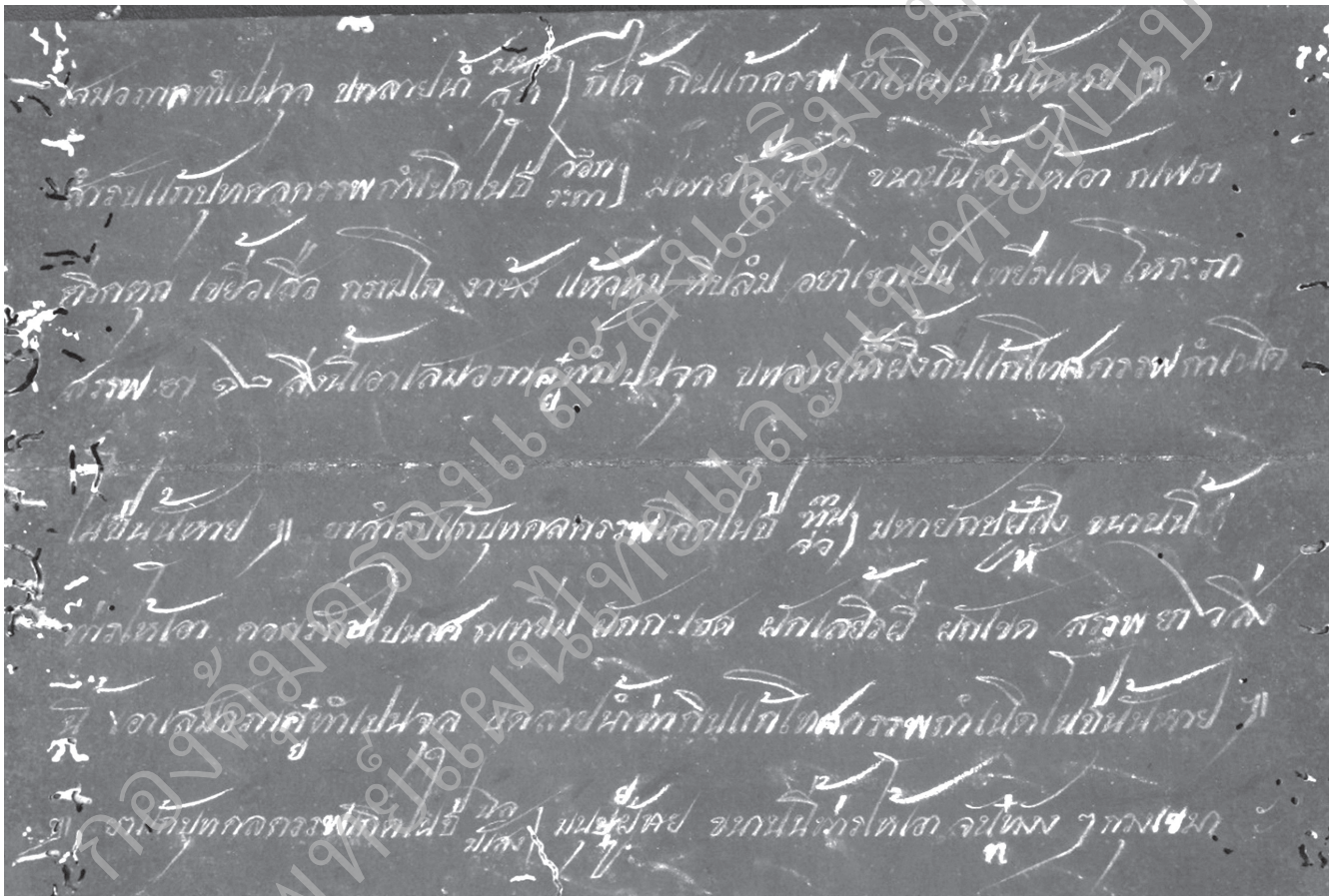
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ ๑

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘-๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๕๕

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘-๙

เสมอภาคทำเปนจล บหลายน้ำ ^{มนาว}สุรา } ก็ได้ กินแก้ครรรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๓ ยา
สำหรับแก้บุคคครรรพกำเนิดในปี ^{วอก}ระกา } มหายักษ์+ผู้ชาย ขนานนี้ทำรให้เอา กเพรา
ตริกตุก เขี้ยวเสือ กรามโค งาข้าง แห้วหมู หีบลม อย่าเข้าเย็น เทียรแดง โหระภา
สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจล บหลายน้ำฝิ่งกินแก้โทษครรรพกำเนิด

ในปีนั้นหาย ๓ ยาสำหรับบุคคครรรพเกิดในปี ^{พาน}จ้อ } มหายักษ์ผู้+หญิง ขนานนี้
ทำรให้เอา ดอกกรัก ใบนาศ กะเทียม ผักกะเขต ผักเสี้ยวผี ผักเขต สรรพยา ๖ สิ่ง
นี้ เอาเสมอภาค+ยทำเปนจล บหลายน้ำทำกินแก้โทษครรรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๓
๓ ยาแก้บุคคครรรพเกิดในปี ^{ปลู}มเสง } มนุษย์+ผู้ชาย ขนานนี้ทำรให้เอา จัน+ทัง ๒ กรุงเขมา

คำอ่าน

หน้าที่ ๘-๙

เสมอภาคทำเป็นจล บดละลายน้ำมะนาว น้ำสุรา ก็ได้กินแก้ครรรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๓ ยา
สำหรับแก้บุคคครรรพกำเนิดในปีวอก ปีระกา มหายักษ์ผู้ชาย ขนานนี้ทำรให้เอา กะเพรา
ตริกฏุก เขี้ยวเสือ กรามโค งาข้าง แห้วหมู หีบลม ยาข้าวเย็น เทียนแดง โหระพา
สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจล บดละลายน้ำฝิ่งกินแก้โทษครรรพกำเนิด

ในปีนั้นหาย ๓ ยาสำหรับบุคคครรรพเกิดในปีชลา ปีจ้อ มหายักษ์ผู้หญิง ขนานนี้
ทำรให้เอา ดอกกรัก ใบหนาด กระเทียม ผักกระเขต ผักเสี้ยนผี ผักเค็ด สรรพยา ๖ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจล บดละลายน้ำทำกินแก้โทษครรรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๓
๓ ยาแก้บุคคครรรพเกิดในปีชลู ปีมะเส็ง มนุษย์ผู้ชาย ขนานนี้ทำรให้เอา จันทัง ๒ กรุงเขมา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

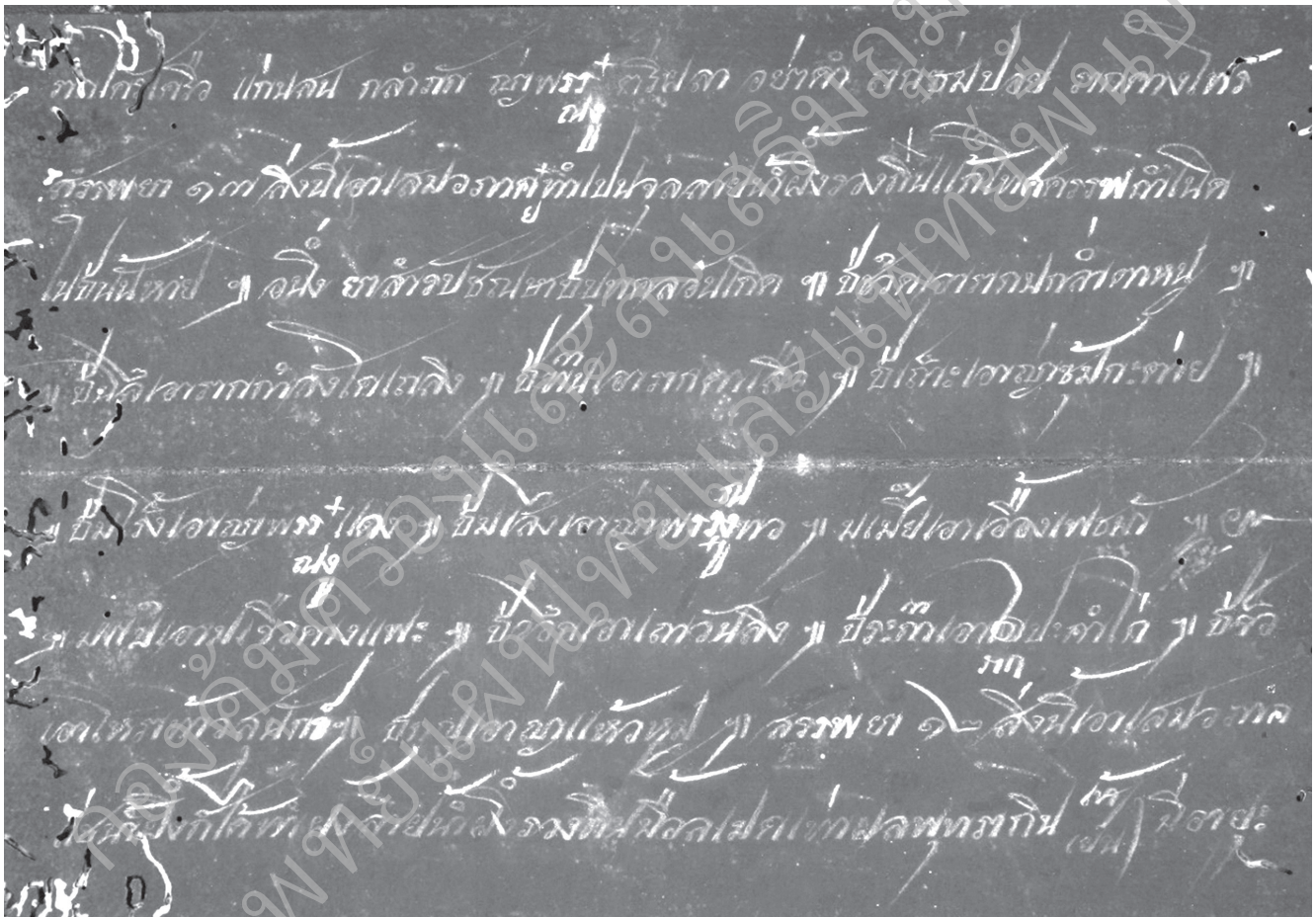
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐-๑๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐-๑๑

รากไคร้เครือ แก่นสน กล่ำภัก ญาพรร+ณงู ตรีผลา ออย่าดำ รากข่มปอย รากคางไทร
สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคย+ทำเปนจูล ไลยน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรพกำเนิด
ในปีนั้นหาย ๓ อนึ่งยาสำหรับชันษาปีบุทคลอันเกิด ๑ ปีชวดเอารากมกล่ำตาหนู ๓
๒ ปีฉลูเอารากกำลังโคเถลิง ๓ ปีชานเอารากตาเสือ ๔ ปีเถาะเอาญาข่มกะต่าย ๓

๕ ปีมโรง เอาญาพรร+ณงูแดง ๖ ปีเมเสงเอาญาพรร+ณงูขาว ๗ มเมียเอาเอื้องเพชรม้า ๓๐
๑ ปีมะแมเอามะเขือคางแพะ ๒ ปีวอกเอาเถาว์วัลย์ลิง ๓ ปีระกาเอา+รากปะคำไก่ ๔ ปีจอ
เอาโหราเท้าสุนัข ๓ ปีกุนเอาญาแห้วหมู ๓ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
แช่น้ำผึ้งก็ได้ทำผงไลยน้ำผึ้งรวงกินมือละเม็ดเท่าผลพุทรากิน ^{เช้า} } มีอายุ
^{เย็น}

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐-๑๑

รากไคร้เครือ แก่นสน กระจ่ำพัก หญ้าพันงู ตรีผลา ยาดำ รากข่มปอย รากคางไทร
สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุน ไลยน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรภกำเนิด
ในปีนั้นหาย ๓ อนึ่งยาสำหรับชันษาปีบุทคลอันเกิด ๑ ปีชวดเอารากมะกล่ำตาหนู ๓
๒ ปีฉลูเอารากกำลังโคเถลิง ๓ ปีชานเอารากตาเสือ ๔ ปีเถาะเอาหญ้าข่มกระต่าย ๓

๕ ปีมะโรงเอาหญ้าพันงูแดง ๖ ปีมะเส็งเอาหญ้าพันงูขาว ๗ มะเมียเอาเอื้องเพชรม้า ๓๐
๑ ปีมะแมเอามะเขือคางแพะ ๒ ปีวอกเอาเถาว์วัลย์ลิง ๓ ปีระกาเอารากประคำไก่ ๔ ปีจอ
เอาโหราเท้าสุนัข ๓ ปีกุนเอาญาแห้วหมู ๓ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
แช่น้ำผึ้งก็ได้ทำผงไลยน้ำผึ้งรวงกินมือละเม็ดเท่าผลพุทรากิน ^{เช้า} } มีอายุ
^{เย็น}

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

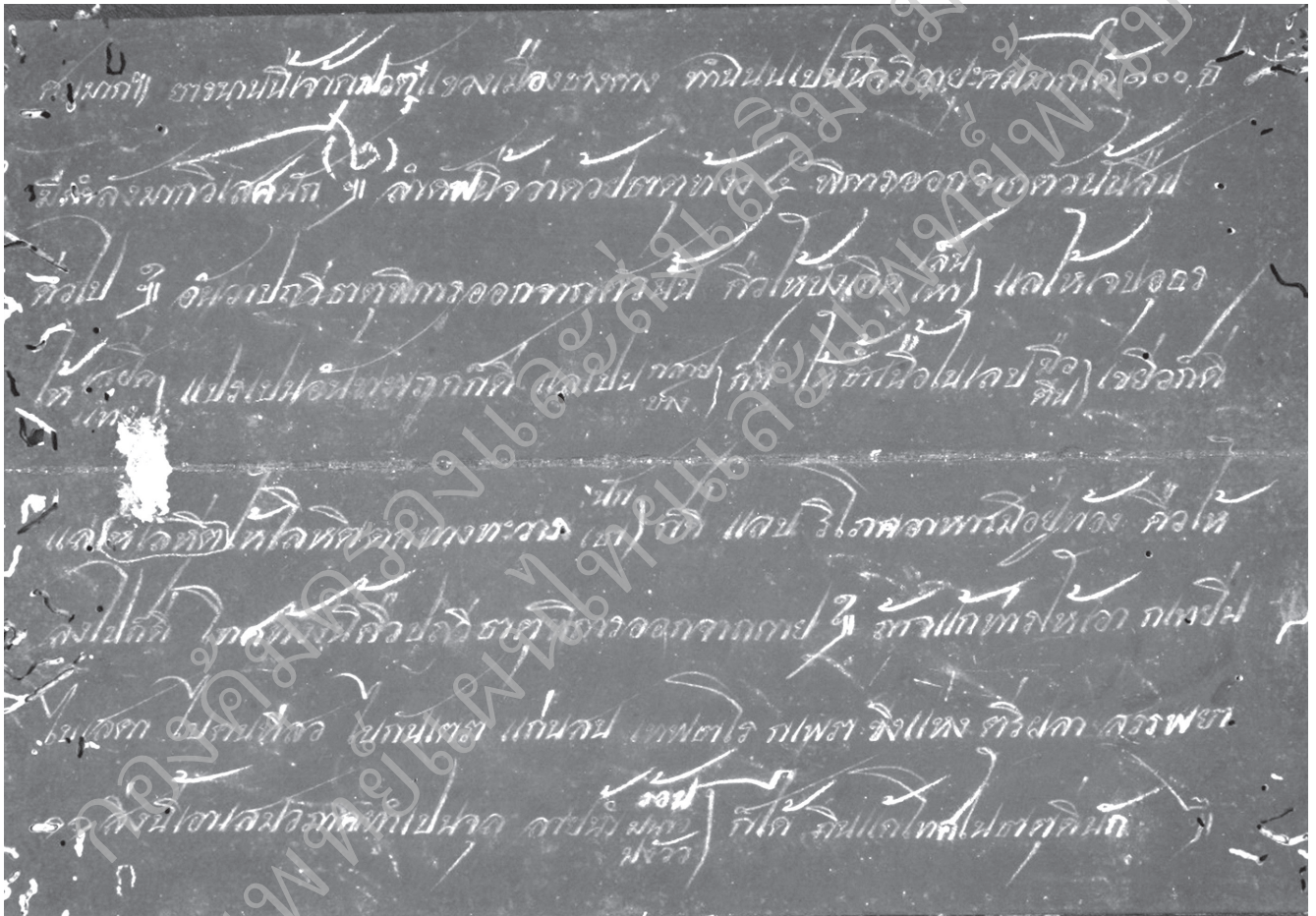
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดา

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๒-๑๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๒-๑๓

ศมฺมาก ฯ ยาชานานนี้เจ้าคุณวัตรแขวงเมืองบางคาง ทำฉนนเปนนิจมีอายุศมมากได้ ๑๐๐ ปี มีกำลังมากวิเศษนัก ฯ ลำดับนี้จักกล่าวด้วยธาตุทั้ง ๔ พิกการออกจากตัวนั้นสืบต่อไป ฯ อันว่าปถวีธาตุพิกการออกจากตัวนั้น คือให้บังเกิด ^{เห็น} } แลให้เจ็บอุธร ให้ ^{เสียด} } แปรเปนอันทพฤกก็ดีแลเปน ^{กสาย} } ก็ดีให้เข้าเนื้อในเลบ ^{มือ} } เขียวก็ดี

แลให้โลหิตให้โลหิตตกทางทวาร ^{หนัก} } ก็ดี แลบริโภคอาหารมีอยู่ท้อง คือให้ลงไปก็ดี โทษทั้งนี้คือปถวีธาตุพิกการออกจากกาย ฯ ถ้าจแก้ทารให้เอา กเพ็ยม ไบสเดา ไบคนทีสอ ไบกันเตรรา แก่นสน เทพธาโร กเพรา ชิงแห้ง ตริผลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล ลายน้ ^{ร้อน} } ก็ได้กินแก้โทษในธาตุตินิก ฯ ^{มนาว} } ^{มจ้ว} }

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๒-๑๓

สมมาก ฯ ยาชานานนี้เจ้าคุณวัตรแขวงเมืองบางคาง ทำฉนนเปนนิจมีอายุมากได้ ๑๐๐ ปี มีกำลังมากวิเศษนัก ฯ ลำดับนี้จะกล่าวด้วยธาตุทั้ง ๔ พิกการออกจากตัวนั้นสืบต่อไป ฯ อันว่าปถวีธาตุพิกการออกจากตัวนั้น คือให้บังเกิดเลินเกิดเหาแลให้เจ็บอุธร ให้เสียดให้แก่งแปรเป็นอัมพฤกษ์ก็ดีแลเป็นกษัยเป็นปางก็ดี ให้เข้าเนื้อในเลบมือเขียว เล็บตีนเขียวก็ดี

แลให้โลหิตตกทางทวารหนักทวารเบาก็ดี แลบริโภคอาหารมีอยู่ท้อง คือให้ลงไปก็ดี โทษทั้งนี้คือปถวีธาตุพิกการออกจากกาย ฯ ถ้าจะแก้ทารให้เอา กระเทียม ไบสเดา ไบคนทีสอ ไบกันเกรรา แก่นสน เทพทาโร กะเพรา ชิงแห้ง ตริผลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล ละลายน้ ^{ร้อน} } ก็ได้กินแก้โทษ ^{มนาว} } ในธาตุตินิก ฯ ^{มจ้ว} }

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

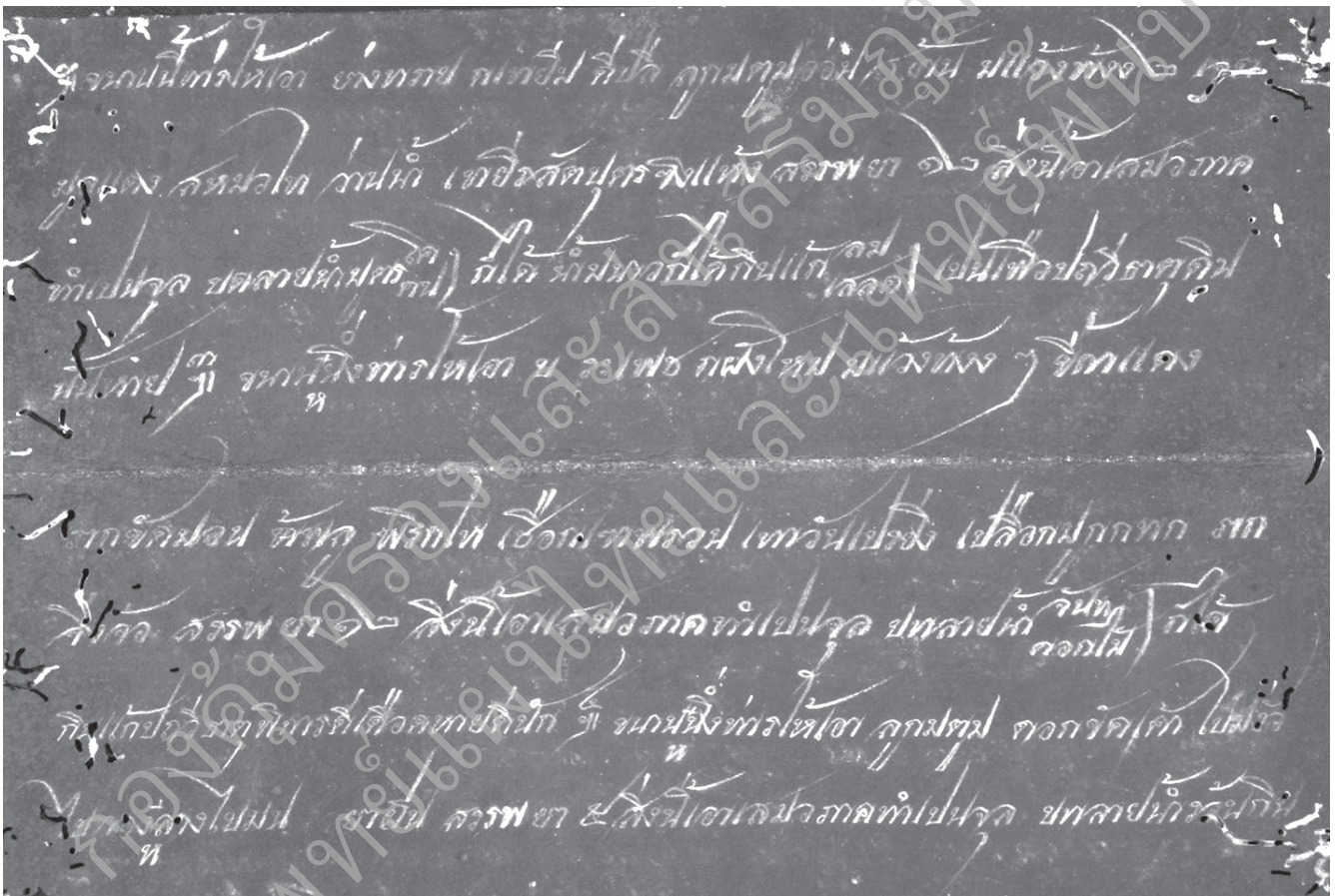
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๔-๑๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๔-๑๕

๒ ขนานนี้ทาร์ให้เอา อย่างทราย กเทียม ดีปลี ลูกมตุ่มอ่อน ส(ข้าน) มแว้งทั้ง ๒ เจต
มูลแดง สหมอไทย ว่านน้ำ เทียนสัตบุตร ชิงแห้ง สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุล บดละลายน้ำมูตร ^{โค}คน } ก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้กินแก้ ^{ลิ้ม}เสลด } เป็นเพื่อปลิวธาตุดิน
นั่นหาย ๓ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา บ ระเพชร กฝักโหม มแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง

รากขจัดมอน ช้าพลู พริกไทย เชือกเขาพรวน เทาวันเปรียง เปลือกมูกกทก ราก
จิงจ้อ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดละลายน้ำ ^{จันท}ดอกไม้ } ก็ได้
กินแก้ปลิวธาตุดินดีเดือดหายดีนัก ๓ หนานหนึ่งทาร์ให้เอา ลูกมตุ่ม ดอกขจัด
เค้า ไบמצั่วใบทองกลางใบมน ยาฝิ่น สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล
บดละลายน้ำร้อนกิน

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๔-๑๕

๒ ขนานนี้ทาร์ให้เอา อย่างทราย กระเทียม ดีปลี ลูกมะตุ่มอ่อน สะค้าน มะแว้งทั้ง ๒ เจต-
มูลแดง สหมอไทย ว่านน้ำ เทียนสัตบุษย์ ชิงแห้ง สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมูตรโค ^{น้ำมูตร}คน } ก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้กินแก้ลม แก้เสลดเป็น
เพื่อปลิวธาตุดิน
นั่นหาย ๓ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา บอระเพ็ด กระพังโหม มะแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง

รากขจัดมอน ช้าพลู พริกไทย เชือกเขาพรวน เถาวัลย์เปรียง เปลือกมูกกระทก ราก-
จิงจ้อ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำจันทน์ก็ได้ น้ำดอกไม้ก็ได้
กินแก้ปลิวธาตุดินดีเดือดหายดีนัก ๓ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา ลูกมะตุ่ม ดอกคัดเค้า
ไบמצั่วใบทองกลางใบมน ยาฝิ่น สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลาย
น้ำร้อนกิน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

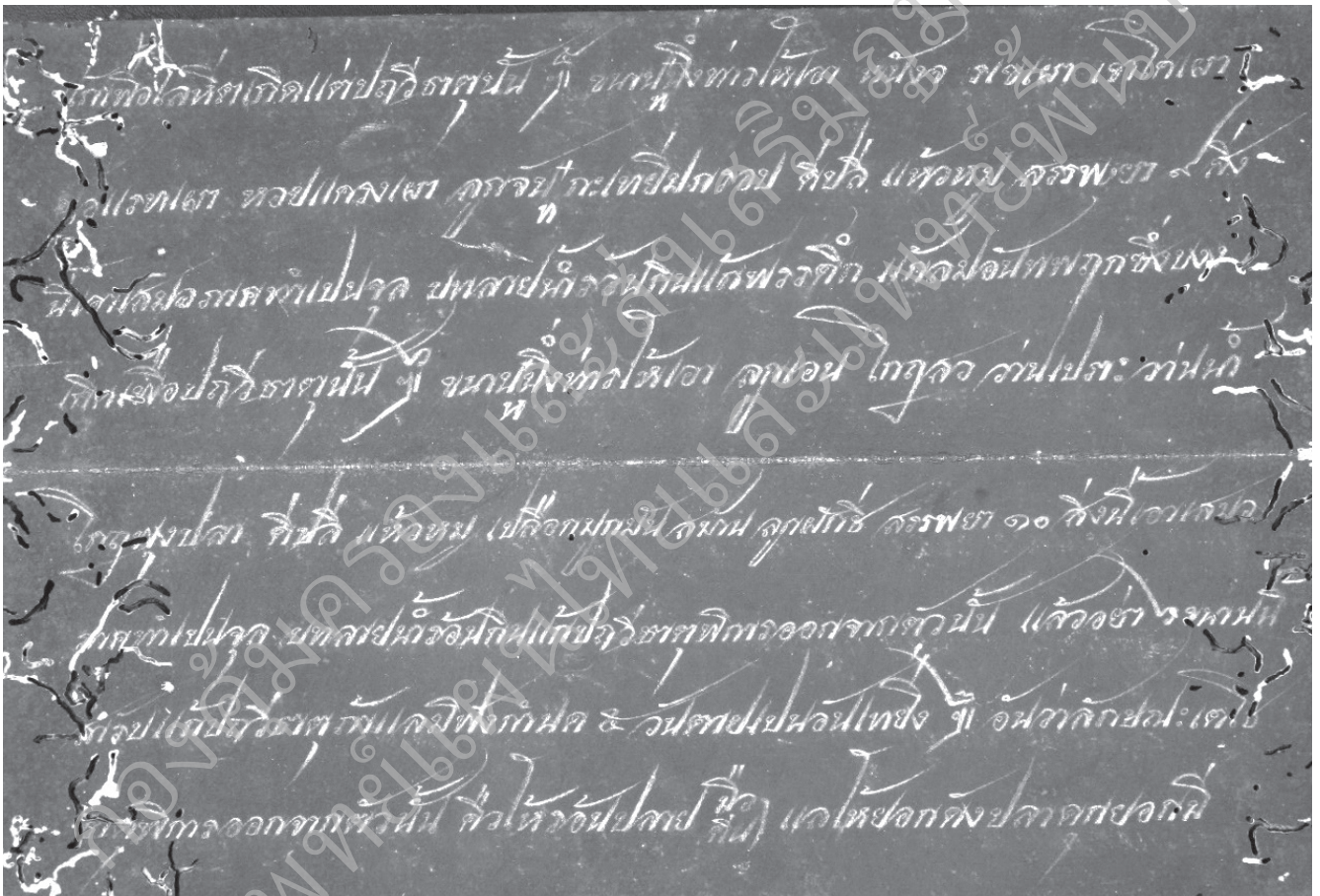
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๖-๑๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นไชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๖-๑๗

แก้เพื่อโลหิตเกิดแต่ปถวีธาตุนั้น ๕ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา หนึ่งจระเข้เผา เขาโคเผา นอแรดเผา หอยแครงเผา ลูกจันทน์ กะเทียมกรอบ ดีปลี หัวหมู สรรพยา ๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำร้อนกินแก้พรรดิกแก้ลมอันทพฤก ซึ่งบังเกิดเพื่อปถวีธาตุนั้น ๖ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา ลูกเอน โกฐสอ ว่านเปราะ ว่านน้ำ

โกฐพุงปลา ดีปลี หัวหมู เปลือกมูกมัน สข้าน ลูกผักชี สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น แล้วอย่า ๖ ขนานนี้ สำหรับแก้ปถวีธาตุพิการถ้าแลมิฟังกำหนด ๕ วันตายเป็นอันเที่ยง ๗ อันว่าลักษณะเตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้ร้อนปลายมือ ปลายตีน แลให้ยอกดั่งปลาตุกยอกมี

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๖-๑๗

แก้เพื่อโลหิตเกิดแต่ปถวีธาตุนั้น ๕ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา หนึ่งจระเข้เผา เขาโคเผา นอแรดเผา หอยแครงเผา ลูกจันทน์ กระเทียมกรอบ ดีปลี หัวหมู สรรพยา ๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำร้อนกินแก้พรรดิกแก้ลมอันทพฤกซ์ ซึ่งบังเกิดเพื่อปถวีธาตุนั้น ๖ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา ลูกเอน โกฐสอ ว่านเปราะ ว่านน้ำ

โกฐพุงปลา ดีปลี หัวหมู เปลือกมูกมัน สะค้าน ลูกผักชี สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น แล้วอย่า ๖ ขนานนี้ สำหรับแก้ปถวีธาตุพิการถ้าแลมิฟังกำหนด ๕ วันตายเป็นอันเที่ยง ๗ อันว่าลักษณะเตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้ร้อนปลายมือ ปลายตีน แลให้ยอกดั่งปลาตุกยอกมี

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

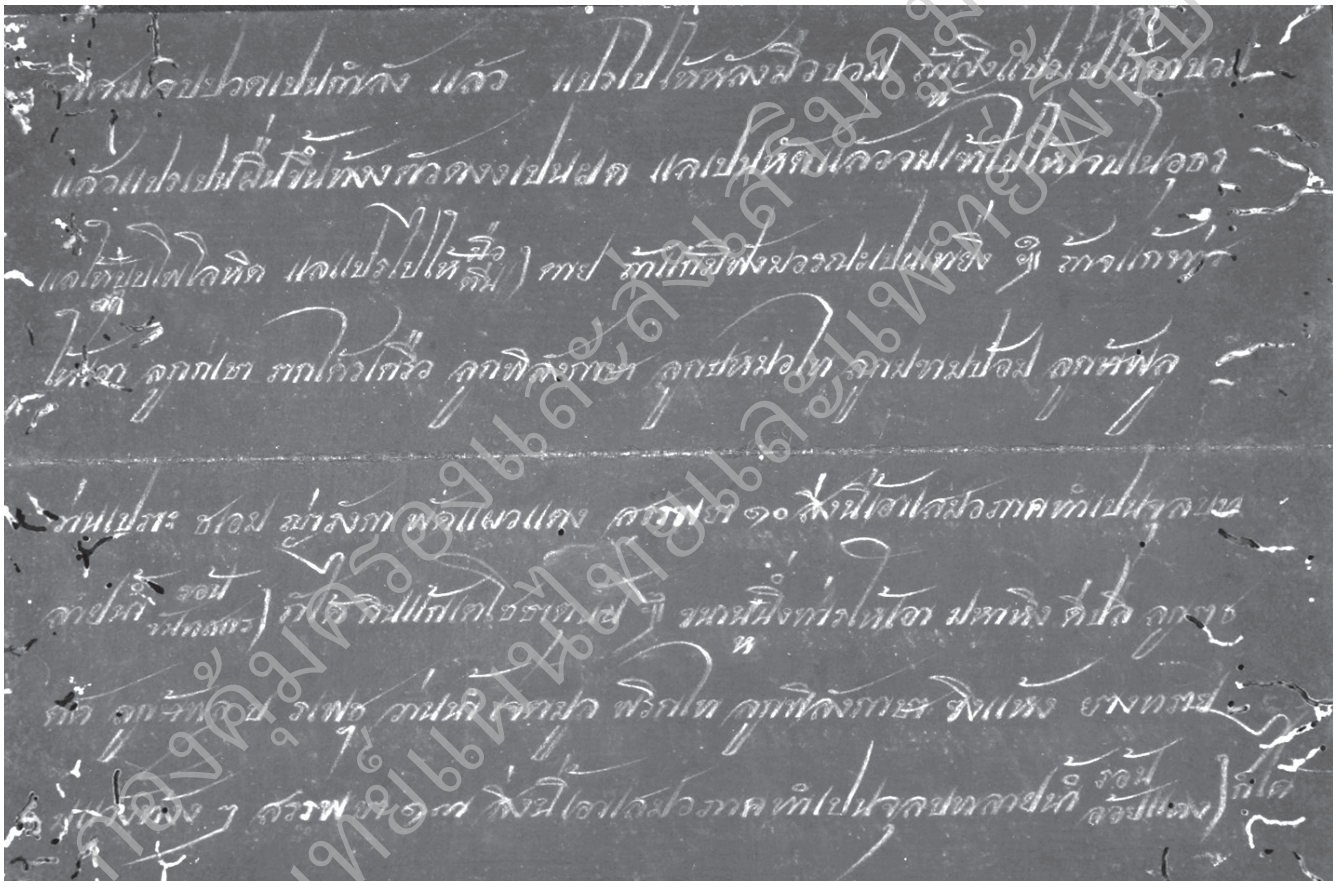
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๘-๑๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๘-๑๙

พิศมเจบปวดเปนกำล้ง แล้ว แปรไปให้หลังมือบวม ถ้าห+ญิงแปรไปให้หน้าบวม แล้วแปรเปนฝิ่นขึ้นทั้งตัวตงเปนผด แลเปนหัดแล้วจมเข้าไปให้เจบอุธร แลให้+ตกบุบโพโลहित แลแปรไปให้ ^{มือ} _{ตีน} } ตาย ถ้ามีฟิงมอระณะเปนเที่ยง ^๓ ถ้าจแก้ทำร ให้เอา ลูกกเบา รากไคร้เครือ ลูกพิลังกาษา ลูกษหมอไทย ลูกมขามป้อม ลูกข้าพลุ

ว่านเปราะ ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจลบท ไล่น้ำ ^{ร้อน} _{ชั้นทสกร} } ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ^๒ ขนานห+นึ่งทำรให้เอา มหาหิง ดีปลี ลูกราช ดัด ลูกข้าพลุ บรเพชญ ว่านน้ำ เจตมูล พริกไทย ลูกพิลังกาษา ชิงแห้ง ยางทราย มแว้งทั้ง ๒ สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจล บทไล่น้ำ ^{ร้อน} _{อ้อยแดง} } ก็ได้

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๘-๑๙

พิชเจบปวดเป็นกำล้ง แล้วแปรไปให้หลังมือบวม ถ้าหญิงแปรไปให้หน้าบวม แล้วแปรเป็นฝิ่นขึ้นทั้งตัวตงเป็นผด แลเป็นหัดแล้วจมเข้าไปให้เจบอุทร แลให้ตกบุบโพโลहित แลแปรไปให้มือตายตีนตาย ถ้ามีฟิงมรณะเป็นเที่ยง ^๓ ถ้าจะแก้ทำร ให้เอาลูกกระเบา รากไคร้เครือ ลูกพิลังกาษา ลูกสมอไทย ลูกมะขามป้อม ลูกข้าพลุ

ว่านเปราะ ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจลนบด ไล่น้ำร้อนก็ได้ น้ำชันทสกรก็ได้ กินแก้เตโชธาตุนั้น ^๒ ขนานหนึ่งทำรให้เอา มหาหิงค์ ดีปลี ลูกราชดัด ลูกข้าพลุ บอระเพ็ด ว่านน้ำ เจตมูล พริกไทย ลูกพิลังกาษา ชิงแห้ง ยางทราย มะแว้งทั้ง ๒ สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจลน บดไล่น้ำร้อนก็ได้ น้ำอ้อยแดงก็ได้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

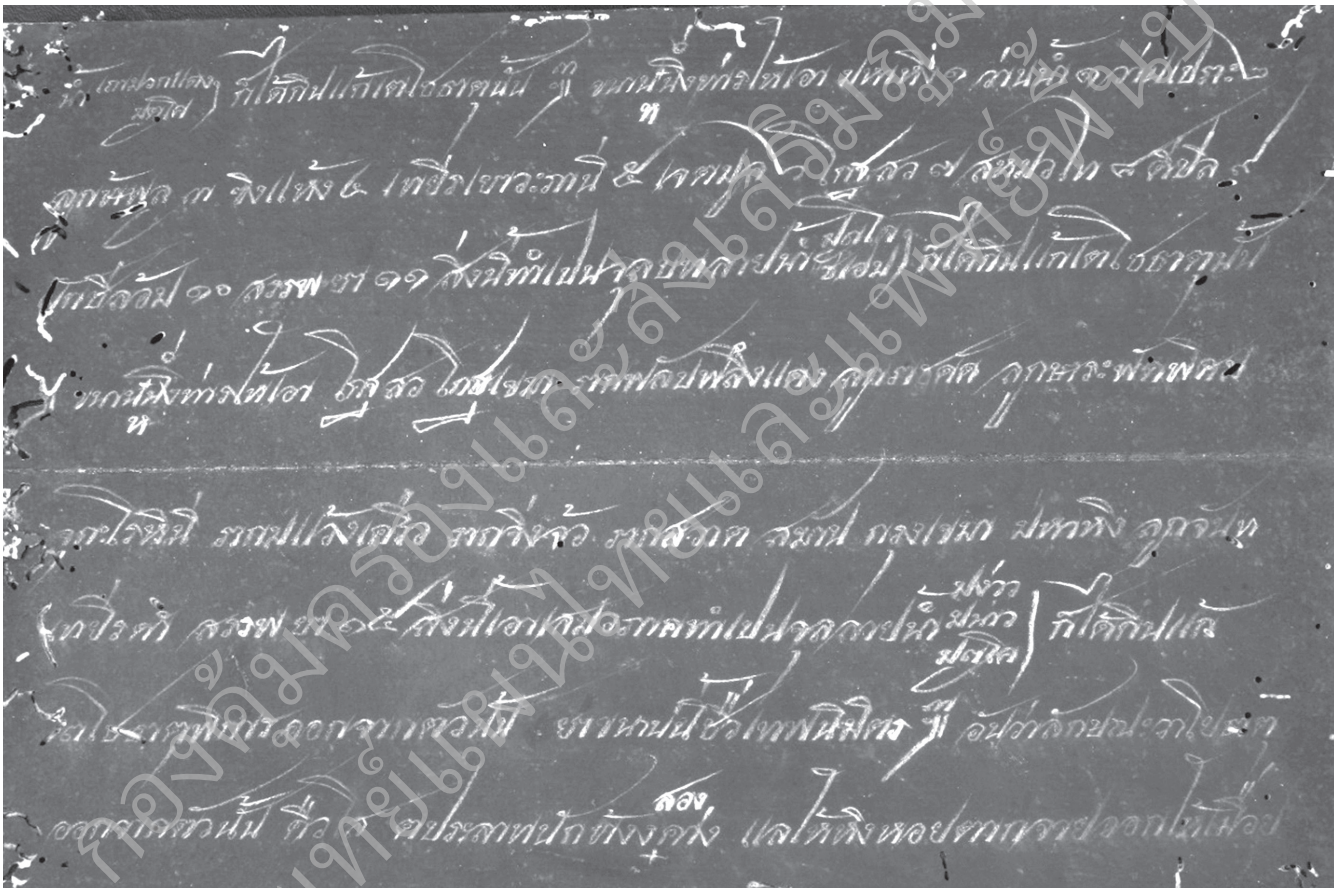
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๐-๒๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๐-๒๑

น้ำ เถาหมวกแดง } ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ^๓ ขนานหนึ่งท่ารให้อา มหาหิง ๑ ว่านนํ้า ๑
ว่านเปราะ ๒ ลูกข้าพลุ ๓ ชิงแห้ง ๔ เทียนยาววะภาณี ๕ เจตมูล ๖ โกรฐสอ ๗ สหมอไทย ๘
ตีป्ली ๙ ผักชีล้อม ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ทำเปนจูล บทลายน้ำ ^{ม่งว} } ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น
^{มนาว}
^{มุตโค}
ขนานหนึ่งท่ารให้อา โกรฐสอ โกรฐเขมา รากพลับพลึงแดง ลูกราชดัด ลูกษาระพัตพิศม

จุกะโรหิณี รากมแว้งเครือ รากจิงจ้อ รากสวาด สข้าน กรุงเขมา มหาหิง ลูกจันท
เทียนดำ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลลายน้ำ ^{ม่งว} } ก็ได้กินแก้
^{มนาว}
^{มุตโค}

เตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น ยาขนานนี้ชื่อเทพนิมิต ^๓ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ
ออกจากตัวนั้น คือโสตประสาทหนักทั้ง+สองข้าง แลให้หิงห้อยตายจายออกให้เมื่อย

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๐-๒๑

น้ำเถาหมวกแดงก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้เตโชธาตุนั้น ^๓ ขนานหนึ่งท่ารให้อา มหาหิงค์ ๑
ว่านนํ้า ๑ ว่านเปราะ ๒ ลูกข้าพลุ ๓ ชิงแห้ง ๔ เทียนยาวพาณี ๕ เจตมูล ๖ โกรฐสอ ๗
สมอไทย ๘ ตีป्ली ๙ ผักชีล้อม ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ทำเปนจูล บดละลายน้ำมูตรโคก็ได้
น้ำชะเอมก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ขนานหนึ่งท่ารให้อา โกรฐสอ โกรฐเขมา รากพลับพลึงแดง
ลูกราชดัด ลูกสารพัตพิษ

จุกะโรหิณี รากมะแว้งเครือ รากจิงจ้อ รากสวาด สะค่าน กรุงเขมา มหาหิงค์ ลูกจันทน์
เทียนดำ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลละลายน้ำมะงั่วก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้
น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้เตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น ยาขนานนี้ชื่อนิมิต ^๓
อันว่าลักษณะวาโยธาตุ

ออกจากตัวนั้น คือโสตประสาทหนักทั้งสองข้าง แลให้หิงห้อยตากระจายออกให้เมื่อย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

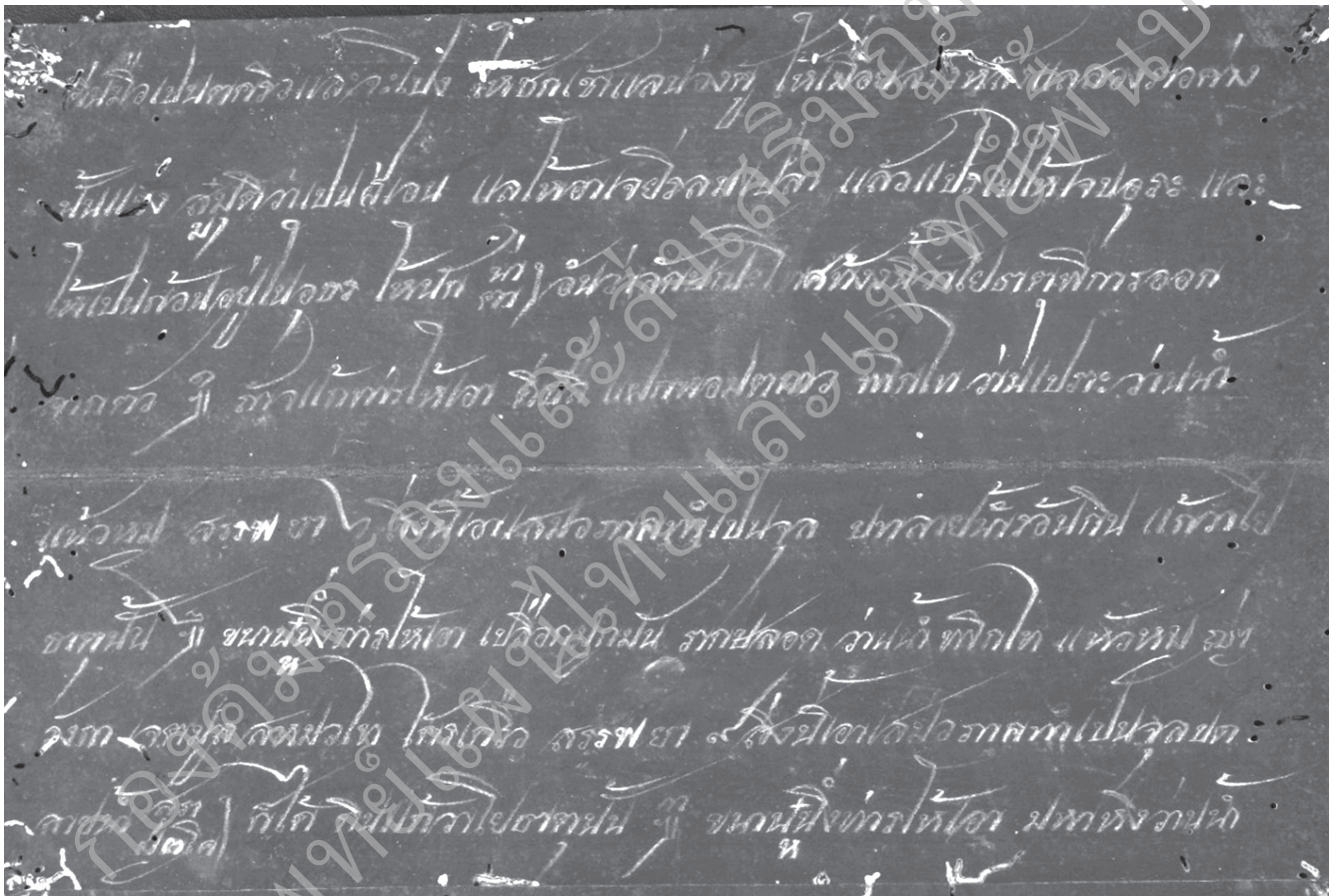
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๒-๒๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๒-๒๓

ตีนมือเปนต์คิวแลจะโปงให้ซึกเข้าแลน่องคู้ ให้เมื่อยสรรหลังแลสองราวค่าง
นั้นแข่งสมมุติว่าเปนผีเอน แลให้อาเจียรลมเปล่า แล้วแปรไปให้เจิบอูระ และ
ให้เปนก้อนในอุทร ให้นึก ^{น้ำ} } อันว่าลักษณะโทษทั้งนี้ว่าโยธาตูปิการออก
จากตัว ^๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา ดีปลี แผลกหอมตนาว พริกไท ว่านเปราะ ว่านน้ำ

แห้วหมู สรรพยา ๖ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำร้อนกิน แก้ววโย
ธาตุนั้น ^๒ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา เปลือกมูกมัน รากชลดอด ว่านน้ำ พริกไท แห้วหมู ญ่า
รังกา เจตมูล สหมอไท ไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจูลบด
ลายน้ำ ^{สุรา} } ก็ได้ กินแก้ววโยธาตุนั้น ^๓ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา มหาหิง ว่านน้ำ

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๒-๒๓

ตีนมือเป็นตะคริวแลจับโปงให้ซึกเข้าแลน่องคู้ ให้เมื่อยสันหลังแลสองราวข้าง
นั้นแข่งสมมุติว่าเป็นผีเอน แลให้อาเจียรลมเปล่าแล้วแปรไปให้เจิบอูระ และ
ให้เปนก้อนในอุทร ให้นึกหน้า หนักตา อันว่าลักษณะโทษทั้งนี้ว่าโยธาตูปิการออก
จากตัว ^๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา ดีปลี แผลกหอมตนาว พริกไทย ว่านเปราะ ว่านน้ำ

แห้วหมู สรรพยา ๖ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนกิน แก้ววโย
ธาตุนั้น ^๒ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา เปลือกมูกมัน รากชลดอด ว่านน้ำ พริกไทย แห้วหมู ญ่า-
รังกา เจตมูล สหมอไทย ไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจูลบด
ละลายน้ำสุราก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้ววโยธาตุนั้น ^๓ ขนานหนึ่งทาร์ให้เอา มหาหิงค์ ว่านน้ำ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

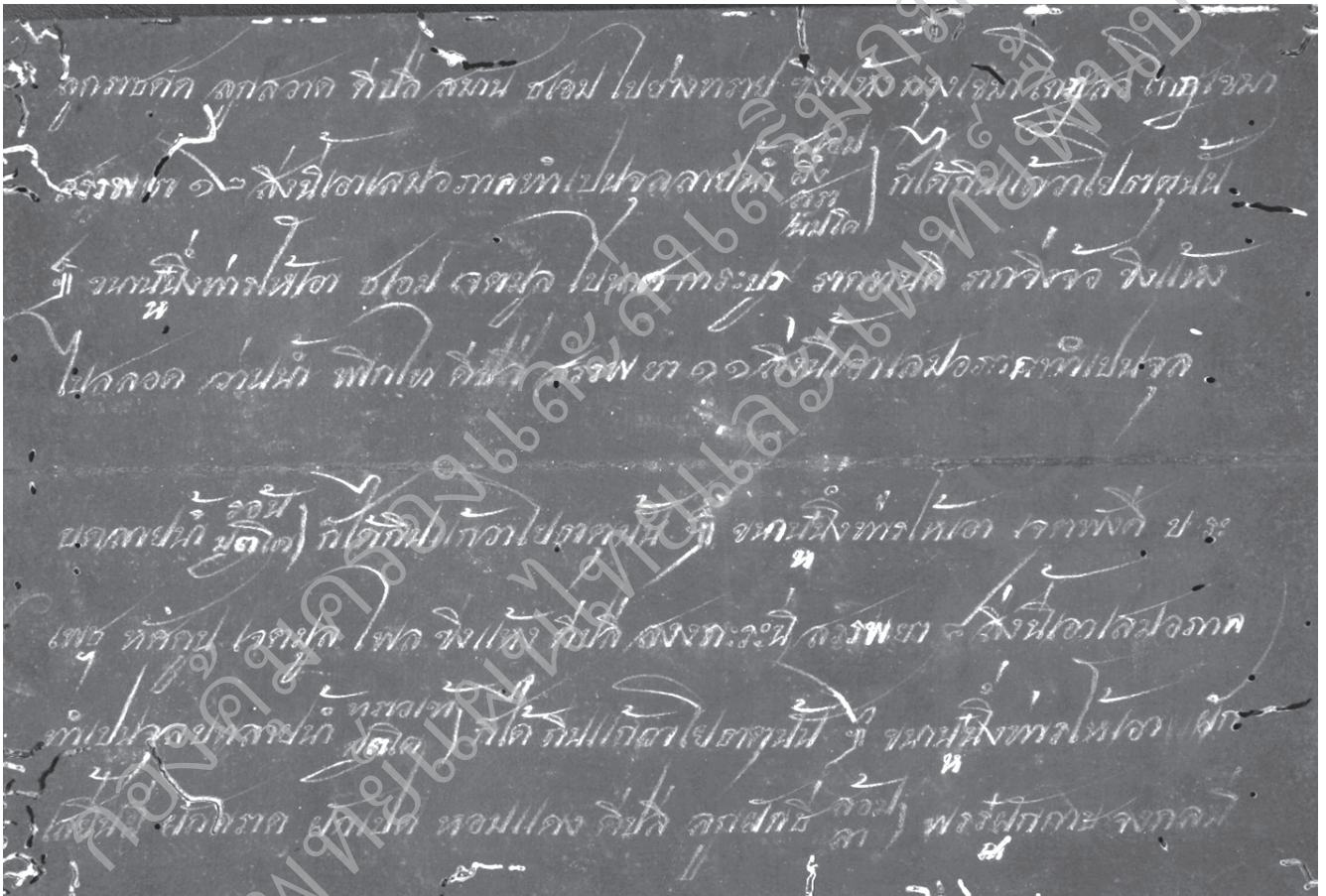
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นไชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๔-๒๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๔-๒๕

ลูกราชดัด ลูกสวาด ตีป्ली สข้าน ซอเม ไบอย่างทราย ชิงแห่ง กรุงเขมา โกฎสูอ โกฎเขมา

สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจุลละลายน้ำ

ชอเม	} ก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น
ฝิ่ง	
สุรา	

 ขนานห+นึ่งทำรให้อา ซอเม เจตมูล ไบนาศ การะบูร รากทนต์ รากจิงจ้อ ชิงแห่ง ไบสลอด ว่านน้ำ พริกไท ตีป्ली สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจุล

บดละลายน้ำ

ร้อน	} ก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น
มุดโค	

 ขนานห+นึ่งทำรให้อาเจตพังคีบระ เพชญ หักศุน เจตมูล ไพล ชิงแห่ง ตีป्ली สงงกระระนี สรรพยา ๘ สิ่งนี้อาสมอภาค ทำเป็นจุลบดละลายน้ำ

ทราวเข้า	} ก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น
มุดโค	

 ขนานห+นึ่งทำรให้อา ผัก เสี้ยนผี ผักคราด ผักเป็ด หอมแดง ตีป्ली ลูกผักชี

ล้อม	} พรรณผักกาชงกลนี
ลา	

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๔-๒๕

ลูกราชดัด ลูกสวาด ตีป्ली สะค่าน ซอเม ไบอย่างทราย ชิงแห่ง กรุงเขมา โกฎสูอ โกฎเขมา

สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจุลละลายน้ำซอเมก็ได้ น้ำฝิ่งก็ได้ น้ำสุราก็ได้ น้ำนมโคก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น

ขานหนึ่งท่านให้อาซอเม เจตมูล ไบนาศ การบูร รากทนต์ รากจิงจ้อ ชิงแห่ง ไบสลอด ว่านน้ำ พริกไทย ตีป्ली สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจุล

บดละลายน้ำร่อยก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น ขานหนึ่งท่านให้อา เจตพังคี บอระเพ็ด หักศุน เจตมูล ไพล ชิงแห่ง ตีป्ली สังกธนี สรรพยา ๘ สิ่งนี้อาสมอภาค ทำเป็นจุลบดละลายน้ำชาวข้าวก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น ขานหนึ่งท่านให้อาผักเสี้ยนผี ผักคราด ผักเป็ด หอมแดง ตีป्ली ลูกผักชีล้อม ลูกผักชีลา พันธุ์ผักกาด จงกลนี

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

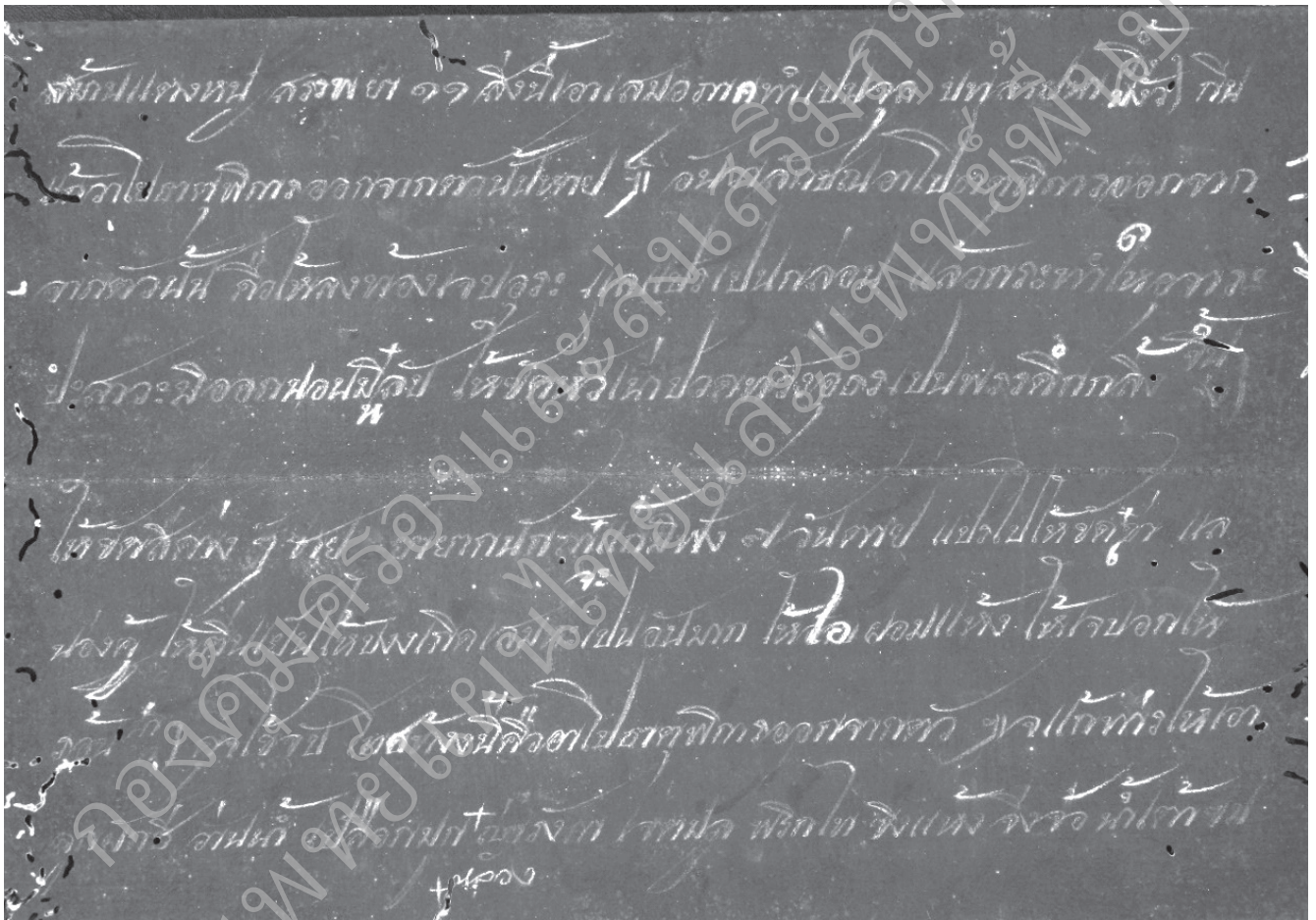
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๖-๒๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๖-๒๗

สะข้านแตงหนู สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ ^{ฝั่ง}มั่ง } กิน
แก้วาโยธาตูปการออกจากตัวนั้นหาย ^๓ อันว่าลักษณะอาโปธาตูปการออกจาก
จากตัวนั้น คือให้ลงเจบอระ แลแปรเปนกล่อน แล้วกระทำให้อูจาระ
ปะสาวะมืออกนอนมิ+หลับ ให้ขัดหัวหน้าปวดท้วงอุทรเปนพรรคักกลิ้ง ^{ขึ้น}ลง }

ให้ขัดสีค่าง ๆ ขาย ยายากนักล้า+จะแก้มิฟัง ๗ วันตายแปรไปให้ขัด+เช่า แล
น่องคู้ ให้ตื่นเย็น ให้บังเกิดเสมหะเปนอันมาก ให้ไอผอมแห้งให้เจบอกให้
ร้อน ^{น้ำ}(ตา) } ดุจใช้จับโทษทั้งนี้คืออาโปธาตูปการออกจากตัว ^๓ จะแก้ทำรให้อา
ลูกผักชี วานน้ำ เปลือกมูก+หลวง ญำรงกา เจตมูล พริกไท ขิงแห้ง จิงจ้อ น้ำเต้าขม

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๖-๒๗

สะค่านแตงหนู สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนจุณ บดละลายน้ำฝั่ง ^{น้ำ}มั่งงัวกิน
แก้วาโยธาตูปการออกจากตัวนั้นหาย ^๓ อันว่าลักษณะอาโปธาตูปการออกจาก
จากตัวนั้น คือให้ลงเจ็บอระ แลแปรเปนกล่อน แล้วกระทำให้อูจาระ
ปัสสาวะมืออกนอนมิหลับ ให้ขัดหัวหน้าปวดท้วงอุทรเปนพรรคัก กลิ้งขึ้น กลิ้งลง

ให้ขัดสีข้าง ๆ ใช้ยายากนักล้าจะแก้มิฟัง ๗ วันตาย แปรไปให้ขัดเช่า แล
น่องคู้ ให้ตื่นเย็นให้บังเกิดเสมหะเปนอันมากให้ไอผอมแห้งให้เจ็บอกให้
ร้อนหน้า ร้อนตาดุจใช้จับ โทษทั้งนี้คืออาโปธาตูปการออกจากตัว ^๓ จะแก้ทำนให้อา
ลูกผักชีวานน้ำ เปลือกมูกหลวง ญำรงกาเจตมูลพริกไทยขิงแห้งจิงจ้อน้ำเต้าขม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

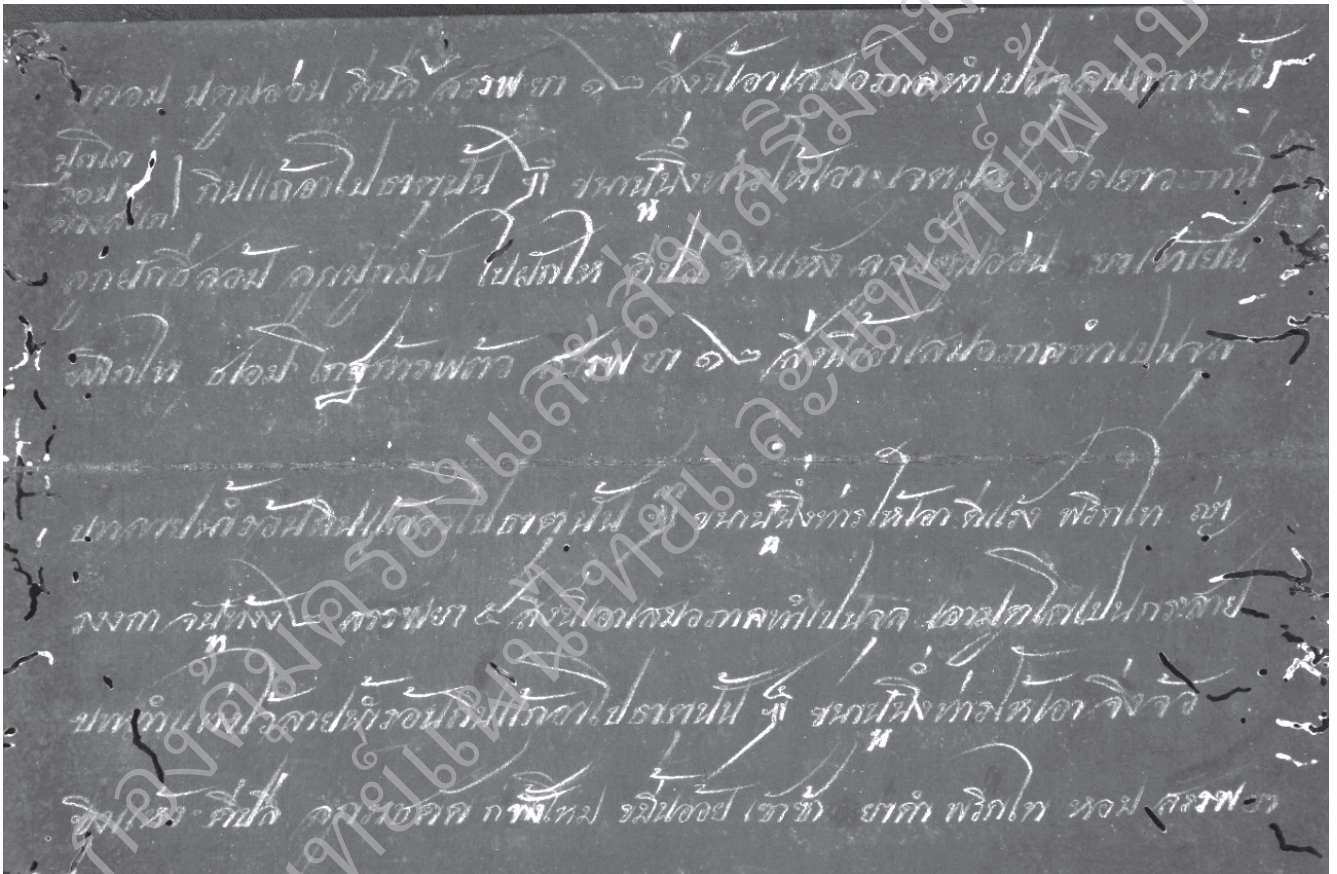
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๘-๒๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๒๘-๒๙

กตอม มตุมอ่อน ตีป्ली สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจลบลหลายน้ำ
มุตโค
ร้อน } กินแก้อาโปธาตุนั้น ๒ ขนานห+นึ่งทาร์ให้เอา เจตมูล เทียรยาวภาณี
ดองสแก }

ลูกผักชีล้อม ลูกมูกมัน ไบผักไห่ ตีป्ली ชิงแห้ง ลูกมตุมอ่อน ยาเข้าเย็น
พริกไท ซอเม โกรฐกำรพรวัว สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจล

บหลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๓ ขนานห+นึ่งทาร์ให้เอา ตีแรง พริกไท ญ่า
รงกา จัน+ททั้ง ๒ สรรพยา ๕ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจล เอามูตรโคเปนนกระสาย
บทำแห่งไว้ลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๔ ขนานห+นึ่งทาร์ให้เอา จิงจ้อ
ชิงแห้ง ตีป्ली ลูกราชดัด กพังโหมม ชมันอ้อย เข้าข้า ยาดำ พริกไทหอม สรรพยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๘-๒๙

กระตอม มะตุมอ่อน ตีป्ली สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจล บดหลายน้ำ
มูตรโค น้ำร้อน น้ำดองสแก กินแก้อาโปธาตุนั้น ๒ ขนานหนึ่งท่านให้เอา เจตมูล เทียร
ยาวภาณีลูกผักชีล้อม ลูกมูกมัน ไบผักไห่ ตีป्ली ชิงแห้ง ลูกมะตุมอ่อน ยาข้าวเย็น
พริกไทย ซอเม โกรฐกำนพรวัว สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจล

บดหลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๓ ขนานหนึ่งท่านให้เอา ตีแรง พริกไทย ญ่า-
รงกา จันททั้ง ๒ สรรพยา ๕ สิ่งนี้อาเสมอภาคทำเปนนจล เอามูตรโคเปนนกระสาย
บดทำแห่งไว้ละลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๔ ขนานหนึ่งท่านให้เอา จิงจ้อ
ชิงแห้ง ตีป्ली ลูกราชดัด กระพังโหมม ชมันอ้อย ข้าวข้า ยาดำ พริกไทย หอม สรรพยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

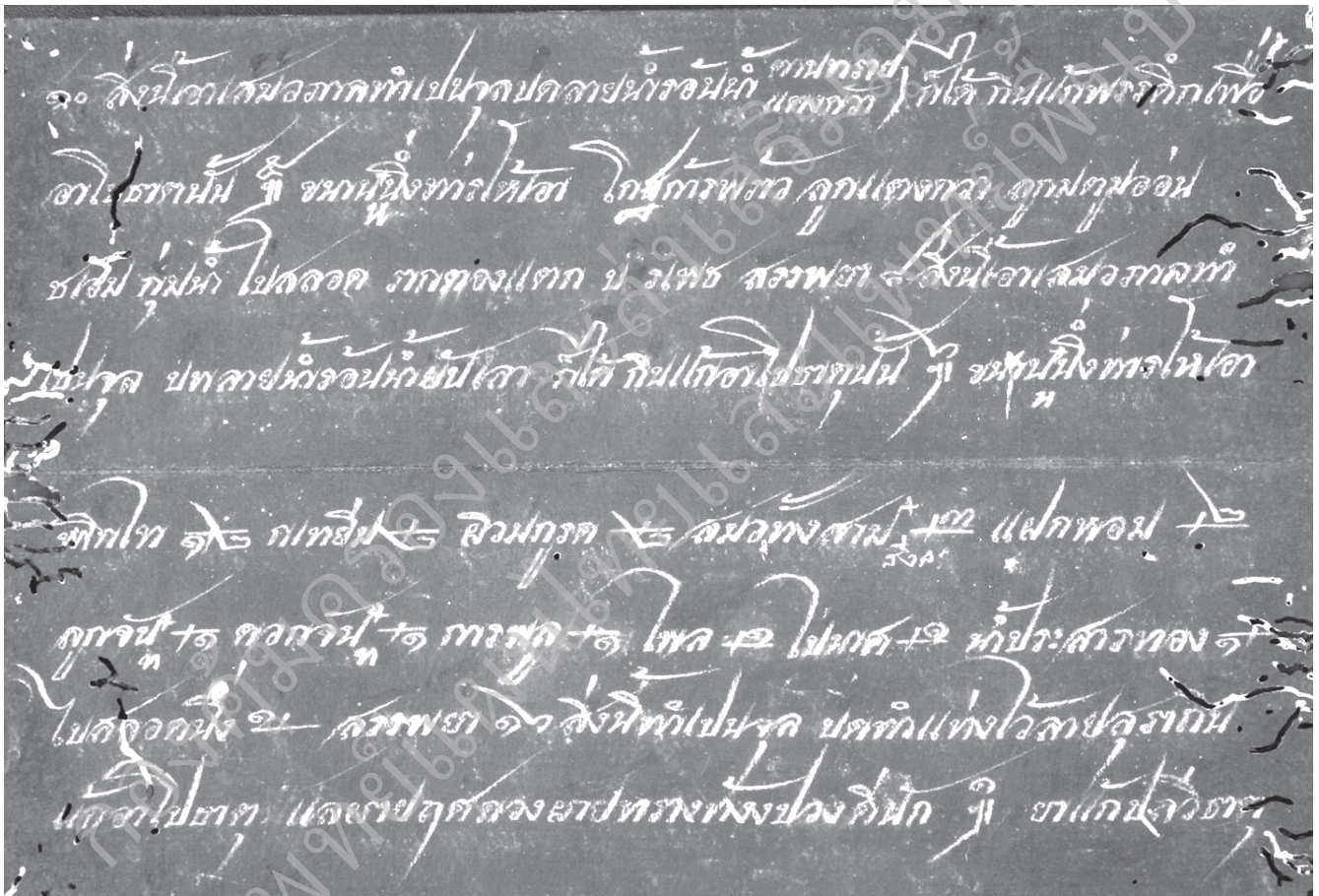
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๐-๓๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๐-๓๑

๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุลปลดลายน้ำร้อนน้ำ ^{ตานทราย} ^{แตงกวา} } ก็ได้ กินแก้พรตึกเพื่อ
อาโปธาตุนั้น ^๕ ขนานหนึ่งทำให้อา โกรฐกำพร้า ลูกแตงกวา ลูกมะตูมอ่อน
ช่อม กุ่มน้ำ ใบสลอด รากทองแตก บรเพช สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำ
เป็นจุล บดลายน้ำร้อนน้ำเย็นเล่า ก็ได้ กินแก้อาโปธาตุนั้น ^๖ ขนานหนึ่งทำให้อา

พริกไทย ๑๒ กเทียบ ๒ ผิวมกรูด ๒ สมอทั้งสาม+ สิ่งละ ๓ แผลกหอม ๒
ลูกจันทน์ ๒ ดอกจันทน์ ๒ การพลู ๑ ไพล ๑ ใบนาศ ๑ น้ำประสารทอง ๑
ใบสลอดหนึ่ง ๑ สรรพยา ๑๖ สิ่งนี้ทำเป็นจุล บดทำแท่งไว้ลายสุรากิน
แก้อาโปธาตุนั้น แลผายฤศดวงผายทรางทั้งปวงตีนก ^๗ ยาแก้ปถวีธาตุนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๐-๓๑

๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดละลายน้ำร้อน น้ำตาลทราย น้ำแตงกวา
ก็ได้กินแก้พรตึกเพื่อ
อาโปธาตุนั้น ^๕ ขนานหนึ่งทำให้อา โกรฐกำพร้า ลูกแตงกวา ลูกมะตูมอ่อน
ช่อม กุ่มน้ำ ใบสลอด รากทองแตก บอระเพ็ด สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำ
เป็นจุล บดลายน้ำร้อน น้ำเย็นเล่า ก็ได้ กินแก้อาโปธาตุนั้น ^๖ ขนานหนึ่งทำให้อา

พริกไทย ๒ สลึง ๑ เฟื่อง กระเทียม ๒ สลึง ผิวมะกรูด ๒ สลึง สมอทั้งสามสิ่งละ ๓ บาท
แผลกหอม ๒ บาท ลูกจันทน์ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๑ สลึง กานพลู ๑ สลึง ไพล ๑ บาท
ใบนาศ ๑ บาท น้ำประสารทอง ๑ เฟื่อง ใบสลอดหนึ่ง ๑ ตำลึง สรรพยา ๑๖ สลึง
สิ่งนี้ทำเป็นจุล บดทำแท่งไว้ลายสุรากิน
แก้อาโปธาตุนั้น แลผายริดสีดวงผายซางทั้งปวงตีนก ^๗ ยาแก้ปถวีธาตุนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

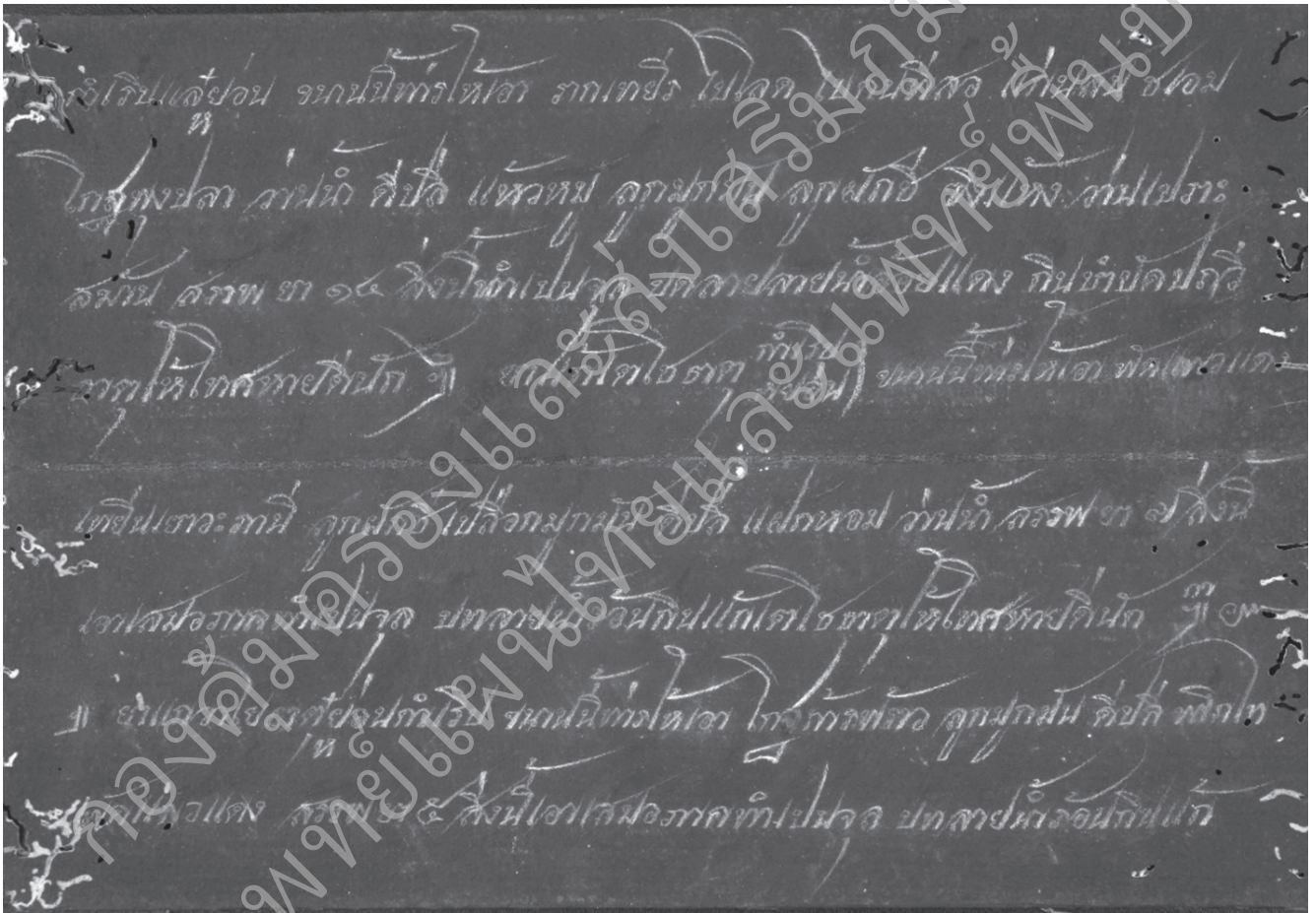
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๒-๓๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๒-๓๓

กำเร็บแล+หย่อน ขนานนี้ทำรให้เอา รากเทียร ไบโลด ไบคนทีสอ แก่นสน ซอเม
โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ดีปลี แห้วหมู ลูกมูกมัน ลูกผักชี ขิงแห้ง ว่านเปราะ
สข้าน สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ทำเปนจูล บดลลายลายน้ำอ้อยแดง กินบ้ำบัตปลวี่
ธาตุให้โทษหายตีนัก ๒ ยาแก้เตโชธาตุ ^{กำเร็บ} _{หย่อน} ขนานนี้ทำรให้เอา พัดแพวแดง

เทียนยาวะภาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน ดีปลี แฝกหอม ว่านน้ำ สรรพยา ๗ สิ่งนี้
เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดลายน้ำร้อนกินแก้เตโชธาตุให้โทษหายตีนัก ๓ ๐

๗ ยาแก้วาโยธาตุ+หย่อนกำเร็บ ขนานนี้ทำรให้เอา โกฐกำรพรวัว ลูกมูกมัน ดีปลี พริกไท
พัดแพวแดง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดลายน้ำร้อนกินแก้

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๒-๓๓

กำเร็บแลหย่อน ขนานนี้ทำรให้เอา รากเทียน ไบโลด ไบคนทีสอ แก่นสน ซอเม
โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ดีปลี แห้วหมู ลูกมูกมัน ลูกผักชี ขิงแห้ง ว่านเปราะ
สะค้าน สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ทำเปนจูล บดลลายน้ำอ้อยแดง กินบ้ำบัตปลวี่
ธาตุให้โทษหายตีนัก ๒ ยาแก้เตโชธาตุกำเร็บ ธาตุหย่อน ขนานนี้ทำรให้เอา ผักแพวแดง

เทียนยาวพาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน ดีปลี แฝกหอม ว่านน้ำ สรรพยา ๗ สิ่งนี้
เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดลลายน้ำร้อนกินแก้เตโชธาตุให้โทษหายตีนัก ๓ ๐

๗ ยาแก้วาโยธาตุหย่อนกำเร็บ ขนานนี้ทำรให้เอา โกฐกำนพรวัว ลูกมูกมัน ดีปลี พริกไทย
ผักแพวแดง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดลลายน้ำร้อนกินแก้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

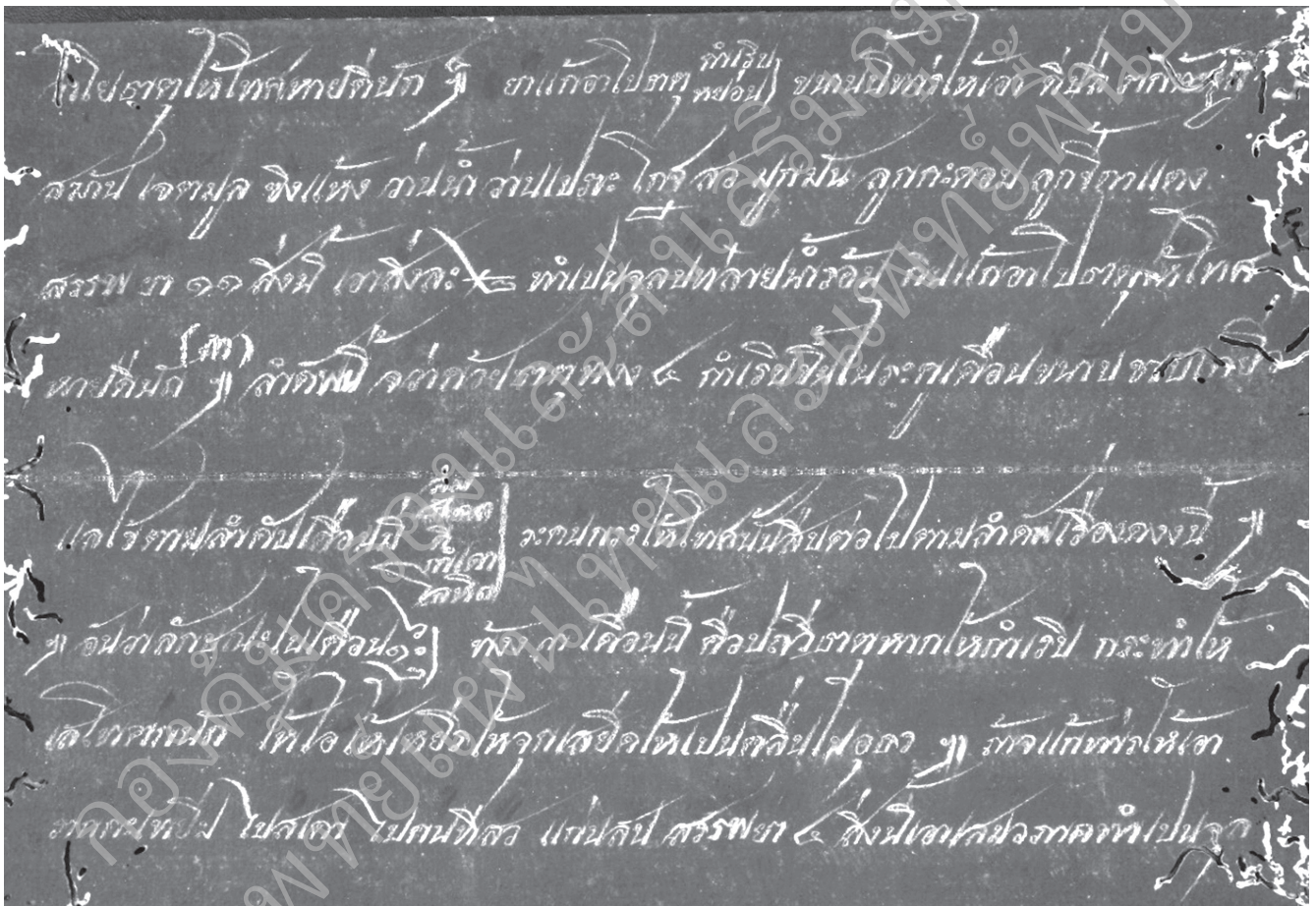
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นไชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๔-๓๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๔-๓๕

วโยธาตุให้โทษหายดีนัก ๓ ยาแก้เอาโปธาตุ ^{กำเร็บ} ๓ ขนานนี้ทำรให้เอา ดีปลี รากข้าพลุ ^{หยอน}
สข้าน เจตมูล ชิงแห้ง ว่านน้ำ ว่านเปราะ โกรฐสอ มูกมัน ลูกกะดอม ลูกขี้กาแดง
สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ เอาสิ่งละ ๒ ทำเป็นจูลบหลายน้ำร้อน กินแก้เอาโปธาตุให้โทษ
หายดีนัก ๓ ลำดับนี้ว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ กำเร็บขึ้นในระดูเดือนขนาบขาบเกี้ยว

แลใช้ตามลำดับเดือนมี ^{ลิม} ^(เสลด) ^{ดี} ^{กำเดา} ^{โลहित} } ระคนกรรให้โทษนั้นสืบต่อไปตามลำดับเรื่องดังนี้ ๓

๓ อันว่าลักษณะในเดือน ^๖ ^{๑๐} } ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือปถวีธาตุหากให้กำเร็บ กระทำให้
เสโทตกนัก ให้ไอ ให้เหียร ให้จุกเสียด ให้คลื่นในอุทร ๓ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา
รากะเทียม ไบสเดา ไบคนทีสอ แก่นสน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๔-๓๕

วโยธาตุให้โทษหายดีนัก ๓ ยาแก้เอาโปธาตุกำเร็บ ธาตุหยอน ขนานนี้ทำรให้เอา
ดีปลี รากข้าพลุ สะค่าน เจตมูล ชิงแห้ง ว่านน้ำ ว่านเปราะ โกรฐสอ มูกมัน
ลูกกระดอม ลูกขี้กาแดง
สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ เอาสิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจูลบหลายน้ำร้อน กินแก้เอาโปธาตุให้โทษ
หายดีนัก ๓ ลำดับนี้จะว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ กำเร็บขึ้นในฤดูเดือนขนาบคาบเกี้ยว

แลใช้ตามลำดับเดือนมีลม มีเสลด มีดี มีกำเดามีโลहित ระคนกันให้โทษนั้นสืบต่อไป
ตามลำดับเรื่องดังนี้ ๓

๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๖ เดือน ๑๐ เดือน ๒ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือปถวีธาตุ
หากให้กำเร็บกระทำให้

เสโทตกนัก ให้ไอ ให้เหียน ให้จุกเสียด ให้คลื่นในอุทร ๓ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา
รากกระเทียม ไบสเดา ไบคนทีสอ แก่นสน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

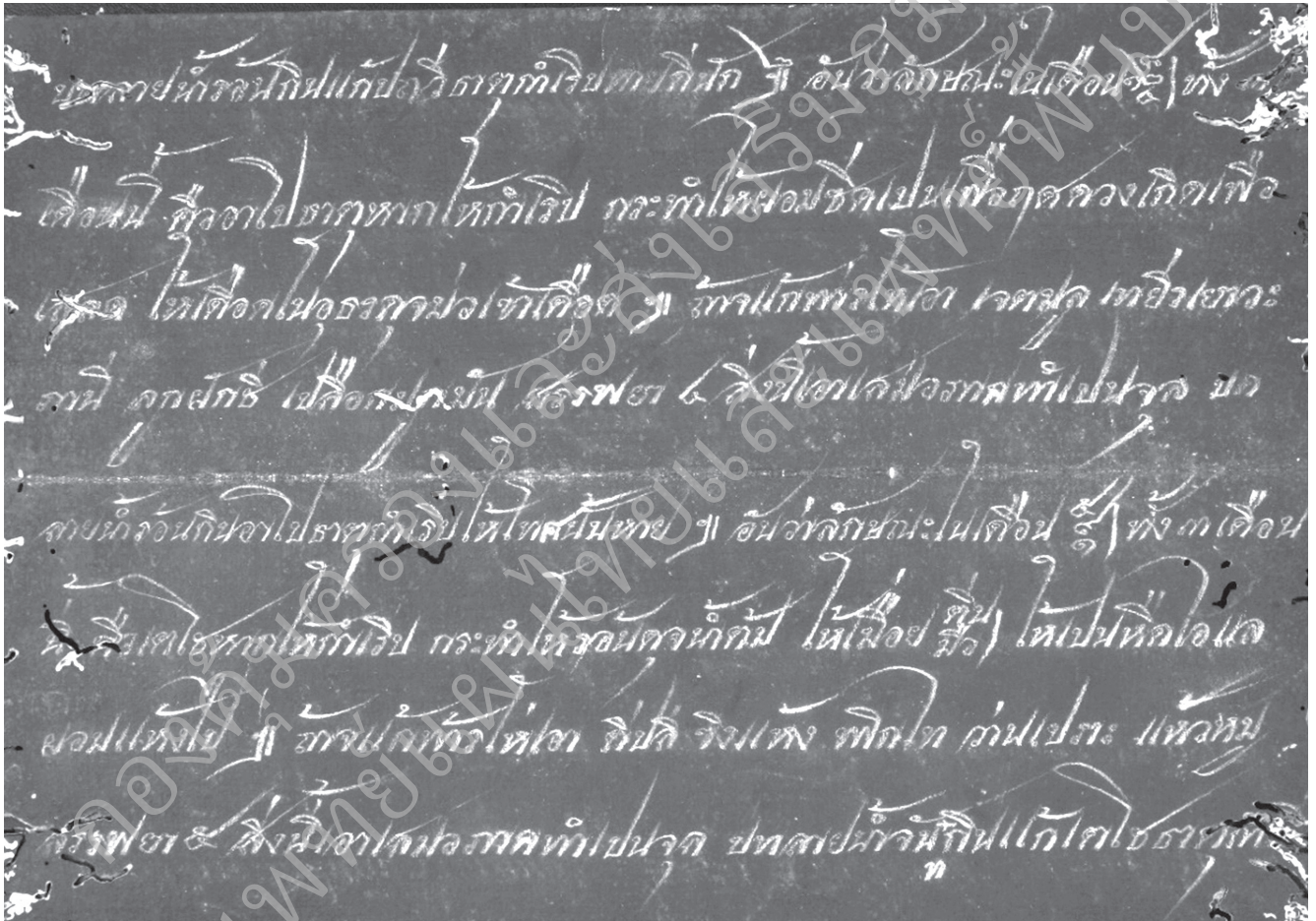
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๖-๓๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๖-๓๗

บหลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุกำเริบหายตีนัก ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๑๒ } ทั้ง ๓
เดือนนี้คืออาโปธาตุหากให้กำเริบ กระทำให้ผอมซีดเพนเพื่อฤศตวงเกิดเพื่อ
เสลดให้เดือดในอุทรดุม่อเข้าเดือด ๓ ถ้าจะแก้ทำรให้เอาเจตมูลเทียรเยาะ
ภาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บด

ลายน้ำร้อนกินอาโปธาตุกำเริบให้โทษนั้นหาย ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๑ } ทั้ง ๓ เดือน
นี้ คือเตโชหากให้กำเริบ กระทำให้ร้อนดุน้ำต้ม ให้เมื่อยตีน } ให้เปนทิดไอลแล
ผอมแห้งไป ๓ ถ้าจแก้ทำรให้เอา ดีปลี ชิงแห้ง พริกไท ว่านเปราะ เห้วหมู
สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บหลายน้ำจัน+ทกินแก้เตโชธาตุกำเริบ

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๖-๓๗

บหลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุกำเริบหายตีนัก ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๘ เดือน ๑๒ เดือน
๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้คืออาโปธาตุหากให้กำเริบ กระทำให้ผอมซีดเพนเพื่อริดสีดวงเกิดเพื่อ
เสลดให้เดือดในอุทรดุม่อเข้าเดือด ๓ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา เจตมูล เทียนยาว-
พาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บด

ละลายน้ำร้อนกินอาโปธาตุกำเริบให้โทษนั้นหาย ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๕ เดือน ๘
เดือน ๑ ทั้ง ๓ เดือน

นี้ คือเตโชหากให้กำเริบ กระทำให้ร้อนดุน้ำต้ม ให้เมื่อยตีน เมื่อยมือ ให้เป็นทิดไอลแล
ผอมแห้งไป ๓ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา ดีปลี ชิงแห้ง พริกไทย ว่านเปราะ เห้วหมู
สรรพยา ๕ สิ่งนี้ เอาเสมอภาคทำเปนจูล บหลายน้ำจันทกินแก้เตโชธาตุกำเริบ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

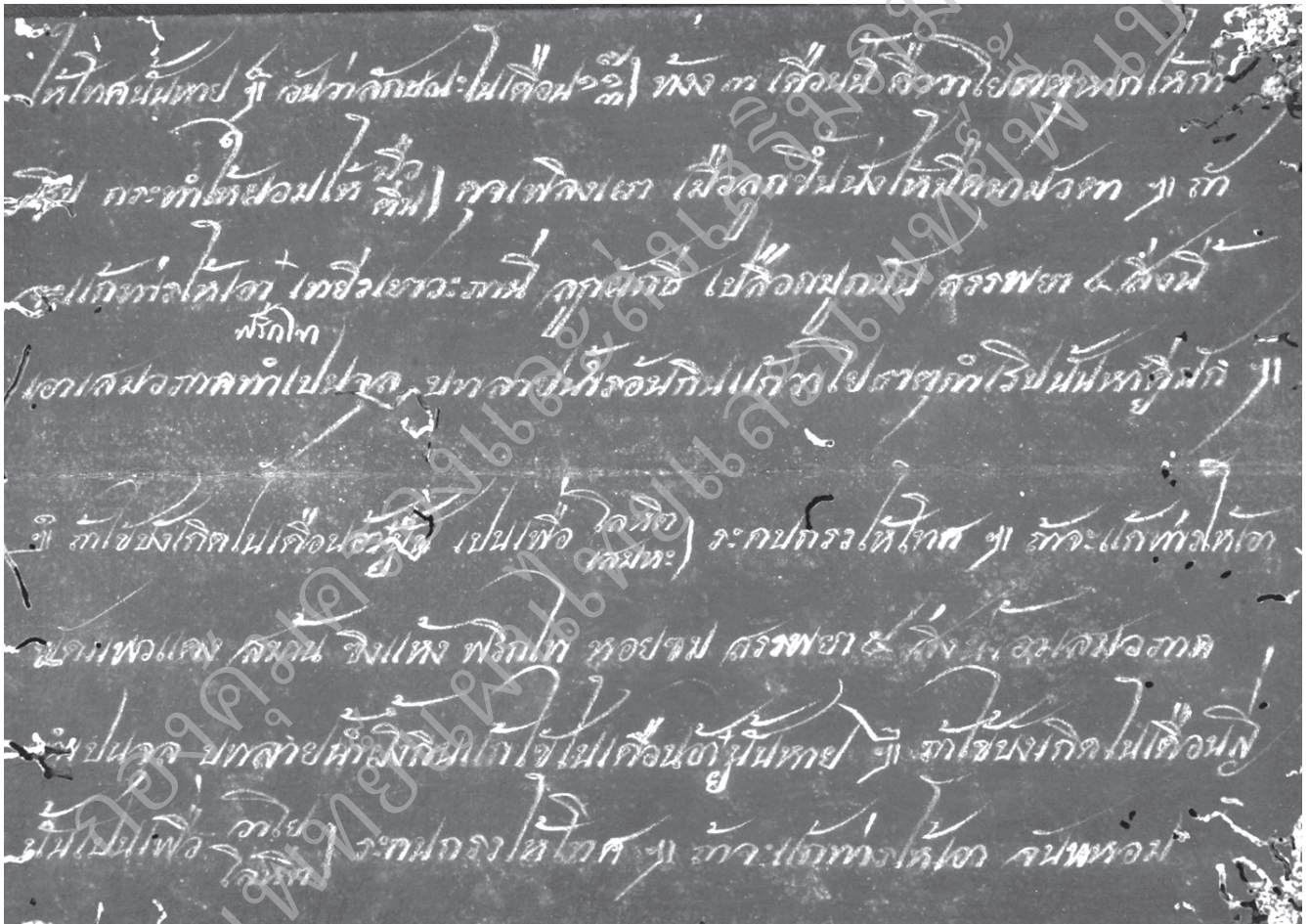
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๘-๓๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๓๘-๓๙

ให้โทษนั้นหาย ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๓^๗ } ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือ วาโยธาตุ หากให้กำ
เริบ กระทบทำให้ผอมให้ มีมือ } ดุจเพลิงเผา เมื่อลุกขึ้นนั่งให้มีดนามัวตา ฯ ถ้า
จะแก้ทำรให้เอา+พริกไท เทียรเยาวะภาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้
เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุกำเริบนั้นหา+ยดิงัก ฯ

๓^๗ ถ้าใช้บังเกิดในเดือนอ้ายนั้น เปนเพื่อ โลहित } ระคนกรรให้โทษ ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา
พืดแพวแดง สข้าน ชิงแห้ง พริกไท หอยขม สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเปนจูล บดละลายน้ำผึ้งกินแก้ไขในเดือนอ้ายนั้นหาย ๓^๗ ถ้าใช้บังเกิดในเดือนยี่
นั้นเปนเพื่อ วาโย } ระคนกรรให้โทษ ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา จันทหอม

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๘-๓๙

ให้โทษนั้นหา ๓ อันว่าลักษณะในเดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๓ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือวาโยธาตุ
หากให้กำ

เริบ กระทบทำให้ผอมให้มือให้ตีนดุจเพลิงเผา เมื่อลุกขึ้นนั่งให้มีดหน้ามัวตา ฯ ถ้า
จะแก้ทำรให้เอา พริกไทย เทียรเยาวะภาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้
เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุกำเริบนั้นหายดิงัก ฯ

๓^๗ ถ้าใช้บังเกิดในเดือนอ้ายนั้น เปนเพื่อโลहित เพื่อเสมหะ ระคนกันให้โทษ ฯ ถ้า
จะแก้ทำรให้เอา

ฝักแพวแดง สะค่าน ชิงแห้ง พริกไทย หอยขม สรรพยา ๕ สิ่งนี้ เอาเสมอภาค
ทำเปนจูล บดละลายน้ำผึ้งกินแก้ไขในเดือนอ้ายนั้นหาย ๓^๗ ถ้าใช้บังเกิดในเดือนยี่
นั้นเป็นเพื่อวาโย เพื่อโลहित ระคนกันให้โทษ ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา จันทหอม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

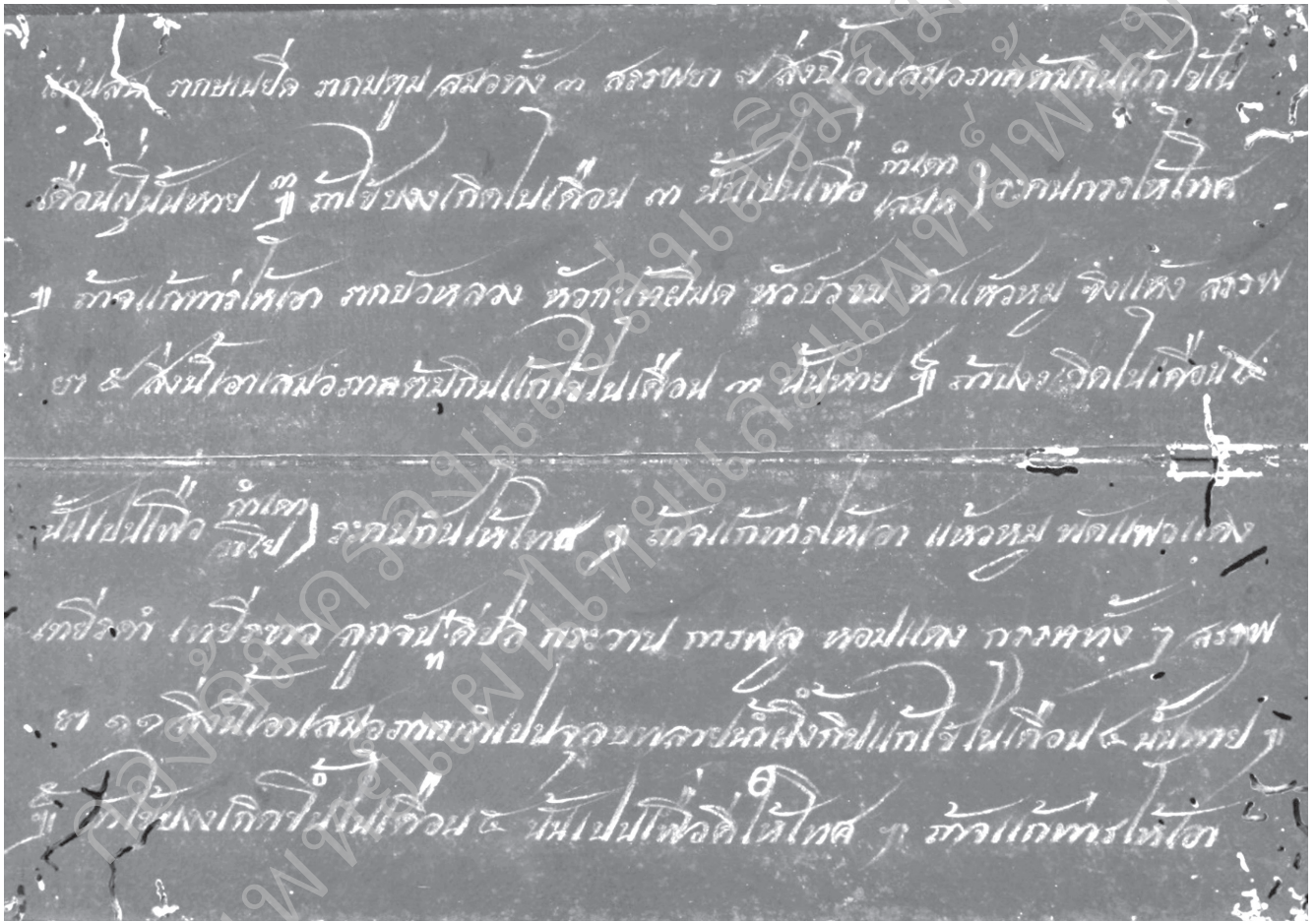
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๐-๔๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๐-๔๑

แก่นสน รากษเนียด รากมตูม สมอทั้ง ๓ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือนยี่นั้นหาย ๓ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๓ นั้นเป็นเพื่อกำเดา } ระคนกรรให้โทษ
๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา รากบัวหลวง หัวกะเข้าฝืด หัวบัวขม หัวแห้วหมู ชิงแห้ง สรรพ
ยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๓ นั้นหาย ๓ ถ้าบังเกิด(ไข้) ในเดือน ๔

นั้นเปนเพื่อกำเดา } ระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา แห้วหมู พัดแพวแดง
เทียนดำ เทียนขาว ลูกจัน+ท ดิปลี กระจวาน การพลู หอมแดง กรรชา ทั้ง ๒ สรรพ
ยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบหลายน้ำฝิ่งกินแก้ไข้เดือน ๔ นั้นหาย ๓
๓ ถ้าไข้บังเกิดขึ้นในเดือน ๕ นั้นเปนเพื่อดีให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๐-๔๑

แก่นสน รากษเนียด รากมะตูม สมอทั้ง ๓ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ใน
เดือนยี่นั้นหาย ๓ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๓ นั้นเป็นเพื่อกำเดา เพื่อเสมหะ ระคนกันให้โทษ
๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา รากบัวหลวง หัวกระเข้าฝืด หัวบัวขม หัวแห้วหมู ชิงแห้ง สรรพ-
ยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๓ นั้นหาย ๓ ถ้าบังเกิดไข้ในเดือน ๔

นั้นเป็นเพื่อกำเดา เพื่อวายุ ระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา แห้วหมู ผักแพวแดง
เทียนดำ เทียนขาว ลูกจัน+ท ดิปลี กระจวาน กานพลู หอมแดง กัญชาทั้ง ๒ สรรพ
ยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบหลายน้ำฝิ่งกินแก้ไข้เดือน ๔ นั้นหาย ๓
๓ ถ้าไข้บังเกิดขึ้นในเดือน ๕ นั้นเป็นเพื่อดีให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

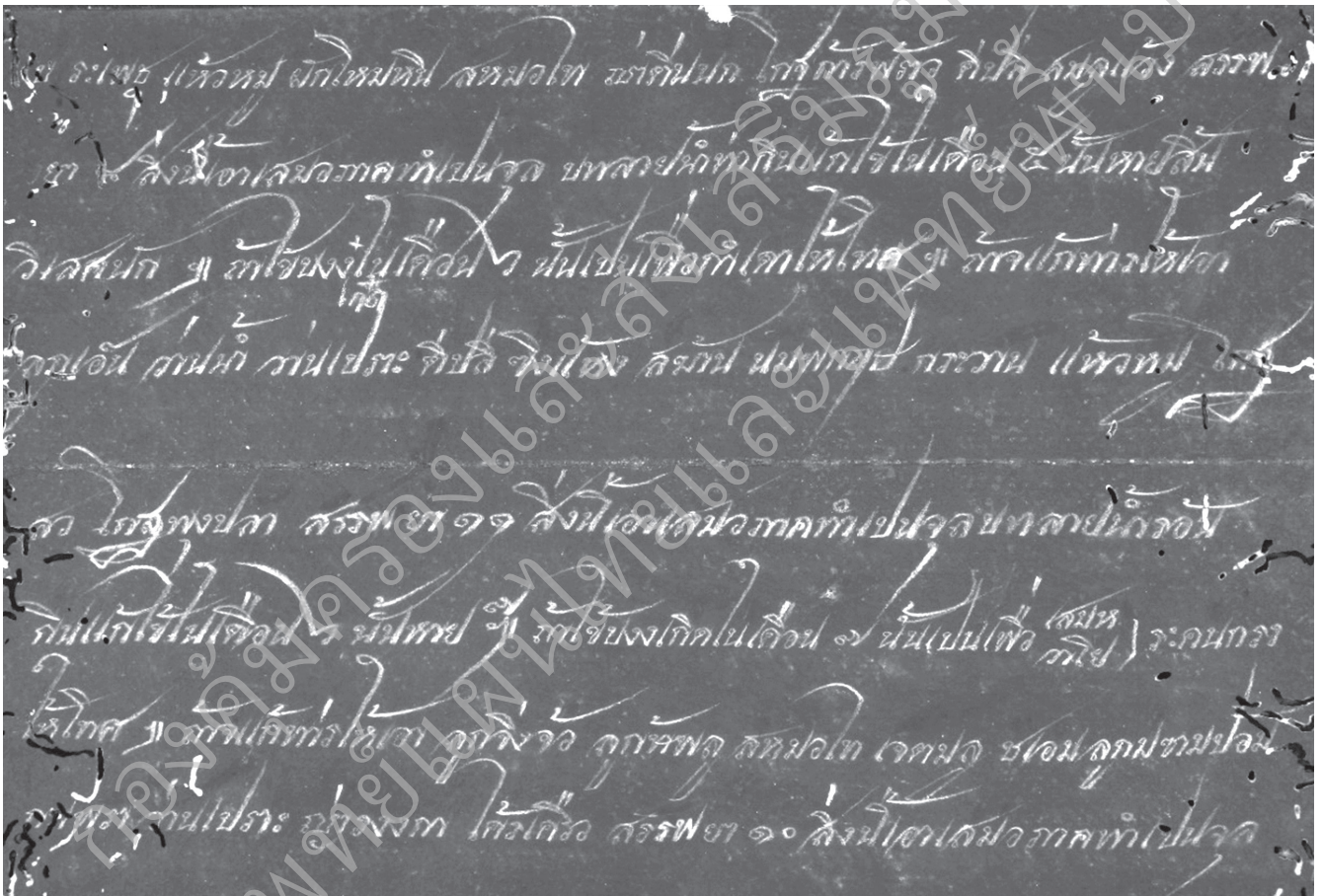
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๒-๔๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๒-๔๓

ประเพชฌุ แห้วหมู ผักโหมหิน สหมอไท ญ่าตินิก โกฎ์กำรพรวัว ตีปลี สมุลแว้ง สรรพ
ยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำท่ากินแก้ใช้ในเดือน ๕ นั้นหายสิ้น
วิเศษนัก ๓ ถ้าใช้บังง+เกิดในเดือน ๖ นั้นเปนเพื่อกำเดาให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา
ลูกเอ็น วานน้ำ วานเปราะ ตีปลี ชิงแห้ง สข้าน นมพกฤษ กระจวาน แห้วหมู โกฎ์

สอ โกฎ์พุงปลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลบทลายน้ำร้อน
กินแก้ใช้ในเดือน ๖ นั้นหาย ๓ ถ้าใช้บังงเกิดในเดือน ๗ นั้นเป็นเพื่อ เสมอหะ
วาโย } ระคนกรร

ให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา ลูกจิงจ้อ ลูกข้าพลุ สหมอไท เจตมูล ช่อม ลูกมะขามป้อม
กเพราะว่านเปราะ ญ่ารงกา ไคร้เครือ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๒-๔๓

บอระเพ็ด แห้วหมู ผักโหมหิน สมอไทย ญ่าตินิก โกฎ์กำรพรวัว ตีปลี สมุลแว้ง สรรพ-
ยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำท่ากินแก้ใช้ในเดือน ๕ นั้นหายสิ้น
วิเศษนัก ๓ ถ้าใช้บังงเกิดในเดือน ๖ นั้นเป็นเพื่อกำเดาให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา
ลูกเอ็น วานน้ำ วานเปราะ ตีปลี ชิงแห้ง สข้าน นมพกฤษ กระจวาน แห้วหมู โกฎ์

สอ โกฎ์พุงปลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูลบดละลายน้ำร้อน
กินแก้ใช้ในเดือน ๖ นั้นหาย ๓ ถ้าใช้บังงเกิดในเดือน ๗ นั้นเป็นเพื่อเสมอหะ เพื่อกำเดา ระคนกัน
ให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา ลูกจิงจ้อ ลูกข้าพลุ สหมอไทย เจตมูล ช่อม ลูกมะขามป้อม
กเพราะว่านเปราะ ญ่ารงกา ไคร้เครือ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

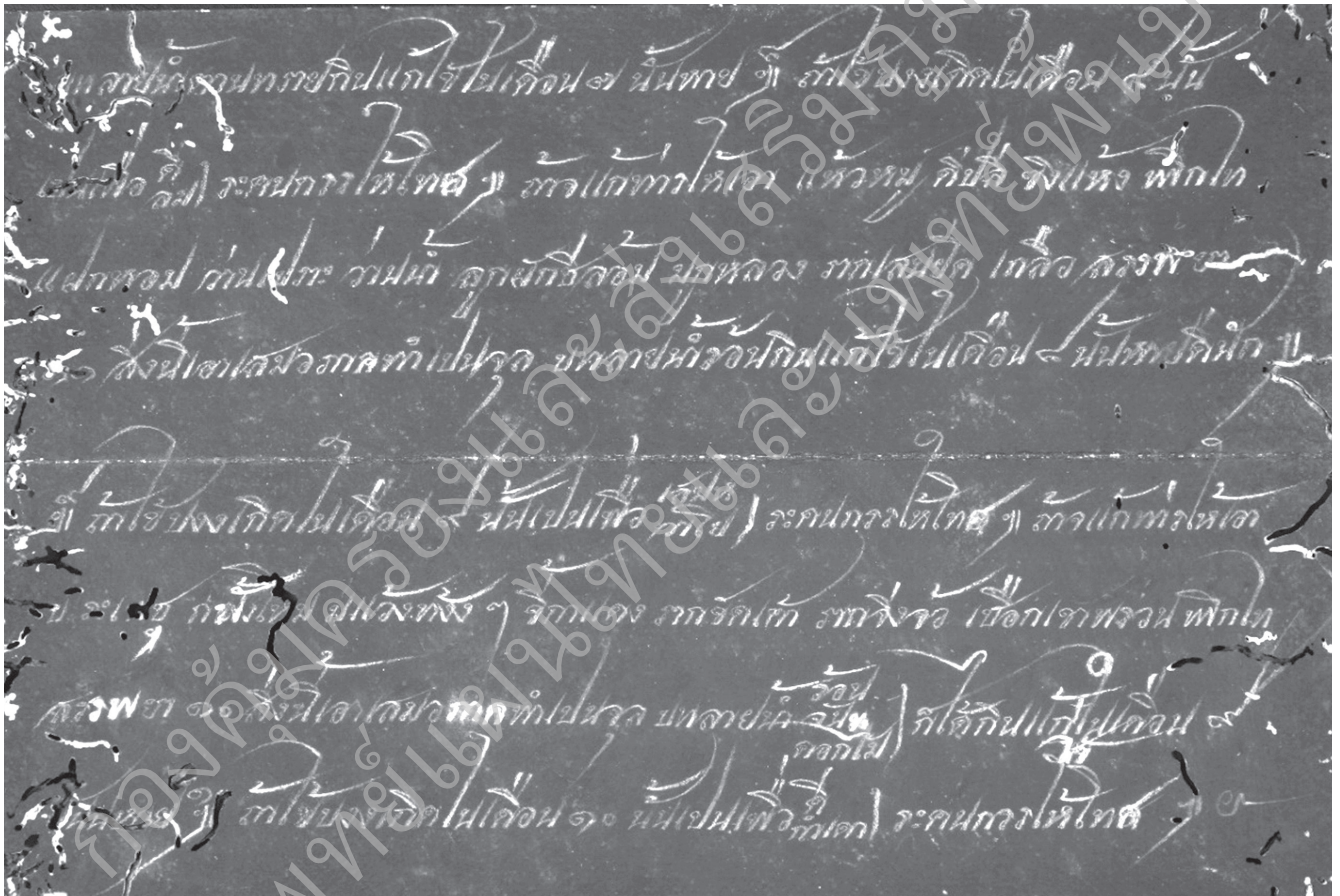
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๔-๔๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิเศษ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๔-๔๕

บหลายน้ำตานทรายกินแก้ไข้ในเดือน ๗ นั้นหาย ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๘ นั้น
เป็นเพื่อ ^{ลม} } ระคนกรรให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอาแห้วหมู ดีปลี ขิงแห้ง พริกไทย
แฝกหอม ว่านเปราะ ว่านน้ำ ลูกผักชีล้อม มุกหลวง รากเสียด เกลือ สรรพยา
๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูลบหลายน้ำร้อนกินแก้ไข้ในเดือน ๘ นั้นหายดีนัก ๓

๙ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๙ นั้นเป็นเพื่อ ^{เสมหะ} } ระคนกรรให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา
ระเพชฌู กพังโหม มแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง รากขัดเค้า รากจิงจ้อ เชือกเขาพรวน พริกไทย
สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บหลายน้ำ ^{ร้อน} } ก็ได้กินแก้ไข้ในเดือน ๙
^{จันท} }
^{ดอกไม้}

นั้นหาย ๑๐ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๐ นั้นเป็นเพื่อ ^{ดี} } ระคนกรรให้โทษ ๓๐
^{กำเดา}

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๔-๔๕

บหลายน้ำตาลทรายกินแก้ไข้ในเดือน ๗ นั้นหาย ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๘ นั้น
เป็นเพื่อดีเพื่อลมระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา แห้วหมู ดีปลี ขิงแห้ง พริกไทย
แฝกหอม ว่านเปราะ ว่านน้ำ ลูกผักชีล้อม มุกหลวง รากเสนียด เกลือ สรรพยา
๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายน้ำร้อนกินแก้ไข้ในเดือน ๘ นั้นหายดีนัก ๓

๙ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๙ นั้นเป็นเพื่อเสมหะ เพื่อวาโย ระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา
บระเพ็ด กระพังโหม มะแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง รากคุดเค้า รากจิงจ้อ เชือกเขาพรวน พริกไทย
สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำจันทก็ได้ น้ำดอกไม้
ก็ได้ กินแก้ไข้ในเดือน ๙

นั้นหาย ๑๐ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๐ นั้นเป็นเพื่อดี เพื่อกำเดาระคนกันให้โทษ ๓๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

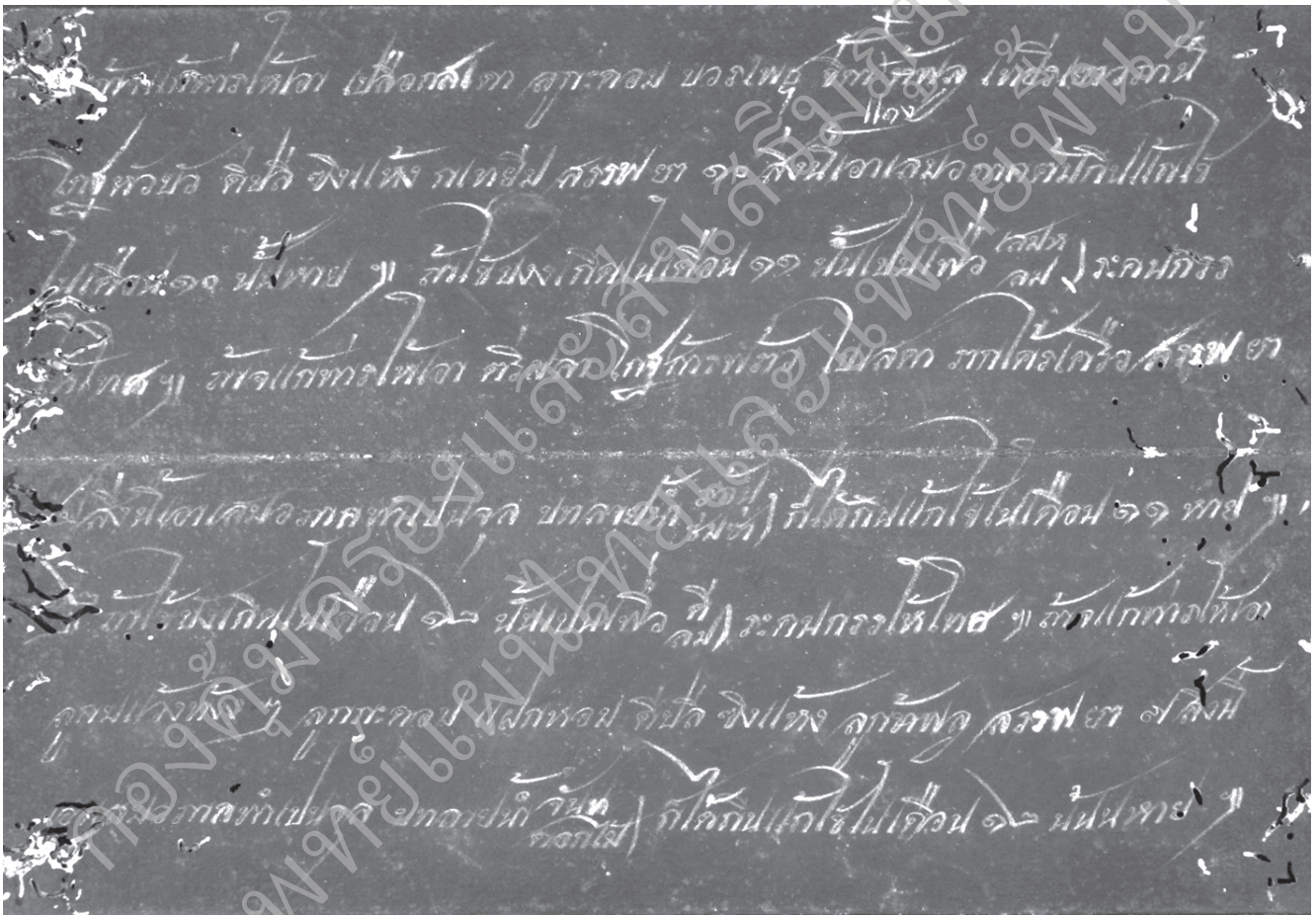
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ ๑

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๖-๔๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๖-๔๗

๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา เปลือกสเดา ลูกกะดอม บอระเพชญ ชี้กาแดง ข้าพลุ เทียนยาวพานิ
โกฐหัวบัว ดีปลี ชิงแห้ง กเทียม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้
ในเดือน ๑๐ นั้นหาย ๓ ถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๑๑ นั้นเป็นเพื่อ ^{เสมห}_{ลม} } ระคนกรร
ให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา ตรีผลา โกฎ์กำรพรวัว ไบเสดา รากไคร้เครือ สรรพยา

๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำ ^{ร้อน}_{ชุ่มซ่า} } ก็ได้กินแก้ไข้เดือน ๑๑ หาย ๓
๕ ถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๑๒ นั้นเป็นเพื่อ ^{ดี}_{ลม} } ระคนกรรให้โทษ ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา
ลูกมะแว้งทั้ง ๒ ลูกกะดอม แผลกหอม ดีปลี ชิงแห้ง ลูกข้าพลุ สรรพยา ๗ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำ ^{จันท}_{ดอกไม้} } ก็ได้กินแก้ไข้ในเดือน ๑๒ นั้นหาย ๓

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๖-๔๗

๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา เปลือกสเดา ลูกกะดอม บอระเพ็ด ชี้กาแดง ข้าพลุ เทียนยาวพานิ
โกฐหัวบัว ดีปลี ชิงแห้ง กระเทียม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้
ในเดือน ๑๐ นั้นหาย ๓ ถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๑๑ นั้นเป็นเพื่อเสมหะ เพื่อลมระคนกัน
ให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา ตรีผลา โกฎ์กำรพรวัว ไบเสดา รากไคร้เครือ สรรพยา

๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำส้มซ่าก็ได้ กินแก้ไข้เดือน ๑๑ หาย ๓
๕ ถ้าใช้บังเกิดในเดือน ๑๒ นั้นเป็นเพื่อดี เพื่อลม ระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา
ลูกมะแว้งทั้ง ๒ ลูกกะดอม แผลกหอม ดีปลี ชิงแห้ง ลูกข้าพลุ สรรพยา ๗ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำจันทน์ก็ได้ น้ำดอกไม้ก็ได้ กินแก้ไข้ในเดือน ๑๒ นั้นหาย ๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

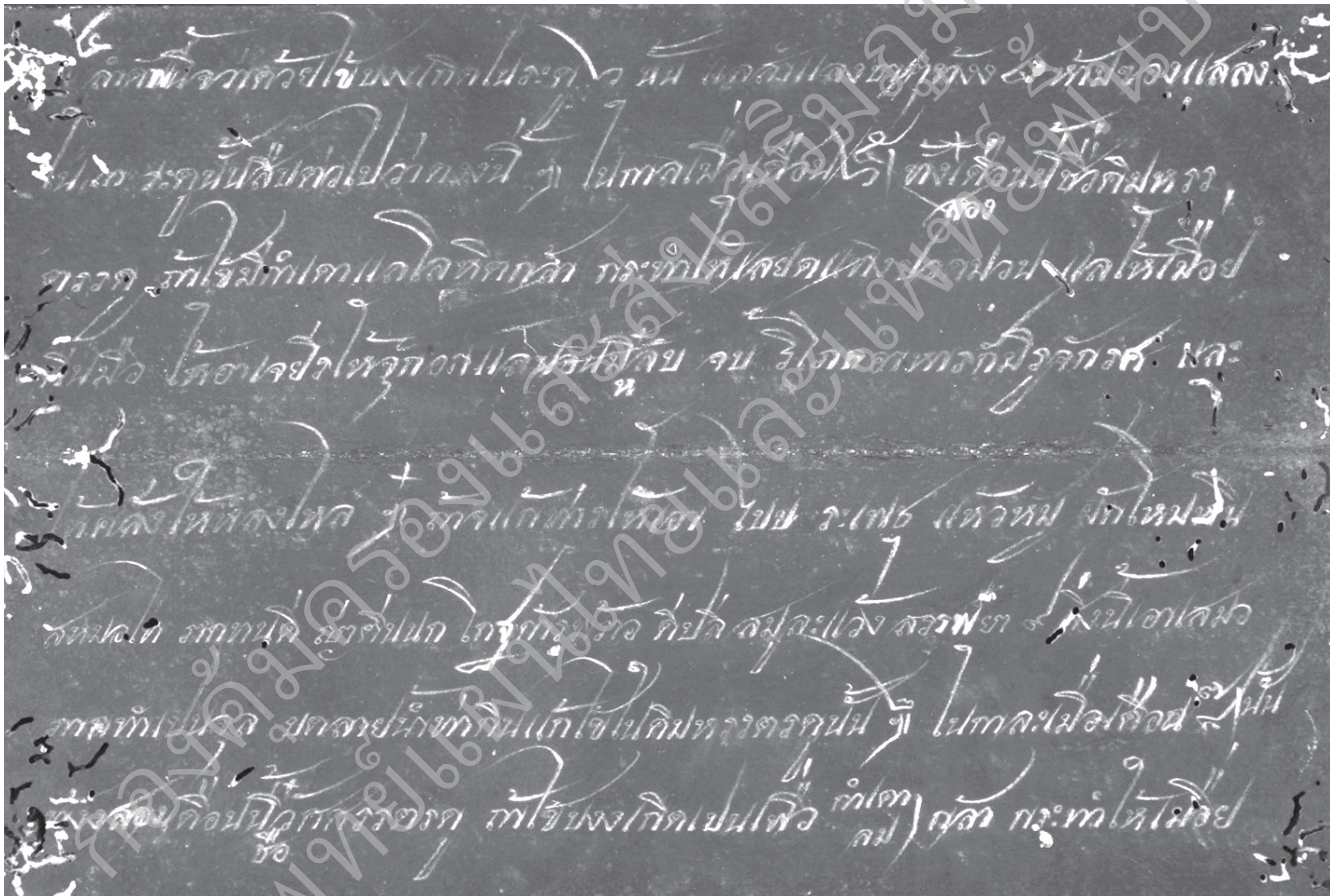
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๘-๔๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๔๘-๔๙

๗ ลำดับนี้จว่าด้วยไข้บังเกิดในระดู ๖ นั้นแลสำแดงธาตุทั้ง ๔ ห้ามของแสง
ใน ๓ ระดูนั้นสืบต่อไปว่าดังนี้ ๗ ในกาลเมื่อเดือน ๕ } ทั้งสองเดือนนี้ชื่อ คิมหรร
ตรรดู ถ้าไข้มีกำเดาแลโลหิตกล้ำ กระทบให้เสียดแทง ปวดมวนแลให้เมื่อย
ตีนมือ ให้อาเจียร ให้จุกอก แลนอนมิหลับ จบริโภคอาหารก็มีรู้จักรส และ

ให้คลังให้หลงไหล ๗ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา ใบประเพชญ หัวหมู ผักโหมหิน
สมอไทย รากหนดี ญ่าตีนนก โกรฐกำรพรวัว ดีปลี สมุละเว้ง สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคทำเป้นจูล บดลายน้ำทำกินแก้ไข้คิมหรรตรรดูนั้น ๗ ในกาลเมื่อเดือน ๗ } นั้น
ทั้งสองเดือนนี้ชื่อ+วัศรตรรดู ถ้าไข้บังเกิดเป้นเพื่อ ^{กำเดา} ลม } กล้ำ กระทบให้เมื่อย

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๘-๔๙

๗ ลำดับนี้จะว่าด้วยไข้บังเกิดในฤดู ๖ แลสำแดงธาตุทั้ง ๔ ห้ามของแสง
ใน ๓ ฤดูนั้นสืบต่อไปว่าดังนี้ ๗ ในการเมื่อเดือน ๕ เดือน ๖ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อ คิมหันต-
ฤดู ถ้าไข้มีกำเดาแลโลหิตกล้ำ กระทบให้เสียดแทง ปวดมวนแลให้เมื่อย
ตีนมือให้อาเจียร ให้จุกอกแลนอนมิหลับจะบริโภคอาหารก็มีรู้จักรสและ

ให้คลังให้หลงไหล ๗ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา ใบบอระเพ็ด หัวหมู ผักโหมหิน
สมอไทย รากหนดี ญ่าตีนนก โกรฐกำรพรวัว ดีปลี สมุละเว้ง สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคทำเป้นจูล บดลายน้ำทำกินแก้ไข้คิมหันตฤดูนั้น ๗ ในกาลเมื่อเดือน ๗ เดือน ๘ นั้น
ทั้งสองเดือนนี้ชื่อวสันตฤดู ถ้าไข้บังเกิดเป้นเพื่อกำเดา เพื่อลม กล้ำ กระทบให้เมื่อย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

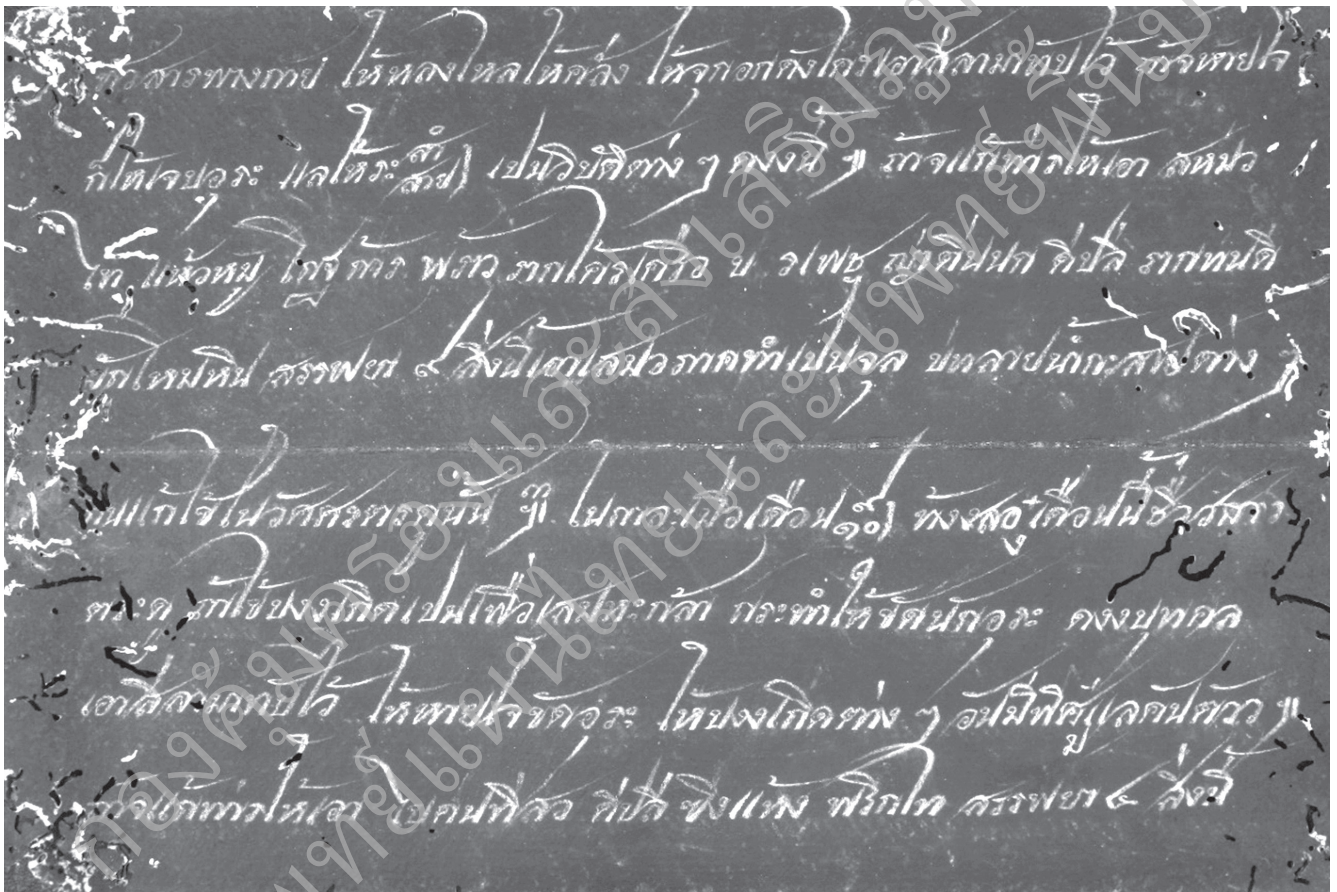
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๐-๕๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๐-๕๑

ท้าวสารพางกาย ให้หลงไหล ให้คลั่งให้จุกอกตั้งใครเอาศีลามาทับไว้ ถ้าจหายใจ ก็ให้เจ็บอูระ แลให้ระสำราย } เปนวิบัติต่าง ๆ ดังนี้ ฯ ถ้าจแก้ท้าวให้เอา สหมอไทย แห้วหมู โกฎัก้าพร้าว รากไคร้เครือ บรเพชญ ญ่าตีนนก ดีปลี รากหนดี ผักโหมหิน สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำกะสายต่าง ๆ

กินแก้ใช้ในวัศศตรศุนั้น ฯ ในกาลเมื่อเดือน ๙ } ทั้งสองเดือนนี้ชื่อวสารตระดู ถ้าไขบงเกิดเปนเพื่อเสมอหะกล้า กระทำให้ชัदनักอูระ ดังบุคคลเอาศีลามาทับไว้ ให้หายใจชัตอูระ ให้บงเกิดต่าง ๆ อันมีพิศ+มแลคันตัว ฯ ถ้าจแก้ท้าวให้เอา ไบคนทีสอ ดีปลี ชิงแห้ง พริกไทย สรรพยา ๔ สิ่งนี้

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๐-๕๑

ท้าวสารพางคักาย ให้หลงไหล ให้คลั่ง ให้จุกอกตั้งใครเอาศีลามาทับไว้ ถ้าจะหายใจ ก็ให้เจ็บอูระ แลให้ระสำราย เปนวิบัติต่าง ๆ ดังนี้ ฯ ถ้าจะแก้ท้าวให้เอา สหมอไทย แห้วหมู โกฎัก้าพร้าว รากไคร้เครือ บอระเพ็ด ญ่าตีนนก ดีปลี รากหนดี ผักโหมหิน สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุน บดละลายน้ำกระสายต่าง ๆ

กินแก้ใช้ในวสันตฤศุนั้น ฯ ในกาลเมื่อเดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อวัสสานตฤศู ถ้าไขบงเกิดเปนเพื่อเสมอหะกล้า กระทำให้ชัदनักอูระ ดังบุคคลเอาศีลามาทับไว้ ให้หายใจชัตอูระ ให้บงเกิดต่าง ๆ อันมีพิชแลคันตัว ฯ ถ้าจะแก้ท้าวให้เอา ไบคนทีสอ ดีปลี ชิงแห้ง พริกไทย สรรพยา ๔ สิ่งนี้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

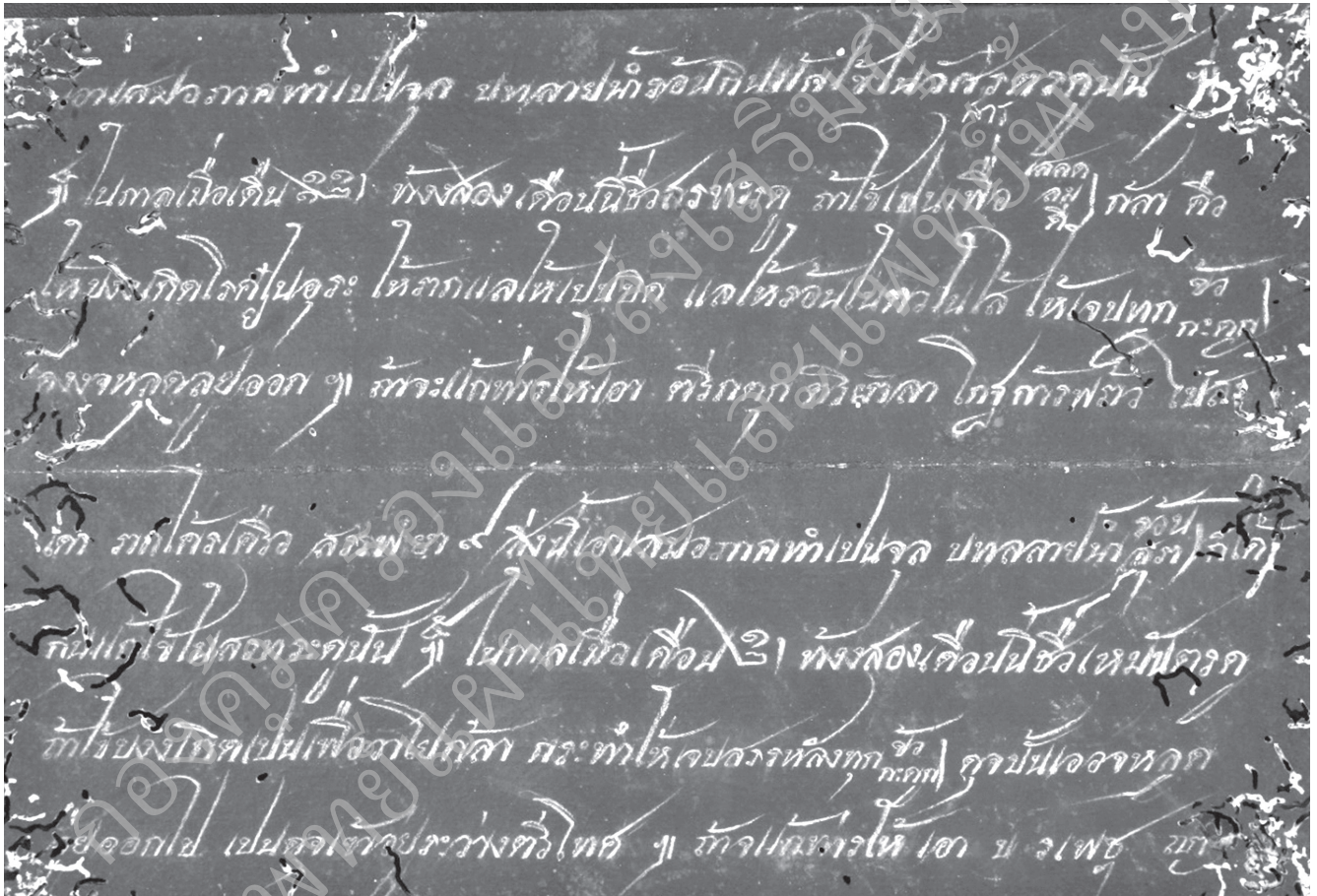
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นไชยนารถ ๑

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๒-๕๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๒-๕๓

เอาเสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำร้อนกินแก้ไขในวัศ+สารตรดูนั้น หาย ฯ
๕ ในกาลเมื่อเดือน ๑๑ } ทั้งสองเดือนนี้ซื้อสรทระดูถ้าใช้เปนเพื่อ } เสลด
๑๒ } ลม } กัลา คือ
ดี }

ให้บังเกิดโรค+ยในอุระ ให้รากแลให้เปนบิต แลให้ร้อนในตัวในไส้ ให้เจ็บทุก } ข้อ
กระดุก }
ดังจะหลุดลุ่ยออก ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา ตรีภตุก ตรีผลา โกรฐกำรพร้าวไปส

เดา รากไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอา เสมอภาคทำเปนจูล บทลายน้ำ ร้อน } ก็ได้
สุรา }
กินแก้ไขในสรทระดูนั้น ๕ ในกาลเมื่อเดือน ๑ } ทั้งสองเดือนนี้ซื้อเหมันตรดู
ถ้าใช้บังเกิดเปนเพื่อวโยกล้ำ กระทำให้เจ็บสรหลังทุก } ข้อ
กระดุก } ดุจบันเอวจหลุด
ลุ่ยออกไป เปนดุจเข้าอยู่ระหว่างเข้าตรีโทศ ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา บ รพชญ ญา

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๒-๕๓

เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนกินแก้ไขในวัศสานฤดูนั้น หาย ฯ
๕ ในกาลเมื่อเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้งสองเดือนนี้ซื้อสรทฤดู ถ้าใช้เปนเพื่อเสลดกัลา
เพื่อลมกล้า เพื่อตีกกล้า คือ

ให้บังเกิดโรคในอุระ ให้รากแลให้เปนบิต แลให้ร้อนในตัวในไส้ ให้เจ็บทุกข้อทุกกระดุก
ดังจะหลุดลุ่ยออก ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา ตรีภฎก ตรีผลา โกรฐกำรพร้าว ใบสะ-

เดา รากไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอา เสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำสุราก็ได้
กินแก้ไขในสรทฤดูนั้น ๕ ในกาลเมื่อเดือน ๑ เดือน ๒ ทั้งสองเดือนนี้ซื้อเหมันตรดู
ถ้าใช้บังเกิดเพื่อวโยกล้ำ กระทำให้เจ็บสันหลังทุกข้อ ทุกกระดุก ดุจบันเอวจจะหลุด-
ลุ่ยออกไป เปนดุจเข้าอยู่ระหว่างเข้าตรีโทศ ฯ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา บอระเพ็ดหญ้า-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

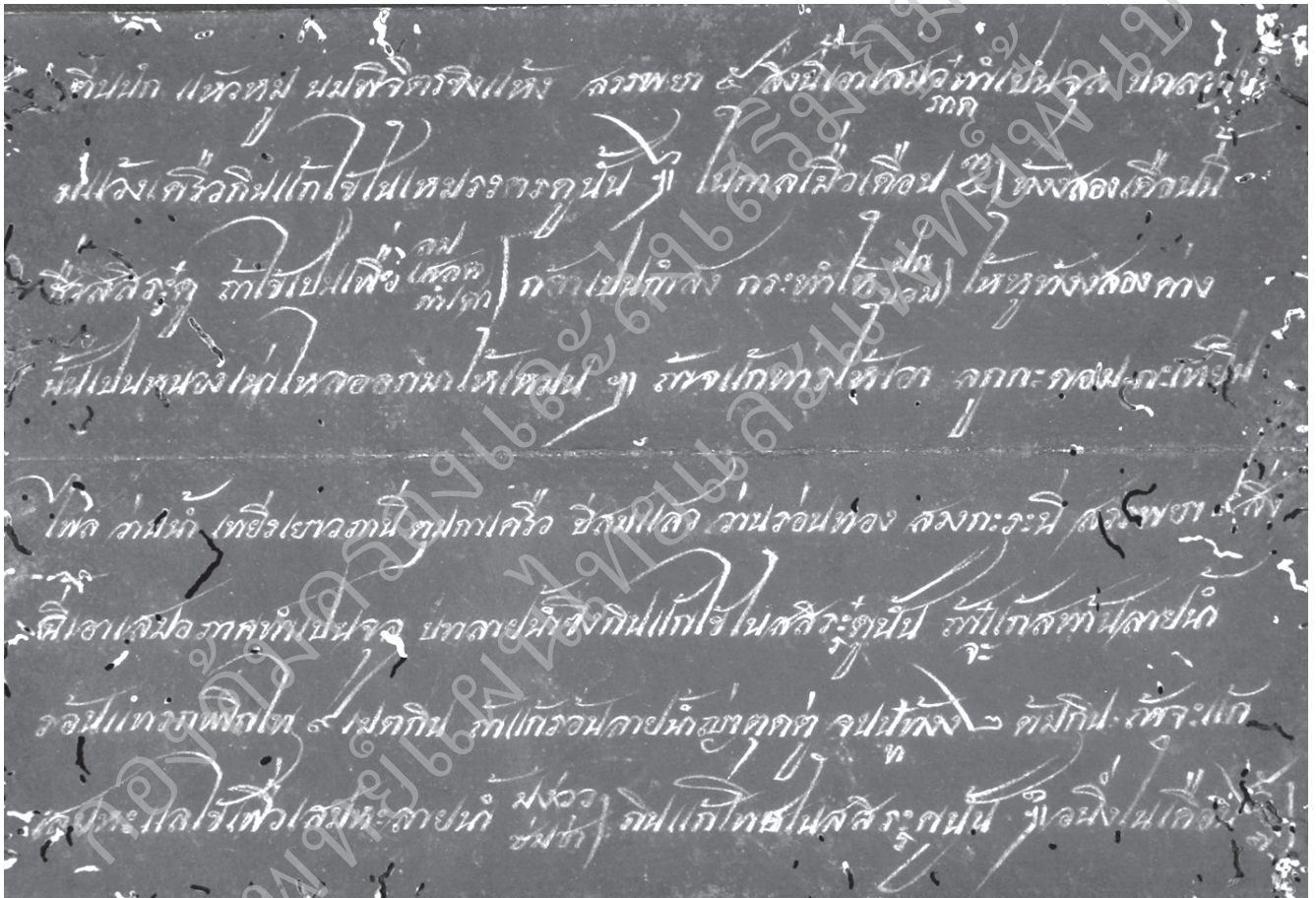
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๔-๕๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๔-๕๕

ตีนนก แห้วหมู นมพิจิตร ชิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอ+ภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำ
มแว้งเครือ กินแก้ไขในเหมรรตรุนั้น ๖ ในกาลเมื่อเดือน ๓ } ทั้งสองเดือนนี้
ชื่อสสิระ+รดู ถ้าใช้ไปเพื่อ ^{ลม}เสลด } กล้าเป็นกำลัง กระทบให้ ^{ฝก}บวม } ให้หูทั้งสองข้าง
นั้นเป็นหนองเน่าไหลออกมาให้เหม็น ฯ ถ้าจแก้ทำให้อา ลูกกะดอม กะเทียม

ไพล ว่านน้ำ เทียรยาวภาณี ตุมกาเครือ ชีสมแล้ว ว่านร้อนทอง สรงกระระนี้ สรรพยา ๙ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดลายน้ำขิงกินแก้ไขในสสิระ+รดูนั้น ถ้า+จะแก้สท้านลายน้ำ
ร้อนแทรกพริกไท ๙ เมตกิน ถ้าแก้ร้อนลายน้ำอย่าตัดดู จนน+ททั้ง ๒ ต้มกิน
ถ้าจะแก้เสมหะแลใช้เพื่อเสมหะลายน้ำ ^{มวง}ซ่มซ่า } กินแก้ไขในสสิระ+รดูนั้น ๓ หนึ่งใน ๖ } เดือน

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๔-๕๕

ตีนนก แห้วหมู นมพิจิตร ชิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดละลายน้ำ
มะแว้งเครือ กินแก้ไขในเหมันตฤดูนั้น ๖ ในกาลเมื่อเดือน ๓ เดือน ๔ ทั้งสองเดือนนี้
ชื่อศิริระฤดูถ้าใช้ไปเพื่อลม เพื่อเสลด เพื่อกำเดา กล้าเป็นกำลัง กระทบให้ฝก ให้บวม
ให้หูทั้งสองข้าง
นั้นเป็นหนองเน่าไหลออกมาให้เหม็น ฯ ถ้าจะแก้ทำให้อา ลูกกะดอม กระเทียม

ไพล ว่านน้ำ เทียนยาวพาณี ตุมกาเครือ ชีสมแล้ว ว่านร้อนทอง สักรณี สรรพยา ๙ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บดละลายน้ำขิงกินแก้ไขในศิริระฤดูนั้น ถ้าจะแก้สท้านละลายน้ำ
ร้อนแทรกพริกไทย ๙ เมตกิน ถ้าแก้ร้อนลายน้ำอย่าตัดดู จันท์ทั้ง ๒ ต้มกิน ถ้าจะแก้
เสมหะและใช้เพื่อเสมหะละลายน้ำมะงั่ว น้ำส้มซ่า กินแก้ไขในศิริระฤดูนั้น ๓
หนึ่งในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

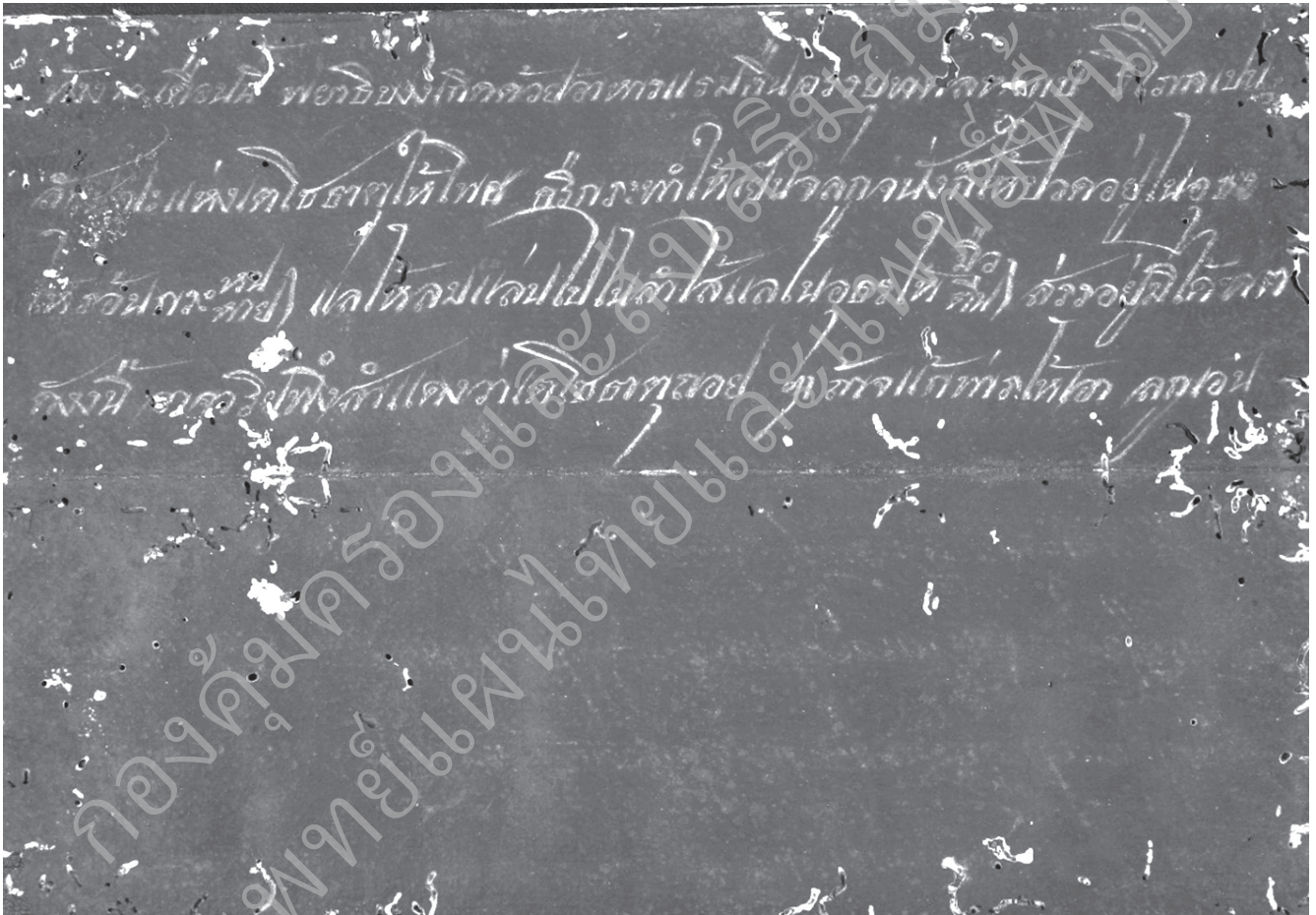
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๖

ทั้ง ๓ เดือนนี้พยาธิบังเกิดด้วยอาหารแรมคีนอรบุทคลหากบ ริโภคเป็น
ลักษณะแห่งเตโชธาตุให้โทษ ครีกระทำทำให้เย็นจลुकจะนั่งก็ให้ปวดอยู่ในอุทร
ให้ร้อนกระ หน } แลให้ลมแล่นไปในลำไส้แลในอุทรให้ มีอ } สรรอผู้มีได้ขาด

ดังนี้ อาจารย์พึงสำแดงว่าเตโชธาตุถอย ๆ ถ้าจะแก้ทำรให้อา ลูกเอน

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๖

ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยอาหารแรมคีนอันบุคคลหากบ ริโภคเป็น
ลักษณะแห่งเตโชธาตุให้โทษ คือกระทำทำให้เย็นจะลुकจะนั่งก็ให้ปวดอยู่ในอุทร
ให้ร้อนกระหนกระหาย แลให้ลมแล่นไปในลำไส้แลในอุทรให้มือสั่น ตีนสั่นอผู้มีได้ขาด
ดังนี้ อาจารย์พึงสำแดงว่าเตโชธาตุถอย ๆ ถ้าจะแก้ทำนให้อา ลูกเอน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

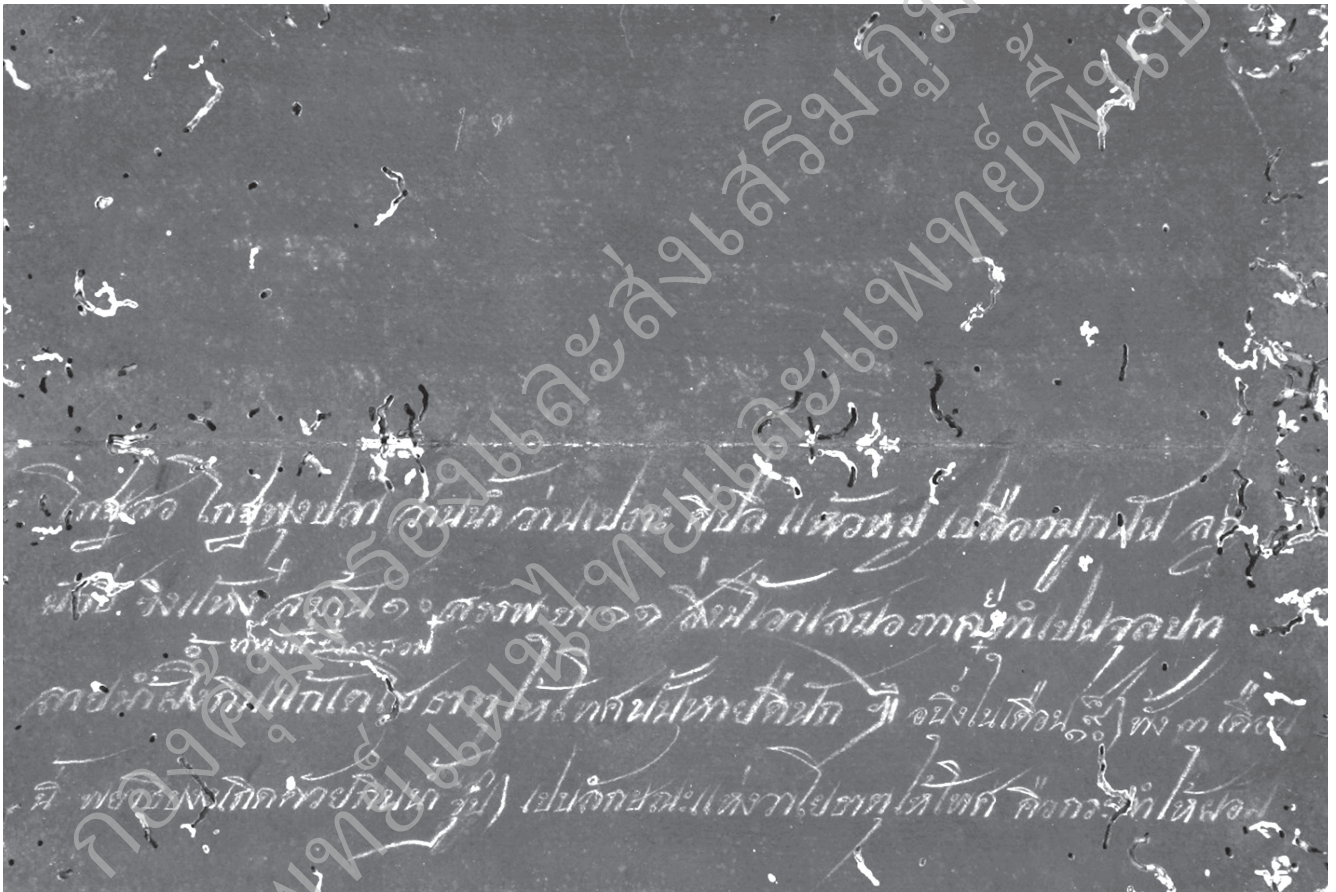
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๗

โกฐสอ โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดิปลี หัวหมู เปลือกมูกมัน ลูก
ผักชี ขิงแห้ง+ยาทั้งนี้สิ่งละส่วน สะข้าน ๑๐ ส่วน+สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้
เอาเสมอภาค+ยทำเป็นจุลบท
ลายน้ำผึ้งกินแก้ไตธาตุนั้นหายดีนัก ๓ ครั้งในเดือน ๙ } ทั้ง ๓ เดือน
นี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินน้ำ เน่า } เป็นลักษณะแห่งวาโยธาตุนั้นให้โทษ คือกระทำให้ผอม

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗

โกฐสอ โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดิปลี หัวหมู เปลือกมูกมัน ลูก-
ผักชี ขิงแห้ง ยาทั้งนี้สิ่งละส่วน สะข้าน ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุลบท
ละลายน้ำผึ้งกินแก้ไตธาตุนั้นหายดีนัก ๓ ครั้งในเดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐
ทั้ง ๓ เดือน
นี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินน้ำเน่า น้ำขุ่น เป็นลักษณะแห่งวาโยธาตุนั้นให้โทษ คือกระทำให้ผอม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

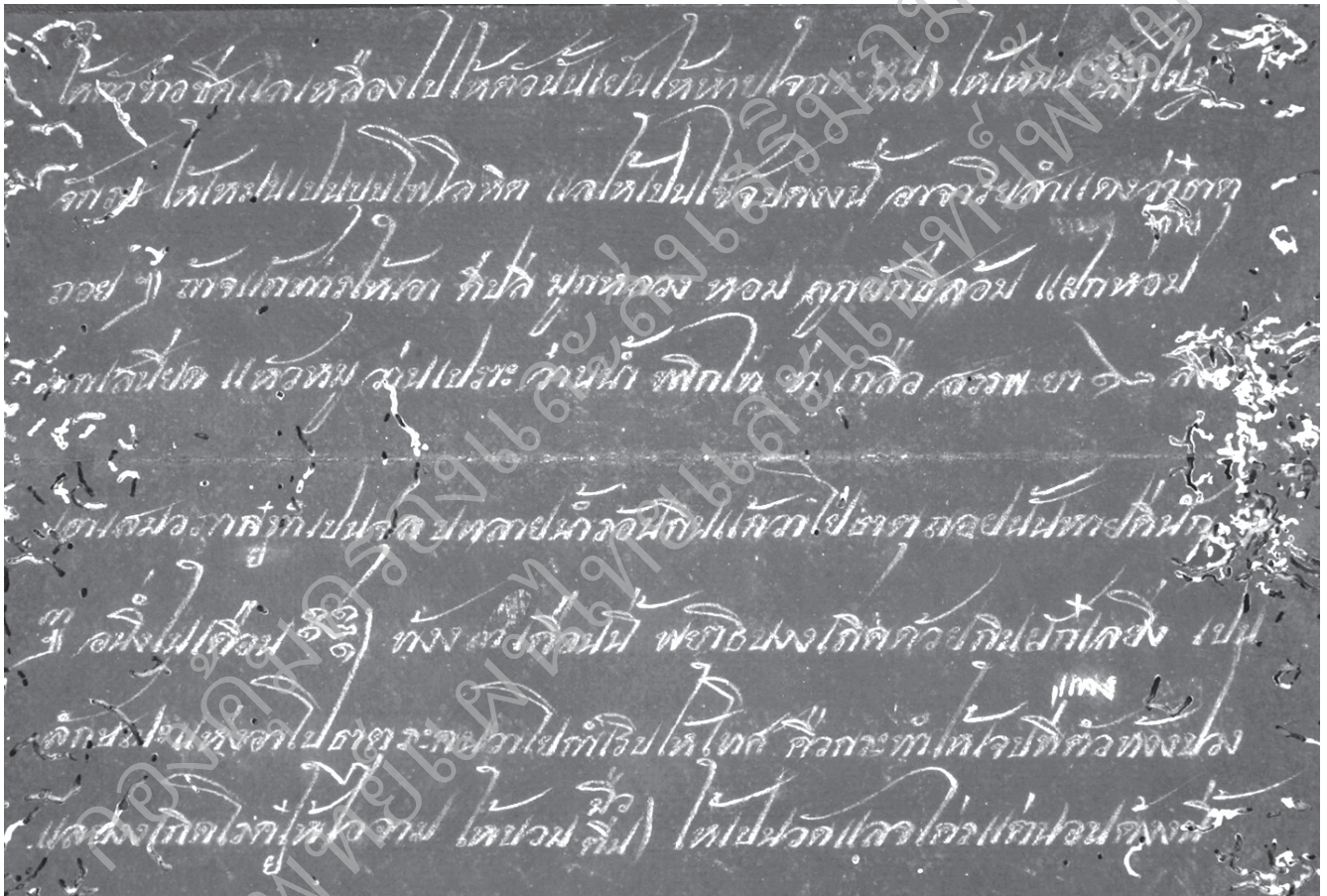
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๘-๕๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๕๘-๕๙

ให้ตัวขาวซีดแลเหลืองไปให้ตัวนั้นเย็นให้หายใจกระหน ^{หน} } ให้เหม็น ^{ข้าว} } ไม่รู้

จักรษ ให้เหม็นเป็นบุพโพลีทิต แลให้เป็นไข้จับดงนี้ อาจารย์สำแดงว่าวาโยธาตุ
ถอย ๓ ถ้าจแก้ทาร์ให้เอา ดีปลี มุกหลวง หอม ลูกผักชีล้อม แฝกหอม
รากเสนียด หัวหมู ว่านเปราะ ระริกไท ข่า เกลือ สรรพยา ๑๒ สิ่ง

เอาเสมอภาค+ยทำเป็นจุล บทหลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุถอยนั้นหายดีนัก ๓
๓ ^{๑๑} } ทั้งง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินผัก+แกงเลียง เป็น

ลักษณะแห่งอาโปธาตุระคนวาโยกำเริบให้โทษ คือกระทำให้เจ็บที่ตัวทั้งปวง
แลบังเกิดโรค+ยให้ไอจามให้บวม ^{มือ} } ให้เป็นวัดแลจใคร่แต่นอนดังนี้

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๘-๕๙

ให้ตัวขาวซีดแลเหลืองไปให้ตัวนั้นเย็นให้หายใจกระหนกระหาย ให้เหม็นข้าว เหม็นน้ำ ไม่รู้

จักรส ให้เหม็นเป็นบุพโพลีทิต แลให้เป็นไข้จับดงนี้ อาจารย์สำแดงว่าวาโยธาตุ-
ถอย ๓ ถ้าจะแก้ทาร์ให้เอา ดีปลี มุกหลวง หอม ลูกผักชีล้อม แฝกหอม
รากเสนียด หัวหมู ว่านเปราะ ระริกไทย ข่า เกลือ สรรพยา ๑๒ สิ่ง

เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บทหลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุถอยนั้นหายดีนัก ๓
๓ ^{๑๑} } ทั้งง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินผักแกงเลียง
เป็นลักษณะแห่งอาโปธาตุระคนวาโยกำเริบให้โทษ คือกระทำให้เจ็บที่ตัวทั้งปวง
แลบังเกิดโรคให้ไอจามให้บวมมือบวมตีน ให้เป็นหวัดแลจใคร่แต่นอนดังนี้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

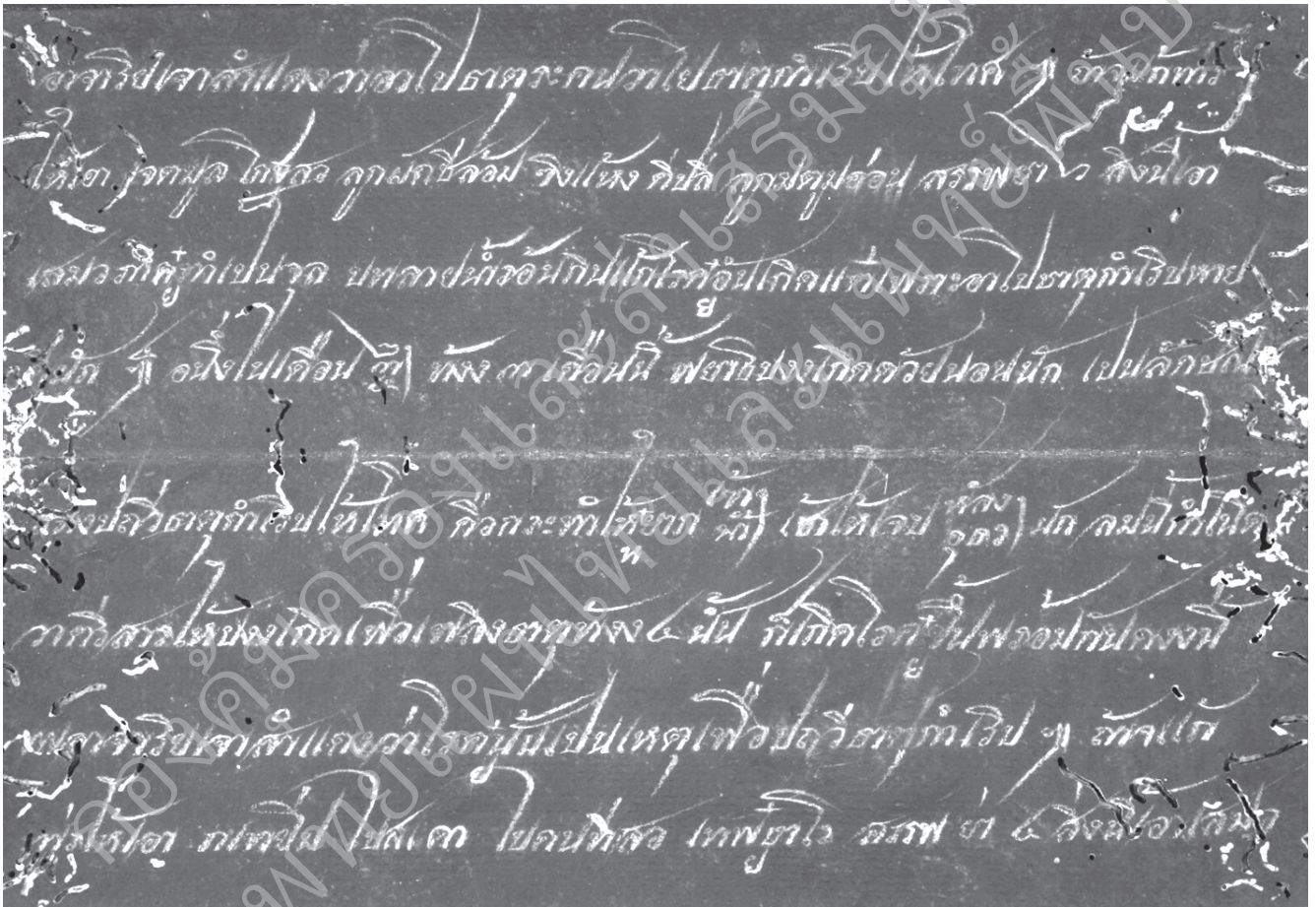
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยনারดา

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๐-๖๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๐-๖๑

อาจารย์เจ้าสำแดงว่าอาโปธาตฺระคนวาโยธาตฺกำเรบให้โทษ ฯ ถ้าจะแก้ทำร ให้เอา เจตมูล โกรฐสอ ลูกผักชีล้อม ชิงแห้ง ดีปลี ลูกมะตูมอ่อน สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอา เสมอภาค+ยทำเปนจูล บหลายนํ้าร้อนกินแก้โรค+ยอันเกิดแต่เพราะอาโปธาตฺกำเรบหาย นัก ๓ หนึ่งในเดือน ๒ } ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยนอนนัก เป็นลักษณะ

แห่งปถวีธาตฺกำเรบให้โทษ คือกระทำให้+หยาก ^{เข้า}น้ำ } เข้าให้เจ็บ ^{หลัง}อูธร } นักลมนี้กำเนิด วาตริสารให้บังเกิดเพื่อเพลิงธาตุทั้ง ๔ นั้น ก็เกิดโรค+ยขึ้นพร้อมกันดังนี้ พระอาจารย์เจ้าสำแดงว่าโรค+ยนั้นเป็นเหตุเพื่อปถวีธาตฺกำเรบ ฯ ถ้าจะแก้ ทำรให้เอา กะเทียม ใบเสเดา ใบคนที่สอ เทพ+ยธาโร สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๐-๖๑

อาจารย์เจ้าสำแดงว่าอาโปธาตฺระคนวาโยกำเรบให้โทษ ฯ ถ้าจะแก้ทำน ให้เอา เจตมูล โกรฐสอ ลูกผักชีล้อม ชิงแห้ง ดีปลี ลูกมะตูมอ่อน สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอา เสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายนํ้าร้อนกินแก้โรคอันเกิดแต่เพราะอาโปธาตฺกำเรบหาย นัก ๓ หนึ่งในเดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยนอนนัก เป็นลักษณะ

แห่งปถวีธาตฺกำเรบให้โทษ คือกระทำให้อยากข้าว อยากน้ำเข้าให้เจ็บหลังเจ็บอูทร นักลมนี้กำเนิด

วาตริสารให้บังเกิดเพื่อเพลิงธาตุทั้ง ๔ นั้น ก็เกิดโรคขึ้นพร้อมกันดังนี้ พระอาจารย์เจ้าสำแดงว่าโรคนั้นเป็นเหตุเพื่อปถวีธาตฺกำเรบ ฯ ถ้าจะแก้ ทำนให้เอา กระเทียม ใบเสเดา ใบคนที่สอ เทพทาโร สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

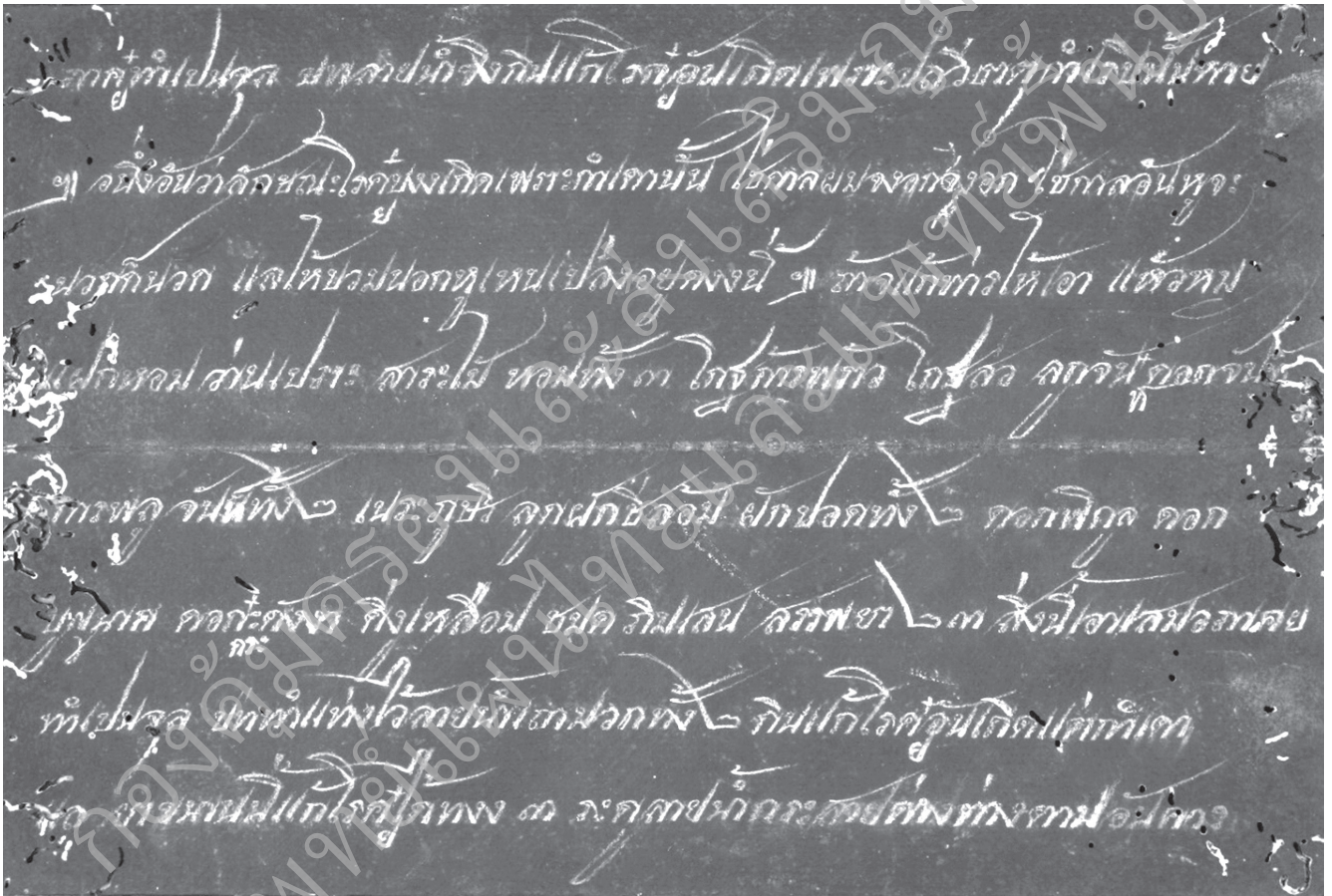
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นไชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๒-๖๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๒-๖๓

ภาค + ยทำเป็นจุล บทลายน้ำขิงกินแก้โรค+ยอันเกิดเพราะปถวีธาตุกำเรบนั้นหาย
๗ อนึ่งว่าลักษณะโรค+ยบงเกิดเพราะกำเดานั้นใช้กาลผมจอก+กิ่งอก ใช้กาลอันหุจะ
นวกก็นวก แลให้บวมนอกหูเห็นแปลงอยู่ดังนี้ ๗ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา หัวหมู
แฝกหอม ว่านเปราะ สารระไม้ หอมทั้ง ๓ โกรฐกำรพร้าว โกรฐสอ ลูกจัน+ท ดอกจันท

การพลู จันทั้ง ๒ เนระภูษรี ลูกผักชีล้อม ผักปอดทั้ง ๒ ดอกพิกุล ดอก
บุญนาค ดอก+กระดังงา ดิงูเหลื่อม ชะมด รมิเสน สรรพยา ๒๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุล บททำแห่งไว้ลายน้ำเถาหมวกทั้ง ๒ กินแก้โรค+ยอันเกิดแต่กำเดา
แล ยาขนานนี้แก้โรค+ยได้ทั้ง ๓ ระดูลายน้ำกระสายต่างตามอันควร

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๒-๖๓

ภาคทำเป็นจุล บดละลายน้ำขิงกินแก้โรคอันเกิดเพราะปถวีธาตุกำเรบนั้นหาย
๗ อนึ่งอันว่าลักษณะโรคอันบังเกิดเพราะกำเดานั้น ใช้กาลผมจะหงอกก็หงอกใช้กาลอันหุจะ
หนวกก็หนวก แลให้บวมนอกหูเห็นแปลงอยู่ดังนี้ ๗ ถ้าจะแก้ทำรให้เอา หัวหมู
แฝกหอม ว่านเปราะ สารระไม้ หอมทั้ง ๓ โกรฐกำนพร้าว โกรฐสอ ลูกจันท ดอกจันท

กานพลู จันททั้ง ๒ เนระพูสี ลูกผักชีล้อม ผักปอดทั้ง ๒ ดอกพิกุล ดอก-
บุญนาค ดอกกระดังงา ดิงูเหลื่อม ชะมด พิมเสน สรรพยา ๒๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุล บดทำแห่งไว้ละลายน้ำเถาหมวกทั้ง ๒ กินแก้โรคอันเกิดแต่กำเดา
แล ยาขนานนี้แก้โรคได้ทั้ง ๓ ฤดูละลายน้ำกระสายต่าง ๆ ตามอันควร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

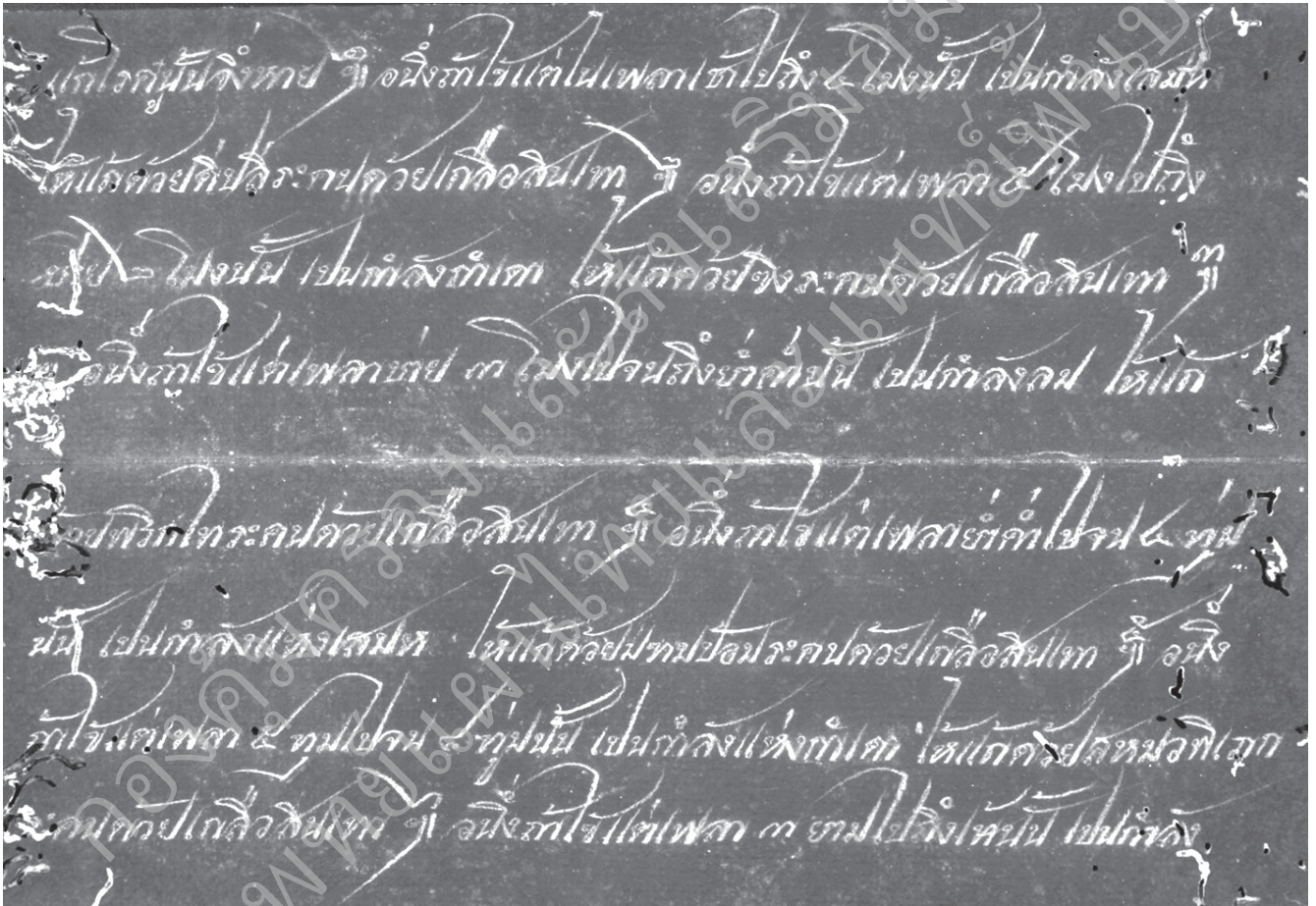
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๔-๖๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๔-๖๕

แก้โรค+ยนั้นจึงหาย ๓^๑ หนึ่งถ้าไข้แต่ในเพลาค่าไปจนถึง ๔ โมงนั้น เป็นกำลังเสมห
ให้แก้ด้วยดีปรีระคนด้วยเกลือสินเทา ๒^๒ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่า ๕ โมงไปถึง
บ่าย ๒ โมงนั้นเป็นกำลังกำเดา ให้แก้ด้วยชิงระคนด้วยเกลือสินเทา ๓^๓
หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่าบ่าย ๓ โมงไปจนถึงย่ำค่านั้นเป็นกำลังลม ให้แก้

ด้วยพริกไทระคนด้วยเกลือสินเทา ๓^๓ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาย่ำค่าไปจนถึง ๔ ทุ่ม
นั้นเป็นกำลังเสมหะ ให้แก้ด้วยมะขามป้อมระคนด้วยเกลือสินเทา ๓^๓ หนึ่ง
ถ้าไข้แต่เพลาค่า ๕ ทุ่มไปจนถึง ๘ ทุ่มนั้น เป็นกำลังแห่งกำเดา ให้แก้ด้วยสมอพิเภก
ระคนด้วยเกลือสินเทา ๓^๓ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่า ๓ ยามถึงเช้านั้น เป็นกำลัง

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๔-๖๕

แก้โรคนั้นจึงหาย ๓^๑ หนึ่งถ้าไข้แต่ในเพลาค่าไปจนถึง ๔ โมงนั้น เป็นกำลังเสมหะ
ให้แก้ด้วยดีปรีระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๒^๒ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่า ๕ โมงไปถึง
บ่าย ๒ โมง นั้นเป็นกำลังกำเดา ให้แก้ด้วยชิงระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๓^๓
หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่าบ่าย ๓ โมงไปจนถึงย่ำค่านั้น เป็นกำลังลม ให้แก้

ด้วยพริกไทยระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๓^๓ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาย่ำค่าไปจนถึง ๔ ทุ่ม
นั้นเป็นกำลังเสมหะ ให้แก้ด้วยมะขามป้อมระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๓^๓ หนึ่ง
ถ้าไข้แต่เพลาค่า ๕ ทุ่มไปจนถึง ๘ ทุ่มนั้นเป็นกำลังแห่งกำเดา ให้แก้ด้วยสมอพิเภก
ระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๓^๓ หนึ่งถ้าไข้แต่เพลาค่า ๓ ยามถึงเช้านั้น เป็นกำลัง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

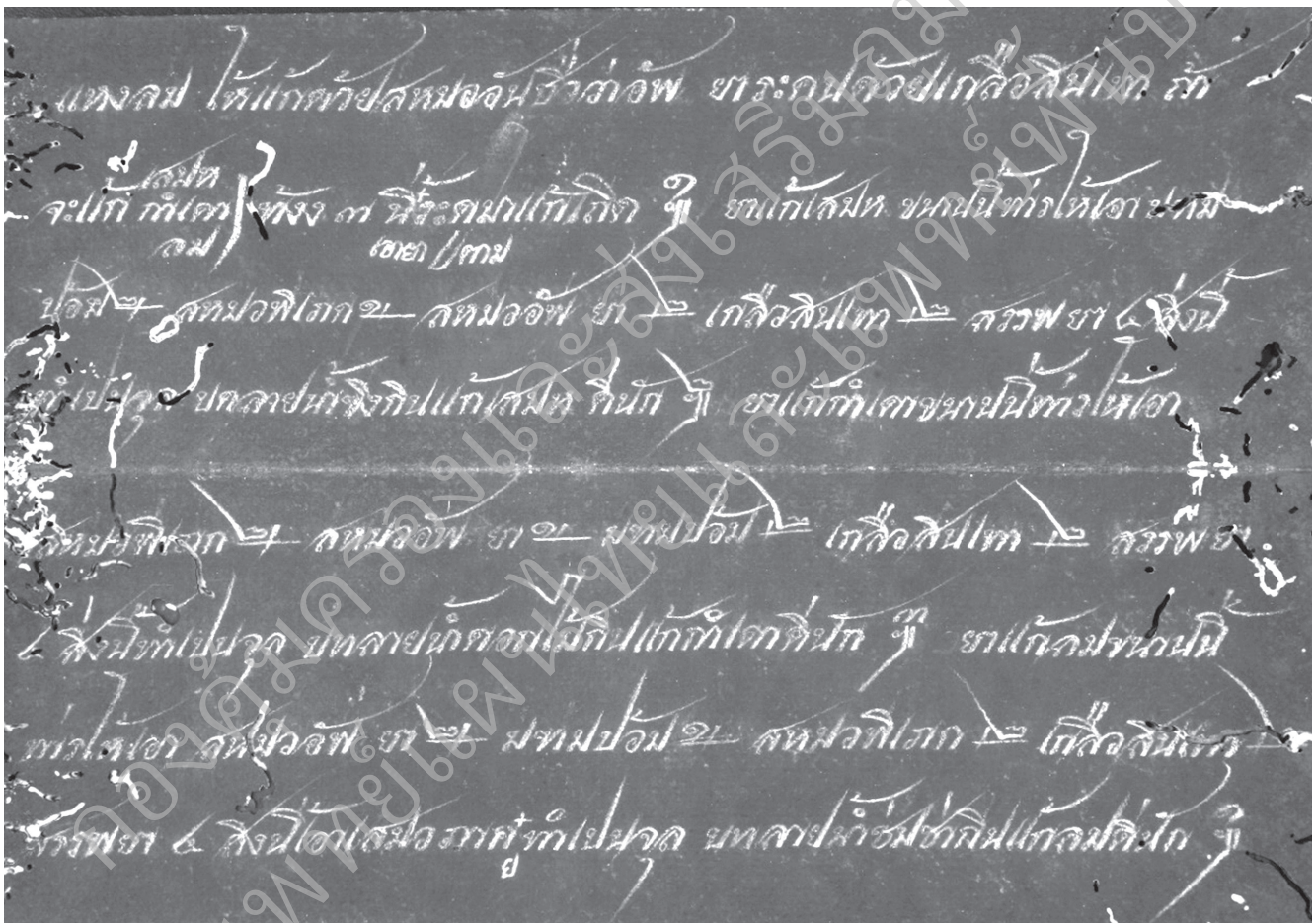
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๖-๖๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๖๖-๖๗

แห่งลม ให้แก้ด้วยสมอชื่อว่าอัฟ ยาระคนด้วยเกลือสินเทา ถ้า
จะแก้ ^{เสมห}กำเดา } ทั้ง ๓ นี้+เอายาตามระดูมาแก้เถิด ^๑ ยาแก้เสมหะ ขนนานนี้ทำรให้เอา มขาม

ป้อม ๒ สมอพิเภก ๑ สมออัพยา ๒ เกลือสินเทา ๒ สรรพยา ๔ สิ่งนี้
ทำเปนจูล บทลายน้ำขิงกินแก้เสมห ตีนัก ^๒ ยาแก้กำเดาขนานนี้ทำรให้เอา

สมอพิเภก ๒ สมออัพยา ๑ มขามป้อม ๒ เกลือสินเทา ๒ สรรพยา
๔ สิ่งนี้ทำเปนจูล บทลายน้ำดอกไม้กินแก้กำเดาตีนัก ^๓ ยาแก้ลมขนานนี้
ทำรให้เอา สมออัพยา ๒ มขามป้อม ๑ สมอพิเภก ๒ เกลือสินเทา ๒
สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจูล บทลายน้ำซ่มซ่ากินแก้ลมตีนัก ^๓

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๖-๖๗

แห่งลม ให้แก้ด้วยสมอชื่อว่าอัฟยาระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ถ้า
จะแก้เสมหะ กำเดา แก้ลม ทั้ง ๓ นี้เอายาตามระดูมาแก้เถิด ^๑ ยาแก้เสมหะ
ขนานนี้ทำรให้เอามะขาม

ป้อม ๒ ตำลึง สมอพิเภก ๑ ตำลึง สมออัพยา ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ บาท สรรพยา
๔ สิ่งนี้ทำเป็นจูลบดละลายน้ำขิงกินแก้เสมหะตีนัก ^๒ ยาแก้กำเดาขนานนี้ทำรให้เอา

สมอพิเภก ๒ ตำลึง สมออัพยา ๑ ตำลึง มะขามป้อม ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ บาท สรรพยา
๔ สิ่งนี้ทำเป็นจูล บดละลายน้ำดอกไม้กินแก้กำเดาตีนัก ^๓ ยาแก้ลมขนานนี้
ทำรให้เอา สมออัพยา ๒ ตำลึง มะขามป้อม ๑ ตำลึง สมอพิเภก ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ บาท
สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายน้ำซ่มซ่ากินแก้ลมตีนัก ^๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

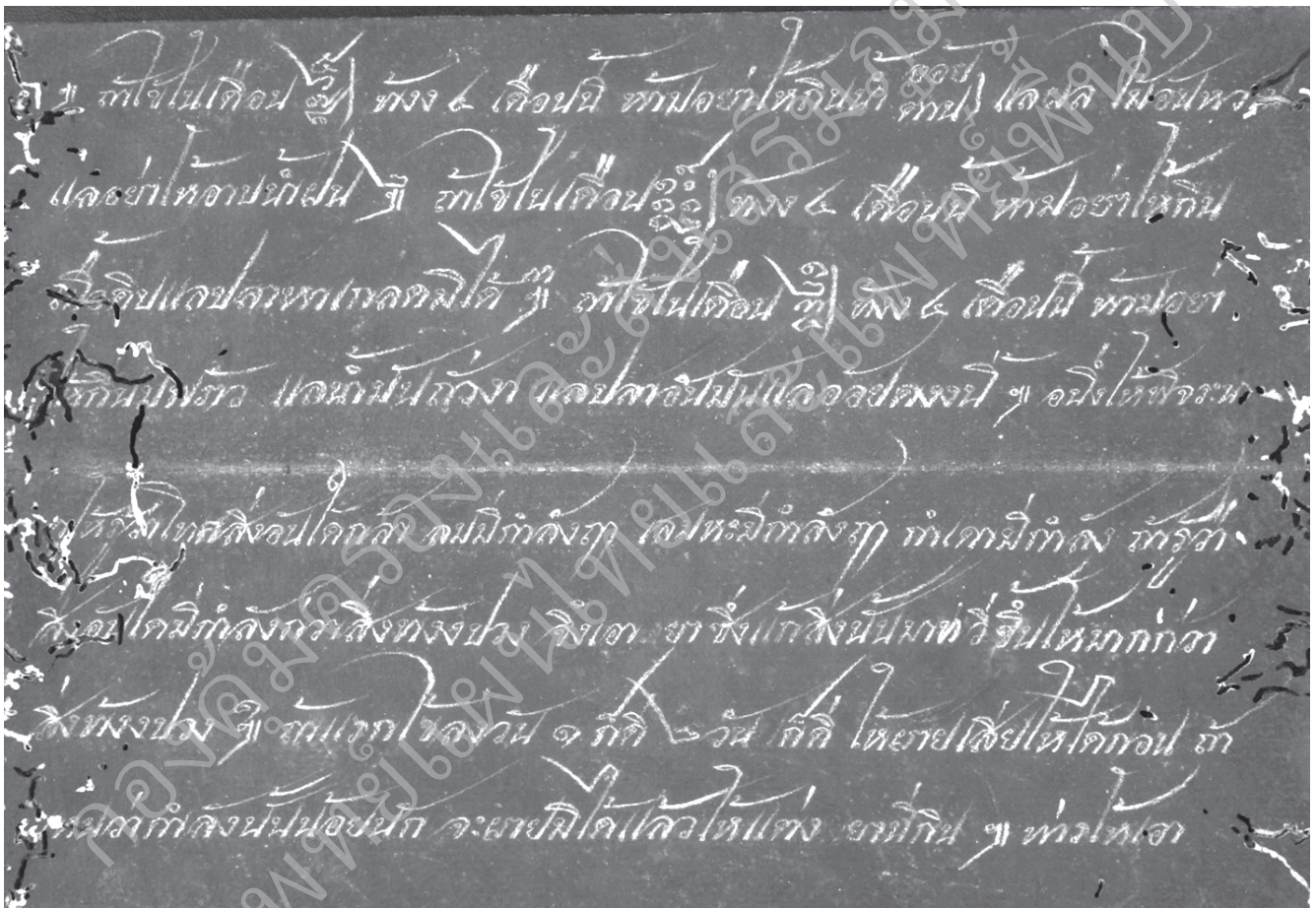
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๘-๖๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๘-๖๙

๓ ถ้าใช้ในเดือน $\left. \begin{matrix} ๙ \\ ๑๐ \\ ๑๑ \end{matrix} \right\}$ ทั้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินน้ำ อ้อย } แผลผล ไม้อันหวาน

๓ ถ้าใช้ในเดือน $\left. \begin{matrix} ๑๐ \\ ๑๑ \\ ๑๒ \end{matrix} \right\}$ ทั้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่า
ให้กินเนื้อดิบแลปลาเกล็ดมิได้ ๓ ถ้าใช้ในเดือน $\left. \begin{matrix} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{matrix} \right\}$ ทั้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่า

ให้กินมพร้าว แลน้ำมันถั่วงา แลปลาอันมันแลอ้อยดงนี้ ๓ อนึ่งให้พิจารณา

ให้รู้ว่าโทษสิ่งอันใดกล้า ลมมีกำลังฤา เสมหะมีกำลังฤา กำเดามีกำลัง ถ้ารู้
สิ่งอันใดมีกำลังกว่าสิ่งทั้งปวง จึงเอายาซึ่งแก้สิ่งนั้นมาทรีขึ้นให้มากกว่า
สิ่งทั้งปวง ๓ ถ้าแรกใช้ลงวัน ๑ ก็ดี ๒ วันก็ดี ให้ผายเสียให้ได้ก่อนถ้า
เห็นว่ากำลังนั้นน้อยนัก จะผายมิได้แล้วให้แต่งยานี้กิน ๓ ทารให้เอา

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๘-๖๙

๓ ถ้าใช้ในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ ทั้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินน้ำอ้อยน้ำตาลแลผลไม้อันหวาน
แลอย่าให้อาบน้ำฝน ๓ ถ้าใช้ในเดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้ง ๔ เดือนนี้ห้ามอย่า
ให้กินเนื้อดิบแลปลาเกล็ดมิได้ ๓ ถ้าใช้ในเดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ทั้ง ๔ เดือนนี้ห้ามอย่า
ให้กินมะพร้าว แลน้ำมันถั่วงา แลปลาอันมันแลอ้อยดงนี้ ๓ อนึ่งให้พิจารณา

ให้รู้ว่าโทษสิ่งอันใดกล้า ลมมีกำลังหรือ เสมหะมีกำลังหรือ กำเดามีกำลัง ถ้ารู้
สิ่งอันใดมีกำลังกว่าสิ่งทั้งปวง จึงเอายาซึ่งแก้สิ่งนั้นมาทรีขึ้นให้มากกว่า
สิ่งทั้งปวง ๓ ถ้าแรกใช้ลงวัน ๑ ก็ดี ๒ วันก็ดี ให้ผายเสียให้ได้ก่อนถ้า
เห็นว่ากำลังนั้นน้อยนัก จะผายมิได้แล้วให้แต่งยานี้กิน ๓ ทานให้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

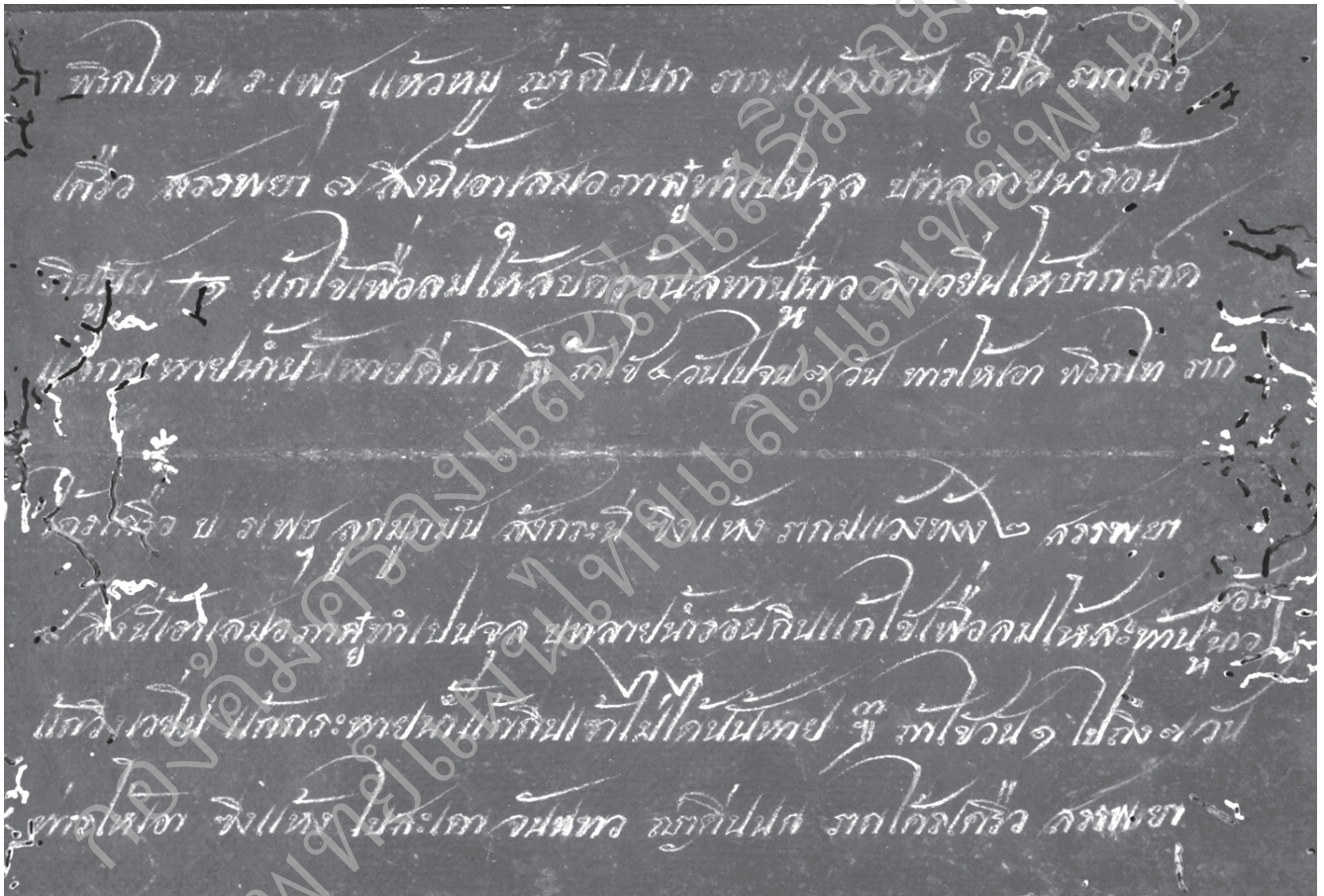
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดา

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๐-๗๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๐-๗๑

พริกไท บรเพชฌุ แห้วหมู กล้วยาตีนนก รากมเว้งตัน ตีป्ली รากไคร้
เครือ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจูล บทลายน้ำร้อน
กินหนัก ๑๒ แก้วใช้เพื่อลมให้สับตรอันสท้าน+หนาว วิงเวียนให้ปากผาด
แลกระหายน้ำนั้นหายตีนัก ๒ ถ้าใช้ ๔ วันไปจน ๗ วันทำรให้เอา พริกไท ราก

ไคร้เครือ บ รเพชฌุ ลูกมูกมัน สังกระณี ชิงแห้ง รากมเว้งทั้ง ๒ สรรพยา
๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจูล บทลายน้ำร้อนกินแก้วใช้เพื่อลม ให้สะท้าน ^{ร้อน} ทหนาว }
แก้ววิงเวียน แก้วกระหายน้ำแก้วกินเข้าไม่ได้นั้นหาย ๓ ถ้าใช้วัน ๑ ไปถึง ๗ วัน
ทำรให้เอา ชิงแห้ง ใบสะเดา จันทขาว กล้วยาตีนนก รากไคร้เครือ สรรพยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๐-๗๑

พริกไทย บอระเพ็ด แห้วหมู กล้วยาตีนนก รากมะเว้งตัน ตีป्ली รากไคร้
เครือ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายน้ำร้อน
กินหนัก ๑ สสิ่งแก้วใช้เพื่อลมให้สับตร้อนสะท้านหนาว วิงเวียนให้ปากผาด
แลกระหายน้ำนั้นหายตีนัก ๒ ถ้าใช้ ๔ วันไปจน ๗ วันทำรให้เอา พริกไทย ราก

ไคร้เครือ บอระเพ็ด ลูกมูกมัน สังกรณี ชิงแห้ง รากมะเว้งทั้ง ๒ สรรพยา
๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจูล บดละลายน้ำร้อนกินแก้วใช้เพื่อลม ให้สะท้านร้อน สะท้านหนาว
แก้ววิงเวียน แก้วกระหายน้ำแก้วกินเข้าไม่ได้นั้นหาย ๓ ถ้าใช้วัน ๑ ไปถึง ๗ วัน
ทำรให้เอา ชิงแห้ง ใบสะเดา จันทขาว กล้วยาตีนนก รากไคร้เครือ สรรพยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

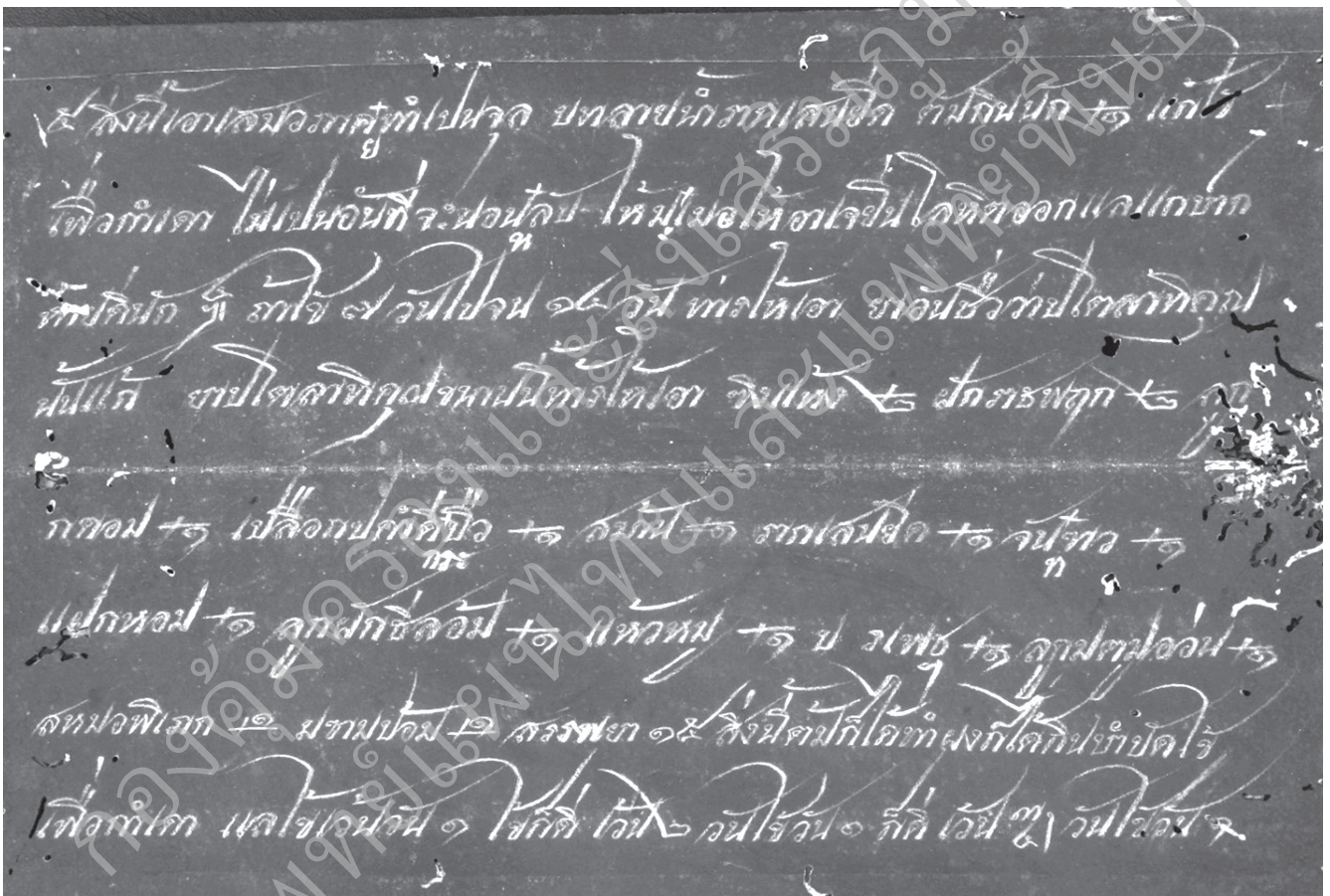
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นไชยনারาย

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๒-๗๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๒-๗๓

๕ สิ่งนี้อาสมอภาค+ยทำเปนจูล บหลายน้ำรากเสนียด ต้มกินน้ก ๑ แก้วใช้
เพื่อกำเดา ไม่เปนอันที่จะนอน+หลับให้ม+เมอให้อาเจียนโลหิตออกแลแก่ปาก
หายตึน้ก ๓ ถ้าใช้ ๗ วันไปจนถึง ๑๔ วัน ทารให้อา ยาอันชื่อว่าบโตะลาทิกคุณ
นั้นแก ยาบโตะลาทิกคุณขนานนี้ทารให้อา ชิงแห้ง ๑๒ ฝักราชพฤกษ์ ๑๒ ลูก

กดอม ๑๒ เปลือกปคำตี+กระปือ ๑๒ ส้ม้าน ๑๒ รากเสนียด ๑๒ จัน+ทขาว ๑๒
แฝกหอม ๑๒ ลูกผักชีล้อม ๑๒ หัวหมู ๑๒ บรเพชญ ๑๒ ลูกมตูมอ่อน ๑๒
สมอพิเภก ๑๒ มขามป้อม ๑๒ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินบ้ำบัตใช้
เพื่อกำเดา แลใช้เว้นวัน ๑ ใช้ก็ตีเว้น ๒ วันใช้วัน ๑ ก็ตีเว้น ๓ } วันใช้วัน ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๒-๗๓

๕ สิ่งนี้อาสมอภาคทำเป็นจูล บหลายน้ำรากเสนียด ต้มกินน้ก ๑ สลึง แก้วใช้
เพื่อกำเดา ไม่เป็นอันที่จะนอนหลับให้ละเมอให้อาเจียนโลหิตออกแลแก่ปาก
หายตึน้ก ๓ ถ้าใช้ ๗ วันไปจนถึง ๑๔ วัน ทานให้อายาอันชื่อว่าบโตะลาทิกคุณ
นั้นแก ยาบโตะลาทิกคุณขนานนี้ทานให้อา ชิงแห้ง ๒ สลึง ฝักราชพฤกษ์ ๒ สลึง ลูก-

กระดอม ๑ สลึง เปลือกประคำตีกระปือ ๑ สลึง สะค่าน ๑ สลึง รากเสนียด ๑ สลึง จันท์ขาว ๑ สลึง
แฝกหอม ๑ สลึง ลูกผักชีล้อม ๑ สลึง หัวหมู ๑ สลึง บอระเพ็ด ๑ สลึง ลูกมะตูมอ่อน ๑ สลึง
สมอพิเภก ๑ บาท มขามป้อม ๑ บาท สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินบ้ำบัตใช้
เพื่อกำเดา แลใช้เว้นวัน ๑ ใช้ก็ตีเว้น ๒ วันใช้วัน ๑ ก็ตีเว้น ๓ วันเว้น ๔ วันใช้วัน ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

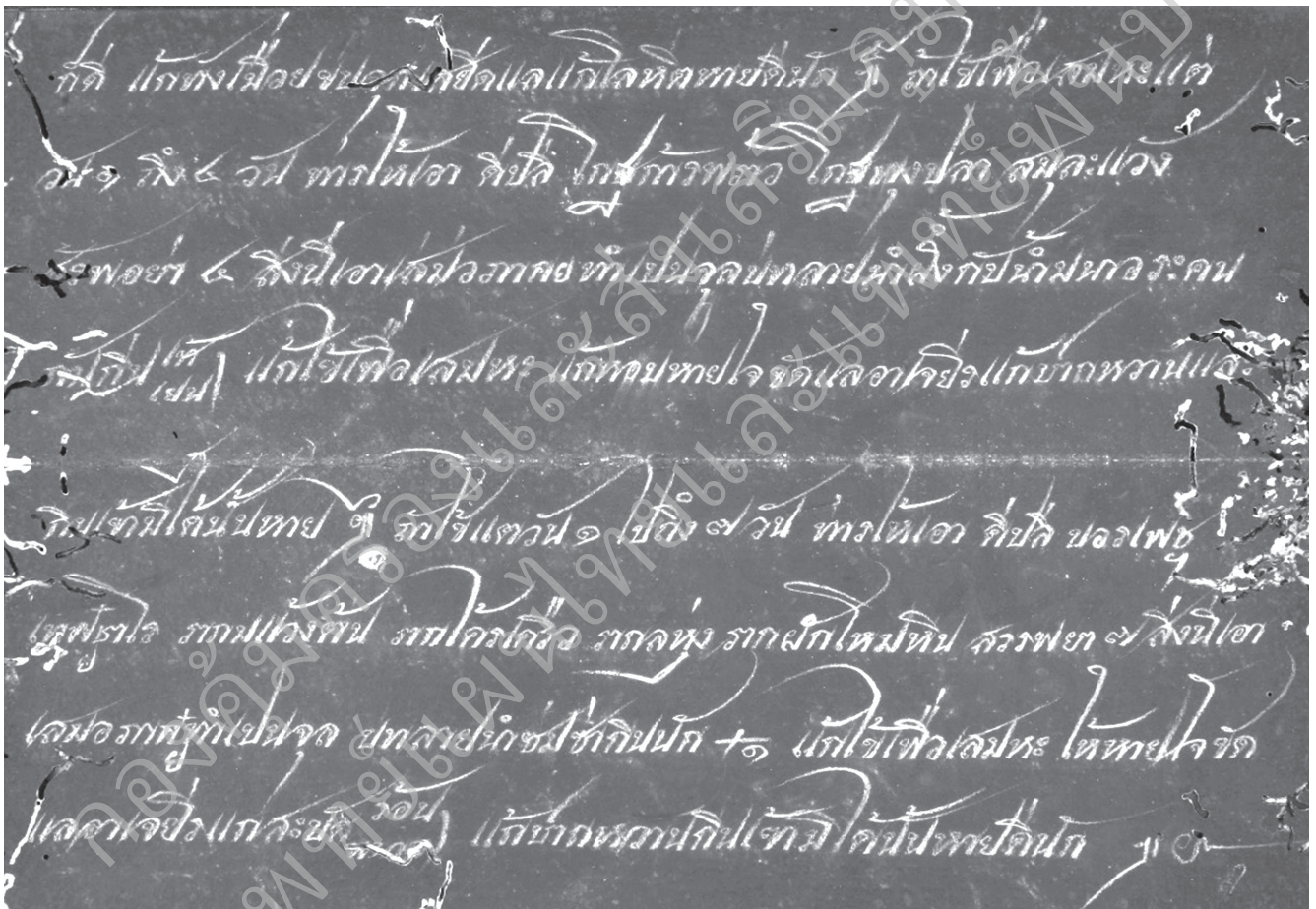
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๔-๗๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๔-๗๕

กิตี แก้ทั้งเมื่อยขบจุกเสียดแล้โลहितหายตีนัก ๕ ถ้าใช้เพื่อเสมหะแต่
วัน ๑ ถึง ๔ วัน ทารให้เอา ดีปลี โกฎัการพราว โกฎักงปลา สมุละแวง
สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมหะอากาศทำเป้นจลบลหลายน้ำฝิ่งกับน้ำมนาวระคน
กันกิน ^{เช้า} } แก้ใช้เพื่อเสมหะ แก้หอบหายใจขัดแล้อาเจียรแก้ปากหวานแล้

กินเข้ามิได้นั้นหาย ๖ ถ้าใช้แต่วัน ๑ ไปถึง ๗ วันทารให้เอา ดีปลี บ รเพชฌ
เทพ+ยธาโร รากมแวงต้น รากไคร้เครือ รากละหุ่ง รากผักโหมหิน สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมหะอากาศ+ยทำเป้นจล บหลายน้ำชมช่ากินนั้ ๑ แก้ใช้เพื่อเสมหะ ให้หายใจขัด
แล้อาเจียรแก้สะบัด ^{ร้อน} } แก้ปากหวานกินเข้ามิได้นั้นหายตีนัก ๗๐

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๔-๗๕

กิตี แก้ทั้งเมื่อยขบจุกเสียดแล้โลहितหายตีนัก ๕ ถ้าใช้เพื่อเสมหะแต่
วัน ๑ ถึง ๔ วัน ทารให้เอา ดีปลี โกฎักานพราว โกฎักงปลา สมุละแวง
สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมหะอากาศทำเป้นจลบลหลายน้ำฝิ่งกับน้ำมนาวระคน
กันกินเช้า กินเย็น แก้ใช้เพื่อเสมหะ แก้หอบหายใจขัดแล้อาเจียรแก้ปากหวานแล้

กินเข้ามิได้นั้นหาย ๖ ถ้าใช้แต่วัน ๑ ไปถึง ๗ วันทารให้เอา ดีปลี บอระเพ็ด
เทพทาโร รากมะแวงต้น รากไคร้เครือ รากละหุ่ง รากผักโหมหิน สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมหะอากาศทำเป้นจล บหลายน้ำส้มช่ากินนั้ ๑ สิ่ง แก้ใช้เพื่อเสมหะ ให้หายใจขัด
แล้อาเจียรแก้สะบัดร้อน สะบัดหนาว แก้ปากหวานกินเข้ามิได้นั้นหายตีนัก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

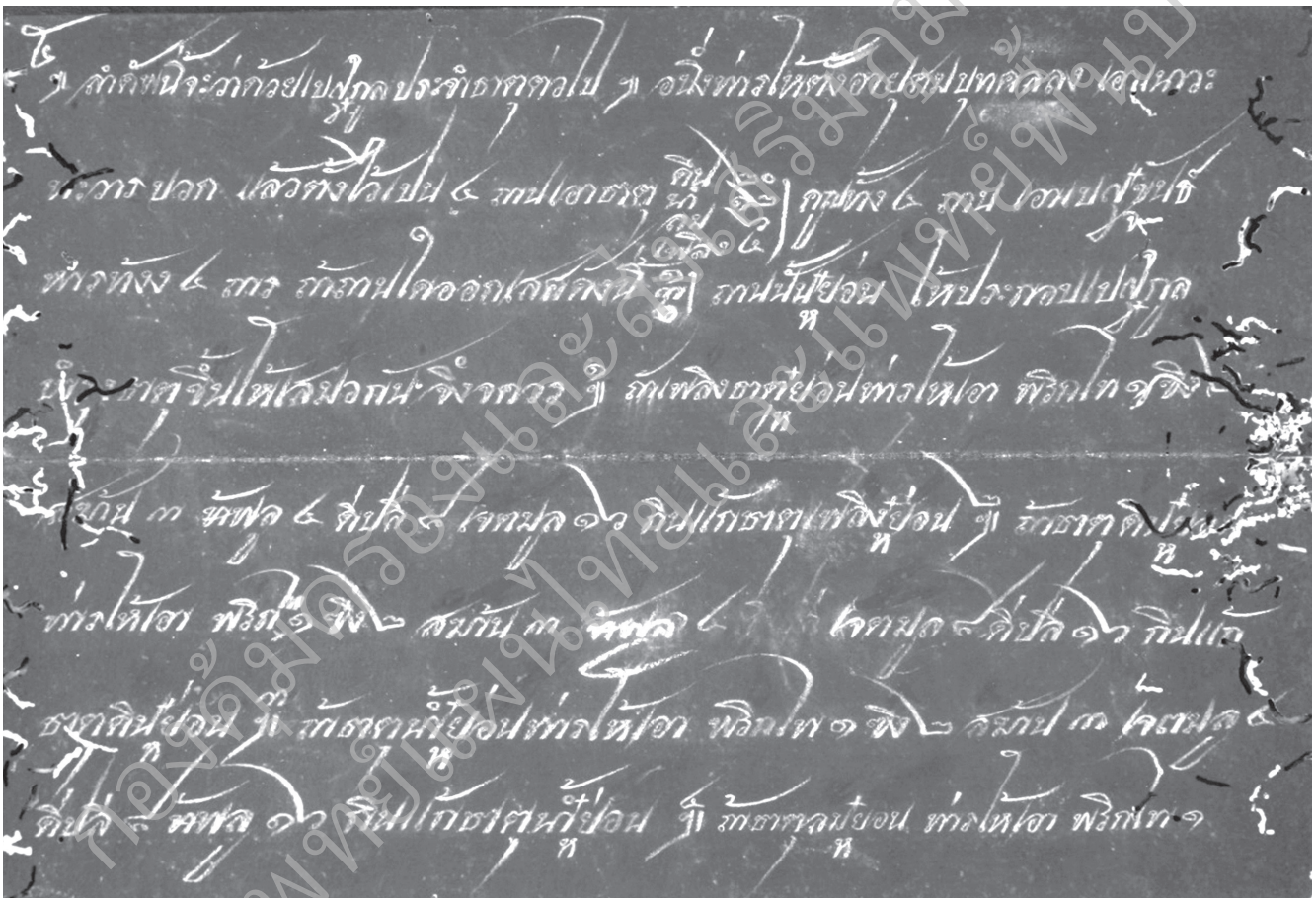
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๖-๗๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๖-๗๗

ลำดับนี้จะว่าด้วยเบญจจุลประจำธาตุต่อไป ๓ อนึ่งทาร์ให้ตั้งอายุศมบุทคลลงเอาเนาวะ
ทวารบวก แล้วตั้งไว้เป็น ๔ ถานเอาธาตุ $\left. \begin{array}{l} \text{ดิน } ๒๐ \\ \text{น้ำ } ๑๒ \\ \text{ลม } ๖ \\ \text{ไฟ } ๔ \end{array} \right\} \text{ कुณทั้ง } ๔ \text{ ถานเอาเบญจจันธิ์}$
หารทั้ง ๔ ถาน ถ้าถานใดออกเลขดังนี้ $\left. \begin{array}{l} ๑ \\ ๒ \\ ๓ \\ ๔ \end{array} \right\} \text{ ถานนั้น+หย่อน ให้ประกอบเบญจจุล}$

บำรุงธาตุขึ้นให้เสมอกัน จึงจควร ๓ ถ้าเพลิงธาตุ+หย่อนทาร์ให้เอาพริกไท ๑ ชิง ๒

สข้าน ๓ ซ้ำพลู ๔ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ กินแก้เพลิงธาตุ+หย่อน ๓ ถ้าธาตุดิน+หย่อน
ทาร์ให้เอา พริก+ไท ๑ ชิง ๒ สข้าน ๓ ซ้ำพลู ๔ เจตมูล ๘ ดีปลี ๑๖ กินแก้
ธาตุดิน+หย่อน ๓ ถ้าธาตุน้ำ+หย่อนทาร์ให้เอา พริกไท ๑ ชิง ๒ สข้าน ๓ เจตมูล ๔
ดีปลี ๘ ซ้ำพลู ๑๖ กินแก้ธาตุน้ำ+หย่อน ๓ ถ้าธาตุลม+หย่อนทาร์ให้เอา พริกไท ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๖-๗๗

ลำดับนี้จะว่าด้วยเบญจจุลประจำธาตุต่อไป ๓ อนึ่งท่านให้ตั้งอายุบุคคลลงเอาเนาวะ
ทวารบวก แล้วตั้งไว้เป็น ๔ ถาน เอาธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ ธาตุลม ๖ ธาตุไฟ ๔ कुณทั้ง ๔ ถาน เอาเบญจจันธิ์
หารทั้ง ๔ ถาน ถ้าถานใดออกเลขดังนี้ ๑ ๓ ๐ ถานนั้นหย่อน ให้ประกอบเบญจจุล
บำรุงธาตุขึ้นให้เสมอกัน จึงจะควร ๓ ถ้าเพลิงธาตุหย่อนท่านให้เอาพริกไทย ๑ ชิง ๒

สะค้าน ๓ ซ้ำพลู ๔ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ กินแก้เพลิงธาตุหย่อน ๓ ถ้าธาตุดินหย่อน
ท่านให้เอาพริกไทย ๑ ชิง ๒ สะค้าน ๓ ซ้ำพลู ๔ เจตมูล ๘ ดีปลี ๑๖ กินแก้
ธาตุดินหย่อน ๓ ถ้าธาตุน้ำหย่อนท่านให้เอา พริกไทย ๑ ชิง ๒ สะค้าน ๓ เจตมูล ๔
ดีปลี ๘ ซ้ำพลู ๑๖ กินแก้ธาตุน้ำหย่อน ๓ ถ้าธาตุลมหย่อนท่านให้เอา พริกไทย ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

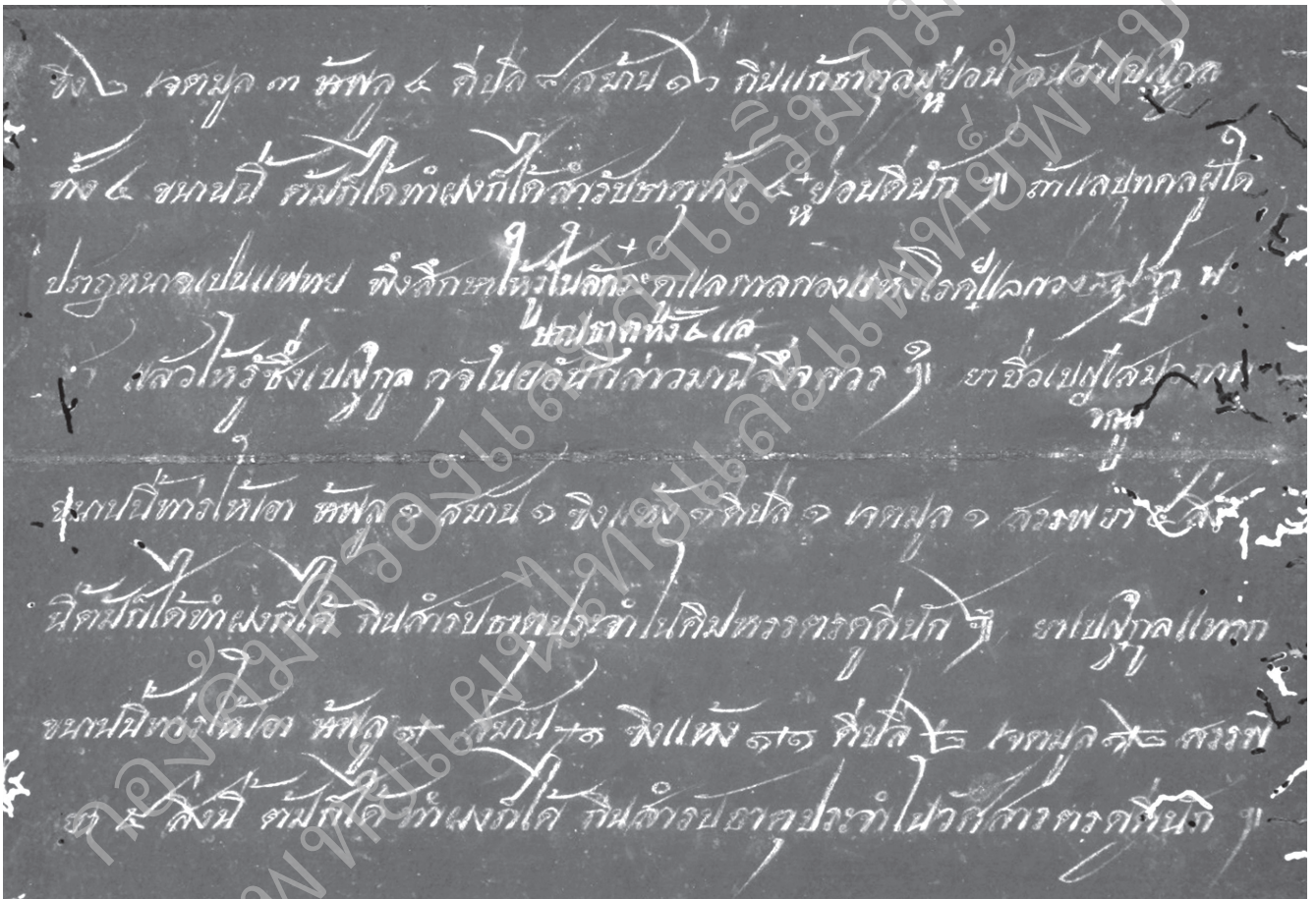
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ ๑

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๘-๗๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๗๘-๗๙

ชิง ๒ เจตมูล ๓ ข้าพลุ ๔ ดีป्ली ๘ สข้าน ๑๖ กินแก้ธาตุลม+หย่อน อันว่าเบญ+จกุล
ทั้ง ๔ ขนานนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้สำหรับธาตุทั้ง ๔+หย่อนดื่นัก ๓ ถ้าแลบุทคลผู้ใด
ปรากฏหนาวเป็นแพทย พึงศึกษาให้รู้ในลัก+ขณะธาตุทั้ง ๔ แลระดูแลกาลกองแห่งโรค+ยแลกองสมุฐาน
(นั้น)แล้วให้รู้ซึ่งเบญ+จกุล ดุจในยอันกล่าวมานี้จึงจะควร ๓ ยาชื่อเบญ+จกุลเสมอภาค

ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๑ สข้าน ๑ ชิงแห้ง ๑ ดีป्ली ๑ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง
นี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในคิมหรรตรดุตินิก ๒ ยาเบญ+จกุลแทรก
ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๑ สข้าน ๑ ชิงแห้ง ๑ ดีป्ली ๑ เจตมูล ๑ สรรพ
ยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในวัศสารตรดุตินิก

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๘-๗๙

ชิง ๒ เจตมูล ๓ ข้าพลุ ๘ สะค่าน ๑๖ กินแก้ธาตุลมหย่อน อันว่าเบญจกุล
ทั้ง ๔ ขนานนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้สำหรับธาตุทั้ง ๔ หย่อนดื่นัก ๓ ถ้าแลบุคคลผู้ใด
ปรารถนาจะเป็นแพทย พึงศึกษาให้รู้ในลักขณะธาตุทั้ง ๔
แลฤดูแลกาลกองแห่งโรคแลกองสมุฐาน
นั้นแล้วให้รู้ซึ่งเบญจกุล ดุจในอันกล่าวมานี้จึงจะควร ๓ ยาชื่อเบญจกุลเสมอภาค

ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๑ สะค่าน ๑ ชิงแห้ง ๑ ดีป्ली ๑ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง
นี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในคิมหันตฤดูตินิก ๒ ยาเบญจกุลแทรก
ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๑ เฟื้อง สะค่าน ๑ สลิ่ง ชิงแห้ง ๑ สลิ่ง ๑ เฟื้อง ดีป्ली ๒ สลิ่ง
เจตมูล ๒ สลิ่ง ๑ เฟื้อง สรรพ
ยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในวัศสารนฤดูตินิก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

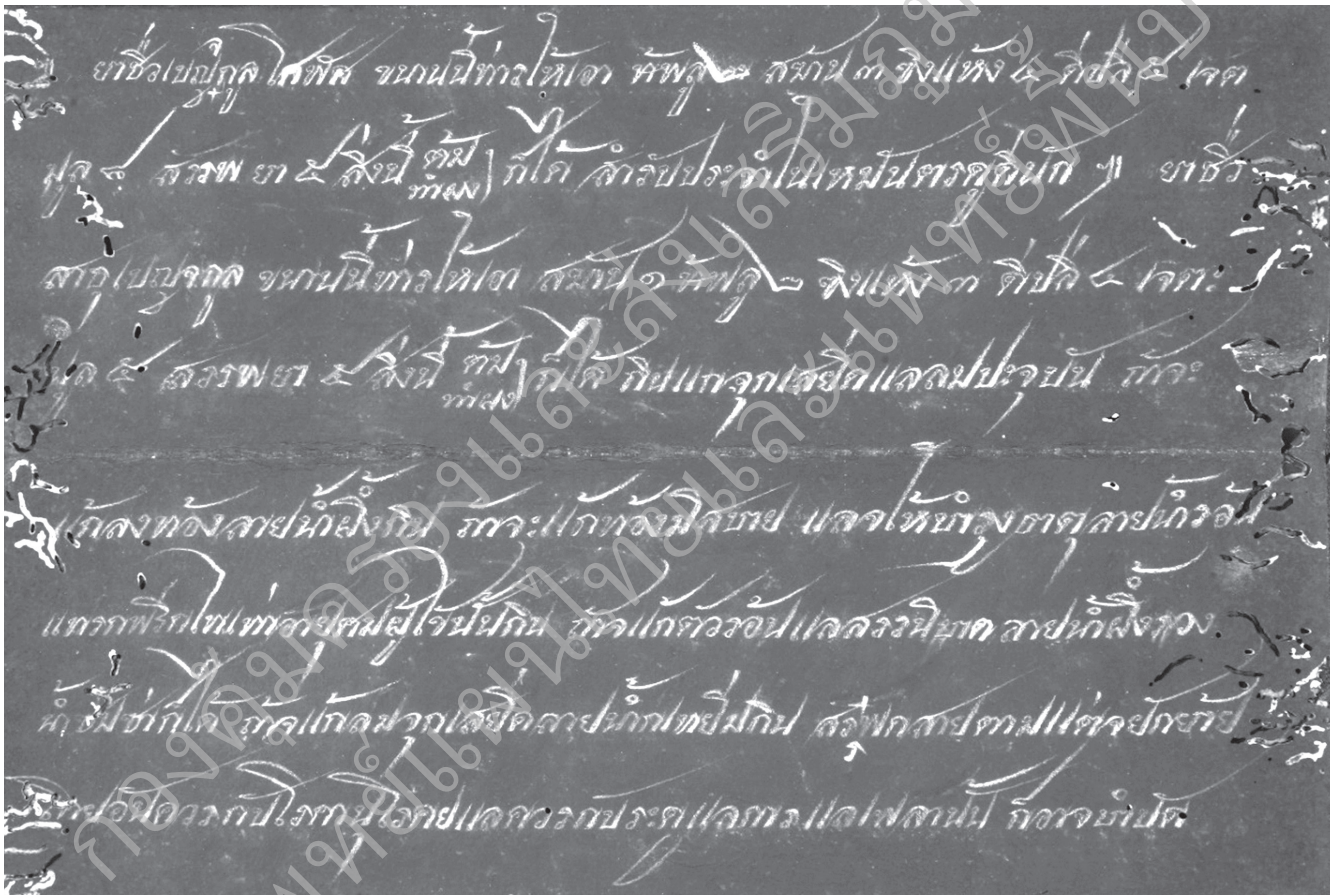
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๐-๘๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๐-๘๑

๗ ยาชื่อเบญจกุลโสฬศ ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๒ สข้าน ๓ ชิงแแห่ง ๔ ดีปลี ๕ เจตมูล ๘ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ^{ต้ม}ทำผง } ก็ได้ สำรับประจำในหมันตรดูตินัก ๗ ยาชื่อ
สาธุเบญจกุล ขนานนี้ทำรให้เอา สข้าน ๑ ข้าพลุ ๒ ชิงแแห่ง ๓ ดีปลี ๔ เจต
มูล ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ^{ต้ม}ทำผง } ก็ได้ กินแกจุกเสียดแลลมปะจจุบัน ถ้าจะ

แก้ลงท้องลายน้ำฝิ่งกิน ถ้าจะแก้ท้องมิสบาย แลจให้บำรุงธาตูลายน้ำร้อน
แทรก พริกไทเท่าอายุศมผู้ใช้นั้นกิน ถ้าจะแก้ตัวร้อนแลสรณิบาทลายน้ำฝิ่งรวง
น้ำซ่มซ่าก็ได้ ถ้าจแก้ลมจุกเสียดลายน้ำกระเทียมกิน สร+รพกสายตามแต่จยักย้าย
โดยอันควรกับโรคานุโรคยแลควรกับระดูแลการแลเพลานั้น ก็อาจบำบัด

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๐-๘๑

๗ ยาชื่อเบญจกุลโสฬส ขนานนี้ทำรให้เอา ข้าพลุ ๒ สะค้าน ๓ ชิงแแห่ง ๔ ดีปลี ๕ เจต-
มูล ๘ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ^{ต้ม}ก็ได้ ^{ทำผง}ก็ได้ สำรับประจำในหมันตรดูตินัก ๗ ยาชื่อ
สาธุเบญจกุล ขนานนี้ทำรให้เอา สะค้าน ๑ ข้าพลุ ๒ ชิงแแห่ง ๓ ดีปลี ๔ เจต-
มูล ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ^{ต้ม}ก็ได้ ^{ทำผง}ก็ได้ กินแกจุกเสียดแลลมปะจจุบัน ถ้าจะ

แก้ลงท้องละลายน้ำฝิ่งกิน ถ้าจะแก้ท้องมิสบาย แลจะให้บำรุงธาตูละลายน้ำร้อน
แทรกพริกไทยเท่าอายุผู้ใช้นั้นกิน ถ้าจะแก้ตัวร้อนแลสันนิบาทละลายน้ำฝิ่งรวง
น้ำซ่มซ่าก็ได้ ถ้าจะแก้ลมจุกเสียดละลายน้ำกระเทียมกิน สรพกระสายตามแต่จะยักย้าย
โดยอันควรกับโรคานุโรคแลควรกับฤดูแลกาลแลเพลานั้น ก็อาจบำบัด

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

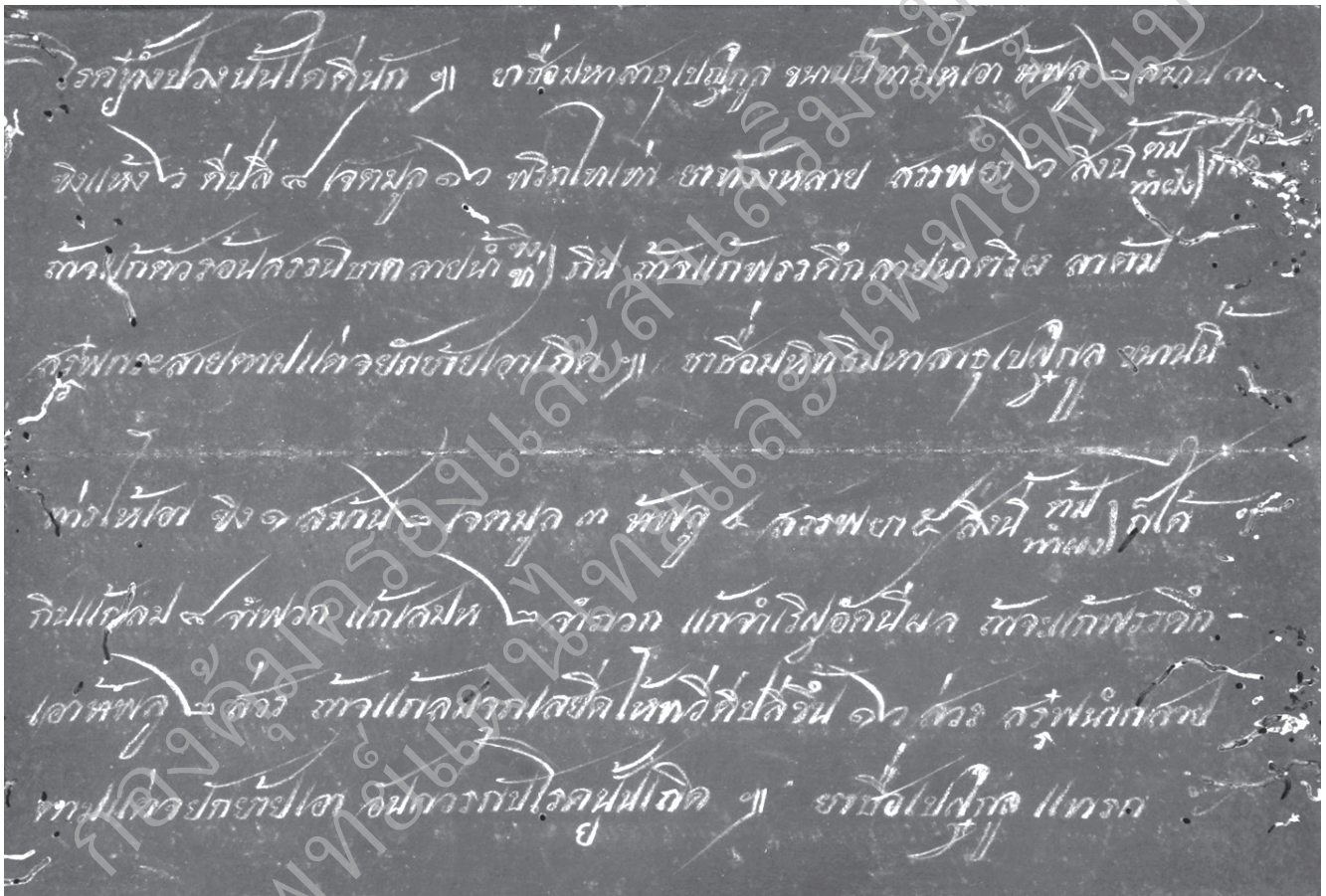
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๒-๘๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๒-๘๓

โรค+ยทั้งปวงนั้นได้ดีนัก ฯ ยาชื่อมหาสาธูเบญ+จกุล ขนานนี้ทำรให้เอา ช้ำพลู ๒ สษ้าน ๓
ชิงแห้ง ๖ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ พริกไทเท่ายาทั้งหลายสรรพยา ๖ สิ่งนี้ ต้ม ทำผง } ก็ได้
ถ้าจะแก้ตัวร้อนสรณิบาดลาย น้ำขิง } กิน ถ้าจะแก้พรรดิกลายนำ ตรีผลาต้ม
สรร+พกระสายตามแต่จะยักย้ายเอาเถิด ฯ ยาชื่อมหิทธิมหาสาธูเบญ+จกุลขานนี้

ทำรให้เอา ชิง ๑ สษ้าน ๒ เจตมูล ๓ ช้ำพลู ๔ (ดีปลี ๕) สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้ม ทำผง } ก็ได้
กินแก้ลง ๘ จำพวกแก้เสมห ๒ จำพวกแก้จำเรญอัคนิผล ถ้าจะแก้พรรดิก
เอา ช้ำพลู ๒ ส่วน ถ้าจแก้ลมจุกเสียดให้ทวีดีปลีขึ้น ๑๖ สรรสรร+พน้ำกระสาย
ตามแต่จะยักย้ายเอา อันควรกับโรค+ยนั้นเถิด ฯ ยาชื่อเบญ+จกุล แทรก

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๒-๘๓

โรคทั้งปวงนั้นได้ดีนัก ฯ ยาชื่อมหาสาธูเบญจกุล ขานนี้ทำนให้เอา ช้ำพลู ๒ สะค่าน ๓
ชิงแห้ง ๖ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ พริกไทเท่ายาทั้งหลายสรรพยา ๖ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้
ถ้าจะแก้ตัวร้อนสนิบาดละลาย น้ำขิง น้ำช่ากิน ถ้าจะแก้พรรดิกละลายน้ำตรีผลาต้ม
สรรพกระสายตามแต่จะยักย้ายเอาเถิด ฯ ยาชื่อมหิทธิมหาสาธูเบญจกุลขานนี้

ทำนให้เอา ชิง ๑ สะค่าน ๒ เจตมูล ๓ ช้ำพลู ๔ ดีปลี ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้
กินแก้ลง ๘ จำพวกแก้เสมหะ ๒ จำพวกแก้จำเรญอัคนิผล ถ้าจะแก้พรรดิก
เอา ช้ำพลู ๒ ส่วน ถ้าจะแก้ลมจุกเสียดให้ทวีดีปลีขึ้น ๑๖ ส่วน สรรพน้ำกระสาย
ตามแต่จะยักย้ายเอา อันควรกับโรคนั้นเถิด ฯ ยาชื่อเบญจกุล แทรก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

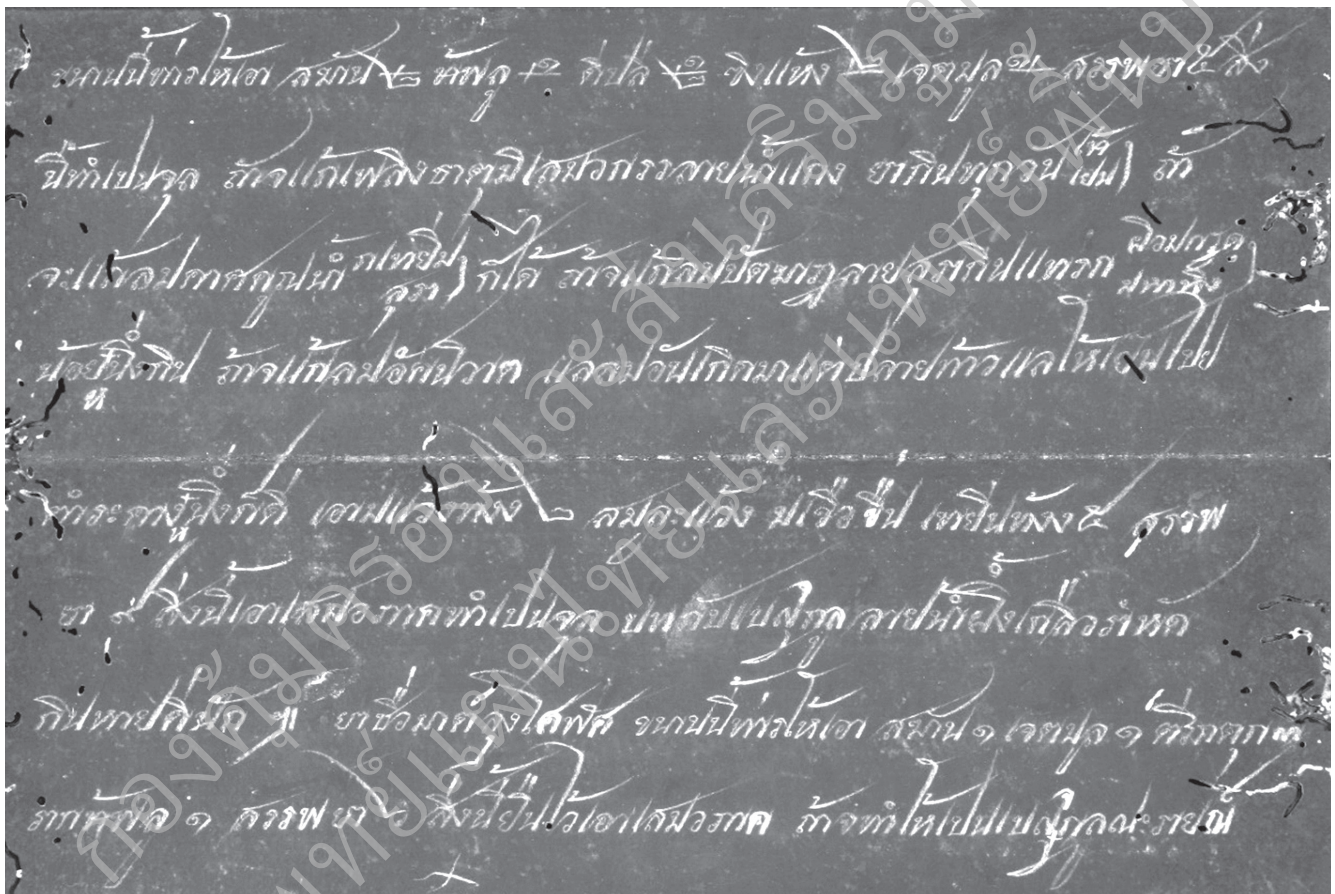
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๔-๘๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๗ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๔-๘๕

ขนานนี้ทำรให้เอา ส้ม้าน ๒ ข้ำพลู ๑ ดีปลี ๒ ชิงแห้ง ๒ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง
นี้ทำเปนจูล ถ้าจแก้เพลิงธาตุมิเสมอกรรลายน้ำแกง ยากินทุกวัน ^{เช้า}เย็น } ถ้า
จะแก้ลมกาศคุณ(ลาย)น้ำ ^{กเทียม}สุรา } ก็ได้ ถ้าจะแก้ลมปัตตมาฏ ลายสุรากินแทรก ^{ผิวมกรุด}มหาหิง }
น้อย+หนึ่งกิน ถ้าจะแก้ลมอัคนีวาท แลลมอันเกิดมาแต่ปลายเท้าแลให้เย็นไป

ตำระคางห+นึ่งก็ดี เอามะแว้งทั้ง ๒ สมุละแว้ง มะเขือขึ้น เทียนทั้ง ๕ สรรพ
ยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดกับเบญ+จกุล ลายน้ำฝิ่งเกลือรำหัด
กินหายดีนิก ๗ ยาชื่อมาตลุงโสฬส ขนานนี้ทำรให้เอา ส้ม้าน ๑ เจตมูล ๑ ตรีกตุก ๓
รากข้ำพลู ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เย็นไว้เอาเสมอภาค ถ้าจะทำให้เปนเบญ+จกุลณะรายณ์

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๔-๘๕

ขนานนี้ทำนให้เอา สะค้ำน ๒ สลิ่ง ข้ำพลู ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท ๒ สลิ่ง ชิงแห้ง ๒ บาท
เจตมูล ๑ ตำลิ่ง สรรพยา ๕ สิ่ง
นี้ทำเปนจูล ถ้าจะแก้เพลิงธาตุมิเสมอกันลายน้ำแกง ยากินทุกวัน ^{เช้า}เย็น } ถ้า
จะแก้ลมกาศคุณละลายน้ำกระเทียมก็ได้ น้ำสุรากี้ได้ ถ้าจะแก้ลมปัตตมาฏ ละลายสุรากินแทรก
ผิวมะกรุดแทรกมหาหิงค์
น้อยหนึ่งกิน ถ้าจะแก้ลมอัคนีวาทะ แลลมอันเกิดมาแต่ปลายเท้าแลให้เย็นไป

ตำระข้างหนึ่งก็ดี เอามะแว้งทั้ง ๒ สมุละแว้ง มะเขือขึ้น เทียนทั้ง ๕ สรรพ-
ยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดกับเบญจกุล ละลายน้ำฝิ่งเกลือรำหัด
กินหายดีนิก ๗ ยาชื่อมาตลุงโสฬส ขนานนี้ทำนให้เอา สะค้ำน ๑ เจตมูล ๑ ตรีกฏุก ๓
รากข้ำพลู ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เย็นไว้เอาเสมอภาค ถ้าจะทำให้เป็นเบญจกุลณะรายณ์

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

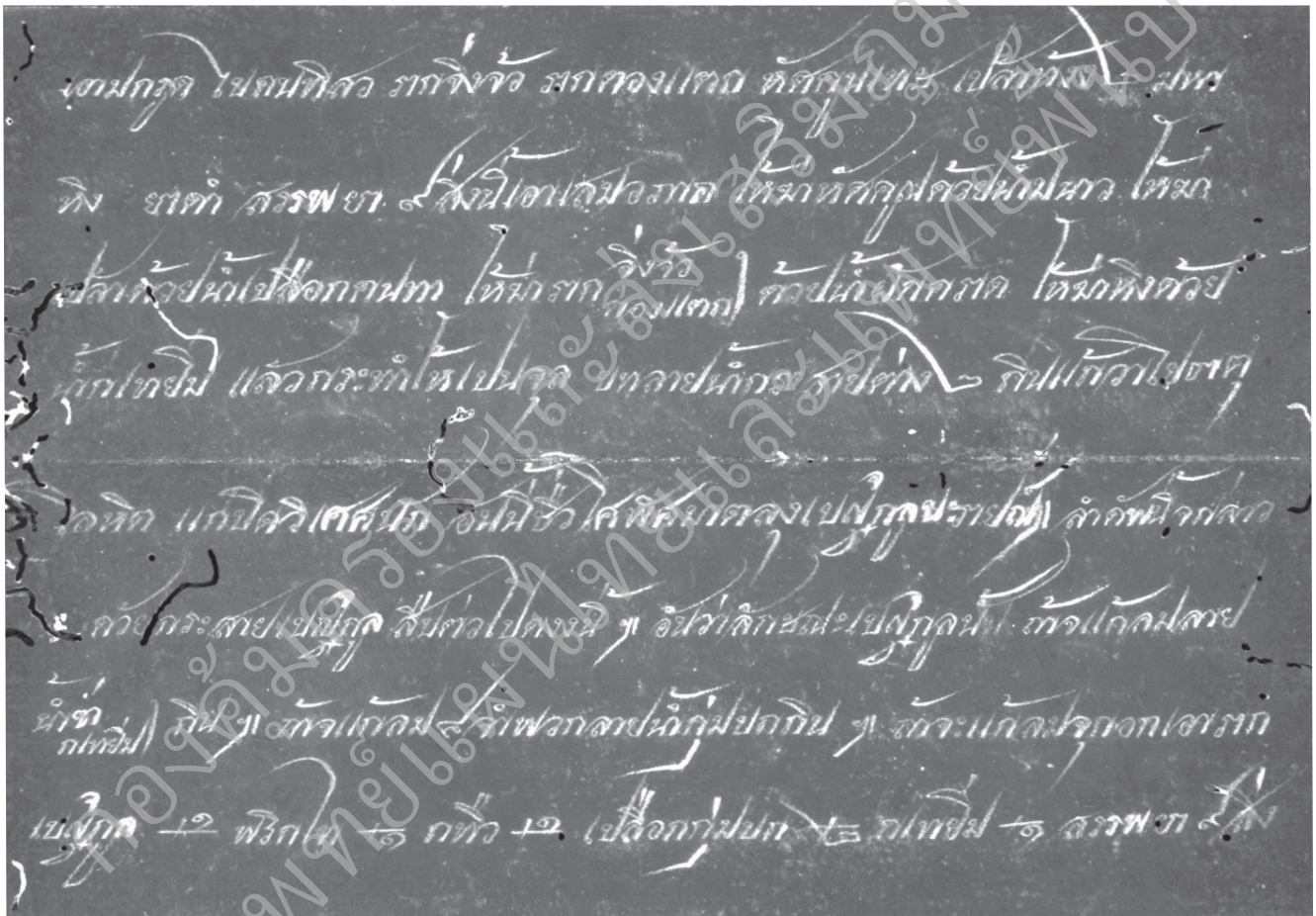
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๖-๘๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๖-๘๗

เอา มกรูด ไบคนทีสอ รากจิงจ้อ รากตองแตก หัสคุณเทศ เปล้าทั้ง ๒ มหา
หิง ยาดำ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค ให้ฆ่าหัสคุณด้วยน้ำมนาว ให้ฆ่า
เปล้าด้วยน้ำเปลือกคนทา ให้ฆ่าราก ^{จิงจ้อ}_{ตองแตก} } ด้วยน้ำผักคราด ให้ฆ่า(มหา) หิงด้วย
น้ำกะเทียม แล้วกระทำให้เป็นจุล บดละลายน้ำกระสายต่าง ๒ กินแก้ววาโยธาตุ

โลहित แก้วบิตวิเศษนัก อันนี้ชื่อโศฬสมตลุงเบญ+จกุลนะรายณ์ ฯ ลำดับนี้จักกล่าว
ด้วยกระสายเบญ+จกุล สืบต่อไปดังนี้ ฯ อันว่าลักษณะเบญ+จกุลนั้น ถ้าจแก้ลมลาย
น้ำ ^{ฆ่า}_{กเทียม} } กิน ฯ ถ้าจแก้ลม ๘ จำพวกลายน้ำกุ่มบกกิน ฯ ถ้าจะแก้ลมจุกอกเอา ราก
เบญ+จกุล ๑ พริกไท ๑ กทือ ๑ เปลือกกุ่มบก ๒ กเทียม ๑ สรรพยา ๙ สิ่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๖-๘๗

เอา มะกรูด ไบคนทีสอ รากจิงจ้อ รากตองแตก หัสคุณเทศ เปล้าทั้ง ๒ มหา-
หิงค์ ยาดำ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค ให้ฆ่าหัสคุณด้วยน้ำมนาว ให้ฆ่า
เปล้าด้วยน้ำเปลือกคนทา ให้ฆ่ารากจิงจ้อ รากตองแตก ด้วยน้ำผักคราด ให้ฆ่ามหาหิงค์ด้วย
น้ำกระเทียม แล้วกระทำให้เป็นจุล บดละลายน้ำกระสายต่าง ๆ กินแก้ววาโยธาตุ

โลहित แก้วบิตวิเศษนัก อันนี้ชื่อโศฬสมตลุงเบญจกุลนารายณ์ ฯ ลำดับนี้จะกล่าว
ด้วยกระสายเบญจกุล สืบต่อไปดังนี้ ฯ อันว่าลักษณะเบญจกุลนั้น ถ้าจะแก้ลมละลาย
น้ำฆ่า น้ำกระเทียมกิน ฯ ถ้าจะแก้ลม ๘ จำพวกลายน้ำกุ่มบกกิน ฯ ถ้าจะแก้ลมจุกอกเอาราก
เบญจกุล ๑ บาทพริกไทย ๑ สลึง กะทือ ๑ บาท เปลือกกุ่มบก ๒ สลึง กระเทียม ๑ สลึง สรรพยา ๙ สิ่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

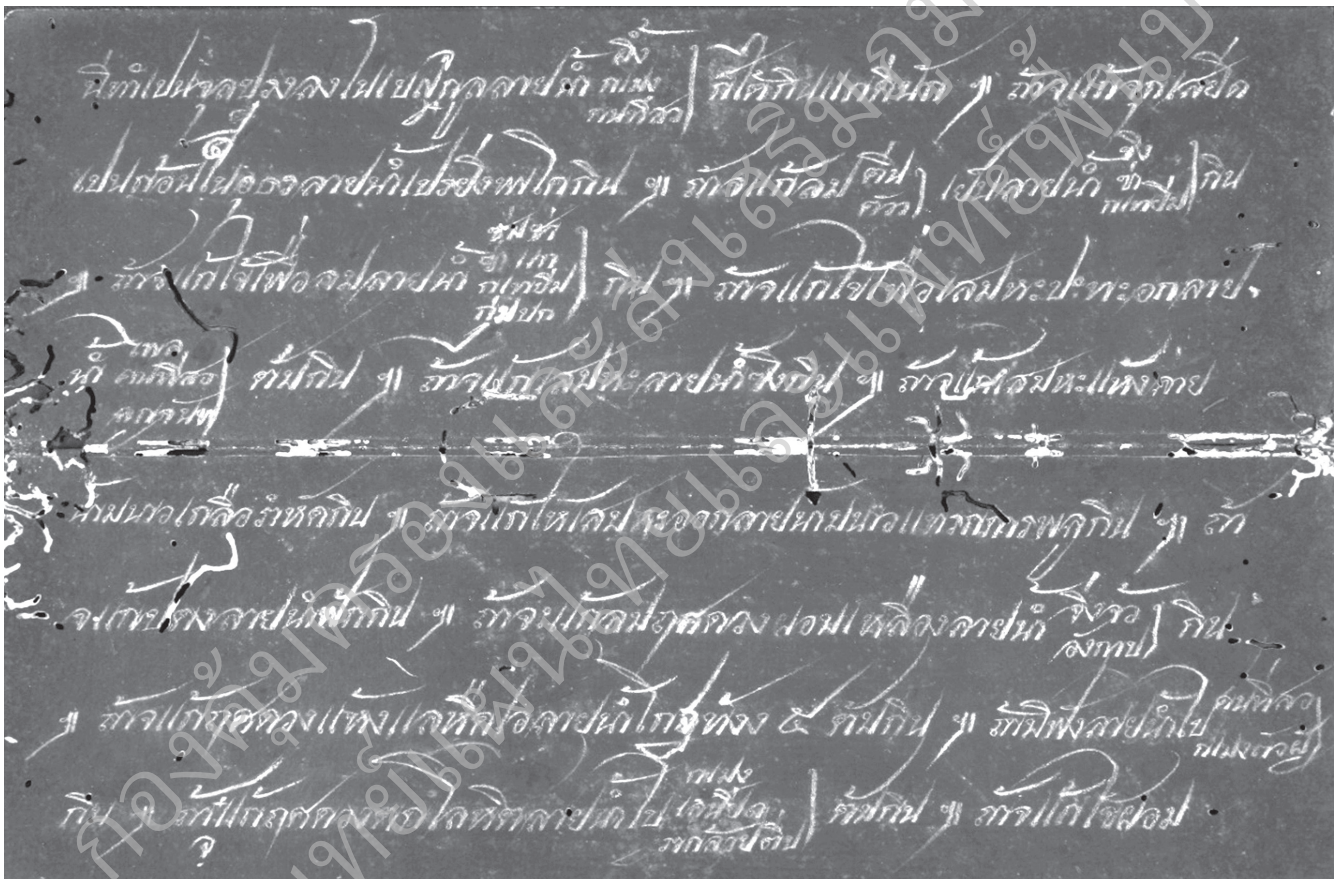
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๘-๘๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๘๘-๘๙

นี้ทำเปนจูลปรุงลงในเบญ+จกุลลายน้ำ ^{ฝิ่ง} } ก็ได้กินแกตีนัก ฯ ถ้าจแก้จุกเสียด
^{กเมง} }
^{คนที่สอ} }
เพนก่อนในอุทรลายน้ำเปรียงพรโคกิน ฯ ถ้าจแก้ลม ^{ตื่น} } เย็นลายน้ำ ^{ชิง} } กิน
^{ตัว} } ^{ชำ} }
^{กเทียม} }
ฯ ถ้าจแก้ไขเพื่อลมลายน้ำ ^{ซ่มชำ} } กิน ฯ ถ้าจแก้ไขเพื่อเสมหะปะทะอกลาย
^{ชำแก่} }
^{กเทียม} }
น้ำ ^{ไฟล} } ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้เสมหะลายน้ำชิงกิน ฯ ถ้าจแก้เสมหะแห้งลาย
^{คนที่สอ} }
^{ลูกจันท์} }
น้ำมนาวเกลือรำหัดกิน ฯ ถ้าจแก้ไขให้เสมหะออกลายน้ำมนาวแทรกการพลุกิน ฯ ถ้า
จแก้ปดงลายน้ำฟักกิน ฯ ถ้าจแก้ลมฤตดวงพอมเหลืองลายน้ำ ^{จิงจ้อ} } กิน
^{อังกาบ} }
ฯ ถ้าจแก้ฤตดวงแห้งแลหืดไอลายน้ำโกฐทั้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้ามีฟงลายน้ำ ^{คนที่สอ} }
^{กเมงตัวผู้} }
กิน ฯ ถ้า+จแก้ฤตดวงตกลโหิตลายน้ำ ^{กเมง} } ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้ไขพอม
^{เสนยิด} }
^{รากกล้วยตีบ} }

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๘-๘๙

นี้ทำเปนจูลปรุงลงในเบญจกุลละลาย น้ำฝิ่งก็ได้ น้ำกะเม็งก็ได้ น้ำคนที่สอก็ได้ กินแก้ตีนัก ฯ
ถ้าจแก้ไขจุกเสียดเพนก่อนในอุทรละลายน้ำเปรียงพรโคกิน ฯ ถ้าจแก้ลมตื่นเย็น ตัวเย็น
ละลาย น้ำชิง น้ำชำน้ำกระเทียมกิน
ถ้าจแก้ไขเพื่อลมละลายน้ำซ่มชำ น้ำชำแก่ น้ำกระเทียม น้ำกุ่มบกกิน ฯ
ถ้าจแก้ไขเพื่อเสมหะปะทะอกละลายน้ำไฟล น้ำคนที่สอ น้ำลูกจันท์ ต้มกิน ฯ
ถ้าจแก้ไขเสมหะละลายน้ำชิงกิน ฯ ถ้าจแก้ไขเสมหะแห้งลาย
น้ำมนาวเกลือรำหัดกิน ฯ ถ้าจแก้ไขให้เสมหะออกละลายน้ำมนาวแทรกการพลุกิน ฯ
ถ้าจแก้ปดงลายน้ำฟักกิน ฯ ถ้าจแก้ลมฤตดวงพอมเหลืองละลายน้ำจิงจ้อ
น้ำอังกาบ กิน
ฯ ถ้าจแก้ฤตดวงแห้งแลหืดไอลายน้ำโกฐทั้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้ามีฟงละลายน้ำ ^{คนที่สอ}
ไบกะเม็งตัวผู้กิน ฯ ถ้าจแก้ฤตดวงตกลโหิตละลายน้ำ ^{กเมง}
ไบกะเม็ง ไบเสนยิด
รากกล้วยตีบ ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้ไขพอม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

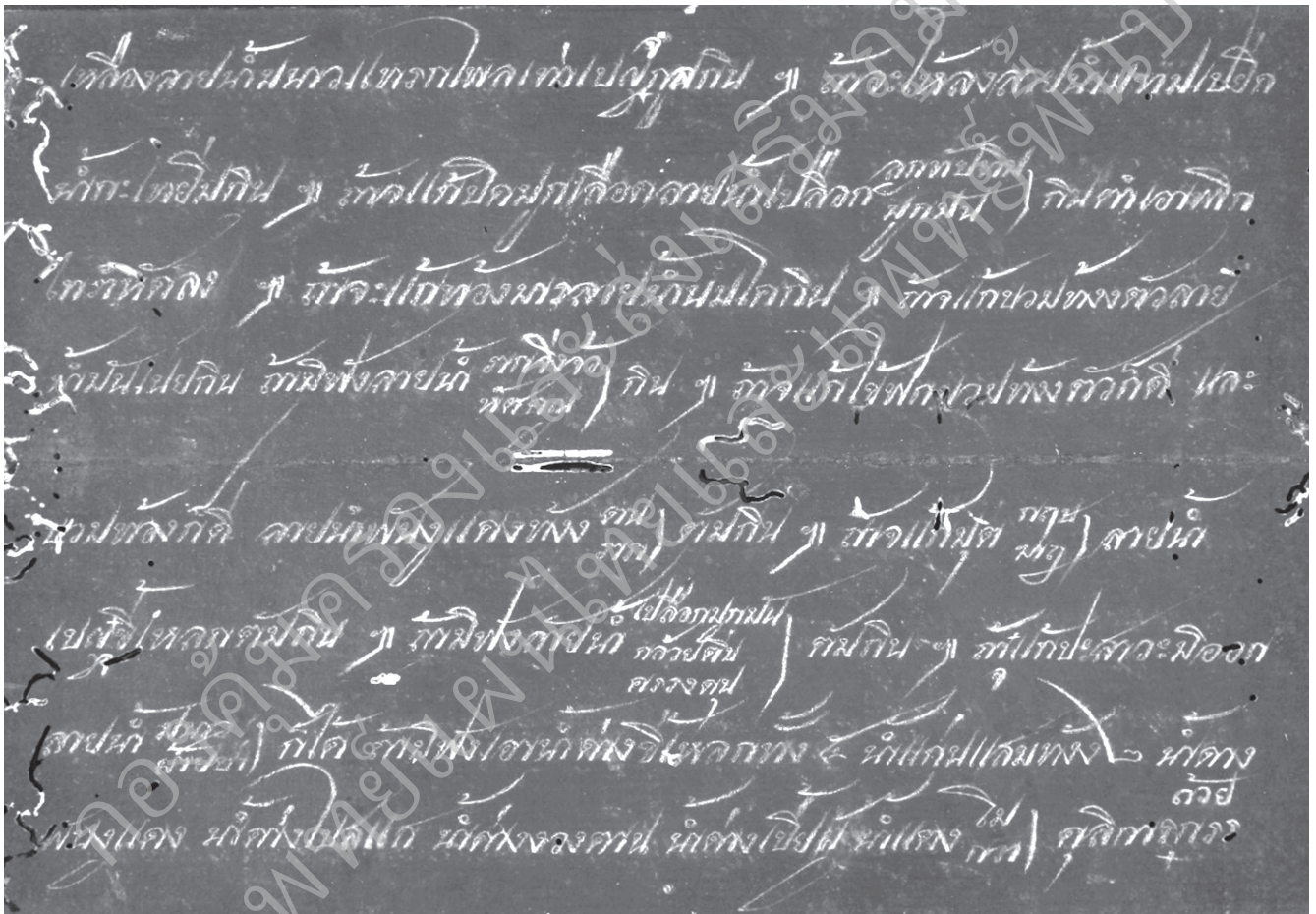
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๐-๙๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๔ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๐-๙๑

เหลืองลายน้ำมันาวแทรกไหลเท่าเบญ+จกุลกิน ๓ ถ้าจะให้ลงลายน้ำมันขาวเปือก
น้ำกะเทียมกิน ๓ ถ้าจแก้บิดมูกเลือดลายน้ำเปลือก ^{ลูกทับทิม} } กินตำเอาพริก
^{มูกมัน}
ไพรำหัดลง ๓ ถ้าจะแก้ท้องมารลายน้ำมันโคกิน ๓ ถ้าจแก้บวมทั้งตัวลาย
น้ำมันเนยกินถ้ามีฟงลายน้ำ ^{รากจิงจ้อ} } กิน ๓ ถ้าจแก้ไขฟกบวมทั้งตัวก็ดีและ
^{หัตศคุณ}

บวมท้องก็ดี ลายนำพันงแดง ทั้ง ^{ต้น} } ต้มกิน ๓ ถ้าจแก้มุต ^{กฤษ} } ลายน้ำ
^{ราก}
เบญ+จชี้เหล็กต้มกิน ๓ ถ้ามีฟงลายน้ำ ^{เปลือกมูกมัน} } ต้มกิน ๓ ถ้า+จแก้ปัสสาวะมืออก
^{กล้วยตีบ}
^{ครั่งคูน}

ลายน้ำ ^{มนาว} } ก็ได้ ถ้ามีฟงเอาน้ำต่างชี้เหล็กทั้ง ๕ น้ำแก่นแสมทั้ง ๒ น้ำต่าง
^{ฝ้ายป่า}
พันงแดง น้ำต่างใบสแก น้ำต่างวงจวน น้ำต่างเปียผู้ น้ำแดง ^{โม} } คุลีการ+ด้วยกรร
^{กวาง}

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๐-๙๑

เหลืองละลายน้ำมันาวแทรกไหลเท่าเบญจกุลกิน ๓ ถ้าจะให้ลงละลายน้ำมันขาวเปือก
น้ำกระเทียมกิน ๓ ถ้าจะแก้บิดมูกเลือดละลายน้ำเปลือกลูกทับทิม เปลือกมูกมัน
กินตำเอาพริก

ไพรำหัดลง ๓ ถ้าจะแก้ท้องมารลายน้ำมันโคกิน ๓ ถ้าจะแก้บวมทั้งตัวละลาย
น้ำมันเนยกิน ๓ ถ้ามีฟงละลายน้ำรากจิงจ้อ น้ำหัตศคุณกิน ๓ ถ้าจะแก้ไขฟกบวมทั้งตัวก็ดีและ

บวมท้องก็ดี ละลายน้ำพันงแดงทั้งต้น ทั้งราก ต้มกิน ถ้าจะแก้มุตกิด มุตฆาต ละลายน้ำ
เบญจชี้เหล็กต้มกิน ๓ ถ้ามีฟงละลายน้ำเปลือกมูกมัน กล้วยตีบ ครั่งคูน ต้มกิน ๓
ถ้าจะแก้ปัสสาวะมืออก ละลายน้ำมันาวก็ได้ น้ำฝ้ายป่าก็ได้ ถ้ามีฟงเอาน้ำต่างชี้เหล็กทั้ง ๕
น้ำแก่นแสมทั้ง ๒ น้ำต่าง พันงแดง น้ำต่างใบสแก น้ำต่างวงจวน น้ำต่างเปียผู้
น้ำแดงโม น้ำแดงกวาง คุลีการด้วยกัน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

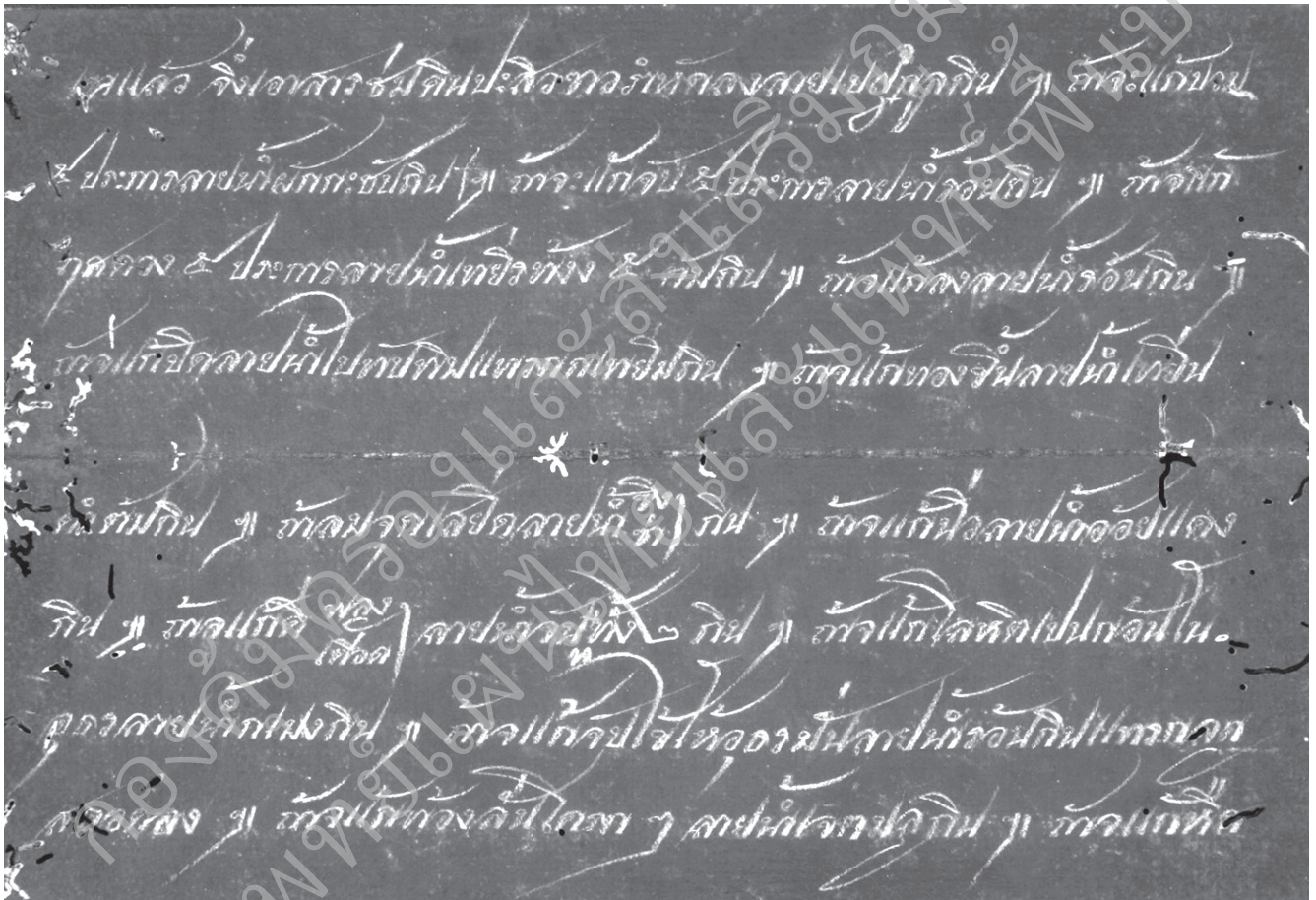
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๒-๙๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๒-๙๓

เข้าแล้ว จึงเอาสารข่มดินประสีขาวร่ำหัดลงลายเบญจกุกิน ๓ ถ้าจะแก้บวม
๕ ประการละลายน้ำผักกะฉับกิน ๓ ถ้าจะแก้จับ ๕ ประการละลายน้ำร้อนกิน ๓ ถ้าจะแก้
ฤศดวง ๕ ประการละลายน้ำเทียรทั้ง ๕ ต้มกิน ๓ ถ้าจะแก้ลงละลายน้ำร้อนกิน ๓
ถ้าจะแก้บิดละลายน้ำใบทับทิมแทรกกเทียกิน ๓ ถ้าจะแก้ท้องขึ้นละลายน้ำเทียน

ตำต้มกิน ๓ ถ้าลมจุกเสียดละลายน้ำ ^{ขิง} } กิน ๓ ถ้าจะแก้วิงละลายน้ำอ้อยแดง
กิน ๓ ถ้าจะแก้ดี ^{พลู} } ละลายน้ำจันททั้ง ๒ กิน ๓ ถ้าจะแก้โลหิตเป็นก้อนใน
อุทรละลายน้ำกะเม็งกิน ๓ ถ้าจะแก้จับไข้ให้อุทรนั้นละลายน้ำร้อนแทรกลูก
สลอดลง ๓ ถ้าจะแก้ท้องล้นโครก ๆ ละลายน้ำเจตมูลกิน ๓ ถ้าจะแก้หืด

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๒-๙๓

เข้าแล้ว จึงเอาสารข่มดินประสีขาวร่ำหัดลงละลายเบญจกุกิน ๓ ถ้าจะแก้บวม
๕ ประการละลายน้ำผักกะฉับกิน ๓ ถ้าจะแก้จับ ๕ ประการละลายน้ำร้อนกิน ๓ ถ้าจะแก้
ริดสีดวง ๕ ประการละลายน้ำเทียนทั้ง ๕ ต้มกิน ๓ ถ้าจะแก้ลงละลายน้ำร้อนกิน ๓
ถ้าจะแก้บิดละลายน้ำใบทับทิมแทรกกระเทียมกิน ๓ ถ้าจะแก้ท้องขึ้นละลายน้ำเทียน

ตำต้มกิน ๓ ถ้าลมจุกเสียดละลายน้ำขิง น้ำข่ากิน ๓ ๕ ถ้าจะแก้วิงละลายน้ำอ้อยแดง
กิน ๓ ถ้าจะแก้ดี ^{พลู} ดีเดือด ละลายน้ำจันททั้ง ๒ กิน ๓ ถ้าจะแก้โลหิตเป็นก้อนใน
อุทรละลายน้ำกะเม็งกิน ๓ ถ้าจะแก้จับไข้ให้อุทรนั้นละลายน้ำร้อนแทรกลูก-
สลอดลง ๓ ถ้าจะแก้ท้องล้นโครก ๆ ละลายน้ำเจตมูลกิน ๓ ถ้าจะแก้หืด

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

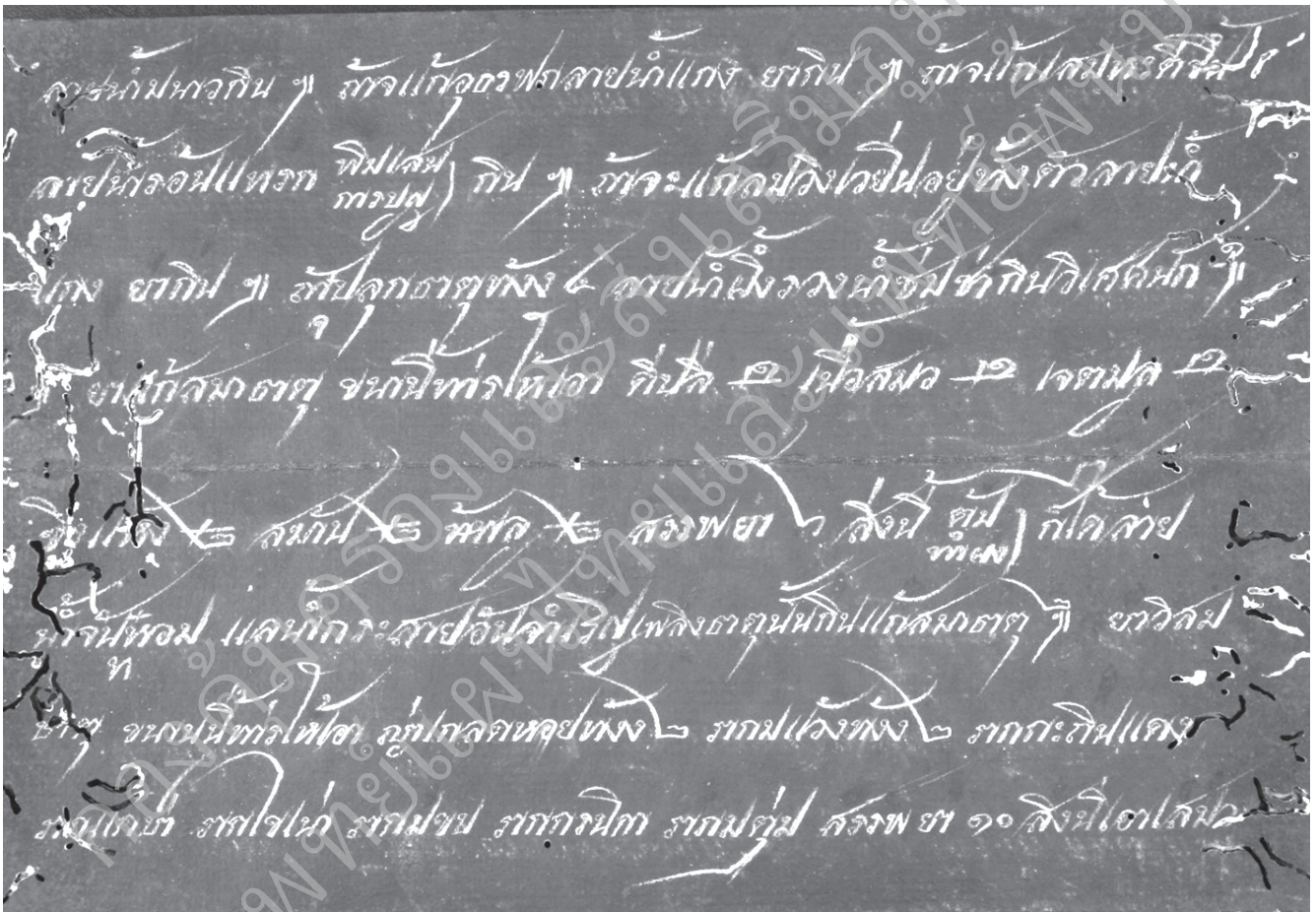
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๔-๙๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๔-๙๕

ลายน้ำมนาวกิน ๓ ถ้าจแก้อุทรฟกลายน้ำแกงยากิน ๓ ถ้าจแก้เสมหะตีขึ้น
ลายน้ำร้อนแทรก ^{พิมเสน}การบุญ } กิน ๓ ถ้าจะแก้ลมวิงเวียนอยู่ทั้งตัวลายน้ำ
แกงยากิน ๓ ถ้า+จปลุกธาตุทั้ง ๔ ลายน้ำผึ้งรวงน้ำซ่มซ่ากินวิเศษนัก ๓
ยาแก้สมธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ดีปลี ๑ เนื้อสมอ ๑ เจตมูล ๑

ชิงแห้ง ๒ สข้าน ๒ ซ้ำพลู ๒ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ ^{ต้ม}ทำผง } ก็ได้ลาย
น้ำจัน+หอม แลน้ำกระสายอันจำเริญเพลิงธาตุนั้นกินแก้สมธาตุ ๒ ยาวิสม
ธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ญาเกล็ดหอยทั้ง ๒ รากมแว้งทั้ง ๒ รากกะถินแดง
รากแคป้า รากไขเเนา รากมะขบ รากกรรณิกา รากมตุ่ม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอ

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๔-๙๕

ละลายน้ำมะนาวกิน ๓ ถ้าจะแก้อุทรฟกลายน้ำแกงยากิน ๓ ถ้าจะแก้เสมหะตีขึ้น
ละลายน้ำร้อนแทรกพิมเสน แทรกการบุญกิน ๓ ถ้าจะแก้ลมวิงเวียนอยู่ทั้งตัวละลายน้ำ
แกงยากิน ๓ ถ้าปลุกธาตุทั้ง ๔ ละลายน้ำผึ้งรวงน้ำซ่มซ่ากินวิเศษนัก ๓
ยาแก้สมธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ดีปลี ๑ บาท เนื้อสมอ ๑ บาท เจตมูล ๑ บาท

ชิงแห้ง ๒ สลิ่ง สะค่าน ๒ สลิ่ง ซ้ำพลู ๒ สลิ่ง สรรพยา ๖ สิ่งต้ม ทำผงก็ได้ละลาย
น้ำจันท์หอม แลน้ำกระสายอันจำเริญเพลิงธาตุนั้นกินแก้สมธาตุ ๒ ยาวิสม-
ธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ญาเกล็ดหอยทั้ง ๒ รากมะแว้งทั้ง ๒ รากกระถินแดง
รากแคป้า รากไขเเนา รากมะขบ รากกรรณิการ์ รากมะตุ่ม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

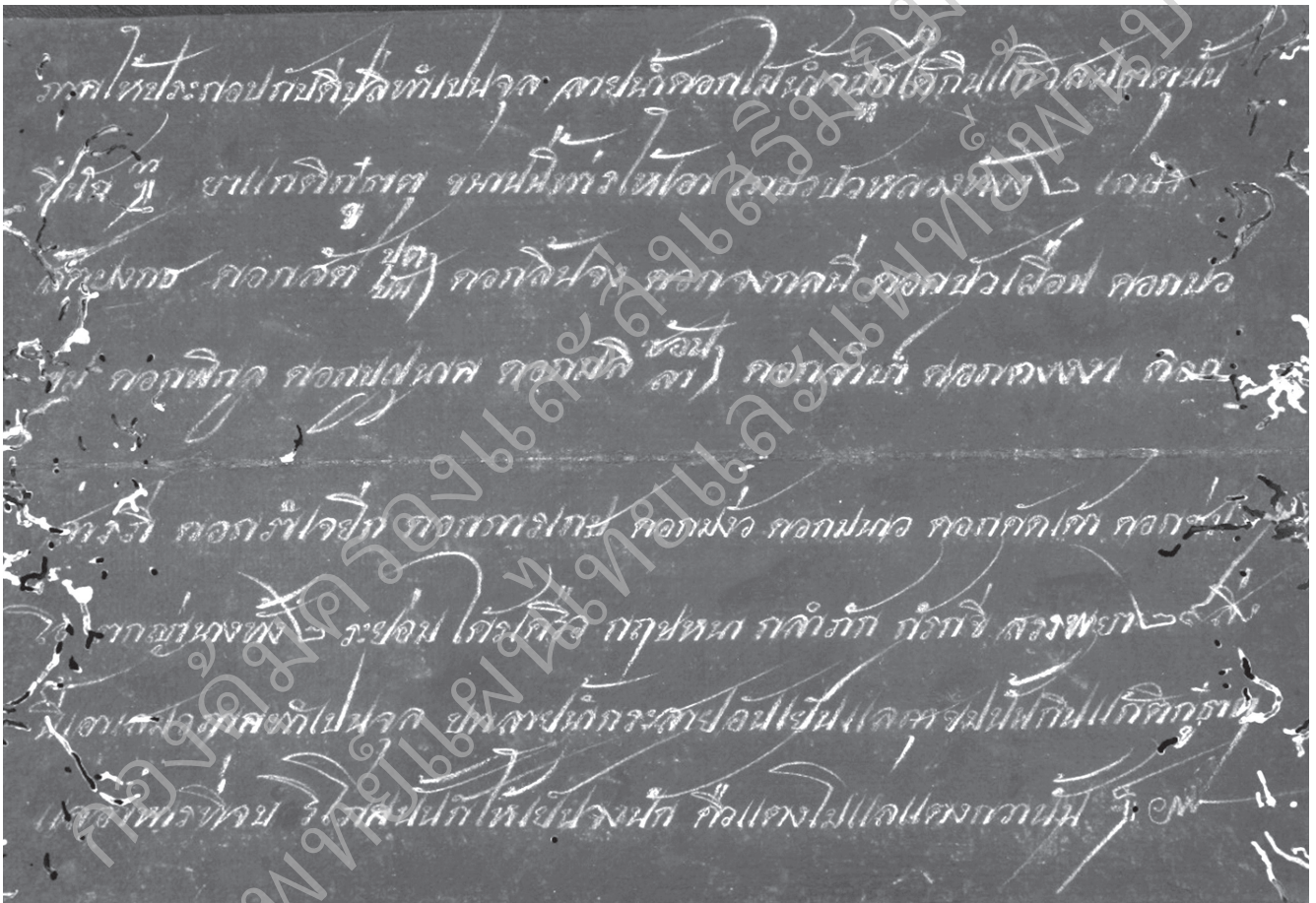
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๖-๙๗

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๖-๙๗

ภาคให้ประกอบกับตีป्लीทำเปนจุลสาย น้ำดอกไม้ น้ำจัน+ทก็ได้แก้ววิสมธาตุนั้น
ดินก ๓ ยาแก้ตัก+ชธาต ขนานนี้ทำรให้เอาเกสรบัวหลวงทั้ง ๒ เกสร
สัตตบงกช ดอกสัต บุน } ดอกลิ้นจี่ ดอกจงกลนี ดอกบัวเผื่อน ดอกบัว
ชม ดอกพิบูล ดอกบุญนาค ดอกมลิ ช้อน } ดอกจำปา ดอกดงงา ดอก

สารภี ดอกรำเจียก ดอกการเกษ ดอกมะงั่ว ดอกমনาว ดอกคัตเค้า ดอกช่ม
โอ รากญานางทั้ง ๒ ระย่อม ไคร้เครือ กฤษณา กล้าภัก กรักชี สรรพยา ๒๙ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำกระสายอันเย็นแลศุขมนั้นกินแก้ตัก+ชธาต
แลอาหารที่จับ วิโรคนั้นก็ให้เย็นจหนัก คือแตงโมแลแตงกวานั้น ๓ ๐

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๖-๙๗

ภาคให้ประกอบกับตีป्लीทำเปนจุล สายน้ำดอกไม้ น้ำจันทก็ได้แก้ววิสมธาตุนั้น
ดินก ๓ ยาแก้ตักชธาต ขนานนี้ทำรให้เอาเกสรบัวหลวงทั้ง ๒ เกสร-
สัตตบงกช ดอกสัตตบุษย์ สัตตบรรณ ดอกลิ้นจี่ ดอกจงกลนี ดอกบัวเผื่อน ดอกบัว-
ชม ดอกพิบูล ดอกบุญนาค ดอกมะลิช้อน ดอกมะลิลา ดอกจำปา ดอกกระดังงา ดอก-

สารภี ดอกลำเจียก ดอกการะเกต ดอกมะงั่ว ดอกมะนาว ดอกคัตเค้า ดอกส้ม-
โอ รากหญ้านางทั้ง ๒ ระย่อม ไคร้เครือ กฤษณา กระลำพัก กรักชี สรรพยา ๒๙ สิ่ง
นี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บดลายน้ำกระสายอันเย็นแลศุขมนั้นกินแก้ตักชธาต
แลอาหารที่จะบริโรคนั้นก็ให้เย็นจหนัก คือแตงโมแลแตงกวานั้น ๓ ๐

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

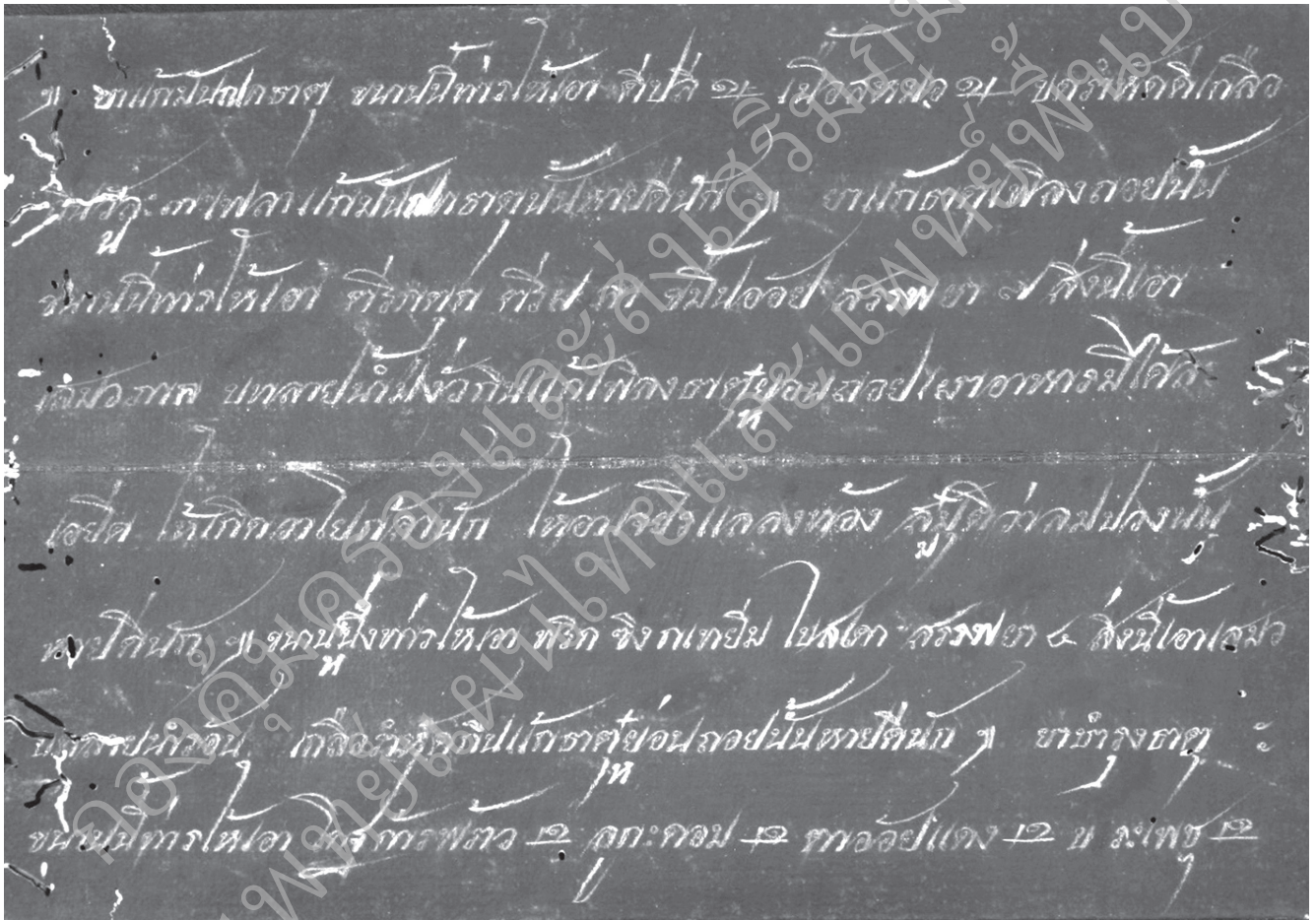
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๑ กรมหมื่นโชยนารถ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๘-๙๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศา ๙ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๙๘-๙๙

๗ ยาแก้มันณทธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ดีปลี ๑ เนื้อสมอ ๑ บดร้ำหัดดีเกลือ
กินวันละ ๓ เพลาแก้มันณทธาตุนี้หายดีนัก ๗ ยาแก้ธาตุเพลิงถอยนั้น
ขนานนี้ทำรให้เอาตริกตุก ตริผลลา ขม้นอ้อย สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมอภาค บทลายน้ำมั่งงั่ว กินแก้เพลิงธาตุ+หย่อนถอยเผาอาหารมิได้ละ

เอียด ให้เกิดวาโยกล้านัก ให้เอาเจียรแลลงท้องสม+มุติว่าลมปวงนั้น
หายดีนัก ๗ ขนาน+หนึ่งทำรให้เอา พริก ชิง กเทียม ไบสเดา สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
(ภาค)บทลายน้ำร้อน เกลือร้ำหัดกินแก้ธาตุ+หย่อนถอยนั้นหายดีนัก ๗ ยาบำรุงธาตุ
ขนานนี้ทำรให้เอาโกฐกำรพร้าว ๑ ลูกะดอม ๑ ตาอ้อยแดง ๑ ประเพชฌ ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๘-๙๙

๗ ยาแก้มันทธาตุ ขนานนี้ทำรให้เอา ดีปลี ๑ ตำลึง เนื้อสมอ ๑ ตำลึง บดร้ำหัดดีเกลือ
กินวันละ ๓ เพลาแก้มันทธาตุนี้หายดีนัก ๗ ยาแก้ธาตุเพลิงถอยนั้น
ขนานนี้ทำรให้เอา ตริกฏุก ตริผลลา ขม้นอ้อย สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคบดละลายน้ำมั่งงั่ว กินแก้เพลิงธาตุ+หย่อนถอยเผาอาหารมิได้ละ

เอียด ให้เกิดวาโยกล้านัก ให้เอาเจียนแลลงท้องสมมุติว่าลมปวงนั้น
หายดีนัก ๗ ขนานหนึ่งทำรให้เอา พริก ชิง กระเทียม ไบสเดา สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคบดละลายน้ำร้อน เกลือร้ำหัดกินแก้ธาตุ+หย่อนถอยนั้นหายดีนัก ๗ ยาบำรุงธาตุ
ขนานนี้ทำรให้เอา โกฐกำรพร้าว ๑ บาท ลูกกระดอม ๑ บาท ตาอ้อยแดง ๑ บาท บอระเพ็ด ๑ บาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวิจรรย์ เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

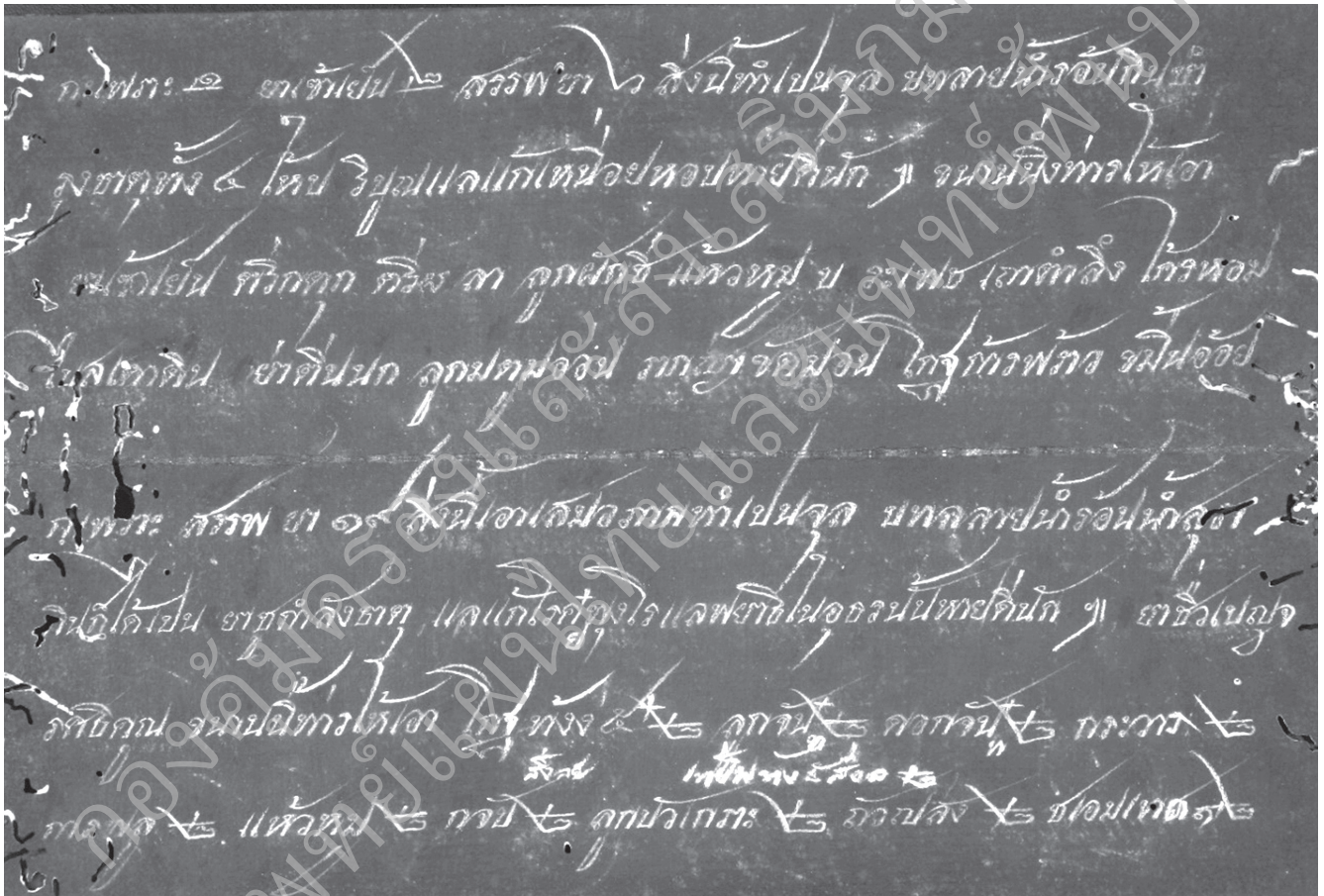
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจชัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๔๔

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

กะเพรา ๑ ยาเข้าเย็น ๒ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ทำเปนจูล บหลายน้ำร้อนกินบ้ำ
รุงธาตุทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์แลแก้เหนื่อยหอบหายตีนัก ฯ ขนานนี้ทำรให้เอา
ยาเข้าเย็น ตรีภตุก ตรีผลา ลูกผักชี หัวหมู ระเบิดชญา เถาตำลึง ไคร้หอม
ใบเสเดาติน ยาตีนนง ลูกมตุมอ่อน รากญ่าซัดมอน โกรฐกำรพรวัว ไขมันอ้อย

กะเพรา สรรพ ยา ๑๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บหลายน้ำร้อนน้ำสุรา
กินก็ได้เปน ยาชูกำลังธาตุ แลแก้โรค+ยพุงโร แลพยาธิในอุทรนั้นหายตีนัก ฯ ยาชื่อเบญจ
รศธิคุณ ขนานนี้ทำรให้เอาโกรฐทั้ง ๕+สิ่งละ ๒ ลูกจัน+ท ๒ เทียรทั้ง ๕
สิ่งละ ๑ ดอกจัน+ท ๒ กระจวาร ๒ การพลู ๒ หัวหมู ๒
กระจับ ๒ ลูกบัวเกราะ ๒ ถั่วลยส่ง ๒ ชะเอมเทศ ๑๒

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

กะเพรา ๑ บาท ยาเข้าเย็น ๒ บาท สรรพยา ๖ สิ่งนี้ทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนกินบ้ำ-
รุงธาตุทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์แลแก้เหนื่อยหอบหายตีนัก ฯ ขนานนี้ทำรให้เอา
ยาเข้าเย็น ตรีภตุก ตรีผลา ลูกผักชี หัวหมู บอระเพ็ด เถาตำลึง ไคร้หอม
ใบเสเดาติน หล้าตีนนง ลูกมะตุมอ่อน รากหล้าซัดมอน โกรฐกำนพรวัว ไขมันอ้อย

กะเพรา สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจูล บดละลายน้ำร้อนน้ำสุรา
กินก็ได้ เปนยาชูกำลังธาตุ แลแก้โรคพุงโร แลพยาธิในอุทรนั้นหายตีนัก ฯ ยาชื่อเบญจ-
รศธิคุณ ขนานนี้ทำรให้เอา โกรฐทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง ลูกจันทน์ ๒ สลึง เทียนทั้ง ๕
สิ่งละ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๒ สลึง กระจวาน ๒ สลึง กานพลู ๒ สลึง หัวหมู ๒ สลึง
กระจับ ๒ สลึง ลูกบัวเกราะ ๒ สลึง ถั่วลยส่ง ๒ สลึง ชะเอมเทศ ๒ สลึง ๑ เพื่อง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

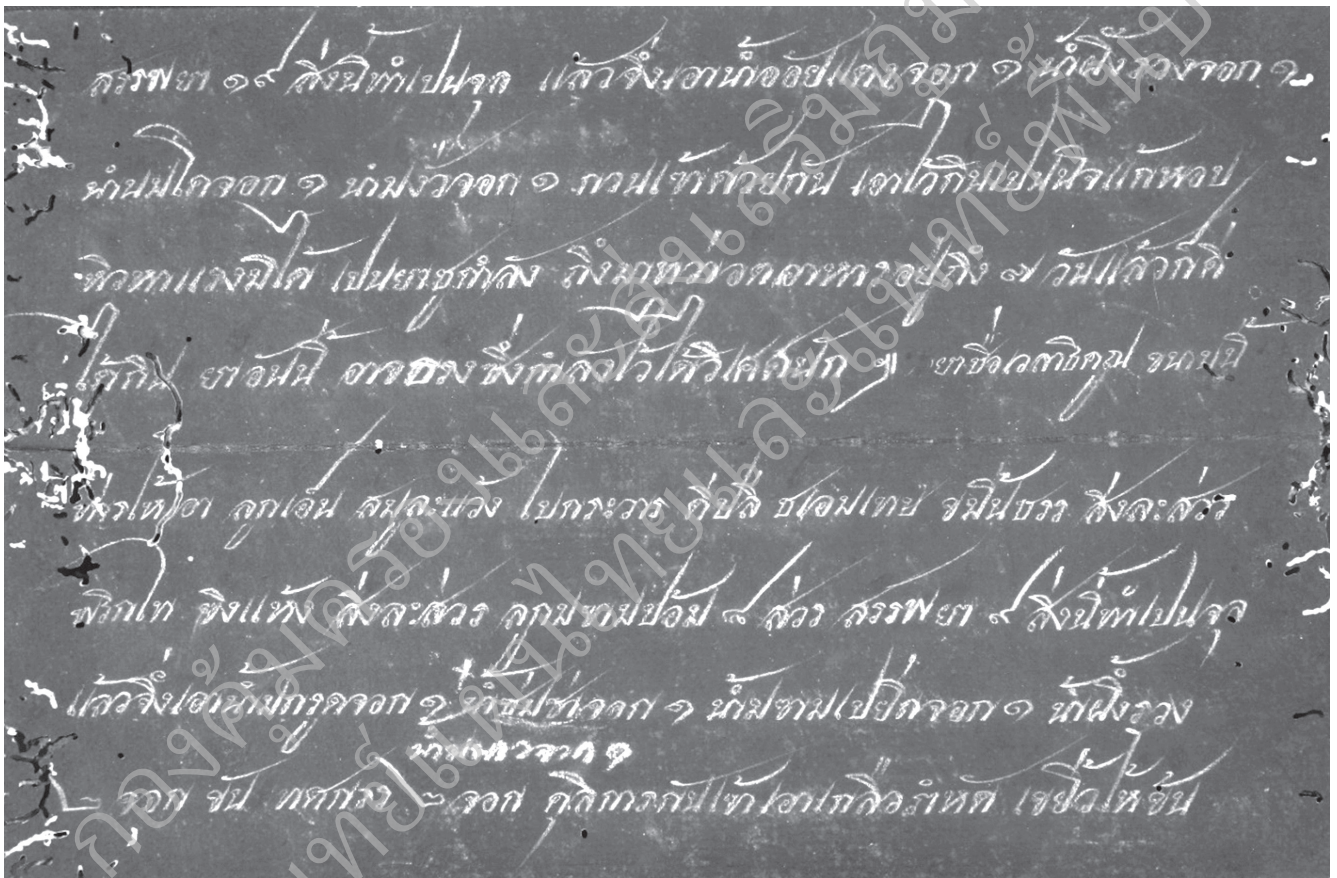
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุนิฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๕๕

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยনারดฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ทำเปนจูล แล้วจึงเอาน้ำอ้อยแดงจอก ๑ น้ำผึ้งรวงจอก ๑
นํ้านมโคจอก ๑ นํ้ามะงั่วจอก ๑ กวนเข้าด้วยกัน เอาไว้กินเปนนิจแก้หอบ
หิวหาแรงมิได้ เปนยาชูกำลัง ถึงมาทว่าอดอาหารอยู่ถึง ๗ วันแล้วก็ดี
ได้กิน ยาอันนี้ อาจจริงซึ่งกำลังไว้ได้วิเศษนัก ฯ ยาชื่อเวลาธิคุณ ขนานนี้

ทำรให้เอา ลูกเอ็น สมุละแว้ง ไบกระวาร ดีปลี ชอเมเทศ ขมิ้นขรร สิ่งละส่วน
พริกไท ชิงแห้ง สิ่งละส่วน ลูกมะขามป้อม ๘ ส่วน สรรพยา ๙ สิ่งนี้ทำเปนจูล
แล้วจึงเอานํ้ามกรูดจอก ๑ + นํ้ามะนาวจอก ๑ + นํ้าซ่มซ่าจอก ๑ นํ้ามะขามเปียกจอก ๑
นํ้าผึ้งรวง ๒ จอก ชัน ทศกรร ๒ จอก คูลิการกันเข้าเอาเกลือรำหัด เขี่ยวให้ชัน

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ทำเป็นจูล แล้วจึงเอาน้ำอ้อยแดงจอก ๑ น้ำผึ้งรวงจอก ๑
นํ้านมโคจอก ๑ นํ้ามะงั่วจอก ๑ กวนเข้าด้วยกัน เอาไว้กินเป็นนิจแก้หอบ
หิวหาแรงมิได้ เป็นยาชูกำลัง ถึงมาตราว่าอดอาหารอยู่ถึง ๗ วันแล้วก็ดี
ได้กิน ยาอันนี้ อาจจริงซึ่งกำลังไว้ได้วิเศษนัก ฯ ยาชื่อเวลาธิคุณ ขนานนี้

ทำนให้เอา ลูกเอ็น สมุละแว้ง ไบกระวาน ดีปลี ชะเอมเทศ ขมิ้นชัน สิ่งละส่วน
พริกไทย ชิงแห้ง สิ่งละส่วน ลูกมะขามป้อม ๘ ส่วน สรรพยา ๙ สิ่งนี้ทำเป็นจูล
แล้วจึงเอานํ้ามะกรูดจอก ๑ นํ้ามะนาวจอก ๑ นํ้าซ่มซ่าจอก ๑ นํ้ามะขามเปียกจอก ๑
นํ้าผึ้งรวง ๒ จอก ชันทศกร ๒ จอก คูลิการกันเข้าเอาเกลือรำหัด เคี่ยวให้ชัน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

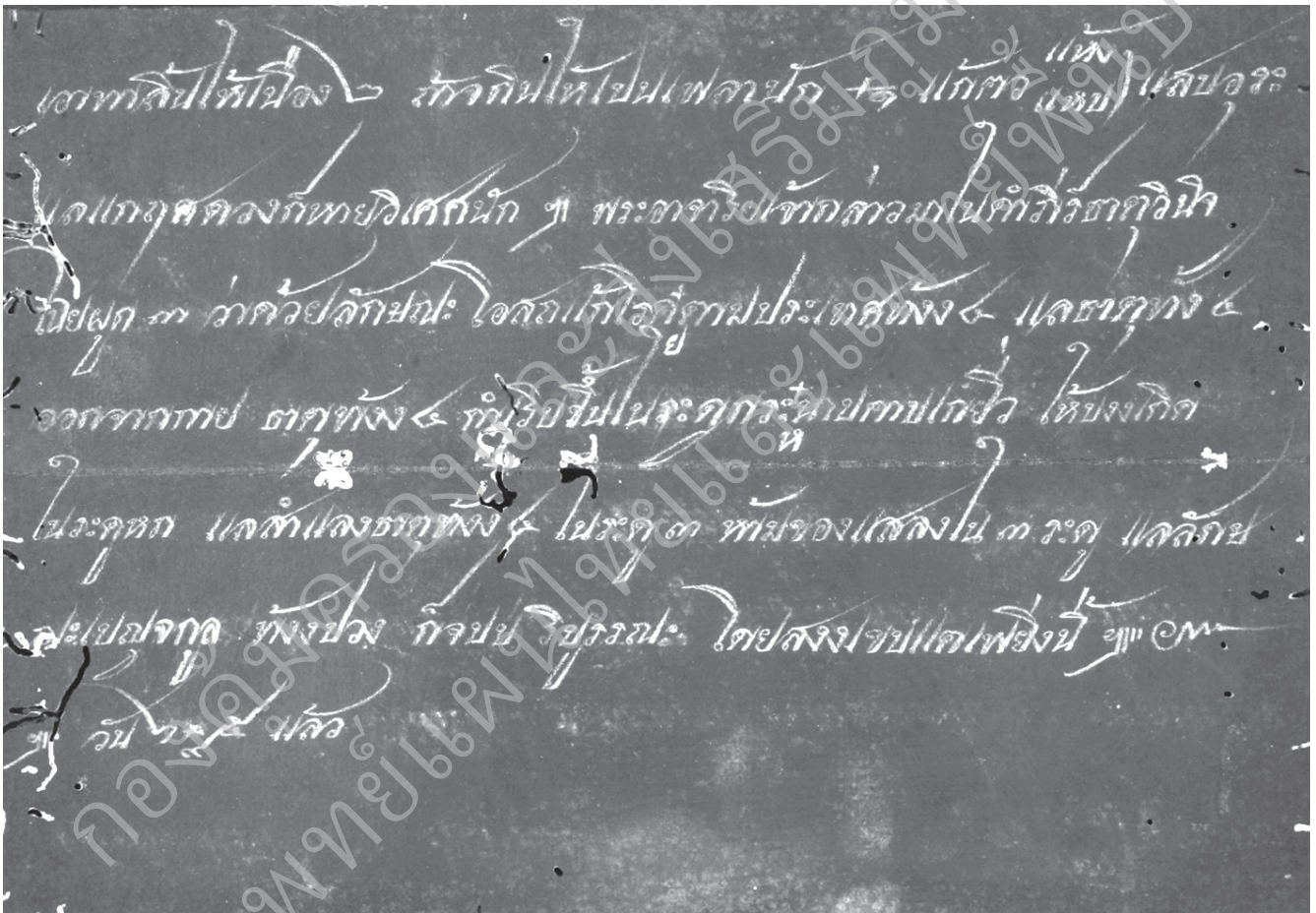
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นโชชนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายทอด

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

เอาทาลีนให้เนือง ๒ ถ้าจะกินให้เพลานัก ๑๑ แก้วค้อ ^{แห้ง} _{แสบ} แสบอุระ
แลแกฤศดวงก็หายวิเศษนัก ฯ พระอาจารย์เจ้ากล่าวมาในคัมภีร์ธาตุวินิจ
ฉยผูก ๓ ว่าด้วยลักษณะ โอสถแก้โรค+ยตามประเทศทั้ง ๔ แลธาตุทั้ง ๔
ออกจากกาย ธาตุทั้ง ๔ กำเริบขึ้นในระดูกระ+หนาบคาบเกี่ยว ให้บังเกิด

ในระดูหก แลสำแลงธาตุทั้ง ๔ ในระดู ๓ ห้ามของแสลงในระดู ๓ แลลักษ
ณะเบญจกุล ทั้งปวง ก็จบ ริบูรณะ โดยสงขบแต่เพียงนี้ ฯ ๑๓
๗ วัน ๖ ๕ แล้ว

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

เอาทาลีนให้เนือง ๆ ถ้าจะกินให้เพลานัก ๑ สลึง แก้วค้อแห้งค้อแสบแสบอุระ
แลแก้ริดสีดวงก็หายวิเศษนัก ฯ พระอาจารย์เจ้ากล่าวมาในคัมภีร์ธาตุวินิจ
ฉยผูก ๓ ว่าด้วยลักษณะ โอสถแก้โรคตามประเทศทั้ง ๔ แลธาตุทั้ง ๔
ออกจากกาย ธาตุทั้ง ๔ กำเริบขึ้นในฤดูกระหนาบคาบเกี่ยว ให้บังเกิด

ในฤดูหก แลสำแดงธาตุทั้ง ๔ ในฤดู ๓ ห้ามของแสลงในฤดู ๓ แลลักษ
ณะเบญจกุล ทั้งปวง ก็จบบริบูรณ์ โดยสังขบแต่เพียงนี้ ฯ ๑๓
๗ วันศุกร์แรม ๙ ค่ำเดือน ๕ แล้ว

อภิธานศัพท์

<p>กอง</p>	<p>สมุหนามและลักษณะนามที่ใช้กับธาตุสมุฏฐาน หรือโรค เช่น กองปถวีธาตุ กองหทัย กองปิตตะ กองโรค กองไข้ไฟ ๔ กอง ลม ๖ กอง/ ฯลฯ.</p>
<p>กลาก (กลาก)</p>	<p>น. โรคผิวหนังกลุ่มหนึ่ง มีหลายชนิด เกิดจากเชื้อราขึ้นเป็นวง มีอาการคัน ตำราการแพทย์แผนไทยว่ามี ๔ ชนิด ได้แก่ กลาก พรณัย กลากเหล็ก เมณูกลาก และกลากโอ้ ดังตำรายาศิลาจารึก ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๒๓๓) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วย กิลาสโรคคือ กลากนั้นต่อไปตามอาจารย์ท่านกล่าวไว้ในวิธีกฤษฏโรค แจ้งวิตถารอยู่ในบั้นปลายโน้นต่าง ๆ จะคัดเอามาแจ้งไว้ในที่นี้แต่ ๔ จำพวก...คือ กลากพรณัยจำพวก ๑ กลากเหล็กจำพวก ๑ เมณูกลาก จำพวก ๑ กลากโอ้จำพวก ๑ อันว่าลักษณะกลากทั้ง ๔ จำพวก ซึ่งกล่าวมานี้บังเกิดเพื่อกรรมลามกพิบัติเหตุ... โรคอันนี้เกิดแต่ ผิวหนัง...”, กิลาสโรค หรือขี้กลาก ก็เรียก.</p>
<p>กาฬมูตร, กาฬมูตร (กานละมูต-)</p>	<p>น.กาฬธาตุอุตติสารอย่างหนึ่งตำราการแพทย์แผนไทยว่า เกิดจาก กาฬซึ่งเกิดที่อวัยวะต่าง ๆ แล้วทำให้มีอาการแตกต่างกันออกไป ถ้าเกิดที่ตับ ผู้ป่วยจะถ่ายอุจจาระเป็นก้อน เป็นลิ่ม เป็นเลือดเน่าสีดำ ถ้าเกิดที่ปอด ผู้ป่วยจะมีอาการหอบ กระจายน้ำ เป็นต้น หากเกิด ที่ม้าม ผู้ป่วยจะมีอาการริดโรย ดวงตาเหมือนลูกผีสิง มือเท้าเย็น เป็นต้น ดังคัมภีร์ฉันทศาสตร์ (๑๗/๖๗) ตอนหนึ่งว่า “...กาฬมูตรมัน มุดกิน อยู่ในตับให้ลงมา เปนแต่โลหิตา อุจจาระเน่าแลดำไป เปนก้อนเปนลิ่ม ๆ ก็ดูปิมดังถ่านไฟ กินปอดให้หอบใจ ระบายน้ำ เปนกำลั่ง กินม้ามให้จับหลัก เนตรเพศนั้นให้ดูตั้ง ปีศาจอันจริงจึง เข้าสิงสู้อยู่ในตนเท้าเย็นแลมือเย็น มักนั่งก้มไม่เงยล หน้าคน พิจารณ ให้บ่นเพื่อพะพิมไป อย่างว่าจะกละทำ กระสือข้า้เข้าคุมใจ โทษนี้ใช้อื่นไกล กำเนิดโรคเปนมารยา ครั้นเมื่อจะดับสูญ ก็เพิ่มภูถ ด้วยวาทา พัดแผ่นเสมหะมา เข้าจุกแน่นเอาลำคอ จึงตัดอัสสาสะให้ ขาดค้ำงเพียงลำสอ หายใจสออื่นต่อ จะตายแล้วจงควรจำ...”, กาลมูต ก็เรียก, เขียนว่ากาลมูตร ก็มี.</p>

<p>เกลื้อน</p>	<p>น.โรคผิวหนังกลุ่มหนึ่ง เกิดจากเชื้อรา (Malassezia furfur) ขึ้นเป็นดวงขาว ๆ ผู้ป่วยอาจมีอาการคัน ตำราการแพทย์แผนไทยแบ่งเป็น ๔ ชนิด ตามสาเหตุที่เกิด ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๒๓๙-๒๔๐) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วยลักษณะเกลื้อน อันจะบังเกิดแก่บุคคลทั้งหลายตามอาจารย์กล่าวไว้เป็นประเภท ๔ จำพวก จำพวก ๑ บังเกิดด้วยอาโปธาตุ ซึ่งกำเร็บก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี ๆ จำพวก ๑ บังเกิดด้วยเพื่อปถวีธาตุ ซึ่งกำเร็บก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี ๆ จำพวก ๑ บังเกิดเพื่อเตโชธาตุ ซึ่งกำเร็บก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี...” ชื่อเกลื้อน ก็เรียก.</p>
<p>กำเดา</p>	<p>น. เลือดออกทางจมูก เรียกว่า เลือดกำเดา.(ข.กุดา ว่า ร้อน); แพทย์แผนโบราณเรียกไข้ชนิดหนึ่งที่เกิดจากหวัด ว่าไข้กำเดา.</p>
<p>ไข้กาล, ไข้กาฬ</p>	<p>๑.น.โรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีไข้ มีเม็ดขึ้นตามอวัยวะภายใน เช่น ปอด ตับ ม้าม แล้วผุดออกมาที่ผิวหนังเป็นเม็ดสีดำ สีเขียว สีคราม หรือเป็นเม็ดทราย เป็นแผ่น เป็นวง ทัวตัว ทำให้เกิดอาการแตกต่างกันไป ตำราการแพทย์แผนไทยแบ่งออกเป็น ๑๐ ชนิด ดังคัมภีร์ ตักกศิลา (๑/๓๒-๓๓) ตอนหนึ่งว่า “...ที่นี้พระผู้เปนเจ้าจะแสดง ซึ่งเรื่องราวไข้กาลจะมาบังเกิด แก่สัตว์ทั้งหลายสิบประการ คือ อันใดบ้าง คือไข้ประกายดาษ ๑ ประกายเพลิง ๑ หืด ๑ เหือด ๑ งูสวัส ๑ เรมน้ำค้าง ๑ เรมน้ำเข้า ๑ ลำลาบเพลิง ๑ ไฟลามทุ่ง ๑ กำแพงทะเลลาย ๑ เข้ากันเปนสิบประการ...” ๒. น.ชื่อโรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการไข้สูง และมีเม็ดผื่นขึ้นตามร่างกายได้แก่ ไข้ประดง ไข้กระโดง และไข้รากสาด.</p>
<p>คูลิการ, คูลิการ</p>	<p>ก.คลุกเคล้าเข้าด้วยกันแล้วปั่นก้อน คลุกเคล้าให้เข้ากัน ดังคัมภีร์ ประถมจินดา (๑/๔๐๑) ตอนหนึ่งว่า “...ยาตาแก้ต้อสายโลหิต ขนานนี้ท่านให้เอาบรเพช ขมิ้นอ้อย รากบานไม่รู้โรยขาว รากหญ้า งวงช้าง คูลิการรวม ยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค...”.</p>
<p>จับโปง</p>	<p>น.โรคชนิดหนึ่ง ทำให้มีอาการปวดบวมตามข้อ มีน้ำใสในข้อ โดยเฉพาะข้อเข่าและข้อเท้า แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ จับโปงน้ำ และจับโปงแห้ง ดังคัมภีร์ตักกศิลา (๒/๙๖) ตอนหนึ่งว่า ถ้าแล ให้เสียดเข้าชื่อว่าลมจะโปงสะคริวก็ว่า...”, จะโปง ลมจะโปง หรือลมจับโปง ก็เรียก.</p>

ซางกำเนิด	น.ซางที่เกิดกับทารกตั้งแต่อายุครรภ์ได้ ๓ เดือน จนอายุได้ ๕ ขวบ ๖ เดือน ซางเจ้าเรือนก็เรียก
ดีซ่าน	น.ชื่อโรคซึ่งเกิดกับผู้ป่วยที่มีสารสีชนิดหนึ่งในน้ำดี ซึ่งเรียกว่า บิลิรูบิน ปรากฏในเลือดสูงกว่าระดับปรกติในคนธรรมดา ทำให้ผู้ป่วยมีอาการตัวเหลือง.
ดีเดือด	ว.มีอาการคลุ้มคลั่งมึนทะลุดันเป็นคราว ๆ ในคำว่า บ้าดีเดือด.
ตกเลือด	ก.อาการที่เลือดออกผิดปกติธรรมดา เนื่องจากแท้งลูกมีโลหิตระดูมาก ผิดปรกติ มีเลือดออกมากผิดปกติหลังคลอดเป็นต้น, ราชาศัพท์ว่า ตกพระโลหิต.
ตรีโทษ	ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ และเสมหะ
ตับทรุด	น.ชื่อโรคชนิดหนึ่ง อาการของโรคเกิดจากล้มลงโดยแรง ตกจากที่สูง หรือเด็กตกจากเปล หรือถูกฟาดฟันโดยแรง ทำให้เป็นไข้ ซาง ละออง หละ หรือธาตุสมุฏฐานในร่างกายผิดปรกติ วิปริต ทำให้ตับเคลื่อนที่ หรือตับหย่อน ทำให้เกิดเจ็บป่วยขึ้น, ตับโต หรือ ตับย้อย ก็เรียก
ตับหย่อน	ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการดุจตับทรุด ดูที่ตับทรุด
ตานโจร	น.ตานที่เกิดกับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๕-๗ ขวบ แพทย์แผนไทยเชื่อว่า มักเกิดจากกรกินอาหารอันทำให้เกิดพยาธิในร่างกาย มีอาการ หลายอย่าง เช่น ลงท้อง ธาตุวิปริตชอบกินของสดของคาว กินอาหาร ใต้น้อย อุจจาระเหม็นคาวจัด อุจจาระกะปริบกะปรอยหรือเป็น มูกเลือด บางทีเลือดออกสด ๆ ทำให้เด็กซูบซีด เมื่อเป็นนานประมาณ ๓ เดือน จะมีอาการลงท้อง ตกเลือดดั่งน้ำล้างเนื้อ ปวดมวนเป็น มูกเลือด ตากออก ตัวอมเหลือง, ตานขโมย ก็เรียก
ตานซาง,ตานทราย, ตาลทราย	น. ๑. โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดในเด็กมี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ โรคตาน และโรคซาง ใช้คำนี้เมื่อไม่ต้องการระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็น โรคใด ดังตำราแพทย์ตำบลด (๔๓/๖๘) ตอนหนึ่งว่า “...การเลี้ยง เด็กอ่อนควรใช้อาหารน้ำกับนมก็พอ แต่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามเวลาที่ควร โดยมากมักจะใช้นมไม่ถูกเวลา เช่น ให้นมจนเกินขนาด ไม่ว่าเด็กจะร้องโดยเหตุใด เป็นอาณมยัตปากจนร้องไม่ออกไม่ซำ ก็บังเกิดฝ่ำละอองและท้องเสียสำรอก อาเจียน ก็ยังคงอาณม ยัตปากอีกจนเจ็บเป็นตาลทรายเพราะธาตุพิการ...” ดู ตาน และซาง ประกอบ. ๒.โรคตานที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากโรคซาง แต่รักษาไม่หาย เมื่อเด็กพ้นเขตซาง จึงพัฒนาเป็นโรคตาน.

<p>เตโชธาตุ</p>	<p>น.สิ่งประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่ทำให้ธาตุดิน ธาตุน้ำ และธาตุลมเปลี่ยนแปลงได้เป็นพลังงานความร้อนหรือพลังงานที่ทำให้เกิดการย่อยสลาย มี ๔ ชนิด ได้แก่ ไฟย่อยอาหาร (ปริณามัคคี) ไฟที่ทำให้ร้อนภายใน (ปริทัยหัคคี) ไฟที่เผาร่างกายให้แก่คร่ำคร่า (ชิรณัคคี) และไฟที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น (สันตปปักคี), เตโชธาตุ ก็เรียก. ดู ธาตุ ประกอบ</p>
<p>ทวตติงสาการ</p>	<p>น.ส่วนที่ประกอบเป็นร่างกายที่มองเห็นและจับต้องได้ ๓๒ อย่าง มีธาตุดิน ๒๐ อย่าง (ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไตหรือพุง หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อากาเรเก่า และสมอง ศีรษะ) และธาตุน้ำ ๑๒ อย่าง (ได้แก่ น้ำดี เสมหะหรือเสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันทันหรือไขมัน น้ำตา มันเหลวหรือน้ำเหลือง น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ และปัสสาวะ) เมื่อมีส่วนประกอบเหล่านี้ครบสมบูรณ์ มักเรียกว่า อากาเรครบ ๓๒, ทวตติงสาการ ทวตติงสาการ ทวตติงษาการ หรือทวตติงสาการ ก็เรียก.</p>
<p>ท้องขึ้น</p>	<p>ว.อาการที่ท้องอืดเพราะลมในกระเพาะอาหารเพื่อขึ้น, เรียกปลาจวนจะเน่าว่าปลาท้องขึ้น เรียกผลไม้บางอย่างที่เข้าจวนจะเสีย เช่น กล้วยท้องขึ้น คือ กล้วยที่เข้าจวนจะเสีย, ท้องขึ้นท้องพอง ก็ว่า</p>
<p>ท้องพอง</p>	<p>ว.ท้องอืด , ใช้เข้าคู่กับคำ ท้องขึ้น เป็น ท้องขึ้นท้องพอง</p>
<p>ท้องมาน</p>	<p>น.ชื่อโรคจำพวกหนึ่งที่มีสารน้ำอยู่ในท้องมาก ทำให้ท้องโตอย่างหญิงมีครรภ์ มักมีสาเหตุมาจากโรคตับ</p>
<p>ทวารันโทษ , ทวารณโทษ (ทวารันโทศ)</p>	<p>ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิดตะ วาตะ หรือเสมหะ ๒ ใน ๓ กองสมุฏฐานร่วมกันกระทำให้เกิดโทษ เช่น ไข้ทวารันโทษวาตะและเสมหะ เกิดจากกองสมุฏฐานวาตะและเสมหะกระทำร่วมกัน</p>
<p>ธาตุ (ทาด)</p>	<p>น.สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างของสิ่งทั้งหลาย ตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทยโดยทั่วไปว่ามี ๔ ธาตุ เรียก ธาตุ ๔ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ แต่อาจมีธาตุที่ ๕ คือ อากาศธาตุ, ส่วนการแพทย์พื้นบ้านล้านนาว่า มี ๕ ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และอากาศธาตุ, ตามหลักวิชาการแพทย์แผนจีนว่ามี ๕ ธาตุ ได้แก่ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ, ตามหลักวิชาดั้งเดิมของพราหมณ์ ว่ามี ๓ ธาตุ คือ ธาตุลม</p>

	<p>ธาตุไฟและธาตุดินหรือธาตุน้ำ, ตามหลักวิชาการแพทย์อายุรเวทว่ามี ๕ ธาตุ เรียก ปัญจมหาภูต ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และอากาศธาตุ, ตามหลักวิชาการแพทย์ยูนานีว่ามี ๔ ธาตุ ได้แก่ ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ธาตุดิน และอากาศธาตุ เหล่านี้เป็นต้น</p>
ธาตุแตก	<p>น.ภาวะที่ธาตุใดธาตุหนึ่งหรือหลายธาตุในร่างกายสูญเสียหน้าที่ไป ดังคัมภีร์โรคนิทาน (๒/๓๓๔) ตอนหนึ่งว่า “...ที่นี้จะว่าด้วยธาตุแตกต่อไปแพทย์พึงรู้เถิด อันว่าลักษณะเตโชธาตุแตกนั้น คือ ชัดในอกใจ ประการหนึ่ง ให้บวมมือเท้าประการหนึ่ง ให้โอบนมองคร้อ ประการหนึ่ง ให้ท้องขึ้นพองพืดพอมประการหนึ่ง ลักษณะ ๔ ประการนี้คือเตโชธาตุอันชื่อว่าปรินามัคคีแตกแล...”, ตำราการแพทย์แผนไทยบางเล่มว่า ธาตุแตกมีความหมายเดียวกับธาตุพิการ.</p>
ธาตุเบา	<p>๑. ว. เกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระง่ายโดยปรกติวิสัย กินยาระบายอ่อน ๆ ก็ถ่าย. ๒. น.ภาวะถ่ายอุจจาระง่ายโดยปรกติวิสัย กินยาระบายอ่อนๆ ก็ถ่าย.</p>
ธาตุหนัก	<p>๑. ว.เกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระยากโดยปรกติวิสัย ต้องกินยาถ่ายมากจึงจะถ่าย. ๒.น.ภาวะถ่ายอุจจาระยากโดยปรกติวิสัย ต้องกินยาถ่ายมากจึงจะถ่าย.</p>
ธาตุหย่อน	<p>น.ภาวะที่ธาตุใดธาตุหนึ่งทำหน้าที่น้อยผิดปกติจนทำให้เกิดโทษขึ้น เช่น ธาตุไฟหย่อน (ปรินามัคคีหย่อน) จะทำให้อาหารไม่ย่อย เกิดอาการท้องอืดเฟ้อ.</p>
น้ำข้าวเซ็ด	<p>น.น้ำที่ได้จากการหุงข้าวด้วยการริน หรือตักออกจากหม้อหรือกระทะ เพื่อให้แห้ง, เขียนว่า น้ำเข้า หรือ น้ำเข้าเซ็ด ก็มี</p>
น้ำท่า	<p>น.น้ำตามแม่น้ำลำคลองทั่วไป ใช้เป็นน้ำกระสายยา ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๑/๑๘๕) ตอนหนึ่งว่า “...ท่านให้เอา ผลผักกาด รากบัวหลวง เข้าเหนียวตันยาบดด้วยน้ำข้าวเข้า น้ำท่าก็ได้กินหาย...”.</p>
น้ำมูตร, น้ำมูตร์	<p>น.น้ำปัสสาวะ ในทางเคมีมีองค์ประกอบเป็นยูเรีย (urea) เกือบแรมต่าง ๆ เป็นต้น ใช้เป็นน้ำกระสายยาโบราณมักใช้เฉพาะน้ำปัสสาวะวัวดำเพศผู้ หรือน้ำปัสสาวะของเด็กเล็กเพศชายที่มีสุขภาพดี ตำราสรรพคุณยาไทยว่า มีรสเค็มกร่อยฉุน สรรพคุณแก้ปวดร้าวระบบแก้ช้ำใน แก้ผอมเหลือง แก้หืดไอ เป็นต้น ดังคัมภีร์ประถมจินดา</p>

	(๑/๒๙๔) ตอนหนึ่งว่า “...ยาพอกท้องเด็กแก้ตะพิ้น เอาใบเจตมูลล ๑ หิง ๑ กำมะถัน ๑ บันลึงลิลา ๑ ลิ่นทเล ๑ บดด้วยน้ำมูลตรเดกพอก ท้องหายดีนัก...”, มูลตร หรือมูลตร ก็เรียก.
บุพโพ (บุบโพ) ปถวีธาตุ	น.น้ำหนอง เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๑๒ สิ่งของธาตุน้ำ น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่เป็นของแข็งหรือทรงรูปได้ ได้แก่ อวัยวะและพังผืดซึ่งเกี่ยวพันให้อวัยวะต่าง ๆ อยู่รวมกัน รวมทั้งอาหารใหม่ อาหารเก่า ประกอบด้วย ๒๐ สิ่ง ได้แก่ ผม (เกศา) ขน (โลมา) เล็บ (นขา) ฟัน (ทันตา) หนัง (ตโจ) เนื้อ (มังสัง) เอ็น (นหารู) กระดูก (อฏฐิ) ไขกระดูก (อฏฐิมิถุขัง) ม้าม (ปิหัง) เมื่อก่อนแปลว่าไต หัวใจ (หทยัง) ตับ (ยกนัง) พังผืด (กิโลกัง) ไต (วักกัง) เมื่อก่อนแปลว่าม้าม ปอด (ปัปผาสัง) ไส้ใหญ่ (อันตัง) ไส้เล็ก (อันตคณัง) อาหารใหม่ (อุทริยง) อาหารเก่า (กริสัง) และสมองสี่รชชะ (มัตถเกมัตถลุงคัง), ปฐวีธาตุ ปถวีธาตุ หรือปถวีธาตุ ก็เรียก. ดุธาตุ ประกอบ.
ประจุ	ก.ขับออก ถ่ายออก.
ปากหวาน	ว. ๑.อาการที่รู้สึกหวานในปากเมื่อเวลาเป็นไข้ใน “แผนนวด” ของตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๑๕) มีจุดนวดบนเส้นสุมนาสำหรับแก้หวานปาก, หวานปาก ก็เรียก. ๒. พุดจาไพเราะ (มักใช้ในทางที่ล่อใจหรือไม่จริงใจ).
ผด	น.โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง มีเม็ดเล็ก ๆ ขึ้นเป็นผื่นตามผิวหนัง มักเกิด ในเวลาที่มืออากาศร้อนอบอ้าว มีอาการคัน.
ผีเอ็น	น.ผีชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดผุดขึ้นตามเส้นเอ็น มักพบบริเวณเส้นเอ็น ที่ลำคอ ตำราการแพทย์แผนไทยว่า เกิดจากความบอบช้ำบริเวณ ลำคอ อันเนื่องมาจากการคลอด ดั้งคัมภีร์ประณมจินดา (๔๑/ ๔๓๔-๔๓๕) ตอนหนึ่งว่า “...ถ้าแลกุมาร กุมาริผู้ใดคลอดจาก ครรภ์มารดานั้นยากนัก ให้ขัดขวางด้วยเหตุสิ่งใด ๆ ก็ดีบางที่ หมอผดุงครรภ์แม่มด มิได้รู้จักกำหนดแห่งกุมารนั้นจะคลอด เมื่อใดประการหนึ่ง มิรู้ผันแปร แก้ไขในการกุมารนั้นแล ก็ข่มเหง เอาออกมาด้วยกำลังแรงของตน กุมารนั้นคลอด โดบขัดขวาง แลคอกุมารนั้น ก็เคล็ดแคลง บางที่กุมารนั้นกระทบลงกับปากก็มีบ้าง

	<p>แลกุมารผู้นั้นเมื่อค่อยว่าพัฒนาการขึ้นมาก็มักเปนฝีที่คางที่พองตันแลที่คอฝีทั้ง ๓ ประการนี้ย่อมเปนยังเด็กก็มี บางทีอายุได้ ๑๕, ๒๐, ๓๐, ปีแล้ว จึงเปนก็มี แลให้เปนฝีเอ็นฝีประจำรอย ฝีคันทมาลาฝีทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมเปนด้วยกระทบชำชอกมา เมื่อคลอดจากครรภ์มารดานั้น...”, ฝีเส้น หรือฝีเส้นเอ็น ก็เรียก.</p>
<p>พรรดิก (พันระดิก)</p>	<p>๑. ก. อาการท้องผูกมาก มีอุจจาระเป็นก้อนแข็ง คล้ายขี้แมวหรือขี้แพะ. ๒. น. อุจจาระเป็นก้อนแข็งกลม คล้ายขี้แมวหรือขี้แพะ.</p>
<p>พยาธิ</p>	<p>น.๑. (พะยาทิ) ความเจ็บไข้ ดังตำราเวชศึกษา(๑๖/๑๐๖) ตอนหนึ่งว่า “...ต้อหนึ่งเกิดมาแต่ศีรษะ ยอดค้ำดั่งหมอกกระวัดรอบจักษุ ชื่อต้อมะเกลือ รักษาไม่หาย ต้อเพกาเกิดมาแต่รากขวัญ ต้อฝักตบเกิดมาแต่ยอดอกภายใน ต้อเนื้อ ต้อสายโลหิต ต้อลิ้นสุนัข ต้อหมอกพยาธิหมุ่นนี้เกิดเพราะรับประทานข้าวเหนียวจึงบังเกิด...” (ป.พยาธิ, วุยาธิ; ส.วุยาธิ).</p> <p>๒. (พะยาต) ชื่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ซึ่งอย่างน้อยในระยะหนึ่งของชีวิตจะเป็นปรสิตอยู่ในมนุษย์และสัตว์ชนิดตัวแบน เช่น พยาธิใบไม้ พยาธิตัวดีด ชนิดตัวกลมหรือหนอนพยาธิ เช่น พยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิเส้นผ่า ดั่งคัมภีร์ประถมจินดา (๒/๔๘) ตอนหนึ่งว่า “...พยาธิจำพวกนี้กินออกถึงผิวเนื้อและกระดูกสันหลัง จึงให้ผอมแห้งซูบไปดั่งนี้...” และ (๒/๖๙) ตอนหนึ่งว่า “...ถ้ากุมารผู้ใดอุจจารนั้นขาวดั่งน้ำเข้าสุก ท่านว่าเปนพยาธิคือไส้เดือนกินอยู่ตามลำไส้ใหญ่นั้นประการ ๑...”.</p> <p>๓. เชื้อโรค ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๓๔) ตอนหนึ่งว่า “...ในลักษณะแห่งบั้นปลายนั้น คือพยาธิอันบังเกิดขึ้นในช่องนาสิกกระทำโทษ ให้นาสิกดั่งดั่งเป็นหวัดเหม็นเน่าแล้วลงทางต้นลิ้นตลอดปลายลิ้น ให้น้ำเซพะตกมิรู้วายให้คอแห้งบริโภคอาหารมิได้ ครั้นอาหารมิได้เป็นที่ตั้งแล้วอันว่าโรคก็ปริตรแปรเป็นไปต่าง ๆ...”.</p>
<p>พิษ (พิต, พิตสะ-)</p>	<p>น.สิ่งที่ร้ายเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือให้ความเดือนร้อนแก่จิตใจ ; สิ่งที่ร้ายเป็นอันตราย เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ตาย เจ็บปวด หรือพิการได้ บางอย่างเกิดจากแร่ เช่น สารหนู, บางอย่างเกิดจากต้นไม้ เช่น ต้นแสลงใจ, บางอย่างเกิดจากสัตว์ เช่น งู. (ส.วิษ; ป.วิส).</p>

<p>พิษไข้</p>	<p>น.อาการผิดปกติที่เกิดขึ้นจากไข้ เช่น มีผื่น ร้อนใน กระจายน้ำ ท้องผูก อ่อนเพลีย ครั่นเนื้อครั่นตัว ดังตำราเวชศึกษา (๑๖/๓๗) ตอนหนึ่งว่า “...ยาเขียวเบญจขันธ์ เอาใบผักกะฉอม ๑ ใบสันพร้าว ๑ ใบฝ้ายแดง ๑ ใบสันพร้าว ๑ ใบหนาด ๑ ใบพิมเสน ๑ ตำเป็นผง แก้วพิษไข้ให้ร้อนกระจายน้ำ น้ำดอกไม้ เม็ดมะกอก ๕ ผล รากบัวหลวงแช่เป็นกระสาย...</p>
<p>มองคร้อ</p>	<p>น. ๑.โรคระบบทางเดินหายใจประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเสมหะเหนียวข้น อยู่ในช่องหลอดลม ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง. ๒. ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันหมายถึงโรคหลอดลมโป่งพองมีเสมหะในช่องหลอดลม ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง โดยเฉพาะเมื่อนอนราบ, มงคร้อ หรือมงคล้อ ก็เรียก (อ.bronchiectasis).</p>
<p>มัตถะเกมัตถะลุงคัง (มัตถะเกมัตถะลุงคัง) มุตกิต (มุตตะกิต)</p>	<p>น.มันสมอง เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๒๐ สิ่งของธาตุดิน. (มาจากคำมัตถะ แปลว่า หัว, กระทบ และมัตถะลุงคัง แปลว่า มันสมอง) น.โรคชนิดหนึ่งเกิดกับผู้หญิง ผู้ป่วยมักมีระดูขาว ปัสสาวะขุ่นข้น บางครั้งบริเวณขอบทวารเบาอาจเป็นเม็ด หรือแผล คัน เปื่อย แสบ เหม็นคาว มีอาการแสบอกกินอาหารไม่รู้รส ปวดหลัง เสียวมดลูก เป็นต้น ตำราการแพทย์แผนไทยหลายเล่มแบ่งมุตกิตออกเป็น ๔ จำพวก คือ ๑)ปัสสาวะเป็นขี้เลือดมีกลิ่นเหมือนปลาเน่า ๒) ปัสสาวะเป็นเลือดจาง ๆ สีเหมือนน้ำขานหมาก ๓) ปัสสาวะเป็นหนองจาง ๆ สีเหมือนน้ำขาวขำ และ ๔) ปัสสาวะเป็นเมือกหยดลงเหมือนน้ำมูกไหล,เขียนว่า มุตรกฤต มุตรระกฤต มุตรกฤจจ์ หรือ มุตรกัจจ ก็มี.</p>
<p>มุตฆาต,มุตตฆาต (มุตตะคาด)</p>	<p>น.โรคชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดปกติของน้ำปัสสาวะ ตำราการแพทย์แผนไทยว่าเกิดจากการกระทบกระทั่ง เช่น จากอุบัติเหตุ เพศสัมพันธ์ ผู้ป่วยมีอาการปวดมากเวลาถ่ายปัสสาวะ ปัสสาวะกะปริบกะปรอย ปวดขัดบริเวณสีข้าง จุกเสียดบริเวณหน้าอก อาเจียนเป็นลมเปล่า เบื่ออาหาร เป็นต้น ดังคัมภีร์มูจฉापักขันทิกา (๒/๒๙๕) ตอนหนึ่งว่า “...มุตรฆาฏ ๔ ประการ ว่าเมื่อจะถ่ายปัสสาวะออกมา นั้น ให้ปวดให้ขัดเจ็บปนกำลัง ให้โลหิตเข้าปนหนองขุ่นดำ ดุจน้ำครานั้น ชื่อมุตรฆาฏอันนี้เกิดด้วยกระทบชอกช้ำจึงสำแดงโทษ เปนดังนี้ กระทำให้ขัดราวค่างดุจเส้นปัดฆาฏแลให้เสียดแทงในอก จะไหวไปมามีสะดก บริโภคอาหารมิได้ให้อาเจียนปนลมเปล่า รู้มิถึงว่าเปนเมดยอดภายใน...”, เขียนว่ามุตรฆาฏ หรือมุตรระฆาฏ ก็มี.</p>

ระส่ำระสาย	ก.อาการกระวนกระวาย, กระสับกระส่าย
ราดสาด	ก.กลุ่มโรคที่มีอาการไข้สูงนานเป็นสัปดาห์มีผื่นขึ้น แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือไข้รากสาดน้อยและไข้รากสาดใหญ่.
ริดสีดวงแห้ง	น. โรคชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการกระหายน้ำ ออกแห้ง คอแห้ง ไอ หอบ ผอมเหลือง สาเหตุเนื่องมาจาก พังผืดพิการหรือแตก ดังคัมภีร์ธาตุวิภังค์ (๑๔/๒๘๕) ตอนหนึ่งว่า “...พังผืดพิการ มักให้ออกแห้ง ระบายน้ำ อย่างนี้ คือโรคริดสีดวงแห้งนั้นแล...”
เรื้อน	โรคติดต่อเรื้อรัง เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชนิด Mycobacterium leprae ทำให้เกิดอาการที่ผิวหนังเป็นผื่น วงต่างสีขาหรือแดง หรือนูนหนาเป็นตุ่มหรือเป็นแผ่น ไม่เจ็บไม่คัน แห้ง เหงื่อไม่ออก และขนร่วงอาจทำให้เกิดความพิการที่นิ้วมือนิ้วเท้าหรือกุดได้, ขี้ทูต หรือกุฎฐัง ก็เรียก
ลมกรรมม์ชวาต, ลมกัมม์ชวาต, ลมกัมม์ชวาต (-กำมัดชะวาต)	น. ๑.ลมที่เกิดในหญิงกำลังจะคลอดบุตร มดลูกจะหดตัว ตำแหน่งของทารกอยู่ต่ำมาก พร้อมทั้งจะคลอดออกมา ดังคัมภีร์ประภมจินดา (๑๔/๒๗) ตอนหนึ่งว่า “...ในเมื่อกุมารแลกุมารีทั้งหลายคลอดออกจากครรภ์แห่งมารดา อันจิตคิดว่าจะแทนคุณแห่งมารดานั้น ก็เคลิ้มไปให้ลึมเสี้ยนสั้น เพราะวาสะดุ้งตกใจกลัว ด้วยลู่อ่านางแห่งลมกัมม์ชวาตนั้น...”. ๒. ลมที่ทำให้ทารกในครรภ์ เคลื่อนเอาศีรษะลง ดังคัมภีร์แผนนวด (๒/๑๐๓) ตอนหนึ่งว่า “...อันว่าฝูงสัตว์โลกยทั้งหลายเมื่อแต่แรก จะปฏิสนธิและประสูติออกมาจากอุทร แลลมกรรมม์ชวาตพัดเอาเท้าขึ้นเอาศีรษะลง...”, ลมเบ่ง ก็เรียก.
ลมปะกั๋ง	น.โรคชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการปวดศีรษะมาก อาจปวดข้างเดียวหรือ ๒ ข้าง ก็ได้ บางตำราว่ามักเป็นเวลาเช้า ผู้ป่วยอาจมีอาการอื่นร่วมด้วย เช่น ตาพร่า วิงเวียน อาเจียน, ลมตะกั๋ง หรือ สันนิบาตลมปะกั๋ง ก็เรียก
ลมปัตฆาต	น.๒.โรคชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีอาการปวดเมื่อยตามแนวเส้นปัตฆาต เคลื่อนไหวไม่สะดวก ดังคัมภีร์แผนนวด (๒/๙๖) ตอนหนึ่งว่า “...ชื่อว่าลมปัตฆาตก็ว่าผู้นั้นมักนั่งนั้ง ลูกนั่งมิได้ก็ตี ให้แก้เส้นเอนทั้ง ๒ แลแก้เส้นแถวหลังทั้ง ๒ แลแก้เส้นบั้นเอวทั้ง ๒ ข้าง

	ชื่อว่าลมแตกกล่อมนั้น ให้แก้หัวเหน่าแลท้อง แลรอบสดีอ แล บั้นเอวแลสันหลังนั้นคลายแล...”,
ลมโสก	น.โรคลมชนิดหนึ่งเกิดที่ลำไส้ใหญ่ ผู้ป่วยมีอาการปวดท้อง ท้องอืด เพื่อ จุกเสียด วิงเวียน ใจ มีเสมหะในลำคอบ้าง เป็นต้น ดังตำราโรค นิทานคำฉันท์ (๓๕/๑๓๖) ตอนหนึ่งว่า “...ไส้ใหญ่ ชาติบุถวี เมื่อ กระสี้แตกร้าวฉาน ปวดท้องใช้สามาน ย่อมท้องขึ้นแลท้องพอง ให้โทษเพนต่าง ๆ ทุรนร่างวิงเวียนใน ตามัดลูกไม้ไหว ทั้งให้ออก อาเจียน หาวเรอขัดในอก หลังไหล่ฟกเปนพื้นเพียน เสมหะ มักเปียดเปียน แน่นปะทะลำคอซ้งร้อนค้อร้อนท้องน้อย วาตาพลอย ถอยกำล้ง ลมกลัดพัตขัดค้งเรอปะทะเปนมโสก ทั้งนี้โซอื่นไกล โทษไส้ใหญ่ก่อเกิดโรคผิจะแก้ตามโฉลก ตำหรับโรคไส้ใหญ่นา...”, ลมโหก ก็เรียก.
ลื่นกระด้างคางแข็ง	ก.อาการลื่นแข็งขยับขากรรไกรไม่ได้ เกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น อาการไข้สูง ลมชีวหาสดมภ์ ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ลมทักขินโรธ.
โลหิตเน่า	โลหิตทุจจริตโทษประเภทหนึ่ง ตำราการแพทย์แผนไทยว่าเกิดจาก โลหิตระดูร้าง โลหิตตลอดบุตร โลหิตต้องพิฆาตและโลหิตตกหมกซ้ำ ที่ปล่อยทิ้งให้เรื้อรังจนเน่า ทำให้เกิดอาการต่าง ๆ แทรกซ้อนขึ้น เช่น เกิดจ้ำตามผิวหนังเป็นสีดำ แดง เขียว หรือขาว หรือเป็นตุ่ม ขนาดเล็ก ทำให้มีอาการคันมาก ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม (๔/๑๒๒) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วยลักษณะโลหิต ทุจจริตโทษ คือโลหิตเน่านั้นเป็นคำรบ ๔ ก็อาศัยแห่งโลหิตระดูร้าง โลหิตตลอดบุตร โลหิตต้องพิฆาตและโลหิตตกหมกซ้ำเจือมาเนาอยู่ จึงเรียกว่าโลหิตเน่า... ในเมื่อจะให้โทษนั้น โลหิตอันเน่ามีพิษอันกล้า เล่นไปทุกชุมชน บางทีเล่นเข้าจับหัวใจ บางทีเล่นออกผิวเนื้อ ผุดเป็นวง ดำ แดง เขียว ขาว ก็มี บางทีผูกขึ้นดั่งยอดผุด กระทำ พิษให้คันเป็นกำล้ง ให้ทุรนทุรายยิ่งนัก...”.
วัสสานฤดู (วัสสานะริดู)	น.ช่วงเวลาของปีนับตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ (ตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทยว่าด้วยฤดู ๖) ซึ่งเป็น ช่วงที่มีฝนตกชุก.

วาโยธาตุ	<p>น.สิ่งทีประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของธาตุทั้ง ๔ ตามอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมี ๖ ชนิด ได้แก่ ลมพัดตั้งแต่ปลายเท้าถึงศีรษะ (อุทธังคมาวาตา) ลมพัดตั้งแต่ศีรษะถึงปลายเท้า(อโรคมาวาตา) ลมพัดในท้องแต่พัดนอกลำไส้ (กุกฉิสยาวาตา) ลมพัดในลำไส้และกระเพาะอาหาร (โกฏฐาสยาวาตา) ลมพัดทั่วสรีระกาย (อังกมังกานุสारीวาตา) และลมหายใจเข้าออก (อัสสาสปัสสาสวาตา), วาโยธาตุก็เรียก. ดู ธาตุประกอบ.</p>
วิสมาธาตุ	<p>วิสมาธาตุนั้นยังไปด้วยกองกาลวาโย วาโยเดินไม่สะดวก คือทำให้ท้องล้นอยู่เป็นนิจ บางวันให้ท้องผูก บางวันให้ถ่ายท้อง บางวันให้แน่นท้องแน่นอกคับใจ บางวันให้ออยากอาหาร เพลิงธาตุมิได้เสมอ วาโยเดินไม่สะดวก โทษทั้งนี้เกิดขึ้นแต่กองกาลวาโยให้เป็นเหตุ</p>
สมาธาตุ (สะหวิงสะหวาย)	<p>ลักษณะสมาธาตุนั้น ยังไปด้วยสรวพธาตุ มีอาการทำให้เจ็บเป็นเพลลา (เวลา) บางทีกระทำให้ตัวร้อน เท้าเย็น บางทีให้สวิงสวาย ให้เจ็บในอก รับประทานอาหารไม่มีรส บางทีให้มันให้มัว โทษทั้งนี้ เป็นเพราะเสมหะสมุฏฐาน ปิตตะสมุฏฐาน และวาตะสมุฏฐาน ประชุมพร้อมกันในกองปถวีธาตุทั้ง ๒๐ ประการ ให้เป็นวิสติปถวี ดูเพิ่มเติมที่อสุรินทัญญาธาตุ</p>
สวิงสวาย	<p>ก.อาการที่รู้สึกใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ตาพร่าจะเป็นลม เช่น เดินฝ่าแดดนาน รู้สึกสวิงสวาย ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๙๘) ตอนหนึ่งว่า “...ให้ค้อแห้งลำคอดีบ กินข้าว กินน้ำมิได้ ให้เอาเจียนให้สวิงสวาย แล้วให้พlungขึ้นพlungลงในอก ให้ยกมือเท้าขวักไขว่ไปมา...”.</p>
สันนิบาต	<p>น.๑. ความเจ็บป่วยอันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ และเสมหะ กระทำร่วมกัยให้เกิดโทษเต็มกำลัง, ใช้สันนิบาตหรือสันนิปาตีกาอาพาธา ก็เรียก. ๒ ชื่อความเจ็บป่วยพวกหนึ่ง ผู้ป่วยจะมีอาการสันเทิ้ม ชักกระตุก เพื่อ เป็นต้น เช่น สันนิบาตลูกนก สันนิบาตหน้าเพลิงสันนิบาตหนังตาดก.</p>
เสมหะ แสลง (สะหลง)	<p>น้ำลาย, เสดด, เมือก เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๑๒ สิ่งของธาตุน้ำว.ไม่ถูกกับโรค หรือธาตุ เช่น แสลงโรค.</p>

หัด	น.โรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส มีอาการไข้สูงและปวดศีรษะ ออกผื่นแดงตามตัว
หิด	น.ชื่อโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อ <i>Sarcoptes scabiei</i> ลักษณะเป็น เม็ดสีขาว ใสเป็นเงาในเนื้อ ขึ้นตามผิวหนังมีอาการปวดและคัน เรียกว่า หิดคัน เมื่อเม็ดแตกมีน้ำเหลืองไหลเยิ้ม เรียกว่า หิดเปื่อย.
เหือด	น.โรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส มีอาการไข้ต่อมน้ำเหลืองที่คอโต ออกผื่นแดงทั่วตัวคล้ายโรคหัดแต่อาการไม่รุนแรงเท่า มีผลรุนแรง ต่อทารกในครรภ์ระยะ ๓ เดือนแรก หัดเยอรมันก็เรียก.
อัสสาสปัสสาสูวตา อากาศธาตุ (อากาศทาด, อากาศสะทาด)	น.ลมหายใจเข้าออก เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๖ ชนิดของธาตุลม. น.ธาตุหนึ่งประกอบขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ (ตามหลักวิชาการแพทย์ อายุรเวทการแพทย์ยูนาไน และการแพทย์พื้นบ้านล้านนา) ดังคัมภีร์ มหาโชตรัต (๒/๒๖๒) ตอนหนึ่งว่า “...อันว่าลักษณะอากาศธาตุนั้น ว่ามีอยู่ทั้งภายในนอก สุดแต่มีระหวางในที่ใดที่นั้นก็เรียกว่า อากาศธาตุ...”.
อาโปธาตุ	น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่เป็นของเหลว ๑๒ สิ่ง ได้แก่ น้ำดี (ปิตตัง) เสมหะหรือเสลด (เสมหัง) หนอง (บุพโพ) เลือด (โลหิตตัง) เหงื่อ (เสโท) มันชั้นหรือไขมัน (เมโท) น้ำตา (อัสสุ) มันเหลวหรือน้ำเหลือง (วสา) น้ำลาย (เชโพ) น้ำมูก (สิงขานิกา) ไชข้อ (ลลิกา) และปัสสาวะ (มุตตัง), อาโปธาตุ ก็เรียก. คู ธาตุ ประกอบ
อุทธังคมาวตา (อุตังคมาวตา)	น.ลมพัดตั้งแต่ปลายเท้าถึงศีรษะ บางตำราว่าพัดตั้งแต่กระเพาะอาหารถึงลำคอแล้วออกทางปาก เช่น ลมที่เกิดจากการเรอ อุทธังคมาวาเป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๖ ชนิดของธาตุลม.
เอกโทษ (เอกะโทด, เอกกะโทด)	ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ หรือ เสมหะ กองใดกองหนึ่ง กระทำให้เกิดโทษ เช่น ไข้เอกโทษเสหมะ เกิดจากกองสมุฏฐาน เสมหะกระทำเพียงกองเดียวเท่านั้น.

บรรณานุกรม

กัมพล มะลาพิมพ์. การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์แพทย์แผนไทย : พระคัมภีร์ธาตุวินิจัย วิทยานิพนธ์
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๕๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. พจนานุกรม ศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย
ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๕๙. เนื่องในโอกาสสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
ครบ ๗๐ ปี ๙ มิถุนายน ๒๕๕๙. : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม
๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๖. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด
(มหาชน)

สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.
คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับโบราณ (ตำราพระโอสถพระนารายณ์). พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.

ที่ อว 8606/๒๖๖1

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒ สิงหาคม 2562

เรื่อง อนุญาตให้ใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์จัดพิมพ์หนังสือ

เรียน นายกัมพล มะลาพิมพ์

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2562

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือที่ สธ 0506/ว2966 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2562

ตามหนังสือที่อ้างถึง ท่านซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2559 ได้แจ้งว่า กรรมการแพทย์แผนไทยและ
การแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ขอใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ของท่านเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์
แพทย์แผนไทย : พระคัมภีร์ธาตุวิจฉัย” โดยนำเนื้อหาคำถ่ายทอดและคำอ่านไปจัดพิมพ์หนังสือพระคัมภีร์ธาตุวิจฉัย
เป็นฉบับอนุรักษ์ ดังรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้วยินยอมอนุญาตให้ กรรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์
ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ของท่าน (ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร) ไปจัดพิมพ์
หนังสือพระคัมภีร์ธาตุวิจฉัยเป็นฉบับอนุรักษ์ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

สชาติ นริตติชัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สชาติ นริตติชัย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น

โทร. 0-2849-7502-3

โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

กองทุนรองและส่งเสริมภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
 เลขที่..... 2015
 วันที่..... 30 ส.ค. 62
 เวลา..... 14.45 น.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
การแพทย์ทางเลือก
 เลขที่รับ..... 5642
 วันที่..... 30 ส.ค. 2562
 เวลา..... 11.49

ที่ วธ ๐๔๒๕/๓๔๗๓

กรมศิลปากร

ถนนหน้าพระธาตุ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การอนุญาตให้ใช้ภาพต้นฉบับตำราธาตุวินิจฉัย

เรียน อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

อ้างถึง หนังสือกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ สธ ๐๕๐๖/๓๒๖๗ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ตามหนังสือที่อ้างถึง กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ประสงค์ขอใช้ต้นฉบับภาพดิจิทัลตำราธาตุวินิจฉัย เลขที่ ๙๕ เลขที่ ๙๙ และเลขที่ ๑๓๓ หมวดเวชศาสตร์ ที่เก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ไปประกอบการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ เพื่อเผยแพร่โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นั้น

กรมศิลปากรพิจารณาแล้ว เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ จึงอนุญาตให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก นำแฟ้มข้อมูล (ไฟล์) ภาพต้นฉบับตำราธาตุวินิจฉัย เลขที่ ๙๕ เลขที่ ๙๙ และเลขที่ ๑๓๓ หมวดเวชศาสตร์ ที่เก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ไปประกอบการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม เพื่อเผยแพร่โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ขอให้อ้างอิงแหล่งที่มา และส่งตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ (ฉบับสมบูรณ์) จำนวน ๒ เล่ม ให้แก่กรมศิลปากรเพื่อใช้ประโยชน์ในการให้บริการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

เรียน **หมอกกพ.**
 เพื่อโปรด ทราบ
 พิจารณา
 ทำเนียบถาวร
 ต่อไป จะเป็นพระคุณ

ขอแสดงความนับถือ

(นางภาวนา คุ่มตระกูล)
 เลขานุการกรม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
 ๓๐ ส.ค. ๒๕๖๒

(นางปรชนม คลังทอง)
 รองอธิบดีกรมศิลปากร

รักษาการแทนอธิบดีกรมศิลปากร

- ทน / ๒๕๖๒/๒๓๗
 - เพ็ญ รศช. ๒๕๖
 ทน ในสมทก ๒๕
 ๒๐/๘๒

สำนักหอสมุดแห่งชาติ
 กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก
 โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๘๕๓
 โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๘๕๓

(นายนิพนธ์ศักดิ์ อินดิชนะเดชาวงศ์)
 ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา
 การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย